

ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΜΕΓΑΛΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΩΦΕΛΙΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	21 — 160
Ὁμιλία Α'	21 (163)*
Ὁμιλία Β'	38 (182)
Ὁμιλία Γ'	55 (202)
Ὁμιλία Δ'	72 (223)
Ὁμιλία Ε'	83 (237)
Ὁμιλία ΣΤ'	99 (258)
Ὁμιλία Ζ'	120 (285)
Ὁμιλία Η'	132 (300)
Ὁμιλία Θ'	147 (321)
ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ	163 — 340

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ εἶναι οἱ ἀντίστοιχοι τῶν σελίδων τοῦ πρωτοτύπου κειμένου.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ένα από τὰ περισσότερα γνωστά ἔργα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἶναι τὸ ἐρμηνευτικὸν αὐτοῦ ὑπόμνημα εἰς τὴν «Ἐξαήμερον». Ἐξαήμερος ὡς γνωστόν, λέγεται ἡ διήγησις τῆς Γενέσεως (τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς Π. Διαθήκης) περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ἑξ ἡμέρας, δηλαδή εἰς ἑξ μεγάλας χρονικὰς περιόδους ἀκαθορίστου διαρκείας.

Ἡ Ἐξαήμερος Δημιουργία τοῦ κόσμου, ὅπως τὴν διηγείται ὁ θεόπνευστος Μωϋσῆς, ἀπασχόλησε πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονας, οἱ ὅποιοι διεπίστωσαν θαυμαστὴν καὶ καταπληκτικὴν ἐναρμόνισιν τῶν ἐπιστημονικῶν πορισμάτων πρὸς τὰ γραφόμενα εἰς τὴν Γένεσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ένα ἀπὸ τὰ πολλὰ παραδείγματα: Ὁ διαπρεπὴς Γάλλος γεωλόγος Α. De Lapparent, ἰσόβιος γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, εἶπε τὰ ἑξῆς: «Ἐάν ἡμποροῦσα νὰ συνοψίσω εἰς τεσσαράκοντα γραμμάς τὰ αὐθεντικώτερα πορίσματα τῆς γεωλογίας, θὰ ἀντέγραφον τὸ κείμενον τῆς Γενέσεως, δηλαδή τὴν ἱστορίαν τῆς δημιουργίας, ὅπως τὴν ἔγραψεν ὁ Μωϋσῆς» (Δημ. Δ. Κωτσάκη: «Ἡ προέλευσις τῆς ζωῆς καὶ ἡ ἐπιστήμη», ἔκδοσις «Ζωῆς», Ἀθῆναι 1976, σελ. 106).

Εἰς τὸν παρόντα τόμον, μαζί μὲ τὸ ἀντίστοιχον ἀρχαῖον κείμενον, περιλαμβάνεται ἡ μετάφρασις εἰς τὸ ἀπλοῦν τῶν 9 ἐρμηνευτικῶν ὁμιλιῶν εἰς τὴν Ἐξαήμερον τοῦ Μ. Βασιλείου ὑπὸ τοῦ Ἐθνομάρτυρος Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Ε', Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, πανομοιότυπως πρὸς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Μάρκου Δ. Σακκορράφου (ἐν Ἀθήναις 1863). Τοῦτο γίνεται καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Ε' ὁ ὅποιος μετέφρασεν (ἐκτός τῶν Ἠθικῶν τοῦ Μ. Βασιλείου) δύο ἀκόμη ὡς συνεχομένης ὁμιλίας (10ην καὶ 11ην) «Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου», θεωρουμένης παλαιότερον καὶ αὐτὰς ὡς ἔργον τοῦ Μ. Βασιλείου. Ὅμως αἱ δύο αὗται ὁμιλίας ἀνήκουν εἰς τὸν ἀδελφόν τοῦ Μ. Βασιλείου Γρηγόριον τὸν Νύσσης καὶ δι' αὐτό δὲν ἐκδίδονται ἐνταῦθα. Τὰς ἑννέα ὁμιλίας του εἰς τὴν Ἐξαήμερον ἐξεφώνησεν ὁ Μ. Βασίλειος κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν.

Ἐκδίδονται ἐπίσης καί τὰ προλογικά σημειώματα τοῦ ἐκδότου, ἐπιμελητοῦ καί διορθωτοῦ Μάρκου Δ. Σακκορράφου καί τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ε'. Ὡς εἰσαγωγὴν ἀναδημοσιεύομεν τό σχετικόν εἰδικόν τμήμα ἀπὸ τὴν ἐκτεταμένην γενικὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Μ. Βασιλείου ὑπὸ τοῦ διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας Παναγιώτου Κακτανίδου (ἐν Ἀθήναις 1900).

Ἱερεὺς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ*

Οἷδεις ἔστιν ἤδη, πιστοῖν, ὁ κόπος ἀμφεβάλλων ὅτι ὁσάκις συνάπτομεν καί σπουδαίως σταθαιζόμεν ὅλους τοὺς λόγους ἐμπιστοσύνης καὶ συγκαταθέσεως, αἵτινες περιστοιχοῦσι τὸ ἀρχαιότατον καὶ σεβασμιώτατον μνημεῖον, ὅπερ ποτὲ ὑπῆρξε μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, τὴν Ἱερὰν Γραφήν, καὶ δὴ τὴν Πεντάτευχον, συνεχόμεθα πάντως ὑπὸ σεβασμοῦ θαυμάτου ἀνοίγοντες αὐτὴν, καὶ συναισθανόμεθα ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπενόησε τὰ μεγάλα καὶ μυστηριώδη αὐτῆς διηγήματα, ἀλλὰ τὴν χεῖρα μόνον προσέφερε διὰ νὰ γραφῶσι. Καὶ τῷ ὄντι· ἐν μέσῳ τοῦ σκότους καὶ τῆς σιγῆς, τὰ ὅποια περικαλύπτανται τὰς πρώτας γενεάς, ἀναντιρρήτως, ὡς μέγας φάρος ἐπὶ τῆς ἀβύσσου τῶν χρόνων ἀνυψούμενος, ἵσταται μόνη ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ ἀρχαιότητι ἡ Γένεσις τοῦ Θεοῦ τοῦ Μωυσέως, ἥτοι ἡ ἱστορία τῶν Πατέρων ὅλων τῶν λαῶν, ἡ περιέχουσα ἀσφαλὲς τοῖς τίτλους τῆς ἀνθρωπότητος αἰκαγενεΐας, ἡ βιογράφος τοῦ ἀνθρώπου, ἡ χρονογράφος τῆς φύσεως, καὶ ἡ μνήμων τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ. Διαφέρει δὲ αὕτη τῶν ἀρχαιότερων χρονικῶν τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ὅση διαφορὰ καὶ μεγάλη ὑπάρχει μετὰ τοῦ φωτός καὶ τοῦ σκότους.

Καὶ αἱ μὲν κοσμογονίαι ἐκείνων ἀρχοῦν διὰ τῆς πολυθείας· λαλοῦσι περὶ ἐπιμειζῶν μετὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων· διηγοῦνται τὰς οὐρανίους διασθοράς καὶ μοιχεΐας· περιγράφουσι τὰς μάχας τῶν θεῶν πρὸς ἀλλήλους· θεοποιοῦσι τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας· παραθέχονται πληθεὺς ἡρώων καὶ θαυμασίων· ἐποθεῖσι πάντα ἐκφυρτὴν ἐπαφελῶς τινας τέχνης· εἰς πάντ' ἀποδίδουσι τὰς παραδοξοτάτας μεταμορφώσεις· παραδίδονται εἰς ὅλας τὰς παραφοράς κοιμίλης καὶ γελοίας φαντασίας· καὶ τέλος ἐγράψαν ὑπὸ ἐθνικῆς ἐκαστοῦ λαοῦ ματαιοφροσύνης, ἥτις ἔφη πάντοτε ν' ἀναφέρῃ εἰς ἓνα μόνον τόπον γεγονότα ἀφορῶντα εἰς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος. Τοιαῦτα εἶνε τὰ μέλλον διακεκρμένα χαρακτηριστικὰ τῶν ἄλλων κοσμογονιῶν.

Ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἐν τῇ «Γένεσι». Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι διηγήσεις τῆς Γραφῆς, καὶ μόνον διηγήσεις, μὲ ἀπλότητα αὐστηράν, μὲ φυσικότητα παιδικήν, καὶ μὲ ἀρίστην θαυμαστήν, ἀνευ προλόγου ἢ προοιμίου, καὶ χωρὶς προπαρασκευῆς, προφυλάξεως ἢ φροντίδος ἐκ μέρους τοῦ Συγγραφέως, ἵνα γένηται ἀρεστός ἢ πιστευτός. Ἐν αὐτῇ βλέπομεν τὴν ἀμεσὴν ἐνέργειαν ἐνὸς Θεοῦ δημιουργοῦντος ἀπροκαλύπτως διὰ μόνου τοῦ νειματός του, δι' ἀπλῆς θελήσεως αὐτοῦ, ἀνευ χιμαίρας περιβολῆς. «Γενήθητω φῶς», εἶπε «καὶ ἐγένετο φῶς»· τοιαύτην ἐπληροῦσι ἐνέργειαν βλέπομεν, ὅποια ἀρμόζει εἰς τὴν φύσιν Ὁντος παντοδυνάμου. Ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, τὰ ἀστέρα οὐ μόνον δὲν εἶνε

* Παναγιώτου Καπλανίδου, διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας· «Βασιλεῖον τοῦ Μεγάλου τὰ εἰρησάμενα πάντα μετὰ ἐρηνηνευτικῆς παραφράσεως, προλεγόμενον τε καὶ σημειώσεων». Ἐν Ἀθήναις 1900. εἰδῶν μέρος ἀπὸ τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς. Σημειώσιον ὅτι ἡ μεγάλη τότε αὕτη προσπάθεια ἐσταμάτησεν εἰς τὴν ἀρχήν.

θεοί, ἀλλὰ τὸναντίον ὑπηρετοῦσιν εἰς τὰς χρεῖας τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιδαψιλεύουσιν εἰς αὐτόν τὸ φῶς καὶ χρησιμεύουσιν εἰς καταμέτρησιν τοῦ χρόνου. Πάσαι δὲ αἱ μεγάλαι ἐκκοπήσεις ἐγέναν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι μένουσιν ἄνθρωποι πάλιν. Ἡ χρονολογία ἐν τῇ Γένεσει προβαίνει διὰ φυσικῶν σειρῶν, καὶ ἡ γεωγραφία δὲν ὑπερπλεῖ τὰ ὅρια τῆς γῆς. Οὔτε μεταμικρῶσεις ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ, οὔτε μεταμορφώσεις. Καὶ ἡ δημιουργία τοῦ παντός περιγράφεται ἐν αὐτῇ συστηματικῶς κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἐπιστήμης.

Ἐν τῇ Γένεσει παρατηρεῖται ὕψηλὴ ὁμοιογένεια τοῦ λόγου, λακωνικὴ ἀπλότης ἐν τῇ περιγραφῇ εἰς τοὺς ἀπολύτους ἀναγκαίους ὅρους, ἵνα δευχθῇ ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐγένετο καὶ οὐδὲν πλεον. Καὶ ὅμως ὅποια ἀκριβεία, ὅποια τάξις, ὅποιον βάθος, ὅποια μεγαλειότης, ὅποιος ἀληθὺς ἀνεκτίμητος θησαυρός εἶνε εἰς τὸ ἐν-θρόνῳ πνεῦμα ἡ ἱστορία τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, τῆς ἀρχῆς ταύτης τῆς ἀνθρωπότητος! Ὅμοια γόνιμος μελέτη εἶνε ἡ ἔρευνα καὶ μελέτη τῶν πρώτων στοιχείων τῆς ἡμετέρας φύσεως, τῶν συστατικῶν ἀρχῶν τοῦ γένους ἡμῶν καὶ τῶν συμβεβηκότων, τὰ ὅποια ἐξηγοῦσι τὸ μέγα αἰνίγμα τῆς φύσεως ἡμῶν καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἡμετέρου προορισμοῦ! Καὶ ἐὰν ὁ λόγος τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν καὶ τὸ σχέδιον, τοῦ οὐοῦ σκοπὸς εἴμεθα ἡμεῖς, εὐρίσκονται καὶ ἀποκακαλυμμένα, ταῦτα ἀναμφιβόλως εὐρίσκονται εἰς τὴν δημιουργίαν ἡμῶν καὶ τὰ ἀμέσως αὐτὴν ἐπακολουθήσαντα, ἐνθ' πάντα τὰ λοιπὰ εἶνε ἀπλὴ συνέχεια καὶ συνέπεια. Ἵνα θυνάμεθα λοιπὸν νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ λαβυρίνθου, πρέπει νὰ προστρέχωμεν εἰς τὴν Γένεσιν τοῦ Θεόπου Μωσέως πρὸς ἐποικοδομὴν ἡμῶν ἐν τῇ Πίστει. Τί δὲ φυσικῶν τερον, συνεχῆς, καὶ ἀλληλένδετον παρὰ τὴν ἱστορίαν αὐτὴν, ἥτις εἶνε ἡ μόνη ἀποτελούσα ἐν ὅλῳ πλήρει, ἐξιστοροῦσα τὴν δημιουργίαν τοῦ παντός καὶ εἰδικώτερον τοῦ ἀνθρώπου τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πρώτης αὐτοῦ καταστάσεως, τὰ αἰτία τῶν ἀθλιότητων αὐτοῦ καὶ ἀσθενειῶν, τὴν διαφθοράν τοῦ κόσμου καὶ τὸν κατακλυσμὸν, τὴν ἀρχὴν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐθνῶν, τὴν διανομήν τῶν γαιῶν, καὶ ἄλλα γεγονότα οὐχ ἥττον σημαντικά;

Ἡ δὲ Γένεσις, αὕτη περιλαμβάνεται, ὡς γνωστόν, ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῆς Πεντατεύχου καὶ ὀνομάζεται αὕτω· διότι περιέχει ἱστορικὴν τινα σύνοψιν τῶν προμωσαίων ἀποκαλύψεων ἀπὸ πίστεως κόσμου καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης πλάσεως τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τῆς τελευταίας τοῦ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ. Ἡ Γένεσις αὕτη περιέχουσα 50 κεφάλαια διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα κατὰ τὴν κρίσιν αὐτῶν ὑποθέτων. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τμήμα περιέχον ἑνδεκα κεφάλαια ὑποδιαιρεῖται εἰς 3 μέρη· τούτων δὲ τὰ μὲν 3 πρῶτα κεφάλαια περιέχουσι α') τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, β') τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, γ') τὰ περὶ τοῦ Παραδείσου, καὶ δ') τὰ περὶ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς τιμωρίας τῶν Πρωτοπλάστων¹. Τὰ δὲ ἐπόμενα 2 κεφάλαια περιγράφουσι τὴν ἱστορίαν τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ μέχρι τοῦ Νῦε, τούτῳσι τοῦ δευτέρου Γενάρχου τῶν ἀνθρώπων, μεθ' οὗ ὁ Θεὸς ἐποίησε Διαθήκην². Καὶ τὰ ὑπόλοιπα 15 κεφάλαια περιέχουσι τὴν ἱστορίαν τοῦ κατακλυσμοῦ

1. Γένεσ. κεφ. α', β' καὶ γ'.

2. Αὐτὴ κεφ. δ' καὶ ε'.

καί τοῦ Νῶε μετὰ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ μέχρι τοῦ Ἀδραάμ, μετὰ τοῦ ὁποίου γίνεται νέα Διαθήκη παρὰ τοῦ Θεοῦ, καί ἀπὸ τοῦ ὁποίου Ἀδραάμ ἀρχεται τρίτη νέα γενεά³. Τό δὲ δεύτερον τμήμα περιέχον τὰ λοιπὰ τριῶντα ἑνέα κεφάλαια περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν τῶν τριῶν μεγάλων Πατριαρχῶν τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ καί τῶν γενεῶν αὐτῶν. Καί ἐν τῷ μεταξὺ τούτων παρεντίθενται καί ἄλλαι φυλαί καὶ λαοί, δι' ὧν συμπληροῦται ἡ ἱστορία τῶν εἰρημνένων Πατριαρχῶν καί ἡ Γένεσις⁴.

Εἰς τὰς πρώτας σελίδας τῆς Γενέσεως ὑπάρχουσι πλείότεραι θεμελιώδεις ἀλήθειαι, περισσότερα ὑγιῆς Φιλοσοφία καί γνώσις θεῶν τε καὶ ἀνθρωπίνων, ἢ εἰς ὅλα ἀνεξαίρετως τὰ συγγράμματα τῆς ἀρχαιότητος. Ὅποια μεγαλοπρεπῆς εἰσαγωγή εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν πρώτων ἐποχῶν τοῦ κόσμου αἱ ἐξ πράξεις, τὰ ἐξ νεύματα τοῦ Δημιουργοῦ, ὅστις παράγει εἰς ἐξ ἡμέρας τὸ πᾶν ἐκ τοῦ μηδενός, ἀνευ σπουδῆς ἢ προσπάθειας· ὅστις ἐκφράζει διὰ τῆς διακωπῆς καὶ ἐκιδωκιμασίας⁵, διὰ τῶν ὁποίων ἐπισφραγίζει ἑκαστον τῶν θαυμασίων αὐτοῦ, τὴν ἀπειρον σοφίαν καὶ δύναμιν καὶ ἐλευθερίαν· καὶ ὅστις κρατεῖ μετέωρον ἐνώπιον αὐτοῦ ἑκαστον μέρος τοῦ παντός, δυνάμενος καὶ τὸ ἐκμηδενίσθαι ἢ νὰ μεταβάλῃ τὸν προορισμόν αὐτοῦ μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας, μετὰ τῆς ὁποίας ἡδύοσκει νὰ δημιουργήσῃ καὶ νὰ τὸ συντηρήσῃ. Κατὰ δὲ τὰς διηγήσεις τοῦ α' κεφαλαίου τῆς Γενέσεως ὁ θεόπτης Μωϋσῆς, ὡς Συγγραφεὺς, ἐκλείπει, καὶ μόνη ἡ θεία Μεγαλειότης ἐμφαίνεται καὶ ἡχεῖ ἐν ἑκάστῳ ἐξ ἡμῶν, ὡς ἤχησεν εἰς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, καὶ ὡς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐδήλωσε τὴν δημιουργίαν ἔπειτα εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ.

Περὶ τῆς Ἑξαήμερου ἰδίως.

Τῆς Ἑξαήμερου καθόλου ποιοῦνται μνείαν ἐν πραγματείαις ἰδίαις, ὡς καὶ ἐν σημειώσεσι πολλοὶ συγγραφεῖς πρὸ καὶ μετὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον. Καὶ δὴ Φίλων ὁ Ἰουδαῖος ἀναφέρει τὰ ἐξῆς λέγων· «Νόμον Ἱερῶν ἀλληγορίας τῶν ἡμετᾶ τὴν Ἑξαήμερον»⁶. Ὁ δὲ Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς «Ἦ τε γὰρ κοσμοποιία ἐν ἐξ περατοῦται ἡμέραις»⁷. Κατὰ τὸν Συναίτην Ἀναστάσιον Ρόδων ὁ τοῦ φιλοσόφου Τατιανοῦ ἀπορατῆς (περὶ τὸν 2ον αἰῶνα μ. Χρ.) ἐν Ρώμῃ λέγει· «λαβόντες τὰς ἀφορμὰς ἐκ Παλίου τοῦ πᾶν τοῦ Ἱεραπολίτου τοῦ ἐν τῷ ἐπιστηθίῳ Ἰωάννη φοιτήσαντος, καὶ Κλήμεντος, καὶ Πανταγενέτου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἱερέως, καὶ Ἀμμωνίου σοφιστοῦ τῶν ἀρχαίων καὶ πρώτων συνῶν ἐξηγητῶν εἰς Χριστόν καὶ τὴν Ἑσχαλοῖαν πᾶσαν τὴν Ἑξαήμερον νοησάντων»⁸.

3. Αὐτῶς ε' — ια'.

4. Αὐτῶς κοφ. α'—γ'.

5. «Ἐκεί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν». Αὐτῶς.

6. Φίλων ἐν βίῳ Μωϋσέως διδλ. 6'

7. Κλήμ. Ἀλεξ. Στρηφ. βιβλ. 6'

8. Ρόδων ἐν νῶ εἰς τὴν Ἑξαήμερον ἱσχυόμεναι αὐτῶ διδλ. 7'.

Ἄλλ' αἱ ἐννέα ὁμοίαι εἰς τὴν Ἑξαήμερον ὁμιλίαι τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὑπερῆσαν πάσας τῶν ἄλλων τῶν πραγματευσαμένων τὸ θέμα τοῦτο. Ἐκ τῶν ἐρμηνευτικῶν ἔργων αὐτοῦ αἱ ὁμιλίαι αὗται κατ' ἐξοχὴν ἐδόξασαν τὸν σοφὸν Ἱεράρχη τοῦτον. ἔχων ὑπ' ὄψει ὁ Μέγας Βασίλειος τὰς κατὰ τῆς Ἑξαήμερον καθόλου πραγματείας καὶ τὰ ὑπομνήματα τῶν προγενεστέρων αὐτοῦ καὶ συγχρόνων καὶ ἤδη καὶ τοῦ ἀδαμαντίνου Ὀριγένης ἐκεῖνου, ἡρμήνευσεν ἐν ταῖς εἰρημέναις ὁμιλίαις αὐτοῦ ὁλοκλήρως τὸ α' κεφάλαιον τῆς Γενέσεως περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, ἀναπτύξας λίαν ἐπιτυχῶς ἐν τοῖς 25 πρώτοις ἐδαφίοις τὴν φύσιν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ὡς καὶ τὰς ιδιότητες τοῦ αἵρος, τῶν ὑδάτων καὶ πάντων σχεδὸν τῶν πλασμάτων. Πραγματευόμενος δ' ἐν αὐταῖς ὁ θεὸς Πατὴρ περὶ τὴν ἐν ἑξ ἡμέραις δημιουργίαν τοῦ Σήμκαντος ἐρμηνεύει ἐξαιρέτως τὴν ἐννοίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὡς τὸν ἀνθρώπου διὰ τῆς θεωρίας τῆς φύσεως μέχρι Θεοῦ, καὶ ἐξηγῶν εἰς αὐτοὺς τὰ θαυμάσια τῆς δημιουργίας. Ἐν δὲ τῇ ἐρμηνείᾳ αὐτῶν ὁ Οὐρανοφάντωρ συνῆλθε πρὸς τὰς συντόμας ἐκφράσεις τοῦ θεόπαι Μωσέως βαθείας φιλοσοφίας καὶ φυσικὰς ἐρεῖνας περὶ τῆς φύσεως, ἐξέθηκιν αὐτὰς μετὰ ζωηρότητος ἰδιαζούσης εἰς Ἱερὸν τῆς Ἐκκλησίας Πητορα, καὶ ἀπεκάλυψεν οὕτω εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τῆς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἀπερίγραπτον ὄξαν τοῦ Ποιητοῦ τοῦ παντός. Ἐν ταῖς ἐννέα δ' αὐταῖς εἰς τὴν Ἑξαήμερον ὁμιλίαις καταφαίνεται ἑναργέστατα τοῦ Ἱεράρχου αὐτοῦ ἡ ἐξουσία εὐσέβεια, ἡ βαθεῖα σοφία, ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις καὶ ἡ ἐν τῇ Ρητορικῇ τέχνῃ δεινότης. Διαπρέπει δὲ ἐν αὐταῖς, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, κατὰ τὴν ψυχαγωγίαν, ἥτις συνίσταται ἐν τῇ πλοκῇ τῶν προτάσεων, ἐν τῇ ποικιλίᾳ καὶ τῇ τερπνῇ τῆς διηγήσεως, ἐν τῇ ἐμφανίσει τῆς οὐσιμότητος τοῦ παρατηρητικοῦ, καὶ ἐν τῇ εὐστοχίᾳ τῶν σκέψεων ἐπὶ τῶν παρατηρουμένων, ὡς ἐπίσης ἐν τῷ ἀρμονικῷ καὶ λαμπρῷ συνδυασμῷ τῶν φράσεων καὶ τῶν πραγμάτων. Διότι ἐφρονεῖ, ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι Ρητορες καὶ μετ' αὐτῶν οἱ Θεόφωροι Πατέρες, ὅτι ἡ ἐν τῷ ψυχαγωγεῖν χάρις τοῦ λόγου καὶ καλλίσπεια ἔχουσι μετὰ τὴν ἐπιφροσὴν ἐπὶ τοὺς ἀκροατὰς καὶ συντελοῦσιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κηρύγματος προξενούσαι εἰς αὐτοὺς συγχρόνως τέρψιν καὶ ἀνδύραστον ἡδονήν, καὶ ὅτι, ὅπως συντρέχει εἰς τὴν εὐδωσίαν τοῦ πλοίου ὁ διὰ τῆς πρίμνης, τῆς κώρας, τοῦ ἱστού, τῶν ἱστιῶν, τῶν σχοινίων καὶ τῶν ἄλλων ἐξαρτυρίων φαινόμενος καλλωπισμὸς αὐτοῦ, οὕτω καὶ διὰ τῆς ψυχαγωγίας ὁ λαὸς ὁδηγεῖται εὐκολώτερον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς.

Τὸ ψυχαγωγικὸν εἶδος τῆς Ρητορικῆς καταφαίνεται ἰδίως ἐν τῇ 6' εἰς τὸ Ἑξαήμερον ὁμιλίᾳ αὐτοῦ, ἐνθα ὁ Μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων κάλλιστα τὸ τῆς Γενέσεως κ' ἐνθῆτω ρῆκος⁹ περιγράφει τερπνότατα τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ φωτός. Ἐν δὲ τῇ 8' ὁμιλίᾳ αὐτοῦ ἀναπτύσσων τὸ περὶ συναγωγῆς τῶν ὑδάτων¹⁰, ὡς καὶ τὸ ἐν τῇ 24' ὁμιλίᾳ περὶ γενέσεως φωστῆρων¹¹, συνδυάζει ἀρμονικῶς καὶ λαμπρῶς τὰς φράσεις αὐτοῦ πρὸς τὰ πράγματα. Ἐν τῇ 7' δὲ ὁμιλίᾳ αὐτοῦ ἐξηγῶν

9. Γεν. Α' 3.

10. Αὐτῆς 9, 10.

11. Αὐτῆς 14.

τὸ πῶς αὐτὸς ἡ γῆ ψυχὴν ζωσαν κατὰ γένος» κτλ.¹² περιγράφει μετ' ἀξιοθαυμάστου λεπτομερείας τὰς ιδιότητες τῶν μελισσῶν καὶ τῶν πτηνῶν. Καὶ τέλος ἐν τῇ θ' ὁμιλίᾳ αὐτοῦ «περὶ χειρῶν»¹³ αἰτιολογεῖ μετ' ἀπαραμύλλου εὐστοχίας τὴν ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν ζώων ποικιλίαν.

Ἐκ τῶν ἐξαισίων τούτων ὁμιλιῶν τοῦ Οὐρανοφάντορος ἐχειραγωγήθησαν ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Ἰερὸς Γρηγόριος ὁ Νύσσης καὶ ὁ Μέγας Ἀρμόδιος εἰς τὰς περὶ Ἑξαήμερου λαμπρὰς αὐτῶν συγγραφάς. Τὰς ἐννέα δ' αὐτὰς ὁμιλίας ἐγκωμιάζουσι α') ὁ Θεολόγος Γρηγόριος αὐτῶ «τίς μὲν αὐτὸν ἐδίδθη μάλλον τῷ πνεύματι καὶ ἄξιον τοῦ διηγεῖσθαι τὰ θεῖα παρασκευάσει; Τίς δὲ μάλλον ἐφωτίσθη φῶς ἐγνώσεως, καὶ δέικεν εἰς τὰ δάθη τοῦ πνεύματος, καὶ μετὰ Θεοῦ τὰ περὶ Θεοῦ οὐδισκώματο; Πάντα μὲν ἐρευνᾶν καὶ τὰ δάθη τοῦ Θεοῦ τῷ Πνεύματι μαμαρτύρηται αἶψά ὡς ἀγνοοῦντι, ἀλλ' ὡς ἐντυφλῶντι τῇ θεωρίᾳ. Πάντα δὲ ἐκείνῳ (τῷ Μ. Βασιλείῳ) διηρμήνυνται τὰ τοῦ Πνεύματος, ἐξ ὧν ἦθος ἅπαν ἐπαίδευσεν, καὶ εὐήγητορίαν ἐδίδαξε, καὶ τῶν παρόντων ἀπανέστησεν, καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα μετεσκεύασεν... Ἐγὼ τοῦτο μόνον αὐτοῦ διηγήσομαι. Ὅταν τὴν Ἑξαήμερον αὐτοῦ μεταχειρίζομαι καὶ διὰ γλώσσης φέρω, μετὰ τοῦ κτίστου γίνομαι καὶ γινώσκω κτίσεως λόγους, καὶ θεωρῶ τὸν Κτίστην πλεον ἢ πρότερον ὅφει μόνῃ διδασκάλῳ χρώμενος»¹⁴. β') Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος δὲν θέλει ἀντιδογματίζεσθαι τῷ ἁγίῳ Βασιλείῳ περὶ τῶν κατὰ τὴν κοσμογονίαν αὐτῷ φιλοσοφούντων, λέγων «ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν κεκρατήσθαι καὶ μόνῃς τῆς θεοπνεύστου διαθήκης τὰ δευτερεῖα σφαιρέσθαι. Ὅν δ' ἔχει λόγον πρὸς τὸν κόσμον ὁ ἄσπαυχς, καὶ ἐξ ἐκείνου ὃν κἀκεῖνο μὴ ὄν, μάλλον δὲ ἐκεῖνο μὲν ἂν τῇ δυνάμει, παρηλλαγμένος δὲ μεγέθει καὶ κάλλει καὶ ποικιλίᾳ καὶ σχήματι τὸν αὐτὸν εἴποι τις ἂν ἐπέχειν λόγον πρὸς τὴν τοῦ Μεγάλου Μωσέως ρωνὴν τὰ παρὰ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου διὰ φιλοσοπιωτέρας θεωρίας ἐχειργασθέντα νοήματα· ἃ γὰρ ἐκεῖνος εἶπεν ἐν ὀλίγοις τε καὶ ἐν περιγράφοις τοῖς ῥήμασι, ταῦτα διὰ τῆς ὕψλης Φιλοσοφίας ὁ Διδάσκαλος ἡμῶν αὐτῆσας οὐχὶ ἄσπαυχς, ἀλλὰ δένδρον ἐποίησεν κατὰ τὸν ὁμοιωθέντα τῇ βασιλείᾳ τῶν Οὐρανῶν τοῦ σνάψεως κόσμον τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ γεωργούντος ἀποδενδρῶμενον, ὥστε γενέσθαι πανταχόθεν αὐτὸν ἀμριλαφῇ τοῖς νοήμασι καὶ διηλεκμένον ἀντὶ κλάδων τοῖς δόγμασι, καὶ τῷ σκοπῷ τῆς εἰσεδείας εἰς εὖρος ἀνατενόμενον, ὡς καὶ τὰς ὕψλους τε καὶ μετεωροφόρος ψυχάς, ἃς πετεινὰ τοῦ Οὐρανοῦ τὸ Εὐαγγέλιον ὀνομάζει, δύνασθαι τῷ μεγέθει τῶν τοιοῦτων κλάδων ἐννεοσσεύειν»¹⁵.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἱερώνυμος λέγει «Βασιλεὺς Καισαρείας Κακπαδοκίας, ἦτις πρότερον Μάζακκα ἐκαλεῖτο, Ἐπίσκοπος, συνέταξεν εἰς τὴν Ἑξαήμερον ἐννέα «κομμάς, ἐξαιρέτους ὁμιλίας»¹⁶. Ὁ δὲ Σουλδὰς ἐν λέξει Βασιλείου γράφει «Ὁὐτος ἔγραψε πλείστα, ἐν οἷς θαυμάζεται τὰ εἰς τὴν Ἑξαήμερον».

12. Λύσις 24.

13. Λύσις 24.

14. Γρηγ. Ναζ. Ἐπιστφ. εἰς Μ. Μωσ. 74—76.

15. Γρ. Νύσσης εἰς τὴν Ἑξαήμερον αὐτοῦ ἐν ἀρχῇ.

16. Ἱερώνυμ. δε script. ecci. c—116.

Μεταφράσεις

Τὰς εἰς τὴν Ἑξαήμερον ἐννέα αὐτὰς ὁμιλίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μετέφρασεν ἐν πολλοῖς κατὰ λέξιν εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν πρῶτος ὁ Μέγας Ἀμβρόσιος ἐν τοῖς ἐξ εἰς τὴν Ἑξαήμερον βιβλίοις αὐτοῦ. Δεύτερος μετέφρασεν αὐτὰς ἐντελῶς κατὰ λέξιν εἰς τὸ Λατινικὸν ἐπίσης Εὐστάθιος τις ἢ Εὐστάχιος ἐξ Ἀφροδίας, ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος, κατὰ τὸν Κασσιόδωρον¹⁷. Τρίτος μετέφρασεν αὐτὰς Διονύσιος ὁ μαφός τῷ 540 μ. Χρ. τελευταίως κατὰ τοὺς Κριτικούς Καθέαν, Πορσεύκινον, καὶ Δουπὶνον. Τετάρτη μετὰφρασις εἰς τὸ Λατινικὸν ἐπίσης κατὰ λέξιν εἶνε ἡ παραλλήλως τῷ πρωτοτύπῳ κειμένῳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Migne. Εἰς δὲ τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν παρέφρασε τὰς 9 αὐτὰς ὁμιλίας, Γρηγόριος ὁ Ε', Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ταύτας δὲ τὰς ἐννέα ὁμιλίας εἰς τὴν Ἑξαήμερον, καὶ προσέτι «τὰ ἠθικά τοῦ Μ. Βασιλείου» ἐν παραφράσει ἀνετύπωσεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1863 ὁ Μάρκος Δ. Σακκόρραφος. Καὶ τέλος ἀξιόλογον παράφρασιν τῶν ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς τριτόμου τῷ 1721ῳ Παρισινῆς ἐκδόσεως περιχρημένων Ὁμιλιῶν καὶ λόγων τοῦ Μ. Βασιλείου, κατὰ παράκλησίν μου, ἐποίησεν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς καθαρεύουσαν ὁ εὐπαίδευτος Καθηγητὴς Ζήσημος Τυκάλλδος, Προλύτης τῆς Θεολογίας.

17. Divinar, lection. cap. I. Cassiodor.

Σημ. Καθ. Ἐπὶ τῶν ἑταίρων μας μετέφρασαν τὰς ἐννέα αὐτὰς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου ὁ ἀειμνήστου Ἀρχιμ. Χριστόφορος Ν. Παπακωνσταντίνου καὶ ὁ Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Σπέργγιος Ν. Σάκεας.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ

Ὡς προανήγγειλον ἐκελήφθην τῆς ἀνατυπώσεως δύο ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἀδρανόφαντος Βασιλεῦς τοῦ Μεγάλου, τοῦ φωστῆρος τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Ἑξαήμερου ὁῦλη καὶ τῶν Ἠθικῶν, μεταφρασθέντων ἀμφοτέρων ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἱστοριοῦ τοῦ Πατριάρχου, τοῦ δι' ἀγχονὲς ἀπελθόντος εἰς τὰς αἰωνίους μόνας. Χρὶς ὅμως ἀπαιρετήτων καὶ Χριστιανικῶν ἔκρνα οὐκ ἔπαις ἀνατοπῶσαι, ἀλλὰ καὶ παραβαλεῖν πρὸς τὸ κεῖμενον τας ἐξημένας μεταφρῆσεις, αἵτινες ἔδριθον τυπογραφικῶν σφαλμάτων, ἕνεκα τῆς εἰς τὰ σπύργατα εὐριστομένης τυτὲ τέχνης τοῦ τύπου· οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τὴν προκύπτουσαν ἀσάφειαν τοῦ νοήματος, τὸ γ' ἐπ' ἐμοί, σαφῶς ἀνέπτυξα διὰ τῆς προσθήκης ὁλοκλήρων χωρίων περὶ αἰφθεντων, καὶ πρὸς τὴν στίξιν οὐ σμικρὸν ἐπενῆσα διορθῶσαι τὰ ἡμαρτημένα. Πρὸς δὲ τούτοις τὰ ἐν δυοσι τομῆσιν προῤῥηθέντα συγγραμματα εἰς ἓν τοῦχος περιέλαβον διὰ τε τὸ εὐχερὲς εἶναι καὶ εὐνοῦν.

Ἐν τέλει δὲ κατέβαλον πάσων μέριμναν, ἣν αἱ ταπειναὶ μου δυνάμεις ἐχρησίσουν πρὸς τὸ καταστήσαι τελειότερον τὸ ἔργον, πεποιθὼς, ὅτι διὰ τὰ διαλαθόντα τῆς ἐμῆς προσυχῆς παρορύματα συγγνωμὴν εὐρίσω παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς.

Ἐρρώσθε

Ἀθήνησι τῇ 8 Μαρτίου ἐν ἑτα σωτηρίῳ 1863.

ὁ ἀνατυπώσας

Μ. Δ. ΣΑΚΚΟΡΡΑΦΟΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΛΕΩΘΕΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ.

Πρὸς τοὺς Ἀναγινώσκοντας.

Ἐν τῇ ὑπερορίῃ ἡμῶν διατριβῇ κατὰ τὸ Ἀθωνικὸν κρησινῶν, εἶδομεν αὐτοφει τοὺς ὁσίους πατέρας τῶν ἱερῶν μοναστηρίων, ποιῶντας ἀναγνώσιν εἰς τὴν Ἑξαήμερον ἐξηγησιν, καὶ τὰ Ἦθη καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου, κατὰ τὴν Ἑκκλησιαστικὴν διατάξιν, καὶ δαγούς τοὺς συνιέντας εὖρομεν, διὰ τὸ ἁγίων τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου. Ἐκτοτε λοιπὸν ἐστοχάσθημεν ὠφελίμον τὴν εἰς τὴν ἁπλοῦν μετάφρασιν τῆς Ἑξαμέρου ἐξηγησιν, ὡς ὠφελίμου γεννημένης, οὐ μόνον αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς Χριστιανικοῖς λαοῖς ἐκκλησιαστικοῖς τε, καὶ κοσμικοῖς, ἰδιωταῖς καὶ παιδεύομενοις διὰ τὴν τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου παραφθοράν, καὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων τοῦ Θεοῦ Πατρὸς τὸ σπάνιον. Λαμβάνουσι δὲ καὶ οἱ φυσιολόγοι οὖντες ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης τὴν πρὸς τὴν φύσιν τῶν ὄντων καὶ Θεῶν δημιουργίαν τῆς κτίσεως πολλὴν τὴν θεωρίαν, καὶ τῆς διοικίας αὐτῶν ὁροσέβῃ πληροφορίαν καὶ βεβαιώσιν.

Ἐρρώσθε.

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΗΜΕΡΟΝ ΟΜΙΛΙΑΙ Α' - Θ'

Ο Μ Ι Λ Ι Α Α'

• ΕΝ ΑΡΧΗ ΕΠΟΙΗΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΗΝ •

Ἀρμοδιωτέστη ἀρχὴ ὑπάρχει εἰς ἐκείνον, ὅστις μέλλει νὰ διηγηθῇ περὶ τῆς συστάσεως τοῦ κόσμου, τὸ νὰ προβάλλῃ πρὸ τῆς ὁμιλίας τοῦ ἀρχτῆν τῆς τῶν φαινομένων κτισμάτων διατάξεως· διότι μέλλει νὰ διηγηθῇ ποίησαι οὐρανοῦ καὶ γῆς, τὰ ὑποῖα δὲν ἔγιναν αὐτομάτως ἀπ' ἐκπυτῶν, καθὼς τινες ἐφαστάσθησαν, ἀλλὰ παρὰ Θεοῦ τὸ εἶναι ἔλαβον. Ἰποῖα ἀνθρωπινῇ ἀνοή εἶναι δέξια νὰ ἀκούσῃ τῶν λεγομένων τὴν μεγαλειότητα; πῶς ἔπρα-
παν ἡ ψυχὴ εἰς ἀνθρώποις τῆς διηγήσεως τῶν τόσων μεγα-
λων, καὶ ὑψηλῶν ἀκουσμάτων νὰ ἀτοιμαζῇται; πρέπει νὰ ἦναι καθαρὰ ἀπὸ τὰ πάθη τῆς σαρκός, ἐλευθέρᾳ, καὶ ἀπὸ μαρίνας βιωτικὰς ἀσκήσεις, φιλόπονοι, ἐξεταστικῇ, καὶ ἀπὸ καθὲν μέ-
ρους περίεργος, διὰ νὰ δυνηθῇ ἀπο βητόν τι τῆς Γραφῆς ἐνοη-
σαι δέξιος Θεόν, τὸν κτίστην καὶ δημιουργόν τοῦ σύμπαντος.
Ἀλλὰ πρὶν ἐξετάσωμεν εἰς τὰ λόγια τῆς Ἰαφῆς τὴν ἀκριβείαν,
καὶ νὰ ἐρευνήσωμεν πόσον μεγάλη, καὶ ὑψηλὰ εἶναι τῶν ὀλί-
γων φωνῶν καὶ λέξεων τουτιον τῆς θείας Γραφῆς τὰ νοήμα-
τα, ὡς ἐνθυμηθῶμεν πόσος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις μεθ' ἡμῶν δια-
λέγεται· διότι ἂν καὶ δὲν δυνηθῶμεν νὰ ἐνοησώμεν τὸ κα-
κρωμένον βάθος τῶν νοημάτων τοῦ συγγραφέως διὰ τὴν ἀσθέ-
νειαν τῆς διανοίας μας, ἔχοντες ὅμως προσοχὴν εἰς τὴν ἀξιο-
πιστίαν τοῦ λαλοῦντος, θέλομεν πιεῖται ὑαυμασίως καὶ τὰ παρ'
αὐτοῦ διηγούμενα Μωυσῆς λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἔγραφε
ταύτην τὴν συγγραφὴν, Μωυσῆς λέγω ἐκεῖνος, ὅστις ἐμαρτυρή-

θη, ὅτι εἶναι ἀσπίς παρὰ τῷ Θεῷ, ὑπάρχων ἐν βρέφοις γαλακτοτροφούμενον, τὸν ὁποῖον Μωυσᾶς ἐθαγάτηρ τῷ Φαραῶ θάτην υἱὸν ἐποίησε, καὶ βασιλικῶς ἀνέθρεψε, καὶ διδασκάλους αὐτοῦ διώρισε τοὺς σοφοὺς τῶν Αἰγυπτίων εἰς παιδεῖσαι καὶ μάθησιν Ὅ ὁποῖος Μωῦσης, ὅρ ὡ ἐλαϊώθη, ἐμίσησε τὰ βασίλεια, καὶ ἔλθεν εἰς τοὺς εὐτελεῖς Ἑβραίους ὁμοφυλεῖς τῷ, προκρινὼν νὰ ταλαπωρῇται, καὶ θλίβηται μὲ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ μάλλον. παρὰ νὰ ἔσῃ ἀπόλαυσιν ἁμαρτίας πρόσκαιρον. Ὅστις ἐκείνητο ἀκρύσεως τὴν ἀγάπην τῆς δικαιοσύνης, καθότι ἐτιμῶρει τοὺς πακοὺς καὶ ἀδίκους μέχρι θανάτου, πρὶν ἡγχειριαθῇ παρὰ Θεοῦ εἰς αὐτὸν ἐ προστασία τῷ λαῷ, διὰ τὴν ἀποτροφὴν, ἣν εἶχεν εἰς τὴν πονηρίαν ἐκ φύσεως ὁ Μωυσῆς ἐκεῖνος, ὅστις ἔφυγεν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, φοβηρισθεὶς ἀπὸ τοῦ παρ αὐτοῦ εὐεργετηθέντος, καὶ μετὰ χαρᾶς ἄρῃσε, καὶ τοὺς θυροῦλους τῆς Αἰγύπτου ἐμίσησεν ἕνεκα ἡσχάσε ἀπὸ θυροῦλους καὶ κοσμητῶ, φρονιῶτα, εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων καὶ κτισμάτων τοῦ Θεοῦ, εἰς τεισασαράκοιτα ἀλόκληρα ἔτη κατερίνετο, καὶ ἠγάδονταετῆς γενόμενος, εἶδε Θεόν, καθὼς εἶναι δυνατόν εἰς ἀνθρωπίνῃ, γύσιν νὰ ἰδῇ καὶ νοήσῃ, καὶ θεωρήσῃ τὴν ἀπειρον, καὶ ἀκατάληπτον μακαρίαν φύσιν τῆς θεότητος. Μᾶλλον δὲ εἰπεῖν εἶδε Θεόν, ὡς οὐδεὶς πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτόν ἕτερος, καθὼς ὁ ἴδιος Θεὸς μαρτυρεῖ, ὅτι «ἐὰν γένηται Προφήτης ὁμῶν τῷ Κυρίῳ, ἐν δράματι αὐτῷ γνωσθήσομαι, καὶ ἐν ὕπνῳ λαλήσω αὐτῷ, οὐχ οὕτως, ὡς ἐ θεράπων μου Μωῦσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ μου πικρὸς ἐστί, στόμα κατὰ στόμα λαλήσω αὐτῷ, ἐν εἶδει, καὶ οὐ δι αἰνιγμάτων.» Οὗτος λοιπὸν ὁ Μωῦσῆς, ὁ ἀξιωθείς νὰ ἰδῇ Θεόν αὐτοπροσώπως (καθὼς οἱ οὐράνιοι ἄγγελοι) διαλέγεται μὲ τῶμας περὶ ὧσων ἀπὸ τὸν Θεόν, ἤκουσεν. Ὅθεν ἀνέκωσμεν λόγια ἀληθῆ λαληθέντα, ὅχι μὲ ρητορικοὺς τρόπους καὶ μέθοδον, ἀλλὰ μὲ διδασκαλίαν καὶ ἔμπνευσιν τοῦ παναγίου Πνεύματος, τῶν ὁ-

ποίων θείων λόγων τὸ τέλος καὶ ὁ σκοπὸς ὑπάρχει ἢ ὠφέλεια τῶν ἀκροατῶν, καὶ ὅχι ὁ ἔπαινος αὐτῶν πρὸς τοὺς διδασκοντας.

• ΕΝ ΑΡΧΗ· ΕΠΟΙΗΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΗΝ.

Τὸ θαῦμα τοῦ νοήματος τῆς ψυχῆς μου ἐμποδίζει τὸν προφορικὸν λόγον μου. Ἐν πρώτῳ νὰ εἶπω; ἰκόθεν νὰ κάμω ἀρχὴν τῆς ἐξηγήσεως, ἰνὰ στηλιτεύσω τὴν ματαιότητα τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων; ἰνὰ ἀνακηρύξω τὴν ἡμετέραν εὐσέβειαν καὶ ἀλήθειαν; οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων πολλὰ συνέγραψαν περὶ φύσεως, ἀλλ' οὐδεὶς λόγος αὐτῶν καὶ γνώμη ἔμεινε μέχρι τέλους ἀκίνητος καὶ ἀσάλευτος. Ἐπειδὴ ὁ δεῦτερος ἀνέτρεψε τὸν πρότερον ὥστε εἰς ἡμᾶς εἶναι ἀνωφελὲς τὸ νὰ στηλιτεύσωμεν τοὺς λόγους καὶ γνώμας ἰσχυρίων, διότι ἱκανοὶ εἶναι μόνοι τῶν καὶ ἀναμεταξύ τῶν νὰ ἀνατρέπωνται ἔπειδὴ ὅσοι δὲν ἐγνώρισαν Θεόν, δὲν ἔστρεψαν, οὐδὲ ὠμολόγησαν, ὅτι ὑπάρχει προαιώνιος καὶ ἀίδιος, καὶ πάνσοφος αἰτία δημιουργοῦ τοῦ παντός, ἀλλ' ἐνόμισαν ὅτι τὰ γινόμενα ἀποτελοῦνται κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν ἄνοιαν διὰ τοῦτο ἄλλοι μὲν εἰς τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου εἶπον τὴν αἰτίαν τοῦ σύμπαντος, ἄλλοι ἐπαντάθθησαν ἄτομα καὶ ἀμερῆ σώματα, ἀποφαινόμενοι ὅτι ἡ φύσις τῶν ὁρατῶν ἀπὸ ὕλης τινὲς καὶ πόρους συνέχεται, καὶ ἔπειδὴ ποτὲ μὲν συμπίπτουσι ταῦτα τὰ ἄτομα σώματα, ποτὲ δὲ διαχωρίζονται, διὰ τοῦτο γίνονται αἱ γενέσεις, καὶ φθοραί, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς διαμονῆς, εἰς τὴν δυνατωτέραν συμπλοκὴν τῶν ἀτόμων τούτων ἀποδίδουσι. Κατὰ ἀλήθειαν ὅσοι ταῦτα ἔγραψαν ἀποδείκνυνται, ὅτι κατασκευάζουσι τῆς ἀρχῆς ὕψος, ὑποθέτοντες τόσον λεπτὰ καὶ ἀνοπαστάτους ἀρχὰς οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ θαλάσσης. Καὶ ἔπειδὴ δὲν ἐγίνωσκον νὰ εἰπωσιν.

• ΕΝ ΑΡΧΗ· ΕΠΟΙΗΣΕ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΗΝ.

Διὰ τοῦτο καὶ ἠπατήθησαν ἀπὸ τὴν ἀθείαν τῶν, καὶ ἐπαντάθθησάν, ὅτι τὰ σύμπαντα ὑπάρχουσιν ἀκαθέρηκτα, φερόμενα

ἀπλῶς καὶ ὥς ἔτυχε, χωρὶς προνοητικῆν θείαν δύναμιν, τὴν δο-
ποῖσαν ἀπάτην, διὰ τὴν μὴ παθεῖμεν καὶ ἡμεῖς. ὁ συγγραφεὺς τὴν
κοσμοποιεῖσαν θεῖος Μωϋσῆς, εὐθύς εἰς τὰ πρῶτα τῆς Γραφῆς
λόγια ἐφώτισε τὴν διάνοιάν μας μὲ τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα.

• ΕΝ ΑΡΧῃ ΕΠΟΙΗΣΕΝ Ὁ ΘΕΟΣ •

!Τί καλὴ τῷς; ἔβαλε δὲ ἀρχὴν οὐρανοῦ, διὰ τὴν μὴ νομί-
σωσι τινες αὐτὸν χωρὶς ἀρχὴν ἔπειτα εἶπε τί, ἐποίησε, διὰ τὴν
φανῇ, ὅτι τὸ ποίημα, ὅπερ ἐστὶν ὁ οὐρανός, εἶναι τὸ μικροτά-
τον μέρος τῆς τοῦ δημιουργοῦ δυνάμεως· καὶ καθὼς ὁ κερα-
μαύς, ὅταν διαπλάσῃ διαφορά σκευῇ διὰ τῆς τέχνης του, δὲν
βλάπτει ὑλοτελῶς οὔτε τὴν τέχνην του. οὕτως τὴν δύναμιν, τοιο-
τοτρόπως καὶ ὁ δημιουργὸς καὶ κτίστης τοῦ συμπαντος κόσμου,
ἂν καὶ ἔχῃ τὴν ποιητικὴν δύναμιν, ὅχι σύμμετρον μὲ τὸν κό-
σμον τοῦτον τὸν φαινόμενον, ἀλλ' ἀπειροπλάσιον, ὑπερβαίνου-
σαν, ἔφερον εἰς τὸ εἶναι τὰ μεγαλῶτατα ταῦτα δημιουργήματα
τῶν ἐρωμένων μὲ ἓν μόνον νεῦμα, καὶ ῥοπήν τοῦ ἰδιοῦ θελή-
ματος. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ κόσμος καὶ ἀρχὴν ἔχει καὶ παρ' ἄλλου
ἐπορήθη, πρέπει νὰ ζητήσῃ: ποῖος εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχὴν ἔδωκε;
καὶ ποῖος εἶναι ὁ ποιητὴς του; μᾶλλον δὲ εἰπεῖν προέλαβε μὲ
τὴν διδασκαλίαν ὁ θεόπτης Μωϋσῆς, καὶ ἔβαλε μέσα εἰς τὰς
ψυχὰς μας σπρᾶγ δὲ καὶ φυλακτέριον τὸ πολῦτιμον τοῦ Θεοῦ
ὄνομα, διὰ τὴν μὴ κατολισθῆσωμεν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐξε-
τάζωμεν μὲ ἀνθρωπίνους λογισμούς, ἐπεὶ ὁ τοῦ κόσμου ποιητὴς;
διὰ τοῦτο εἶπεν, Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός· ἦγουν ἡ μακαρία
φύσις, ἡ ἀφθονος ἀγαθότης, τὸ ἄκρως ἐφετὸν εἰς ὅλα τὰ λογικά,
τὸ πολυποθέτων κάλλος, ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς,
τὸ νοερὸν φῶς, ἡ ἀκαταλήπτως σοφία, οὗτος ἐποίησε τὸν οὐρα-
νὸν καὶ τὴν γῆν. Λοιπὸν μὴ φανταζῆσαι, ἀνθρώπε, τὰ ἐρώμενα
χωρὶς ἀρχὴν, μήτε νόμιζε τὴν φύσιν τῶν κυκλοφορικῶν σω-
μάτων ἀναρχον, ἐπειδὴ βλέπεις τὰ ἐν οὐρανῷ κινούμενα, ὅτι

τρέχουσιν ὁλόγυρα, καὶ ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ κύκλου δὲν καταλαμβάνεται εὐκλῶς μὲ τὴν αἰσθησιν. Διότι μήτε τὸν κύκλον τοῦτον, τὸ σχῆμα τὸ ἐπίπεδον λέγω, κατὰ τοὺς γεωμετρικοὺς, ὅπερ περιορίζεται ἀπὸ μιᾶς κυκλικῆς γραμμῆς, ἡμποροῦμεν νὰ ὑποθέσωμεν χωρὶς ἀρχῆν, μὴ καταλαμβάνοντες πῶθεν ἔκαμε τὴν ἀρχήν, καὶ ποῦ ἐτελείωσαν· ἀλλ' ἂν καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ δὲν καταλαμβάνηται, ὅμως ἐκεῖνος ὅστις περιέγραψεν αὐτόν, μεταχειρισθεὶς μὲ τὸν διὰδότην κέντρον καὶ διάστημα, ἔκαμεν ἀρχὴν ἀπὸ ἑν μέρου· βεβαιώτατα. Τοιουτοτρόπως καὶ οὐ μὴ ἀπατηθῇ· καὶ νομίσης, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι χωρὶς ἀρχῆν, καὶ τέλος, ἐπειδὴ θεωρεῖ, ὅτι τὰ κινούμενα ὁλόγυρα, καταντῶσιν εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον καὶ στιγμήν, καὶ στοχάζεσθαι ὅτι ἡ εὐταξία τῆς κυκλικῆς αὐτῶν κινήσεως δὲν ἐκπίπτει, οὐδὲ διακόπτεται ἀπὸ κανέν μέσων ἐμπόδιον. « Παράγει γάρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τοῦτου, καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, » προσλέγει ὁ κύριος, στήρῃ ἔζων εἰς ἡμᾶς τὰ παραδεδομένα παρὰ τοῦ Μωυσέως διὰ τῆς θεοπνεύστου ταύτης διδασκαλίας του.

• ΕΝ ΑΡΧῇ ΕΠΟΙΗΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΗΝ •

Ὅσα ἔχουσιν ἀρχὴν ἀπὸ χρόνον, εἰς ἀνάρκτης πρέπει νὰ ληθῶσι καὶ τέλος εἰς χρόνον καὶ ἐπειδὴ ἔχουσιν ἀρχὴν χρονικὴν, μὴ ἀμφοδότης καὶ διὰ τὸ τέλος των. Διότι αἱ γεωμετρίαι, καὶ ἀριθμητικαὶ ἐπιστήμαι, καὶ διδασκαλῖαι περὶ τῶν στερεῶν σωμάτων, καὶ ἡ πολυθρόλλητος ἀστρονομία, αἱ ὅσαι εἰσι μὴ ματαιότης ἐπίπνοος, καὶ πολυάσχαλος, αἱ ποῖον τέλος καταντῶσιν; ὅσοι καταγίνονται εἰς τὰ μαθήματα ταῦτα ἐστοχασθήσαν, ὅτι ὁ φαινόμενος οὗτος κόσμος ὑπάρχει παντοτινὸς καὶ συναίδιος μὲ τὸν κτίστην, καὶ δημιουργόν τῶν πάντων Θεόν, τιμῶντες καὶ ὑπολαμβάνοντες τὸν περιορισμένον καὶ περιγραφτόν τούτον κόσμον, τὸν ὁλικόν, καὶ αἰσθητόν, παρομοίως μὲ τὸν ἀπερίγραπτον Θεόν, καὶ ἀόρατον, καὶ ἀκατάληπτον, καὶ δὲν

ἐδυνήθησαν νὰ νοήσωσι τόσον, ὅτι ἐκείνου τοῦ πράγματος, τοῦ ὁποίου τὰ μέρη ὑπὸκεινται εἰς φθοράν καὶ ἀλλοίωσιν, ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ νὰ δοκιμάσῃ ποτὲ καὶ τὸ ὅλον φθορὰν καὶ ἀλλοίωσιν, καθὼς καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ λαμβάνουσιν· ἀλλὰ τόσον ἐματαιώθησαν μὲ τοὺς λογισμοῦ, των, καὶ ἐσχυρίσθη, ὅτι ἀσυνετοὶ αὐτῶν καρδία, καὶ ἐμωράνησαν λέγοντες, ὅτι εἶναι σοφοί, ὥστε ἄλλοι μὲν ἀπεφασίσαν, ὅτι ὁ οὐρανὸς ὑπάρχει συναίδιος καὶ παντοτινός, καὶ μὲ τὴν Θεὸν παρόμοιος, ἄλλοι δὲ εἶπον, καὶ ὠνόμασαν αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἀνάρχον καὶ ἀτελεύτητον, καὶ αἴτιον τῆς οἰκονομίας τῶν κατὰ μέρος πραγμάτων καὶ φύσεων. Ἰδέσθαι, ὅτι πολλὴ κοσμικὴ σοφία προεξήνησεν εἰς αὐτοὺς καὶ αὐξήσιν θειᾶς κατακρίσεως, ὅτι ἄκουσικως ἐτυφλώθησαν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, ὡς βλέποντες, ὁξέως εἰς τὰ μάτια καὶ φίλτρα τοῦ κόσμου πράγματα· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι καταμετροῦσι τὰ διαστήματα τῶν ἀστέρων, καὶ διαρίζουσι τοὺς πάντοτε φαινόμενους ἀστέρας, καὶ ἀρκτικούς καὶ τοὺς ἄλλους, εἰτινας εὐρίσκονται εἰς τὸν ἀνταρκτικὸν πόλον, τὸ νότιον οἱ ὁποῖοι φαίνονται μὲν εἰς τοὺς ἐκεῖ κατοικοῦντας, εἰς ἡμᾶς δὲ ὑπάρχουσιν ἀγνώριστοι· καὶ πρὸς τούτοις ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι διαμερίζουσι τὸ βορραινὸν πλάτος, καὶ τὸν ζωδιακὸν κύκλον τοῦ οὐρανοῦ μὲ διάφορα διαστήματα, καὶ ἐκεῖνοι προσέτι, οἱ ὁποῖοι παρετήρησαν μὲ ἀκριβείαν τὰς ἐπαναφορὰς τῶν ἀστέρων, καὶ τοὺς στηριγμούς καὶ τὰς ἀποκλίσεις, καὶ τὴν κίνησιν πάντων τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ ἀστέρων, καὶ τὴν ἀκαταστάσιν αὐτῶν εἰς τὰ προηγούμενα, καὶ ἐκατάλαβαν ὅτι εἰς πόσον χρόνον πᾶς πλανήτης ἀστὴρ τελειώνει τὴν αὐτοῦ περίοδον, πάντες οὗτοι οἱ εἰρημενοὶ δὲν ἐπενόησαν, οὐδὲ εὑρον μίαν μηχανὴν ἀπὸ θαλάσας αὐτάς· τὰς διασκεφεῖς των εἰς τὸ νὰ ἐννοήσωσι τὸν Θεὸν τὸν ποιητὴν τοῦ παντός, καὶ κριτὴν δικαίωτατον, τὸν μέλλοντα νὰ δώσῃ τὴν πρέπουσαν ἀνταμοιβὴν τῶν πεπραγμένων ἐκάστης

καὶ ἀνέδοσαν, μήτε νὰ γνωρίσωσι τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου μὲ τὸν στοχασμὸν τῆς μελλούσης κρίσεως· ἐπειδὴ ἀνάγκη ἐστὶ νὰ μεταβληθῇ ὁ σῶμπας κόσμος, ἂν ἡ κατάστασις τῶν ψυχῶν μέλλῃ νὰ μεταλλαχθῇ εἰς εἶδος ζωῆς, ἕτερον· οὕτω γὰρ ἡ παρούσα ζωὴ ἔχει τὴν φύσιν τοῦ κόσμου τούτου συγγενῆ, θνητὴν καὶ ἐπίγειον, τοσούτωτρόπως καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ τῶν ψυχῶν μας θέλει ὑποδεχθῇ τὴν κληρονομίαν, καὶ κατάστασιν παρομοίαν μὲ τὴν ζωὴν ἐκείνην τὴν μέλλουσαν ἀθάνατον· ἀλλ' οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων τόσον ἀπέχουσι ἀπὸ τοῦ νὰ ἀνέωσιν ἀράσιν εἰς ταῦτα τὰ ἀληθέστατα, ὥστε καὶ γελοῖον ἡμᾶς τοὺς λαλοῦντας διὰ τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον. Ὁ Θεόπαις ὅμως Νουστῆς, ἐπειδὴ πρόβλεπε κατὰ φύσιν τὴν ἀρχὴν τῶν γινομένων, ἀναγκαίως ἐφύεργετο ἀρχὴν χρόνου, καὶ τῶν γεγονυίων.

• ΕΝ ΑΡΧῇ ΕΠΘΗΣΕΝ Ὁ ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΗΝ •

Ἐπειδὴ, ὡς φησίνται, ἤτο τι ἄλλο κτίσμα καὶ Θεοῦ ποίημα πρὸ τοῦ κόσμου τούτου, τὸ ὁποῖον διὰ μὲν τῆς διανοίας μας θεωρεῖται, παρητήθη δὲ ἀνιστόρητον, καὶ διὰ τὴν ἀνεπιτηδεύτητα τῶν ἀνθρώπων ἀγραφον, οἷον ἦσαν ἔτι κατὰ τὴν γνῶσιν νήπιοι. Ἦτο βέβαια μία πρεσβυτέρα, καὶ πρεσβυτέρα κατάστασις κτισμάτων ἀπὸ τὴν γένεσιν τοῦ αἰσθητοῦ τούτου κόσμου πρότερον, ἡ ὁποία κατάστασις εἰς τὰς ὑπερκοσμίους, ἀόρατους, καὶ ἀγγέλους, δυνάμεις ἤρμοζεν, ἡ ὑπερχρόνιος, θελαδὴ ἡ αἰώνιος, ἡ ἀείδιος καὶ δημιουργήματα μέσα εἰς αὐτὴν ἐποίησεν ὁ τῶν ὅλων κτίστης καὶ δημιουργὸς Θεός, φῶς νοερὸν, ἀρμόδιον εἰς τὴν μακαριότητα τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον, λέγω τὰς νοερὰς καὶ ἀοράτους φύσεις τῶν ἀγγέλων, καὶ ὅλην τὴν διακόσμησιν τῶν νοητῶν, καὶ ἀοράτων δυνάμεων, ὅσα ὑπερβαίνουσι τὴν ἐδικὴν μας διάνοιαν, τῶν ὁποίων οὐδὲ τὰς ὀνομασίας ἔμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν ταῦτα τὰ νοερὰ δημιουργήματα

συνπληροῦσαι, καὶ διαρτίζουσαι τὴν οὐσίαν, καὶ φύσιν τοῦ ἀσώ-
του νοητοῦ κόσμου, καὶ ὡς διδάσκει ἡμᾶς ὁ θεὸς Ἀπόστολος
λέγων «Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, εἴτε ὁρατά, εἴτε ἀό-
ρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαί, εἴτε ἐξουσίαι,
εἴτε δυνάμεις, εἴτε ἀγγέλων στρατιαί, εἴτε ἀρχαγγέλων ἐπιστα-
σάαι». Ὑστερον δὲ ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τῶν ἀγγελικῶν τού-
των δυνάμεων παρήχθη, καὶ ἐδημιουργήθη, καὶ ἐν ταῖς οὐαῖν
ἐφέρθη ὁ κόσμος οὗτος ὁ φαινόμενος, πρῶτως μὲν διδασκα-
λεῖον, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν γυμναστήριον· δευτέρως δὲ
κατοικητήριον ὅλων τῶν πραγμάτων ἀρμοδίων, ὅσα εἰς γένεσιν,
καὶ φθορὰν ὑπόκεινται· λοιπὸν καὶ ἡ ποιησις τοῦ χρόνου ἐγένε-
το ὁμοῦ μὲ τὸν κόσμον τούτον, ὁμοῦ μὲ τὰ ζῶα καὶ φυτὰ
καὶ ἐπιλοῖπα, ὅς τις πάντοτε τρέχει καὶ ὁὐδὲν παύει ἀπὸ τὸν ὁρό-
μον τῆς κινήσεως κώπεται. Ἡ δὲ εἶναι τοιοῦτος ὁ χρόνος, ὁ
ὅποιος εἰς παραλθόν, καὶ μέλλον, καὶ ἐνεστώ· διατιθεόμενος,
κατὰ μὲν τὸ παριελθόν ἀρτίζεσθαι, κατὰ δὲ τὸ μέλλον ἀκόμη
παρὼν ὁὐδὲν εὐρίσκειται, οὐδὲ φαίνεται, κατὰ δὲ τὸ ἐνεστώ· πρὶν
γνωρισθῆναι φεύγει, καὶ ὁὐδὲν γνωρίζεται· παρομοίᾳ μὲ τὸν χρόνον
τούτον εἶναι καὶ ἡ φύσις τῶν γινομένων, καὶ αἰσθητῶν πραγ-
μάτων ζώων τε καὶ φυτῶν, καὶ λοιπῶν, ἐπειδὴ, καθὲν πραγ-
μα ἢ αὐξάνει βάθαια, ἢ φθείρεται, καὶ ζῆν ἔχει φανεράν καὶ
βεβαίαν τὴν στάσιν, καὶ μονιμότητα. Ἐπρεπε λοιπὸν ἡ φύσις
τῶν ζώων, καὶ φυτῶν, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ σωματικά καὶ αἰ-
σθητὰ πράγματα νὰ παρέχωνται ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ χρόνου,
ἀναγκαζόμενα εἰς τὸ βεῦμα τῆς κινήσεως, τὸ ὅποιον φέρει ταῦτα
εἰς γένεσιν καὶ φθορὰν κατὰ τὴν τοῦ χρόνου περίεδον διὰ τοῦτο
ὁ σοφὸς Νίκανης διδάσκων ἡμᾶς τὴν γένεσιν τοῦ κόσμου, εἶπεν
ἀρμοδιώτατα.

«Ἐν ἀρχῇ ἐποίησε. Τοῦτέστιν ἐν ἀρχῇ ταύτῃ τῇ χρονικῇ
καὶ δὲν μαρτυρεῖ, ὅτι ἐγένετο πρὸ πάντων τῶν κτισμάτων, ἀλ-

λά διηγείται, ὅτι ὁ κόσμος οὕτως ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι ὑστερον ἀπὸ τῆς δημιουργίας τῶν ἀσμάτων, καὶ νεφρῶν θυλάκων. Ἐπειδὴ λέγεται ἀρχὴ καὶ ἡ πρώτη ἡμέρα καὶ κίνησις τινος, ὡς ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς· τό, νὰ κάμνη τις δίκαια διότι ἀπὸ τὰς δικαίας πράξει, καὶ ἐργασίας πρῶτον εἶ, τὴν μακαρίαν ζωὴν καὶ πολιτεῖαν κινούμενα. Λέγεται ἔτι ἀρχὴ, καὶ τὸ θεμέλιον τῆς οἰκίας, καὶ ἡ τρόπος τοῦ πλείου πένω εἰς τὰ ὅποια γίνονται τὰ λοιπὰ τῆς οἰκίας καὶ τοῦ πλείου, καθὼς καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς σοφίας· λέγεται ὁ φόβος τοῦ ἑυρίου· διότι ἡ πίστις πρὸς Θεόν καὶ εὐσέβεια γίνεται ὡς βᾶσις, καὶ εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ ἀνθρώπου θεμέλιον ἀρχὴ ἔτι λέγεται καὶ ἡ τέχνη εἰς ὅλα τὰ τεχνικὰ ἐπιχειρήματα καὶ καταρτιώματα, καθὼς ἡ σοφία τοῦ Βασιλεῦς ἀρχὴ εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐγένετο. Καὶ περὶ πλῆθον ἀρχὴ τῶν καλῶν ἔργων, καὶ ἀρετῶν, γίνεται ὁ ἔνθεος σκοπός, καὶ τὸ τέλος· τὸ ἐπαινετὴν καὶ ὠφέλιμον, καθὼς τῆς ἀληθευοσύνης ἀρχὴ γίνεται ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀντιμισθία, καὶ ὁ μακαρισμός· εἰς τοὺς ἀληθμονας καὶ πείσης ἄλλης ἀρετῆς τὸ βραβεῖα, καὶ τῶν μελλόντων ἡ ἀνταπόδοσις.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἀρχὴ εἶναι τῶσαν εἰδῶν, στοχάσου ἂν ἡ παρούσα φωνὴ τοῦ ἡλωυρέως ὅθεν ἀρμύζει μὲ ὅλα ταῦτα τὰ σημαίνόμενα. Διότι ἔμπορεῖ νὰ καταλάβῃς τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ ἡμέραν, καθ' ἣν ἐγένετο ὁ αἰσθητὸς οὗτος κόσμος, ἂν ὀπισθογυρίσης τὴν διάνοιάν σου ἀπὸ τὸ παρὲν εἰς τὸ παρελθόν καὶ φθάσης εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ χρόνου, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἡ ἀρχὴ καὶ σύστασις τοῦ κόσμου τούτου τοῦ αἰσθητοῦ καὶ φαινομένου ἐγένετο· ἐπειδὴ θέλεις εὖρεῖ τοιοῦτο οὐρόπως πόθεν ἐγένετο ἡ πρώτη κίνησις τοῦ χρόνου, ἔπειτα ὅτι ἐτίθησαν κατ' ἀρχὰς ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρὰ τοῦ δημιουργοῦ καὶ κτίστου Θεοῦ, ὡς θεμέλια καὶ βᾶσις εἰς τὰ λοιπὰ καὶ αἰσθητὰ κτίσματα, καὶ

ἀπελευθέρους θέλει· ναῦσαι, ὅτι εἶναι εἰς λόγος τεχνικῶς καὶ πάνσοφοι, ὅστι· ἐδημιουργοῦσι καὶ διέταξε τὴν διακόσμησιν, καὶ εὐταξίαν των φεινομένων τούτων, καθὼς φανερώνται πρὸς σὲ ἡ φωνὴ τῆς ἀρχῆς. Καὶ ὅτι ὁ κόσμος οὕτως ὑπερέως ἐποιήθη καὶ ἐδημιουργήθη, ὥχι ἀπλῶς καὶ ὥ, ἔτυχεν, ἀλλὰ διὰ κάποιον τέλος ὡς ἐλέμεν, ἀν' ὑπάρχει κατὰ ἀληθεῖαν διδασκαλείαν λογικῶν ψυχῶν, καὶ γυμναστικῶν θεωρημάτων, οἷσι ἐδιδάχθη τον νοῦν διὰ μέσου τῶν ἑρωμένων καὶ αἰσθητικῶν τούτων, εἰς τὴν θεωρίαν καὶ κατανοήσιν τῶν ἀσφατιων, καθὼς λέγει ὁ θεὸς Ἀπόστολος «Ὅτι τὰ ἀσφατια αὐτοῦ ἀπὸ κρίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθοράται. Ἡ καὶ κατὰ ἄλλαν τρεῖς ἰσως ἐννοεῖται τό, «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησε», διὰ τὸ τεχὺ καὶ ἀνεξεργαστον καὶ ἄσφατον τῆς ἀδημιουργίας· ἐπειδὴ παντὸς πράγματος ἡ ἀρχὴ εἶναι ἀμέριστος· καὶ ἀχώριστος· καθὼς διηλαθὴ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐδοῦ ἀκόμη δὲν εἶναι ἐλός, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς οὐκίας δὲν εἶναι οὐκία, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ χρόνου δὲν εἶναι ἀκόμη χρόνος, ἀλλὰ μήτε μέρος χρόνου σμικροτάτον. Ἀν ἔμω· ζιλουναϊκῇ τις λέγων, ὅτι ἡ ἀρχὴ εἶναι χρόνος, ἀ· εἰς ἑξῆς, ὅτι θέλει διαμοιράσει αὐτὴν εἰς τὰ μέρη τοῦ χρόνου, τὰ ὅποια εἶναι παρελθόν, παρόν, καὶ μέλλον· τὸ δὲ νὰ διακοῖται νὰ εὖρη πάλιν ἀρχὴν ἀρχῆς, εἶναι πάντῃ ἀξιογέλαστον καὶ ὅστις δοκιμάσει νὰ διαμοιράσῃ τὴν ἀρχὴν εἰς μερίδια, θέλει κάμει τὴν μίαν εἰς δύο καὶ πολλὰς καὶ ἀπείρους, ἐπειδὴ διακόπτεται τὸ διαμεριζόμενον πάντοτε, καὶ εἰς ἄλλα μέρη καὶ τμήματα. Ἐρρήθη λοιπὸν τό, «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησε» διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι ὁ κόσμος· ἐγένετο ἐνταυτοῦ ἀχρόνως μὲ τὴν θέλησιν, καὶ τὸ νεῦμα μόνον τοῦ θεοῦ, τὸ ὅποιον ἄλλοι ἐρμηνεύουσι πλέον σφαιστερα οὕτως ἐν κεφαλαίῳ ἐποίησεν ὁ θεός, τοιούστιν ἀθρόως καὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ. Λοιπὸν τὰ μὲν περὶ ἀρχῆς ἐν συντόμῳ ἐξηγήθησαν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ αἱ τέχναι, ἄλλαι μὲν λέγονται ποιητικαί,

ἄλλαι δὲ πρακτικαί, καὶ ἄλλαι θεωρητικαί· καὶ τῶν μὲν θεωρη-
 τικῶν τέλος εἶναι τὴν ἐνέργειαν τοῦ νοός· τῶν δὲ πρακτικῶν τὴν κί-η-
 σιν τοῦ σώματος αὐτῆς, τὴν ὁποῖαν, ὅταν παύσῃ, δὲν ἀφίκει κα-
 νὸν σημεῖον εἰς τοὺς θεατάς, καθὼς τὴν χορευτικὴν τέχνην, καὶ
 αὐλητικὴν τελειώνει χωρὶς νὰ ἀπομείνῃ κανὸν σημεῖον τῆς.
 Τῶν δὲ ποιητικῶν τεχνῶν, ὡς τῆς οἰκοδομικῆς καὶ τεκτονικῆς,
 καὶ χαλκευτικῆς, καὶ ὑφαντικῆς, καὶ λοιπῶν τοιούτων, μένει
 τὸ ἔργον ἀπ' οὗ παύσῃ τοῦ τεχνίτου ἡ ἐνέργεια, καὶ ἂν δὲν ᾔ-
 ναι παρὰ τὴν δὲ τεχνίτην, ἔμπορεῖ ἀπὸ τοῦ ἔργου νὰ θαυμάσῃ τις
 τὸν τεχνίτην, τὸν χαλκέα ἡ τεκτοῦν, καὶ τοὺς λοιπούς, καὶ διὰ
 μέσου τοῦ ἔργου νὰ καταλάβῃ καὶ τοὺς τεχνιτοὺς, τῶν τεχνῶν, καὶ
 λόγους πάσης τέχνης· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Μιυούης δὲν μετε-
 χειρίσθη ἄλλαν κέξιν δι' αὐτὸν τὸν ποιητὴν τοῦ παντός, ἀλλ'
 εἶπεν «ἐν ἀρχῇ ἐποίησα», καὶ ὕχι ἐνέργησεν, τὴν οὐρανίαν,
 διὰ νὰ δείξῃ εἰς ἡμᾶς, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἐν κατασκευάσματι
 τεχνικόν, καὶ εὐρίσκεται ἐμπροσθεν πάντων, διὰ νὰ θεωρῶσιν
 οἱ ἄνθρωποι διὰ μέσου τούτου τοῦ κόσμου τὸν ποιητὴν αὐτοῦ,
 καὶ τὴν μεγάλην σοφίαν αὐτοῦ θαυμάζωσι, καὶ νὰ ἐμποδίσῃ
 ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐβαντάσθησαν κατὰ τὸν, ὅτι ὁ κόσμος ὑπάρχει
 αἰθερῶς, καὶ παντοτινός μετὰ τὸν θεὸν παρόμοιος, καὶ ὅτι δὲν ἐκτί-
 σθη ἀπὸ αὐτοῦ τὸν θεόν, ἀλλὰ ὡς ἰσχυρὸς τῆς δυνάμεώς του
 συνέβη κατὰ τύχην αὐτόματον, οἱ ὅποιοι ὁμολογοῦσι μὲν τὸν
 θεόν αὐτοῦ τοῦ κόσμου αἴτιον, λέγουσι δὲ, ὅτι συνέβη νὰ γένη
 χωρὶς τοῦ θεοῦ θέλησιν, καθὼς τὴν λαμπρὴν τῆς ἀστραπῆς καὶ ὁ
 τοῦ σώματος ἰσχυρὸς. Λοιπὸν διὰ νὰ νὰ διορθώσῃ τὴν τοιαύτην
 ἀπάτην ὁ προφήτης μετεχειρίσθη τὴν ἀκριβείαν ταύτην τῶν
 λέξεων, καὶ εἶπεν, «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεός». Καὶ δὲν ἔδω-
 καν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι, ἀλλ' ὁ θεός ἐ-
 ποίησεν, ὡς ἀγαθὸς τὸ χρήσιμον καὶ ὠφελίμον, ὡς σοφὸς τὸ
 κάλλιστον πρᾶγμα καὶ ὠραιότατον, καὶ ὡς δυνατὸς τὸ μεγα-

λώστατον, καὶ σχεδὸν ἴσαιεν εἰς ἡμᾶς ταχύντην, ὅστις ἐμβαίνει εἰς τὴν φύσιν τῶν ὁλων, καὶ συναρμύζει τὰ καθ' ἕκαστον μέρος ἂν μὲ τὸ ἄλλο, καὶ ἀποτελεῖ τὰ πάντα σύμφωνα μὲ τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ ἀναρμόνια.

• ΕΝ ΑΡΧῇ ΕΠΟΙΗΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓῆΝ •

Ἀπὸ τῶν δύο ἀρχῶν ταύτας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἐκτί-
νῳμεθα τὴν ὑπαρξίν τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ ἀπεδώκε τὰ
πρωτεῖα τῆς γενέσεως εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ τὰ δευτερεῖα τοῦ
εἶναι εἰς τὴν γῆν. Βεβαιώτατα δὲ καὶ ἁκρίνα τὰ ἔποια εἶναι εἰς
τὸ μέσον οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἐκ τῶν συναδελφισμούργηθησαν, ὥστε ἂν
δὲν εἶπε καὶ περὶ τῶν λοιπῶν στοιχείων πυρὸς, ὕδατος, καὶ ἀέ-
ρος, σὺ ὅμως νόησον καὶ ταῦτα μὲ τὴν σύνεσίν σου, ὅτι πάν-
τα τὰ στοιχεῖα εἶναι μακρυμαίνα ἀναματαζέω των, δεῖτε ἐντὺς τῆς
γῆς εὐρίσκειαι καὶ ὕδωρ, καὶ αἶρα, καὶ πῦρ, καὶ ἄνω, βλέπειαι
ὅτι ἀπὸ τούτων λίθος ἐκπερδᾷ πῦρ, καὶ ἐτι εὐσιόηρος, ὃ ἐκείως καὶ
αὐτὸς γεννᾶται ἀπὸ τῆς γῆς, ἐκπέμπει πῦρ παρατριβόμενον· τὸ
ἐποίουν εἶναι καὶ ἄξιον θαυμασμοῦ, πῶς τὸ πῦρ εὐρισκόμενον
μέσα εἰς τὰ σώματα ταῦτα τοῦ σιδήρου καὶ λίθου, ἐμψωλεύει
χωρὶς βλάβης, διὰ τὴν δὲ ἐξέλθῃ καὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν λίθων,
καὶ σιδηρῶν, τὰ ἑσπία τὰ ἐρύλαττον, βλαπτικὸν γίνεται τὸ δὲ ὕ-
δωρ, ὅτι εὐρίσκειται ἐντὺς τῆς γῆς, δεικνύουσιν εἰς ἡμᾶς οἱ
ἀνασχέκτοντες τὰ φράστα' παρομοίως καὶ τὸν αἶρα εἰς τὰς ἀ-
ναθυμιάσεις τῆς γῆς βλέπομεν, διὰ τὴν ἀπὸ τῆς θερμότητος τοῦ
ἡλίου εἰς αἶρα γίνωνται ἔπειτα δέ, ἐπειδὴ ὁ οὐρανὸς εὐρί-
σκειται ἐπάνω, ἢ δὲ γῆ κάτω, καὶ εἰς μὲν τὸν οὐρανὸν φέρον-
ται τὰ κοῦφα καὶ ἐλαφρὰ, εἰς δὲ τὴν γῆν τὰ βαρέα, τὰ δὲ ἄ-
νω καὶ κάτω εἶναι ἐναντιώτατα, ἁκρίνος ὅστις ἐνθυμήθη τὰ
δύο ταῦτα ἐναντία ἄνω καὶ κάτω, οὐρανὸν καὶ γῆν, βέβαια
καὶ τὰ ἐν μέσῳ τρία λοιπὰ στοιχεῖα αἶρα, ὕδωρ, καὶ πῦρ ἐ-
φανέρωσαι μὴ ἐξετάζῃς λοιπὸν καὶ τὴν κατὰ μέρος αὐτῶν

δημιουργίαν, ἀλλὰ καταλαμβάνε ὅσα ἐσιωπήθησαν διὰ μένου
ἐκείνων, τὰ ὅποια ἐφανερώθησαν.

· Εἰν Ἀρχῇ Εἰποιήσιν ὁ Θεὸς τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν ·

· Ἡ ἐξέτασις τῆς οὐσίας καὶ φύσεως παντός πραγματος, ἣ
ἐκείνων τὰ ὅποια θεωροῦμεν μετ' τὴν διανοίαν, ἢ ἐκείνων τὰ
ὅποια ὑπόκεινται εἰς τὰς πάντα αἰσθήσεις, διὰ τὴν ἐξηγηθῆναι
καὶ νὰ σαφηνισθῇ, χρειάζεται λόγους μακροὺς καὶ ἐκτετα-
μένους, ὥστε νὰ ἐξοδεύσωμεν εἰς τὴν σκαφίν τουτοῦ τοῦ
προβλήματος περισσοτέρους λόγους. ἀπὸ τὰ λοιπὰ τῆς θεί-
ας Γραφῆς ζητήματα, χωρὶς νὰ ῥίπνται καὶ χάμματα ὡς ἐ-
λατὰ εἰς νεκρομένην ἤ· ἐκκατρίαι· ἀπὸ τῆς εἰ. αὐτὰ ἐνασχό-
λῃσιν. Διὰ τὴν οὐσίαν ὁμοίως καὶ φύσιν τοῦ οὐρανοῦ ἀρκε-
τὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς ὅσα ὁ προφήτης Ἠσαΐας ἐλάλησε, καὶ
μετ' ἰδιωτικὰ λόγια παρέστρεψε τὴν φύσιν τοῦ αἰπῶν ὁ στα-
ρεῖσας τὸν οὐρανὸν ὡς ἐκ καπνῶν· τολμάει λαπτῆν φύσιν καὶ
ὄχι στερεάν καὶ παχείαν· το ὅτ' τὸ σχῆμα αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ
αὐτὸς πάλιν ὁ ἴδιος προφήτης βοξολογῶν τὸν Θεόν, ἐξήγησεν,
ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡς ἐκ χαμαρῶν Παρομοίως συμβουλεύ-
ομεν καὶ διὰ τὴν φύσιν τῆς γῆς· νὰ μὴ ἐξετάζωμεν τί πρᾶγμα
εἶναι, καὶ ματαιοπονῶμεν ἔρευνῶντες· αὐτῆς τὸ ὑποκείμενον,
μήτε νὰ ζητῶμεν καμμίαν φύσιν διατεταμένην ἀπὸ ποιότητος,
ἀλλ' αἷ γινώσκωμεν καλῶς, ὅτι ὅλα ὅσα θεωροῦνται εἰς αὐτὴν
τὴν γῆν, ἐτετάθησαν εἰς τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς της· ὡς συμ-
πληρωτικὰ τῆς ἰδικῆς της οὐσίας καὶ φύσεως· ἐπειδὴ ἂν δο-
κιμάσῃς νὰ εὐγάλῃς μετ' λόγον καθεὶ μίαν ἀπὸ τὰς ποιότητας, αἱ
ὅποια ὑπάρχουσι μέσα εἰς αὐτὴν τὴν γῆν, θέλεις τελευτᾶν·
εἰς τὸ μὴ ὅν βαδιστότατα· δίδει ἂν ἀποχωρήσης ἀπὸ τῆς γῆς,
τὸ μέλαν, καὶ τὸ ψυχρόν, τὸ βαρὺ, τὸ πυκνόν, καὶ τὰς λοιπὰς
ποιότητας· αἱ ὅποια δοκιμάζονται μετ' τὴν γεῦσιν, καὶ ὅσας ἄλ-
λας ποιότητας θεωροῦσιν εἰς αὐτὴν, μένει ὡδὲν τὸ ὑποκαίμι-

νον. Λοιπὸν συμβουλεύω καὶ ταῦτα τὰ ζητήματα νὰ ἀφῆσητε, καὶ παντελῶς νὰ μὴ ἐξετάζητε ποῦ ἡ γῆ ἐπικράτηται· οἶδ' ὅτι ἡ διάνοια μὲ τὴν ἐξέτασιν ταύτην σκοτίζεται, ἐπειδὴ δὲν καταντᾷ ὁ στοχασμὸς ὑποὺς εἰς κανὲν τέλος· βέβαιον καὶ ἐμολογούμενον· ὁρᾷτε ἂν εἴκησ' ὅτι στέκει ἐπάνω εἰς τὸν ἀέρα τὸ πλάτος τοῦτο τῆς γῆς, θέλει ἀπορῆσαι πάλιν, ὡς ἡ μαλακὴ φύσις τοῦ ἀέρος· δύναται νὰ βαστάξῃ τόσον βάρος ὑπέρτονον, καὶ δὲν διαφεύγει· ὁμιλούμενος, καὶ μὴ ὑποφέρων τὴν αὐτῆς ἐγκαθίδρυσιν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς φύσεως ὅπερ ἔχει ὁ ἀέρ, νὰ ὑπερχύνεται στενωχωρούμενος; καὶ πρὸς τοῦτοις· ἂν ὑποθέσῃ, ὅτι εἶναι ὕδωρ ὑπὸ κατω εἰς τὴν γῆν, παρομοίως πάλιν θέλει ἐξετάσει μὲ ἀπορίαν, ὡς τὸ βαρὺ τῆς γῆς δὲν βυθίζεται ἐντὸς τοῦ ὕδατος; ἀλλὰ ἡ ἀδυνατωτέρα φύσις τοῦ ὕδατος· βαστά τόσον βάρος μέγιστον; καὶ κοντὰ εἰς ταύτην τὴν ἀπορίαν, θέλει ἀπορῆσαι ἐξετάζων νὰ εὕρῃ· κάθισμα στερεὸν ἀενάκον τῇ ὕδατος· καὶ τελευταίον· κλυμένα νὰ τὸ δείχῃται.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλο σῶμα βαρυτερον τῆς γῆς ἂν ὑπελάβῃς, ὅτι ἐμποδίζει τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ νὰ φέρῃται κάτω, θέλει συλλογισθῇ νὰ εὕρῃ καὶ ἐκεῖνου τοῦ σώματος ἄλλο τι στερεώτερον, τὸ ὅποιον νὰ μὴ ἀφῇ αὐτὸ κάτω νὰ πίπτῃ. Καὶ ἂν δὲ ὑποθέσωμεν καὶ εἰς ἐκεῖνο ἀκούσιον, ὁ νοῦς τῶν πάλιν θέλει ζητῆσαι καὶ ἐκεῖνου νὰ εὕρῃ ἄλλο, καὶ τοιοῦτοτρόπως θέλομεν πᾶσι εἰς ἀπορίας, ζητοῦντας θεμέλια καὶ ἐκεῖνου ἀπειροπλάσια, καὶ ὅσον προχωροῦμεν μὲ τὸν λόγον καὶ στοχασμὸν εἰς περισσότερα, τοσοῦτον θέλομεν βίσιον νὰ βάλωμεν κατωθεν μεγαλυτέραν καὶ στερεωτέραν δύναμιν, διὰ νὰ βαστᾷ τόσα καὶ τόσα ἀλλεπαλλήλα βάρη ὑπερχείμενα. Διὰ τοῦτο βάλτε ὅρον καὶ στάσιν εἰς τὴν διανοίαν σου, διὰ νὰ μὴ σὲ ἐπιτιμήσῃ ὁ λόγος τοῦ Ἰωὺ διὰ τὴν πολλὴν αὐ ταύτην περιέργειαν, ἣν δείχνεις εἰς τὰ ἀκατάληπτα, ὅτι θέλεις ἐρωτηθῇ καὶ οὐ

παρὰ τοῦ Ἰούβ, ἵ ἐπὶ τίνος αἱ κρίσεις αὐτῆς πατήγῃσι; καὶ ἂν ποτὲ ἀκούσῃς εἰς τοὺς ψαλμοὺς ἐγὼ ἐσπερέωσα τοὺς στυλοὺς αὐτῆς, στυλοὺς νόμιζε τὴν συγχεροῦσάν αὐτῆς δύναμιν. Τὸ δὲ ἐπὶ θαλασσοῦν ἐθεμελίωσεν αὐτήν, νόησον, ὅτι ἡ φύσις τοῦ ὕδατος περιτριγυρίζει καθὲν μέρος τῆς γῆς. Ἀκτὴν καὶ τὸ ὕδωρ φύσιν ἔχον τοῦ ῥέειν. ἵ πῶς στέκεται κρεμασμένον, καὶ μὴ ἀπορρέον κάτω; καὶ οὐ δὲν στο/άζεσθαι, ὅτι ἡ γῆ βαρυτέρη κατὰ φύσιν ὑπάρχουσα, καὶ κρεμασμένη προσέκειναι τὴν ἰδίαν καὶ ἀκρότη περισσότεραν ἀπορίαν, ὅθεν ἀναγκαιῶς πρέπει νὰ μὴ ἐκδοκιμῶμεν ἔξω ἀπὸ τῆς εὐσεβεῖς στοχασμόν, ὅτι μοναχῇ ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶπαμεν, ὅτι ἰστάται ἡ γῆ, ἀλλὰ νὰ ὁμολογῶμεν, ὅτι ὅλα ἡμῶς συναρτῶνται καὶ συγχεροῦνται ἀπὸ τοῦ κτίστος καὶ ὁδημοῦργου τῆς δύναμιν αὐτῆς πρέπει νὰ λέγωμεν καὶ εἰ, τὸν αὐτὸν μας, καὶ εἰς ἐκείνους ὁτίτινες μᾶς ὁρωτῶσι ἵ πῶς ἀκλυοῦμαι, καὶ στέκει τι ἀπειρο, τοῦτο, καὶ ὁπέρουκον βῆρος τῆς γῆς; ὁ γὰρ ὁδὴ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Θεοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς, τοῦτο εἶναι καὶ βεδοκίματον, καὶ ὠφελιμώτατον εἰς ἡμᾶς, καὶ τοὺς ἀκούοντας.

Πρὸς τοῦτοις τινὲς ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς φιλοσόφους λέγουσιν, ὅτι ἡ γῆ στέκει πάντοτε ἀκίνητος καὶ ἀσάλευτος διὰ τούτας αἰτίας, ὅτι τάχα ἀδύνατον εἶναι ἡ γῆ νὰ κινήθῃ ἐντελῶς, διότι εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ διότι ἔχει ἀπὸ καθὲν μέρος τῆς ἀπ/στασιν καὶ τὸ ὁπέρουμα, ἴσα πρὸς τὰ ἄκρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἡμικρεῖ νὰ κίνη ἢ εἰς τὸ ἐν μέρος, ἢ τὸ ἄλλο περισσότερον, ὥς ἐάν ἡ ὁμοκῆτης καὶ ἰσότης τοῦ διαστήματος, ἐπὶθεν περιτριγυρίζεται, προσέκειναι εἰς αὐτὴν τὴν ἀκίνησίαν, καὶ ἔλαχε νὰ εὐρίσκεται εἰς τὴν μέσην ὅχι αὐτομάτως, ἀλλὰ φυσικῶς καὶ ἀναγκαίως ἀπαιτῇ ὁ οὐρανὸς εὐρίσκεται εἰς τὸν ἄνω καὶ τελευταῖον τόπον, καὶ τὰ βαρύτερα πράγματα ὅσα ὑποθέσωμεν κατὰ τὴν φύσιν τούτων, ἔξ

ἀνάγκης πρέπει νὰ πέσωσιν ἀπὸ καθὲν μέρος τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸ μέσον, καὶ ἐκεῖ ὑποῦ φέρονται τὰ μερῶν, ἀναγκάως· πρέπει νὰ συναθροισθῇ καὶ τὸ θλον καὶ ἐπειδὴ αἱ εἰρήαι, καὶ τὰ ζῦλα, καὶ θλα τὰ γῆνα φέρονται εἰς τὸ κάτω, αὐτὴ ὑπάρχει ἡ θέσις, καὶ ὁ τοπε, καὶ ἡ στάσις· ἡ ἀρμυδία τῆς γῆς· τὰ δὲ κοῦφα καὶ ελαφρα φυσικῶς κινεῦνται ἀπὸ τὸ μέσον εἰς τὸ ἀνώτατον μέρος. ὡς τε φυσικῶς εἶναι ἡ φορὰ καὶ στάσις τῶν βαρυτάτων εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ σύμπαντος κόσμου, τὸ δὲ κάτω ἐπεδείχθη ὁ μέσος τόπος, εἰς τὸν ὑποῖον στένεται ἡ γῆ· ὅθεν μὴ ὑψοματῆς λέγουσιν ἂν ἡ γῆ δὲ ἐγκλίπη καὶ παρασαλεύη, εὐρισκομένη φυσικῶς εἰς τὸ μέσον τοῦ παντός· διότι φυσικῶς βιάζεται νὰ μένῃ εἰς τὸν τοπον τοῦ μέσου, καὶ ὅχι νὰ σαλευῇ, καὶ νὰ ἐκβαίῃ ἀπὸ τὸν οἰκείον τῆς τόπον παρὰ φύσιν. Ἀπὸ ταῦτα τὰ προειρημένα ἂν φανῇ εἰς σὲ πιθανόν τι, καὶ ὁρῶν, θαύμασον τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ ὑπεραπειραν, ἡ ὅποια τοις ἀνθρώποις αὐτὰ πανσόφως διέταξεν. Ἐπειδὴ, διὰν ἐπινοήσῃ καὶ ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὸν ὑποῖον γίνονται ἕσα φαίνονται εἰς ἡμᾶς, παράδοξα, δὲν σμικρύνεται ὁ θαυμασμός· διὰ τὰ μεγαλῶτατα τοῦ Θεοῦ δημιουργήματα. Εἰδὲ τὰ εἰρημένα δὲν σοι φαίνονται πιθανά, ἔχεις τὸ ἀπλοῦν τῆς πίστεως τὸ πλέον δυνατώτερον καὶ ἀληθέστερον ἀπὸ τὰς φιλοσοφικὰς ταύτας καὶ λογικὰς ἀποδείξεις, ἐπιχείρημα.

Τὰ ἴδια ὑθέλαμεν εἰπεῖν καὶ περὶ οὐρανοῦ, ὅτι αἱ σοφοὶ τοῦ κόσμου, καὶ διὰ τὴν φύσιν τοῦ οὐρανοῦ κατέβαλον πολλὰς πραγματείας. Καὶ ἄλλοι μὲν εἶπον αὐτὸν σύνθετον ἀπὸ τέσσαρα στοιχεῖα πῦρ, ὕδωρ, ἀέρα, καὶ γῆν, ὡς ὑπεκρίπτοντα εἰς τὴν ἀφῆν, καὶ θρᾶσιν, καὶ μετέχει ἀπὸ γῆν διὰ τὴν στερεότητα ἣτις δείχνει, καὶ ἀπὸ τὸ πῦρ διότι ὀρᾶται, καὶ ἀπὸ τὰ λοιπὰ διὰ τὴν μίξιν τῶν στοιχείων τούτων. Ἄλλοι δὲ πάλιν ἀπέρριψαν τὰ προειρημένα ὡς ἀπίθνα καὶ ἀπίστευτα, καὶ ἐπενόη-

σαν μὲ τὴν διάνοιν των τὴν φύσιν καὶ τὸ σῶμα τοῦ οὐρανοῦ, ἑκπεμπτον στοιχεῖον. καὶ ὀνομαζουσι πέμπτον τὸ αἰθέριον σῶμα, τὸ ὁποῖον μήτε πῦρ, μήτε ἀέρα, μήτε γῆν, μήτε ὕδωρ, μήτε ἐν ἀπὸ τὰ ἀπλᾶ λέγουσιν· διότι εἰς τὰ ἀπλᾶ στοιχεῖα ἡ κατ' εὐθεῖαν κίνησις ὑπάρχει οικεῖα καὶ φυσικῇ· εἰς μὲν τὰ ἐλαφρὰ ὀηλαδὴ νὰ φέρωνται ἄνω, αἱ δὲ τὰ βαρέα νὰ φέρωνται κάτω· τὸ δὲ ἄνω καὶ κάτω δὲ εἶναι σύμφωνον, οὐδὲ ἀρμόζον εἰς τὴν κυκλικτὴν κίνησιν, καὶ παντελῶς, λέγουσιν ὅτι ἡ εὐθεῖα κίνησις εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν κυκλικτὴν περιφορὰν· ἔσων δὲ αἱ φυσικαὶ κινήσεις ὑπάρχουσι διαφορετικαί, ἢ ἀνάγκης πρέπει καὶ αἱ φύσεις αὐτῶν νὰ ᾔναι διαφορετικαί· καὶ πρὸς τούτοις λέγουσιν, ὅτι ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ σύνθετος ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀπλᾶ ταῦτα σώματα τῶν στοιχείων, γῆς, πυρὸς, ἀέρος, καὶ ὕδατος, ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ γενῇ ἡ κίνησις αὐτοῦ ἐμφατῇ, τακτικῇ, καὶ ἀδιάστοι· διότι καθὲν ἀπὸ τὰ ἀπλᾶ στοιχεῖα ἔχει διαφορετικὴν ἑρμην, καὶ κίνησιν φυσικῶς, ἄλλο ἄνω, ἄλλο κάτω, καὶ λαμβανουσι κόπον, ὅταν ᾔναι ἑνωμένα καὶ σύνθετα εἰς τὴν κίνησιν των, καθότι τα ἐλαφρὰ ἐκ φύσεως ζητοῦσι νὰ φέρωνται ἄνω, τὰ βαρέα κάτω, καὶ ἐκ τούτου διὰ τὴν ἐναντιότητα τῆς κινήσεως ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ διαλυθῇ τὸ σύνθετον. Διὰ ταῦτα· λοιπὸν τὰς αἰτίας ἐξιδόθησαν νὰ ὑποθέσωσιν Ε' σῶμα τὴν φύσιν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῶν ἀστέρων. Ἄλλος πάλιν φιλόσοφος ἐναντιούμενος μὲ πιθανολογίαν, διέλυσε τὴν προσηρημένην ταύτην δόξαν, καὶ γνώμην, καὶ ἔβαλεν ἐδοκτὴν του, περὶ τῶν ὀπίστων τώρα ἡμεῖς ἂν κατὰ μέρος διηγηθῶμεν. θέλομεν πέσει εἰς τὴν παρομοίαν φλυαρίαν τῶν ἀψίνοντες· ὁμοῦ ἐκείνους τῶς φιλοσόφους, νὰ φιλονεικῶσιν ἀναμεταξύ των καὶ νὰ καταβάλλωνται, ἃ μὴ ἐξετάζωμεν περὶ τῆς φύσεως τοῦ οὐρανοῦ, ὑπακούοντες εἰς τὸν Μωϋσῆν λέγοντα, ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν,

καὶ αὐτὸ δοξάσωμεν τὸν ἀριστοτέγγνην πάνσοφον Θεόν, καὶ δημιουργόν τῶν γινομένων πραγμάτων, καὶ ἀπὸ τῆς καλλωνῆς καὶ ὡραιότητος τῶν γινομένων κτισμάτων, αὐτὸν ἐννοώμεν τὸν ὑπεράγαθον καὶ ὑπέροσμνον, καὶ ἀπὸ τῶν μεγάλων τῶν αἰσθητῶν τούτων καὶ περιγραπτῶν σωμάτων, αὐτὸν συλλογίζομεθα τὸν ὑπεράπειρον καὶ παντοδύναμον Θεόν, διότι αὐτὸν καὶ δὲν γνωρίζομεν καλῶς τὴν φύσιν καὶ οὐσίαν τῶν δημιουργημάτων, ἀλλ' ὁμῶς ἐκείνους δοῦναι πίπτουσιν εἰς τὴν αἰσθησίαν μας. ἔχουσι τόσον θαυμαστόν καὶ ἐκπληξίν, ὥστε καὶ ὁ πλέον ὀξυδαρκέστατος νοῦς, ἤθελε φανῇ πολλὰ ἐλλειπής καὶ ἀδύνατος, μὴ τμηπορῶν νὰ καταλάβῃ καλῶς καὶ ἐντελῶς καὶ τὸ πλέον ἐλάττωστον τοῦ σύμπαντος κόσμου τούτου, καὶ νὰ προσφέρῃ τὴν χρεωστούμενην δοξολογίαν πρὸς τὸν κτίστην Θεόν, ὃς πάντα ὁρᾷ, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Ο Μ Ι Α Ι Α Β.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΛΟΓΑΤΟΥ ΗΝ Η ΓΗ ΚΑΙ ΑΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΟΣ.

Εἰς ὀλίγα ῥήματα τῆς Γραφῆς τὸ πρῶτον διετριψάμεν, καὶ εὑρομέν τὸσον βάθος νοημάτων ἀποκακρωμένων, ὥστε νὰ ἀπειπισθῶμεν παντελῶς δια τὰ σκόλουθα ῥήματα τῆς θαύρας Γραφῆς, διότι αὐτὰ προαῖτια τῶν ἁγίων, καὶ τὰ προπύλαια τοῦ ναοῦ ἦσαν τόσον σεβάσματα καὶ ὑπέρογκα, ὥστε νὰ περιστράπτωσι καὶ νὰ φωτίζωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μας, μὲ τὴν ὑπερβολικὴν καλλωνῆν αὐτῶν καὶ ὡραιότητα, ἵπῶσον θαυμαστά καὶ λαμπρότερα ὑπάρχουσι τὰ ἄλλα τῶν ἁγίων, καὶ ποῖος εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀποτολμήσῃ, διὰ νὰ ἔμβῃ εἰς τὰ δῶτα καὶ ἀπρόσιτα, ἢ ποῖος θέλει εἶναι ταλμηρὸς τόσον διὰ νὰ θεωρήσῃ καὶ νὰ καταλάβῃ τὰ μυστικά καὶ ἀπόρρητα; διότι ἡ μὲν θεωρία αὐτῶν ὑπάρχει

ἀπληρείαςτος, ὃ δὲ λόγος τῶν νοσημάτων αὐτῶν εἶναι παντελῶς
 δυσκολοῦν γινώσκειν. Ὁ μὲν οὖν, ἐπειδὴ, ὁ δίκαιος κριτὴς ἔχει διωρι-
 σμένον, μισθὸς ἔχει εὐκαταφρονήτους, καὶ εἰς ἐκείνους ὅσοι
 μόνον προαφίκεται καὶ ποθεῖται τὰ θέοντα, ὥς μὴ ἀμελήσωμεν
 καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν τῶν κεκρυμμένων νοσημάτων τῆς Ἰσραφὴς ἐ-
 ξήτασιν, ὅτι ἂν καὶ ὑπαργωμὴν ἐλλείπει· καὶ δὲν εἴμεθα ἄξιοι
 τῆς τοιαύτης χάριτος, ὅμως, εἰν δὲν ἐκπέσωμεν ἀπὸ τῶν σκο-
 πῶν τῆς θεᾶς Ἰσραφὴς, μὴ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,
 καὶ ἡμεῖς, δὲν θέλωμεν κριθῆ, παρὰ Θεοῦ παντελῶς ἀνάξιοι καὶ
 ἀπόδοκτοι, ἀλλὰ θέλωμεν, δώσῃ τινὰ μέθοδον καὶ εἰς τὴν ἐκ-
 κληρίαν τοῦ Θεοῦ ὠφέλειαν.

·Η ΔΕ ΓΙΝΗΝ ΑΟΥΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΟΣ·

Λέγει ὁ Πατέρ, Μωυσῆς φωτισθεῖς, ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος,
 ἀφοῦ καὶ τὰ ὅσα κτισματα, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἐδημιουργή-
 ῃσαν μὲ ἐπιτελεῖν, ὡς· ὁ μὲν οὐρανὸς ἐντελῶς ἔλαβε τὴν κα-
 τασκευὴν του. ἡ δὲ γῆ, ἔμεινεν ἀτελής καὶ ἀδόκητος· ἡ μάλ-
 λον εἰπεῖν· εἰ ἔστι το ἀκατασκευάστον τῆς γῆς· καὶ διὰ τοῦαν
 αἰτίαν ἦτο ἀόρατος, εἶναι βέβαια τελεία κατασκευὴ τῆς γῆς ἡ
 παρποφορία καὶ εὐθυγία τῆς· αἱ βλαστῆραι, τῶν διαφόρων φυ-
 τῶν καὶ τῶν ὑψηλοτάτων δένδρων, τῶν τε καρπύμων καὶ ἀ-
 κάρπων· οἱ χρωματισμοὶ καὶ εὐωδοίαι τῶν ἀνθέων, καὶ ὅσα ὀλί-
 γον ἔπειτα μάλλιστα ἐκ ἀνατελλομένων ἔπιδωκε εἰς τὴν γῆν κατὰ προ-
 σταγὴν Θεοῦ, καὶ ἐκ κατατελείωσιν αὐτῇ, ὡς γεννησομένην μη-
 τέρα των καὶ ἐπειδὴ εἶ ταῦτα δὲν ἦσαν πρεπόντως ὠνομάσθη
 ἡ γῆ ἀκατασκευάστον. Τὰ ἴδια ταῦτα τῇ θέλωμεν εἰπῆ καὶ περὶ
 οὐρανοῦ, ὅτι καὶ αὐτός ἦτο ἀκατασκευάστον, καὶ δὲν εἶχε λάβει
 εἰς τὸν προσήκοντα στολισμὸν του, ἐπειδὴ οὔτε ἀπὸ τῆς σελήνης
 ἀκόμη, οὔτε ἀπὸ τῶν ἡλίων περιελάμβετο, οὔτε ἀπὸ τούς χοροῦς
 τῶν ἀστέρων ἦτο ἐστεφανωμένος· διότι μήτε αὐτὰ ἀκόμη, δὲν
 εἶχον δημιουργηθῆ. Λοιπὸν ἂν ἤθελες εἰπῆ καὶ αὐτὸν τὸν οὐρα-

τὸν ἀκατασχεύαστον, δὲν ἐκπίπτει· ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν ὤνόμασε δὲ τὴν γῆν δόρατον διὰ δύο αἰτίας· ἡ οἷοι δὲν ἦτο ἀκόμη κατὰ θεατῆς αὐτῆς, ἡ οἷοι δὲν ἐδύνατο νὰ ἔρχεται, ὑπάρχουσα βεβουλισμένη, καὶ ἐσκαπασμένη ἀπὸ τὸ ὕδωρ, διὰ τὸ περικεχυμένον καὶ ἐπιπολάζον εἰς τὴν αὐτῆς ἐπιφανείαν· ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν ἦσαν συντηγμένα τὰ ὕδατα εἰς τοὺς ἰδίους τύπους των καὶ εἰς τὰ συστήματα, τὰ ὅποια ὁ θεὸς ὕστερον συναθροίσας, ὠνόμασε θαλάσσης· Λοιπὸν τί ἐστὶ τὸ δόρατον, δεῖ εἶναι ἄλλο, παρὰ ἢ ἐκεῖνο ὅπερ δὲν ἔμπορεῖ νὰ βλέπεται φυσικῶς· μὲ τοὺς σαρκικοὺς ὀρθαλμοὺς, κατ'ὧς εἶναι ἡ ἑμετέρα ψυχή, ἢ ἐκεῖνο ὅπερ φυσικῶς μὲν δύναται νὰ ἑραβῇ, ἐμποδίζομενος δὲ ἀπομέσοντε ἀπικείμενον σωματικόν, καὶ κρυπτόμενον, δὲν βλέπεται· οὐδὲ φάνεται, καθὼς ὁ οὐρανὸς ὅστις εἶναι μέσα εἰς τὸ βυθὸς τῆς γῆς· κατὰ τὸ ἐπὶ οὐρανὸν σημαινόμενον νομίζομεν, ὅτι ὠνομάσθη ἡ γῆ ἡ δὲ δόρατος, ὡς ἐσκαπασμένη ἀπὸ τὰ ὕδατα. Ἀλλὰ δὲν εἶναι θαυμαστόν, ὅτι ὠνομάσθη παρὰ τῆς τῆς θείας Γραφῆς δόρατος, καὶ διότι διπῆργον ὁ ἐπάνω αὐτῆς ἀπὸ φωτιστοῦ διὰ τὴν ἐλλειψιν τοῦ φωτός, τοῦ φωτίζοντος τὸν κόσμον ἅπαντα.

Ὅμως· αἱ παραχαράται τῆς ἀληθείας αἰρετικοί, οἳ δὲν διδάσκουσι τὸν νοῦν των νὰ ἀκολουθῇ τὴν θείαν Γραφήν, οὐκ ερεφουσι τὸ καθ' αὐτὸ νόημα τῶν Γραφῶν εἰς τὸ πλῆθος των θέλημα, καὶ λέγουσιν, ὅτι διὰ μέσου τῶν λέξεων τούτων, ἡ ὕλη ἐμφαίνεται· ἐπειδὴ αὕτη ἡ ὕλη λέγουσιν, ὅτι ὑπάρχει κατὰ τὴν φύσιν δόρατος καὶ ἀκατασχεύαστος, ὡς ἐπερημένη, ἀπὸ εἶδος καὶ σχῆμα, τὴν ὁποίαν ὕλην παρέλαθεν ὁ τεχνίτης, καὶ μὲ τὴν σοφίαν του ἐσχημάτισα, καὶ ἔφερεν εἰς τὴν εὐταξίαν ταύτην, καὶ διὰ μέσου αὐτῆς ἐδημιούργησε τὰ δρώμενα κτίσματα. Ἄν λοιπὸν ἡ ὕλη αὕτη κατ' αὐτὸν ὁπάρχη ἀγέννητος, πρῶτον μὲν πρέπει νὰ τὴν ὑποθέσωμεν ἰσότημον μὲ τὸν θεόν, καὶ νὰ ὑποπείσωμεν εἰς ἐσχάτην ἀσέβειαν, τιμῶντες αὐτὴν τὴν ὕλην τὴν

ἄποιον, τὴν ἀναίδεον, τὴν ἐσχατίην ἀμορφίαν, τὸ ἀδιατύπωτον αἶσχος κατὰ τὰς ἰδέας των ὀνομασίας, ἐξ ἴσου καὶ παρομοίως μὲ τὸν σοφὸν καὶ δυνατόν, καὶ πάγκαλλον δημιουργόν, καὶ κτίστην τῶν ἀπάντων· διούτερον δὲ πρέπει ἡ ὕλη νὰ ᾖναι τέσσι, ὥστε νὰ ὑποδεχθῇ ὅλην τὴν σοφίαν καὶ ἐπιστήμην τῆς ὑπεραπειραθείας μεγαλειότητος καὶ εὖτω διδῇ τὴν ἀναισθησίαν των ταυτην, συγκρίνουσι τὴν ὑπόστασιν αὐτῆς τῆς ὕλης μὲ τὴν ἀνεξίχνιστον τοῦ Θεοῦ δύναμιν. ἂν ᾖναι ἀρκετὴν νὰ ἐκμετρηθῇ διὰ μέσου αὐτῆς ὅλη τοῦ Θεοῦ ἡ σύνεσις· εἰδὲ ὑποτεθῇ ἡ ὕλη αὐτὴ ὀλιγωτέραν ἀπὸ τῆς θεῆς ἐνέργειας, θέλουσι χρητισθῆναι εἰς μεγαλειότητα καὶ ἀρεδιστέραν βλασφημίαν, ἀποφαινόμενοι τὸν Θεὸν ἀπρακτον, καὶ ἐλλειπῇ εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν δημιουργημάτων του, διὰ τὴν ἑλλειψιν καὶ τῆς ὕλης τὴν ὀλιγότητα. Ἡ πτωχεῖα ὅμως, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὑπαγέσθην αὐτῷ· τὸς εὐσευχεῖς κατὰ τὴν νόον, ἐπειδὴ πᾶσα τέχνη ἀνθρωπίνη καταγίνεται εἰς κατὰ τὴν ὕλην ὁμοιωμένην, καθὼς ἡ χαλκευτικὴ εἰς τὸν αἰθέρον, καὶ ἡ τεκτονικὴ εἰς τὰ ξύλα, εἰς τὰς ὑποίας ἄλλο μὲν εἶναι τὸ ὑποκείμενον, ἄλλο δὲ τὸ εἶδος, καὶ ἄλλο τὸ σχηματιζόμενον καὶ ἀποτελούμενον· καὶ ἡ μὲν ὕλη παραλαμβάνεται ἐξωθεν, τὸ δὲ σχῆμα καὶ εἶδος κατασκευάζεται ἀπὸ τὴν τέχνην, καὶ ἀπὸ τὰ εὖς ταῦτα συντίθεται, καὶ ἀποτελεῖται τὸ ἔργον καὶ ποίημα τοῦ τεχνίτου· τοιοῦτοτρόπως νομίζουσιν, οἱ ἐγένετο καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ· ὁ γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου ἐκτίσθη μὲν ἀπὸ τὴν σοφίαν τοῦ ποιητοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ, τὴν ὕλην δὲ ἐξωθεν ὑπεδέχθη ὁ κτίστης, καὶ ὁ κόσμος ἐγένετο σύνθετος, ἔχων τὸ ὑποκείμενον καὶ τὴν φύσιν ἐξ ἄλλου, καὶ μόνον τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφήν ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεόν. Καὶ ἐκ τούτου ἀρνοῦνται τὸν μέγαν Θεόν, καὶ δὲν ἐμολογοῦσι δημιουργὸν τῶν ὄντων τέλειον, ἀλλ' ἐπεὶ ὀλίγον τι μερίδιον κατέβαλεν ἄρ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν γένεσιν τῶν ὄντων, ὥς

πληρωτῆς ἐράνου τινός, ἐπειδὴ δὲν ἐδωκέν τινα διὰ τῆς αὐτο-
νομίαν τῆς διανοίας των να βλεπωσιν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀλη-
θείας, καὶ δὲν ἐστοχάσθησαν, θεῖαι τέχναι τῆς παρουσίας ζωῆς
ὕστερον διὰ τὰ ἀνάγκας καὶ χρεῖαι τοῦ ὅπου ἐπεμνήσθησαν.
ἐπειδὴ τὰ μὲν ἔρια ὑπὲρχον προτήτερα, ἢ ὡς οὐρανική τε-
χνη ἐγένετο ὕστερον διὰ τὴν χρεῖαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως
καθὼς καὶ τὸ ζῆλον προεπάρχει, ἔλαβεν ἔπειτα ἡ τεκτονικὴ
τέχνη, καὶ μὲ τῆς ὕλης τοῦ ζήλου τούτου κατὰ τὰς οὐρανούς
χρεῖαι ἐσχηματίσα διαφόρα κινήματα καὶ περιουρήματα εἰς
μὲν τοὺς ναύτας κωπία, εἰς δὲ τοὺς γεωργούς, πλοῖα, καὶ εἰς
τοὺς στρατιώτας κοντάρια. Ὁ Θεὸς ὁμοῦ πρὶν γενῶσι τὰ φαι-
νόμενα κτίσματα, θελήσας νὰ δημιουργήσῃ τὰ μὲν ὄντα ὁμοῦ,
ἐννόησε τέλοσθαι· πρέπει νὰ ᾔνοι ὁ σύμπας κόσμος, καὶ ἐν ταύτῃ
ἐδημιούργησε τὴν ἀρμονίαν ὧν καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ τοῦ κόσμου.
Καὶ εἰς μὲν τὸν οὐρανὸν ζωῖος φῶς ἀρμολῶν, εἰς δὲ τὰς οὐ-
ρανίας καὶ κατασκευῆς τῆς γῆς διατάξε πάλιν τὴν ὑφειρημένην φύ-
σιν καὶ εἰς αὐτὴν ἀρμολοῦσα, παραπληροῖται καὶ τὸ πᾶν, καὶ τὸ
ὕδωρ, καὶ τὸν αἶρα ἐσχημάτισαι, καὶ οὕτως κατὰ τὴν θέλη-
σίν του, καὶ ὅπως ἐλόγως παντός δημιουργήματος ἐξήρει τὴν
φύσιν καὶ ὑπαρξίαν καὶ ἐν συντόμῳ περιέσφιξε τὸν ἀνομοιομα-
ρτῇ ὅλον κόσμον μὲ ἓνα θεομὸν φιλίας ἀφρότητος, εἰς μίαν κοι-
νωνίαν καὶ ἀρμονίαν θαυμασίων, ὥστε καὶ τὰ πάντα ἀπομαρμα-
χρυσμένα κατὰ τὸν τύπον καὶ τὴν φύσιν των, νὰ φαίνωνται ἑ-
νωμένα διὰ τὴν μεταξὺ των συμπάθειαν. Λοιπὸν ὡς παύσῃσι
τὰ μυθία των πλάσματα, ἀγωνιζόμενοι νὰ ἐκμετρήσωσι μὲ
τὴν ἀσθένειαν τῶν συλλογισμῶν των τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν,
τὴν ἀκαταλήπτου, καὶ εἰς τὴν διανοίαν τῶν ἀνθρώπων ἀχώ-
ρητον, καὶ διὰ γλώσσης καὶ φωνῆς ἀνθρωπίνης παντελῶς ἀ-
νεκδιήγητον.

Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὅχι ἐξ ἡμισεῖας

πάθε ἐν, ἀλλὰ δολόκληρον τὸν οὐρανόν, καὶ ὅλην τὴν γῆν, καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν αὐτῶν, καὶ τὴν φύσιν, καὶ τὸ εἶδος, καὶ σχῆμα των. Διότι ὁ θεὸς δὲν εἶναι ἐφευρετὴς ἴκονον ἐδῶν καὶ σχηματικῶν, ἀλλὰ δημιουργός καὶ αὐτὸς τῆς τῶν ὄντων φύσεως· εἰδὼς ἐπιμένουσιν εἰς τὴν ἀνάγκαν τῶν ταύτων, ἃ ἀποκρυπνύσιν αἱ ἡμᾶς, ὡς πῶς ἡ δραματικὴ ἀνάγκη τῷ θεῷ, καὶ ἡ παθητικὴ φύσις τῆς ὕλης συνεδράμουν· καὶ ἡ μὲν ὕλη ἔδωκε τὸ ὑποκείμενον χωρὶς μορφῆς, ὁ δὲ θεὸς τὸ εἶδος ἐμόρφωσεν, ὡς ἔχων τὴν σοφίαν τῶν σχηματικῶν χωρὶς τῆς ὕλης, διὰ τὴν γένεσιν καὶ χορηγίαν καὶ διορίσθη τὸ εἰλεῖπον τοῦ ἐνός παρὰ τοῦ ἄλλου· διπλασθὲν εἰς μὲν τὸν δημιουργόν νὰ εὐρεθῇ ὕλη, εἰς τὴν ὅποιαν νὰ δείξῃ τὴν τέχνην καὶ σοφίαν του, εἰς δὲ τὴν ὕλην νὰ μεταβάλῃ τὴν ἀμορφίαν, καὶ τὴν τοῦ αἵθους στέρησιν· ἀλλὰ περὶ τούτων ἱκανά εἰσι τὰ προειρημένα, καὶ ἃ, ἔλθωμεν εἰς τὸ ἐξ ἀρχῆς προκείμενον. «Ἡ δὲ γῆ τὴν ἀόρατον καὶ ἀκατασκεύαστον.»

Ὁ Προφήτης Μωυσῆς εἰπὼν

ΕΝ ΑΙΩΝΙ ΕΠΟΙΗΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΗΝ

Πολλὰ ἀπεισιώπησε, διπλασθὲν τὸ ὕδωρ, τὴν αἴρα, τὸ πῦρ καὶ τὰ πᾶσι, ὅσα ἐκ τούτων συμβαίνουσι, τὰ ὅποια συνεδημιουργήθησαν, ὡς συμπληρωτικά τοῦ σύμπαντος κόσμου· ἀπεισιώπησαν δὲ διὰ γυμνάσιον τοῦ νοός ἡμῶν, ἵνα ἀπὸ ὀλίγην ἀφορμὴν μὲ τὸν λογισμὸν μας ἐπινοώμεν τὰ ἐλλείποντα. Ἐπειδὴ λοιπὸν παρὰ τοῦ προφήτου Μωυσέως δὲν ἐλαλήθη, ὅτι καὶ τὸ ὕδωρ ἐποίησεν ὁ θεός, γραφεὶ δὲ, ὅτι ἀόρατος ἦν ἡ γῆ, στοχάσου οὐ μὲ τὴν διάνοιάν σου, ἀπὸ ποῦν παραπέτασμα σκεπαζομένη οὐκ ἔφαίνετο· διότι μήτε τὸ πῦρ γινώσκοντο νὰ σκεπῶσιν αὐτήν, ὡς φωτιστικόν καὶ διαλαμπὸν, μήτε ὁ αἴρ, ὅστις φύσιν ἔχων ἀρετὴν καὶ διαφανεστάτην δέχεται ὅλα τὰ εἶδη τῶν ὁρατῶν, καὶ ἐκπέμπει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ὄντων. Μένει λοιπὸν νὰ νοήσωμεν, ὅτι τὸ ὕδωρ ἐσκεπάζε τὴν

ἐκφάνειαν τῆς γῆς. ἐπειδὴ δὲν εἶχε λάβει ἀκόμη τὸν οἰκεῖον τόπον εἰς τὰ τῶν ὕδατος συνστήματα, καθύι, καὶ τώρα βλέπομεν τὰς πλημμυράς τῶν ὕδατων, τὰ ὅποια ἐμποδίζουσι τῆς γῆς τὴν καρποφορίαν, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία οἱ τῇ ὑπὲρ γα καὶ ἀόρατος, καὶ ἀκατασχεύαστος ἐπεὶ δὴ κατοσκευῇ τῆς γῆς ὑπαρχει ὁ φυσικὸς στοιλισμὸς τῆς, δηλαδὴ τα χωρὰ καὶ καρποφοροῦντα εἰς τὰ πεδία καὶ τῆς γῆς τὰς κοιλότητάς, οἱ λειμῶνες καὶ τὰ λιβάδια χλοαῖζοντα, καὶ μὲ διαφορά ἀνὴρ ζυγίζομενα· αἱ νῆες θαλάσσης, καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν ὄρεων ἀπὸ διάφορα φυτὰ κατασκηνοῦνται, τὰ ὅποια ἅπαντα ἡ γῆ ἀκόμη δὲν εἶχε βλαστήσει διὰ τὴν πλημμύραν τῶν ὕδατων· ἐτοιμαζομένη μὲν εἰς τὴν ἅπαντων ἀναβάσταξιν, διὴ ἦν ἔλαβε παρὰ Θεοῦ δύναμις, προσμένουσα δὲ τὸν προσηγόντα καιρὸν, διὰ τὸ ἐκβαλὼν εἰς τὸ φανερόν μετὰ τὴν θαίαν προσταγὴν τὰ αὐτῆς βλαστήματα.

Ἄλλα καὶ σκότος λέγει ἡ Γραφὴ ἐπὶ τῇ αὐτῇ τῆς αὐτοῦ Πάλλιν καὶ ἄλλαι ἀφορμαὶ μυθολογίας, καὶ ἀρχαὶ ἀναπλασμάτων δυσσεβείας ἐκείνων, οἵτινες παρὰ τρέπουσι τὰ λόγια τῆς Γραφῆς εἰς τὰ ἴδια τῶν θελήματα· οἷον δὲν ἐξηγοῦσι τὸ σκότος κατὰ τὴν φύσιν του, ὡς αἶψα ἀφώτιστον, ἢ τόπον ἰσχυμένον ἀπὸ παντὸς μέτρου καὶ σωματικῶν ἐμποδίων, ἢ ἐστερημένον φωτισμοῦ ἔκ τινος ἄλλης αἰτίας, ἀλλ' ἐξηγοῦσιν αὐτὸ δύναμιν τινα κακὴν, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ἐξηγοῦσι τὸ σκότος κακόν, ἔχον τὴν ἀρχὴν ἀπ' ἐαυτοῦ, καὶ ἀποφαινόμενα ἀντικειμένον καὶ ἐναντίον εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα, καὶ λέγουσιν οὕτως. Ἄν ὁ Θεὸς ἦν αἰφῶς, τὸ ἐναντίον εἰς αὐτὸ τὸ φῶς, κατὰ τὸν στοχασμὸν τῆς διανοίας. θέλει εἶναι σκότος, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει τὸ εἶναι ἀπὸ ἄλλου, ἀλλ' ὑπάρχει κακόν αὐτογενήτητον, σκότος ἐναντίον φωτῶν, θανάτου πρόξενον, καὶ ἀντικείμενον πάσης ἀρετῆς καὶ ἀγαθότητος· τοῦτο δὲ, οἱ δὲν ἔγινε παρὰ Θεοῦ. ἀλλ' ἀπ' ἐαυτοῦ ἐδύνη-

οὐργήθη, σπουδαζοῦσιν ὥς πεπληνγμένοι νά ἀποδείξωσι, καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ προφητικὰ λόγια ἀπὸ αὐτὴν δὲ τὴν κακὴν ἐβ-
 ξαν πόσα πονηρὰ καὶ ἄθεα ὄνματα συνεπλάσθησαν. καὶ ἀρχὴν
 ἔλαβον, ἵποιοι λύκοι βαρεῖς διασχίζοντες τὸ παίμνιον τοῦ Θεοῦ ἀ-
 πὸ τὴν μικρὰν ταύτην φωνή, δὲν ἔλαβον ἀρχὴν καὶ αἰτίαν, διὰ
 νὰ σπειρωσι βλασφημίαις εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν, καὶ ἁλῆς
 τῆς ἀνθρωπότητος; οἱ Μαρκίωναί, οἱ Ὀυλαντινοί, οἱ βδελυκτοὶ
 Μανιχαῖαι, τοὺς ὑποφους σηπεδῶνα τῶν Ἑκκλησιῶν ὀνομαζόν-
 τες, δὲν ψεύδεται· οὕτω πάντα, ἰδὲν ἔλαβον τὴν ἀρχὴν τῶν αἰρέ-
 σεων τῶν ἀπὸ τὴν τοιαύτην βλασφημίαν, ὡς ἄνθρωπος, ὥστε
 τρέχεις μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, εὐρισκω, ἀφορμὴς τῆς ἰδί-
 ας σου ἀπωλείας, ἡ λόγος τῆς Ἰραφῆς εἶναι ἀπλοῦς, καὶ εἰς ἑ-
 λους εὐκαταληπτός, ἢ γῆ εἶναι ἀόρατος· λέγεις ποῖα εἶναι ἡ αἰ-
 τία τῆς αὐραίας, ὅτι ἐπεπλάσεν ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἄδυσος,
 ἢ δὲ ἄδυσος φανερώσει πλῆθος ὑδάτων, τὰ ἑποῖα ἐμποδίζουσι
 τοὺς ὀφθαλμοὺς νά βλέψωσι τὸ τέλος, καὶ τὸν βυθόν, ὃν ἔχου-
 σιν ὑποκάτωθεν. Ἀλλ' ἐγνωρίσαμεν πολλὰ πράγματα, τὰ ἑποῖα
 φαίνονται πολλάκις εὐρισκόμενα ἐντός ὑδάτων, λεπτοτέρων
 καὶ καθαρωτέρων! Ὡς λοιπὸν καὶ ἐν μέρος τῆς γῆς δὲ, ἐφαί-
 νετο διὰ μέσου τῶν ὑδάτων; ὅτι ἀκόμη ὁ ἀήρ, ὥς τὸν δλόγου-
 ρα εἰς αὐτὰ εὐρίσκατο ἐσκοτισμένος καὶ ἀφώτιστος· διότι αἱ ἀκτί-
 νες τοῦ ἡλίου διαπερῶσαι καὶ διαβαίνουσιν ἐντός τῶν ὑδάτων,
 δείχνουσι πολλάκις καὶ τὰς μικρὰς φηφίδας τὰς εὐρισκομένας
 εἰς τὸ βάθος· ἀλλ' ἐν καιρῷ νυκτός βαθείας ἄν δύναιτο τις νά
 ἰδῇ τὰ εὐρισκόμενα ἐντός τῶν ὑδάτων· ὥστε ἡ ἀορασία τῆς γῆς
 ἀποδεικνύει, ὅτι ἄδυσος, πλῆθος ὑδάτων ἤτο ἐπάνω εἰς αὐ-
 τήν, καὶ αὐτὰ τὰ ὕδατα εἰς ἐσκοτισμένα καὶ ἀφώτιστα. Λοιπὸν
 οὔτε ἄδυσος πλῆθος δυνάμεων ἀντικειμένων ἤτο, καθὼς τινες
 ἐφαντάσθησαν, οὔτε σκότος, δύναιμι πονηρὰ ἐξ ἀρχῆς ἀναντι-
 ουμένη εἰς τὸ ἀγαθόν· διότι εἰταν δύο πράγματα ὑποτιθῶσιν ἐξ

ἴσου ἀντικείμενα ἀναμεταξύ των, ἔξ ἀνάγκης θέλουσι φθίρει τὴν σύστασιν των, καὶ θέλουσιν ἔχει πάντοτε μάχην καὶ φιλονεικίαν ἀνάμεσόν των, καὶ ἂν τὸ ἐν κατανικήσῃ τὸ ἄλλο κατὰ τὴν δύναμιν, φθείρει καὶ ἀφανίζει αὐτὸ παντελῶς ὥστε, εἰμὲν λέγουσι τὴν ἐναντίωσιν τοῦ κακοῦ ἰσοδύναμον μὴ τὸ ἀγαθόν, εἰσφέρουσι πολέμῳ ἀκταππιστῶν, καὶ τὴν φθορὰν παντοτινὴν, ἥ εἰ, τὸ ἐν μέρας, ἢ εἰ, τὸ ἄλλο τὸ κυριεύμενον. Εἰδὲ τὸ ἀγαθὸν ὑπερβαίνει κατὰ τὴν δύναμιν, ἰδιὰ ποίαν αἰτίαν ἢ φύσιν τοῦ κακοῦ νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς παντελὴ ἀφανισμόν; καὶ σιωπῶν τὴν ἀντιστροφὴν διὰ τὸ ἀθέμιτον. Ὑπομείζω πῶς ἂν φρίττωσιν. Ὑποπίπτοντες εἰς τοιαύτας ἀθεμίτους βλαστημίας οἱ τέλανεαι. Πρὸς τοῦτοις δὲν εἶναι εὐσεβὲς, τὸ νὰ λέγωσιν, ὅτι τὸ κακὸν ἐγένετο ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐπειδὴ κατὰ ἐναντίον δὲν γίνεται ἀπὸ ἐναντίον, δηλαδὴ οὕτως, ἢ ὥστε ποτὲ γενεὰ θάνατον, οὕτως τὸ σκότος γίνεται ἀρχὴ τοῦ φωτός. οὕτως ἡ ἀσθένεια ποιεῖ τὴν ὑγίαν, ἀλλ' αἱ μὲν διαθέσεις μεταβαλλόμεναι, ἔργοντα ἀπὸ τὸ ἐναντίον εἰς τὸ ἐναντίον εἰς δὲ τὰς γενέσεις προέρχεται καθὲν γινόμενον ἀπὸ τὰ ὁμογενῆ, καὶ ἀπὸ τὰ ἐναντίον ἀντιλέγουσιν ὁμῶς οὕτως, ἂν τὸ κακὸν μῆτε ἀγέννητον ὑπάρχει, μῆτε παρὰ Θεοῦ ἐγένετο, πόθεν ἔχει τὴν φύσιν τοῦ ἐπειδὴ, ὅτι ὑπάρχει κακὰ εἰς τὸν κόσμον, πᾶσι; δὲν ἀντιλέγει τί ἐστὶ λοιπὸν τὸ κακόν; ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι τὸ κακὸν εἶναι ἔχει φύσιν ζωσα καὶ ἔμφυχος, ἀλλὰ διαθέσεις ἐντὸς τῆς φύξης ἐναντιουμένη εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ προβαίνει αὐτὴ ἢ διαθέσεις εἰς τοὺς ἀμαθείς, οἱ ὅποιοι ἐξ ἀμαθείας των ὑστερήθησαν τὸ ἀγαθόν καὶ τὴν ἀρετὴν.

Λοιπὸν μὴ στοχάζεσθαι τὸ κακὸν ἔξωθεν, μῆτε φαντάζου καμμίαν φύσιν κακίας ἀρχέγονον, ἀλλὰ καθίεις ἀγνοοῦν τὸν ἑαυτὸν τοῦ αἰτίου τῆς κακίας του· διότι τὰ γινόμενα, ἀλλὰ μὲν γίνονται εἰς ἡμᾶς φυσικῶς, καθὼς τὸ γηρατειὸν καὶ ἡ ἀσθένεια, καὶ ἄλλα τυχερῶς· καθὼς αἱ δυστυχίαι καὶ λοιπαὶ περιστάσεις

τῶν λυπηρῶν ἢ τῶν γαροπαῶν συμβαίνουσι· εἰ δὲ ἄλλῃ· στίχα· χωρὶς καμμίαν προδουλεύσει· καθὼς εὐρύσκε· ὁ θρασυρὸς, ὁ σκῆπτων πηγαῖον, ἢ καθὼς, ἀπαχὰ κῶνα κισσῶνα ὁ τρέχων· εἰς ἀγορὰν ἀνεκπύστω· ἄλλα δὲ γινόμενα, ὑπαργυροῖσι· εἰ, τὴν ἐξουσίαν μας νὰ γένωσι, ἢ νὰ μὴ γένωσι, καθὼς, εὐρισκόμενα· εἰς τὴν ἐξουσίαν παντός, νὰ νικήσῃ τὰ, εὐνοῖα, ἢ, σαρκόος, ἢ νὰ ἀκολουθήσῃ τα, ὑδὼν· καὶ τὴν αὐτοῦ ὁρεῖται· χαρὶς λόγου· εἰς τὴν ἐξουσίαν ἑαυτοῦ καίτοι νὰ νικήσῃ τὸν θυμόν, ἢ νὰ κινῇ πῆσιν ἑαυτὸν, ὅστις τὸν παρώξυνε· καὶ νὰ ἀλλήσῃ τα ἀλγυλῇ, ἢ φεύματα· νὰ ἦναι ταπεινός, πρῶτος· ἢ ὑπερήφανος, καὶ κεκοδοξοί· ἐπειδὴ ὅσα εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἑαυτοῦ καίτοι, αἰ, μὴ ζητῇ τὰ αἰτία, τούτων ἴκωθεν, ἀλλὰ γινώσκῃ, ἀνθρώποι, ὅτι τοῦ κυρίου κακόν, προσερχεται καὶ ἔχει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν κλεινὴν ἑαυτοῦ καὶ προσερχοί· ὅστις ἂν προσήρτο ἀκούσιως· καὶ χωρὶς τοῦ ἀνθρώπου τὴν θέλησιν, ὅταν θὰ ἐφοδοῦντο οἱ ἀδικούντες, καὶ ἀμπατάνοντες· τόσον πολὺ τοὺς νόμους, οἱ ὅποιοι παύονται διὰ μέση τῶν κριτῶν τοῦ κακού καὶ πονηροῦ· κατὰ τὸ πρεπόν καὶ δικαίον. Ταῦτα δὲ εἶπον διὰ τοῦ κυρίου· προαιετικόν κακόν, καὶ ὅγι· δι' ἐκεῖνα, τὰ ὅποια νομίζουσι κακὰ οἱ ἄνθρωποι, πτωχεῖαν, ἀτιμίαν, θάνατον, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἐπώδυνα· ἐπειδὴ καὶ τὰ ἐκείνου ἐναντία ὅν συναρῆμαυμέν· εἰς τὰ μεγάλα καλὰ· διότι ἄλλα μὲν φυσικῶς συμβαίνουσιν, ἄλλα δὲ συμπερόντως συνεχωρήθησαν· λειπὸν αἱ ἀπορρίψαμεν πᾶσαν ἄλλην ἐξήγησιν διὰ τὴν σημασίαν τοῦ σκοπού, καὶ αἱ ὑποδεχθώμεν τὸν σκοπὸν τῆς θείας Γραφῆς, ἀκολουθῶντες ἀπλῶς καὶ ἀπειρηγασίως τὸ θεῖον βούλημα. Ὁ λόγος δὲ ζητεῖ διὰ νὰ φανερώσωμεν ἂν τόσος τοῦ ἐδημιουργήθη, ὁμοῦ μὲ τὸν κόσμον, καὶ ἂν ἦναι ἀπὸ τοῦ πρώου παλαιότερον, καὶ ὅτι τὸ χειρότερον εἶναι πρεσβύτερον· λέγομεν λοιπόν, ὅτι καὶ τὸ σκότος τοῦτο, τὸ ὅποῖον διαλαμβάνει ἡ θεία Γραφή, ὅν ἔλαβε τὴν ὑπόστασιν τοῦ κατὰ φύσιν, ἀλλ' ὁ-

πάσχει πᾶθος συμβεβηκότος εἰς τὸν ἄερα ἀπὸ τῆς τοῦ φωτός ἡλειψου. Ἀπὸ ποῖον δὲ τῶς εὐρέθη ἐξάρτησις ὁ τόπος οὗτος τοῦ κόσμου πνιγὸς, ἐστερημένος, ὥστε νὰ εὐρίσκηται σκότος ἐπὶ αὐτῷ εἰς τὸν ἄερα, καὶ εἰς ὅλα τὰ ὕδατα; στοχαζόμεθα ὅτι πᾶν δ, τι ἦτο πρὶν ἀρτισυργητῇ ὁ αἰσθητός οὗτος κόσμος, βέβαια εἰς φωτισμὸν ἦτο διότι δὲν εὐρίσκοντο εἰς σκότος αἱ ἀγγελικαὶ δυνάμεις, καὶ ὅλα τὰ ἀπουράνια στρατεύματα, καὶ αἴτι ἄλλο ὄνομαστον καὶ ἀκατανόμαστον ἀπὸ τὰ νοητὰ καὶ λειτουργικὰ πνεύματα· ἀλλ' εἶχον τὴν πρέπουσαν καταστάσιν των ἐντὸς φωτός, καὶ πᾶσαν πνευματικὴν εὐφροσύνην, βέβαια· καὶ ὅστις ἐλπίζει νὰ ἀπολαύσῃ ταῖς τῷ ὑπερουρανίῳ φῶς εἰς τὰς ἀπαγγελίας τῶν ἁγίων. δὲν θίλει ἐναγλωθῇ εἰς τὰ εἰρημένα νοήματα. Δι' ἐκείνο τὸ ὑπὲρ τῶς οὐρανίου φῶς καὶ ὁ σοφὸς Σολομὼν λέγει, «Φῶς δικαίῳ· διὰ παντός» καὶ ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος, «Εὐχαριστοῦντε· τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ τῷ ἰκανώσαντι ὑμᾶς ἐν τῇ μαρτίᾳ τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί» διότι, καθὼς οἱ κεκαζόμενοι πέμπονται εἰς τὸ σκότος· τὸ ἐξώτερον· τοιοῦτοτρόπως βέβαια καὶ οἱ ἄγιοι πάντες, ἔχουσι τὴν ἀνάπυσιν των ἐντὸς τοῦ ὑπακοσμοῦ ἀκείνου φωτός καὶ ὑπερουρανίου. Λοιπὸν ἐπειδὴ ὁ οὐρανὸς ἐγένετο κατὰ προσταγὴν Θεοῦ. ἐξαπλωθεὶς παρρηθὺς μὲ σώμα καὶ στερέωμα συναχέας, τὸ ὁκτεῖον φυσικῶς διεχώρησε τὰ ἔξω ἀπὸ τὰ ἐνδότερα, ὥς ἐν καταπέτασμα, κατέστησε καὶ τὸν χωρισθέντα τόπον τοῦ κόσμου τούτου ἀπὸ τῆς καὶ ἀφώτιστον, διακόψας μὲ τὴν ἰδίαν του περιφέρειαν, τὴν λάμψην, καὶ τὸν φωτισμὸν, ὅστις τὸ πᾶν ἐφώτιζε. Διότι τρία πρέπει νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν σκάν, τὸ φῶς, τὸ σῶμα, καὶ ὁ τόπος ὁ ἀφώτιστος. Τὸ σκότος λοιπὸν τὸ ἐγκόσμιον συνέδη ἀπὸ τὴν σκάν τοῦ οὐρανοῦ στερεώματος, καὶ νόησεν τὸ λεγόμενον ἀπὸ τοῦτο τὸ καθαρὸν παρὰδειγμα Βάλε μίαν σκηνὴν πολλὰ πυκνὴν καὶ στεγανὴν ἐν καρφῇ μεσημβρίας ἐπάνω σου, καὶ

βλέπεις, ὅτι θέλει ἀποκαλύψῃ ἐν σκότει· αὐτοαὐτῶν τοιοῦτο λαὸς ὡς αἰμαῖναι, καὶ τοιαῦτα ἐκείνους ἐκπορνεύον, τοῦ ποῖον λέγεται, ὅτι ὑπάρχει ἐπάνω τῆς ἀδύσου, ἐπειδὴ ταῦτα λέγει τοῦ αἵματος εἰς τὰς ἐπιφανείας τῶν σωματίων πλησιάζουσι, καὶ τότε τὸ ὕδωρ ἔτε ἐπιπολάζον ἐπάνω εἰς τὴν γῆν· διὰ τοῦτο ἀνσυχαίως ἐββλήθη, ὅτι τὸ σκότει ἔτε ἐπάνω τῆς ἀδύσου.

«ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑ ΘΕΟΥ, ΦΗΣΙΝ, ΕΠΙΦΕΡΙΤΙ ΕΠΑΝΩ ΤΟΙΣ ΑΙΜΑΤΟΣ

Ἄν, ὁ θεὸς Μωυσῆς μὲ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐνενοῇ τὴν χυαίν τοῦ αἵματος, ἔχεις τὰ τοιαῦτα στοιχεῖα τοῦ κόσμου συναριθμουμένα, ὅτι ἐκπορνεῖ ὁ θεὸς ὡρανόν, γῆν, ὕδωρ, αἶμα, χεομενον ἔδω καὶ βίνοντα ἄλλως με τὸ πνεῦμα θεοῦ, φανερώσει δ συγγραφῆς· τὸ πανάγιον καὶ συναῖδιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἀπο τοῦ πρὸ ἡμῶν ἐνεκρίθη, ἀληθέστερον (ἐπειδὴ δὲν ὀνομάζεται ἄλλο πνεῦμα θεοῦ ἀπο τῆς ὑψίαν Ἰραφῆν, παρὰ τὸ πανάγιον πνεῦμα τὸ ὁμοουσίον πατρὶ καὶ υἱῷ, καὶ τῆς αγίας τριᾶδος συμπληρωτικόν, διότι τοῦτο τὸ πανάγιον πνεῦμα δέχεται ἐξαίρετως καὶ ἰδιαζόμενος τοιαύτης ἐνθυμώσεως καὶ ὀνομασίας, πνεῦμα θεοῦ.) Δειξάμενος δὲ ταύτην τὴν διάνοιαν, θέλεις εἰσεμεγάλην τὴν ὠφέλειαν; Πῶς λοιπὸν ἐπεφάρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος τὸ πανάγιον πνεῦμα; λέγω λόγον ἔχοντες, ἀλλὰ θαυμάριον ἀνδρὶ, Συρου, ὁ ὁποῖος ἐξηγεῖ τὴν διάνοιαν ταύτην τοῦ ῥητοῦ. «ἐπεφάρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος» ἀντί τοῦ συνέθαλπει καὶ ἐξωστρέφει τὴν φύσιν τῶν ὑδάτων, καθὼς περιβάλλει τὰ ὡς ἡ ὄρνις, καὶ οἶδε ζωτικὴν εἰς αὐτὰ δύναμιν· ὁ ὁποῖος εἶναι ἀξιοπιστός, καὶ διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ πνευματικὴν σοφίαν, καὶ διότι ἡ Συριακὴ διάλεκτος εἶναι καθαρωτέρα, καὶ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν μᾶλλον πλησιάζουσα, καὶ ἐκ τοῦτου προσαγγέλλει καὶ εἰς τὰ νοήματα τῆς Ἰερᾶς Γραφῆς περὶ σοφότερον τοιαυτοτρόπως οὕτως ὁ ἀνὴρ σαφηνίζει τὴν διάνοιαν τοῦ ῥητοῦ.

•ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑ ΘΕΟΥ ΕΣΦΕΡΕΤΟ ΕΠΑΝΩ ΤΟΥ ΥΔΑΤΟΣ•

Τουτέστι τὸ πνεῦμα Θεοῦ παρατηρούμεν καὶ ἐπιμαζῆν εἰς ζωοποιον τὴν φύσιν τοῦ ὕδατος. Ἰσχυρὴν ἀποδεικνύεται ἰκανῶς ἐκ τῶν ἐρρημειῶν τούτων, καὶ τὸ ἐπιζωοποιεῖν παρα τινων περὶ τοῦ αἵματος πνεύματος, οἱ δὲν ἀποδεικνύεται ἀπὸ τῆς ὁρμη-
συρμῆς, ἥτις πάντα τὰ ὄντα ἐκέρχεται.

•ΚΑΙ ΓΕΝΕΤΑΙ ΘΕΟΣ ΕΓΧΩΜΗΤΩ ΦΩΣ•

Πρῶτον φωνὴ Θεοῦ τὴν φύσιν τοῦ φωτός ἀδυνατούργησε. τὸ ακότον ἔργον αὐτοῦ, τὴν κατ'ἐξουσίαν διέταξε, τὸν κόσμον ὅλον ἐ-
φώτισεν. εἰ, ὅλα ὁμολογῶμεν χάριτι αὐτοῦ ὅτι καὶ τερπνότητα ἐ-
φερα ὅτι ἐκείνου ὑπάρχοντος ἕως τότε ἀνεπιστάτως. ἐφα-
νερώθη εἰς τὸν κόσμον ὡραίου αὐτοῦ καὶ υπερλαμπρῆς, καὶ ὡς
ἐξ ἑαυτοῦ φαίνεται. Παρουσίᾳ καὶ ὁ αὐτὸς ἐφωτισθή, καὶ ἔχον ὁ-
λοκλητὸν τὸ φῶς, προσελαμπὲ τὰ περὶ αὐτοῦ τῆς γῆς· μετὰ τὸ φω-
τοποιεῖν τοῦ ὁμοῦ ἐφύλαξεν τὴν λαμπρότητα τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἕως
τὸ οὐρανόν, καὶ εἰ, ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ἀνατολικά καὶ
δυτικά, βορρᾶ καὶ νότια μετὰ πᾶν ὁμοῦ τὴν δύσιν τοιαύτη εἶναι
ἢ φύσιν αὐτοῦ τοῦ αἵματος, αὐτῆς καὶ ὁμοῦ τῆς, ὥστε ἐν μακρο-
πῇ ἐκπέμπει εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὸ φῶς ὁμοῦ τοῦ ἑαυτοῦ κα-
θὼς τὰς ὁμοῦ τῶν ἐν ὁμοῦ ὁμοῦ παραπέμπει εἰς τὰ ὁ-
μοῦ τῶν, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ τοῦ φωτός εἰς ἀκα-
ρίθ' ἀέχεται εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁμοῦ, καὶ τὰ
ὅμοια τότε ἐγένοντο φωτεινότερα. ὅχι μόνον φωτίζόμενα, ἀλ-
λὰ καὶ ἀπ' ἑαυτῶν ἀντιπέμποντα λαμπρότητα φωτισμοῦ κατὰ ἀνά-
γκην εἰς τὸν μέρος μετὰ τρόπον θαυμασίον. Ἦλα, λέγω, ἡ θεῖα
φωνὴ μετέδωκεν εἰς πολλὴν τερπνότητα καὶ λαμπρότητα καὶ
καθὼς ἐκείνοι, οἱ ὅμοιοι χύουσιν τὸ ἔλαιον εἰς τὸν βυθὸν τῆς
θαλάσσης, φωτίζουσι τὰ βάθη αὐτῆς, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ
ποιητὴς τῶν ὅλων ἔδωκεν εἰς τὸν κόσμον τὴν χάριν τοῦ φωτι-
σμοῦ μετὰ πολλῆς καὶ ἀκαταληπτοῦ ὁμοῦ, καὶ ἡ προσοχὴ ἐ-

γινεῖ ἔργον, καὶ φύσις οὐσιώσῃς ἐγένετο. ἢ οὐ τὴν ὁποῖα φύσιν τοῦ φωτός γλαυκίτερον τι εἶ, πτωχότερον να ἐκτελέσῃ ἀνθρώπου λογισμὸς ὅν ὄνταται. ἢ ἂν ὅσα λεγόμεν φωνὴν Θεοῦ, καὶ λόγον, καὶ πρόσταγμα, θεὸς ἐκτελέσῃ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, παρυσίως μὲ τὴν συνήν. τὴν ἀλλοιωτέραν τὴν ὁποῖα ἐκτελέσεται μὲ κούπον ἀπὸ τὰ φωνήματα ὄργανα, καὶ τὸν ἀεὶ σχηματίζει διὰ μέσου τῆς γλαυκῆς παρυσίως, ἀλλὰ νοοῦμεν, δεῖ τὸ νῦμα τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ θεωσίᾳ τοῦ θελήματος σχηματίζεται εἰς εἶδος προσημαστικὸς ὅσα τὸ εὐκαταστάτῃν.

ΚΑΙ ΕΒΛΕΝΑΝ ΟΙ ΜΕΤΩΣ ΤΟ ΦΩΣ ΟΠΙΣΘΑΝ

Ἐπειτα ὁ τροπὸν ἡμεῖς να ἐπαιδεύωμεν τῶν τῶν φύσιν τοῦ φωτός, το ὁποῖον προσημαστικὴν μαρτυρεῖται, πρὸ τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν, δεῖ εἶναι καλόν, καὶ ὁ ἴσος τοῦ ἐννοήσαντος σταθερὴ τὴν κρίσιν εἰς τὰς ὀφθαλμοῦν, μὴ τοῦ αἵματος να ἐκτελέσῃ τι περισσύτερον, παρ' ὅσον δεῖται καὶ μαρτυρεῖ αὐτὴ ἡ αὐτοῦσις τῆς ὁρασεως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γαλλωνὴ παρὰ τὸ σῶμα τὸ γίνεσθαι ἀπὸ τὴν συμμετρίαν τῶν μερῶν καὶ ἀπὸ τῆς φαινομένην εὐχρίαν καὶ φαιδρότητα. τὸ το καλόν ἔμπορεῖ να θεωρηθῇ εἰς τὴν φύσιν τοῦ φωτός τῆς ἀπλῆς καὶ ὁμοιομερῆς ὑπάρχουσας. Βεβαια, ὅχι ἄλλοθεν, ὅτι ὁ ἡ συμμετρία τοῦ φωτός δὲν θεωρεῖται εἰς τὰ ἴδια μέρη του, ἀλλὰ εἰς τὴν γλαυκίτητα, ἣν προσέειπε εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τερπνότητα. διότι καὶ ὁ χρυσὸς λέγεται καλὸς τριουτοτρόπως, ὅχι ἀπὸ τῆς συμμετρίαν τῶν μερῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς σιελνότητος, ἣν προσέειπε εἰς τὴν ὕψιν, καὶ λαμπρότητα καὶ ὁ αὐγαριότης ἀπὸ τῆς καὶ εὐπερος, λέγεται καλλίτερος καὶ ὠραιότερος τῶν λοιπῶν ἀστέρων, ὅχι διὰ τὴν συμμετρίαν τῶν μελῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν γλαυκιάτην λάμψιν, ἣν ἐκπέμπει εἰς τὰ τῶν ἀνθρώπων ὄμματα. Ἐπειτα ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ περὶ τῆς καλλωνῆς τοῦ φωτός ἐγένετο, ὅχι μόνον διὰ τὴν τερπνότητα, τὴν ὁποῖαν προσέειπε εἰς τὰς ὕψεις, ἀλλὰ πᾶν

τως διὰ τὴν ὠφέλειαν τὴν ὁποίαν μετὰ ταῦτα θέλει προξενή-
σαι εἰς τὰ ἔξω τὰς ἐκείνου καὶ ἔτι, ὅσα, ὡς ἔχεται, ἀντιτιν-
τες τῇ καλλυντῇ αὐτοῦ φωτὶ. « Ἡ αἰσιν χωρίσεν ὁ Θεὸς
ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς, καὶ ἀνα μέσον τοῦ σκότους »
Ταυτίεστι κατεσκευάσεν ὁ Θεὸς τὴν φύσιν τοῦ φωτὸς ἀντικειμέ-
νην καὶ ἄμικτον « Ἡ αἰσιν ἐκάλεισεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν,
καὶ τὸ σκοτὸς, ἑξαλειψεν νύκτα. » Ἀπὸ ἐγίνεν ὁ ἥλιος, τό-
τε γίνεται ἡμέρα, ὅταν εὗρισκεται ὁ ἥλιος ἑπάνω εἰς τὸ ἡμι-
σφαίριον τῆς γῆς, καὶ φωτίζεται ὁ αἶθρ ἀπὸ τῆς ἀκτίνης, του
καὶ ὡς πάλιν τότε γίνεται, ὅταν ἀποκρυπτεται, καὶ διὰ τὴν με-
σολαβῆσιν τῆς γῆς, σκιδρῆται ὁ αἶθρ, ὅστις εἶναι ἐπάνω τῆς ἀλ-
λὰ τότε ἐγένετο νύκτα καὶ ἀκολουθῶν, ἡ, ὡς, ὅχι ἀπὸ τὴν κί-
νησιν τὴν ἡλιακὴν, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ φωτός ἐκείνου τὸ πρωτόκτιστον,
ἀνεχόμενον καὶ πάλιν συσταλλόμενον κατὰ τὸ μέτρον τοῦ θεοῦ
προστέγματος.

ΚΑΙ ΕΓΕΝΕΤΟ ΕΣΠΕΡΑ ΚΑΙ ΕΓΙΝΕΤΟ ΠΡΩΙ ΗΜΕΡΑ ΜΙΑ.

Ἡ ἑσπέρα ὑπάρχει σύμμερον κοινὸν τῇ, ἡμέρας καὶ τῆς νυ-
κτός, καὶ ἡ πρωΐα πάλιν γαίτονα τῆς νυκτός πρὸς τὴν ἡμέραν.
Λοιπὸν διὰ τὴν ὁμολογίαν εἰς τὴν ἡμέραν τὰ πρωτεία τῆς γενέσεως,
εἶπε πρότερον τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, ἔπειτα τὸ τέλος τῆς νυ-
κτός, ὡς ἀκολουθούσης τῆς νυκτός κατόπιν τῆς ἡμέρας· διότι
πρὶν κτισθῇ τὸ φῶς εἰς τὸν κόσμον, ὅν ἦτο νύξ, ἀλλὰ σκότος
καὶ ἡ ὡς ὠνομάσθη ὅχι τὸ σκότος ἐκεῖνο, ἀλλ' ἡ διαστολὴ καὶ
διαφορὰ τῆς ἡμέρας, καὶ διὰ τοῦτο ἔλαβεν ὕστερον ἀπὸ τὴν ἡ-
μέραν τοιαύτην ὀνομασίαν νεωτέραν. « Εγένετο λοιπὸν ἑσπέ-
ρα, καὶ ἐγένετο πρωΐα, ἑπερ φανερῶναι τὸ ἡμερονύκτιον καὶ
ὅν ὠνόμασε τοῦτο ἡμέρα, καὶ νύξ, ἀλλ' ἔδωκεν ὅλην τὴν ὀ-
νομασίαν εἰς τὸ κυριώτερον καὶ ἤθελες εὐρεῖ αὐτὴν τὴν συ-
νήθειαν εἰς ὅλην τὴν ἱεράφην διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ χρόνου, μόνον
τὰς ἡμέρας μετροῦσαν, καὶ ὅχι τὰς νύκτας, « καθὼς, αἱ ἡ-

μέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν, τοῦ Προφητῆ ἀνακτος, καὶ αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς μου μὴναι καὶ ποντοῖα τοῦ Πατριάρχου Ιακώβ καὶ ἀλλοῦ ἐκ αὐτοῦ. πασαι τὰς ἡμέραι τῆς ζωῆς μου » Λοιπὸν ἀπὸ τὴν παράδοσιν τῆς παρούσης γραφικῆς ιστορίας, νομοθεσία τις καὶ εἰς τὸ εἶη· ἀγέμετο.

· ΚΑΙ ΕΓΕΝΕΤΟ ΞΑΠΕΡΑ, ΚΑΙ ΕΓΕΝΕΤΟ ΠΡΩΗ ΗΜΕΡΑ ΜΙΑ ·

Διατί δὲν εἶπε πρώτην, ἀλλὰ μίαν; ἐν αὐτῷ ἦτο φυσικὸν νὰ τὴν ὀνομάσῃ πρώτην· ἐπειδὴ εἶχε νὰ συναριθμήσῃ δευτέραν, τρίτην, καὶ τετάρτην; εἶπε δὲ μίαν, ἥ διὰ νὰ συναφῇ τὸν χρόνον τοῦ ἡμερονυκτίου, καὶ νὰ τὸν διαιρήσῃ μέτρον ἡμέρας καὶ νυκτός, δηλαδὴ τὸ διδασκῆμα τῶν εἰκονιζομένων ὥρων εἰς μίαν ἡμέραν, συναριθμούμενον ὁμοῦ καὶ το διδασκῆμα τῆς νυκτός· ἥ διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ οὐρανοῦ, ἐτι ἀπὸ τὸ αὐτὸ σημεῖον εἰς τὸ αὐτὸ πάλιν εἰς μίαν ἡμέραν γίνεται ὥστε δοᾶται, διὰ τῆς κυκλοφορίας τοῦ ἡλίου, ἑσπέρα καὶ πρωὶ γίνεται εἰς τὸν κόσμον, νὰ τελειώσῃ εἰς διδασκῆμα μιᾶς ἡμέρας, καὶ ὅχι εἰς περισσεύον· ἔχει δὲ καὶ ἄλλην κυριωτέραν ἔννοιαν, μυστικὴν καὶ ἀπόρρητον, διὰ τὴν ἐπίσταν ὠνόμασεν ἡ Γραφή τὴν πρώτην ἡμέραν μίαν, καὶ ὅχι πρώτην, ἐτι ἴσως ὁ κτίστης τοῦ χρόνου καὶ ποιητῆς Θεός, μέτρα εἰς αὐτὸν τὸν χρόνον καὶ σημεία ἔβαλε, τὰ διδασκῆματα τῶν ἡμερῶν, διὰ νὰ μετρηθῇ μὲ τὴν ἐβδομάδα, καὶ πάλιν ἡ ἐβδομάς νὰ γυρίῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς μετροῦσας τοῦ χρόνου τὴν κίνησιν· τὴν δὲ ἐβδομάδα νὰ ἐκπληρώσῃ ἡ μία ἡμέρα, ἐπαναστρέφουσα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς ἐπτάκις· τοῦτο δὲ εἶναι σχῆμα κυκλικόν, τὸ ὁποῖον ἀρ' ἑαυτοῦ ἀρχίζει, καὶ πάλιν τελειώνει εἰς ἑαυτό, καθὼς γίνεται τοῦτο καὶ εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ ὁποῖος γυρίζει ἀενάως εἰς ἑαυτόν, καὶ δὲν τελειώνει πώποτε. Διὰ τοῦτο τὴν πρώτην ἀρχὴν, καὶ κεφαλὴν τοῦ χρόνου, δὲν ὠνόμασε πρώτην ἡμέραν, ἀλλὰ μίαν, διὰ νὰ ἔχῃ ἀπὸ τὴν ὀνομασίαν τὴν εἰς τὸν αἰῶνα συγγένειαν· διότι ἐ-

νεον ἵτις δείχνει ἀνοινωντοῖς, εἰς ἄλλο, ἀρισθ' ὡς ὠνοιδόσθη
 μετὰ οὐραὺς, μὲν γὰρ ἂν οἷον Ἰβραετ, ἰεργεῖς, πολλὰ μέρη αἰ-
 ὶωνα αἰῶνας, καὶ αἰῶνας αἰῶνων, φανερωνοῦσα εἰς ἡμᾶς, πολ-
 λούς αἰῶνας, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν μετὰ ἐκεῖ πρωτὶν αἰῶνα, ἢ δευ-
 τεραν, ἢ τρίτον, ὁ ἔχον, καὶ ἔχοντες εἰς ἡμᾶς, μὲ τούτοις αἰῶνας αἰῶ-
 νων, καταστᾶται, καὶ διαπορεῖται, πολυειδῶν πραγμάτων, καὶ
 ὅχι τέλη, καὶ περιτομᾶς, καὶ διαδοχᾶς ἄλλων αἰώνων διότι
 λέγει, « Ἡμερὰ Κυρίου μεγάλη καὶ ἐπιφανής » καὶ πάλιν, « Ἦν
 τί ἡμῖν ζητεῖν τῇ ἡμερᾷ Κυρίου, καὶ αὐτὴ σκοτος, καὶ οὐ
 φῶς, » σκοτος ὁλοκλήρως εἰς τοὺς αἰῶνας, τοῦ σκοτεινοῦ τὴν δὲ ἡ-
 μέραν ἐκείνην ἡμερὰ Ἰβραετ, ἀποβαίνειται ἀτελευτήτων, καὶ δ-
 νάσπερον, καὶ ἀδιόδογον, τὴν ἐκείνην καὶ ὁδοῦν ὠνομασεν ὁ
 Προφητάς, ἐπεὶ δὲ, ὑπάρχει ἔτι τοῦ ἐδόδοματικοῦ τούτου χρό-
 νου ὥστε καὶ ἡμέραν εἴπῃς ἐκείνην τὴν μέλλουσαν, καὶ αἰῶνα,
 τὸ ἴδιον ἔχει νύκτα λοιπὸν εἴτε ἡμέρα λεγεται ἐκείνη, ἢ κα-
 τὰστασις μία εἶναι, καὶ ὅχι πολλὰ εἴτε αἰὼν ὀνομάζεται, με-
 ναχὸς ἐστὶ, καὶ ὅχι πολλοί. Διὰ τοῦτο καὶ ὠνόμασε τὴν πρώ-
 τὴν ἡμέραν μίαν, ὅτι εἶναι εἰκὼν καὶ τύπος τοῦ ἀτελευτήτου
 αἰῶνος, τοῦ μέλλοντος διὰ τὴν σύρη καὶ τὴν διανοίαν μας εἰς ἐ-
 κείνην τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Ἡ πρώτη ἡμέρα δὲ αὕτη ὀνομα-
 ζομένη μία, ὑπάρχει ἀπαρχὴ τῶν ἡμερῶν, συνομῆλ' μὲ τὸ
 φῶς, καὶ προεκκινεῖ τὴν ἁγίαν Κυριακὴν, τὴν κατιμνημένην
 διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν. λοιπὸν

« ΕΓΕΝΕΤΟ ΕΞΗΜΕΡΑ ΚΑΙ ΕΓΕΝΕΤΟ ΠΡΩΗ ΗΜΕΡΑ ΜΙΑ, »

Πλὴν ἐκείνοι οἱ λόγοι τῆς ἑσπέρας ἀποκρίνουν τὴν δουλίαν
 μας, ἐπειδὴ καταλαβὼν ἡμᾶς ἡ παρούσα ἑσπέρη ἀλλ' ὁ πατὴρ
 τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, ὅστις ἐστάλισε τὴν ἡμέραν μὲ τὸ οὐράνιον
 φῶς, καὶ τὴν νύκτα ἐφαιδρυνε μὲ τοὺς φωτισμούς τοῦ πυρός,
 καὶ ἡτοίμασε τὴν μέλλουσαν ἀνάπαυσιν εἰς τὸ φῶς, τὸ νοερὸν
 καὶ ἀκατάπαυστον, ἐκεῖνος εὐχομαι νὰ φωτίσῃ τὰς ψυχὰς σας

μέ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, καὶ νὰ φυλάξῃ τὴν ζωὴν σας ἀναμαρτήτοι καὶ ἀνιδύνατοι, γὰρ ἐδωρήθη πάντας εἰς τὴν ὁρθὴν δόξαν, «Ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημονως περιπατεῖν», κατὰ τὸν θεὸν ἀπόστολον, διὰ να λαμπύριτε, ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ λαμπρότητι τῶν ἀγίων, οἱ ἡμέτερον καυχῆμα, κατὰ τὴν λαμπρὰν καὶ ἐπιφανῆ ἡμέραν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Γ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΤΗΣ ΓΕΝΕΣΕΩΣ.

Τὰ ἔργα τῆς πρώτης ἡμέρας, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν τῆς μιᾶς, καὶ ἂν τό αἶψιμα εἰπείη, το ὅποιον ἔλαβε φυσικῶς ἀπο τὸν ποιητὴν, καὶ ὀνομασίῃ μία νὰ χωρισμένη ἀπο τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, τὰ ἔργα λέγω αὐτῆς τῆς μιᾶς, ἣ ἔθεσιν ἡ ἐκείνη διεμερίσσειν εἰς δύο μὲ τὴν ἐξήγησιν, καὶ ἐποίησε τὴν μὲν, γρῶν τὴν τροφὴν τῶν ψυχῶν, τὴν δὲ, ἐσπερινὴν εὐφροσύνην. Τώρα δὲ μεταβάλλει εἰς τὰ τῆς δευτέρας ἡμέρας θαύματα, καὶ μὴ ἀποδώσῃτε ἀκροαταὶ τοῦτο εἰς τὴν τοῦ ἐξηγητοῦ καὶ διδασκάλου δύναμιν, ἀλλ' εἰς τὴν χάριν τῶν τῆς θείας Γραφῆς ῥημάτων, τὰ ὅποια προξενούσιν εἰς τοὺς ἀκροατὰς τὴν πρόθυμον ἀκρόασιν, καὶ γλυκύτητα, καὶ ἀγάπην, καὶ δύναμιν, διὰ νὰ προτιμῶσι τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὴν πιθανότητα, καθὼς καὶ ὁ προφήτης Δαβὶδ παριστάνει τὴν γλυκύτητα τῆς ἀληθείας ἐμφαντικώτατα. «Ὡς γλυκεία τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου.» Λοιπὸν χυλὸς ὅσον ἦτο δυνατόν τῷ φράναμεν τὰς ψυχὰς σας μὲ τὴν ἀκριδοὶ τῶν θείων λογίων ἐξέτασιν ἥδη πάλιν ἐρχόμεθα σήμερον διὰ νὰ θεωρήσωμεν εἰς τὴν δευτέραν ἡμέραν, καὶ τὰ τῆς δευτέρας θεῖα ἔργα καὶ θαύματα. Δὲν

μὲ λανθάνει ὁμοίως, ὅτι πολλοὶ τεγνῆται ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐκ τῆς καθημερινῆς ἐργασίας τῆς τραπεζῆς τῶν εἰρησίων, ο ἑνός, εἰς τὴν ἐνταῦθα, καὶ συντέμνουσι τὴν ὁμοίαν ἡμῶν, διὰ τὴν μὴ ἐμποδισθῶσιν ἀπὸ τῆς ἐργασίας των Πρὸς ἐκεῖνον, λοιπὸν λέγομεν, ὅτι τὸ μερίδιον τοῦ χρόνου τούτου τῆς ἀγίας νηστείας, τὸ ὁποῖον ἀφιερῶθη εἰς τὸν Θεόν, τὸ ἀντιδρασκεῖται μὲν ὁ Θεὸς μὲ πολλὴν προσθήκην καὶ μεγαντοκον, χαρίζεται δὲ καὶ δύναμιν σωματικὴν, καὶ προθυμίαν ψυχῆς, καὶ ευκολίαν τῶν συναλλαγμάτων, καὶ εὐημερίαν εἰς ὅλον τὸν καιρὸν τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ὡς προτιμῶντας τὰ πνευματικὰ ἀπὸ τὰ τοῦ σώματος. ἂν δὲ εἰς τὴν παρεῦσαν ζωὴν δὲν ἀπολαύσωσιν ὅσα ἐλάττωσιν, εἰ, τὴν ἄλλην ὁμοίως ζωὴν, ἢ διδασκαλία αὐτῇ, ἢ πνευματικῇ, ἵκεται χάρις αἰθεραυροῦ ἀγαθοῦς, βεβαιότατα. Λοιπὸν ἀποθώζον, ἄνθρωπε, ἀπὸ τὴν καρδίαν σου πᾶσαν φροντίδα κοσμητικὴν, καὶ στερέωσον τὸν νοῦν σου ἐδῶ εἰς τὰς διδασκαλίας τῆς Θεῆς. Ἐραφῆς διότι ἐπὶ ὠφελείᾳ ἂν σωματικῶς ἐδῶ παρίσταται, καὶ ἡ καρδία σου εὐρίσκεται εἰς τὰ ἡγεύματα;

•ΚΕΙ ΕΙΠΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΓΕΝΝΗΘΗΤΩ ΣΙΓΡΕΓΜΕΙ ΕΝ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΥΔΑΤΟΣ, ΚΑΙ ΕΣΤΩ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΑΝΑ ΜΕΣΩΝ ΤΟΥ ΥΔΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΔΑΤΟΣ.»

Σήμερον καὶ χθὲς ἡκούσαμεν Θεοῦ λόγον· χθὲς γεννηθῆτω φῶς, καὶ σήμερον γεννηθῆτω στερέωμα· ἀλλὰ τὰ σημερινὰ ῥητὰ φαίνονται, ὅτι ἐχρυσίτερον, εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ δὲν ἀπέμεινεν εἰς ψυχὴν καὶ μοναχὴν προσταγὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν προσδιώρισεν, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ κατασκευὴ τοῦ στερεώματος ἐγένετο· λέγει γάρ, ἵνα διαχωρίζῃ ἀνὰ μέσον ὑδατος, καὶ ὑδατος. Πρῶτον λοιπὸν αἱ ἐξετάσωμεν μὲ ποῖον τρόπον ὁ Θεὸς διαλέγεται· ἵταχα κατὰ τὸν τρόπον τὸν ἐδικὸν μας; Διότι εἰς ἡμᾶς ἡ διάλεξις γίνεται ὥτως· ἔρχεται μὲν εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν πρῶτον ὁ τύπος παντός πράγματος, ἔπειτα δὲ ἀφ' οὗ φαντασθῶμεν τὰ

ἀρμόδια νοήματα ἐκείνου τοῦ πράγματος, καὶ διαλέξωμεν τὰ πρέποντα ἀπὸ τὰ αὐτοῦ ὑπακείμενα, ὥστε ἀποφασίζομεν νὰ τὰ φανερώσωμεν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ παραδίδομεν εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ στόμα τὰ νοήματα, διὰ νὰ τυπώσωσιν αὐτὰ μὲ τὴν ἑναρθρον κίνησιν τῆς φωνῆς εἰς τὸν ἄέρα, καὶ νὰ τὰ φανερώσωσιν εἰς τοὺς ἀκούοντας· Τοῦτο δὲν εἶναι μυθώδης καὶ παράλογον νὰ λέγωμεν, ὅτι καὶ ὁ Θεὸς στόμα καὶ γλῶσσαν μεταχειρίζεται, ἵνα νὰ φανερώσῃ ὅσα ἐννόησεν, ἡμεῖς πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅτι λόγος Θεοῦ ἐστὶ, πᾶν ὅσιον καὶ δίκαιον βούλημα, καὶ ἡ πρώτη ἑρμὴ τοῦ νοητοῦ κινήματος· ἡ Ἰ' ῥαφή δὲ σχηματίζει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀνθρωποπροπῶς, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τηβέλῃσεν, ὅχι μόνον νὰ δημιουργήσῃ τὴν φύσιν, ἀλλὰ νὰ γένῃ καὶ νὰ πρῆλ' ἡ διὰ μέσου τινὸς συνεργούντος· διότι καθὼς εἶπεν ἐξ ἀρχῆς· ἵνα τὰ λοιπὰ δημιουργήματα, «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», ἐδύνατο νὰ εἰπῇ ἐποίησεν καὶ τὸ σκερῶμα τῶρα ὁμοῦ· εἰσάγουσα τὸν Θεὸν προστάζοντα καὶ διαλεγόμενον, φανεροῦναι μυστικῶς διὰ τῆς σιωπῆς ἐκείνον, ὥςτις προστάζει καὶ πρὸς· ὅν διαλέγεται καὶ πράττει τοῦτο ὅχι φθονῶν εἰς ἡμᾶς τὴν κατανόησιν, ἀλλ' ἀνάπτων τὸν κόπον ἡμῶν, μὲ κάποια σημεῖα καὶ ἐμφάσεις τῶν θείων ρητῶν εἰς τὰ ἀπόρρητα· διότι πᾶν ὅτι ἀποκτᾶται μὲ κόπον, τοῦτο μετὰ πολλῆς χαρᾶς τὸ ὑποδέχεται τις, καὶ μετὰ προθυμίας τὸ διαφυλάττει παντοτε· καθὼς ὅσα τις ἀποκτᾶ, ἢ μετ' ἀνείκελ μὲτ' εὐκολίας, τὰ καταφρονεῖ καὶ εὐκολώτερον. Διὰ τοῦτο μὲ κάποιαν ἐδὸν καὶ τάξιν, ἀναριθμεῖται ἡμᾶς εἰς τὴν τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ νόησιν. Ἐπειδὴ διὰ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις ἡ φωνὴ τοῦ λόγου δὲν ἐχρειάζετο, ὅτι τὰ νοηθέντα νὰ μεταδοθῶσι παρὰ τοῦ συνεργούντος· ἐδύναντο. Λοιπὸν οὐδεμίαν χρεῖαν λόγου ἔχοι εἰς αὐτάς, ὅσαι δύνανται νὰ κοινολογῶσι τὰ βουλεύματα ἀναμεταξύ των ἀπὸ μόνον τὸ νόημα. Ἡ φωνὴ τοῦ λόγου ἔχειν διὰ τὴν ἀκοήν, καὶ ἡ ἀκοή

παλιν διὰ τὴν φωνήν, καὶ ὅπου θέν εἶναι ἀέρ. μήτε γὰρ ὥσα
χρειάζεται, μήτε ἰώτιον, μήτε ἡ σφαῖρά αὐτοῦ καὶ λεῖψή τρωπα,
διὰ νὰ φέρῃ τοὺς κύκλους εἰς τὴν κεφαλὴν εἰσώτερον, μήτε
λόγοι χρειάζονται διατὶ μεταδίδεται τὸ πᾶν τὸ ἀπὸ μόνον τὰ
νοήματα. Λοιπὸν καθὼς εἴπομεν, ἡ τρίτη, καὶ τὸ τέτταρτον τῆς
διαλέξεως ἐγκρατὴ σωφῶς καὶ τεχνικῶς, ὃ δὲ νὰ παρὰ νερθὸν ὁ
νοῦς ἡμῶν νὰ ζήτησῃ τὸ προσωπὸν, εἰ, τὸ ὅποιον οἱ λόγοι γί-
νονται.

Δεύτερον πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ἂν τὸ στερέωμα τοῦτο, δι-
περ ἐπωνυμάσθη οὐρανός, εἶναι ἄλλος οὐρανός παρ' ἐκείνου, δι-
στις κατ' ἀρχάς ἐγένετο, καὶ ἂν δυο οὐρανοὶ ὑπάρχουσιν τὸ ὅπῃ τὸν
παντελῶς θέν λέγονται ἔσοι περὶ οὐρανοῦ ἐφίλοσοφῆσαν διότι
ἓνα οὐρανὸν ὑποθέτουσιν, ἔσοις ὅν δυνατόν νὰ προσθέτῃς ἄλ-
λον δευτέρον, ἢ τρίτον οὐρανόν, ἢ περισσοτέρους ἐπεὶ ὅτι λέ-
γουσιν, ὅτι ὅλη ἡ φύσις τοῦ οὐρανοῦ σώματος, εἰς τὴν σωστα-
σιν τοῦ ἑνὸς οὐρανοῦ ἐξωδεύθη, καὶ τὸ σῶμα τοῦ κοινωφρονικόν
εἶναι ἓν, καὶ τοῦτο πεπερασμένον μὲ τειρομένητα, κα' ὅν ἀπέ-
μειναν εἰς δευτέρου, ἢ τρίτου γένεσιν. Ταῦτα λαπὸν φανταζόν-
ται ἔσοι προσάγουσιν εἰς τὸν δημιουργὸν θεόν ὕλην ἀγέννητον,
φερόμενοι ἀπὸ τῆς πρώτης μυθολογίας των καὶ εἰς τὴν ἀκολουθεῖ
ψευδολογήματα. Ἡμεῖς ὁμῶς παρακαλοῦμεν τοὺς σοφοὺς τῶν
Ἑλλήνων νὰ μὴ χλευάζωσιν ἡμᾶς, πρὶν βάλλωσιν εἰς τὰς, καὶ
τὰ μεταξὺ των συμφωνήσωσιν διότι τινὲς ἀπὸ αὐτοὺς ἀπαίρω-
σιν οὐρανοὺς καὶ κόσμους λέγουσι, τοὺς ἑποιοὺς ἀπὸ ἄλλοι ἀλέγ-
ξωσι, καὶ ἀποδείξωσι γεωμετρικώτερον μὲ βεβαίας ἀποδείξεις,
ὅτι εἰς μόνον οὐρανός ὑπάρχει, καὶ ὅχι ἑτεροί, τότε περισσώτε-
ρον θέλομεν περικαίξει καὶ ἡμεῖς τὴν γραμμικὴν καὶ τεχνικὴν
φύσιν των διότι ἐνῷ βλέπουσιν, ὅτι εἰς τὸ νερὸν γίνονται
πομφόλυγαι μία, καὶ πολλὰ ἀπὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ αἷτιον, ἀμφι-
βάλλουσιν ἔτι διὰ περισσοτέρους οὐρανοὺς, ἂν ἡ δημιουργικὴ

δύναμεις νά δημιουργήσῃ αὐτοὺς δύναται τῶν ἐποίων οὐρανῶν
 ἡ δύναμις καὶ τὸ μέγεθος, ὅταν ἀποδεδωγμένῃ εἰς τὴν ὑπεροχὴν
 τῆς θείας δυναμεως, δὲν ἀπέρρουσιν ἀπὸ τῆς φουκακαλῆος, ἥτις
 φουσκώνει εἰς τὰ βεῖρα τῶν βρῦσεων θύαν λέγοντες, ὅτι ὁ
 θεὸς δὲν δύναται νά δημιουργήσῃ καὶ ἄλλους οὐρανοὺς, εἶναι
 ἀξιογέλαστοι. Ἡμεῖς, ὅμως, καὶ πιστεύομεν, καὶ ὁμολογοῦμεν
 δευτέρου οὐρανοῦ, καὶ τρίτου ἀκόμη ἐπιζητοῦμεν, τὸν ἐποῖον
 ἡξιώθη νά ἐδῇ ὁ μακάριος Παῦλος, καθὼς καὶ ὁ Προφῆταναξ
 Δαβὶδ, ὁνομαζὼν οὐρανοῦ, οὐρανῶν, ὁ δει εἰς τμᾶ, καὶ περισ-
 σιτέρου, νά ἐκδηλωθῇ. Δὲν εἶναι ὅμως παραδοξότερα ταῦτα
 ἀπὸ τῶν ἐκτὸς κυρίους καὶ σφαρας, εἰς τοὺς ὁποίους πάντες ὁ-
 μολογοῦσι συμψήνωσ, ὅτι περιτριγρῶσι μὲ τὴν κίνησιν των οἱ
 ἄπτα ἀστερες των πλάνητων, ἐνηρμοσμένοι ὁ εἰς εἰς, τὸν ἄλ-
 λον ὡς τοὺς γαλῶνους, ὅτινες τίθενται ὁ εἰς ἐντὸς τοῦ ἄλλου
 καθὼς αὐτοὶ δι' αὐτοὺς λέγουσιν, ὅτι ἀποτελοῦσι καὶ ἕχου τινα
 ἐνσρμάνιν, ὅταν φέρονται καὶ ὀδεύωσι τὴν ἐναντίαν εἰς, τὸ πᾶν
 κινῶσιν, σχιζοντες, τὸν αἰθέρα, καὶ μὲ τὸν ἑλὸν των πᾶσαν ἄλ-
 λην ἡδυνῇ, μειωθῇ, υπερβάλλουσιν. Εἰς ἱκαίνους δέ, οἵτινες
 δὲν τὰ πιστεύουσιν ἀποκρίνονται, ὅτι ἐπειδὴ ἐσυνείθισαν ἐξ ἀρ-
 χῆς οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τῆς πρώτης γενεαίν των νά ἀκούωσι τὸν
 κτύπον αὐτῶν καὶ ἤχων, ἀπὸ τῆς συνεχῆ καὶ ἀδιακοπον μελέτην
 δὲν τὸ αἰσθάνονται, καθὼς καὶ οἱ χαλκαῖ, ἐκ συνηθείας τὸν κρό-
 τον τῶν κτυπημάτων δὲν αἰσθάνονται. Τὰ σεσοφισμένα ὅμως
 καὶ σαθρὰ ταῦτα διηγήματα, ἐπειδὴ εἶναι φανερά εἰς ὅλους τοὺς
 ἀκούοντας, κρίνομεν περιττὸν καὶ ἀνοίκειον νά σιγλητεύσωμεν
 εἰς τὴν τῶν ἀκουόντων σύνεσιν, καὶ ἀφίνοντες τὰ ἔξω εἰς τοὺς
 ἔξω, ὅς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν διήγησιν. Τινὲς
 διδάσκαλοι τῶν πρὸ ἡμῶν, τὴν γέννησιν ταύτην τοῦ δευτέρου
 οὐρανοῦ, εἶπον τοῦ προτέρου ἐπεξήγησιν. Διότι ἡ κατ' ἀρχὰς
 μὲν ποίησις τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἐργάτης κεφαλαιωδῶς ἐν-

ταῦθα δὲ παρεδόθη εἰς ἡμᾶς, αὐτὸ ἡ Γρηγοῖος μὲ τρέφων κα-
θαρίστερον, φανερωμένη τὸν τροπικὸν καθ' ὃν ἐκείνη πᾶν το-
νμα ἡμεῖς, σμῶς λεγόμενοι, ὅτι οὗτος ὁ στερῶμας, ὁ δευτέρου ἰ-
στορούμενος, εἶναι αὐτὸς παρὰ τὸν κατὰ ἀρχαίαν ποιήσαντα, ἀ-
πειθὴ καὶ ὕψωμα αἰετοῦ, καὶ γὰρ αὐτὸς λέγει, γινώσκοντες, διὰ τὴν
πονηρίαν τοῦ δευτέρου, ὅτι εἶναι στερεώτερας φύσεως, καὶ ἀ-
ναγκάτως εἰς τὸν κόσμον ἐροειδίζον.

•ΚΑΙ ΕἰΠΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΝΔΡΑ ΕΝ ΜΕΣΟΝ ΤΟΥ
ΔΑΙΤΟΣ ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ ΕΝ ΤΩ ΕΝΔΕΙΧΝΑΙ ΚΑΙ ΔΕΙΧΝΑΙ Ν
Ο ΘΕΟΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟΝ ΤΟΙΣ ΔΑΙΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΟΙΣ ΤΡΕ-
ΦΜΑΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑ ΜΕΣΟΝ ΤΟΙΣ ΔΑΙΤΟΣ ΤΟΙΣ ΤΡΕΦ-
ΩΜΑΙΣ •

[Πρὸ ἐξετάζομεν, τὴν ἔννοιαν τῶν ἰσχυρῶν τροφῶν, τρέ-
πει νὰ διαλασθῇ, ὅσα ἄλλοι ἀντιφέρουσιν, εἰς τὰ ἐργαζόμενα
δίδει ἐρωτητῶν ἡμᾶς, οὐτοῦ ἅ τινος σώμα τοῦ στερεώματος ἤ-
ναι σφαιρικόν καὶ στρογγυλόν, κατὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ. ὡς δὲ λέγεται
τὸ νερόν νὰ στήλῃ ἐπάνω εἰς τὴν κυρτήν καὶ στρογγυλὴν πε-
ριφέρειαν τοῦ στερεώματος, ἀναγκάζομενοι, νὰ βρούμε κατὰ κα-
τὰ τὴν φύσιν τοῦ, ἀποκρυφθέντος εἰς τοῦτο, ὅτι, ὁποσδήποτε
πρᾶγμα φαίνεται εἰς ἡμᾶς κυκλωτέρες εἰς τὴν ἑσπέρην κοίτην
ταῦτα, τοῦτο δὲν εἶναι ἀναγκάτως σφαιρικόν καὶ ἀπὸ τὴν ἑσπέρην
τοῦ ἐπιφανείαν, καὶ ἀκριβῶς τετορευμένον καὶ στρογγυλομε-
νον ὁλόκληρον, κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ὁλόκου καὶ καμάρου τῶν
λουτρῶν, καὶ τὰ ἀκοδομήματα τῶν σπηλαίων, ἐσώθεν μὲν κα-
τεσκευασμένα μὲ σχῆμα ἡμικυκλίον, τὴν δὲ σκεπὴν τῶν ἀνωθεν
ἔχοντα τὰ περισσότερα, ὁμαλὴν καὶ ἐπίπεδον. Λοιπὸν διὰ τῆ-
το μῆτις αὐτοὶ ὡς ζαλίζονται, μῆτις ἡμᾶς ὡς ἐνοχλῶσιν, ὥς μὴ
δυναμένους τάχα νὰ χρητίζωμεν τὸ νερόν ἐπάνω τοῦ στερεώ-
ματος ἀκολουθῶντες δὲ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀποροῦσι ποῖα
εἶναι ἡ φύσις τοῦ στερεώματος, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν ἐτέθη τὸ
στερεώμα εἰς τὸ μέσον τοῦ ὕδατος, ἐπάνω τοῦ στερεώματος,

πισμα) Ἡμεῖς, ὁ δὲ, παρομοιάζομεν τὸ στερέωμα, μὲ καὶ ἐν
 ὅτῳ τὰ προειρημένα ἐπεισὶν αὐτὸ σκεπταί ὑπολήψεις περὶ τῶν
 οὐρανίων ἀπομυζούσας εἰς τὰς αἰετὶς, ἀνθρώπους ἀγαθο-
 σκεπτοὺς καὶ αὐτῶν ἡμεῖς, αὐτὰ μᾶλλον κατὰδεύομεθα καὶ νο-
 μιζοῦμεν τοῖς στοιχείοις. Ὁ δὲ ἐστὶν ὁ κατὰ τὰ ἄλλα στοιχεία, ἡ
 καὶ ἐν μίᾳ αὐτοῦ αὐτῶν καὶ ὡς φησὶν ὁ ποιητὴς διὰ τὸ ὅτι ἔστιν ἀέ-
 ροντες, ὅτι εὐοδουμένηται μεμνημένη τοῦ ἐν ἐνότητι τοῦ ἀέρος, καὶ
 θλάει ἐν αὐτῇ, θλάων ὅτι τὴν ὁ ποιητὴς ἐνότητι τῆς γῆς, καὶ ὁ δὲ ἐν-
 τὸς, καὶ ὅτι ὅτι ἐν αὐτῇ καὶ παρομοίως, μὲ στερέγοντες καὶ ἐν
 ἀπὸ τῶν προνομιῶν στοιχείων καὶ αὐτῶν καὶ ἀνὰ καὶ ὁμοίως,
 καὶ τοῦ μεσοῦ, ἡ τοῖς ἀπομυζομένοις ἀμετοχοῦς, ὁ δὲ ἡμεῖς, ὁμο-
 σκεπτόμεθα αὐτῶν τῇ, ὅτι αὐτῶν ἡ καὶ μὲ, ἀφαιρῶμεν τὸν νοῦν, ἡ-
 μῶν, ἔστιν αὐτῶν ὁ νοῦς, καὶ ὡς αὐτῶν, καὶ αὐτῶν, καὶ μὲ, ἀφαι-
 ρῶμεν ἡμῶν, ὅτι αὐτῶν ὁ νοῦς, καὶ αὐτῶν, καὶ αὐτῶν, καὶ αὐτῶν, καὶ
 ὁ θεὸς γεννητὸς ὡς ποιεῖται, ὅτι εἶπεν ἀνθρώποις, ἡ ὁ ποιητὴς, καὶ
 ἐγένετο στερέωμα, ἀλλὰ εἶπεν καὶ ποιεῖται ὁ θεὸς τὸ στερέωμα,
 καὶ πάλιν, ὁ ποιητὴς, ὁ θεός. (1) καὶ αὐτῶν ἀκούσατε καὶ
 οἱ τυφλοὶ συνδιδάσκοντες, ὅτι καὶ ἀκούσατε τῇ, ὁ ποιητὴς, ἡ ὁ ποιητὴς
 φωνάζει μετὰ φωνῆς, καὶ καὶ αὐτῶν μὲ καὶ αὐτῶν, ἀποδεί-
 ξεις τὴν ὑπόστασιν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, ὅτι γεννητὸς ὡς στερέ-
 ωμα, ἐμφαίνει τὴν προκαταρκτικὴν αἰτίαν, τὸ δὲ, ἐπείπερ, ὁ
 θεός, τὸ στερέωμα, μαρτυρεῖ τὴν ποιητικὴν καὶ δημιουργικὴν
 δύναμιν Ἄς ἔλθωμεν δὲ καὶ εἰς τὴν τῶν λοιπῶν, ἐξήγησιν.

“ΕΣΤΙΝ ΔΙΑΦΟΡΙΣΤΟΝ, ΛΕΓΕΙ, ΑΛΛΑ ΜΕΣΟΝ ΙΣΤΙΟΝ ΚΑΙ ΙΣΤΙΟΝ.”

Βλέποντες καὶ ἡ φύσις τῶν ὑδάτων, ὡς φαίνεται, εἶναι ἄπικρος,
 ἀπειδὴ περὶ μωροῦσι πανταχόθεν ἔπαιον εἰς τὴν γῆν, καὶ υπερ-
 βαίνουσι τὴν ἀνάγκην πρὸς τὰ λοιπὰ στοιχεία καὶ διὰ τοῦτο
 ἔλεγετο, ὅτι πανταχόθεν τῆς γῆς ἄδουσο. ὑπῆρχε περιεργου-
 ζουσα τὴν αἰτία, δὲ τοῦ πλῆθους θέλομεν φανερώσει μετέπειτα,
 καὶ δὲν θέλει ἐλέγξει βέβαια τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην ἐκείνος,

ὅστις εἶναι πολλὰ ἐξηστειμένος εἰς τὸν νοῦν κα' ἰξυδαρχὴς εἰς
τὴν φθειρομένην καὶ ρευστὴν φύσιν τῶν υδάτων, ὅτι ταχὺ ὑ-
ποβύετο μιν καὶ λέγομεν, πλάσμασιώδῃ καὶ ἀδύνατα, μητε θηλει-
μᾶς ἐξετάζει εἰς ποῖον μέρος τὰ κληθῆναι, ὑδατιὸν ἔχουσι τὴν
βασιν των διότι καθὼς φρονεῖν, να ἀποδὲ κινεῖται ὁ αὐτὸν γῆν,
ὅτι ἐν αὐτῇ ὑπάρχει βαρυτέρα, κρεμνότερα εἰς τὸ μέσον, να κέντρον
τοῦ παντός κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, βεβαιὰ θέλουσι συγχωροῦναι
καὶ τὰ αναριθμήτα πηλὴ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἡρυγάζουσιν ὁλό-
γυρα εἰς τὴν γῆν, διὰ τὴν ἰσορροπίαν, τὴν ὅτιαν πανταγύθεν
ἔχουσι. Λοιπὸν δὲ φύσις τοῦ ὕδατος ἦτο ἐξηστειμένη, ὁλόγυρα
εἰς τὴν γῆν, ἀμετρος καὶ ὑπερβολικὴ τοῦτο, ὥστε συγρῖναι καὶ
μὲ τὴν γῆν, ὅθεν εἶχε καμναὶν συμμετρίαν, ἀλλὰ πολλαπλασῶς
αὐτὴν ὑπερέβαιναν ἀπειρὸς δὲ μέτρος ταχύνει εἰς ἀρχὴν, ἐπερὶ ὅλε-
ψε τὸ μέλλον, καὶ διέταξε τὰ πρῶτα στοιχεῖα διὰ τὴν εὐνομένην
ἀνάγκην καὶ χρεῖαν των καὶ ἵστω εἶναι ἡ ῥοα εἰς τὸν κόσμον,
εἰς τὸ τόσον ἀμέτρητον ὅσον, λέγομεν, ὅτι ἐπεδὲ, ἡ φύσις τοῦ
πυρὸς, ἦτο ἀναγκαῖα εἰς τὸν κόσμον, ὅχι μόνον εἰς τὴν οἰκονο-
μίαν τῶν γηέμων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ παντός
(διὰ τὸ μὴ ἔχει καλοδοχεῖται καὶ ἄλλετφιν ἀπὸ τῶ μέγιστον, καὶ
ἀναγκαιότατον, καὶ πάντων κυριώτατον) τὸ δὲ ὕδωρ καὶ πῦρ,
ὑπαρχούσιν ἐναντία ἀναμεταξύ των, καὶ φθαρτικά καὶ ὅταν
περισσεύῃ ἡ δύναμις τοῦ ἑνὸς κατὰ τὸ κλίθος, φθείρει τὸ ἄλ-
λο, ἔπρεπε δὲ νὰ οἰκονομηθῇ ἡ ἀναμεταξύ αὐτῶν μάχη, διὰ τὸ
μὴ ἐκλείπειν καὶ ἀφανισθῇ, δὲ τὸ ἓν, δὲ τὸ ἄλλο, καὶ γένῃ κανεὶς
ἀφανισμός, δὲ τοῦ παντός διαλυσις, ὁ οἰκονομῶν τὸ πᾶν τόσον
πλήθος ὑδάτων, διέχευεν εἰς τὸν κόσμον, ὥστε, ὅσον καὶ ἂν ἐ-
ξοδευθῇ ὁλόγον καὶ ὁλόγον τὸ ὕδωρ, νὰ μὴ δυνατὸν νὰ ἐκλείψῃ
μέγρ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου διὰ τοῦτο ἐκεῖνος, ὅστις διέ-
ταξε τὰ πάντα μὲ σταθμὴν καὶ μέτρον, καθὼς λέγει ὁ δίκαιος
Ψαλμ., «Μετρηται αὐτοῦ εἰς αἶ σταγόνες υδατοῦ», ἤξευρε εἰς πόσον

παρὰ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, καὶ πύρος ἔχει καὶ ἐξουσίαν
 ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως πύρος
 αὐτοῦ ἔχει καὶ ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως καὶ χρυσὸν τοῦ πυρός, εἰς
 τὴν φύσιν, καὶ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ κόσμου παντελῶς, οὐδὲν
 τὸν ὁ ἀνθρώπινος ἔχει καὶ ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ, καὶ συνεχόνται καὶ
 οὐκ ἀναγκάζονται, οὐδὲν μετὰ τοῦ πυρός, ἔχει καὶ ἐκ τῆς
 φύσεως καὶ γεωργίας, καὶ ἐκ τῆς φύσεως τῶν δένδρων,
 καὶ ἐκ τῶν καρπῶν, ὡς καὶ τῶν, καὶ ἐκ τῆς φύσεως τῶν ζώων, τῆς
 γῆς καὶ θαλάσσης, καὶ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πυρός, μήτε συν-
 σιῶνται, μήτε διασπένονται, οὐδὲν ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πυρός, ὅτι
 ἀναγκάζονται, οὐδὲν τὴν φύσιν τῶν γεννημένων καὶ σπένονται
 ἐκ τῆς φύσεως ἀναγκάζονται, καὶ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πυρός, οὐδὲν
 ἀναγκάζονται, οὐδὲν τὴν φύσιν τοῦ πυρός καὶ ἀναγκάζονται, καὶ οὐ-
 γάρ τῶν φύσιν τῶν φύσιν, οὐδὲν τὴν φύσιν τοῦ πυρός
 μετὰ τὴν φύσιν τῶν φύσιν, καὶ περιέχει τὰ πάντα γεννη-
 μενα, καὶ φέρει καὶ οὐδὲν τὴν φύσιν τῶν φύσιν, καὶ οὐδὲν
 οὐδὲν, καὶ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πυρός, οὐδὲν τὴν φύσιν τῶν
 φύσιν, καὶ οὐδὲν τὴν φύσιν τῶν φύσιν, ἀπὸ τῆς φύσεως
 ἐξέρχονται αἱ ἀναγκάζονται, καὶ αἱ ἀναγκάζονται, αὐτοῦ
 ἐκ τῆς φύσεως τῶν φύσιν, καὶ οὐδὲν τὴν φύσιν τῶν φύσιν
 χειμερινῶν καὶ τῶν δένδρων, οὐδὲν τὴν φύσιν τῶν φύσιν
 ἐκ τῆς φύσεως πολλῶν καὶ διαφορῶν μερῶν τῆς γῆς, καὶ εἰς μὲν τὴν
 ἀναγκάζονται τρέχει ὁ ποταμὸς ὁ καλούμενος Ἰνδὸς ἀπὸ τροπικῆς
 χειμερινῆς, ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ πάντων τῶν ποταμῶν, καὶ οὐ-
 στοροῦσιν αὐτὸν αἱ τῆς γῆς περιγῆται, εἰς τὸ μέσον δὲ τῆς ἀ-
 ναγκάζονται ὁ Βάκτρος, καὶ ὁ Λοάσπης, καὶ Ἀραξῆς, ἀπὸ τῶν δ-
 ποίων σχίζεται ὁ Τάντις, καὶ ἐξέρχεται εἰς τὴν Μακρὴν λίμνην,
 καὶ πρὸς τοὺς τοὺς τοὺς, οὐδὲν τρέχει ἀπὸ τῆς Κασπίας θάλας
 καὶ ἄλλοι ἀναγκάζονται φέρονται ἀπὸ τῶν βόρειων μέρων εἰς τὴν
 Μαύρην θάλασσαν, εἰς δὲ τὴν φύσιν τῶν φύσιν ἀπὸ τῆς φύσεως

τὸ Πυρηναιὸν πελάζουσιν, ὁ Ταρτησός, καὶ Ἰστρος ποταμός· καὶ ὁ μὲν Ταρτησός ροεῖται εἰς τὸ ὠκεανόν, ὁ δὲ Ἰστρος καταντὰ διὰ μέσου τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Μαυρὴν θάλασσαν, καὶ σιωπῶ τοὺς λοιπούς, οἵτινες γίνονται ἀπὸ τὰ βέματα, καὶ ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Σκυθίας τὰ βαθύτερ· καθὼς εἶναι ὁ Ροδανός ὁμοῦ μὲ ἄλλους ἀναριθμήτους ποταμούς ἐν ὅς τῶν ὁποίῳ· καὶ πλοῖα ταξιδεύουσιν, καὶ αἱ ὁκοῖαι διὰ τῆς θυτικῆς Γαλατίας, καὶ διὰ μέσου τῶν Κελτῶν, καὶ λοιπῶν ἐκεῖσε διαβαίνοντες, χύνονται εἰς τὸ θυτικὸν πέλαγος. Ἄλλοι καὶ πάλιν ἀπὸ μεσσηδρίας διὰ μέσου τῆς Αἰθιοπίας ἔρχονται εἰς τὴν ἰσχυρὴν μας θάλασσαν, καὶ ἄλλοι εἰς τὸν ὠκεανὸν ἀποκινῶνται. (1) Αἰγῶν ἐγγλαδὴ ὁ Πυρηνός, καὶ ὁ Ἀρεμέτης καλούμενος, καὶ ὁ Νεῖλος, ὁ ὁποῖος, ὅν ὁμοιάζει κατὰ τὴν φύσιν ρε ποταμῶς, εἴταν περὶ ἀγίῃ τῇν Αἰγυπτίαν ὡς μία θάλασσα τοιαυτοτρόπως εἴη, ἢ γῆ εἴη γεμάτη ἀπὸ ὕδατα, περιτριγυρισμένη ἀπὸ ἀναριθμητὰ θάλασσῶν συστήματα, καὶ ἀπὸ ἄπειρα ποταμια ρεύματα διὰ τὴν ἀκατάληπτον σοφίαν τοῦ θεμιουργοῦ θεοῦ ἡμῶν, εἰκονομοῦντος μὲ τὸ πλήθος τῶν ὑδάτων, τὴν φθαρτικὴν, καὶ ἀφανιστικὴν φύσιν τοῦ πυρός. Ἐπειδὴ θέλει εἶναι καιρὸς καὶ ἀφανισθῶσιν ὅλα ἀπὸ τὸ πῦρ κατὰ τὴν προφήτην Ἡσαΐαν, διαλεγόμενον πρὸς τὸν θεόν οὕτως. «Ὁ λέγων τῇ ἀβύσσῳ ἐρημωθήσῃ, καὶ πάντας τοὺς ποταμούς σου ἔρηραν.» Λοιπὸν ἀπόρριψον, ἄνθρωπε, τὴν μωρανθείσαν κοσμικὴν σοφίαν, καὶ δέξαι καθὼς καὶ ἡμεῖς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀληθείας, ἥ ὁποία φαίνεται ἰδιωτικὴ κατὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνῶσιν ἐκάρχει ὑπερβεβηκὺς καὶ ἀπαρατρέπτος.

•ΓΕΝΝΗΘΗΤΩ ΣΤΕΡΕΩΜΑ ΕΝ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΥΔΑΤΟΣ, ΚΑΙ ΕΣΤΩ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΝ ΑΝΑ ΜΕΣΟΝ ΥΔΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΔΑΤΟΣ.»

Τί φανερῶναι τὸ ὄνομα τοῦ στερεώματος; προεῖπομεν, ὅτι ὁ δὲ φανερῶναι φύσιν σκληρὰν καὶ βαρεῖαν· ὅτι μὲ τοιαύτην

φανῶν τῆλεν ὀνομασθῆ ἢ γῆ κυριώτερον· ἀλλ' ὀνομασθῆ σε-
 ρῆωμα εἰς συγκρσιν τῶν ἐπουρανίων, τῶν λεπτοτάτων καὶ ἀ-
 καταληπτῶν πρὸς τὰ αἰσθητὰ καὶ εὐκαταληπτα· καὶ νόησον τὸ
 στερέωμα τῶτο ἓνα τόπον διαχωρίζοντα τὰ ὑγρά βδᾶτα, δη-
 λαδὴ τὰ μὲν λεπτότατα καὶ διορισμένα εἰς τὸ ἐπάνω μέρος.
 τὰ δὲ παχυστάτα καὶ γεωδῆ, εἰς τὸ κατω μέρος τῆς γῆς, διὰ τὰ
 φυλαθῆ ἢ αὐτῇ εὐκρασία καὶ συμμετρία ἀπὸ ἀρχῆς μέχρι
 τέλους, ὅταν συμβαίνει κατὰ μέρος τῶν ὑγρῶν ὑδάτων ἢ ὀλι-
 γόσους. Αἰτὸ οὖν εἰς μὲν τὸ πλῆθος τοῦ ὕδατος ἀπιστεῖς, εἰς
 δὲ τὸ πλῆθος τοῦ θερμοῦ πυρὸς δὲν ἀπεστέπεις· τὸ ὅποιον ἂν
 καὶ ὀλίγον ὑπάρῃ κατὰ τὸ μέγεθος. ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν ὑ-
 πάρχει ἀφανιστικὸν πολλῆς ὑγρασίας, καθὼς φαίνεται εἰς τὴν
 κολοκυνθίαν ἔτι. βυζαίνει μὲν τὴν πλῆθος τῆς ὑγρασίας, ἢ
 θερμότης· διὰ τοῦ ἥλιου ἀφανίζει δὲ τὴν ὑγρὴν ἐκλυσε, καθὼς ἢ
 φλοῦς τοῦ λύκου ἀφανίζει το διὰ τῆς ὀρυθαλλίδος, ἔλαιον· ἀλλὰ
 ποῦ, δὲν ἀμφιβάλλει. ἔτι καὶ ὁ αἰθήρ φυσικῶς, ὑπαρχῶν θερ-
 μώδης καὶ διακατῆς, δὲν τῆλε κατακαύσει τὴν τὴν ὑγρασίαν,
 ἥτις εἰς τὸ πᾶν εὐρίσκεται, ἂν δὲν ἐμποδίζετο ἀπὸ τοῦ ὁρους
 τοῦ ἰσοιότητος· διὰ τοῦτο ἐχρειάζετο τὸ ὕδωρ τοῦ ἀέρος, τὸ ὅποιον
 οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ βρύταις, καὶ αἱ λίμναι, καὶ τὰ πελάγη ἐκβάλλου-
 λουσι, καὶ εἰς τὸν ἀέρα ἐκπέμπουσιν, εἰς σύστασιν τῶν νεφελῶν
 διὰ μέσου τῶν ἀναθυμιάσεων, διὰ τὰ μὴν τῆλε κατακαύσει ὁ
 αἰθήρ τὰ πάντα· καθὼς βλέπομεν, ὅτι καὶ ὁ ἥλιος πολλάκις εἰς
 καιρὸν θέρου καταστραίνει τὸν λασπώδη καὶ ἐβρεγμένον τό-
 πον ταχύτατα· ὥς μὰς δείξωσι λοιπὸν οἱ περὶ πάντα σοφοί, πᾶς
 εἶναι ἐκαίνο τὸ ὕδωρ καὶ ὑγρὸν, ὅπερ ἐστράνθη· τάχα δὲν εἶναι
 φανερόν εἰς καθ' ἓνα, ὅτι ἡ θερμότης τοῦ ἥλιου ἐφάνισε, καὶ εἰς
 ἀναθυμιάσεις μετέβαλε· καὶ ἐνῶ ἐκαίνοι ἀποφαινόνται, ὅτι ὁ
 ἥλιος δὲν εἶναι θερμός, φυσιολογοῦντες οὕτως· ἐπειδὴ ὁ ἥλιος
 εἶναι λευκός κατὰ τὸ χρῶμα, καὶ ὄχι ξανθός καὶ ὑπερύθρος, διὰ

τοῦτο δὲ εἶναι καυστικός ἐκ φύσεως· ἡ δὲ θερμότης τοῦ ἡλίου συμβαίνει, λέγουσιν, ἀπὸ τῆς περιστροφῆς, οὕτως α, αγωγιζόμενοι νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι δὲν ἀφανίζει καί, ἀπὸ τῆς ὕψους. Εἰ γὰρ ὅμως, αὐτοὶ καὶ οἱ λόγοι των οὗτοι ἔχουσι ψευδεῖς, ἀλλ' ὡς συμβολιζοῦντες εἰς τὸν ἰδικόν μου στοχασμόν, δὲν ἀποβιβάζονται. Διότι προειρηκα, ὅτι τὸ πλεῖθος των ὑδάτων ἔτι ἀναγκάζον διὰ τὴν δαπάνην των ὑγρῶν, ἥτις προξενεῖται ἀπὸ τὴν τοῦ πυρὸς θερμότητα. Εἴτε οὖν ἐκ φύσεως ὑπάρχει τὸ θερμόν εἰς τὸν ἥλιον, εἴτε ἀπὸ τῆς περιστροφῆς, τοῦ ἔχει τὴν θερμότητα. καμμία διαφορὰ δὲν γίνεται, ὅτι ἡ θερμότης καὶ μὴ τὸν ἑνα τρόπον, καὶ μὴ τὸν ἄλλον, προξενεῖ τα αὐτὰ συμπτώματα. Ἐπειδὴ εἴτε τριδόμενα τα ὅλα ἀναμειγνύων, ἀναφύουσι φλόγα πυρὸς, εἴτε ἀπὸ φλόγα πυρὸς ἀναφύωσι καὶ κατακαυθῶσι, τὸ τέλος, εἶναι παρόμοιον. Καὶ ὅμως ὁρωμεν τὴν μεγάλην σοφίαν τοῦ διακυβερινῶντος τὰ πάντα Θεοῦ ὅτι μεταφέρει τὸν ἥλιον ἐξ ἐτέρων εἰς ἄλλα μέρη, διὰ νὰ μὴ βλαπτῇ τὴν εὐταξίαν τοῦ παντός μὲ τὴν ὑπερβολικὴν θερμότητα εἰς τὸν μέρος πάντοτε ἐνριζόμενος· διὰ τοῦτο ἄλλοτε φέρει τοῦτον εἰς τὸ νότιον μέρος, κατὰ τὴν χειμερινὴν τροπὴν, ἄλλοτε δὲ μεταφέρει εἰς τὰ σημεία τὰ μεσημβρινά, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πάλιν τὸν ἀποστρέφει εἰς τὰ ἀρκτικά μέρη, κατὰ τὴν θερινὴν τροπὴν, διὰ νὰ φυλαττεται ἡ εὐκρασία εἰς τὴν γῆν μὲ τὴν κατ' ὀλίγον αὐτοῦ ἀναλλαγὴν καὶ μεταδόξιν. Ὡς στοχασθῶσιν ὅμως οἱ εἰρημένοι, ὅτι καὶ εἰ, ἑαυτοὺς ἀναντιῶνουνται, λέγοντες, ὅτι ἡ θαλάσσια δεχομένη τσοῦς ποταμούς δὲν πλημμυρεῖ, ὅτι ὁ ἥλιος μὲ τὴν θερμότητα ἐξοδαύει εἰς ἀναθυμιάσεις τὰ ὕδατα, καὶ διὰ τοῦτο ἀπομένει ἀμυρὰ καὶ πικρά· ὅτι ἡ αὐτὴ θερμότης τοῦ ἡλίου ἔχει ἐπ' αὐτὸν τὸ λεπτόν καὶ πότιμον ὕδωρ μὲ τὴν ἐλκυστικὴν του δύναμιν, καὶ ἀρτνει κατὰ τὸ παχὺ καὶ γεῶδες, ὥς μίαν λάσπην καὶ ὀπισθοδύμην τοῦ ὕδατος· καὶ ταῦτα περὶ θαλάσσης, λέγοντες, πάλιν δὲν δέ-

χονται ἐξ αἰτίας τοῦ ἡλίου τὴν τοῦ ὕδατος ὀλιγόταυσιν.

·ΚΑΙ ΕΚΑΛΕΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΟ ΣΤΕΡΕΩΜΑ ΟΥΡΑΝΟΥ·

Διὰ τὴν ἡ οὐρανοῦ αὐτὴ κορυφῇ μὲν ἀρμόζει εἰς τὸν πρῶτον οὐρανόν, καὶ ὁμοίωσιν δὲ ἐκείνου ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν καὶ τὸ στερέωμα ὡς καὶ ἡμεῖς πολλαχὺς λέγομεν οὐρανόν, τὸν φαινόμενον τόπον διὰ τὴν τοῦ αἵματος πυκνοτητα, ἥτις ἐμποδίζει εἰς τὰ ὄμματα τὴν ἀνωτέραν θεωρίαν τοῦ οὐρανοῦ· ὀνομάζεται δὲ Ἰσθμὸς ὁ τόπος οὐρανόθεν, ἐκ τῆς ἐρασεως, καθὼς καὶ ἡ Γραφή ἀλλὰ τοῦ λέγει, «τὰ περὶ τοῦ οὐρανοῦ» καὶ πάλιν, «τὰ περὶ μέγα κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ» Παρόμοιον εἶναι καὶ τὸ, «ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν» καθὼς καὶ ὁ Μωυσῆς εὐλογῶν τὴν φυλὴν τοῦ Ἰσραὴλ λέγει, «Τὰς εὐλογίας ἀπὸ τὰς αὐρῶν καὶ ὁρόσων τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀπὸ τὰς τροπῶν τοῦ ἡλίου, καὶ συνόδους τῶν μηνῶν, καὶ ἀπὸ κορυφῶν ὀρέων καὶ βουνῶν δεινῶν» ὡς ἂν ὁ τόπος τῆς γῆς ἀπὸ τῶν τούτων εὐταξίαν καρποφόρος γίνεταί· Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς καταράδας τοῦ Ἰσραὴλ, λέγει, «Ἔσται σοι ὁ ὑπὲρ κεφαλῆς οὐρανός χαλκοῦς» φανερώων διὰ τούτου τὴν παντελεῆ ξηρασίαν, καὶ τὴν τῶν ὑδάτων τοῦ αἵματος ἄλλειψιν, διὰ μέσου τῶν ὀρειῶν ἡ καρποφορία τῆς γῆς γίνεται· Ὅταν λοιπὸν λέγῃ ἡ Γραφή, «οἱ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φέρεται ὁρόσος, ἢ βροχή, ἐννοοῦμεν τὰ ὕδατα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια διατάχθησαν νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὸν ἰσθμὸν τόπον. Διότι ἀφοῦ συναχθῶσιν αἱ ἀναθυμιάσεις εἰς τὸ ὕψος, καὶ πυκνωθῇ ὁ ἀέρ μὲν τὰς πυκνώσεις τῶν ἀνέμων, καὶ συναντηθῶσιν αἱ ἀτμοειδεῖς καὶ λεπταὶ νοτίδες, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνεσπαρμέναι ἐντὸς τοῦ νέφους διὰ τῶν ἀναθυμιάσεων, τότε γίνονται σταγόνες, καὶ φέρονται κάτω διὰ τὴν βαρύτητα, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ γένεσις τῆς βροχῆς. Ὅταν δὲ πάλιν τὸ ὕδρὸν ἐξαφρισθῇ ἀπὸ τὰς βίας τῶν ἀνέμων, καὶ διαχωρισθῇ, ἔπειτα ἐντελῶς καταψυχρανθῇ καὶ παγίωσῃ, διασκεδάζεται τὸ νέφος, καὶ ἡ χιὼν γίνεταί. Καὶ ἐν συντόμῳ

κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμπορεῖς νὰ θεωρήσῃς ὅλην τὴν φύσιν τοῦ ὕψους, ὅτι συνίσταται τὸν ἀέρα, ὅστις εἶναι ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν μας. Ὅθεν καλεῖς αὐτὸ μὴ συγκρίνῃς τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀκατασκευον τῆς θείας Γραφῆς μὲ τὴν περιέργειαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐφιλοσόφησαν περὶ οὐρανοῦ διότι καθ' ὅσον τὸ ἀπλοῦν κάλλος, εἶναι προτιμώτερον, καὶ τιμιώτερον ἀπὸ τὸ ἀπιτηδευσμένον καὶ τῶν ἀσέμνων γυναικῶν, κατὰ τοσοῦτον εἶναι ἡ διαφορά των ἡμετέρων λογίων τῆς Γραφῆς ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν φιλοσόφων· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι μὲν φέρουσιν εἰς τοὺς λόγους βασιζομένην τὴν πιθανότητα, εἰς δὲ τὴν Ἰνσπρήν ἡ ἀλήθεια εὐρίσκειται ἀπλουσιδίᾳ χωρὶς σοφίσματα· Ἀλλὰ διατὶ νὰ θεωρεῖσθαι ἡμεῖς τὰ ψευδολογία των, ἐνῶ ὑπάρχουσι τὰ ἐκείνων βιβλία ἀρκετὰ εἰς τὸν μεταξὺ των πόλεμον; Ἐστὶ δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι κατὰ τὴν φιλοσοφίαν των ἰσχυροὶ οἱ ὅποιοι ἐναντιοῦνται ἀναματαζέω των καὶ ἀνασκευδίζονται; Οἱ αὗτοι λέγουσιν, ὅτι τὸ πᾶν ἐκπορεύεται καὶ κατακαίεται, καὶ πάλιν ἀναστῇ ἀπὸ τὰ σπερματικὰ αἴτια, ἃτινα ἀπομένουσιν ἐντὸς τῶν κατακαυθέντων πραγμάτων, καὶ ἐκ τούτου μυθολογοῦσιν ἀπείρους καὶ ἀναναρήτους φθορὰς τοῦ κόσμου καὶ παλιγγενεσίας. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν, ἐπειδὴ ἐκπιπτουσιν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ἀφαιρούμενοι διαφύρους πλάνης, καὶ καταντῶσιν εἰς ἐκτροπὰς καὶ ἀιστίας.

Ἡμεῖς δὲ λέγομεν καὶ εἰς μερικὰς ἰδιότητας μας, οἱ ὅποιοι μὲ πρόφασιν ἀναγωγῆς, καὶ ὑψηλοτέρων νοημάτων, κατέφυγον εἰς ἀλληγορίας, καὶ λέγουσιν ὅτι τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ὕδατα τροπικῶς καὶ ἀλληγορικῶς τὰς ἀσωμάτων καὶ οὐρανίους δυνάμεις φανερώουσι καὶ εἰς μὲν τὸ στερέωμα ἐπάνω, ἔμειναν αἱ ἀγαθαὶ δυνάμεις· εἰς δὲ τῶς ὑλακοὺς τόπους τῆς γῆς καίτω, ἐναπέμειναν αἱ πονηραὶ καὶ διὰ τῆς λέγουσιν, ὅτι τὰ ὕδατα τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν αἰνοῦσι τὸν θεόν, φθ' ἀγαθαὶ δυνάμεις, ὑπάρχουσαι αἷται διὰ τὴν καθαρότητα τοῦ νοός

τὰ προτιθέμενα εἰς τὴν χριστιανὴν τὴν πρόθεσιν δοξολογίαν· τὰ δὲ ὑποκάτω τῶν οὐρανῶν ὕδατα ἀλληγοροῦσιν εἰς τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, ὥστε ἔπεσον κάτω εἰς το βῆλος τῆς κακίας· ἀπὸ τὸ κατὰ φύσιν ὕψος τὰ ἑκοῖα ὠνομάσθησαν θάλασσα, ὡς ταραχώδη ὄντα καὶ στασιαστικά, καὶ εἰς τοὺς θορύβους τῶν παθῶν πλέοντα διὰ τὸ ἀκατάστατον τῶν προαιρετικῶν κινήσεων τῶν. Ἄλλ' ἡμῖς ἀπορρίπτοντες τοὺς τοιούτους λόγους, ὡς οὐκ ἔσονται καὶ γραφόμενοι μυθολογίας, τὸ ὕδωρ τῆς Ἰσραήλ· νοοῦμεν, ὕδωρ, καὶ τὸν διαχωρισμὸν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ στενωμοῦ, κατὰ τὰς προειρημένας αἰτίας δεχόμεθα καὶ ἃν ὡς τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ὕδατα παραλαμβάνονται εἰς δοξολογίας τοῦ νεοῦ τῶν ὁλῶν Δεσπότου, δὲν ὑπονοοῦμεν αὐτὰ ὡς τὸ τοῦτο μηχανὴν φύσιν διότι μήτε οἱ οὐρανοὶ εἶναι ἔμφυτοι, ἐπεὶ ὅτι διεγείρονται δόξαν Θεοῦ, μήτε τὸ στερέωμα εἶναι ζῶν αἰσθητικόν, ἐπεὶ ὅτι ἀναγγέλλει ποίησιν τῶν χειρῶν αὐτοῦ. Ἄν ὅτι λέγει τι, οὐρανούς· τας θεωρητικά· δυνάμεις, στερέωμα δὲ τας πρακτικά· καὶ ἀγαθὰ· πράξεις, δεχόμεθα τὸν λόγον ὡς ἐπιτετηδευμένον ῥητορικῶς, δὲν ὁμολογοῦμεν ὅμως αὐτὸν ἀληθινόν· καὶ ἀπεισιστον· διότι τοιοῦτοτρόπως θέλομεν εἶπει, ὅτι καὶ ἡ ὁρόσος, καὶ ἡ πύλη, καὶ τὸ ψόχος, καὶ τὸ καῦμα ὑπάρχουσι νοερά· τις καὶ ἀσώματος· φύσις, ὡς συναριθμοῦμενα καὶ αὐτὰ παρὰ τοῦ προφήτου Δανιὴλ εἰς δοξολογίαν. Ἀλλὰ τῶν τοιούτων ἀφύχων ὀνημιουργημάτων ἡ δοξολογία λαμβανόμενη ἀπὸ τοῦ συνετοῦ θεωρητικώτερον, ὑπάρχει συμπληρωτικὴ δοξολογία πρὸς τὸν Θεὸν παρὰ τοῦ σύμπαντος· διότι ὅχι μόνον τὸ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν ὕδωρ, ὡς προηγουμένον κατὰ τὴν τιμὴν, καὶ ὑπερέχον αἰνεῖ τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς ἔτι, ὀρσάσκοντες καὶ πᾶσαι ἄδουσσαι ὑμνοῦσιν αὐτόν. Ὅθεν καὶ ἡ ἄδουσος, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ οἱ ἀλληγορικοί ἀπερρίψαν εἰς τὸ χειρότερον μέρος, συνηριθμήθη καὶ αὕτη εἰς τὴν κοινὴν χοροστασίαν τῆς φυσεως παρὰ

τοῦ Προφτεάναντος, συμπληροῦσα καὶ αὐτὴ τὴν ὁμιλίαν εἰς τοὺς ποιητὴν, κατὰ τὰς θεωρίας τῆς ὁμιλουμένης ἐν αὐτῇ ὁ-
νόμεως.

— ΚΑΙ ΕΙΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΟΤΙ ΚΑΛΟΝ —

“Ὅσα ὁμιλουροῦνται παρὰ τοῦ Θεοῦ, δὲν προξενοῦσι τέρψιν εἰς τὰ αὐτοῦ ὁμῶντα, μήτε εἶναι εἰς τὸν Θεόν ὁ ἔπαινος τῶν καλῶν με τοῦ ἀνθρώπινους παρόμοιοι· αἱ δὲ καὶ ὡνομασθη-
ῖται, ὅπερ ἐτελειώθη, κατὰ τὸν λόγον τῆς τέχνης, καὶ ἐντεῖο ὅπερ χρησιμεύει εἰς τέλος· ὡφέλιμον Ἄς τὸν ὁ Θεὸς προβα-
λεῖται, κατὰ ὁρμὴν τὰ γινόμενα, ἐπιρχεται κατὰ μέρος αὐτὰ, καὶ ἐπαινεῖ, καὶ ἀποδέχεται, ὡς συμπληρωτικὰ τοῦ τελείου, κα-
τὰ τοὺς τεχνικοὺς λόγους τοῦ ἐπεὶ, καὶ μία χεὶρ, ἥ καὶ ὁ-
φθαλμοί, καὶ πᾶν ἄλλο μέρος τινὸς ἀνθρώπου, χωρισμένα κατ’ ἴσιν εὐρισκόμενα, κατὰ εἰς τὸν τοχόντα δὲν φαίνονται ἀρ-
εῖ οὐδὲ βλαβήσιν εἰς τὴν τάξιν των, ὁ μὲν ἰδιώτης ἀνθρώ-
πος μόλις γνωρίζει τὴν συμμετρίαν, καὶ τὴν τῶν μελλῶν ἀνα-
λογίαν· ὁ τεχνίτης δὲ, γνωρίζει τὸ καλὸν ἑκάστου μελοῦς, καὶ πρὶν τὰ συναρμῶν με ἀρδεῖαν, καὶ ἐπαινεῖ μὲν τὴν συναρμογὴν ἑκάστου διὰ τῆς συμμετρίας του, στολίζοντες καὶ τὸ τέλος των. Τοιοῦτος λοιπὸν ἐπαινέτης τεχνικῶν, τῶν κα-
τὰ μέρος ἔργων τοῦ ὁ ποιητῆς Θεοῦ γίνεται, καὶ ἀναπληροῖ εἰς ὅλον ὁμοῦ τὸν ἀπαιτούμενον κόσμον τὸν ἀρμύζοντα ἔπαιον.
Ἄς τελειώσωσιν ὁμοῦ οἱ λόγοι τῆς δευτέρας ἡμέρας ἐνταῦθα, διὰ νὰ δώσωμεν χαρὸν εἰς μὲν τοὺς φιλοπόνους ἀκροατάς, νὰ ἐξετάσωσιν ὅσα παρ’ ἡμῶν ἤκουσαν, καὶ φιλάτωσι τὰ ὡφέλιμα εἰς τὴν μνήμην των, προσμένοντες μὲ τὴν συνεχῆ μελέτην τὰς ὡφελίμους καρποφορίας των· οἱ δὲ ἐργατικοὶ νὰ φροντίσωσι τὴν οἰκονομίαν τῶν ἀναγκαίων των, διὰ νὰ ἔλθωσιν καλὴν εἰς τὴν ἐσπερινὴν πνευματικὴν τροφὴν τῶν λόγων, ἀπὸ βιω-
τικῆς φροντίδας ἐλεύθεροι· Ὁ δὲ μεγαλόδυναμος ποιητῆς, ὁ ἐν-

δυναμώσας ἡμᾶς νὰ ἐξηγήσωμεν τὰ ὁλόντα ταῦτα, θέλει συνε-
τίσει παντά· εἰς τὴν κατανύξιν τῆς γραμμῆς ἀληθείας, ἡ τὴν
ἐννοώμεν τὸν ἀόρατον Θεὸν ἀπὸ τῶν φαινόμενα, καὶ ἀναπέμπω-
μεν τὴν ὑπεκλόμενὴν πρὸς αὐτοῦ δοξολογίαν, οἱ ἡκούμενοι ἀπὸ
τὸ μέγεθος καὶ καλλονὴ τῶν κτισμάτων του. « Ἰὰ γὰρ ἀόρατα
αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς πράγμασι νοούμενα καθοράται
ἢ τῇ ἀιδίᾳ αὐτοῦ δύναμις καὶ θεότης »· ἵνα ἵπκον λαμβάνομεν
τὰ ὑποδείγματα τῆς μεγαλῆς αὐτοῦ προσημασίας, εὐεργεσίας, καὶ
ἐντος τῆς γῆς, καὶ εἰς τὰ ἀέρα, καὶ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ εἰς τὰ
ὄρατα ἐν καιρῷ νυκτός, καὶ ἐν καιρῷ ἡμέρας, μαῖνον εἰπεῖν, εἰς
ἅλα τὰ φαινόμενα· Δίδει, ὅταν μὲ τὴν συζήτησιν ἡμῶν ἔχω-
μεν τὸν Θεόν ἐντός τῶν ψυχῶν ἡμῶν, δὲ, θελημένῳ ὁῶσι· ἃ
δεικνύει εἰς τὰς ἀμαρτίας, μήτε ὁ ἐχθρὸς διαβολὸς ἴδῃαι εὖρε τό-
πον εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν διὰ τῆς ἐνοίκησιν τοῦ Θεοῦ ᾧ πρὸς
πᾶσα δόξα, καὶ προσκύνησις νῦν καὶ αἰὶ, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα
παντός καὶ ἀτελευτήτου αἰῶνα· τῶν αἰώνων Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Δ'.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΙΔΑΙΤΩΝ

Ὑπάρχουσι τινες πόλεις, αἱ ὁποῖαι εὐφραίνουσι τοὺς ἀν-
θρώπους μὲ πολυποικίλα θεαματὰ παιγνιδίων ἀπὸ τὸ πρῶν
μέχρι τῆς ἐσπέρας· ἀλλὰ καὶ τινες ἀνθρώποι δὲν χορταίνουσιν,
ἀκούοντες μελωδίας τινάς, καὶ ἔρωτικά τραγῳδία, τὰ ὁποῖα
προξενοῦσιν εἰς τὰς ψυχὰς πολλὴν ἀκολασίαν καὶ ἀχρεΐτητα.
Τούτους πολλοὶ μακαρίζουσιν, ὅτι ἀφῆσαν τὰς πραγματείας των
ἢ τὰς τέχνας των, καὶ διαπερῶσι τὸν διορισμένον καιρὸν τῆς
ζωῆς των μὲ ἀμέλειαν, καὶ πάσῃ ἡδονῇ ἀπόλαυσιν, καὶ δὲν
αἰσθάνονται, ὅτι γυνὴ χορεύουσα ἔμπροσθεν ἀνθρώπων ἀκολά-

στων, γίνεται κοινόν και δημοσίον διδασκαλείον τῆς σωτηρίας· και ὅτι τὰ ἔρωτικά τραγῳδία μετὰ τὰ διάφορα μελωδύσματα τῶν πατριδίων προξενῶσι μεγάλην ἀσχημοσύνην εἰς τοὺς ἀκούντας· διότι τὰ χρούσματα τῶν κιθαριστῶν, και λοιπὰ ὄσματα μένουσιν ἀναξάλειπτα ἀπὸ τῆν μνήμην των· Τινὲς δὲ ἐκ τούτων ὄντες ὁδοσμένοι εἰς τὰ ἱεροδράματα, φιλονεικοῦσι και εἰς τὰ ὄνειρά των περὶ τῶν ἱππων, τῆς τῆς ἡμέρας ἀνοχσίαν και εἰς τὸν ἔργον των φανταζόμενοι· Ἡμεῖς δὲ, ἐπειδὴ προσεκλήθημεν ἀπὸ τὸν μέγαν θαυματοποιόν και τεχνίτην Θεόν, διὰ νὰ θεωρήσωμεν τὰ ὁπῶς του δημιουργήματα, ἃς μὴ κουρασθῶμεν εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην, μήτε ἃς φανῶμεν ἀμελεῖς και ἔκντροι εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῶν λογίων τοῦ παναγίου πνεύματος· ἀλλ' ἕκαστος καθ' ἑαυτόν, ἃς γυρίσωμεν εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους, διὰ νὰ ἴδωμεν, και θαυμάσωμεν τὸν στολισμόν και διάταξιν τοῦ σύμπαντος κόσμου· δηλαδὴ τὸν οὐρανόν, ὅστις δημιουργεῖται, καθὼς λέγει ὁ προφήτης, ὡς μία καμάρα, και τὴν γῆν τὴν ἀπειρον κατὰ τὸ μέγεθος, και τὸ βάρος της, ὅπερ εἶναι θεμελιωμένον εἰς μόνον τὸν ἑαυτόν της και τὸν ἀέρα χυμένον πανταχῇ, διὰ νὰ παρέχῃ παντοτινὴν τροφήν, και ζωστανῇ τοὺς ἀναπνέοντας μετὰ τὴν μαλακότητα και ὁρσιισμόν τῆς οἰκίας του φύσεως, ὑποτασσόμενος, και σχιζόμενος διὰ τὴν ἀπαλότητα τη εἰς ὅλα τὰ κινούμενα πράγματα, ὥστε νὰ μὴ γίνεταί κανὲν ἐμπόδιον ἐξ αὐτοῦ εἰς τοὺς τρέχοντας· διότι και σχιζόμενος, πάντοτε περιτρέχει εὐκρίως, και κατόπιν εἰς ἑαίνους, οἵτινες τέμνουσιν αὐτόν ἐδρίσκειται· Πρὸς δὲ τούτους νὰ ἴδωμεν τὴν φύσιν τοῦ ποτίμου ὕδατος, και τὴν συνάθροισιν αὐτοῦ εἰς τοὺς διωρισμένους τόπους κατὰ τὴν θεῖαν προσταγὴν και ἀπόφασιν.

•ΚΑΙ ΕΠΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΣΥΝΑΧΘΗΤΩ ΤΟ ΥΔΩΡ ΤΟ ΥΠὸ ΚΑΤΩ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ ΕΙΣ ΣΥΝΑΓΩΓΗΝ ΜΙΑΝ ΚΑΙ ΟΦΘΗΤΩ Η ΞΗΡΑ ΚΑ. ΕΓΕΝΕΤΟ ΟΥΤΩΣ, ΚΑΙ ΣΥΝΗΧΘΗ ΤΟ ΥΔΩΡ ΤΟ ΥΠΟΚΑΤΩ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΥΝΑΓΩΓΑΣ ΑΙΤΩΝ, ΚΑΙ ΩΦΘΗ ΞΗΡΑ ΚΑΙ ΕΚΚΑΤΕΣΤΑΝ Ο
 ΘΩΣ ΤΗ ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΝ ΤΩΝ ΔΑΙΤΩΝ ΕΚΑ-
 ΛΕΞΕ ΘΑΥΑΣΣΑΣ·"

"Ὅπως ἀποφασίζει εἰς τοὺς προσερημένους λόγους, καὶ ἐ-
 ξήρει, να μάθῃς, τὰ αἰτια, ὁμαδοῦ πῶς ἔτο ἡ ἡ ἀράτος ἀν-
 και καὶ ἡ σωμα ἐπὶ τῇ φυσικῇ, τὸ φυσικῶς καὶ ὑποσπότης
 τὴν ἀνέστη, τῇ δυνάμει, καὶ ἂν ὅτι ἐπιχρῶμεν, ὅτις ἀπο-
 τὰ προσερμένα, ὅτις τὸ ἀράτος ἡ, γῆ, ἐραστὴς τὸ ἐμπό-
 διο, τῶν ὕδατων, τὰ ὅτις αἰετὶ τῇ, γῆ, ἐπὶ τῇ, ἀλλοὺς τῶ-
 ρα τὴν ἡ, αἰ, ἡ ἀράτος, ἡ, φανερώσει, καὶ εἰρηγῇ μόνῃ τὰ ἡ-
 διὰ τῇ λόγια.

·ΣΙΝΑΝ ΤΟ ΤΑ ΓΑΛΙΑ ΚΑΙ ΟΦΘΗ ΞΗΡΑ

"Ἀποφασίζει τὰ παρατετακμένα καὶ καίματα τῇ γῆς,
 διὰ τὰς τῇ δυνάμει ἡ γῆ, ὅτις ἔως τότε ἀράτος. Ἄλλω ὅπως
 ἀποφασίζει πρὸς τοὺς ἡ, αἰ, τὸ ὅτις ἔχον φυσικὴ καὶ ἡ ὡ-
 μα καὶ φερταί, τὸ κατωφέρει, τῶν δυνάμει τὸ ἐχμίουρ-
 γῶν τὸ ἀνάγει ἐπὶ τὸν ἐναντὶ τῇ, αἰετὶ φυσικῇ, ὅτις τὸ ἡ-
 δυνάμει ἔως μὲν εὐρινεταί εἰς τὸ πᾶν, μὲν ἀκινῆτον, μὴ
 ἔχον πᾶν καὶ φερταί ὅτις ὅτις εἰρηγῇ μερὶς αἰετὶ κατωφέρει, ἐπὶ
 ὅτις τὸ ἐμπόδιο, ὅμα, καὶ ἀκινῆτως τὸ ὅμαθεν ἀκινῆται τῇ,
 τόπος τοῦ πρώτου, καὶ τὸ κατόπιν τοῦ δεύτερου καὶ ὅτις πάν-
 τος τὸ ἐμπόδιο, ἐκφερταί, καὶ τὸ ἐκφερταί ἀκολουθεῖ καὶ
 τόσον γίνεται ἡ ὅμα, ὅμα, ὅσον ἡ ἡ εἶναι τὸ βάρος πε-
 ρισσότερον τοῦ ὕδατος, καὶ ὅμα βαρύτερος πρὸς τὸν ὅποιον
 γίνεται τὸ βεῖσιμον. Ἄν λοιπὸν τὸ ὕδωρ ἔχῃ τοιαύτην φύσιν
 νὰ φερτῇ εἰς τὸ κατωφέρει, ἡ προσπαθῇ τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ συνα-
 θροισθῇ εἰς συναγωγῇ μίαν, εἶναι περιττὴ· ὅτις ἐμελλε διὰ
 τὴν φυσικὴν τοῦ φερταί νὰ συναχθῇ παντως αὐτοκίνητον εἰς
 τὸν πλέον κολλήτερον τόπον καὶ βαρύτερον, καὶ νὰ μὴ σταθῇ
 πρὶν γεμισθῇ ὁ τόπος ἔξω σου με τὴν λοιπὴν ἐπιφάνειαν, ἐπεὶ δὴ
 κανεὶς τόπος δὲν εἶναι τόσον ἴσιος, ὡς ἡ τοῦ ὕδατος ἐπιφάνεια.

Ἐπειτα πῶς λέγει ἡ Γραφή, ὅτι ἐπρόσδ'χθησαν τὰ ὕδατα νὰ συνδράμωσιν εἰς μίαν συναγωγὴν, ἐνῷ φαινόνται πολλαὶ θάλασσαι, καὶ ξεχωρισμέναι κατὰ πολλὰ μία ἀπὸ τῆν ἄλλην, Λοιπὸν εἰς μὲν τὴν προτεραίαν ἀπορίαν λεγομένην, ὅτι σὺ, ἄνθρωπε, ἐγνώριζας τὰς κινήσεις τοῦ ὕδατος, ὕστερον ἀπὸ τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, ὁπλαστὴ, πῶς εἶναι ἐπιρρεπὲς καὶ ἀνταρτησὸν, καὶ ὅρμα φυσικῶς εἰς τὰ κατωφρερὰ καὶ βαθύτερα πρὶν δὲ τῆς προσταγῆς τοῦ Θεοῦ, ὅποιον φυσικὸν τοῦμα εἶχε το ὕδωρ, μήτε σὺ εἶδες, μήτε παρὰ τινος ἔχουσαι. Στοχασοῦ λοιπὸν, ὅτι ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει ποιητικὴ, τῆς φύσεως, καὶ ἡ γενομένη προσταγὴ τότε εἰς τὴν κρίσιν, ἔδωκε τῇ τάξιν εἰς το ἔξῃ, πρὸς τὰ δημιουργήματα ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ μίαν φορὰν ἐδημιουργήθησαν, καὶ ἔκτετε μέχρι τοῦδε διατελάττουσιν ἀναμεταξύ των τὴν ἰσομοίαν καὶ τὴν τοῦ χρόνου προσθαφαιρέσιν.

•Συναχθήτω τὰ ὕδατα • Ἡ φύσις τῶν ὑδάτων ἐπρόσδ'χθη νὰ τρέχῃ, καὶ ἀκολουθοῦσα τῇ προσταγῇ ἐκείνῃ δια παντός, δὲν ἔπαυσε ποικίτε· καὶ τοῦτο λέγω διὰ τὰ βευστα μόνον ὕδατα· διότι ἄλλα μὲν βένουσιν αὐτομάτως, ὡς βρυχικα, καὶ ποταμια, ἄλλα δὲ εἶναι συναθροίσματα καὶ ἀκίνητα· ὁ δὲ λόγος τώρα εἶναι δια τὰ ὀρητικὰ ὕδατα.

•ΣΥΝΑΧΘΗΤΩ ΤΑ ΥΔΑΤΑ ΕΙΣ ΣΥΝΑΓΩΓΗΝ ΜΙΑΝ•

Ἄν ποτὲ σοῦ ἦλθε στοχασμός· διὰ τὸ ἀρθρονὸν ὕδωρ τῆς κρήνης, : ποῖος ὡθεῖ τούτο ἀπὸ τοὺς λαγῶνας τῆς γῆς; καὶ : ποῖος τὸ βιάζει νὰ ἀναδρῷ; καὶ : ποῖα εἶναι οἱ τόποι, ἐκ τῶν ὁποίων προέρχεται; καὶ : ποῖος ὁ τόπος πρὸς τὸν ὅποιον ἀναγκάζεται νὰ καταρρέουσιν; καὶ : πῶς οἱ τόποι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔχουσιν αὐτὸ δὲν ἀδειάζουσι, καὶ : πῶς ἐκεῖνα τὰ μέρη ὑποῦ κατανατὰ δὲν γεμίζουν; ὅλα ταῦτα χρέμνται ἀπὸ τὴν πρώτην ἐκείνην προσταγὴν ἀπὸ ἐκείνην τὴν φωνὴν ἔλαβε τὸ ὕδωρ τὴν φύσιν τοῦ τρέχειν. Καὶ εἰς πᾶσαν θεωρίαν ὑδάτων ἐνθυμοῦ ἐκείνην τὴν

πρώτην φωνήν τοῦ προστάγματος. «Συναγέθησαν τὰ ὕδατα».

Ἐπρεσεν αὐτὰ νὰ τρέξωσι, διὰ νὰ εὕρωσι τὸν τόπον των, καὶ ἀφ' οὗ φ' ἴσασιν εἰς τοὺς διωρισμένους τόπους, καὶ μενωσιν ἐκεῖσε καὶ παρέχει νὰ μὴ τρεχῶσι. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής· «Πάντα, οἱ γείμαρροι ἐπὶ τῇ θάλασσᾳ, κυρεῖνται, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἐμπιπλάμενη». Ἐπειδὴ καὶ το τρέχειν πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐντὶς αὐτῆς πάλιν το ὕδωρ νὰ περιεργίζεται, ἀπὸ τὴν πρώτην νομοθεσίαν ἐγένετο.

«ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΤΑ ὙΔΑΤΑ Εἰς ΣΥΝΑΓΩΓΗΝ ΜΙΑΝ»

Ἐπροστάθη νὰ συναγῇ εἰς μίαν συναγωγὴν, διὰ νὰ μὴ ὑπερχύνεται ἀπὸ τοὺς τοποὺς τοῦ, καὶ μεταδύνη, καὶ γεμίῃ ἄλλα ἐξ ἄλλων μέρη, καὶ τόποι, καὶ ἐκ τούτου πλημμελίσῃ θλῆν τὴν γῆν μὲ τὴν αὐτοῦ συνέχισιν διὰ τοῦτο καὶ ἡ θάλασσα βεβηλωμένη, πολλὰκις ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, καὶ θεινομένη, εἰς μεγαλιώτατον ὄφρος μὲ τὰ κύματα, ἔσαν πληγιασθεῖς εἰς τοὺς αἰγιαλούς, ἐκλείεται εἰς ἄβυσσον, καὶ ἡ ὄρμη, τῆς καταπαύεται. «Ὡὖ ἔμὲ οὐ φοβήθησθε, λέγει Κύριος· τὸν τίθειντα ἄμμου ὄριον τῇ θάλασσῃ;» οἷον· ἡ ψάμας, τὸ ἀσθενέστατον πάντων, χαλινώνει τὴν ἀβύρρητον ὄρμη, καὶ βίαν τῆς θαλάσσης· ἐπειδὴ τί ἐμποδίζει τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, νὰ ὑαρέυσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἥτις εἶναι κοιλοτέρα, καὶ νὰ συνενωθῇ μὲ τὸ ἐγγύτερον πέλαγος, ἂν δὲν ἐμποδίζετο ἀπὸ τὴν προσταγὴν τοῦ κτισάντος; Ἐπειδὴ εἶναι κατωτέρα ἡ Αἴγυπτος ἀπὸ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, πληροφοροῦσιν ἡμᾶς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θελήσαν μὲν μὲ τὸ ἔργον νὰ συνάψωσι τὰ δύο πελάγη, τὸ Ἰνδικόν καὶ τὸ Αἰγύπτιον, ὅπου εἶναι ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα, παρητήθησαν δὲ τοῦ σκοποῦ των, δηλαδὴ πρώτως ὁ Σέσωτريس ὁ Αἰγύπτιος, καὶ ὕστερον ἀπὸ ἐκείνον Δαρείος ὁ Μέγας, οἱ βουληθέντες νὰ βαλῶσιν εἰς πρᾶξιν τοιοῦτον ἐπιχειρήμα· εἶπομεν δὲ ταῦτα, διὰ νὰ γνωρισθῇ ἡ δύναμις τοῦ προστάγματος.

“ΣΥΝΑΧΘΗΤΩ ΤΑ ΎΔΑΤΑ ΕΙΣ ΣΥΝΑΓΩΓΗΝ ΜΙΑΝ”

Δηλαδή ἄλλη συναγωγὴ ἔω ἀπὸ αὐτῆς, νὰ μὴ γένῃ εἰς τὸ ἑξῆς, ἀλλὰ εἰς τὴν πρώτην συναθροίσαι νὰ ἀπομείνωσι τὰ συναχθέντα ὕδατα.

Ἐπειτα ἐκεῖνος, ὅστις εἶπε νὰ συναχθῶσι τὰ ὕδατα εἰς συναγωγὴν μίαν, μᾶς ἔδειξεν, ὅτι πολλὰ ἦσαν εἰς πολλοὺς τόπους διηρημένα τὰ ὕδατα διότι καὶ αἱ κοιλάτιες, τῶν ὄρεων μὲ τὸς περὶ τὰς θάλασσας φάραγγας εἶχον τὴν συνάθροισιν τῶν ὕδατων καὶ προσεῖτε πεδιάδες πολλὰ καὶ ἐπίπεδοι, παρόμοιοι κατὰ τὸ μέγεθος μὲ τὰ πελάγη τὰ μεγαλιώτετα, καὶ οἱ ἀναρρήματα στενοὶ τόποι, καὶ αἱ κοιλάδες, ἐκὼ βάθύνονται με διάφορα σχήματα, ὅλα ἦσαν τότε γεμάτα ἀπὸ ὕδατος, καὶ με τὴν θείαν προσταγὴν εἰς μίαν συναγωγὴν πανταγέθεν συνήθροισθησαν. Καὶ ὡς μὴ λέγῃ κανεὶς, ὅτι ἐπειδὴ ἦτο τὸ ὕδωρ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἦσαν γεμάται πάντως καὶ ὅλαι αἱ κοιλάτιες, αἱ ὁποῖαι τὴν ἑλὲχθησαν τὴν θάλασσαν. Καὶ τοῦ ἱμελλόντος πλέον νὰ συναχθῶσι τὰ ὕδατα; Ἀποκρινόμεθα εἰς τοῦτο, ὅτι τότε καὶ τὰ σκευὰ κατασκευάσθησαν, ὅτι ἱμελλε τὸ ὕδωρ νὰ συναχθῇ εἰς μίαν συνάθροισιν· ἐπειδὴ δὲν ἦτο προηγουμένως, μήτε τὸ μέγα πάλαιος ἔκλεινον, τὸ ὁποῖον περιέχει τὰς Ἑσπερινὰς νήσους, καὶ τοὺς δυτικαὺς Ἰνδοὺς· ἀλλὰ με τὴν θείαν προσταγὴν ἐδημιουργήθη ἡ μεγάλη εὐρυχωρία πρώτην, καὶ τότε εἰς αὐτὴν τὰ πλήθη τῶν ὕδατων συνήχθησαν. Εἰς ἐκείνους δὲ, οἱ ὁποῖοι λέγουσιν, ὅτι ἡ θεία Γραφή δὲν συμφωνεῖ μὲ τὰ πράγματα, διότι δὲν φαίνεται τὸ ὕδωρ εἰς μίαν συναγωγὴν συνήθροισμένον, ἔχομεν μὲν νὰ εἴπωμεν πολλὰ, τὰ ὁποῖα καὶ εἶναι γνωρίμα ἀπ’ ἑαυτῶν, ἀλλ’ ἡ φιλονεικία εἰς τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει ἀξιογέλαστος· διότι καὶ τὰ λασπώδη, καὶ ὅσα συνθερίζονται ἀπὸ τὰς βροχαίς, ἔμποροῦσι νὰ μᾶς· προβάλλωσι νομίζοντας, ὅτι ἐλέγχουσι μὲ αὐτὰ τὸν λόγον μας. Ὡνόμασε λοιπὸν ἡ Γραφή μίαν συναγωγὴν τὴν μεγαλω-

τάτην καὶ ἐντελεστάτην τῶν ὑδάτων τὰ δὲ πηγὰδια εἶναι συναγωγὰς ὑδάτων ἐξ ἀνθρώπων κατοικουσμένα εἰς βῆθος τοῦτον. Ἔνα ἡ περί: ὕψος α τῆς γῆς συναθροίζεται ὅθεν δὲν ὀνομάζονται συναγωγή τὰ τοιαῦτα τῶν ὑδάτων συναθροίσματα, ἀλλὰ μόνον ἡ ἐξέρουσα, καὶ μεγαλωτάτη θάλασσα, εἰς τὴν ἔποισιν ὅλον τὸ στοιχεῖον τοῦ ὕδατος συνθροισμασιν φαίνεται. Διότι καθὼς τὸ κύρ εἶναι διαμοιρασμανον καὶ εἰς μικρὰ τμήματα διὰ τὴν σωματικὴν χρεια, καὶ ἕως ἑμοῦ πάλιν εἶναι κεχωμένον εἰς τὸν αἵθερα καὶ καθὼς ὁ ἀῆρ εἶναι διαχωρισμένος καὶ εἰς μικρὰ, καὶ ὅλος ἑμοῦ περιέχει τὸν τοπον τὸν περιγεῖον τοιούτοτρόπως ἡκολούθησιν καὶ εἰς τὸ ὕδωρ, ἂν καὶ τινὰ συστήματα αὐτοῦ ἦναι κεχωρισμένα πλὴν ἡ συναγωγή, ἡ ἐκχωριστή, ἥτις ἔχει ἐλόκληρον τὸ στοιχεῖον τοῦ ὕδατος, ὑπάρχει μία. Διότι καὶ αἱ λίμναι ἔσαι εὐρίσκονται εἰς τὰ ἀρκτηκὰ μέρη, καὶ ὅσαι εὐρίσκονται εἰς τὰς ἑλληνικὰς τόπους, Μακεδονίαν, Βιθυνίαν, καὶ Παλαιστίνην, συναγωγὰς λέγονται· ἀλλὰ τῆς Γραφῆς ὁ λόγος ἔμψαναι τὴν μεγαλωτάτην θαλάσσην συναγωγὴν, ἥτις ἰσομετρεῖται μὲ τὸ τῆς γῆς μέγεθος ταύτας δὲ τὰς λίμνας, ὅτι μὲν ἔχουσι πλῆθος ὕδατος, οὐδεὶς ἀντιλέγει· θαλάσσαις ὅμως δὲν ἤθελέ τις τὰς ὀνομάσαι, βέβαια, διότι δὲν ἔχουσι τὴν ἀλμυρότητα παρομοίαν πρὸς τὴν μεγάλην θάλασσαν, καθὼς ἡ Ἀσπραλίτις λίμνη εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ Ἰσπερδωνίτις εἰς τὴν Ἀραβικὴν ἄρημον μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Παλαιστίνης. Αὗται μὲν λέγονται λίμναι, ἡ δὲ θάλασσα ὑπάρχει μία, καθὼς οἱ περιηγηταὶ τῆς γῆς ἰσπερδοῦσιν ἂν καὶ νομίζωσι τινες, ὅτι καὶ ἡ Ὑρκανία καὶ ἡ Κασπία εἶναι χωρισταί. Ἀλλ' εἰς τὰς γεωγραφίας τῶν περιηγητῶν προσέχοντες, μαθαίνομεν, ὅτι συνέχονται εἰς κάποιον τρόπον, καὶ ὅλαι μὲ τὴν μεγίστην θάλασσαν ὑποκεκρυμμένως συνάπτονται καθὼς λέγουσι καὶ διὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὅτι συνάπτεται πρὸς τὴν ἐπέκεινα τῶν Γαδείρων. Ὡς

λοιπὸν λέγει ἡ Γραφή, ὅτι τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεισε θαλάσσας· τὴν μὲν συναγωγὴν τοῦ ὕδατος ὠνόμασε μίαν, τὰ δὲ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεισε θαλάσσια. Ὁ Κύριος, τοὺς κελποὺς δηλαδὴ, ὅπου ἐσχηματίσθησαν εἰς τὴν γειτοναγὴν, ὡς ἡ θάλασσα βόρειος, θάλασσα νότιος, θάλασσα ἀνατολική, καὶ πάλιν ἄλλη δυτικὴ, καὶ ἴδια ὀνόματα τῶν πελαγῶν, Εὐξείνιος πόντος, καὶ Προποντίς, Εὐλάτσαντος, Αἰγίτιον, καὶ Ἰώνιον πέλαγος, Σαρδονικόν, Σικελικόν, καὶ Κυρηναικὸν καὶ ἄλλα ἀναριθμητὰ ὀνόματα πελαγῶν, τὰ ὅποια νῦν ἀπὸ τῶν ἡμεῶν με ἀκρίβειαν, εἶναι περιστὴν Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Θεὸς τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων θαλάσσιας ἐκάλεισε. Καὶ εἰς ταῦτά με, μὲν, ἔφερεν ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου, ἡμεῖς δὲ αὖ, ἐπανεληθόμεν εἰς τὸ προειρημένον.

ΚΑΙ ΕΠΕὶ Ο ΘΕΟΣ ΣΥΝΑΓΩΝΤΩ ΤΑ ΥΔΑΤΑ ΕΙΣ ΣΥΝΑΓΩΓΗΝ ΜΙΑΝ ΚΑΙ ΟΦΘΗΤΩ Η ΉΡΑ.

Δὲ, εἶπε καὶ ἀφ' ἧτις ἡ γῆ, πρῶτον μὲν διὰ τὸ μὴ νομίσωμεν αὐτὴν πάλιν ἀναταραχέασθαι, λατρωμένην, καὶ μετὰ τὴν μὲν ἡμεῖς μὴ ὕδατα, καὶ ὅχι μὲ τὴν φυσικὴν τῆς μορφῆς, καὶ ὄντα μὲν καὶ δεύσαντα διὰ τὸ μὴ θάψωμεν τὴν αἰτίαν τῆς ξηρότητος εἰς τὸν ἥλιον, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ δημιουργὸς ἔκαμε τὴν ξηρότητα τῆς γῆς παλαιότεραν ἀπὸ τῆς ἡλίου. Εννόητον δὲ καλῶς τὰ γεγραμμένα ὅτι νῦν μαθῆς, ὅτι ὅχι μόνον τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἦτο ἐπάνω εἰς τὴν γῆν ἔρρευσεν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἀλλὰ καὶ ὅσα ὕδατα ἦσαν μεμιγμένα εἰς τὸ βῆθος τῆς, ἐκλούθησαν εἰς τὸ ἀπαραίτητον τοῦ Κυρίου πρῶτασμα· καὶ ἐγένετο οὕτω, τὸ ὅποσον ἐμφαίνει, ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ δημιουργοῦ ἀμέσως ἔργον ἐγένετο.

ΚΑΙ ΕΚΑΛΕΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΗΝ ΉΡΑΝ ΓῆΝ, ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤῶΝ ΥΔΑΤΩΝ ΕΚΑΛΕΣΕ ΘΑΛΑΣΣΑΣ.

Διὰ τί καὶ εἰς τὰ προειρημένα λέγει, ἀφ' ἧτις ἡ Ήρα, καὶ ὅχι ἀφ' ἧτις ἡ γῆ, Καὶ πάλιν ἐπαύθη, ὡς ἦν ἡ Ήρα; Διότι ἡ μὲν Ήρα εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς φύσεώς της, ἡ δὲ τῇ ὑπάρχει φιλὴ ὀνομασία τοῦ πράγματος. Καὶ καθὼς τὸ λογικόν

εἶναι ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ φωνὴ ἀνθρώπου ἐμφαίνει τὸ ζῶον, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχει τὸ λογικόν, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ ξηρὸν εἶναι ἴδιον τῆς γῆς, καὶ ἐξαίρετον. Λοιπὸν ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχει τὸ ξηρὸν ἴδιως, ἐκεῖνο ὠνομάσθη καὶ γῆ καθὼς ὅπου ἴδιως εὐρίσκεται τὸ χρεματιστικόν, ἐκεῖνο ὀνομάζεται ἵππος. Καὶ ὅχι μόνον εἰς τὴν γῆν θεωρεῖται τὸτο, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ τρία στοιχεῖα ἔχουσι χωριστὴν ιδιότητα καὶ ποιότητα, μὲ τὴν ὁποίαν διακρίνεται καθὲν ἀπὸ τὰ λοιπὰ, καὶ καθὲν ὁποῖόν τι ἐστὶ φαίνεται. Καὶ τὸ μὲν ὕδωρ ἔχει ἰδίαν ποιότητα τὴν ψυχρότητα, ὃ δὲ ἀήρ τὴν ὑγρότητα, καὶ τὸ πῦρ τὴν θερμότητα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς πρῶτα στοιχεῖα τῶν συνθέτων θεωροῦνται τοιοῦτοτρόπως τὰ δὲ ἐμπέπτοντα εἰς τὴν αἰσθητὴν καὶ σωματικώτερα, ἔχουσι τὰς ποιότητας μεμιγμένας, καὶ καθὲν δὲν εὐρίσκεται μοναχῶν ἀποκαλυμμένως, μᾶλλον ἀπλοῦν καὶ καθαρὸν ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ καὶ ὁρώμενα· δηλαδὴ ἡ μὲν γῆ, ξηρὰ καὶ ψυχρά· τὸ δὲ ὕδωρ, ὑγρὸν καὶ ψυχρόν· ὃ δὲ ἀήρ, ὑγρὸς καὶ θερμός· τὸ δὲ πῦρ, θερμὸν καὶ ξηρὸν. Τοιοῦτοτρόπως διὰ μέσου τῶν δύο ποιότητων προέρχεται ἡ δύναμις τῆς ἀναμίξεως τοῦ ἑνός· μὲ τὸ ἄλλο· διότι τὸ ἐγγύς στοιχεῖον μὲ τὴν κοινὴν ποιότητα ἀναμίγνυται, καὶ συνάπτεται μὲ τὸ ἀντικείμενον· οἷον ἡ γῆ ὡς ὑπάρχουσα ξηρὰ καὶ ψυχρά, ἐπειδὴ συμφωνεῖ κατὰ τὴν ψυχρότητα μὲ τὸ ὕδωρ, ἐνώνεται μὲ αὐτό, καὶ πάλιν διὰ μέσου τοῦ ὕδατος ἐνώνεται μὲ τὸν ἀέρα· ἐπειδὴ ὑπάρχον τὸ ὕδωρ ἀνάμεσα εἰς τὰ δύο, ἐγγίζει πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ καθ' ἑνός· δηλαδὴ διὰ μὲν τῆς ψυχρότητος, ἐνώνεται μὲ τὴν γῆν, διὰ δὲ τῆς ὑγρότητος πλησιάζει εἰς τὸν ἀέρα, καὶ πάλιν ὃ ἀήρ γίνεται συμφωνητὴς μὲ τὰ δύο μαχόμενα ὕδωρ καὶ πῦρ· μὲ τὸ ὕδωρ μὲν διὰ τὴν ὑγρότητα, μὲ τὸ πῦρ δὲ διὰ τὴν θερμότητα· καὶ πάλιν τὸ πῦρ, ἐπειδὴ εἶναι θερμὸν καὶ ξηρὸν κατὰ τὴν φύσιν, διὰ τῆς θερμότητος μίγνυται μὲ τὸν ἀέρα, διὰ δὲ τῆς ξηρότητος ἐπιστρέφει εἰς τὴν

θερμῇ, καὶ καυστικῇ πολλανικῇ, τὸ ὅποιον εἰς πολλὰ μέρη τῶν νήσων καὶ παραντισσίων τούτων ἡμπορεῖ τι, ναὶ ὃν σαρφέ-
 ρερων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Μεσογειὸν πασχουσι τοῦτο τόποι τινές,
 εἰς ποτάμια ὕδατα περσιάζοντες. Ἐξέπειναμεν δὲ τὸν λόγον
 εἰς ταυῦτα, διὰ τὸ ἀποδειξόμεν, ὅτι ἔλη ἡ γῆ εἶναι γεμάτων
 εἰς τὸ βάθος τῆς ἀπὸ σιλακα ἀφανῆ καὶ ρευματα, διὰ μέ-
 σου τῶν ὁπῶν γυρίζει τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Λοιπὸν ἡ θαλάσση εἶναι καλὴ, καὶ διὰ τὴν ὑγρασίαν, ἣν ἔχει
 εἰς τὸ βάθος, καὶ διότι εἶναι δοχεῖον ἔλων τῶν ποταμῶν, οἱ
 ὁποῖοι ἀπὸ πᾶν μέρος πρὸς αὐτὴν τρέχουσιν. Εἶναι καλὴ καὶ
 διὰ τὰ ὕδατα τοῦ αἵρου, ἐπιπλὺθ θερματιομένη ἀπὸ τὰς ἀκτίνας
 τοῦ ἡλίου, ἀποβάλλει τὸ λεπτόν τοῦ ὕδατος, μὲ τὰς ἀναθυμιά-
 σεις, τὸ ὅποιον ἀρ' οὗ ἐλακυθῇ εἰς τὸν αἶον τόπον καὶ ψυχρανθῇ,
 μὲ τὸ νὰ εὐρίσκηται εἰς ὑψηλὸν τόπον, καὶ ἀπὸ τὰς ἀνακλασεὶς
 τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου ἔξιν θερμαίνεται, καὶ ἐταυτῷ ἡ ἀκὴ
 τῶν συννέφων αὐξάνει τὴν ψύχραν, διὰ τοῦτο γίνεται βροχῇ,
 καὶ ποτίζει τὴν γῆν. Καὶ εἰς ταῦτα δὲν ἀπιστεῖ κανεὶς βέβαια,
 ἀν' στοχασθῇ τοὺς λέδρητας ὄντας ἀπὸ ὕδωρ γεμάτων, οἱ ὁποῖοι
 μένουσι διὰ τὴν θερμότητα τοῦ πυρὸς τοῦ ὑποκειμένου εὐχαιροί.
 Αὐτὸ τὸ ἴδιον ἡμπορεῖ νὰ ἴδῃ τις γινόμενον καὶ εἰς τὸ θαλάσσιον
 ὕδωρ, ὅτι ἐν καιρῷ ἀνάγκης οἱ ναῦται ὑποδέχονται μὲ σφουγ-
 γάρια τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς θαλάσσης, καὶ πορηγοῦνται με-
 τρίως εἰς τὴν ἀνάγκην των. Καλὴ εἶναι ἡ θαλάσση καὶ κατ' ἄλ-
 λον τρόπον παρὰ τῷ Θεῷ· διότι περισφίγγει τὰς νήσους, καὶ
 τὰς στολίζει, καὶ ἀκινδύνους αὐτὰς φυλάττει. Πρὸς τούτοις εἶναι
 καλὴ, ὅτι ἐνώνει τοὺς πολλὰ μακρυνοὺς τόπους μὲ τὸ μέσον τῆς,
 καὶ προξενεῖ εἰς τοὺς ναῦτας τὴν ἐπιμιξίαν εὐκολον, καὶ ἀνεμ-
 πόδιστον. Διὰ μέσου αὐτῆς μανθάνομεν τὰ πρὸς ἡμᾶς ἀγνώ-
 ριστα, καὶ εἰς τοὺς πραγματευτὰς γίνεται αἰτία πλουσιότητος,
 καὶ διορθώνει μὲ εὐκολίαν τὰς χρεῖας τῶν πόλεων μὲ τὴν χο-

ρηγίαν τῶν περιπασυμάτων εἰς ἄλλας, καὶ μὲ τὴν διόρθωσιν τῶν ἐλλειπόντων εἰς τοῦ, ὑστερημένους : Ἀλλὰ ποθεν οὐκ αὐταὶ τὴν νά κατανοήσῃ μὲ ἀκρίδειαν ἔχον τὸ κάλλος τῆς θαλάσσης, ὅσον ἐφάνη εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ ποιήσαντος ; ἀν δὲ ἡ θάλασσα ἦναι καλὴ, καὶ ἐπαινετὴ εἰς τὸν Θεόν, : πῶς δὲν εἶναι καλλιτέρα ἢ συνάβροις τῆς τοιαύτης ἐκκλησίας, ἐντός τῆς ὁποίας αἱ πρὸς Θεὸν δεήσεις καὶ ὑμολογίαι ἀναφέρονται εἰς τὴν, θείαν μεγαλειότητα, ὡς ἡχὸς τις κινῶς καὶ συμμικτός ἀνδρῶν, γυναικῶν, καὶ νηπίων, παρόμοιος μὲ τοῦ κύμα τῆς θαλάσσης, γλυκυτάτος, καὶ ἑναρμόσιος ; τοιαύτην δὲ ὁ Θεὸς διαφυλάττει, μὲ βυβαίαν εἰρήνην ἀσάλευτον, καὶ ἀτάραχον ἀπὸ τὰς δόξας, καὶ βλασφημίας τῶν αἰρετικῶν, τὰ τῆς πονηρίας ὄργανα. Ἐῤῥωμαι λοιπὸν νὰ γένητε ἄριστοι τιμῶν ἐπαικῶν παρὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, διασώζοντας τὴν εὐταξίαν ταύτην μέχρι τέλους ἀπαραιράτως μὲ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κρᾶτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ε.

ΠΕΡΙ ΒΛΑΣΤΗΣΕΩΣ ΓΗΣ.

•ΚΑΙ ΕΠΙΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΒΛΑΣΤΗΣΑΤΩ Η ΓΗ ΒΟΤΑΝΗΝ ΧΟΡΤΟΙΣ, ΣΠΕΙΡΟΝ ΣΠΕΡΜΑ ΚΑΤΑ ΓΕΝΟΣ ΚΑΙ ΞΕΣΑΝ ΚΑΡΠΙΜΟΝ ΠΡΟΙΟΥΣ ΚΑΡΠΙΟΝ ΚΑΤΑ ΓΕΝΟΣ, ΟΥ ΤΟ ΣΠΕΡΜΑ, ΑΙΤΟΥ ΕΝ ΑΓΓΩ•

Ἄφ' οὗ ἀπετίναξεν ἡ γῆ τὸ βάρος τοῦ ὕδατος, καὶ ἀνέπνευσεν, ἀκολουθῶς ἐγένετο εἰς αὐτὴν τὸ θεῖον πρόσταγμα διὰ νὰ βλαστήσῃ πρῶτον βοτάνην, ἔπειτα ξύλον, καθὼς μέχρι τοῦδε βλέπομεν τοῦτο γινόμενον διότι ἡ φωνὴ τότε τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ πρῶτον ἐκεῖνο πρόσταγμα, ἔγινε νόμος τις φυσικός, καὶ ἀπέμεινε ἐντός τῆς γῆς, ὁ ὁποῖος τὴν δυναμῶσαι νὰ γεννᾷ καὶ νὰ καρποφορῇ εἰς τὸ μετέπειτα. «Βλαστήστω ἡ γῆ».

Ἡ βλάστησις εἶναι πρῶτον εἰς τὴν γένεσιν τῶν φυτῶν. Ἐπειτα ὅταν προκύψαι ἡ μὲν τὰ βλαστήματα, γίνεται βοτάνη ἀπ' οὗ δὲ αὐτῇ, γίνεται χέρσις ὁ ὁπῶς καὶ ἄλγιον ἐξαπλοῦται, καὶ προβαίνει ὥς εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ σπέρματος· ἡ δὲ χλαρότης εἶναι εἰς ὅλα τὰ βλαστήματα γαρήμους.

•ΒΛΑΣΤΙ ΣΑΤΩ Η ΓΗ ΒΟΤΑΝΗΝ ΧΟΡΤΟΙ•

Ἡ γῆ ἀφ' ἐκείτης μόνη αἰ γίναται τὴν βλάστησιν, χωρὶς ναυτῆς ἢ χρεῖαν τῆς σπέρματος. Ἄλλοι τινὲς ἐπειδὴ τινες νομίζουσιν, θεὸς ὁ ἔλαος εἶναι αἴτιος τῶν τῆς γῆς βλαστήματων, ἔλκων μὲ τὴν δύναμιν τῆς θερμότητος εἰς τὰ ἔξω ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς γῆς τὰ βλαστήματα διὰ τοῦτο ἡ διατάξις καὶ ὁ σολισμὸς τῆς γῆς ἀγένετο προεξύτερα τοῦ ἡλίου, διὰ τὸ μὴ ἔχουσι λαβὴν οἱ πεπλανημένοι, καὶ προσκυνῶσι τὸν ἥλιον, ὥς τῆς ζωῆς τῶν βλαστήματων αἴτιος, βεβαιούμενοι, ὅτι ὅλα τὰ βλαστήματα ἐγένοντο προηγετερα ἀπὸ τῆς γένεσιν τοῦ ἡλίου, καὶ θεὸς αὐτὸ, εἶνα νεώτερος, ἀπὸ τὸν γόρτον, καὶ τὴν βοτάνην κατὰ τὴν γένεσιν, καὶ ἐκ τούτου κατώτερα, εἰς τὴν θαυμασμόν καὶ ἔκπληξιν Ἄνθρωπον εἰς μὲν τὰ ζῶα καὶ βλαστήματα, ἡ τροφή προητοιμασθῇ, τὰ δὲ ἀνθρωπῖνα μήτε μιᾶς προνοίας ἐκρίθησαν ἄξια, διὰ τὸ μάλιστα ἐτοίμασαν ὁ Θεός, καὶ δι' ἰδίον σου πλοῦτον καὶ ἀπόλαυσιν διέταξε τὴν τροφήν εἰς τοὺς βόας καὶ ἵππους προηγετερα διότι ἐκεῖνος ὅστις διατρέφει τὰ κτήματά σου, διὰ τὴν ἰδίαν σου ζωὴν τὰ προητοίμαζεν. Ἐπειτα ἡ γένεσις τῶν σπερμάτων· τί ἄλλο εἶναι, κέρας μία ἐτοιμασία τῆς ἰδίας σου διαγωγῆς καὶ καταστάσεως; διότι πολλὰ ἀπὸ τὰ χόρτα καὶ λάχανα εἰς τροφήν ἀνθρώπων χρησιμεύουσιν.

•ΒΛΑΣΤΗΣΙΑΤΩ Η ΓΗ ΒΟΤΑΝΗΝ ΧΟΡΤΟΥ, ΣΠΕΙΡΟΝ ΣΠΕΡΜΑ ΚΑΤΑ ΓΕΝΟΣ•

Ὅτε καὶ ἂν γένος τι βοτάνης διαφέρῃ τῶν ἄλλων, καὶ ἐκείνων τὸ κέρδος πρός ἡμᾶς ἐπανέρχεται, καὶ δι' ἡμᾶς ἡ χρῆσις τῶν σπερμάτων εἶναι προδιωρισμένη· Λοιπὸν τοιοῦτον εἶναι

τὸ νόημα τῶν εἰρημένων διὰ τὴν «βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρ-
του, καὶ σπέρμα σπείρον κατα γένος.» Διότι τοιοῦτοτρόπως καὶ
ἡ ακολουθία τῶν λέξεων δύναται, ἀποκατασταθῇ, ὡς φαινο-
μένης τῶρα τῆς συντάξεως ἀκαταλλήλου, καὶ ἡ ἀναγκαῖότης
τῆς οὐκονομίας τῆς φύσεως διασώζεται. Διότι πρῶτον τὴ βλά-
στησις γίνεται, εἴτε ἡ χλόη, ἔπειτα ἡ αὐξησις τοῦ χόρτου, καὶ
ἀκολούθως ἡ τελείωσις μετὰ τὴν αὐξησιν τοῦ σπέρματος· ὡς
λοιπὸν λέγει, ὅτι εἶναι ὅλα τὰ φυτὰ σπερματικά. ἐνῷ ὁ κά-
λαμος, ἡ ἀγροῖδα, ὁ ῥάδιος, ὁ κρόκος, τὸ σκόροδον, τὸ βού-
στομον, καὶ ἄλλα ἀναριθμήτα γένη φυτῶν δὲν φαίνονται σπερ-
ματίζοντα; Εἰς τοῦτο λέγομεν, ὅτι πολλὰ φυτὰ τῆς γῆς ἔχουσι
τὴν δύναμιν τῶν σπερμάτων εἰς τὸν πυθμένα καὶ ῥίζαν των,
καθὼς ὁ κάλαμος, ὅστις κατ' ἔτος γεννᾷ ἀπὸ τὴν ῥίζαν νέον
σπέρμα διὰ τὴν μέλλουσαν ἀναβλάστησιν παρομοίως καὶ ἄλλα
πάλκολλα, ὅσα κατὰ τὰς ῥίζας των σπερματώδεις διαδοχὰς
ἀρίθουσι· λοιπὸν ἢ σπέρμα, ἢ δύναμις τις σπερματικὴ ἐφορ-
σεται ἐντὸς τῶν βλαστημάτων, καμμία διαφορὰ δὲν γίνεται,
καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ κατὰ γένος· διότι τὸ σπέρμα τοῦ καλαμου εἰς
τὴν ῥίζαν δὲν γεννᾷ ἑλάναν, ἀλλὰ ἀπὸ καλαμον ἕτερος κάλαμος
γίνεται καὶ ἀπὸ τοῦς σπόρους παντὸς φυτοῦ, ὁμογενὴ βλαστα-
νοῦσι πάντοτε· καὶ τοιοῦτοτρόπως ὅσα κατ' ἀρχὰς ἡ γῆ ἐβλά-
στησε, μέχρι τοῦδε διασώζονται ἀναλλοίωτα μετὰ τὴν ἀκολουθίαν
τῆς διαδοχῆς, καὶ τῶν ὁμογενῶν τὴν διατήρησιν. «Βλαστησάτω
ἡ γῆ.» Στοχάσθε, παρακαλῶ, ὡς ἀπὸ μικρὰν φωνὴν καὶ ὀλίγον
πρόσταγμα ἡ ἄγροσις καὶ κατεξηραμένη, εὐθὺς συνεκινήθη εἰς
καρπογονίαν, καὶ ἀπέρριψε τὸ λυπηρὸν φόρεμα, καὶ ἐνεδύθη
τὸ λαμπρότερον, ἀγαλλομένη μετὰ τοῦς στολισμούς της, καὶ τῶν
ἀναριθμῶν γένων τὴν ἀναβλάστησιν; Ἐγὼ σπουδάζω νὰ ἐμ-
φυτεύσω εἰς τὴν ψυχὴν σου τὸν θαυμασμὸν τῆς κτίσεως σφο-
δρότερον, διὰ νὰ ἔχῃς πάντοτε καθάραν τὴν ἐνθύμησιν τοῦ

ποιήσαντος, ὅπως ἂν εὐρεθῇς, καὶ εἰς ὅποιον ὀλεσται γένος· βλαστημάτων ἐπιθεωρήσει. Πρῶτον λοιπόν, ὅτι τῆς βίβλου τὸν χόρτου, καὶ τὸ ἄνθος τοῦ, ἐννέησον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐνθυμούμενος τοῦ προφήτου Ἠσαΐου τὸ παράδειγμα. *Ὅτι πᾶσα σὰρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου, ὡς ἄνθος χόρτου· ἐπειδὴ τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ζωῆς, καὶ τὴν ὀλίγην εὐφροσύνην τῆς ἀνθρωπίνης εὐμερίας, ἀρμοδιώτατα τοῦ παραδείγματος τοῦτο ἀπεδείξε. Σήμερον ἔχεις τὸ σῶμά σου εὐθαλές· καὶ εὐφρόσυνον, ἀπὸ τῆς τροφῆς παχύτατον, καὶ ἀπὸ τῆς ἀκμῆς τῆς ἡλικίας εὐχροστάτην, δυνατὴν, καὶ συντονὴν, καὶ κατὰ τὴν ὁρμὴν τῆς ψυχῆς, καὶ κλίσειν ἀχαλίνωτον. Ἀῦριον ὦμα, γίνεσθαι ἐλπεινός· καὶ ἄξιοδύκροτος διὰ τὸ μαρμαρμένον τοῦ γηρατειοῦ σου, καὶ τῆς ἀσθενείας σου. Ὁ δεινὸς ἀνθρώπος σήμερον φαίνεται περίθλεπτος· διὰ τὴν πλουσιότητά του, καὶ ὅτι τοῦ πλήθους ἐκείνων, αἵτινες τὸν κολακεύουσι, καὶ ἐκείνων τῶν φίλων, οἵτινες ὑποκριτικῶς αὐτόν, θεραπεύουσι· θαυμάζεται διὰ τὸ πλῆθος τῆς συγγενείας, καὶ αὐτῆς ἐσχηματισμένης· περισσότερον· καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀκολούθων του, τοὺς ὁποίους ἐπισύρει κατόπιν του, ἐμβαινῶν, καὶ ἐκβαίνῶν ἀπὸ τὸν οἶκόν του, καὶ ἐπιφθονος εἰς πάντας· γινόμενος· ὁ αὐτὸς ὥσως δοξάζεται καὶ μὴ πολιτικὴν δύναμιν, ἢ μὴ τὰς τιμὰς τῶν βασιλέων, ἢ μὴ φροντίδα λαοῦ, ἢ ἡγεμονείας στρατευμάτων, καὶ ἔχει ἔμπροσθέν του κήρυκας, βασιλοῦχος ἔνθεν καὶ ἔνθεν διὰ τὸ προξενεῖν φόβον πολλῶν εἰς τοὺς ὀπηκούς· μὴ τὰς πληγὰς, τὰς δημαύσεις, τὰς φυλακὰς· ὁ ταιούτος ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ τί γίνεται· μία νύξ, εἰς πυρετός, ἢ πλευρίτις, ἢ περιπνευμονία ἀναρπάζει αὐτόν, καὶ ὅλη ἡ σκεπὴ αὐτοῦ καὶ κομψὸν ἀφανίζεται, καὶ ἡ δόξα ἐκείνη ἔσφρα ἀποδεικνύεται ἐνύπνιον. Διὰ τοῦτο ὁ προφήτης ἐξωμοίωσε τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν μὴ τὸ ἄνθος τὸ πλέον ὀλιγοχρόνιον καὶ ἀδύνατον.

•ΒΛΑΣΤΗΣΑΤΩ Η ΓΗ ΒΥΒΛΗΝ ΧΟΡΤΟΥ, ΣΠΕΙΡΟΝ ΣΠΕΡΜΑ ΚΑ-
ΤΑ ΤΗΝ ΣΚΑ ΚΑΘ' ΟΜΟΙΟΤΗΤΑ•

Ἔτι καὶ νῦν ἡ ταῖς τῶν φεομένων μαρτυρεῖ περὶ τῆς πρῶ-
της διακοσμήσεως. Διότι ἡ βλάστησις προηγεῖται πάσης βοτά-
νης καὶ πάσης χλόης· καθὼς εἴτε ἀπὸ ῥίζαν ἀναρῶνται τι, πρέ-
πει νὰ ἀναβλαστήσῃ ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τὰ ἄνω, καθὼς τὸ φυ-
τὸν ῥόκος καὶ ἡ ἀγριαῖα· εἴτε ἀπὸ σπέρμα, καὶ πάλιν ἀνάγκη
εἶναι νὰ γείνη ἡ βλάστησις πρῶτον, ἔπειτα ἡ βοτάνη, καὶ ἔπει-
τα τὸ πράσινον χορτὸν, καὶ ἔπειτα ὁ καρπὸς ὠριμάζων ἐπὶ τῆς
ἐτηρᾶς ἤδη καὶ παχείας καλᾶμης.

Ὅταν πέσῃ τὸ σπέρμα εἰς τὴν γῆν, τοῦ ἔχει σύμμετρον ὀ-
γρᾶσάν καὶ θερμότητα, γίνεται ἀπαλὴν πρῶτον, καὶ ἀρᾶν ἀ-
πὸ τὴν κοινωνίαν τῆς γῆς, καὶ ἔλκει εἰς ἑαυτὸ τὰ ἀρμόδια εἰς
τοῦ πυρὸς τοῦ, καὶ τότε ἐξαπλωῖται ἐντὸς τῆς γῆς, πλα-
τύνει, καὶ ῥιζώνει εἰς τὸ κάτω μὲ ῥίζας ἰσομέτρους μὲ τὰ βλα-
στήματα, τὰ ὅποια ἔχει νὰ προβάλλῃ. Καὶ τότε ἐκβαίνει· ἔξω ἀ-
πὸ τὴν γῆν, μὲ τὸ νὰ περιθάλπηται τὸ βλάστημα πάντοτε ἀπὸ
τὴν ὑγρασίαν τῆς γῆς διὰ μέσου τῶν ῥιζῶν, καὶ μὲ τὴν θερ-
μότητα ἔλκει τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ δια-
μερίζει εἰς τὴν καλᾶμην τὸν φλοιόν, καὶ τὰς ὑψέας τοῦ σίτου,
καὶ εἰς αὐτὸν τὸν σῖτον, καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· καὶ οὕτω τὸ σπέρ-
μα αὐτὸ κατ' ὀλίγον αὐξανόμενον, ἀποκαθίσταται εἰς τὸ ἀνάλογον
μέτρον πᾶν βλάστημα, εἴτε σιτηρόν, εἴτε ὀσπριακόν, εἴτε λαχανώ-
δες, ἢ φρουγανικόν ὑπάρχει. Εἰς χορτὸς καὶ μία βοτάνη φθάνει
νὰ θυμνάσῃ τὸν νοῦν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς πανσόφου τέχνης τοῦ
ποιητοῦ, δηλαδὴ πῶς ἡ καλᾶμη τοῦ σίτου εἶναι ἐξωσμένη μὲ
γόνατα διὰ νὰ βασιτάξῃ τὸ βάρος τῶν ἀσταχύων μὲ εὐκολίαν,
ὥς συνόδομοί τινες, ὅταν ὑπάρχωσι γεμάτοι ἀπὸ καρποῦς, καὶ
εἰς τὴν γῆν κλίνουσι. Διὰ τοῦτο ἡ βρώμη δὲν ἔχει, ἐπειδὴ δὲν λαμ-
βάνει εἰς τὴν κορυφὴν κανὲν βάρος· ὁ δὲ σῖτος ἐκ φύσεως ἀσφα-
λίζεται μὲ τοὺς συνόδομους τουτοὺς, καὶ τοὺς κόκκους τοῦ σί-

του διαφυλάττει ἐντὸς θήκης, διὰ νὰ μὴ ἀρπαῇται εὐκο-
λα ἀπὸ τὰ ἀπερμολόγητα περὶ τὰ ὅποια φυσικὴ ἐμποδίζει νὰ τὴν
βλάθῃ ἀπὸ τὰ μικρὰ ζώδια μὲ τοῦ ἀνέμενου. 'Τί νὰ εἶπω,
καί τι νὰ σιωπήσω; ὅτι εἰς μὲν τοὺς πλουσίους, θησαυροὺς τῆς
κτίσεως τὸν τιμιώτερον νὰ ἐπινοήσω δὲν δύνωμαι, παντελῶς δὲ
νὰ παραιτήσω αὐτὸν ἀνεξέταστον, ἄξιός κατακρησσεύωμαι.

•ΒΛΑΣΤΗΣΑΙΩ Η ΓΗ ΒΟΤΑΝΗΝ ΧΩΡΙΟΙ•

Μὲ τὴν προσταγὴν ταύτην εὐθὺς ἐρύτρωσαν τὰ φαρμακε-
ρὰ βότανα, ὁμοῦ μὲ τὰ τρόφιμα· μὲ τὸν οἶτον ὁμοῦ καὶ τὰ κώ-
νειον, μὲ τὰ λοιπὰ ὁ ἑλλεβορος, καὶ τὸ ἀλόνιτον, καὶ ἡ μανδραγό-
ρας, καὶ τὰ δακρυον τῆς μήκωνος. 'Λοιπὸν νὰ μὴ ἀποδῶσωμαι
εὐχαριστίας εἰς τὸν ποιητὴν διὰ τὰ ὠφέλιμα καὶ τρόφιμα, καὶ
νὰ φανῶμαι δυσάρεστοι διὰ τὰ βλαπτικά, καὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν
ἐπιζημία; : Καὶ δὲν συλλογιζόμεθα, ὅτι ὅλα τὰ βότανα δὲν ἔγι-
ναν μόνον διὰ τὴν κοιλίαν μας, τῶν ὁποίων ἡ χορὴ εἶναι γνω-
στὴ καὶ πρόχειρος, ἀλλὰ καθεὶν ἀπὸ αὐτὰ ἀναπληροῖ χωριστὸν
λόγον καὶ αἰτίαν εἰς τὴν κτίσιν· καὶ ἐπειδὴ τὸ αἷμα τοῦ ταύρου
εἶναι βλαπτικόν, διὰ τοῦτο ἔπρεπεν ἢ νὰ μὴ γένῃ τὸ ζῶον, ἢ
νὰ ὑπάρχῃ χωρὶς αἷμα, ὁ ὅποιος χρησιμεύει διὰ τὴν ζωὴν
μας εἰς πολλὰς ὑπηρεσίας; Ἐγχεί, ὦ ἀνθρώπε, τὸ λογικόν τῆς
ψυχῆς σου ἀρκετόν, διὰ νὰ σὲ ὁδηγῇ, νὰ ἀποφεύγῃς τὰ βλά-
πτοντα· καὶ καθὼς εἰς τὰ πρόβατα καὶ αἴγας ἐκ φύσεως ἔχαρι-
σθη παρὰ Θεοῦ ἡ διακρίσις τῶν βλαπτικῶν καὶ συστατικῶν τῆς
ζωῆς των, μὲ μοναχὴν τὴν αἰσθησίν τῆς ἐσφρήσεως οὕτω καὶ
εἰς σὲ ἐδόθη παρὰ Θεοῦ τὸ λογικόν, καὶ ἡ τέχνη τῆς ἱατρικῆς,
τὰ ὅποια ὁδηγοῦσιν εἰς τὰ γρήσιμα. Ἀλλὰ καὶ ἡ δοκιμὴ ἀκόμη
διδάσκει σε, διὰ νὰ ἀποφεύγῃς εἰς τὸ ἑξῆς ὅλα θσα ποτὰ σὲ
ἔδλαψαν ὅθεν μὴ λέγῃς, ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ ἀποφύγῃς τὰ
βλάπτοντα· γίνωσκε δέ, ὅτι κανὲν ἀπὸ τὰ βότανα δὲν ἐδθμιουργήθη
ματαίως χωρὶς καμμίαν ὠφέλειαν· ἐπειδὴ ἢ διὰ τροφὴν

τῶν ἀλόγων ζώων, ἥ διὰ παρηγορίαν ἡμῶν διὰ τῆς ἱατρικῆς τέχνης ἐδιδμουργήθησαν, καθὼς τὸ κύνειον βόσκειται τὰ πετεινά, φάρμακα καλούμενα, τὰ ὅποια διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος τῶν ἀποφεύγουσι τὴν ἐκ τοῦ ἐγληττηρίου βλάβην· διότι ἔχοντα τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος ἐπιτηδεύαν, διὰ τὴν λαπιτότητα τῶν πόρων τῆς καρδίας τῶν, χωνεύουσι ταχύτατα τὰ κύνειον, πρὶν προξενήσῃ τὴν βλάβην εἰς τὰ καίρια· καὶ ὁ ἐλλέθορος εἶναι τῇ γῇ τῶν ὀρύγων, ὅτι ἀποφεύγουσι τὴν βλάβην ἐκείνου ἀπὸ τὸν ἰδιωτὸν σμῆν τῆς κρᾶσεως· ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ἴδια βότανα ἐν καιρῷ ἀναγκῆς γίνονται καὶ εἰς ἡμᾶς χρήσιμα· ἐπειδὴ μὲ τὸν μανδραγόραν φέρουσιν οἱ ἱατροὶ ὕπνον εἰς τοὺς ἀσθενήσαντας, καὶ μὲ τὸ ὕπιον τοὺς ὀρυμεῖς πόνους τῶν σωμάτων καταπαύουσι· καὶ τινες μὲ τὸ κύνειον, καὶ τὰς λυσισώδεις ὀρέξεις· καταμάρναν, καὶ μὲ τὸν ἐλλέθορον πολλὰ χρονικὰ πᾶθη ἐθεράπευσαν. Λοιπὸν δεῖα ἐνόμισας, ὅτι φέρουσιν ἑγκλημα εἰς τὸν ποιήσαντα, αὐτὰ προύξενυσαν εἰς ἡμᾶς τῆς πρὸς αὐτὸν εὐχαριστίας αὐξήσιν.

•ΒΑΣΤΗΖΑΤΩ ΗΓΗ ΒΟΤΑΝΗΝ ΣΟΡΤΟΥ•

Ὅποσα διάφορα καὶ πολυποίκλα τρόφιμα χόρτα περιλαμβάνει αὕτη ἡ θεία προσταγή, ὅχι μόνον εἰς τὴν βοτάνην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς βέλζας, καὶ εἰς τοὺς καρπούς, καὶ πόσα ἄλλα διὰ τῆς ἐπιμελείας τῶν ἀνθρώπων καὶ γεωργίας προσγίνονται. Δὲν ἐπρόσταξεν εὐθὺς νὰ γένῃ σπέρμα καὶ καρπός, ἀλλὰ νὰ βλαστήσῃ, καὶ νὰ χλοάσῃ πρῶτον ἡ γῆ, ἔπειτα νὰ αὐξήσῃ εἰς τελείωσιν τοῦ σπέρματος, διὰ νὰ γένῃ εἰς τὴν φύσιν ἐκεῖνο τὸ πρόσταγμα, διδασκαλεῖον εἰς τὴν ἐξῆς ἀκολουθίαν τῆς ἀναβλαστήσεως. Ἀλλὰ λέγει τις, ὡς ἡ γῆ κατὰ γένος προσφέρει τὰ σπέρματα, καὶ πολλάκις σπείρεται οἶτος μέλας, καὶ ἐκβαίνει πυρρεθής· τοῦτο δὲν εἶναι μεταβολὴ εἰς ἄλλο γένος, ἀλλὰ μία ἀρρώστια τοῦ σπέρματος διότι ὁ οἶτος δὲν ἀπέρριψε τὸ φυσικὸν χρῶ-

μά του, ἀλλ' ἐμελάνθη ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν θερμότητα, κα-
θὼς γίνεται φανερόν ἀπο τῆς ὀνομασίας του. Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τὴν
ὑπερβολὴν τοῦ κρυθεύειν μετέπεσε, εἰς ἄλλο χρῶμα καὶ γένος, ὃ
δοῖτος πάλιν λέγουσιν, ὅταν εὖρη ἐπιτιθῆσαν γῆν, καὶ εὐχρασίαν
ἀέριον, ἐπανέρχεται εἰς τὸ παλαιὸν εἶδος τοῦ Λαυρῶν δὲν ἤθε-
λες εὑρεῖ κανέν φυτὸν καὶ βότανον ἔξω ἀπὸ τῆς προσταγῆς τοῦ
Θεοῦ γινόμενον· ἡ δὲ λεγομένη αἶρα, καὶ ὅσα λοιπὰ τοιαῦτα
σπέρματα φαίνονται μεμιγμένα εἰς τὰ τρόφιμα, τὰ ὅσα ὀνο-
μαῖται ἐν Γραφῇ ζιζανία, ὅταν μεταβλήθωσιν ἀπὸ οἴτου, ἀλλ' ἐξ
ἀρχῆς εἰσέγοντο, καὶ ὑπάρχον γένος χωριστόν. Ταῦτα δὲ ὁμοιά-
ζουσι μὲ ἐκείνους, οἵτινες νοθεύουσι τὰ ἀιδάγματα τοῦ Κυρίου,
καὶ ὅταν διδοσκῶσι καθαρῶς τῇ ἀλήθειᾳ. ὅτε, διεφθαρμένοι
ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ πονηροῦ διαδόλου, καὶ μὴ γινόνται μὲ
τὸ ὁγαπῶν σῶμα τῆς ἐκκλησίας, οὐδ' ἐν ἀπατήσῳ τοὺς ἀπλη-
στέρους μὲ τῇ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπιφάνειαν. Ἡ δὲ καὶ ὁ Κυ-
ρια, ἡμῶν παρομοιάζει τὴν τελείωσιν τῶν πιστῶν, μὲ τὴν αὐ-
ξήσιν των σπερμάτων κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ ἱεροῦ εὐαγγε-
λίου ὅταν ἄνθρωπος βάλῃ τὸ σπέρμα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ,
καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος εἰσέρχεται καὶ μη-
κύνηται, ὥς οὐκ οἶδεν αὐτός· διότι ἡ γῆ καρποφορεῖ μόνη πρῶ-
τον χόρτον, ἔπειτα στάχυν, καὶ ἀκολουθῶς σίτον εἰς τοὺς στά-
χους.

“ΒΛΑΣΤΗΣΑΤΩ Ἡ Γῆ ΒΟΥΤΑΝΗΝ”

Καὶ ἐν μιᾷ τιμῇ ἡ γῆ ἐβλάστησε κατὰ τὴν θέαν προσταγῆς,
καὶ ἀκολουθήσασα πᾶσαν ἰδέαν αὐξήσεως, ἔφερεν εἰς τὸ τέλειον
τὰ βλαστήματα· διότι καὶ λεγόμενος ἦσαν βαθεῖς μὲ τὸ πλῆθος
τῶν χόρτων, καὶ αἱ καρποφόροι πεδιόδες ἐγένοντο γεμάται ἀπὸ
τὰ γεννήματα, παρομοιάζουσαι μὲ τὴν κίνησιν τῶν ἀσταχῶν τὰ
πελάγη τὰ κυματίζοντα· καὶ πᾶσα βοτάνη, καὶ πᾶν γένος λαχά-
νων, καὶ φρυγάνων, καὶ ὀσπρίων, εὗρίσκατο ἐπάνω εἰς τὴν γῆν

μὲ πᾶσαν πλουσιότητι· διότι τότε κατ' ἀρχὰς δὲν ἦσαν ἀποτυχίαι εἰς τὰ βλαστήματα ἀπὸ ἀπειρίαν γεωργῶν, ἀπὸ δυσκρασίαν ἀέρων, ἢ ἀπὸ ἄλλης καμμίαν αἰτίαν, τὰ ὅποια τῶρα βλάπτουσι τὰ γινόμενα μῆτε ἢ καταδίκη τοῦ προπτότος ἐνεπύδιζε τὴν ἀφθονίαν τῆς γῆς· διότι τὰ φυτὰ ἐγένοντο πρὸ τῆς ἀμαρτίας, διὰ τὴν ὅποιαν κατεκρίθημεν ἐσθλὴν τὸν ἄρτον ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου μας.

• ΚΑΙ ΕΥΛΟΝ ΚΑΡΠΙΜΟΝ ΠΟΙΟΥΝ ΚΑΡΠΟΝ ΟΥ ΤΟ ΣΠΕΡΜΑ ΑΓ-
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΩΓῃ ΚΑΙ Α ΓΕΝΟΣ ΚΑΙ ΚΑΘ' ΟΜΟΙΟΤΗΤΙΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΗΣ. "

Μὲ τὴν δύναμιν τούτου τοῦ βέματος εἰσι οἱ τόποι ἐπληρῆν-
τα ἀπὸ νεόφυτα καὶ εἰσα τὰ δένδρα γύζαντο, εἰς τὸ φυσικὸν ὁ-
ψηγλὸν μέλος των, εἰσαί οἱ ὀχλοὶ, κυπάρισσοι, καὶ πεῦκοι, καὶ ὁ-
λοι οἱ θάμνοι ἐπύκνω, ἦσαν πολύβλαστοι, καὶ ὄσσεως κατὰ τὴν
φύσιν των· καὶ τὰ τριανταφυλλοειδῆ φυτὰ, αἱ τριανταφυλ-
λέαι, καὶ μωρίναι, καὶ ὁσπραί, εἰσα εὐθὺς ἐκ τοῦ μηδόντος ἐκ-
δύσαν εἰς τὸ εἶναι ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καθὲν μὲ τὴν φυσικὴν ἰ-
διότητα διατρέποντα μὲν μεταξὺ των, γνωριζόμενα δὲ μὲ ἕνα
χωριστὸν χαρακτῆρα. Πλὴν τὸ τριαντάφυλλον τότε ἦτο χωρὶς
ἀκάνθας, διότι ἡ ἀκάνθα διωρισθῇ εἰς τὸ κάλλος τοῦ τριαντα-
φύλλου ὑπερον, διὰ τὸ εἶχμεν πλησίον εἰς τὴν εὐφροσύνην
τοῦ τριανταφύλλου τὴν λύπην τῆς παραδόσεως, διὰ τὴν ὅποιαν
κατεδικάσθη ἡ γῆ, νὰ βλαστήσῃ εἰς ἡμᾶς τριβόλους καὶ ἀκάνθας.
Προβαλλουσι δὲ τινες, ὅτι ἡ γῆ ἐπροστάχθη νὰ βλαστήσῃ ἔβλον
κάρπιμον ποιῶν καρπὸν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῇ· πῶς δὲ
πολλὰ δένδρα βλέπομεν ἀκαρπα, καὶ ἀσπερμάτιστα· ἀποκρινό-
μεθα λοιπόν, ὅτι τὰ τιμιώτερα εἰς τὴν φύσιν ἡξιώθησαν καὶ
προηγούμενης ἐνθυμήσεως· ἔπειτα ἐκεῖνος ὅστις θεωρεῖ ἀκριβῶς
τὴν φύσιν τῶν φυτῶν, θέλει εὖρει εἰσα, ἢ σπερματίζοντα, ἢ
δύναμιν ἔχοντα ἰσοδύναμον μὲ τὰ σπέρματα. Διότι αἱ αἰγίροι,
καὶ ἰτάαι, καὶ λεῦκαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καρπὸν μὲν οὐδένα φέ-

ρουσι φανερά· σπέρματα δὲ ἔχουσι βέβαια· ὅτι ἡ κίχκα· ὅστις εἶναι εἰς τὸ φύλλον των πλησόν, τὸν ὅποιον ὀνομάζουσι μίσχον, ἔχει δύναμιν σπέρματος. Ἐπειδὴ ὅσα ἔχουσι φύσιν νὰ γίνωνται ἀπὸ κλαδούς, προβάλλουσιν ἀπὸ ἐκείνου τὸ μέρος τὰς ρίζας των· ἀλλὰ καὶ αἱ βλαστήσας, καὶ παραρρυαθεὶς τῇ ριζῶν, σπέρματος λόγον ἔχουσι, τὰς ὁποίας οἱ φυτοκόμοι παρασπῶσι, καὶ αὐξάνουσι τὸ γένος ἐκείνων τῶν φυτῶν. Ὅμως, καθὼς εἰπαμεν, πρότερον ἡξιώθησαν μνήμης τὰ ἀναγκαϊότερα εἰς τοὺς ἀνθρώπους φυτὰ, ὅσα ἔμελλον νὰ χρησιμεύωσιν εἰς αὐτοὺς μὲ τοὺς καρπούς των διὰ τὴν πλουσίαν ζωοτροφίαν των· ἡ ἄμπελος ὁηλαδὴ μὲ τὸν οἶνον, ὃς εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου· ἡ ἐλαία, διὰ νὰ ἰαλρήνῃ πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ· εἰς τὴν ἑπομένην ἄμπελον συνέντευχον ἐν ταυτῇ ἀπὸ τῆς φύσιν της, ἡ ρίζα, τὰ κλήματα βλαστάνοντα ὀλόγυρα, καὶ εἰς ὕψος, οἱ βλαστοὶ οἱ ἐλαίκες, ἡ ἀγρουρίδα, καὶ τὸ σταφύλιον. Εἶναι ἀρκετὴ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου μόνη ἡ ἄμπελος θεωρουμένη μὲ σύνεσιν, νὰ φέρῃ εἰς ἐνθύμησιν τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου μας, ὅστις ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἄμπελον, καὶ τὸν πατέρα γεωργόν, καὶ τοὺς πιστοὺς ὀρθοδόξους, τὰ τέκνα τῆς ἐκκλησίας, προσαγρεύει κλήματα, καὶ προσκαλεῖ ὅλους εἰς πολυκαρπίαν ἀγαθοεργίας, διὰ νὰ μὴ καταδικασθῶσιν ὡς ἀχρηστοί, καὶ παραδοθῶσιν εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ τῆς κολάσεως. Διὰ τοῦτο εἰς καθὲν μέρος τῆς Γραφῆς ἐξομοιώνει τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰς ἀμπέλους. «Ἀμπελῶν ἐγεννήθη τῷ ἡγαπημένῳ, ἐν κέρατι, ἐν τόπῳ πίναν» καὶ ἀλλοῦ «Ἀμπελῶνα ἐφύτευσα, καὶ περιέβηκα φραγμόν» φανερώων μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀμπελῶνος, τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὰς ὁποίας φραγμόν περιέβηκε τὰς ἐντολάς αὐτοῦ καὶ τὰ θεῖα προστάγματα, καὶ φυλακὴν τὰ ἀγγελικὰ τάγματα κατὰ τὸν Προφουτάναντα, «Παραμβάλει ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν.» Ἐπεὶτα ὡς χαρακώματα ἔβαλεν εἰς τὴν ἐκ-

κλησίαν πρῶτον Ἀποστόλους, δεύτερον Προφῆτας, τρίτον διδασκάλους,· καὶ μετὰ τὰ ὑποδείγματα τῶν μακαρίων, ἐκείνων δένδρων, ἀναδιδάξει τὰ φρονήματά μας εἰς οὐρανούς, διὰ νὰ μὴ ὑπαρχωμεν ἐρρηγμένοι κατω, ὅπερ τοῦ πονηροῦ καταπαταυμένοι. Διδρῖζει δὲ ἡμᾶς ὁ Θεὸς, πρὸς τοὺς τοῦτοι, νὰ ἡμεῖς ἀσεβέμενοι, ὡς μετὰ ἑλίκας τῆς ἀμπέλης, μετὰ τὰς περιτλοκάς, τῆς ἀγάπης τῶν πλησίων μας, καὶ νὰ ἔχωμεν πάντοτε τὴν ὁρμήν, καὶ τὸν τοχασμόν μας εἰς τὴν οὐρανὸν ἐπὶ τῶν ὡσαν τὰ, ἀσθενήσαν, τῆς ἀμπέλης ἐπὶ τῶν αἰ; τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλοτάτων δένδρων. Ἐθέσπισε δὲ ἡμᾶς ἀκμὴν, νὰ ὑπομενωμεν σκατιόμενοι, ἀπορρηπτοντες, τὰς τοῦ κόσμου μερίμνας, αἱ ὅποιαι γίνονται βάρος εἰς τὰς καρδίας μας· διότι ἐστὶ καταφρονῆσαι τὴν ἀγάπην τῆς σαρκός, καὶ τὴν φιλίαν τῶν χρημάτων, καὶ ἀνέπτεται ἀπὸ τὰς αὐτίας δοξᾶς τῆς παρούσης ζωῆς, ἀλλὰ τὰ βόσκονται, καὶ τὰς καταφρονεῖ, ὡς οὐκίαν καὶ ὄνειρον, ὁ τοιοῦτος ἐκκαρῆς, καὶ ἀνέπνευσεν, ἀπορρίπτων τὸ μάταιον βάρος τοῦ κοσμικοῦ φρονήματος. Πρέπει δὲ κατὰ τὸν λόγον τῆς παρουσίας νὰ μὴ ὑλομανῶμεν, πολιτευόμενοι μετὰ ἐπιδοκίῃ, καὶ ἐπιθυμοῦντες, ἐπαίνους καὶ ἐγκώμια, ἀλλὰ νὰ ὑπάρχωμεν καρποφόροι, φυλάττοντες εἰς τὸν ἀληθινὸν γεωργὸν τὴν τοῦ ἔργου ἐπιδοκίῃν, καὶ διατρέβοντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ὡς ἐλαία καρτάκαρπος, καὶ ἔχοντες τὴν ἐλπίδα πρὸς Θεὸν νεάζουσαν μετὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πίστεως· διότι τοιοῦτοιτρόπως μιμούμεθα τὸ δαιδαλὸς τῆς ἐλαίας καὶ τὸ πολύκαρπον, μετὰ τὴν διηγετικὴν ἀλεημοσύνην πρὸς τοὺς πένητας.

Ἄλλ' αἱ ἐξετάσομεν τὰς τεχνικάς διατάξεις τοῦ κανσφόρου δημιουργοῦ, δηλαδὴ πόσα γέννη φυτῶν τότε ἐδιδάστησαν, ἀλλὰ μὲν καρποφόρα, καὶ ἄλλα ἀκαρπα, ἕτερα εἰς ναυπηγίαν ἐπιτήδεια, καὶ ἄλλα εἰς χρήσιν καυσίματος· καὶ ἀνὰ μέσον εἰς αὐτὰ ὁ στολισμὸς παντὸς δένδρου πολυποίκιλος· κατὰ τοὺς κλάδους του, καὶ ἡ κατανόησις τῆς ἐκάστου ιδιότητος ἀκατάληπτος, καὶ

ἡ θεωρία τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῶν ἑτερογενῶν πολυποικίλος πῶς ἄλλα ἔχουσι τὰ ρίζαι βυθίσαι, καὶ ἄλλα αἰγίαι· ἄλλα μὲν ἔρβια, καὶ μονοστέλεχα, ἄλλα δὲ χαμαίζηλα, καὶ χωριζόμενα ἀλλοῦ ἀπὸ τῆς ρίζης εἰς πολλὰ βλαστήρια· καὶ πῶς ἄκρινων τῶν ὁπωσίων οἱ κλάδοι εἶναι ἐξηλωμένοι μακρεῖς εἰς τὸν ἀέρα, τούτων καὶ αἱ ρίζαι εἶναι βυθίσαι κατὰ πολλὰ καὶ διαμοιρασμέναι εἰς κύκλον, διὰ τὸ τὰς ἔχουσι ὡς θεμελίον κατὰ ἀναλογίαν τοῦ βάρους, καὶ ὕψους ἀνωθεν κύτται διαφοραὶ εἶναι εἰς τὰς φλοιούς, διότι ἄλλοι εἶναι μαλακοί, ἄλλοι ξηροί, ἄλλοι μονοί, καὶ ἄλλοι μὲ πολλὰς διπλὰς. Τὸ δὲ ἄξιον ἡγομασμεῦ εἶναι, ὅτι βλέπομεν τὰ συμπτώματα τῆς νεότητος, καὶ τοῦ γηρατειοῦ τῶν ἀνθρώπων παρόμοια καὶ μὲ τὰ φυτὰ. Ἐπειδὴ εἰ, μὲν τὰ νέα φυτὰ καὶ εὐθαλῆ ὁ φλοῦς ἐξτεκνώνεται· εἰ, δὲ τὰ παλαιὰ σκληρύνεται, ὡς μὲ ρυτίδας γηρατος, καὶ ἄλλα μὲν κοπιόμενα βλαστήνουσιν, ἄλλα δὲ μέλουσιν ἀδιόδοχα, ὡς ἐάν τὸ κύψιμον ἐπρυξένησεν εἰς αὐτὰ θάνατον. Παραγρησάν τινες ποιεῖ τοῦτο· ὅτι καὶ αἱ κηκουναρίαι, ὅταν τέμνονται, ἢ καίωνται, μεταβάλλονται εἰς ὀρυμνῶνα. Εἰγνωρίσαμεν δὲ μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν γεωργῶν, ὅτι τὸ ψυσακόν τινων ἐλαττωμα θηραπύεται καθὼς αἱ ξυναὶ βοδιαί, καὶ πικρότεροι ἀμυγδαλέαι, ὅταν τρυπηθῶσιν εἰς τὸ στέλεχος τῆς ρίζης, καὶ βαλθῇ σπῆνα πέτρης βαθέως, διαπερῶσα ἀνάμεσα εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν, μεταβάλλουσιν εἰς γλυκύτητα τοῦ χυμοῦ τὴν πικρίαν. Λοιπὸν δὲ μὴ ἀπελπίζηται τις ἀμαρτωλὸς βλέπων, ὅτι οἱ γεωργοὶ μεταβάλλουσι τῶν φυτῶν τὰς πικρότητας· ἐπειδὴ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς δύναται νὰ ἀφανίσῃ τὰ διάφορα ἀμαρτήματα. Ἄλλ' ἡ διαφορὰ τῶν καρπῶν φυτῶν εἰς τὰς καρποφορίας εἶναι τόση, ὥστε δὲν δύναται τις μὲ τὸν λόγον νὰ ἀπαριθμήσῃ· διότι αἱ διαφοραὶ τῶν καρπῶν δὲν εὐρίσκονται μόνον εἰς τὰ ἑτερογενῆ, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει διαφορὰ πολλή. Ἐπειδὴ ἄλλον καρ-

πὺν ἔρρουσι τὰ ἀρσενικά, καὶ ἄλλου τὰ θηλυκά· καθὼς οἱ φυ-
 τουργοὶ διαχωρῶντες τοὺς ὡς ἑκάστη ἀρσενικὴ καὶ θηλυτικὴ
 βλέπουσι τὸ ὅτι καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἡ τῶν τῆς συμ-
 πλοκῆς τοῦ ἀρρένου· ὁ δὲ τοῦτο καὶ θαλασσοῖν ἐν τοῖς κλαῖουσιν
 τῶν θηλικῶν δὲ ἄνδρων σπέρματι τῶν ἀρσενικῶν, καὶ τοῖς
 τοτρώπῳ· ὡς ἂν ἡσθάνετο τῆς ἀπολαύσεως, ὁρίωνται τῆς
 κλαῖουσιν· πάλιν, καὶ τῆς κορυφῆς εἰς τὸ φυτόν· σχήματων. Τὸ
 τοῖον λέγουσι καὶ ὁ δὲ τὰς συκεῶν, ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν φοιτῶσιν
 ἀγρίαις συκαῖς παρὰ εἰς τὰς ἡμέρας, ἄλλοι δὲ βάλουσι ἐ-
 πὶ αὐτῇ εἰς τὰς ἡμέρας βλυνθούς, ἀγρίους καὶ θεραπεύουσι
 τῆς ἀδυναμίας, καὶ τῶν καρπῶν τῶν βέλων. Αἰσθάνεται
 εἰς τὴν φύσιν, μὲν ταῦτα τὰ ἀνθρώποις, ὅτι καὶ γυναικὶς πρέ-
 πει παλαιῶν, να λαμβάνωμεν καὶ ἀπὸ τοῦ ἐτεροῦτος μίμνηται
 εἰς τὰς ἀγρίαις, δηλαδὴ ἂν τοῦτο καὶ ἐν ἡλικίᾳ ἢ ἀρσεν-
 κόν, ὅτι ἀρσενικὴ καὶ ἔργα, τοῦτο μὲν τοῦτο καὶ συ γένος
 καλλίτερος, λαμβάνωμεν παρὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς ἡμέρας συκῆς, ἢ
 ὑποία εἰς αἰτίας τῆς ἀγρίας ἔλαβε δυνάμειν, καὶ ἐδάστασε τοὺς
 καρπούς καὶ ἑκαρποφόρησε περισσότερον.

Λοιπὸν ὁ τρόπος τῆς γενέσεως τῶν φυτῶν, καὶ αἱ διαφοραὶ
 αὐτῶν ταιαῦται εἶναι, ὀλίγα λαλήσαντες ἀπὸ τὰ φανερὰ
 πλῆθη τῶν τοῦ καρπούς ὅμως καὶ τὴν πολυποικιλίαν αὐτῶν,
 καὶ τὰ σχήματα, καὶ τὰ χρώματα, καὶ τοὺς διαφόρους χυμούς,
 καὶ τὸ καὶ ἐν ὅσῳ ὠφέλιμον, ποῖος ἔμπορεῖ νὰ τὰ ἀπαρθεύσῃ;
 δηλαδὴ πῶς ἄλλα ὠριμαζομένη ἀπὸ τὸν ἥλιον, ἄλλα κρύ-
 πτονται ἐντὸς σκεπασμάτων· καὶ ὅσων μὲν εἶναι ὁ καρπὸς ἀπα-
 λός, τὸ φύλλον γίνεται παχύ, καθὼς τῆς συκῆς ὅσων δὲ εἶναι
 οἱ καρποὶ σκληρότεροι, τὰ φύλλα γίνονται ἑλαφρά, καθὼς τῆς
 καρύδας· ὅτι τὰ μὲν σῦκα ὁ δὲ τὴν ἀδυναμίαν τῶν γυναικῶν πε-
 ρισσότεραν βοηθεῖν, τὰ δὲ κάρυα ὀλιγωτέραν διὰ τὴν σκληρό-
 τητά. Καὶ διὰ τί τὸ φύλλον τῆς ἀμπέλου εἶναι ἐσχιζόμενον; διὰ

νὰ μὴ βλάπτηται ἡ σερπυλλὴ ἀπὸ τὸν αἶρα, καὶ διὰ τὸ δέγηται τὴν ἀκτίνα τοῦ ἡλίου, μετὴν ἀραιότητά βέβαια καὶν, δὲ εἶναι χωρὶς αἰτίαν, μήτε τυγχεῖ, ἔτινεν, ἀλλὰ πάντα ἔχουσι μίαν σφραῖαν, καὶ ἀναταγῆσαν ἑποῖς λόγος, ὅ, τοῦ ἀνθρώπου, ἥμελεν τρυφώσας, καὶ ναὶ ἡγεθῆς εἰλα με ἀκριβοῖαν, δια τὸ καταλαβῆσαι τὸ ἀκρινὴ τοῦ ἰδιωτισμοῦ καὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ καὶ ἑνός, καὶ τὸ παραστήσας αἰτίας χωρὶ, ἔλλαβεν, καὶ τὸ αὐτὸ, ὅσοις καὶ τὸ διὰ μέσου τῆς βίβης, ἀπαντὰ πλὴν καὶ ἄλλον τρόπον, τρέφε τῆς βίβης, καὶ καὶ ἄλλον τὸν φησὶ, καὶ διαφορετικῶς τὸ εἶναι, καὶ τὸν καρβάν τοῦ ἰδίου, ὅσοις γὰρ καὶ τὸ φησὶ, καὶ καὶ αὐτός, καὶ εἰς τοῦ καρβάν, ὅ, καὶ τὴν αὐτὴν, καὶ τὸ ἀκρινὸς τοῦ φωτός, καὶ τὸν ἑπὶ γένει αὐτῶν τοῦ ἰδίου, τῶν ἑποῖων τὰς μεταξὺ μεταφράς, τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀπαρτήματα δὲν οὐκ ἀπαντὰ. Διότι ἄλλο τὸ ἀκρινὸς τοῦ σφραῖαν, ὅ, καὶ ἄλλοις ἑποῖς, καὶ ἄλλοις ἑποῖς, τοῦ βασιλεῦς, καὶ ἄλλοις καὶ τῆς Αἰγύπτου, καὶ Αἰθιοπίας, ἀκρινῶν. Λέγεται, ὅτι καὶ τὸ κερματὶ εἶναι ἀκρινῶν φυτῶν, καὶ πηγνύται ἔπειτα ὡς ἄλλοις, καὶ ὡς φανερῶν τοῦτο τὰ φύλλα καὶ τὰ ζωῖα, τὰ ὅποια εὑρίσκονται ἐντὸς ἐναπομειναντα, ἐνὶ ὕπαρχει εἰς ἀπαλὸν τὸ ἀκρινὸς. Καὶ ἐν συντομίᾳ, τὴν διαφορὰν καὶ ποιότητα τῶν ἀκρινῶν παντὸς φυτοῦ, ὅ, ἀκρινὸς δὲν ἡμπορεῖ νὰ παραστήσας πύστην, καὶ ὅποια ἐνέργειαν ἔχουσι. Πάλιν : πῶς ἀπὸ τὴν αὐτὴν ὑγρασίαν τοῦ ὕδατος, ὅ, οἶνος συνίσταται εἰς τὴν ἀμπελὸν, καὶ εἰς τὴν ἐλαίαν τὸ ἐλαίον; καὶ δὲν εἶναι θαυμαστὸν τοῦτο μόνον, πῶς ἐγλυκάνθη, τὸ ὕδωρ εἰς τὴν ἀμπελὸν, καὶ εἰς τὴν ἐλαίαν λιπαρὸν καὶ παχὺ ἐγένετο; ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς γλυκεῖς καρπούς ἡ διαφορὰ τῆς γλυκύτητος εἶναι ἀνεξήγητος· διότι διαφορετικῶς εἶναι τὸ γλυκὺ τῆς ἀμπέλου, καὶ ἄλλο τῆς μηλέας, καὶ τοῦ σύκου, καὶ τοῦ φοίνικος. Αὐτὴν ἐπιθυμῶ νὰ χρονοτριβήσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐξέτασιν : πῶς τὸ ἰ-

διδόν ὕδωρ εἰς τοῦτο το δαιδύρον εἶναι μάλιστα, κα' εἰ ἄλλο εἶναι στύρον, καὶ εἰς ἄλλο οἰόναι, καὶ εἰς ἄλλο πικρόν, καθὼς εἰς τὸ ἀφινθιον, εἰς τὴν σχιμαγγίαν, καὶ εἰς τὰ κατάναι, καὶ εἰς τὰς τεραδιουθους, καὶ καρύας, καὶ κράνια.

Καὶ πρὸς τοῦτοι, εἰς τὴν αὐτὴν συκὴν βλέπομεν διαφορετικὰς καὶ ἐναντίας πινύτητας, διότι ὁ ὅποις τῆς συκῆς εἶναι πικρότατος, ὁ δὲ καρπὸς γλυκύτατος. Καὶ εἰς τὴν ἀμπέλον, εἰς μὲν τοὺς βλαστου, καὶ φύλλα στυπτικώτατος, εἰς δὲ τὰς βύβας τῶν σταφυλίων ἡδίστατος. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς διαφορὰς τῶν χρυμμάτων τὸ αὐτὸ ὕδωρ βλέπομεν ἐντός τῶν λιθαδίων, εἰ, διὰ τοῦ ἀν-
θους, καὶ κοκκινίζειται, εἰ, ἄλλο, καὶ πρασινίζει, καὶ καὶ χρυαίνει, καὶ εἰ, ἄλλο, καὶ λευκαίνειται, καὶ σχεδὸν εἰς διάφορα χρώματα καὶ μεταβδίδεται, καὶ διαφύρουσιν ἐκαστὰ, καὶ προείηγε τὴν ὁσφρη-
σιν. Βλέπω ὅμως, ὅτι ὁ ἴσως κατένηγε, εἰ, ἀμετρίαν, ἀπὸ τὸ ἀνέρεσθαι τῆς ὕδατος, τὸ ὅποιον δὲ, δεῖ συμματρεῖν, ἢ ἡμέ-
ρα ὅλη, δεῖ, θελεῖ με ἀνεῖσαι, μέ, ρι, ἐσπέρα, διηγούμενον τὴν μεγάλην, ἀρίστην τοῦ ποιητοῦ με εὐτελεστάτα καὶ μικροτάτα ῥή-
ματα.

ΒΛΑΣΤΗΣΑΤΩ Η ΓΗ ΕΥΑΝ ΚΑΡΠΗΜΩΝ ΠΟΘΩΝ ΚΑΡΠΟΝ ΕΠΙ ΤΗΝ ΓΗΝ

Εἶπε, ὁ Θεός, καὶ εὐθὺς αἱ κορυφαὶ τῶν ὄρεων ἐπληρώθη-
σαν, καὶ οἱ παραδαιου ἐστολίζοντο, καὶ τὰ γέλα, τῶν ποταμῶν με διάφορα γένε, ἀνέω, ἐκαλωπίζοντο, ἄλλα μὲν καὶ εὐτρεπί-
σσαι καὶ στολίζωσι τὴν ἀνθρωπίνην τρέψαν, ἄλλα δὲ καὶ ἐτοι-
μασσαι τροφὴν εἰς τὰ βροχίματα ἀπὸ τὰ φύλλα καὶ ἀπὸ τοὺς καρπούς, καὶ ἄλλα καὶ προξενήσωσι, εἰς ἡμᾶς, ὁ δὲ τῆς ἱατρικῆς τέχνης, πολλὴν ὠφέλειαν. Δίδωσι καὶ τοὺς χυλοὺς τῶν δένδρων, καὶ τοὺς ζωμούς, καὶ τὰ φύλλα, καὶ τοὺς φλοιούς, καὶ τὸν καρπὸν, καὶ σχεδὸν ὅσα με τὴν πολικαίαν καὶ δοκιμὴν ἢ ἱατρικὴ ἐ-
πεννόησεν, ὅλα εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων ἐξ ἀρχῆς ἢ προ-
νοητικωτάτη καὶ ὀξυτάτη δύναιμι τοῦ ποιητοῦ πανούφως προέ-

θλεψε, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὕψους εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε Σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε, ὅταν ἴδῃς, τὰ ἡμερὰ δένδρα, τὰ ἄγρια, τὰ ποτιστικά, τὰ χειρσαῖα, τὰ ἀνθίζοντα, ἢ τὰ μὴ ἀνθίζοντα, θεωρεῖ τὸν μέγαν καὶ ἀπειρον Θεόν, ἐντός τοῦ μικροῦ τούτου κόσμου, καὶ θαύμαζε, καὶ αὐξήσων τὴν ἀγάπην, καὶ δοξολογίαν τοῦ κτίσαντος. Ἐξέταζε πῶς, ἄλλα μὲν φυτὰ ἐποίκισε πάντοτε θάλλοντα, ἄλλα δὲ γυμνοῦμενα· καὶ ἀποτὰ ἀειθαλῆ, ἄλλα μὲν ῥίπτοντα τὰ φύλλα των, ἄλλα δὲ φέροντα ταῦτα πάντοτε· διότι ἢ ἑλαία καὶ πίτυς, ῥίπτει μὲν τὰ φύλλα, ἀλλάσσει δὲ αὐτὰ ἀκαταλήπτως, ὥστε ὅτε φαίνεται ποτε ὅτι ἀπογυμνώνεται τὴν κορυφὴν τῆς· ὁ φαίνει· ὅτε κρατεῖ πάντοτε τὰ φύλλα τὰ αὐτὰ ἀπὸ ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς αὐτοῦ βλαστήσεως. Ἐπειτα στοχασοῦ πῶς ἡ μυρική εἶναι ἀμφιβόφυτος, καὶ κατα τα, εὐρήμους εὐρίσκόμενον, καὶ εἰς τὰ ποτιστικά καὶ φλυδῶρα ἀνθίζοντα, ὁ δὲ τοῦτο καὶ ὁ τροφῆτης Ἱερεμίας δικαίως προμνησίζει με τοῦτο τὸ φυτόν τὰ ἔτη τὰ πονηρότερα καὶ δολιχότερα.

•ΒΛΑΣΤΗΣΑΤΩ Η ΓΗ•

Τὸ μικρὸν τοῦτο πρῶταγμα εὖθις, ἐγένετο φύσις μεγάλη καὶ θεωρία ἑντεχνος, ὑπερβαίνουσα τὸν νοῦν, τὸν ἀνθρώπινον. Τὸ ὅποιον πρῶταγμα διασώζεται ἀκόμη εἰς τὴν γῆν, μέχρι τοῦδε, καὶ βιάζει αὐτὴν κατὰ πᾶν ἔτος νὰ ἐκβάλῃ τὴν δύναμίν τῆς, καὶ νὰ βλαστήσῃ δακτύλους, καὶ σπέρματα, καὶ δένδρα, ὁ ποιητῆς αὐτὴν ἐδιώρισε διότι κατ'ὧς οἱ στρόβιλοι ἀπὸ τοῦ πρώτου κύπημα κἀμνουσι τὰς περιστροφὰς των, ὅταν τὸ κέντρον των πηχθῇ εἰς τὴν γῆν, ὁλόγυρα περιστρεφόμενοι· τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ φύσις τῶν φυτῶν ἀπὸ τὴν πρώτην πρῶταγὴν ἐδέξατο τὴν ἀρχήν, καὶ διαδραίνει ὅλους τοὺς χρόνους, ἕως οὗ καταντήσῃ εἰς τὴν κοινὴν των παντων συντέλειαν. εἰς τὴν ὅποιαν καὶ ἡμεῖς ὄλοι μὲ καρποφορίαν ἔργων ἀγαθῶν τρέχομεν, διὰ νὰ φυτευθῶμεν ἐν τῷ ὠκυπύριον, ἐν αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. ὃ ἡ

δόξα καὶ τὸ κράτος· οὐ τοῦ αἰῶνα, τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Σ Τ.

ΠΕΡΙ ΓΕΛΕΣΕΩΣ ΦΩΣΤΗΡΩΝ

Ὅσοι θεωροῦσι τοὺς παλαιστοτάς καὶ ἀγωνιστάς, πρέπει νὰ διέ-
γνωνσι καὶ αὐτοὶ κάποια προθυμία καὶ εὐτανίαν, καθὼς βλέπο-
μεν τοῦτο γινόμενον εἰς τὰ τῶν ἀγῶνων σταδία· διότι κατὰ τοὺς
νόμους τοῦ θεσποιοῦς γὰρ γίγνεται μὲ γυμνῆς τὴν κεφαλὴν, διὰ
να μὴ ὑπάρχωσι μόνον θεαταί, ἀλλὰ καὶ συναγωνισταὶ νὰ γί-
νωσκαι. Γοιουτατόπως λοιπόν καὶ εἴτι ἐξισταῖσι τὰ μεγάλα
καὶ ὑπερφυλῆ θεάματα καὶ ἀκούσονται ὑπαρχοῦσι τῆς ακροατικῆς
καὶ ἀπορρήτου θείας σοφίας, καὶ ἀφ' ἐκείτων πρέπει νὰ ἔχωσι
προθυμίας εἰς τὴν θεωρίαν τῶν θείων θεμιτοεργημάτων, καὶ ὅ-
μοῦ μὲ ἡμᾶς νὰ συναγωνίζωνται, καὶ ὅχι νὰ παρίστανται μόνον
κριταὶ μὲ παρατήρησιν, διό νὰ μὴ μᾶς λαμβάνῃ τῆς αληθείας ἡ
φανερίωσις, καὶ γένηται ἡμῶν καὶ εἰς τοὺς ἀκουστάς ἐκ τοῦ ἡ-
μῶν σφάλματος. Λέγω δὲ ταῦτα ἐπειδὴ ἔχομεν προκείμενον τὴν
ἐξέτασιν τῆς κτίσεως, καὶ τῆς θεωρίας τοῦ συμπαντος, ἡ ὅποια
δὲν ἔχει τὰς ἀρχὰς ἀπὸ νοσμένης σοφίας, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ
λογα, τὰ ὅποια ὁ Θεὸς ἐδόξαζε τὸν προφῆτην Νιωστὴν, λαλήσας
εἰς αὐτόν, ὅχι μὲ ἀνηγήματα, ἀλλὰ εἰδικῶς, πρόσσωπον πρὸς πρό-
σωπον εἶπε, εἶναι ἀνάγκη, οἱ ἀκούσται τῶν μεγάλων τούτων
θείων διδασμάτων, νὰ ἔχωσι τὸν νοῦν τῶν προγεγυμνασμέ-
νων εἰς τὴν αὐτῶν κατὰκρησιν. Λοιπόν, ἂν ποτε ακροατὰ ἔδλε-
φας ἐν καιρῷ νεκτὸς καθαρᾶς, τὰ ἄρρητα κάλλη τῶν ἀστέρων,
καὶ ἐνόησας μὲ τοὺς οὐράνιους τῆς φύχης σου τὸ τεχνίτην
τῶν δλων, δηλαδὴ ποιος ἐπέβλεπε μὲ τὰ ἀνθη τούτα τὸν οὐ-
ρανόν; καὶ πῶς τα ὀρώμενα ὅχι μόνον τέρπει τὸν ἀνθρώπον,

ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰς χρείας ἀναγκαιῶς τοῦ χρησιμεύουσι· καὶ πάλιν ἐν καιρῷ ἡμέρας, ἀν' ἐκταταίχες μὲ στοχασμὸν ἔξυπνον, τῆς ἡμέρας τὰ θέαματα, καὶ ἐσουλλογισθῆς διαμέσου των δορυμένων να φτιασιδεύων τὸν θεὸν τὸν ἀόρατον, οὕτω στοχάζομαι, ὅτι ἔλθεις ἐν ταύτῃ διὰ τὴν συναριθμητὴς μὲ τὸ μαγαρίον καὶ σεβασμὸν τοῦτο τῆς ἐκκλησίας, πατριώμα, καὶ τὴν γέννη, ἀχρηστικῆς πρόθυμος, καὶ ἐλπιεστικῆς· ἔλθετε λοιπὸν τὴν σὰς δὴδητάμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ ἀποκουφὰ θαύματα τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως, πικνωτέες σὰς ἀπὸ τὴν χεῖρα, καλῶς ξαναγίζουσιν οἱ εὐδόμενοι τοῦ, ξένου, καὶ ἀρχαίους εἰς τὰς μεγάλας τῶν πωλεων ἡδὲ ταύτης τὴν πόλιν, τῆς παλαιᾶς πατρίδα ἡμῶν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν μᾶς ἀπαΐωνωσεν ὁ ἀνθρωποκτόνος· διαβολὸς μὲ τὰς αὐτοῦ πονηρίας καὶ δουλοπότητας, θέλεις ἰδῆ τὴν πρῶτην τοῦ ἀνθρώπου γένεσιν, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον, τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν ἡ ἁμαρτία, τὸ πρωτότοκον γέννημα τοῦ ἀρχαίου τοῦ δαίμονος· ἐντὺς αὐτῆς θέλεις γνωρίσει τὸν ἑαυτὸν σου κατὰ μὲν τὴν φύσιν χοικὸν καὶ γήινον, ἔργον δὲ τῶν θείων χειρῶν καὶ πλαστούργημα· θέλεις στοχασθῆ, λέγω, ὅτι εἶσαι πολὺ κατώτερος κατὰ τὴν δύναμιν ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα, ἀλλὰ θέλεις μάθει, ὅτι ἐχειροτονήθης ἀπὸ τὸν θεὸν ἀρχὴν καὶ ἐξουσιαστῆς των ἀλόγων καὶ τῶν ἀψύχων ὀλιγώτερος κατὰ τὰ φυσικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ μὲ τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ λογικοῦ δυναμείας να ζωντανήσῃ, καὶ ἔως εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν να ὑψωθῇ, καὶ τὴν γέννης ὅλος οὐράνιος· ἐὰν μάθωμεν ταῦτα, θέλομεν γνωρίσει τὸν ἑαυτὸν μας, θέλομεν προσκυνήσει τὸν κτίστην, θέλομεν δουλεύσει τὸν δεσπότην καὶ ἡγίον, θέλομεν δοξολογῆσαι τὸν ἀληθινὸν πατέρα ἡμῶν, θέλομεν ἀγαπήσει τὸν τροφέα ἡμῶν, θέλομεν εὐλοβηθῆ τὸν εὐεργετὴν ἡμῶν, καὶ δὲν θέλομεν παύσει ποτὲ ἀπὸ τοῦ νὰ λατρεύωμεν, καὶ νὰ ὑμνολογῶμεν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν τῆς παρούσης, καὶ μελλούσης τὸν αἴτιον· ὅτι αὐ-

τῆς δὲ πανοικτιόμων θεός μᾶς ἐπλούτισε μὲ τὰ ἐγκόσμια πλουσιώτατα, καὶ οἷα μέσον τῶν κοσμικῶν ἐργεσιῶν τοῦ μᾶ; πληροφανεῖ περὶ τῶν μελλόντων καὶ αἰώνων· ἐπειδὴ ἂν τὰ πρόσκαιρα ᾔηται τοιαῦτα, ἵπσον θαυμαστά καὶ μεγάλα εἶναι τὰ αἰώνια; ἂν τὰ φαινόμενα ᾔηται τόσον καλὰ καὶ ὡραϊότατα, ἵπσον ὡραϊότατα ἀσυγκρίτως εἶναι τὰ ἀφανῆ καὶ ἀόρατα, ἂν τὸ μέγεθος τοῦ οὐρανοῦ ὑπερβαίῃ τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἵποιος νοῦς θέλει δυνηθῆναι νὰ ἐξυμῶσθαι, καὶ νὰ κατανοήσῃ τὴν φύσιν τῶν αἰθέρων; ἂν ὁ ἥλιος οὗτος ὁ φθαρτός ᾔηται τόσον λαμπρὸς, τόσον μέγας, ὡς ὅστις εἶ, τὴν κτίσιν, καὶ τακτικώτατος εἰς τὰς περιόδους τοῦ, ἔχων καὶ τὸ μέγεθος σύμμετρον μὲ τὸ πᾶν, ὅ,τι νὰ μὴ ἐκπίπτῃ ἀπὸ τὴν ἀνασχίαν, ἀλλ' ὡς ὀφθαλμός καθαρός νὰ στολίσῃ ὅλην τὴν κτίσιν μὲ τὴν φυσικὴν τοῦ καλλοῦ καὶ λαμπρότητα· ἂν ἡ θεωρία τοῦτου, λέγω, ᾔηται ἀχόρτατος, ἵπσον ἀκρεστός καὶ λαμπρότατος ἀσυγκρίτως· καὶ ἀναταλάττωσιν ὑπαρχει ἡ τῆς δικαιοσύνης ὑπεράπειρος ἥλιος; ἂν εἰ, τὸν τυφλὸν ᾔηται μεγάλη λύπη καὶ δυστυχία, ὅστις δὲν βλέπει τοῦτον τὸν αἰσθητὸν ἥλιον, ἵπσῃ μεγάλῃ ζημία εἶναι εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν νὰ στερηθῇ τὸ αληθινόν φῶς καὶ ὑπέρλαμπρον;

• ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΕΝ Ο ΚΕΟΣ ΓΕΝΕΤΗΘΗΤΩΣ ΑΝ ΦΩΣ ΠΗΡΕΣ ΕΝ ΤΩ ΣΤΕΡΕΩΜΑΤΙ ΤΟΙΣ ΟΥΡΑΝΟΙΣ ΕΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΤΗΣ ΤΗΣ, ΔΙΑΝΟΙΕΙ ΖΕΙΝ ΑΝΑ ΜΕΣΟΝ ΤΗΣ ΔΙΑΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑ ΜΕΣΟΝ ΤΗΣ ΑΓΚΙΤΟΣ •

Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἐγένοντο πρότερον τὸ φῶς ἐδημιουργήθη, ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ διεχωρίσθη, τὸ στερέωμα καὶ ἡ ἔγρηδ ἐφανερώθη, τὸ ὕδωρ συντηθοίσθη εἰς τὴν διωρισμένην συναγωγὴν, ἡ γῆ ἐπληρώθη ἀπὸ τὰ αὐτῆς γεννήματα, τὰ ἀναριθμητὰ γένη τῶν βοτανῶν ἐβλάστησαν, καὶ ἦτο ἐστολισμένη ἀπὸ εἶδη φυτῶν διάφορα· ὁ ἥλιος ὁμοῦ καὶ ἡ σελήνη ἀκόμη δὲν ἔτινον, διὰ νὰ μὴ ὀνομασῶσι τὸν ἥλιον πατέρα, καὶ ἀρχηγὸν φωτός, καὶ τῶν τῆς γῆς βλαστημάτων δημιουργόν, οἱ μὴ θεὸν τι-

πάντες τες Δ' αὐτὸ ἔλαβον ἢ τετάρτῃ ἡμέρᾳ, καὶ τότε εἶπεν ὁ θεός· «γεννηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ.»

Ἦσαν μαθηταὶ ἐκεῖνον, ὅστις εἶπε τὴν προσηγῆν. λαμβάνει εἰς τὸν οὐρανόν σου καὶ ἐκεῖνον, ὅστις αὐτὴν ἔχουσεν.

Ε Π Ε Ν Ο Μ Ε Α Σ Τ Η Ν Θ Ε Ο Τ Ω Σ Α Ν Φ Ω Σ Π Ι Ρ Ε Σ , Κ Α Ι Ε Π Ο Η Σ Ε Ν Ο Θ Ε Ο Σ Τ Ο Υ Τ Δ Ι Ο Φ Ω Σ Τ Η Ρ Α Σ .

Ἦτος εἶπε, καὶ τοῖος ἐποίησε, ὅδε εἶναι· εἰς αὐτὰ τὰ λόγια. τὰ δύο πρόσωπα τῆς τριτημηνίας ἡμετέρας, ἄντι τοῦ δογμα τῆς θεολογίας. εἰ, ὅλην τὴν θεαν Γραφὴν εἶναι εσπερμένον μὲ τροπὴν μυστικώτατον εἰς τὴν γενεάν των φωστῆρων φανερίωει, ἢ Γραφὴ καὶ τὴν ἀναγκὴν τῆς αὐτῆς γενέσεως, εἰς φαῦσαν ἐπὶ τῆς γῆς Ἄντ' ἰνέσεως τοῦ φεγγατοῦ ἐκτεταταί, ἢ ἢ, ἰδὲ τί τὴν παλιν ὁ ἥλιος λέγεται, ὅτι ἐκτεταί εἰς φαῦσαν καὶ φωτισμόν; τούτο δὲ εἶναι ἐκτετατόν εἰς τὰ πρὸς ἐκτετατά περὶ τοῦ φωτός, ὅτι τὸ φῶς τοῦ φωτός, ἐκτετατόν, ἢ ἢ, τὴν δὲ ἐκτετατὴν τούτο τὸ σῶμα τὸ σφαιρικόν καὶ ἡλιακόν, ὃ π ν α ὑπάρχει ἐν ὄντη δεικνύον ἐκτετατόν τοῦ φεγγατοῦ, ἐκτετατόν, ἢ ἢ. Ἄντι καὶ τὸ πῦρ εἶναι ἄλλο, καὶ ὁ ἡλιακὸς ἄλλο, ὁ ἡλιακὸς τὸ πῦρ ἔχει τὴν οὐρανὴν καὶ φωτίζει. ὁ δὲ ἡλιακὸς κατεσκευάσθη, διὰ καὶ τὴν ἐκτετατὴν ἐπ' αὐτὸ τὸ φῶς τοῦ φεγγατοῦ καὶ εἰς φωστῆρες τὴν κατεσκευάσθησαν ἐκτετατόν τοῦ καθαρῶτατος καὶ αὐτοῦ φωτός, δεικνύον ἡλιακὸν καὶ καὶ καὶ ὁ θεὸς ἀποστολὸς Παῦλος ὀνομάζει τινὰς φωστῆρας ἐν κόσμῳ ἀνθρώπους, τὸ δὲ φῶς τοῦ κόσμου εἶναι ἄλλο, ἀπὸ τοῦ ἡλιακοῦ ἐκτετατόν οἱ ἄγιοι, καὶ ἡγενοντο φωστῆρες, φωτίζοντες καὶ διδασκόντες τὰς ψυχὰς καὶ ἀποδιώκοντες τὸ σκότος τῆς ἀγνοίας τοῦ φεγγατοῦ καὶ τὴν δὲ τῶν ὅλων ὁ ἡλιακὸς κατεσκευάσθη τούτων τὸν ἡλιακόν, καὶ ἔδωκεν ἐκτετατόν τὸ φῶς, διὰ καὶ λαύτη καὶ καὶ φωτίζει ὅλον τὸν κόσμον.

καὶ αὐτὴν, μὴ ἀπιστῇ τις εἰς τὰ εἰρημένα, εἰ ἄλλο εἶναι ἢ

λαμπρότης τοῦ φωτός, καὶ ἄλλο τὸ σῶμα τὸ δεκτικὸν τοῦ φω-
τός· ἐπειδὴ ὅλα τὰ οὐράνια τοιοῦτοτρόπως διαιροῦνται ἀπὸ ἡ-
μᾶς εἰς τὴν δεκτικὴν οὐσίαν, καὶ εἰς τὴν ποιότητα, ἣτις συνέβη
εἰς αὐτήν καὶ καθὼς εἰς τὴν φύσιν ἡ λευκότης εἶναι ἄλλο, τὸ δὲ
σῶμα, ὅτερ διίχεται τὴν λευκότητα εἶναι ἕτερον. οὕτω καὶ τὰ
εἰρημμένα φῶς καὶ φωστὴρ διάφορα ὄντα, ἐνωθήσαν μὲ τὴν
δύναμιν τοῦ κτισμένου. ἔστι μὲν λέγειν, ὅτι ταῦτα εἶναι ἀδυνα-
τον νὰ χωρισθῶσι τὸ ἓν ἀπὸ τοῦ ἄλλο· οὔτε θῶν λέγω, ὅτι ἡμι-
ποροῦμεν ἡμεῖς νὰ διακρίνωμεν τὸ φῶς ἀπὸ τοῦ ἡλίου, σῶμα,
ἢ ἢ ἐνείνα, τὰ ὅπου εἶναι χωριστὰ εἰς ἡμᾶς μετὰ τὴν ἐπίνοιαν,
ἀλλὰ ὁ ποιητὴς τῆς φύσεως, δυνάται νὰ τὰ διαχωρίσῃ μὲ τὴν
παντοκράτορικὴν τοῦ δυνάμιν ἐπεὶ ὁ ἡμεῖς δὲν ἡμποροῦμεν,
βιάσει, νὰ χωρισθῶμεν τὴν καυστικὴν δυνάμιν τοῦ πυρός ἀπὸ
τὴν λαμπρὴν τοῦ ὁμοῦ, ὅμως θελων νὰ ἐξυπνίσῃ τὸν θερά-
ποντα αὐτοῦ Μωυσῆν μὲ παράδοξον θεωρίαν, ἔδωκεν ἐπάνω
εἰς τὴν βάθρον πυρ, τὸ ὅπου ἐνέργει μόνον τὴν λαμπρότητα
τοῦ, τὴν δὲ καυστικὴν τοῦ δυνάμιν διακάλυψε, καθὼς καὶ ὁ
Ψαλμωδὸς μαρτυρεῖ «Φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος πλόγα πυ-
ρός.» ὁ δὲ τοῦτο μᾶς διδάσκει καὶ λόγος μυστικὸς καὶ ἀκατάλη-
πτος τῆς πίστεως, ὅτι εἰς τὸν καρὸν τῆς μελλούσης κρίσεως,
θέλει διαχωρισθῇ ἡ φύσις τοῦ πυρός, καὶ τὸ μὲν φῶς αὐτοῦ,
θέλουσιν ἀπολαύσει οἱ δίκαιοι, τὸ δὲ καυστικὸν αὐτοῦ θέλει
διορισθῇ διὰ τοὺς κολασμένους αἰώνιον. Πρὸς ταυτοῖς θέλουσι
πληροφορήσαι τὴν ἀπορίαν μας· αἱ ολιγοστεύσεις καὶ τὰ παθῆ
τῆς σελήνης, εἰς τὴν ἔπουσαν διγοστεύει τὸ φῶς, καὶ σμικρύνεται,
τὸ δὲ σῶμα αὐτῆς δὲν ἀφανίζεται, ἀλλὰ μόνον τὸ φῶς. ὅπερ
εἶναι ἐπάνω τῆς ἀποβάλλει, καὶ πάλιν λαμβάνει, δεκνύουσα εἰς
τὸ σῶμα τῆς τὴν ἐλάττωσιν καὶ αὐξήσιν. Καὶ τοῦτο εἰς πάντα
εἶναι εὐκόλον νὰ τὸ θεωρήσῃ, καὶ νὰ παρατηρήσῃ τὸ σχῆμα
τῆς, τὸ σῶμά τῆς, καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ σώματος, καὶ σχεδόν

νά καταλάβῃ ὅλον τὸν κύκλον τῆς, καὶ τὸ σῶμά τῆς, τὸ ἀφωτισ-
 στον. Ἰαὶ μὴ λέγῃς, ὅτι τὸ φῶς τῆς σείτης, εἰς τὸ νοῦ ἐπεσθῇ
 ὀλιγοστεύει καὶ αὐξάνει εἰς αἰῶνα· οὐ γάρ τι, κατὰ τὰ, φερόμε-
 καὶ κινήσεις του διότι κατὰ τὸ παρὸν δὲ, ἔχομεν, προκείμενον
 τοῦτο νὰ ἐξετάσωμεν τὸν τρόπον τῆς, ἐκλεγεῖν, τῆς σείτης,
 πῶς καὶ διὰ τι γίνεται ἀλλὰ μόνον, ὅτι τὸ σῶμα αὐτῆς, εἶναι
 ἄλλο, καὶ τὸ φωτίζον ἕτερον. Παρ. μοῖσαι νοματῶν καὶ εἰς τὸν ἥ-
 λιον, πλὴν ὅτι ὁ μὲν ἥλιος ἀπαξ ἐλαθε τὸ φῶς, καὶ φερόμε-
 μεμιγμένον μὲ τὸ σῶμά του, ἡ δὲ σείτη, κατὰ μετὰ λαμβά-
 νουσα τὸ φῶς, καὶ πάλιν ἀποβάλλουσα ἡδονήν, ἡμῶν, εἰς τὸ
 προειρηγμένα καὶ διὰ τὸν ἥλιον. Αὐτοὶ οἱ ὁμοφῶς εἶπε, ὁ ὁρι-
 σθῆσαν ἀπὸ τὸν Θεόν νὰ διεχωρίζωσι τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύ-
 κτα διότι κατ' ἀρχὰς ὁ Θεός, ἐπεχώρισεν τὸ φῶς, ἀπὸ τοῦ σκοτει-
 νου, ἐκλαλή τὴν φύσιν των ἐποίησεν ἐναντίαν ὁ τὸν μὲ ἔρωσι καμ-
 μίαν κοινωνίαν, ἀλλὰ νὰ εὐρισκῶνται ἀναμειγῆς, τῶν, φῶς καὶ
 σκότος ἀμικταί, καὶ ὅτι ὑπάρχει εἰς τὴν ἡμέραν, ὁ σκοτεινός, τοῦτο
 πρέπει νὰ νομίζομεν καὶ εἰς τὴν νύκτα τὸ σκοτεινόν, ἐπειδὴ πᾶς
 ἱσχυς, ἀπὸ τοῦ φανῇ μία λαμπρὴ φωτιά, ἀπὸ τοῦ σῶμα τοῦ ἀφωτι-
 ζον εἰς τὸ φῶς, χάνεται, καὶ τὸ πρῶτον χάνει κατὰ οὐρανόν, τὸ
 ἐσπέρας δὲ κατὰ ἀνατολὰς, καὶ ἐν καιρῷ μεσημέριας κατὰ ἀρ-
 κτικὸν μέρος διὰ τοῦτο καὶ ἡ νύξ φελλήσεται οὐδὲ μετὰ ἀνέλας
 τοῦ ἡλίου, καθὼς καὶ ὁ ἱσχυς, ἀποδείκνυει ὅτι δεν εἶναι ἄλλο
 κατὰ τὴν φύσιν του, παρὰ τῆς γῆς ἱσχυς, καὶ καθὼς ὁ ἱσχυς
 συμβαίνει ἐν καιρῷ ἡμέρας εἰς τὰ ἐμπροσθέντα τὴν ἀνέλας τοῦ
 ἡλίου, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ νύξ γίνεται μετὰ τὸ νὰ ἱσχυρίζεται ὁ
 ἀφῆρ, ὅστις εἶναι εἰς τὴν γῆν ὁλόγυρα. Ἰσχυρὸν τοῦτο ἐμφανεῖ τὸ
 διεχώρισεν ὁ Θεός ἀνὰ μέσον τοῦ φωτός, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ
 σκότους· ἐπειδὴ τὸ σκότος, ἐρχομένου τοῦ φωτός, χάνεται κατὰ
 τὴν φυσικὴν ἐναντίωσιν, ἣν ὁ δημιουργὸς εἰς αὐτὰ κατ' ἀρχὰς
 ἔδωκε· τῶρα δὲ ἐπρόσταξε τὸν ἥλιον εἰς τὰ μετὰ τῆς ἡμέρας,

καὶ τὴν σελήνην, ὅταν ἀπαρτισθῇ, καὶ γένη τελεία, ἐποίησεν ἀρχὴν τῆς νυκτός· διότι τότε σχεδὸν ἔρχονται οἱ δύο φωστῆρες κατὰ ὁριζόμενον, καὶ ἀντικρὺ ὁ εἰς τοῦ ἄλλου γίνεται ἐπειδὴ ὅταν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη πανσέληνος οὖσα, ἀποκρύπτεται· ὅταν δὲ ὁ ἥλιος βῇ πλεον, αὕτη, ἐξ ἀνατολῶν φαίνεται εἰδὲ κατὰ τὰς ἐκπτώσεις καὶ μειώσεις τῆς σελήνης ἐν ἐξακολουθεῖ τῷ φῶς αὐτῆς· εἰς ὅλην τὴν νύκτα, τοῦτο δὲ εἶναι εἰς τὸν προκειμένον λόγον, παρὰ ὅταν ᾖναι τελειοτάτη καὶ πανσέληνος, τότε ἐξορτάσῃ τὸν κιστὸν τῆς νυκτός, καὶ μὲ τὸ ἴδιόν της φῶς τοὺς ἀστέρας καὶ τὴν γῆν, ὑπερλαμπρῶσα διαμερίζει τὰ μέτρα τοῦ φαινομένου μετὰ τὸν ἥλιον.

ΚΑΙ Εἰς τὰς ἑξ ἑκάστης ΣΗΜΕΙΑ, ΚΑΙ Εἰς Αἰθροὺς, ΚΑΙ Εἰς ἡμέρας, ΚΑΙ Εἰς ἐνιαυτοὺς.

Τὰ σημεῖα καὶ γεγονότα, τὰ ἑκάστη γίνονται ἀπὸ τοὺς δύο φωστῆρας, εἶνα ἀναγκαῖα εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ὅταν δὲν περιεργάζεται τις ἕξω ἀπὸ τὸ πρῆτον, τὰ σημεῖα ὅσα εἰς αὐτοὺς φέρονται, θελεῖ εἶδει μὲ τὴν πολλὴν ἐμπειρίαν, παρὰ γνήματα γεγονυσιώτατα· διότι δύναται νὰ καταλάβῃ πολλὰ σημεῖα ὅσα τὰς βροχὰς καὶ ἄλλα διὰ τὰς ἐχρησίσαι, καὶ διὰ τὴν κίνησιν τῶν ἀνέμων τῶν μερικῶν, ἢ σφοδρῶς τῷ αἰὲ, ἢ ἀπεινοτέρων καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν παρεδωκεν εἰς ἡμᾶς, ἐν σημείοις, ὅπερ ὁ γινεται ἀπὸ τὸν ἥλιον, ὅταν γίνηται χειμῶν· ἐλπίδας γὰρ πυρρᾶζων ὁ οὐρανός· ἐπειδὴ ὅταν ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου γένη μετὰ ἥλιν, αἱ ἀκτῖνες αὐτοῦ σκοτεινιάζουσι, καὶ τὸ χρῶμα τοῦ αὐθρακώδους καὶ ὅλον αἵματῶδες φαίνεται, καθόσον προξενεῖ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς αὐτὸ τὸ φαινόμενον ἢ παχύτης τῷ αέρος· ὅταν δὲ ὁ αἶθρ ἐκεῖνος ὁ πεπυκνωμένος δὲν διαλυθῇ ἀπὸ τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου, εἶναι φανερόν διὰ τὰς πολλὰς ἀναθυμιάσεις· ἢ γῆ καὶ τὴν περίσσειαν τοῦ ὕδατος, ὅτι θελεῖ γέναι χειμῶν εἰς τοὺς τόπους ἐκεῖνους, ὅπου

συναθροίζεται. Ὁμοίως γίνεται, καὶ εἴταν ἡ σελήνη ἀπὸ τῶν αὐ-
 τὰς παρεια, ἀναθυμιάσει· περιτριγυρίζεται ἀλλὰ καὶ τὰ λεγό-
 μενα αἰώνια διόγγρα εἰς τοὺς ἡμῶν φανερώουσιν, ἢ πολυμο-
 θρίας, ἢ ἀνεμῶν σφοδρότητας· ἢ καὶ αἱ ὀνομαζόμεναι ἀνιή-
 λιοι, οἱ ὅποιοι συμπιπτόμενοι μετ' ἡν κωτῶν τοῦ ἡλίου, διὰ
 κάποια σημεῖα καὶ συμπτώματα τοῦ αἵους. βλεπομένη εἶναι γί-
 ναντες καὶ ὡς καὶ αἱ βάθος αἱ ὅποιαι φανόμεναι ὄρθαι εἰς
 τὰ σύννεφα, κατὰ τὸ χρῶμα τοῦ τοῦτο τῆς ἡμέρας, ἢ βροχία, καὶ
 χιμῶνα, εἰσιπῶνα, ἢ τῆς πολλῆς ἀλλαγῆς τοῦ αἵρος, σημαί-
 μαίνουσιν Ἄλλα καὶ εἰς τὴν σελήνην ὅσα σημεῖα, ἢ οἱ ἰο-
 στερεῖ, κατὰ σημεῖα παρετήρησαν ὅσοι εἰς ταῦτα γαστρίον-
 ται, εἶναι ὅλο, ὁ πῶρ, οἷος ἀπὸ μεταβάλλεται κατὰ τὰ αὐτῆς, σελή-
 νιατα ἐπειδὴ εἴταν ἡμεῖς εἰς τὴν ταύτην ἡμέραν καθάρια προ-
 σημαίνει γαλήνην σταθεράν ὅταν δὲ φαίνεται εἰς τὰ αἶμα κα-
 χεῖα καὶ διόγγραντες, φασερίζει ἢ βροχίαν ὁσδοῖαν, ἢ ἀνέ-
 μων σφοδρότητα· κινῶσιν ὅσα ποῖα δὲν ἔξωρεται ὅσον ἀνέ-
 λειται προῖεναι εἰς τὴν χρεῖαν τῶν ἀνθρώπων τῶν ὁσφωτῆ-
 ρων τα σημεῖα ταῦτα· προβλεποῦσιν οἱ ναῦται τοὺς κινδύνους
 τῶν ἀνέμων, καὶ ἐμβαζοῦσιν εἰς τοὺς λιμένας, τὰ αὐτῶν πλοῖα
 ὁ ὁδοκῶν προμανθάνει νὰ ἀποφεύγῃ τὰ βλάβας, διὰ τὴν συ-
 γνότητά τοῦ αἵρος, αἱ ὅποιαι εἰς αὐτοὺς γίνονται καὶ οἱ γεωρ-
 γοὶ ἀπὸ τὰ σημεῖα τῶν ὁσφωτῆρων μανθάνουσι τοὺς ἀρμο-
 διους καιροὺς, ποτε νὰ σπείρωσι, νὰ φυτεύωσι, καὶ νὰ κλαδεύ-
 ωσι· Ἡρὸς τοῦτο καὶ ὁ ἑὸς προσέειπεν, ὅτι θέλουσι φανῇ κά-
 ποια σημεῖα εἰς τὸ ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ ἄστρα προτύτερα
 ἀπὸ τοῦ κόσμου τὴν συντέλειαν· Ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται
 εἰς αἷμα, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φεγγος αὐτῆς· ὅτι αὐτὰ
 εἶναι σημεῖα καὶ προγνώρισμα διὰ τὴν τῶν πάντων συν-
 τέλειαν.

Ἄλλ' ἐκείνοι οἱ ὅποιοι ὑπερπηδῶσι τὰ ἑκαμμένα, καὶ πα-

ραλογίζονται, μεταφέρουσι τὰ λόγον τῆς θείας Γραφῆς εἰς βοή-
 θειαν τῆς μωρᾶς γενεήλικαλογίας, τῶν λέγοντες, ὅτι ἡ ζωὴ τῶν
 ἀνθρώπων κατέκειται ἀπὸ τῆς κατὰ τῶν οὐρανῶν σωματικῆς,
 καὶ διὰ τοῦτο οὐ λαλοῦσι καὶ βαδίζοντες ἐφρουρῶν ὅτι τὰ ἀν-
 θρώπινα συμπτώματα γίνονται ἀπὸ τὰ ἄσπρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
 τὸν ἀπλανῆ λόγον τῆς θείας Γραφῆς ἐξέωσαν εἰς σιμειῶν
 παρεξηγήσεις διὰ τῆς ταξίσεως καὶ καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων
 κατὰ τῆς ἐδικοῦντος θελήσεως, καὶ ὅ, διὰ τῆς τροπῆς καὶ μετα-
 βολῆς τῶν πάθων, εἰς τὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ περιόδον. Αὐτοὶ λεγο-
 σιν, ὅτι ἡ ἐπιπλοκή τῶν νεοσυνεμένων πλανητῶν μετὰ τοὺς ἀστε-
 ρας, οὐδὲ ποτε εἰς τὸν ζωδιακὸν κύκλον εὑρίσκοντα, ὅταν συ-
 νελθῶσι, ἀναστρέφουσιν, ἀποτελοῦσι τὰς γενέσεις τῆς ἀνθρω-
 πότητος, καὶ ἡ ἀφαιρετικὴ σφύρις αὐτῶν, καὶ ὁ διαφοροσχη-
 ματισμὸς προξενεῖ τὴν ἀφαιρετικὴν, τῆς παρούσης ζωῆς κα-
 τὰστασιν διὰ το ὁποῖον γίνονται σαργνικαί, λέγειται, ὅτι καὶ ἐν ἡ-
 μιερῶν, ἀλλὰ πάντων τῶν τριβλημάτων εἰς διαθήκην τῆς
 αὐτῆς ποταμίσσεως ὅσα τῶν κατὰ τὴν ἀσφάλειαν. Ἡ ἐφειρε-
 ται ταυτὶς τῆς γενεήλικαλογίας, ἐπειδὴ καταλαμβάνουσιν, ὅτι
 εἰς τὴν κύρουσιν τὸν χρόνον, οὐκ ὀφείνεται νὰ γνωρίσωσιν
 ὅλους τοὺς σχηματισμούς, τῶν ἀστέρων, ἀπειλείουσι τὰ μέτρα
 τοῦ χρόνου εἰς πανταλῇ στενότητι λέγοντες, ὅτι ὅστις ἤθελε
 γεννηθῆναι εἰς μικροτάτην καὶ ἀναρρίαν τινὰ στιγμὴν τοῦ χρόνου,
 γίνεται τύραννος πόλεων, καὶ ἐξουσιαστής πληθύνους, καὶ ὑπέρ-
 πλουτος, καὶ κραταίος θυντάτης, καὶ ὅστις πάλιν γεννηθῆναι εἰς
 ἄλλην στιγμὴν καιροῦ, γίνεται ἰδιώτης, πτωχός, καὶ βέροτος,
 ζητῶν ἀπὸ θύραν εἰς θύραν διὰ τὴν κατὰ ἡμερινὴν ζωοτροφίαν
 τοῦ, καὶ διὰ τοῦτο διακρίνεται τὸν ζωδιακὸν κύκλον τοῦ οὐρανοῦ
 εἰς δώδεκα μέρη, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἥλιος εἰς τριάνοντα ἡμέρας ὁ-
 λολήτρως γυρίζει τὸ δωδεκατον μέρος τῆς ἀπλανοῦ σφαίρας,
 ἐμοίρασεν καθὲν δωδεκατημόριον εἰς τριάκοντα μοίρας, ἔπειτα

καθὲν μερίδιον εἰς ἐξέχοντα ἄλλα μερίδια· καὶ καθὲν πάλιν ἐξηκοστὸν, ἐξέχοντα φοραίς μοιράζουσι. Ἀπόκόν ὑποθέ τον ἐς τὰς γενέσεις τῶν ἀνθρώπων, ὅτι κατὰ τὴν ἐκείνων μορφοποιαν γίνονται, ἀφ' ὧν ἀνδύονται νὰ φυλάξωσι, καὶ νὰ εὐρωσι τὴν ἀκριθείαν τῆς τοῦ χρόνου διαιρέσεως· διότι εὐθὺς, ἀφ' οὗ γεννηθῇ τὸ παιδίον, ἡ μαῖα παρατηρεῖ πρῶτον νὰ καταλάβῃ αὐτὸν· καὶ ὅσον χρόνον, ἢ ὑπερβολὴν δευτερον λαμβάνει τὸ κλισίον τοῦ βρέφους, τὸ ὅποιον εἶναι σημεῖον τῆς ζωῆς τοῦ γεννηθέντος, ἡ πόσα ἐξηκοστὰ στοιχάζονται, οὕτως τῷ μετὰ τὴν παρέρχονται· καὶ ἀφ' οὗ ἐπεὶ ἡ μαῖα εἰς τὸν ἀστρολόγον τὸ γεννηθὲν βρέφος, ἡ πόσα πάλιν ἄλλα ἐξηκοστὰ θέλει, ἐν τῷ μετὰ τὴν παρέρχονται, καὶ μάλιστα ἀν' αὐτῇ ὁ ἀστρολόγος, εἴτε τῆς οὐρίας, διότι πρέπει ἀκρίτως, ὅστις μέλει νὰ καταλάβῃ τὴν ὥραν τῆς γεννήσεως, νὰ ἐξετάσῃ τὰς ὥρας, εἴτε ἡμερησίαν, εἴτε νυκτερινὰς· μετὰ ἀκριθείαν καὶ διὰ νὰ παρατηρήσῃ τοῦτο, ἡ πόσα πληθὺς ἐξηκοστών πρέπει νὰ παρελθῇ, ὅπως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εὐρῇ ὁ ἀστρολόγος, ὅχι μόνον εἰς ποῖον δωδεκατημορίου ἐγεννήθη τὸ βρέφος, ἀλλὰ καὶ εἰς ποῖον μετ' ὅσον τῶν ἐξηκοστών δωδεκατημορίων, καὶ εἰς ποῖον πάλιν ἐξηκοστὸν ἐκείνων, καθὼς προειπομεν· ὅπως, καθὼς λέγουσιν, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γένῃ λεπτοτάτη καὶ βαθυτάτη ἐξέτασις τῇ χρόνῳ εἰς ἕκαστον πλανήτην, διὰ νὰ εὐρεθῇ ποῖαν σχέσιν εἶχον οἱ πλανῆται πρὸς τῆς ἀπλανεῖς ἀστέρας, καὶ ποῖον σχηματισμὸν ἀναμεταξύ των κατὰ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἐγεννήθη τὸ βρεφύλλιον· λοιπὸν ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχωσι τὴν στιγμήν μετὰ ἀκριθείαν, ἡ δὲ ἐλάχιστη παραλλαγή προξενεῖ τὴν ἀποτυχὴν τοῦ τοῦ στοιχασμοῦ των, καὶ αὗτοι οἱ ὅποιοι καταγίνονται εἰς αὐτὴν τὴν ἀνύπαρκτον τέχνην, καὶ ἐκείνοι οἱ ὅποιοι πιστεύουσιν εἰς αὐτούς, καὶ νομίζουσιν, ὅτι δύνανται νὰ ἡξέωσι τὴν τάξιν τῆς γενεθλιαλογίας των, εἶναι ἀπιστοί.

. Ποῖα δὲ εἶναι τὰ αὐτῶν μωρολογήματα; ἀκούσατε ὁ θεὸς εἶναι μαλακός κατὰ τὴν τριγὰ καὶ γαρρυλός· διδοὶ ἐγεννηθῇ εἰς τὸ ζώδιον τοῦ χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ μεγαλοφρων, ἔπε οὖν ὁ χριστὸς εἶναι ἡγεμονικὸν ζῶον, ἀλλὰ καὶ προσιρρεῖ· καὶ, ὅτι τοῦ ζῶου τοῦτο εὐχαρίστως ἰδοὶ το μαλακίον τοῦ, καὶ πάλιν τὸ ἐνδοῦσαι εὐκόλως ἀπὸ τῆν φύσιν τοῦ· ὁ ταυριανὸς εἶνα πολυπαλὴς καὶ δουλευτικὸς, ὅτι ὁ ταῦρος εἶναι πάντοτε ὑποκαταῖ εἰς τὸν ζυγόν. Ἄλλος, λέγουσιν, ὅτι εἶνα σκορπιστός, καὶ ὁ δὲ τοῦτο πλεκτητὴς καὶ κεκορπιστὴς, ὁ δὲ τὴν τοῦ ἡερῶν ταῦτα ἐμνησκῶν ἕτερος γεννηθείς εἰς τὸ ζώδιον τοῦ ζυγοῦ, εἶνα ζυγαριὸς, ὄντατος, διὰ τὴν ἰσότητά της ζυγαρίαν· ποῖος δὲν ἔθηκε καταχευάσει ταῦτα τὰ μωρολογήματα, τὸ ζώδιον τοῦ χριστοῦ, εἰ τὰ ὁπίον δίδουσι τὴν γένεσιν τοῦ ἀνθρώπου, εἶνα τὸ δωδεκάτην μέρος τῆ οὐρανοῦ, εἰς τὸ ὁπίον ζώδιον τοῦ χριστοῦ, ὅταν ἔλθῃ ὁ ἥλιος πληροῖται εἰς τὰ σημεῖα τοῦ ἔσρου, καὶ τὰ ζώδια τοῦ ζυγοῦ, καὶ ταυροῦ παραμοίως καὶ ἔν, εἶναι τοῦ ζωδιακοῦ κυκλοῦ δωδεκατημόριον. Ἀφοῦ δίδωσι τὰς προηγουμένας αἰτίας τῆς τῶν ἀνθρώπων γενέσεως εἰ, ταῦτα τὰ ζώδια· πῶς πάλιν γαρρυκτηρίζουσι τὰ ἔλθῃ καὶ διαθίσαι τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰ ἄλογα ζῶα καὶ βροχήματα; Ὁ χριστὸς λέγουσιν, ὅτι εἶνα μεταδοτικός, ὅχι ὅτι εἶναι τὸ ζώδιον τοῦ χριστοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν ἐναργητικὸν τοιαύτης προσηρρεως, ἀλλὰ ὅτι τὸ πρόβατον εἶναι τοιαύτης φύσεως· λοιπὸν διὰ νὰ μᾶς δυσωπήσῃσι, προβαλλῇσι τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν ἀστέρων, καὶ διὰ νὰ μᾶς καταπέσωσι μεταχειρίζονται ζῶα τὰ ἄλογα. Ἄν ὁ οὐρανὸς, ἔχῃ τοιαῦτα ἰδιώματα, ἔξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ἦναι καὶ αὐτὸς ὡποκείμενος εἰς ξένας ἀρχὰς καὶ αἰτίας, αἱ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὰ βροκήματα καὶ ἂν τοῦτο ἦναι ἀξιογέλαστον, πολλὸν περισσότερον εἶναι νὰ ἐπιχειρῶνται διὰ νὰ καταπέσωσιν ἡμᾶς· οἱ ἀκαῖνα, μετὰ τῶν ὁπίων δὲν ἔχομεν καμμίαν σχέσιν· ἀλλὰ ταῦτα τὰ

αὐτῶν σφίσματα προσημαζόνται μέ τῇ ἀράγῃ· τὰ ὑψόματα, εἰς τὰ ὅπλα θίαν πρὸς κώωψ, ἡ μὲν, ἢ, αὐθενε, τι ζωόριον κατακρατεῖται θίαν δὲ παρῳατῇ κανὲν δυνάτωτερον ζωῶ· ἐκχίρει τὰ ἀλλοτὰ ἐκεῖνα ὑψοματα, κα ἀφανίζει καὶ ἐκφύγει ἐκκλώματα.

Καὶ δὲν μένουσι, εἰς ταῦτα τὰ προσημαζόμενα μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰ, τὰς προσημαζέας τῶν ἀνθρώπων λεγούσιν, εἰ γίνονται αἱ τα τὰ οὐράνια πρὸς τὰ ὅπλα να ἀντιλεγόμενα εἶναι. μὲν καταγέλαστον, ἐπεὶ δὲ θίμως ἀπατνεται πολλοὶ ἀναγκάως δὲ, πρέπει να συμτήσωμε· Εὐριστώμεν λοιπὸν αὐτῶν, ἃ, τὰ σχήματα τῶν ἀστερων, ὅς, ἀλ, αὐτῶν καὶ, ἐκαστῇ, μὲν δαί, διότι ὅντες οἱ πλανῆται ἀστέρες πάντες κινούμενοι, καὶ ὅλοι μὲν ταχυτέρων, ἄλλοι δὲ βραδύτεροι καμνόντες, τὰς ταρξοδία, κινήσεις τῶν, πολλοὶς εἰς τῇ, αὐτῇ, ὡσαν ἀπκρῶουσιν ἀναμεταξύ τῶν, καὶ ἀκρῶτότεροι, καὶ τὰ νὰ ὁρώμεται ἀπὸ ἀγαθῶποιόν ἢ κακοποιόν· ἔχει μεγάλην δύναμιν εἰ, τῇ, τῶν ἀνθρώπων γένεσιν κατὰ τοῦ, λόγου, τῶν· διὰ τὴν παλιν, διώρισαν τῇ, γένεσιν εἰ, τὸ κακοδαμνηματ, ὅθεν τὰ ταῦτα αἰών σφίσματα, ὅχι μόνον ἀνέτης τοῦ, ἀστροδ, κινῶνται, ἀλλὰ εἰ τῇ, ὅν καὶ εἰς πολλὴν ἀνέδεια, ἐπειδὴ οἱ κακοποιοὶ ἀστέρες ἀναφέρουσι τῇ, κακίαν τῶν εἰ, τῶν ποιήσασα, καὶ ἀν ὁλίγ, φυσικῶν, τὸ κακὸν εἰς αὐτούς, κάμνουσι ποιητῇ τῶ κακοῦ τῶν ὁημιουργῶν βεβηλώματα· εἰδὲ εἶναι κακοὶ προσημαζέας, πρῶτον θελομεν ὀνομάσαι καὶ τὰ ἀστρο ζωῶ προσημαζέας, ὡς ἔχοντα κίεας καὶ ὁρμάς αὐτεξουσίας, τὸ ὁποῖον εἶναι μανικώτατον, καὶ παραφρονέστατον· δεύτερον εἶναι καὶ παραλογώτατον, εἰ δὲν διαμαρτίζουσι τῇ κακίαν καὶ ἀγαθότητα εἰς τοῦς ἀνθρώπους κατὰ τῇ, ἀλλαν τῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ εὐρήθη, εἰς τοῦτον τὸν τοτον, εἶναι καλός, καὶ ἐπειδὴ βλέπεται ἀπὸ τοῦτον τὸν πλανήτην γίνεσθαι κακοποιός ὁ ὅς, καὶ ἐπειδὴ πάλιν ἀν ὀλίγον ἐκφύγη ἀπὸ τῶν σχηματισμῶν

τῷ πλανήτῃ, λησμονεῖ τὴν κακίαν τοῦ. Ἐφρωτῶμεν δὲ τοὺς ἐ-
 πεισθῆαι τὴν ἐλαχίστην σιγὴν τοῦ χρόνου. ὡς λέγουσιν, μεταβά-
 λονται εἰς ἄλλο καὶ ἄλλο σχῆμα, καὶ εἰς τὰς ἀναριθμήτους αὐτὰς
 μεταβάλλει καθ' ἡμέραν πολλὰκις προύβουλον οἱ σχηματισμοί
 τῶν βασιλικῶν γενέσεων. Ἰδὲ τί καὶ ἡμέραν δὲν γεννῶνται
 τόσαι βασιλεῖς. Ἡ δὲ τί αἱ βασιλεῖς γίνονται κατὰ διαδοχὴν
 καὶ κληρονομίαν. Ἡμεῖς βλέπομεν πάντα βασιλεύειν, οἱ δὲν ἐφῆρ-
 μωσε τὴν γέννησιν τοῦ υἱοῦ τοῦ εἰς τὸν βασιλικὸν σχηματισμὸν
 τῶν ἀστέρων, κατὰ τὴν αὐτῶν παρατηρήσιν, διότι κανεῖς ἀν-
 θρωπος δὲν εἶναι ἐξουσιαστής τοῦ τοιούτου κατορθώματος· ἀλλ'
 ὁ Ὀὐρανὸς ἀγέννητος τὸν Ἰωάννην, ὁ Ἰωάννης τὸν Ἀχάζ, ὁ Ἀχάζ
 τὸν Ἑζεκίαν· καὶ κανεῖς ἐξ αὐτῶν δὲν ἔτυχεν να γεννηθῇ εἰς
 σιγὴν δουλικὴν πώποτε· ἔπειτα ἂν δώσωμεν τὰς αἰτίας τῆς
 κακίας καὶ ἀρετῆς εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς γεννήσεως, καθὼς αὐτοὶ
 λέγουσι, καὶ ὅχι εἰς τὴν αὐτεξουσίαν ἐκείνου προαιρέσιν· περι-
 τοί εἶναι οἱ νομοθέται καὶ οἱ νόμοι, οἱ προστάζοντες ἡμᾶς ποῖα
 πρὸς καὶ πρὸς ἀφ᾽ ἡμᾶς, καὶ ποῖα νὰ ἀποφύγωμεν· περιτοί εἶναι
 καὶ οἱ κριταὶ οἱ τοὺς ἀγαθῶν τιμῶντας, καὶ τοὺς πονηροὺς κατα-
 ζοντες· οἷον μῆτε εἰς τὸν κλέπτην πλεον, ἢ εἰς τὸν φονέα θεω-
 ρεῖται το δόικημα, ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ, πᾶς κακὸς ἐνεργεῖ τὸ κακόν,
 διὰ τὴν ἀνάγκην τῶν πλανητῶν τῇ καταπελάσσουσιν. Ὅθεν καὶ
 ὅσοι εἰς τὰς τέχνας ἀγωνίζονται εἶναι ματαιότατοι, ὅτι ὁ γεωργὸς
 θέλει καρποφορήσει χωρὶς νὰ σπείρῃ, καὶ χωρὶς νὰ ἐτοιμάσῃ
 ὀρέπανον· καὶ ὁ ἔμπορος θέλει πλουτῆσαι, θέλων καὶ μὴ θέλων,
 ὡς εἰναι ἡ εἰμαρμένη συνανθροπίῃ εἰς αὐτόν, τὰ χρήματα· καὶ τότε
 πλέον αἱ μεγάλα ἐλπιδες, τῶν χριστιανῶν ἀφαιρῶνται, ὅτι μῆτε
 ἡ δικαιοσύνη τιμᾶται, μῆτε ἡ ἀμαρτία κατακρίνεται, ὡς μὴ γι-
 νομένων τῶν καλῶν ἢ κακῶν ἐκ προαιρέσεως· ἔπειθ' ὅπου εἶναι
 ἀνάγκη, καὶ χωρεῖται ἡ εἰμαρμένη, δὲν ἔχει τόπον τὸ κατ' ἐξῆς,
 τὸ ὅποιον εἶναι τῆς δικαιοκρισίας τὸ ἐξαίρετον· ἀλλ' εἰς ἐκείνους

εἶναι ἱκανὰ τὰ εἰρημμένα· ἀλλὰ καὶ αἰεὶ οἱ ἀκροαταὶ ἠαυτοὶ ὄντες εἰ, τὴν ἐνδοξοῦσαν ἡμῶν πίστιν καὶ ἀληθείαν, ὅν χρειάζεσθαι περισσότερα, καὶ ὁ καρὸς δὲν συγχωρεῖ νὰ μακρηγορῶμεν, καὶ ὁ δὲ ἔλθωμεν εἰς τὰ τῆς θεῆας Γραφῆς ἀπέκρουθα

• ΕΣΤΩΣΑΝ Εἰς ΣΗΜΕΙΑ, ΚΑΙ Εἰς ΧΑΙΡΟΥΣ, ΚΑΙ Εἰς ΗΜΕΡΑΣ, ΚΑΙ Εἰς ΕΝΙΑΥΤΟΥΣ.”

! Τί σημαίνουν τὰ σημεῖα; ἐφανερῶσαμεν· καιροὺς δὲ νομίζομεν, ὅτι λέγει ἡ Γραφή, -ὅς ἐναλλαγὰς τῶν καιρῶν, δηλαδὴ χειμῶνος, ἔαρος, θέρους, καὶ φθινοπώρου, τῶν ὁποίων τὴν εὐτακτεῖαν περιόδον προξενεῖ ἡ τακτικὴ τῶν φωστέρων κλίνῃς· ὅτι χειμῶν γίνεται, ὅταν ὁ ἥλιος διαρῖθῃ εἰς τὰ νότια μέρη, ὅτι προξενεῖ τότε τὸ σέλασμα τῆς νυκτὸς εἰς τοὺς ἡμετέρους τόπους περισσότερον, καὶ ἐκ τούτου ὁ περίγειος ἀὴρ φυγχαίνεται, καὶ ὅλοι αἱ ἕρπαι ἀναθυμιάσεις εἰς ἡμᾶς συνίστανται, προξενούσαι θύμους, καὶ ὄρους, καὶ γιάντας ποικίλᾳ, ὅταν δὲ στροφῇ πάλιν ἀπὸ τῶ μέρη τὰ μεσημβρινά, καὶ ἔλθῃ εἰς τὸ μέσον, καὶ δισμερίσῃ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν ἕξ ὧν, ὅσον διατρίβει εἰς τοὺς τόπους περισσότερον, τόσον φέρει κατὰ μέρος καὶ τὴν εὐκρασίαν, καὶ τὸ ἔαρ γίνεται εἰς τὸν ὅποιον καιρὸν τὰ φυτὰ βλαστάνουσι καὶ τὰ περισσότερα δένδρα ἀνοίγουσι, καὶ τὰ ζῶα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια μὲ τὴν διαδοχὴν τῶν γενομένων αὐξάνουσιν· ὅταν δὲ πάλιν ὁ ἥλιος κλίνῃ εἰς τὴν Ἀρκτον κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θέρους, γίνονται αἱ ἡμέραι μεγαλύνονται, καὶ διότι διατρίβει περισσότερον, καταθερμαίνει τὸν εἰς ἡμᾶς ἀέρα, καὶ τὴν γῆν ξηραίνει ἅπασαν, διὰ νὰ ἐτοιμασθῶσι τὰ σπέρματα εἰς θερισμόν, καὶ οἱ καρποὶ τῶν δένδρων νὰ ὠριμώσῃσι. Τότε ὁ ἥλιος εἶναι θερμότατος, κάμνων καὶ τὰς σκιὰς ἐλίγας εἰς τὴν μεσημβρίαν, διότι φωτίζει τὸν τόπον, ὅστις εἶναι εἰς ἡμᾶς, ἀπὸ ὑψηλὸν μέρος· ἐπειδὴ ὅταν αἱ σκιαὶ ᾔναι πολλὰ μικραί, τότε αἱ ἡμέραι εἶναι μεγαλύνονται, καθὼς ὅταν αἱ ἡμέ-

μὲν σελήνῃ, ὅταν ἐκτελέσῃ τὴν περιδολὴν τῆς εἰς τὸν δῶδεκα
 ὥρα, εἰς τὴν αὐτὴν γῆν· ἀλλὰ διὰ τὴν εὐτελεῖα τοῦ ὁρομήν
 τῶν ὥρων, ἔχει ἕνα μὲν ἀπὸ τῶν ἑλίων τὸ παλαι
 εἶγον τὸν ἥλιον, καὶ οὐ παλαιότερον· ἔλθοντες τοῦ δὲ ἡλίου ἐ-
 νικητὸς ἐκκαλεῖται, εἶνα ἡ ἀποκατάστασις αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ σελή-
 νῃ, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, ἔλθοντες τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτῆς περιδολῆς.

·ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΝ ΤΟΙΣ ΤΟΙΣ ΔΥΟ ΦΥΣΙΚΑΙΣ ΤΟΥΣ ΜΕΓΑΛΟΥΣ·

Τὸ μὲν αἰετὸς καὶ ἀπλοῦς ἀπλῶς χωρὶς καὶ συγκρίνεται
 μὲ κατὰ ἄλλο μὲν τὸν κατὰ αἰετὸς, μέγας δὲ οὐρανός, καὶ
 μεγάλῃ τῇ γῇ καὶ τῇ θάλασσᾳ· λέγεται δὲ μέγας, καὶ ἐστὶν πα-
 ραβαλλόμενος μετὰ ἄλλο μὲν, κατὰ τὸν ἑλίου, μέγας δὲ ἵππος, καὶ
 μέγας δὲ βῆλος, οὐδὲν αὐτὸς μετὰ τὸν μικρότερον ἵππου·
 καὶ βῆλος· ἔστιν αὐτὸ τὸ ὠνόμασε μεγάλου, τοῦ κομιστή-
 ρα· ἔστι συγκρίνεται αὐτὸν μετὰ τοῦ μικρότερον ἀστέρα, ἀλ-
 λά διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀστέρος αὐτοῦ, διὰ τὴν ὅπως πα-
 ραβάλλεται τὸν οὐρανόν, τὸν αἶρα τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν·
 οὐδὲν αὐτὸς φανερὸς εἰς τὸν μέγας τοῦ οὐρανοῦ, ὅταν ἀναστῇ
 οὐ φανερὸς εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ πᾶσι φανερὸς· ἔστι τὸ αὐτὸν ἀ-
 πλοῦς καὶ τὸ ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, οὐδὲν αὐτὸς
 εἰς τὸ πλάτος τῆς γῆς παραβάλλεται μετὰ τὸν μέγας αὐτοῦ,
 μένει κατώτερος· ὅτι δὲ τὸ πλάτος αὐτοῦ μετὰ τὴν γῆν καὶ τὴν
 θάλασσαν δὲ κατὰ τὸν μικρότερον κατὰ τὸν μέγας, καὶ πολλὰ μεμα-
 χρυσμένα, βέβηται μικρότερα ἀπὸ τῶν ἐγγισσιμῶν καταλαμβάνο-
 μεν τὸν μέγας αὐτοῦ· ἔστι δὲ τὸν εἰς τὸν οὐρανόν, κατὰ
 πᾶν μέρος τῆς γῆς, παραβάλλεται εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ εἶναι φανερὸν, ὅ-
 τι ἐν τῇ γῇ καὶ οἱ Βρετανοί, ἴσους αὐτὸν βλέπουν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν
 κατοικοῦντας τὴν ἀνατολὴν, καὶ εἰς τοὺς δυτικούς, μήτε μικρό-
 τερος, μήτε μεγαλύτερος φαίνεται, καὶ εἰς τὴν μέσην τοῦ οὐ-
 ρανοῦ πάλιν παραβάλλεται· Ἄς μὲν οὐδὲ πλανήτοις τὸ φαινόμε-
 νον, ὅτι εἶναι περὶ τὸν οὐρανόν, καὶ φαίνεται αὐτὸν τὸν μόνον διότι

τὰ μέγιστα πράγματα ὅτι τὰ μικρὰ διατείνονται συνειδήσει
 να σμικρύνονται· εἰς τὴν ὁρᾶν, ἐπειδὴ ἡ ὁρὰ καὶ ἡ ὁμιλία
 δεῖ εἶναι ἰκανὴ καὶ ὁ ἀπεραντὸν τὸν μεταξὺ τοῦτο, ἀλλὰ οὐκ ἔστι
 σπουδαίον γὰρ καὶ οὐκ ὀλίγον διὰ τὸ πᾶν μήλο. ἕως ὅτε καὶ πρὸς
 βαλὴν εἰς τὰ ὁρώμενα ἴθις, ἐπειδὴ, γινώσκεις ὁμοίους ἑμῶν με-
 χρά· αὐτὸ τοῦ πᾶν ὁ ἀνθρώπος, νομίζομεν μικρὰ καὶ τὰ ὁρώμενα,
 τὴν ἄλγεσιν τῆς καὶ ἀδυναμίας ἐπὶ φέρουσα, καὶ ῥιπτόμενα.
 Ὡστε αὖ ἡ ὁρὰν φερόμενα, καὶ οἱ ὠστρεῖται τὸ μεγέθος τῶν
 φανερῶν, τὸ χρηστὸν τοῦ νοῦ, εἶναι ἀπειροῦ, καὶ ἐνθυμή-
 σου ὅσα συμβῶσι, εἰς τὰ διὰ τοῦ πάθος καὶ θλίψεως, πιστευ-
 σαι εἰς τὰ λεγόμενα, ἀνὸς ὁ γὰρ ἀπομείνει τὸ ὁρᾶν ὅσον ἐ-
 λειψας ἐκ πενιχῶς μετὰ τῆς καὶ εὐνοίας, ζῶντος, τὴν βίωσιν,
 ἵππων μεγάλῃ ἐφάπτεται, εἰς σέ, καὶ πᾶσι γινώσκεις, στοχαζό-
 μεθα, ὅτι ἐφ' ὅσον σὸν ὦ, μὴ μείνῃς, ἰσοκρίως δὲ ἔλ-
 λει, θεωρεῖσαι εἰς πενιχῶς, τὴν ἐκτεταμένον νότον, ἡ μετὰ
 πλοῦς, ἔλπειν φανερῶς, καὶ πᾶσι, πενιχῶς, μὴ μείνῃς ὅσον κα-
 λῶν, εἶναι ὅσον ὁρᾶν καὶ σπουδαίον εἰς τὸ ἀντιπαραστήσει
 σμικρύνεται, καὶ ὅσον ἐκτεταμένον καὶ ἀντιπαραστήσει τὰ ὁρώμε-
 να, καὶ ὅσον εἶναι εἰς μετὰ ἄλλῃ καὶ τὰ μετὰ ὅσον ὁρᾶν,
 τὰ ὁρώμενα εἶναι πενιχῶς σμικρύνεται ἀπὸ βλάβης καὶ μεγάλῃς φε-
 ρταί, βλέπειν οὕτως οὕτως καὶ ὁρᾶν, ἐπειδὴ πρὸς ὅσον
 ἡ ὁρὰν εἰς μὴ μείνῃς, εὐνοίας, καὶ ἀντιπαραστήσει, καὶ διὰ
 τῆς ἀδυναμίας, ὅσον ἡμῶν ἐκτεταμένον, καὶ ὅσον ἐκτεταμένον εἰς
 μετὰ, καὶ ὅσον, τὸν ὁρᾶν, ὅσον ὁρᾶν καὶ ὁ ἀντιπαραστήσει,
 καὶ τὸ σχῆμα τῶν σωμάτων, τὴν ὁρᾶν εἶναι, ἀλλὰ βλέπουσα
 τοῦ, τετραγώνου, κύβου, ἀπὸ μακρῶν, οὕτως, τοῦ, στο-
 χαζέται ὅσον εἶναι φανερῶς, πᾶσι, καὶ ὅσον, εἰς τὰ
 μετὰ διὰ τῆς φανερῶς, τὰ ὁρώμενα μετὰ σμικρύνεται
 τῶν, σωμάτων, θεωρεῖσαι, καὶ ὅσον ἐκτεταμένον, ὅσον ὁρᾶν
 τῆς, μακρῶν, τῆς, ὁρᾶν, εἶναι μέγας, καὶ ἀπειρος.

πλάσιος παρ ἑτι φαίνεται. Καὶ φανερόν σημεῖον τοῦ μεγέθους τοῦ ὑπάρχει ἀνιμῆ να τοῦτο, ὅτι τὰ ἄπειρα πλείθυ τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ ὅλα μὲν το φως των δὲν θινανται το σκότος τῆς νυκτός καὶ διαπισωσιν, ἡ δὲ ἥλιος, μόνος ἀνατείλων, καὶ μάλλον εἰπεῖν τρεῖς ἀνατεῖν ἀφαιζει τὸ σκότος, καὶ οἱ ἀστέρες ἀπὸ τῆς υπερβολικῆς λαμπρῆς τοῦ παρ' αὐτοῦ δὲν φαίνονται, καὶ ὅλος δ παρ' αὐτοῦ ἀφαιρεῖται καὶ ἀφανίζεται, ὑπαρχων ἀφανίζεται, καὶ διαχέεται. Διὰ τοῦτο καὶ ἔκκεται τρωπικῶς, καὶ ὁρῶσι ἐν ταύτῃ αἰθρίας τὴν γῆν ἀπασαν, καὶ ἐκείνην, ἡ ὅποια β' ὅλαια δὲ, τὸ ἄνωτο εἰς μακροσφύην καὶ ἐκείνην διὰ τῶν ἐκτεταμένων ἀρχουσά, ἃν δὲν ἐξέπεμπε, ἡ ἥλιος, τὴν λαμπρότητα ἀπὸ μεγάλου κύκλου καὶ ἐπερὶ γῆν. Ἰδὼν τοῦτο καὶ τὸ τ' ἡ δὲ ἡμῶν οὐροῦ τῆς σφίαν, πῶς ἔδωκε τὴν ἰσχυρίαν τῆς, τοῦ ἥλιου συμμέτρον κατὰ τὸν μακρινὸν ὁ ἵσχυρος ἐστὶ τῆς ἰσχυρίας, τῆς αὐτῆς εἶναι, ὥστε μετὰ τὴν ἀντιμετρίαν τῆς μετὰ τὴν ὑπερβολικὴν πύρωσιν, μετὰ πάλιν καὶ ἀφαιρεῖται ἐν φῶτι καὶ ἀντὶ τὸν διὰ τῆς ὀλίγου τῆς ἰσχυρίας τῆς ἰσχυρίας μετὰ τὸ πρῶτον καὶ τὸ αὐτὸ, ὅς ἐννοοῦμεν, καὶ διὰ τὴν ἀντιμετρίαν, ὅτι καὶ αὐτὴ, τὸ σῶμα εἶναι μετὰ τὸν φῶς ὡς αὐτὸ, μετὰ τὴν ἥλιον το μέγεθος, ὅμως τῆς, μένει πάντοτε ὅσον καὶ ἀντιμετρίαν μετὰ ἐντελής, πότε δὲ ἐλλειπής, καὶ ὀλίγου καὶ σφίαν καὶ ἀντιμετρίαν εἰς τὸ ἐν μέρος, ἐκεῖνο ὅπερ τῆς μετὰ, ὅσοι ε, ἄλλο μέρος σκιάζεται, ὅταν αὐτῶν, καὶ ἄλλο μέρος αὐτῆς ἀποκρυπτεται ὅταν ὀλιγοσφύην καὶ εἶναι εἰς ἀπὸ τῆς ὀλίγου τῆς πανσφύην δημιουργοῦ, θεωρούμενος μετὰ τῆς ποιητικῆς ταύτης τῶν σχημάτων αὐτῆς ἐναλλαγῆς, ὅτι καὶ ἔχουμεν παραδείγμα τῆς ἡμετέρας ἀνθρωπίνης φύσεως, ὅτι δὲν ἔχομεν κανὸν μόνιμον καὶ βεβαίον, ἀλλ' ἄλλα μὲν ἀπὸ τὸ μὴ ἐν ἔρχονται εἰς τὸ τέλειον, καὶ ἄλλα ἀπὸ τοῦ φ' ἔλθουσιν εἰς τὴν ἀκμὴν των, καὶ αὐξηθῶσιν εἰς τὸ ἀκροτάτον μέτρον των, πάλιν φθίνονται,

καὶ διαλύονται κατ' ὀλίγον ὀλίγον, καὶ ἀφανίζονται. Λοικόν ἀπὸ τὴν θειωρίαν τῆς σελήνης, μαθάνομεν τὴν ἡμετέραν κατάστασιν, καὶ συλλογίζομεθα τὴν ἀγαθώτερον μεταβολὴν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ ὅν μεγαλοφρονούμεν εἰς τὰς εὐτυχίας, τῆς παρρησίας ζωῆς, ὅν εὐφραίνομεθα εἰς τὰς ἐξουσίας. ὅν καυχώμεθα διὰ τὴν ἀκαταστάσιν τοῦ πλουτοῦ, ἀλλὰ καταφρονούμεν τὴν σάρκα ὡς φθαρτὴν καὶ ὀλιγοχρονίον, καὶ φροντίζομεν διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς ψυχῆς, τὰ ὅποια εἶναι ἀθάνατα καὶ αἰώνια. Ἢ δὲ λυπῆσαι διὰ τὴν σελήνην, ἔτι, καὶ ὀλίγον χάνει τὸ φεγγος τῆς, λυπῆρου περισσότερον διὰ τὴν ψυχῆν, εἴταν ἀποκτᾷ ἀρετὴν, καὶ εἰ ἀπροσεξίας καὶ ἀμελείας ἀφανίσῃ τὰ ἀγαθὰ τῆς προτερήματα, καὶ ὅν μένει πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν ὁ αἶθεσις, ἀλλὰ συχρὸν μεταβάλλεται διὰ τὴν ἀκαταστάσιν τῆς προαιρέσεως. οἶσσι κατὰ ἀλήθειαν ὁ ἄφρων καὶ ἀνόητος, καθὼς, ἡ σελήνη, μεταβάλλεται. Πρὸς τοῖτοις γινώσκετε, ὅτι ἡ μεταβολὴ τῆς σελήνης, ὅχι ὀλίγον ὠφελεῖ καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς γῆς βλαστήματα ὅσπερ τὰ σώματα καὶ ἄλλον τρόπον διακρίνεται εἴταν ὀλιγοχρόνῃ, καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, εἴταν αὐξαντῇ ἐπειδὴ ὅταν τελειώνῃ, γίνονται τὰ σώματα ἀραιὰ καὶ εὐχαιρα, εἴταν δὲ αὐξαντῇ καὶ τελειώνῃ, πάλιν ἀναπληροῦνται, ὥς ἐκπέμπουσα ἀκαταλήπτως εἰς τὸ βῆθος καποικίαν ὑγρότητα μεμιγμένην μὲ θερμότητα, τὸ ὅποιον γίνεται φανερόν εἰς ἐκενούς, οἱ ὅποιοι κοιμῶνται ὑποκάτω εἰς τὴν σελήνην, ὅτι θερμαίνουσι τὴν κεφαλὴν ἀπὸ περισσὴν ὑγρότητα, καθὼς καὶ τὰ νεοσφατῇ κρέατα μεταβάλλονται ταχέως ἀπὸ τὴν προσβολὴν τῆς σελήνης, καὶ οἱ ἐγκέφαλοι τῶν ζώων, καὶ αἱ καρδίαι τῶν δένδρων, καὶ τὰ θαλάσσια. Ὅλα δὲ ταῦτα, ἂν δὲν εὗρίσκετο ἐν τῇ σελήνῃ μία ὑπερφύτης καὶ ὑπερέχουσα δύναμις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς Γραφῆς, δὲν ἐδύναντο νὰ συμμεταβάλλωνται εἰς τὴν αὐτῆς ἀλλοίωσιν.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰς ἀλλαγὰς τῆς σελήνης λαμβάνου-
σι, ἀλλοιωσιν, καθὼς μαρτυροῦσι τοῦτο παλαιά, ἐν τὰς νεο-
μηνίας αἱ ταραχὰς τῶν ἀνέμων, καὶ τὰ μετὰ τὴν τῶν συνέφων
συμπτώματα, καὶ αἱ παρὰ τὴν αἶθρα, καὶ ἡ ἀεὶ μιν ἐκ τῶν ὠκεα-
νῶν ἀμπώται, τῆς ὁποίας κατασκευάζουσιν εἰς τὴν ἐκκέντησιν διὰ
τακτικῶς, κατὰ τὰς περιόδους τῆς σελήνης, μυστὰ οὗτοι γὰρ αἱ
εὗριπτοι παλινβροτοὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς γενομένης τῆς πατείας
δὲν ἐκφυλάττουσιν. ἄλλαι εἰς ταραχὴν παντοῦ τὴν εὐρίσκονται
ἔως οὐ φθιγγὴ καλὴ ἢ σελήνη, καὶ προξενήσῃ καὶ σιαν, ἀνολών-
θισαν εἰς τὴν παλινβροσίαν. Ἡ δὲ δὴ καὶ ὑπερβαίνει τὰς
ἀμπώτας, ἀεγόμεναι, ἄλλοτε μὲν ὀλιγοτριχούσαι, καὶ ἄλλοτε
παχυμυρούσαι, σφύρουσιν εἰς τὰ ὁπποῦ ὡς με ἀναπνοαί τῆς σε-
λήνης, καὶ παλιν ἐπισφύρουσαι εἰς τὸ μείρον τῆς μετὰ ἐμ-
πνεύσεις τῆς. Ἀὐτὰ εἰκομεν διὰ ἀποδείξιν καὶ βεβαιώσιν τῆς με-
γέθους τῶν φαστήρων, διὰ τὴν μὴ φανῆ κανὲν ἄλλο τῆς ὑπείας
Ἰσραφῆς ἀργὸν μέχρι συλλαβῆς, ἂν καὶ ὁ λόγος, δὲν ἐπληρυσ-
σε σχεδὸν μῆτε εἰς τὰ καιρὰ οὗτοι ἐκείνοις, ὅστις ὁ λογιζέται
μὲ περιέρχεται τὰ ἐνεργεῖα αὐτῶν καὶ δυναμει, δυνατὰ νὰ
καταλάβῃ διὰ τὰ μεγέθη καὶ ὁμοιοτήματα τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σε-
λήνης περισσότερα. Λοποῦν πρέπει μετ' εὐχαριστίας νὰ κατη-
γορώμεν τῇ ἀσθενείᾳ τοῦ νοῦς μας, διὰ τὴν μὴ μετρώμεν τὰ
μεγέθη τοῦ Θεοῦ ὁμοιομορφήματα μετὰ τὸν ἴδιον μας νοῦν τὸν
ἀσθενέστατον, καὶ μετὰ τὰ προσηρτημένα ολίγα, δὲ συλλογισθῶμεν
ποσὸν μεγάλα καὶ ἀπὸρρητα, καὶ ἀκαταληπτα παρεσιωπήθησαν.
Ὅθεν μὴ μετράς, ἀνθρώπε, τὴν σελήνην μετὰ τὸν οὐράλιον, ἀλ-
λα μετὰ τὸν λογισμὸν, ὁ ὅποιος εἶναι ἀπὸ τοὺς οὐράλιους διὰ τὴν
εὐρεσίαν τῆς ἀληθείας ἀκριδέστερος. Εἶσι δὲ τινες μῦθοι γραι-
δίων ἀνιογέλαστοι, διὰ τὰς ἢ σελήνη μετὰ μαγικανείας τινὰς καὶ
μαγας κινεῖται ἀπὸ τὸν τόπον τῆς, καὶ κατω εἰς τὴν γῆν φέ-
ρεται. Ὡς δὲ δύναται μαγικανεία τῶν γοήτων καὶ μάγων νὰ σα-

λευση ἐκείνῃ. ὅ, ἐβεβαίωσεν ὁ ὁσίος· καὶ πῶς τόπος τιμ-
πορεῖ· καὶ ὑποσελῇ αὐτοῦ, ὅ, θέλει· καὶ καὶ πῶς τοῦ μεγέθους
τῆς σεληνῆς ἀπὸ οὐρα σήματα. Ἰλλὰ αἱ πλείους τῆς οἰκουμένης,
ὅσαι εἶναι πολλά μακρὰ, μὴ αὐτὴν ἄλλην, ἔχονται τὸ πρῶς
τῆς σεληνῆς μετὰ τὸ ἑαυτῶν, εἰ, τοὺς κατὰ ἀνατολὴν ὁρίζοντα, ὁρί-
μου, τῶν εἰς τοὺς πῶς ἀνδρῶν, τὸν ὅ, σελῆν, ἀντιπροσω-
που, μόνου, τοὺς κατὰ ἑαυτῶν, πρὸς αὐτὴν ὁρίζοντα, καὶ σπει-
πους ἔθηκε φωτίζει τῶν, δὲ λοιπῶν, δὲν ἔθηκε φωτίζει ὅλους,
ἔω, εἰ, τὸ τέλος· ἀλλὰ μὲν πλείους ἀνάγκη, ὡς, ὑπεράνω τοῦ
πλάτους αὐτῆς τῆς σεληνῆς ὑπαρξάντας, τὸ ὅπου γίνεται καὶ
εἰ, τοὺς ὁρίζοντα κατὰ τοὺς ὁρίζοντα, πρὸς τὸν ὁρίζοντα ὅ, αν
παρὰ τὸν πῶς, εἰς τὸν ὁρίζοντα ὁ ὁσίος ἐκείνου ὁ-
σιος ἵσταται ἀντικρὺ εἰς τὸν ὁρίζοντα, ἐξαπλώνεται ἑπὶ τὸν
ἵσταμένου ἵστος· οἱ δὲ τῶν λοιπῶν ἵστος δὲν γίνονται παρὰ πλά-
τοι· ἀλλὰ πλατύνονται, καὶ κλίνουν εἰς τὸ ἑν μέρος καὶ εἰ, τὸ
ἄλλο. Ἰθὺν ἀνδρῶν τὸ σῶμα τῆς σεληνῆς ἀπειρὸν καὶ ὑπερ-
βολικὸν πρὸς τὸ μέγεθος, δὲν ἔθηκεν ἐξαπλωθεῖσθαι καὶ πρὸς
ὅλους τοὺς ὁρίζοντα, καὶ τοὺς στενωποὺς τοὺς κατὰ ἀνατολὰς
βλέποντας, ὅλων τῶν πολλὰ μεμακρυσμένων πόλεων· ἐπειδὴ
καὶ οἱ κάτοικοι τῆς κατεψυγμένης ζώνης, καὶ οἱ κατοικοῦντες ὁ-
λόγως εἰς τὸν ἀρχτικὸν πόλον, καὶ οἱ γείτονες τῆς διακεκαμμέ-
νης ζώνης κατὰ τὴν μεσημβρίαν, παρὰ τὸν πῶς φωτίζονται ἀπὸ τὸ
πρῶς τῆς σεληνῆς, εἰαν ἀνατελλῇ ἀπὸ τοὺς ἱσημερινῶς τόπος,
εἰς τοὺς ὁρίζοντα ὅλους, ἐπειδὴ ἐξαπλώνεται κατὰ τὸ πλάτος ἐξίσου
προξενεῖ τὴν μαρτυρίαν τοῦ μεγέθους τῆς· Πλείους λοιπῶν δὲ-
νεται νὰ ἐναντιωθῇ, εἰ· δὲν εἶναι τὸ σῶμα αὐτῆς· κατὰ πολλὰ
μέγιστον, ἀπ' οὗ κατανοήσῃ, ὅτι εἰς τόσα μεγάλα καὶ μακρυ-
σμένα διαστήματα ἐξίσου ἀνταρᾷ καὶ ὑπερεκτείνεται· Ἀλλὰ
διὰ μὲν τὰ μεγέθη ἡλίου καὶ σεληνῆς τοσαῦτα εἰρήκαμεν, ὁ δὲ
δῶσας ἡμᾶς θεὸς νὰ κατανοήσωμεν τὴν μεγάλην αὐτοῦ καὶ

ὁπεράτερον σφίαν ἀπὸ τὰ μικρότατα ταῦτα ὁμιομορφήματα τῆς γένεως· εἴθελοι να γάρσῃ εἰς τὴν, σὺν ὅσῃ, οὐτὶν ἡ ζοιολογία αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα κτίσματα. Καὶ ὁμοίως ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη διὰ τὰ συγκρίθωσι μὲ τὸν ποιητὴν δὲν ἐπέχουσι λόγον μετὰ εἰς κύνωποι, ἢ μυρμηκός διότι δὲν εἶναι δυνατόν ἄνθρωπος νὰ κατανοήσῃ ἀπὸ αὐτὰ ἀξίως τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλειότητα. Ἀλλ' αἱ εὐχαριστήσῃμεν εἰς τὰ εἰρημένον, καὶ αἱ ἐξυπνήσωμεν θὰ μεσουαυτῶν εἰς μικράς τινας, καὶ σκοτεινὰς θεωρίας, καθὼς καὶ διὰ μέσου των μεροπτατων γτισμάτων, ζώων, ἢ βλαστημάτων ὑπομάζουμεν. Καὶ ἐγὼ μὲν ὁύξαν ἀναπέμπω Θεῷ, ὅστις εἰς ἡμε τὴν μικράν ταυτην, διακονίαν τοῦ λόγου ἔχαρισεν σοί, δὲ εὐχαριστήσατε αὐτὸν τὸν Θεόν, ὅστις σὰς τρέφει μὲ τροφὰς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὅστις καὶ τῶρα σὰς ἐθρέψε μὲ τὴν τῆς ἰδίας μου φωνῆς, ἀσπένειαν, ὡς μὲ ἄρτον κρίθινον, καὶ πάντοτε σὰς, διατρέφει κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως μὲ τὴν χάριν τοῦ Πατρὸς τοῦ Πνεύματος, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὃ ἡ ὁῶτα καὶ τὸ κρατοῖ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ζ΄.

ΠΕΡΙ ΕΡΠΕΤΩΝ

• ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΞΑΓΑΓΕΤΩ ΤΑ ΨΑΤΑ ΕΡΠΕΤΑ ΨΥΧΩΝ ΖΩΩΝ ΚΑΤΑ ΓΕΝΟΣ ΚΑΙ ΠΤΕΡΙΝΑ ΠΕΤΟΥΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΤΕΡΕΩΜΑ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ ΚΑΤΑ ΓΕΝΟΣ.”

Μετά τὴν δημιουργίαν τῶν φωστήρων γεμίζουσιν ἤδη καὶ τὰ ὕδατα ἀπὸ ζῶα, διὰ τὰ στολισθῇ καὶ αὕτη ἡ κληρονομία τῶν ζώων ἐντὸς τῆς θαλάσσης· ἐπειδὴ ἡ γῆ μὲν ἀπὸ τῆς στολισμὸν ἀπὸ τὰ ἰδιὰ της βλαστήματα, ὁ δὲ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς

σε τὰ ἄλλα τῶν ἀσπίρων, καὶ κατεστολίσθη με τοὺς δύο μεγάλους φωστῆρας, ὡς με δύο οφθαλμούς. Ἦτο λεγόμενον νὰ ἀπολαύσῃσι τὸν σιελισμὸν τῶν καὶ τὰ ὕδατα ἤλθε πρῶταγμα τοῦ θεοῦ, κατεύθυνε οἱ ποταμοί, καὶ αἱ ἱμεταί, καὶ ἡ θάλασσα ἐκαρποφόρησαν τὰ ὑπερῶρα γένε, τῶν ἐν ὕδρων κατὰ γένος, καὶ κατὰ τὴν φύσιν τοκοποκίλα, καὶ ἀναρθμητισα, καὶ ὅτι ἔμειπεν ὄργον καὶ ἄμυρσι ὕδωρ μήτε ἐνεῖναι, τὸ ὕδρον εἶναι εἰς τοὺς λασιώδεις τόπους καὶ ἑλματα ὅδε καὶ βατραχοί, καὶ οἱ νῶνυπαι, καὶ ἐμπιόες ἀπὸ αὐτὰ ἐξέβησαν, καθὼς τὰ ἐρώμενα βεβαιούσι τὰ πρῶτερων τοιοῦτοτρότω· τῶν ὕδωρ ταχέως, ὑπερχαυσε, εἰ, ὅτμητορικὸν πρῶταγμα καὶ ἐξέδωκε τὰ διαφορα καὶ ἀναρθμητισα γένε, τῶν ἐν ὕδρων μεζωτῶν καὶ κίνησιν εἰς ἀπόδειξιν τῆς μετὰ τῆς καὶ ἀρρητου ἰεῖαι δυνάμεως, ἦτο με μόνην τῆς πρῶταγμῆς ἐποήσε τὰ ὕδατα ἐπιτήδεα εἰ, το νὰ ζωογονῶσι τοσούτα ζωα ἐμφυχσ ἐνύδρα.

ἘΞΑΓΑΓΕΤΩ ΤΑ ΥΔΑΤΑ ΕΡΠΕΡΙ ΠΙΧΩΝ ΖΩΩΝ·

Τώρα πρῶτον δημιουργεῖται ζῶον ἐμφυχον, καὶ μέτοχον αἰσθητικῶς διότι τὰ φυτὰ καὶ δένδρα, ἀν καὶ λεγῶνται, δεῖ ζῶσι καὶ μετέχωσι θρεπτικῆς καὶ αὐξητικῆς δυνάμεως. ὁ δὲν λέγονται ὁμως ζῶα, μήτε ἐμφυχα. Διὰ τοῦτο εἶπεν, ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἔρπετά, ἐπειδὴ πᾶν τὸ ὁποιον πλεσι, εἴτε εἰς τὴν νεπιφάνειαν τοῦ ὕδατος νήχεται, εἴτε εἰς τὸ βάθος· ὑπάρχει ἐρποντικῆς ἀρα ὑπάρχει φύσεως, ὡς συρόμενον ἐντὸς τῶν ὑδατῶν. Καὶ ἂν τινα ἐνύδρα ἔχωσι πόδας, καὶ ὤσιν ἀμφίβια, ὡς αἱ φῶκαι, καὶ οἱ χροκόδειλοι, καὶ οἱ ποτάμιοι ἵπποι, καὶ οἱ κορχίνοι, καὶ οἱ βάτραχοι, προηγούμενον ὁμως τὸ νηκτικὸν καὶ πλευστικὸν ἔργον. Διὰ τοῦτο εἶπεν, ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἔρπετά εἰ, τὰ μικρὰ ταῦτα θεῖα λόγια, ποῖον γένος ἀφεται καὶ ὅτε συμπερλαμβάνεται κατὰ τὸ δημιουργικὸν πρῶταγμα, ὅχι μόνον τὰ ζωοτοκοῦντα, ὡς αἱ φῶκαι καὶ δαλφίνες, καὶ νάρκαι, καὶ τὰ σαλαχη λεγόμε-

μειν, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπόκτα, τὰ ὅποια εἶνα ὅλα σγαδὲν τὰ γένη
τῶν ῥήτων, ὅτλη καὶ τὰ μεπιδω-α, καὶ γωισιωτά κα τὰ πτε-
ρυ, α ἔχοντα, καὶ μὴ ἔχοντα Ἡ μεν φωνὴ τοῦ προστήματος
εἶναι μικρά, μᾶλλον δὲ εἶπει, ὅχι φωνή, πιλὰ βρω-η, μόνον, καὶ
ὁρμη τοῦ θελήματος, γ, δὲ πορὶα τοῦ θεῶν προτά,ματος, φαί-
νεται εἰς τὰς διαφύρας τῶν ἰχθύων, τὰ, ὅποια, ὅλας ἀκριβῶς κα
διετηγῆς. ἢ κα ἀπορβμχση εἶναι ὁμοιον, ὡς κα μετρή-
ση τὰ πελαγια κόματα, ἢ κα ὁκνιμάση κα ἀπομετρήση μεθ
πατηριον τὸ ἴσωρ τῆς θαλασσης.

•ΕΞΑΓΑΓΕΤΩ ΤΑ ΤΑΛΑΤΑ ΕΝ ΤΗΛΑ•

Εἰς τοὺς αὐτῶν εἶναι τὰ πελαγια, τὰ παρορθασιζα, τὰ βυθια,
τὰ τειρωδῆ, τὰ α,ελαία, τὰ σποραδία, τὰ ὑπερυγνα κλητῆ, καὶ
τὰ μεπιδω-α ὅρα κα διότι με-η, ὅτι κα ὄνταριν τοῦ θεῶν προ-
σταματος, τότε καὶ τὰ μικρά καὶ μεγάλα ἔλαβον, τὰ εἶναι τῶν.

•ΕΞΑΓΑΓΕΤΩ ΤΑ ΤΑΛΑΤΑ•

Διὰ μέσου τῆς φωνῆς τῆς τῆς ἔδε κα τὴν φυσικὴν συγγένει-
αν τῶν νηκτῶν μετ τὸ ἴσωρ οἷα τοῦτο τὰ ὄψαρια, δεπν ὀλίγου
χωρισθῶσι, ἀπὸ τὸ ἴσωρ ὁ ἀφ'ἑαίρονται, ὅτι ὅν ἔχουσιν ανα-
πνοῆν διὰ τὰ συρῶσι τὸν ἀέρα τοῦτον διὰ κατῶς, ὁ ἀὲρ εἶναι
εἰς τὰ γερταία, τοιοῦτοτρόπως τὸ ἴσωρ ὑπαρχει εἰς τὸ γένος
τῶν ἰχθύων. Τὸ αἶτιον εἶναι φανερον, ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν τοῦ
πνευμονα σπλάγχνον ἀραιόν, καὶ σπογγοειδὲς πολύπορον, τὸ ὁ-
ποιον δέχεται τὸν ἀέρα μετ τὴν ἀναπνευσι, καὶ ὁρροῖζει τὴν
τῆς καρδίας θερμότητα· ἐκεῖνα δὲ τὰ ὄψαρια δεχόμενα τὸ ἴσωρ
διὰ μέσου τῶν βραγχίων, ἢ σπαράγγων, τὴν ἀναπνοῆν τῶν
κάλουσιν, ὅτι καθῶς εἶναι ξεχωριστὴ ἡ φυσικὴ τῶν, οὕτω καὶ
δοσιαν χωρισμένην καὶ τὴν ζωὴν διαφορετικὴν ἔχουσι, καὶ διὰ
τοῦτο τὰ νηκτὰ ὄψαρια δὲν ἡμερεύουσι, μήτε δέχονται χειρὸς
ἀνθρωπίνης φηλάφησιν.

•ΕΞΑΓΑΓΕΤΩ ΤΑ ΤΑΛΑΤΑ ΕΡΗΜΕΤΑ ΕΝ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΚΑΤΑ ΓΕΝΟΣ•

Ἰσῶρ ἐγένετο ἡ προσταγή τοῦ Θεοῦ οἷα κα προδληθῶσι τι-

νά τῆς φύσεως τῶν χθόνιων σφύρατα, ἀπαιτοῦται τὸν γένους
 αὐτῶν, ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῶν καὶ νά τὴν ἐκτελέσῃ μετὰ τὴν
 διαδοχὴν τούτων πηλὴν αὐτῶν ἵπτεον· καὶ ἄλλου γένους εἶναι
 τὰ ἐντομοδόξματα ὡς κορυφαία γένεα ὑφ' αὐτῶν, καὶ ἀντα-
 νάρηται· ἄλλοι οὖν πάλιν εἶναι τὰ μετακινητὰ καραβίδες
 κερκίρα, πεδμήρα καὶ τὰ τερόμενα ἄλλα εἶδη, εἶναι τὰ μαλ' ὅλα
 ὄντα ζώμενα θῶον ἢ σαρὶ εἶναι ἀκαλή, κατ' αὐτὴν τῶν σπηκιῶν,
 καὶ πολλοὶ δὲ καὶ μεταξὺ αὐτῶν εὐρίσκονται πάλιν ἀναριθ-
 μητοὶ διατεταῖ ὕψος, ἀνθρώπων, ἀνθρώπων, ἐξ αὐτῶν ὅσα γίνονται εἰς
 τοὺς λαμπροὺς τοιαύτους καὶ ἱμῶς, καὶ παρ' αὐτοῖς μὲν
 τὰ φαρμακὰ ἐκείνη περὶ αὐτῶν, παρ' αὐτῶν ἄλλα
 γένος εἶναι ἐκείνων, ὅσα γένεα, αὐτὰ καὶ ἄλλο ἐκείνων ὅσα
 γένεα ζῶσι ἐκείνων ἀνθρώπων τὰ σκελετὰ καὶ τὰ σκλάβη
 λεγόμενα καὶ αὐτὰ τὰ κατὰ τὴν περιουσίαν ζῶντων, οἱ δὲ
 κύνες, αἱ ψοκαί, τὰ ὅσα λέγεται, ἐκείνων γένεα τὰ κατὰ
 τὴν κοιλίαν τῶν τῶν σκελετῶν, ὄντα· ἀκμή, πολλὰ μι-
 γροῦ, ἐκείνων φέρει καὶ ἀπὸ καὶ αὐτῶν. Ἐξ αὐτῶν τὰ ὄσα
 κατὰ γένος. Ἄλλο γένος, εἶναι τῶν μικρῶν ὄντων, καὶ
 ἄλλο τῶν μεγάλων νηπιῶν ἀπὸ πάλιν καὶ μεταξὺ τῶν ἐκείνων
 εὐρίσκονται πολλὰ διαφέρει κατὰ γένος, τὰ ὅσα ἐξοῦσι
 καὶ ὀνόματα ἴδια, καὶ τροφὴν ἑαυτοῦ καὶ, καὶ σκελετὰ λεγα-
 ῖος, καὶ σκελετῶν ποιότητος καὶ ὅσα σκελετῶν εἶναι χωρῶν με-
 διαφοράς μεγάλα, καὶ κατὰ τὴν εἶδη, διαφέρει. Ποῖος ἀ-
 πὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ κύνους, τῶν ἐκείνων ἡμποροῦσι νὰ ἀρ-
 μήσῃ τὰ τῶν ἐκείνων διαφορά γένος· ποῖος ἀπὸ ἐκείνων, οἱ
 τινες ἐγγράσαν εἰς τοὺς σκελετῶν, καὶ παρ' αὐτοῖς δύνανται
 νὰ μὲν φανερῶσιν μετὰ ἀκριβείαν τὴν ιστορίαν, ἐκείνων τῶν
 χθόνων· ἄλλα γνωρίζουσιν ὅσα ἐκείνων εἰς τὴν Ἰνδὴν ἡπα-
 λασσαν, ἄλλα οἱ Αἰγυπτίους, ἄλλα οἱ νηπιῶν καὶ οἱ Μαυρι-
 αι, πάντα δὲ ὁμοίως μικρὰ καὶ μεγάλα ἔφερον εἰς τὸ εἶναι ἐ-

καίνο τὸ πρῶτον θεῖον, πρόσταγμα, καὶ ἡ ἀναπληρτος ἐκείνη
 δύναμις Αἰ διαφορὰ τῆς ζωῆς· ὡς ἰχθύων, καὶ ἡ διαφορὰ τῆς
 γενέσεως παντὸς· γένους εἶναι ἀναρρήτοι· τὰ περισσότερα δ-
 ψάρια δὲν ἐπωλίζουσι, ὡς τὰ πετεινά, μῆτε φωνεῖσθαι, κατα-
 σκευάζουσι, μῆτε μὲ κόπους πολλοὺς ἀνατρεφθαι τὰ τέκνα των,
 ἀλλὰ ἀφοῦ πέσῃ τὸ αὐγόν των ἐν τῷ τοῦ θάτου, ζῶον γίνεται.
 Καὶ εἰς πᾶν γένος ἡ διαδοχὴ εἶναι ἀπαράλακτος, καὶ δὲν γί-
 νονται, καθὼς εἰς τῆς χέρσον τα ἡμιστάρια, καὶ τινων ὀφειλῶν
 συμπλοκαί, τὰ ὑποῖα νομίζουσι τὰ γεννητῶν λανθὲν ἀπὸ τὰ δ-
 ψάρια δὲν εἶναι ὠπλισμένοι, μὲ ἰδοῦνται· εἰ ἡμιστεία, καθὼς δ
 βουῖ· καὶ τὸ κρέβατον διδοὶ κανὲν δὲν μῆτε φωνεῖ καὶ ἀναστροφά-
 σαι, πᾶρεξ ἡ σκαρὸς μόνος λεγομένη, ὅλα δὲ ἔχουσι τὰς ὀφει-
 λῆτας λεπτῶν, καὶ πυκνῶν, ὡς βελόναι· οἷς εἰς ὅτ' ἂν κρατῶσι τὴν
 τροφήν· εἰς τὸ μᾶσσον διδοὶ ἂν δὲ ἐμπαρῶντα ταχέως, καὶ κα-
 τετίνατο, ἐδυνάτο νὰ διασκεδασθῇ ἀπὸ τοῦ ὕδατος, διὰν ἀλεπτώ-
 νετο ἡ τροφή ἀπὸ τοῦ μασσῶμα.

Ἄλλη τροφή τῶν ἰχθύων εἰς ἄλλα διωρισμένη, διότι ἄλλοι
 τρέφονται μὲ τὰ λάσπας, ἄλλοι μὲ τὰ φυκία, ἄλλοι μὲ βόταναι,
 τὰ ὅποια γίνονται εἰς τὰ ὕδατα· καὶ οἱ περισσότεροι δὲ τριβόγον-
 ται μεταξὺ των, ὅτι ὁ μικρότερος γίνεται φαγητὸν τοῦ μεγαλει-
 τέρου, καὶ ἂν συμβῇ ποτὲ νὰ φάγῃ μεγαλειότερος ἐκεῖνον, ὅστις
 ἔφαγε τὸν μικρότερον, εὐρίσκονται εἰς μίαν κυλίαν τοῦ ὑπεριτέ-
 ρου, καθὼς καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι κάμνομεν, ὅταν καταδυναστεύ-
 ωμεν τοὺς ὑποδεετέρους· ἐπειδὴ οἱ λαίμαργοι φιλόπλουτοι κρύ-
 πτωσι τοὺς ἀδυνατοὺς εἰς τοὺς φγορῆτάς· κόλπος τῆς πλεονεξίας
 των. Εἰχέ τις ἀδοχήσει τινὰ πτωχόν, ἀλλ' ἂν ἀδικήσῃ καὶ
 οὐ ἐκεῖνον τὸν ἀδικήσαντα, γίνεσαι μεριστῆς τῆς περιουσίας τοῦ
 πτωχοῦ, καὶ ἀδικιώτερος τοῦ ἀδίκου, καὶ πλεονεκτικιώτερος τοῦ
 πλεονέκτου, ὡς καὶ τὰ ὄφρια. Στοχάστου λοιπὸν μὴ πέσῃ· κατὰ
 τὸ ἴδιον τέλος τῶν ἰχθύων εἰς ἄγκιστρον, κύρτος ἢ δίχτυον·

δίδωσι καὶ ἡμεῖς μετὰ πολλὰς ἀδελφάς, δὲν θέλομεν ἀποφύ-
 γει τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν βεβαίως· τὴν δὲ ἀποφύγεταί·
 οἱ καὶ εἰς ἀσθενὲς ζῶν ἐδρασκεῖται πολλὰ, παύσασθαι καὶ ὁ-
 λίσθαι, συμβουλευσάτω φρονεῖν τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων τῆς
 μέμψιν, ὃ καρὶνός ἐστι· καὶ ἐν φρονεῖν ὁστρακοδερμὸν
 ἀλλὰ δὲ δύνανται διὰ τὸ ἐνὸς τοῦ ὁστρακοδερμοῦ ὅτι φῶς πε-
 ρεείχον τὴν ἀπαλότητα τῆς φρονεῖν, μετὰ φρονεῖν σπένδον
 ἔχοντες, οἱ τὸ ὁποῖον καὶ ἀνομιλῆται ὁστρακοδερμον· καὶ εἰπα-
 δὴ ἔχει δύο κοῖλα περιφρπγμῆτα, τὰ ὁποῖα ὅταν σφραγισθῶσι
 περιφρπγμῆτα ἀκριβῶς, τὸ ὁστρακόν, καὶ αἱ χεῖρες (τὰ δύο ὁνο-
 χία) τοῦ καρκίνου μέμψιν ἀφαιρῶσι· Γικαμνε λαιπὸν, ὅταν τῶν
 τῶν ὁστρακοδερμοῦ ὅτι ἐφρασκεῖται εἰς τοσοῦτον γαλγνιάσας ἔχον
 ἀνομιλῆται τὰ κοῖλα αὐτοῦ ὁστρακῆτα, εἰς τὴν ἀνομιλῆται τῶν ἔχον,
 τότε χρυσίως βάλει μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἐμπορεύεται τὸ
 κλείσμον, καὶ ἐφρασκεῖται μετὰ τῶν ἄλλων τὸν ὁστρακόν, οἱ καὶ
 καταφρονεῖ τὸ ὁστρακοδερμον· Ἀλλὰ εἴναι ὁστρακῆτα τῶν καρκίνων
 ἀν καὶ οὔτε λαιπὸν, οὔτε φρονεῖν, ἔχοντες ὅτι οὗτο ἔγωγε συμ-
 βουλευσάτω ἐν ἀπεχθὲς ἀπὸ τῆς βλάστης τοῦ πλῆθους σου, ἀποφύ-
 γων τῶν καρκίνων τῆς ὁστρακῆτα δίδωσι ὅστις μετὰ φρονεῖται
 ὁλόγον εἰς τὸν ἀσθενὲς σου, καὶ παρφυλάττει ἐν βλάστη αὐτὸν
 ἐν καιρῷ ἀδυναμίας καὶ ἀποφύγεταί σου, διὰ τὸ ἐνφρονεῖται με-
 ξένος, δυστυχίας, γίνεται παρόμοιος μετὰ τὴν τοῦ καρκίνου δου-
 λότητα. Φεῦγε λοιπὸν τῶν πονηρῶν ζώων τὴν μέμψιν, καὶ εὐ-
 χαριστοῦ εἰς τὰ ἴδια, ὅτι ἡ πτωχεία μετὰ ἀνθρώπων αὐτάρκειαν,
 εἶναι προτιμωτέρη εἰς τοὺς συνετοὺς καὶ φρονίμους, ἀπὸ πάσαν
 ἄλλαν ἀπόλαυσιν· Δὲ παρφυλάττει καὶ τὴν δουλειότητα τοῦ ὁστρα-
 κῆτος, ὃ ὁποῖος μεταβάλλεται εἰς τὸ χρώμα παντὸς εἴδους πέ-
 τρας, ἐπὶ τῆς ὁποῖα· ἔχοντες περιφρπγμῆτα, διὰ τὸ καὶ καὶ ὡς πα-
 νοῦργος μετὰ εὐκολίας τὰ ὁστρακῆτα, ὅταν ἐκείθεν διαβιῶσιν· Τοι-
 οῦτοι εἶναι κατὰ τὴν προαίρεσιν καὶ ἐκείνοι, ὅσοι λαμβάνουσιν

ἐξουσία, καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ τὰς πόλεις, καὶ δὲν μέλει
 πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν προσεβίβησαν, γίνονται ἄλλοι καὶ ἄλ-
 λοι, τιμῶνται, τὴν σωφροσύνην ὅταν συναναστρέφονται μὲ
 σωφροσύνην, καὶ μετὰ ταῦτα ἀναστρέφονται γενόμενοι, καὶ εἰς
 τὴν ἀρεσκείαν ἑκαστοῦ μετατρέπονται, τὴν ἐνέργειαν τῶν Τούτων
 δὲν εἶναι εὐχολογόν να ἀποφύγῃ, μετὰ τῇ φιλαργίᾳ ἀπὸ τὴν
 βλαβερύτων ὁμοῦ ἔχοντες κερταμένον τὴν πονηρίαν τῶν πολιτῶν
 βαθεως μὲ τὴν τιμωρίαν, πειρῶνται, ὅτι, ὅτι, ὁ ἑκαστος
 ἐνομιλῶν ἀνθρώπου ἀρπαγὰς, ἔχοντες τρεῖς τῶν ἐνδόξων " ἵθιεν
 φέρει, ὡς ἀνθρώποι, τὴν τὴν ἀρεσκείαν καὶ πειρῶνται ὁ ἀρεσκείαν
 καὶ ἔχει ἀρεσκείαν καὶ ὁμοῦ, καὶ τὴν ἀρεσκείαν ἐπὶ τῇ γῇ, καὶ
 συγγενεῖς ὁ δὲ ἀρεσκείαν, εἶναι ἀπλούς, καὶ ὡς ὁ Πατριάρχης, Ια-
 κωβ ἀπλούς, ὁ δὲ τούτοις καὶ ὁ ἑκαστος, καὶ τὴν ἀρεσκείαν
 ἐν ὅτι ὁ ἀρεσκείαν τῶν ἀπλούς, καὶ εἶναι μόνον τρεῖς καὶ ἑ-
 χοντες, ἑλπίς, ὅτι, ὅτι ἀρεσκείαν, μετὰ καὶ ευφροσύνην, εἶναι ἐρ-
 τετα, ὡς ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν, ὡς ἀρεσκείαν μετὰ μετὰ τῶν ἀρεσκείαν
 σκεταὶ ὁμοῦ, εἰ, ὅτι, καὶ μετὰ τῇ ἀρεσκείαν καὶ εὐτοξία.
 Καὶ κατὰ ἐκαστὴν τῶν ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν καὶ να
 μιμηθῶμεν πάλιν ἑτέρα πᾶν, ὅτι, τῶν ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν
 τὴν ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν τῶν, καὶ μετὰ τῇ ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν
 νῶσιν εἰς τὰ ἀρεσκείαν. Καὶ τὴν ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν
 αὐτὰ τὰ ἀρεσκείαν, οὕτε μὲ τῇ ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν, οὕτε μὲ ὁ-
 ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν, ἀλλὰ τὴν ἀρεσκείαν εἰς κατὰ ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν
 κατὰ ἀρεσκείαν εἰς τῶν ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν ἀλλὰ γένη, τῶν
 ἀρεσκείαν, εἰς ἐκεῖνον δὲ ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν καὶ εἶναι ἀρεσκείαν
 οὐσιν εἰς ταῦτα, ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν, καὶ δὲν εἶναι ἀρεσκείαν
 μὲ ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν, ὡς ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν, μήτε ἀρεσκείαν
 ἀρεσκείαν τὴν ἀρεσκείαν, ἀλλὰ μόνον, ὁ νόμος τῇ ἀρεσκείαν
 ἀρεσκείαν ἀρεσκείαν τὴν ἀρεσκείαν εἰς κατὰ τὴν ἀρεσκείαν του.

ἡμεῖς ὅμως οἱ ἄνθρωποι δεν ὑπάρχομεν τοιούτοι, διμε-
 τασόμεν ὅρια αἰῶνα, ἀλλ' αἱ ταῦτε, τὰ οὐρα, γυροῦσι
 τῇ γῇ, συναπόμεν ἑκατὶν πρὸς οἷόν τινα ἀγλὸν πρὸς ἀγλὸν,
 ἵνα τοῦ πλεονάζει ἀρεκώματα. Ἰδ' μετὰ τὸ γῆτι, εἰς ἐρημίαν
 διωροσμένῃ, ἐν φύσει καὶ καὶ τῷ καὶ ἀνὰ τὸν οὐρανὸν γαντῶτε
 εἰς τὴν ἔξω ὕψιστον, τὰ οὐρα εἶναι μεγαλειότητα, παρ' ἡμᾶς
 μετ' ὅρα, ὑπέρβα, καὶ μέγιστον εἰς τοῦ ὑπάρχοντος κόσμου, τῶν
 καὶ δεῖ ἰλαστικῶν μέγετα, ἡγεμονία, πᾶσι, οἱ ἄνθρωποι
 εἶναι παραθαλάσσια. Πᾶσι ἡγεμονία τῶν, τῶν γὰρ ἡμῶν δια-
 τρεθεῖ εἰς τοῦ διωροσμένη, τῶν τῶν ἡγεμονίας, ὡς εἰς τῶν
 καὶ κώμα, ὅ, παλαιὰ πατρίδα, τῶν ἡγεμονίας, ἀναγινω-
 ροῦσι εἰς ἄλιν, τῶν, ἐν συζῆσιν μετὰ τῶν ἡγεμονίας, καὶ συμ-
 πνοίαν οἷον ὅταν φησὶν ὁ καιρὸς τοῦ ἀγῆστον τῶν ὁ γὰρ
 πᾶσι τῶν ἡγεμονίας, μετὰ τῶν ἡγεμονίας, τῶν, πορεύου-
 νται εἰς τὴν ἡγεμονίαν ὡς αἱ τῶν, τῶν ἡγεμονίας, ὡς ὅταν ἀνα-
 στασῶν ὡς τῶν ἡγεμονίας, μετὰ τῶν ἡγεμονίας, τῶν ἡγεμονίας, ὡς
 τῶν ἡγεμονίας, ὡς τῶν ἡγεμονίας, μετὰ τῶν ἡγεμονίας, τῶν ἡγεμονίας,
 ποῖα προστάγματα ὡς ὅταν τῶν ἡγεμονίας, τῶν ἡγεμονίας, τῶν
 εἶναι οἱ ὁδηγοὶ τῶν, ἡγεμονίας, τῶν ὡς ὅταν ὡς τῶν ἡγεμονίας,
 κῆν δλιν τῶν χτισμάτων μετὰ τῶν ὡς ὅταν τῶν ὡς ὅταν τῶν ὡς ὅταν
 ἀντιλέγει εἰς τὸν ὅλον τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀθετοῦμεν τὰ
 σωτήρια διδάγματα. Ἄ: μετὰ τῶν ὡς ὅταν τῶν ὡς ὅταν τῶν ὡς ὅταν
 ναι παντελῶς ὡς ὅταν καὶ ὡς ὅταν αἱ αἱ, προσέχωμεν νὰ μὴ
 φανώμεν ἀλογώτεροι ἀπὸ αὐτοῦ, ἐναντιούμενοι εἰς τὰς διατάξεις
 τῆς αἱ αἱ, ὡς ὅταν αἱ αἱ, οἱ ὡς ὅταν αἱ αἱ, οἱ ὡς ὅταν αἱ αἱ, οἱ ὡς ὅταν
 μᾶ, λεγοῦσιν, διὰ ζεντεῖται τῶν μακρὰν διὰ τὴν διαμονὴν
 τοῦ γένους τῶν. Ἄν ἔχουσι λόγον, ἀλλ' ἔχουσι τὸν νόμον τῆς
 φύσεως ἀπαράδατον, ὁ ὡς ὅταν ὡς ὅταν αἱ αἱ, εἰς τὰ χρήσιμα. Ἄ:
 ὑπάρχωμεν, λεγὶ ὁ νόμος, εἰς τὸ βροχινὸν πελάγι, ὅτι εἶναι
 γλυκυτεροὶ ἐκεῖνα τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, μὰ τὸ νὰ διατρίβῃ ὁ

ἦλιος· ὀλιγώτερον πρός ἐναίτην, καὶ δὲν ἐκβάλλει ὅλον τὸ πότιμον
 μέτα, ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀγαπῶντος· ὁ δὲ πᾶς, ἐρῶν τὰ γενεὰ Ἰδοῦν
 καὶ διὰ τοῦτο εἰς τοὺς ποταμούς, καὶ λίαν, ἔρχονται· Ἰδοὺ, καὶ ἡ
 Μαύρη θάλασσα προτιμάται ἀπὸ τοῦς λόφους καὶ ὄρους, ὡς ἐ-
 πιτηδία καὶ ἀρμύρες, διὰ καὶ γεννηθῶν καὶ ἀρρωσθῶν ἐκείσε
 τὰ τέσσαρα τῶν δὲ οὗτοι τῶν τῶν ἐπὶ τῶν ποταμῶν δὲ, ἐ-
 μῶν εἰς τὸν οἶνον τῶν· Ἐκεῖ πᾶς, εἶναι ὁ λόφος· ὁ, ἀκαταμέ-
 ἀπὸ αὐτῆς, ἀνὰ οἰκίσιν ἔρχεται ἐν νημάτι τῶν, ἡ θάλασσα εἶναι
 ἐπιπόλαιος, καὶ εἰς τὴν ὁρμήν, τῶν ἀνέμων, πρὸ χειρός, ὡς, ἔρχο-
 σα ὀλίγους πηλούς, καὶ τὸν ὁρμήν, διὰ τὸν καὶ ὁ ἀνέμος, καὶ
 πὸ τὸ βάθος αὐτῆς, ἀναπνεύσας, εἶναι δὲ καὶ ὁ ἀνέμος, καὶ
 τὴν ὥραν τοῦ γενομένου, ἐκείσε, τῶν τοῦτον καὶ μετὰ τῶν
 ταμῶν οἱ ἔργον εἰς αὐτὴν γενόμενα· διὰ τοῦτο ἐν καρπῶν, ὡς
 διατρεφόμενοι ἐκείσε ὁ ἥλιος, ἐν καρπῶν δὲ γενομένου, ἔρχονται
 εἰς τὴν βαθυτέρα, ἡ θάλασσα, ἦτοι, εἰς τὴν ὁρμήν, καὶ ἔχει τὸ
 πᾶς, πρὸς τῶν, ἀπορροήσας, τῶν ἀρρῶν, ἀνέμων, καὶ τῶν
 ραγισμάτων εἰς τοὺς λόφους, οἱ ἐπὶ τῶν οὐρανῶν ἐρῶν ἀπὸ τῶν
 ἀνέμων ποτινδύονται.

Ἰδὼν ἔγωγε ταῦτα καὶ εἰς ἅπαντα τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλα
 τὰ ὄρη, ἔμαθα καὶ ὅτι αἱ ἰσχυρὰ ἰδὼν τῶν προσηγοριῶν καὶ
 φυλακτικῶν τῆς σωτηρίας τῶν, καὶ τὰ ὅσα τῶν γινώσκουσιν τὸ φη-
 πτικὸν τῶν καὶ γρηγορῶν, ἡμεῖς ὁ λογικὸς καὶ τεταυθεμένους
 μετὰ ὁμούς καὶ διδασκαλίας, καὶ ἐπαγγελίας, καὶ πᾶς τῆς χάριτος
 τοῦ Θεοῦ φωτισόμενοι· ἡ δὲ ὁρμήν εἰπεῖ, ὅτι, φαινόμεθα ἀ-
 λογιστέροι ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς εἰς τὴν σωτηρίαν μας ἐπεὶ οἱ
 ἰσχυροὶ γινώσκουσιν καὶ καμνῶν κατὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ μελλόντος,
 ἡμεῖς δὲ κατὰ τὴν ὁρμήν, τῶν ἡμῶν μετὰ τὴν ὁρμήν, ἔχουσιν,
 διὰ τὸ ἀνεπίστατον τοῦ μελλόντος· ὁ ἥλιος, πᾶς ἐρῶν τὰς πε-
 λῶν, ὁ δὲ καὶ εἰς τὴν ὁρμήν, ὁ δὲ ἀνθρώπος, ἔχει μετὰ ἁρτίαν
 καὶ ἀμελείαν, ἡ ὁρμήν εἶναι ἀρχὴ πάσης κακίας, καὶ ὡς μὴ προ-

φασίζεται τις ἀμύθειαν καὶ ἀγνοίαν, οὗτοι εἶναι ἐσπερμένη, ἢ ἀ-
γάπη, τοῦ καλοῦ, καὶ ἡ ἀπαστραφὴ τοῦ κακοῦ εἰς τὴν φύσιν ὅλης
τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τοῦτο δὲν πορευόμεναι ἀπὸ τὰ θαλάσ-
σια παραδείγματα, οὗτοι αὐτὰ εἶναι προτεινόμενα εἰς ἐξήτασιν Ἡ-
κουσα ἐγὼ εἶνα κατεκὼν ἀνθρώπων, ὅπως εὖ γένοιτο. οὗτοι δ' ἐχί-
νος τῆς θαλάσσης, τὸ κατὰ πολλὰ μικρὸν ζῶον καὶ εὐκαταφρό-
νητον, πολλάκι, γίνεται διόδοκαλος, καὶ προμερυτὴς γαίης, καὶ
ἡ τρικυμίας εἰς τοὺς κλύοντα, οὕτω δὲ τὴν προαῖδη παραχλὴν τῆς
θαλάσσης προσολλίσσεται, εἰ, νομίζειν ἡγήσθαι δυνατῆς, ὥς εἰς
ἀγκυραν, ὅτι νὰ μὴ σφύρειται ῥαχίῳ, ἀπὸ τὰ κύματα, καὶ δὲ τὴν ἴ-
δουσι, τοῦτο τὸ σημεῖον οἱ ναυτικοί, τὴν μελλούσαν τρικυμίαν
τῇ θαλάσσῃ γνωρίζουσι· ποῖος ἀστρολόγος ἐδίδασκε τοῦτα
τὸν ἐχίνον, βεβαίως ὁ Κύριος τῶν ἀνέμων καὶ τῆς θαλάσσης· ἔ-
θαλε καὶ εἰς τοῦτο τὸ μικρὸν ζῶον τῆς μεγάλης αὐτοῦ σοφίας
τεκμήριον, οἱ δὲν εἶναι κανὼν ἀπροσώτων μήτε ἡμετερέων
ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πάντα σκοπεῖται ὁ ἀνέμματος ὀφθαλμός, καὶ
εἰς ὅλα χορηγεῖ καὶ τρανίζει τὴν σωτηρίαν των. Ἄν τὸν ἐχίνον
δὲν ἄρῃται, ἔξω ἀπὸ τὴν θείαν τι ἐπίσκεψιν, ὁ πόσις μάλιστα τοὺς
ἀνθρώπους,· «ὦ ἄνθρωποι ἀγαπάτε τὰ γινώσκοντα, καὶ ἂν ἔλθῃτε
εἰς γάμου κοινωνίαν εἰς αὐτῆς πατρίδος ὑπάρχοντες, ὁ δεσπότης
τῆς φύσεως καὶ ὁ ζυγὸς τῆς εὐλογίας, γίνεται ἔνωσις τῶν ὀνηρη-
μένων. Ἡ ἔλθουσα, τὸ φαρμακερὸν ὀφίδιον ἔρχεται εἰς γάμου
κοινωνίαν μὲ τὴν σμύρνην τῆς θαλάσσης, τὴν ὀφείαν προστα-
λαί ἀπὸ τοῦ βάλθους μὲ το σίφιμα καὶ πικρῶσαι, καὶ μέγιστον
καὶ σὺ, ὦ γύναι, πρέπει νὰ ὑποφέρῃς τὸν ἐμύζιον· εἴτε σὺ ἡ
ρὸς ὑποδοχῇ, εἴτε ἄγριος κατὰ τὴν διάνοσιν, καὶ νὰ μὴ ἔρται
ζιζίζουσαν διὰ καμμίαν πρὸς αὐτὴν εἶναι γαίης καὶ ἀνθρώπου
ἰσχύρ, εἶναι μέθυρος, ἀλλὰ καὶ ὁδὸν καὶ ἀπὸ τοῦ μέθυ καὶ τῆς
φύσιν.

Καὶ σὺ, ὦ ἀνερ, ὅπως τὴν ὁμίαν παρακρίσεις, καὶ ὅπως

Ξερνῶ τὸ φαρμάκι δ' αὖ τὴν πρὸς τὸν γάμον εὐλόδουσαν, καὶ οὐ
 δὲν ἀποδάλλεις τὴν τῆς ψυχῆς σου σκληρότητα, διὰ τὸ σεῖσας
 τῆς γαμικῆς ἐνωσεως. ἢ τὰχα τὸ παράδειγμα τῆς ἐχιδνῆς χρῆ-
 σιμευεῖ αἰ. ἡμῶν. καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, οἷ ἢ μίξις καὶ ἐνω-
 σις. ἔτι γίνεται ἀναμεταξύ ἐχιδνῆς καὶ ἀμύρναις, εἶναι μία μοι-
 χεῖται τῆς φύσεως· δὲ γνωρίζουσιν οἱ ἀλλοτρίους γάμους ἐπιθυ-
 λούντες, μὲ ποῖα φαρμακερὰ θηρία εἶναι παραπλήσιοι. Ἐγὼ
 ἵνα σκοπεῖς ἔχω αὐτὸ πᾶν μέρος· καὶ οἰκοδομῆται ἡ Ἐκκλησία τοῦ
 Χριστοῦ, διὰ καὶ καταστέλλωνται τὰ πατὴρ τῶν ἀκολάστων, καὶ
 μὴ γίγναται, καὶ μὴ θαλάσσια παραδείγματα. Καὶ ἐπειδὴ ἡ δου-
 λεία τοῦ σώματος ἐμποδίζει με καὶ ἐντείνω πλέον τὴν ὁμιλίαν,
 πρέπει καὶ παύσω τὸν λόγον μέχρι τοῦδε, ἃν καὶ εἶχον καὶ διη-
 γρηθῶ καὶ ἄλλα πολλὰ ἄρτα θαυμασμοῦ, ἐξ ὅσων γίνονται ἐν-
 τὸς τῆς θαλάσσης· πῶς δηλαδὴ τὸ ὕδωρ γίνεται αἷας· πῶς δ'
 πολυτιμὸς λίθος, τὸ κοραλλίον, εἰς τὴν θαλάσσαν εἶναι χλόη,
 καὶ ἀπὸ ἐξέλιθις εἰς τὸν ἀέρα εἰς φύσιν λίθου μεταβάλλεται, ἐπό-
 θεν ἡ φύσις αὐτῇ ἔδωκεν αἰς τὸ ἕρπυστον, τὸ εὐτελέστατον ζῶον,
 τὸν μαργαρίτην· διότι δεῖ ἐπιθυμῶσιν οἱ θησαυροὶ τῶν βασι-
 λέων εἶναι ἐρριμένα εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς καὶ παραθαλάσσια ἐντὸς
 δεσπραχοδεσμάτων. Ἐποθεν αἱ κύναι τρέφουσιν τὸ χρυσαῦν ἱριον,
 τὸ ὁποῖον κανεῖς ἀπὸ τοῦ ἀνθοδάκρου καὶ μιμηθῇ δὲν ἡμῶν
 ποῖα· ἐποθεν οἱ κόχλοι χαρίζουσι τὰς ἀλουργίδας εἰς τοὺς βα-
 σιλικεῖς, οἱ ὅποιοι καὶ τὰ ἀνθη τῶν λειμῶνων κατὰ τὸ χρῶμα ὁ-
 περέδωκαν;

• ΕΞΑΓΑΓΕΤΩ ΤΑ ΓΑΤΑ ΕΙΠΕΝ Ο ΘΕΟΣ •

• Καὶ τί δὲν ἔγινεν ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα· τί δὲν ἐχαρίσθη εἰς τὴν
 ζωὴν ἀπὸ τὰ πολύτιμα· ἄλλα διὰ τὴν ὁπηρεσίαν τῶν ἀνθρώ-
 πων· ἕτερα διὰ θαυρίαν καὶ θαυμασμόν τῆς κτίσεως· καὶ ἄλλα
 φοδερὰ εἰς διόρθωσιν τῆς σκληρῆς μας. Ἐποίησεν δὲ Θεὸς τὰ κτῆ-
 τη τὰ μεγάλα, τὰ ὁποῖα δὲν λέγονται μεγάλα, διότι εἶναι μεγα-

λείτερα ἀπὸ τὴν καρδίαν καὶ μετρίαν, ἀλλὰ διότι ἐξισοῦνται μετὰ τὰ μεγαλύτητα ὅρη, κατὰ τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, τὰ ὅποια ἔσταν παλαιόθεν ποτε εἰς τὴν ἄκραν, ἐπιφανείαν τοῦ ὕδατος, φαίνονται ὡς νηρία εἰς τὸν, πλέοντα, καὶ οὐκ διατρίβουσιν εἰς τοῦς αἰγιαλοὺς καὶ παραθαλάσσια, ἀλλὰ εἰς τὸ ὠκεανικόν, μεγάλα πέλορος, καὶ ἐότμιουργήσαν τόσα μετὰ ζωα διὰ φόβον καὶ ἔκπληξιν. Ἄν δὲ ἀκούσῃς, ὅτι τὸ μικρότατον ἰχθυίδιον, ἢ ἔχειρ, τόσον εὐκόλῃ ἐμποδίζει τὰ μέγιστα πλοία εἰς οὐρίαν πλέοντα, ὥστε καὶ τὰ κρατὴ εἰς πολλὴν καίρῳ ἀνίστηται, ὡς ἐρρίπωμέ·α εἰς τὸ πελάγος, ὁ δὲν θαυμάζεις τὸν παντοδυναμον τοῦ κτιστοῦς εἰς τοῦτο τὸ μικρὸν ἰχθυίδιον, καὶ δὲν εἶναι μόνον οἱ ἐχέριαι, τρισκεῖ, καὶ κύβες, καὶ φαλαίαι, καὶ ὕψαινοι φοβερά, ἀλλὰ καὶ τὸ κέντρον τῆς θαλάσσης, τρυγάνη, καὶ ὁ θαλασσιος λαγυῶς, δὲ, εἶναι ὀλιγιώτερον φοβερά διὰ τὴν κινδυνώδη αὐτῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπων ἐκέντριναι. Τὴν αὐτοῦ ὁ κτιστὴς, ἡμῶν Θεὸς βούλεται πάντοτε νὰ ἐρηγορῶμεν εἰς, ὅλα τὰ δημιουργήματα, διὰ νὰ ἐκφύρωμεν μετὰ τὴν προ. Θεὸν ἐλπὶς τὴν βλάβην τῶν Ὑμῶν, ὅ, τὴν ἡπειρὸν γῆν, καὶ τὰ θαύματα τῆς δημιουργίας ἀλλεπαλλήλα κατέλαβον ἡμᾶς, ὡ, συνεχῆ κύματα, καὶ ἐποίησαν τὸν λόγον μας ὑποβρυχιον πλὴν φοβεῖσθαι, μηπως ἀπαντήσῃ ἡ διάνοιά μας μεγαλείτερα παραδοῖται εἰς τὴν ἡπειρον, καὶ πάλιν καταφύγωμεν, ὡς ὁ Ἰωνᾶς εἰς τὴν θαλάσσαν. Ἐὶ λόγος μου φαίνεται, ὅτι ἐνεπαθεν εἰς μύρια θαύματα, καὶ ἐλησμονήσῃ τὴν συμμετρίαν, καθὼς, πάσχουσιν οἱ ναῦται εἰς τὸ πέλαγος, πολλὰκις μὴ γινώσκοντες πόσα μύλια ἔπλευσαν διὰ τὴν τοῦ πελάγους ἔκτασιν, τὸ ὅποιον καὶ ἡμεῖς ἐπάθομεν διότι τρέχοντος τοῦ λόγου διὰ μέσου τῆς κτίσεως, δὲν ἐκαταλάβομεν τῶν εἰρημένων τὴν περυσίαν θμως ἂν καὶ οἱ ἀχροσταὶ ἔχωσιν οὐλάθειαν, καὶ ὁ ἀπὸ τῶν μαρτύρων τοῦ δημιουργοῦ

τοῦ τροφενῆ εἰς τὰς ἀκοὰς των γλυκύτητα, ἡμεῖς τὸν λόγον παύομεν. ἀφίγοντες εἰς τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τὰ λειπόμενα τῆς διηγήσεως, καὶ ἐσόμεθα εἰς ἅπαντα, καὶ παρακαλοῦμεν νὰ ἐνθυμησθε, ὅσα τὸ πρῶτ', καὶ ὅσα τὸ ἐσπέρας ἤκούσατε εἰς τὴν τράπεζαν καὶ εἰς τοὺς ὑπνοὺς σας, διὰ νὰ ἀξιωθῆτε ἅπαντες λέγειν « ἐγὼ καθεύδω καὶ ἡ καρδίᾳ μου ἀγρυπνεῖ, μελετῶσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου, ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Η'.

ΠΕΡΙ ΠΤΗΝΩΝ, ΚΑΙ ΕΝΥΔΡΩΝ.

• ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ Ο ΘΕΟΣ, ΣΕΑΓΑΓΕΤΩ Η ΓΗ ΦΥΛΗΝ ΖΩΩΝ ΚΑΤΑ ΓΕΝΟΣ. ΤΕΤΡΑΠΟΔΑ ΚΑΙ ΕΡΠΕΤΑ ΚΑΙ ΘΗΡΙΑ ΚΑΤΑ ΓΕΝΟΣ, ΚΑΙ ΕΓΕΝΕΙΤΟ ΟΥΤΩΣ •

Κατὰ τὸν ἥλθε τὸ πρόσταγμα, καὶ ἀπῆλυσεν ἡ γῆ τὸν εὐλισμόν τῆς τέλειον· καὶ εἰς μὲν τὰ ὕδατα εἶπεν «ἐξαγατέτω ἔρπετα ψυχῶν ζώων» εἰς τὴν γῆν δὲ ἔδρ', λέγει, «ἐξαγατέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζώων», μήπως καὶ ἡ γῆ ἦναι ἀμφυχρος; καὶ ἔχουσι λαοὶν οἱ Μανχαῖοι νὰ προσάπτωσι ψυχὴν εἰς τὴν γῆν οἱ ματακόφρονες; Μὲ τὸν λόγον ἐξαγατέτω, δὲν ἐφανερώσεν εἰς αὐτὴν τὴν γῆν καμμίαν δύναμιν προϋπάρχουσαν, ἀλλὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ ἐχάρισεν ὁμοῦ καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐξαγωγῆς, καθὼς εἶπεν ἔχουσα, βλαστησάτω βοτάνην χόρτου καὶ ξύλον κάρπιμον, ἐδιδάστησε τὸν χόρτον ἔχει κεκρυμμένον ἔχουσα, ἀλλ' ὁ θεὸς λόγος φύσις τῶν γεννημένων ἐγένετο. Βλαστησάτω εἶπεν, ὅχι προβαλλέτω ἐκεῖνο, ὅπερ ἔχει· ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ δὲν ἔχει, ἀς ἐνεργήσῃ μὲ τὴν δωρεὰν τῆς θείας δυνάμεως. Τοιούτοτρόπως καὶ ἐνταῦθα λέγει, «ἐξαγατέτω ἡ γῆ ψυχὴν», ὅχι τὴν ἐνυπάρχουσαν, ἀλλ' ἐκείνην, ἣν ἔδωκεν εἰς αὐτὴν ὁ Θεὸς μὲ τὴν

προσταγῆν του· ἔπειτα δεδῶσθω, ὅτι ἡ γῆ εἶναι ἔμφυχος κατὰ τὴν ματαιοφροσύνην των, θέλει γυρίζει ὁ στοχασμός των εἰς τὸ ἐναντίον, ὅτι ἂν οὗ ἡ γῆ ἐξέγαγε τὴν φυγὴν, ἔμεινεν ὑστερημένη καὶ ἔρημος. Ἀλλ' ἡ βδελυρία ἐκείνων τῶν Μανιχαίων εἶναι φανερά καὶ γνώριμος· λέγομεν δὲ ἡμεῖς· διὰ τὸ ὕδατα ἐπροστάχυσαν νὰ ἐξαγάγωσιν ἔρπετα ψυχῶν ζωσῶν. ἡ δὲ γῆ διωρόθη νὰ ἐκπαιρὴ ψυχὴν ζωσαν· ὅτι ἡ φύσις τῶν ἰχθύων φαίνεται, ὅτι ἔχει ἀτελειοτέραν ζωὴν ἀπὸ τὰ χερσαῖα ζῶα, ἐπειδὴ καὶ τὴν ἀκὴν ἔχουσι βαρυτέραν, καὶ τὴν θρᾶσιν ἀμβλυτέραν διὰ τὴν παχυτητα τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ καὶ μνήμη, ὅν εἶναι εἰς ἑκάστην, μήτε φαντασία μήτε τοῦ συνήθους ἐπιγνώσις· καὶ διὰ τοῦτο ἐλόγος τῆς θείας Γραφῆς· φανερώνει, ὅτι ἡ σαρκικὴ ζωὴ τῶν ἐνύδρων κυριεύει τὰ ψυχικά των κινήματα εἰς δὲ τὰ χερσαῖα ὡς μετέγοντα τελεστέρα, ζωῆς, ἡ φυγὴ ἔχει ὅλην τὴν ἡγεμονίαν· οὕτω καὶ τὰ αἰσθητήρια εἶναι καθυρτώτερα, καὶ αἱ φαντασίαι καὶ αἱ ἐνθυμήσεις εὐρίσκονται εἰς αὐτὰ τῶν παραλύοντων. Διὰ τοῦτο, ὡς φαίνεται, τὰ σώματα τῶν ἐνύδρων ἐκτίθουσιν ἐμφυχωμένα, καθὼς λέγει τ. Ἰ' ραφῆ, «ψυχῶν ζωσῶν» ἡ δὲ χερσαῖα φυγὴ ἐπροστάχθη νὰ γένῃ διὰ νὰ οἰκονομῇ τὰ σώματα· ἐπειδὴ τὰ χερσαῖα ὅσα διατρέφονται ἐπάνω εἰς τὴν γῆν λαβὸν τρόπον τινὰ περισσότεραν ζωτικὴν δύναμιν ἀπὸ τα ἰθαλάσσια. Ἀλλοτα ὑπάρχουσι καὶ τὰ χερσαῖα, ἀλλ' ὅμως καθὲν μὲ τὴν φωνὴν τῆς φύσεως φανερώνουσι πολλὰ τῆς ψυχῆς των παθήματα· οὕτω δεικνύουσι καὶ χαρὰν, καὶ λύπην, καὶ τὴν γυνωρίσιν τοῦ συντρόφου των ζώου, καὶ τὴν ἑλλειψιν τῆς τροφῆς, καὶ τὸν χωρισμόν των συνήθων, καὶ ἄλλα παθῆ μὲ τὴν διαφοροτικὴν ζωτικὴν φωνὴν των μύρια. Τὰ ἐνύδρα ἔχῃ μόνον ἄρωνα εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀνήμερα, καὶ ἀδόδακτα, καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὀλοτελῶς ἀμεταχείριστα· «Ἐγὼ βῶς τὸν κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτιν τὸ κυρίου αὐτοῦ, ὁ δὲ ἰχθύς οὐκ

εἶδε τὸν τρέφοντα» ὁ ὄνος καταλαμβάνει τὴν συνειθισμένην φωτὴν τοῦ κυρίου του, γνωρίζει τὸν ὁρμον, θεοῦ καὶ ἄλλοτε ἐβαδισέ, καὶ ποτε γίνεται καὶ ὁδηγός εἰ, τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ὄνος εἶναι καὶ οὐτόντος ἀπὸ τὰ ἄλλα χερσαῖα περισσότερον. «Ὡμοίως καὶ αἱ κάμηλοι φυλάττουσιν μηνσικακίαν, τὴν ὅποιαν τὰ θαλάσσια δὲ ἔχουσιν, ὅτι ἡ κάμηλος, εἴταν κεκοιμηθῇ παρὰ τινος, φυλάττει τὴν ἔγερσιν εἰς μακρὸν χρόνον, καὶ εἴταν εὖρη καιρὸν ἀρμόδιον, κάμνει τὴν ἐκὸς κτησιν ἀκουσατε τοῦτο οἱ μηνσικάκοι, διὰ τὸ νὰ καταλάβετε μὲ ποῖον ζῶον εἶναι παρόμοιοι, φυλάττοντες κεκοιμημένῃ τῇ ἐγέρσιν, ὡς σπύρισμα εἰς τὴν τράκτην, ἕως νὰ λαύετε ὕψος, καὶ τὸ θυμὸν ὡς φλογὶα νὰ ἐξάφητε.

«ΕΞΑΓΑΓΕ ΤΩ Η ΓΗ ΨΥΧΗΝ ΖΩΣΑΝ»

Ἐπειδὴ ζῶσαν ψυχὴν εἶπε, διὰ τὸ μάλιστα τὴν διαφορὰν τῆς ψυχῆς τῶν χερσαίων ζώων καὶ κτηνῶν, ἀπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς θέλεις καταλάβει πῶς ὁδηγεῖται ἕξτερον. Τώρα δὲ ἀκουσον διὰ τὴν ψυχὴν τῶν ἀλόγων ἔπε ὁ, καθὼς λέγει ἡ Ἱερὰ, ἡ ψυχὴ παντός ζῶντος εἶναι τὸ αἷμα του, τὸ δὲ αἷμα ἀπὸ πνεύματος, εἰς σάρκα μεταβάλλεται, ἡ δὲ σὰρξ εἴταν φθαρῇ, εἰς γῆν ἀναλύεται, ἡ ψυχὴ τῶν κτηνῶν εἶναι θνητὴ. Λοιπὸν εἰς τὸ ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν, θεωρεῖ τὴν τὰς τῆς ψυχῆς εἰς τὸ αἷμα, καὶ τοῦ αἵματος εἰς τὴν σάρκα, καὶ τῆς σαρκὸς εἰς τὴν γῆν καὶ πάλιν κάμει ἀναλυσιν, καὶ ἀναπέδιδον ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὴν σάρκα, ἀπὸ τὴν σάρκα εἰς τὸ αἷμα, ἀπὸ τὸ αἷμα εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ θέλεις εὖρει, ὅτι ἡ ψυχὴ τῶν κτηνῶν εἶναι γῆ καὶ σάρκινος· διὸ μὴ νομίζης, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι παλαιότερα ἀπὸ τὴν ὑπόστασιν τοῦ σώματος· ὅτι μῆτε διαμένει, καὶ εὐρίσκεται μετὰ τὴν διάλυσιν· ἀλλὰ φεῦγε τὰς φλυαρίας τῶν σοδαρῶν φιλοσόφων, οἱ ὅποιοι δὲν ἐντρέπονται νὰ βάλλωσι τὰς ψυχὰς τῶν ἐμμειδεῖς μὲ τὰς ψυχὰς τῶν σκύλων, λέγον-

καὶ τὰς κατ' εὐθείαν κινήσεις τοιοῦτοτρόπως γίνονται καὶ εἰς τὰ πτεῖνα, ὅταν τρέχωσιν εἰς τὸν ἀέρα μὲ τὰ πτερὰ των ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν ἰδίωμα εἶναι εἰς πτεῖνὰ καὶ θαλάσσια, διὰ τοῦτο μία ἐγένετο καὶ ἡ συγγένεια καὶ ἡ γένεσις αὐτῶν ἀπὸ τὰ ὕδατα πλὴν τὰ πτεῖνὰ ἔχουσι πόδας, διότι τρέφονται ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ χρειάζονται ἀναγκαίως τῶν ποδῶν τὴν ὑπηρεσίαν δπαντα καὶ οὗ τοῦτο τὰ μὲν ἀρπακτικὰ ἔχουσιν καὶ ὄνυχας, τὰ δὲ λοιπὰ πόδας μόνον διὰ τὴν τροφήν καὶ λοιπὴν οἰκονομίαν τῆς ζωοτροφίας των καὶ ὀλίγα πετώμενα εἶναι κακὸς πόδα, ἀνεπιτήδεια εἰς τὸ βιάσασθαι, ὡς αἱ γελιδόνες καὶ ἔρπανίδες λεγόμεναι, εἰς τὰ ὑδατὰ ἡ τροφή ἐπεννοήθη ἀπὸ ἐπεινα, ταῦτα εἰς τὸν ἀέρα ἐμπαίρονται αἱ γελιδόνες ὅτι διὰ τὸ εὐκοῦλον καὶ τὸ πρόσγειον τῆς πίψεως, οἰκονομοῦσι τὴν ζωοτροφίαν των χωρὶς ποδῶν.

Εἶναι ὁμοῦ καὶ εἰς τὰ πτεῖνὰ ἀναριθμητὰ γένη διάφορα, τὰ ὅποια ἂν ἐξετάσωμεν μερικώτερον, καθὼς καὶ τὰ ἑλθρία, θέλομεν εὑρεῖ καὶ διαφορὰς ἀναριθμήτους, καὶ εἰς τὸ μέγεθος, καὶ εἰς τὰ σχήματα, καὶ εἰς τὰ χρώματα, καὶ εἰς τοὺς βίους, καὶ εἰς τὰς πράξεις, καὶ ἥθη των τῶν ἐπὶ τῶν νὰ ἀπὸρ ὑμῆσωμεν τὴν παραλλαγὴν, ἣν ἀναμεταξύ των ἔχουσιν, εἶναι ἀδύνατον. Καὶ ὁμοῦ τινὲς ἔδωκαν μερικὰς ὀνοματοποιίας εἰς αὐτὰ, διὰ νὰ γνωρίζηται μὲ τὴν συνήθη ταύτην ὀνομασίαν τὸ ἰδίωμα καθενός· καὶ ἄλλα μὲν ὠνόμασαν σχήματα, ὡς τοὺς ἀετούς, ἕτερα δερμόπτερα, ὡς τὰ νυκτερίδας, ἄλλα πτελωτά, ὡς τοὺς σφίγας, ἕτερα κολεόπτερα, ὡς τοὺς κανθάρους, καὶ ὅσα ἄλλα ἐγεννήθησαν ἐντός των ὀρνέων καὶ ἐνδωμάτων, καὶ μετὰ τὸ σπείσιμον τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ζῆν ἐφάνησαν. Ἡμεῖς ὁμοῦ εὐχαριστοῦμεθα εἰς τοὺς ὀνομασμοὺς τῆς θείας Γραφῆς περὶ τῶν καθεαῶν καὶ ἀκαθεαῶν, καὶ εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν, διὰ νὰ γνωρίζωμεν τὰ τοῦτων ἰδιώματα· ἄλλο λοιπὸν εἶναι τὸ γένος τῶν σαρκωδῶν, τὰ ὅποια ἔχει καὶ τὴν κατασκευὴν των διαφορε-

τικὴν μὲ ὄνυχας, καὶ γεῖλη ἀγκυλωτά, καὶ πτερὰ ὀξέα, διὰ τὰ ἄρπαζουσι τὰ πρὸς τροφῇ τῶν ἐνολώτερον ἕτερον γένος εἶναι τῶν ἀπεριμολόγων, καὶ καθὲρ ἔχει κατασκευὴν διαφορστικὴν διὰ τὴν ἥ τροφῇ ἐπιτηγνίστηται διὰ ἀπὸ αὐτῶν εἶναι ἀγγελικὰ ἐκτός τῶν ἀρπακτικῶν, ὅτι τὰ ἀρπακτικὰ μόνον, μὲ τὸ σύζυγον συνουσιάζονται ἀλλὰ ἔχουσι ζυγὶ συμφωνόν, καθὼς αἱ περισσότερα, φάρες, κολλοὶ, καὶ γέναντα μεταξὺ εἰς αὐτὰ πάλιν, ἀλλὰ εἶναι ἀναρχα καὶ αὐτοκέραια ἕτερα ἔχουσι ἐκείνην στήν καὶ ἡγεμόνα, ὡς οἱ ἄλλοι ἐνδρανεῖται οὐ καὶ εἰς πάντα καὶ ἀλλή διαφορά, ὅτι ἀλλὰ μὲν εἶναι ἐντοπισ, ἀλλὰ ἀποδημοῦσι, καὶ ἀλλὰ ἔρχονται ἐν νοτοῖς ἔσπον· τινὰ δὲ ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἡμερεύουσιν, ἔξω ἀπὸ τὰ ἀθώατα, τὰ ὅποια διὰ τὴν ὑπερβολικὴν οὐκίαν τῶν, ὅν, ὑποφέρουσι τὴν ἡτλάρχισιν· τινὰ δὲ εἶναι φιλόανθρωπα, καὶ καταδέχονται μάλῃ μὲ τοῦ ἀνθρώπου τὴν συγκατέκτισιν· ἀλλὰ εἶναι ὀρεῖνὰ καὶ φιλερμητὰ ἕτερα καὶ κατὰ τὴν φωνὴν μεγαλῶς διαφέρουσι· ὅτι ἀλλὰ εἶναι πανούργα καὶ πολύφωνα, καὶ ἀλλὰ σιωπηλά· ἕτερα κλειστικά, καὶ ἀλλὰ ἄμμουρα, καὶ κλεισθόματος ἄμμουρα ἕτερα μιμητικά, ἢ ἐκ φύσεως, ἢ ἀκρίτως, καὶ ἀλλὰ μιμούμενα ὁ ἀλεκτροῦν εἶναι γάρου· τὸ παγῶν φιλόκοσμον· τὰ περισσότερα ἀσάλευστα, καὶ α. κατοικεῖ οἱ ὄρνιθες ὁ πέρδις εἶναι ὀλερὸς καὶ ζηλότυπος, καὶ συνερχεῖ εἰς τοὺς κυνηγούς μὲ κακουργίαν.

Τινὰ εἶναι καὶ πολιτικά μὲ σύμπνοια διὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ τέλους τῶν, καθὼς αἱ μένουν, ὅτι ἡ κατοικησις τῶν εἶναι καινὴ καὶ ἡ πετῆσις, καὶ ἡ ἐργασία τῶν καὶ τὸ περισσότερον, ὅτι χωρὶς τῆς ἀθείας καὶ γνώμης τοῦ βασιλέως τῶν, καὶ χωρὶς τῆς γενῆ ἀρχηγὸς ἐκείνου, ὅν πετῶσιν εἰς τοὺς λαιμῶνας πώποτε· ὁ βασιλεὺς αὐτῶν εἶναι φυσικός, ὅχι καθὼς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους χειροκνητός. ὁ ἀδυσχερὴς διορίζομεν ἡγεμόνα τὸν χερίστον· ἀλλ' ἔχει τὴν βασιλείαν ἐκ διαδοχῆς καὶ ἐκ φύσεως,

διαφέρων καὶ κατὰ τὸ μέγεθος, καὶ κατὰ τὸ σχῆμα, καὶ κατὰ τὴν ἡμερότητα· ἐπεὶ δὲ ἔχει μὲν καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῶν μελισσῶν κέντρον, ὁ δὲ τὸ μεταχειρίζεται ὁμοῦς εἰς τιμωρᾶν πανταλῶς. Εἶναι καποὶοι ἄνθρωποι τῆς φύσεως ἄραφοι, διὰ νὰ μένουν εἰς τὰς τιμωρίας τοῦ λαοβιαντοῦ τὰς μελάς ἐξουσίας ἀκίνητοι· ὅσοι δὲ ἀπὸ τὰς μελισσῶν οὐκ ἀκούουσιν τὸ παραδειγμα τοῦ βασιλέως τῶν τριώνυχων ἀπὸ τοῦ κέντρον, καὶ ἀποθνήσκουσιν. Ἄς ἀκούσῃσι οἱ γριπτοὶ αἰετοὶ, οἱ ὅποιοι ἔχουσι πρόσταγμα νὰ μὴ ἀποθιῶσιν καλὴν αἰνότητα, ἀλλὰ ἐδινώσῃ ἐν τῇ ἀγαθῇ τὸ κακὸν κατὰ τὸ εὖ· οἷον ὡς μιμητῶμεν τῇ ἐργασίᾳ τῆς μελισσῆς, διὰ κατασκευάζει τὰ κηρία, γαίην νὰ βλαβὴ καρπὸν ἀνιδύριον· διὰ τὸ κηρὸν συλλαμβάνει παντὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων, τὸ δὲ μέλι κατασκευάζει, καμψάσσουσα εἰς τὸ σχῆμα τῆς τριώνυχου, ἣ ὅποια εἶναι ἐνεσπάρμενη ἐν τῇ φύσει τῇ ὅποιαν βάλλει εἰς τὰς τῶν κηρίων κοίτης ἐν τῇ. Διὰ τοῦτο καὶ κατ' ἀρχὰς εἶναι ὑγρὸν, ἔπειτα μετὰ τὸν καρπὸν γίνεταί, ἡλικίαν, καὶ μετατρέπεται εἰς τὴν φύσιν τοῦ μελιτος. Ἡ μέλισσα αὕτη ἐπαινεῖται ἀπὸ τὸν σοφὸν Σολομῶντα ὡς σοφὴ καὶ ἐργατικὴ διὰ τὴν φιλοπονίαν τῆς, τῆς τοῦ πόνου βασιλεῖς καὶ τοιοῦται πρὸς ὑγιαίναν προσφέρονται, καὶ φιλοτεχνεῖ τὰς ἀποθήκας τοῦ μελιτος μὲν τόσην σοφίαν, ὅτι τὸ κηρίον λεπτύνει καὶ ἐξαπλώνει ὡς λεπτὴν ὑφαντά, καὶ κατασκευάζει κοιλότητος ἀναμεταξύ συνεχεῖς καὶ πυκνάς, διὰ νὰ γίνηται ἡ πυκνότης ἐν ἀκούμβισμα καὶ στερέωμα τῶν μικροτάτων φρεατίδων μιᾷ μετὰ τὴν ἄλλην, ὥστε νὰ συνέχωνται ἐν ταύτῃ, καὶ νὰ χωρίζωνται ἔπειτα οἱ σὺριγχοι κατασκευάζονται ὑγροὶ καὶ τριόροφοι, μίαν ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλην, διὰ νὰ μὴ ἐκχυπῇ τὸ ὑγρὸν ἔξω ἀπὸ τὴν βαρύτητα. Κατανόησον δὲ, ὅτι τὰ ἐφευρήματα τῆς γεωμετρίας, ἡ σοφωτάτη μελίσα ἔχει παρρηγὰ· ἐπεὶ δὲ ὅλαι αἱ σὺριγχοι τοῦ κηρίου εἶναι ἐξαγῶνοι, καὶ ἰσοπλευροὶ, καὶ ὅν

βάλλονται, ἡ μία ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλην ἀπ' εὐθείας, διὰ νὰ μὴ ἀποκλίνωσιν οἱ πυθμένες μετὰ τοὺς εὐκαίρους ἐφαρμοζόμενοι, καὶ αἱ γωνίαι τῶν κατωθὲν ἐταρώων γίνονται τῶν σιμῶρων θεμέλιον, διὰ νὰ κρατῶσι τὸ βάρος μετὰ ἀσφάλειαν, καὶ διατηρῶσι τὸ ὕψος εἰς ἑκάστην φασαδίαν, καὶ ὡς μετὰ τὸν θαλάσσαν

: Πῶς νὰ διηγηθῶ ὅλα τὰ ἔωρτα τῶν πτηνῶν μετὰ ἀνθρώπων ; ὁ γὰρ ἀπὸ τῆς πῶς ἀγεραῖαι κἀμνοῦσι τὰς φυλακὰς τῆς νυκτός μετὰ ἐναλλαγὴν, καὶ ἄλλαι μὲν κοιμῶνται, ἄλλαι δὲ περιτρυφίζουσιν, διὰ νὰ ἔχωσι τὴν ἀσφάλειαν αἱ κοιμώμεναι ; ἔπειτα ἀφοῦ τελειώσῃ ὁ καιρὸς τῆς φυλακῆς, ἡ φυλάττουσα τρέπεται εἰς ὕπνον, ἡ δὲ κοιμηθεῖσα δεγεται τῆς φυλακῆς, καὶ ἀνταποδίδει εἰς τὴν ἄλλην τῆς ἀσφαλείας, καθὼς καὶ αὕτη ἔλαβε. Τὴν αὐτὴν εὐταξίαν θέλει ἰδεῖ καὶ εἰς τὰς γεραῖους, ὅταν πέτνωνται, ὁδὸν ἄλλοτε ἄλλη, γίνεται ὁδηγός, καὶ ἀφοῦ εἰς διωρισμένον τινὰ καιρὸν προσδεύσῃ, ἔρχεται ὀπίσω, καὶ παραδίδει τὴν ἡγεμονίαν τῆς ὁδοῦ εἰς τὴν ἄλλην τὴν ὑπισθεν αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔωρτα τῶν πελαργῶν δὲν εἶναι μακρὰν ἀπὸ λογικὴν σύνεσιν, τὸ νὰ ἔρχωνται εἰς ἕνα καιρὸν εἰς τοὺτους τοὺς τόπους, καὶ πάλιν νὰ ἀναχωρῶσιν ὅλοι μετὰ μίαν σύμπνοιαν, τοὺς ὁποίους προεσθίζουσιν αἱ κορώναι, συμβουλοῦσαι μετὰ συμμαχίαν, διὰ τὰ ἄλλα ἐναντία τῶν πτηνῶν καὶ πολέμων. Καὶ εἶναι φανερόν τοῦτο, ὅτι κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἀναχωροῦσι, κορώνη δὲ φαίνεται, καὶ ὅταν ἐπιστρέψωσι πληγνυμένοι, φαίνονται τὸ ὁποῖον εἶναι σημεῖον τῆς συμμαχίας τῶν. : Ποῖος διώριζεν εἰς αὐτὰς τὰς κορώνας τοὺς νόμους τῆς φιλοξενίας ; ἀπὸ ποῖου φοβοῦνται καὶ δὲν ἀπολείπουσιν ἀπὸ τὴν προπομπὴν ἐκείνην καὶ συμμαχίαν ; Ἄς ἀκούσωσιν οἱ ἀφιλόξενοι, ὅσοι κλείουσι τὰς θύρας τῶν, καὶ δὲ, θέχονται ἐν καιρῷ χειμῶνος ξέτους εἰς τὸν οἶκόν των ἄλλα καὶ ἡ πρόνοια τῶν πελαργῶν, ἣν δείκνυσαι πρὸς τοὺς γέροντας, διδάσκει τὰ τέκνα νὰ γίνωνται φιλοπάτορες, καὶ

νὰ γχροκομῶσι τοὺς πατέρας των μὲ πολλὴν περιθάλψιν, διὰ
 νὰ μὴ φαίνωνται κατώτερα εἰς τὴν φρόνησιν ἀπὸ τὰ ἀλογιώτα
 τα πετούμενα, καὶ κρίνωνται ἄξια αἰσχύντης, ἐκείνων τὴν ἀρε-
 τὴν ὑστερούμενα· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οἱ πελαργοί, ὅταν ἴδωσι τὸν
 πατέρα αὐτῶν γηραλκῶν, καὶ εἰς τὰ πτερὰ πτόναιτο, περὶ τρι-
 γυρίζουσιν αὐτόν, καὶ βοηθοῦσι μὲ τὰ ἰδικά των, καὶ εἰς τὴν
 τροφὴν, καὶ εἰς τὴν πτηνὴν ἀνακουφίζουσιν αὐτὸν ἐκατέρωθεν,
 τὸ ὁποῖον εἶναι πασιδῆλον, οἱ ὁνομαζέουσι τινὲς τὴν ἀνταποδο-
 σιν τῆς εὐεργεσίας ἀντιπελάργωσιν. Πρὸς τοῦτοις δὲ μὴ ἀπη-
 ταί τις διὰ τὴν πτωχείαν σου, μηδὲ ἂν ἀπελπίζηται, ὅτι οὐκ ἔχη
 νὰ ἀρήσῃ περιουσίαν εἰς τοὺς κληρονόμους, ἀποβλέπων εἰς τὴν
 τῆς χειρὸς ἐπιτηδεύεσθαι, ἣ ὁποῖα ὅταν κατασκευάζῃ τὴν
 ψωλὸν τῆς, τὰ μὲν χόρτα φέρει μὲ τὸ στόμα, καὶ ἐπειδὴ δὲν
 ἔμπορεῖ νὰ σηκώσῃ λάσπην μὲ τοὺς πόδας, βράζει τὰ ἄκρα
 τῶν πτερῶν τῆς μέσα εἰς τὸ ὕδωρ, ἔκπειτα σπογγίζει αὐτὰ εἰς
 τὸ λεπτὸν γῶμα, καὶ οὕτως ἀναπληροῖ τὴν χρεῖαν τοῦ πηλοῦ,
 συναρμολογῶσα μὲ τὸν πηλὸν τὰ κάμψη καὶ χόρτα, ἐν μὲ τὸ ἄλ-
 λον, ὡς μὲ κόλλαν, καὶ ἀνατρέφει ἐντὸς αὐτῆς τὰ πουλιὰ τῆς·
 τὰ ὅποια ἂν τις ἔθελε τὰ βλάψῃ εἰς τὰ ὄμματα, ἔχει κάποιαν
 ἱατρικὴν ἀπὸ τῆς φύσιν, μὲ τὴν ὅποιαν τὰ ἱατροῦει· ταῦτα θά-
 λησι σὰ διδάξει, διὰ νὰ μὴ μεταχειρίζῃσαι κακουργίας διὰ τὴν
 πτωχείαν σου, καὶ ῥίπτῃς ὅλην τὴν ἐλπίδα σου εἰς κλοπὰς, καὶ
 ἄλλας κακίας, μένων ἀκίνητος καὶ ἀργός· ἀλλὰ νὰ καταφύγῃς
 εἰς τὸν Θεόν, ὃ ὁποῖος ἂν εἰς τὴν χειρὸν χαρίζῃ τοιαῦτα ἐ-
 φευρήματα, ‘πόσον περισσότερον θέλει δώσῃ εἰς ἐκείνους, ὅ-
 τινες τὸν παρακαλοῦσιν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας των; Ἡ ἀλκυὼν,
 τὸ θαλάσσιον ὄρνειον, τεκνογονεῖ εἰς τὰ παράλια γεννῶσα τὰ ὠὰ
 τῆς ἐπάνω εἰς τὴν ψάμμον, καὶ ἐπωάζει ταῦτα εἰς τὸ μέσον
 τοῦ χειμῶνος, ὅταν ἡ θάλασσα ταράττεται μὲ πολλοὺς καὶ σφο-
 δροὺς ἀνέμους· ἀλλ’ ὅταν ἐπωάζῃ, κατὰ τὰς ἐπὶ τῆς μέρας κατα-

παύουσιν οἱ ἄνεμοι, καὶ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ἡσυχάζουσι, καὶ ἡπειλὴ εἰς ἑπτὰ ἡμέρας ἐκθάλει τὰ πουλῖα τῆς, καὶ ἔχει χρεῖαν διὰ τὰ ἀναυρεψή ἀλλὰ· ἑπτὰ ἡμέρας, προνοεῖ ὁ μαγαλώτατος Θεὸς εἰς τὸ μικρότατον ζῶον· ὅλας τὰς δεκατέσσαρας ἡμέρας, τὰς ὁποῖαι καὶ οἱ ναυτικοὶ εἰςτρουροῦσι, καὶ τὰς ἡμέρας ἑκατα· ἀλκυωνίδας, ὀνομάζουσιν. Αὐτὰ οἰκονομεῖ ἡ θεὰ πρόνοια μὲ τοιοῦτον τρόπον, διὰ τὰ παρακινῆσαι καὶ οὐ τὰ ζητῆσαι παρὰ Θεοῦ τὰ πρὸς σωτηρίαν σου· ἐπειδὴ ἂν εἰς αὐτὰ ᾗναι τοιαύτη πρόνοια παρὰ Θεοῦ, καὶ μία μετὰ τῇ φοβερᾷ θάλασσᾳ κρατῆται, καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος ἐπιτάσσεται τὰ ἔχρη γαλήνην διὰ τόσον μικρὸν πτηνὸν τὴν ἀλκυωνίδα, τί δὲν ἔβλεπε γίνεαι παρὰδοξότερον διὰ σέ, ὅστις καὶ εἰκόνα Θεοῦ γέγονας;

Λέγουσιν ὅτι ἡ τρυγὼν, ὅταν γωρισθῇ ἀπὸ τὸν αὐτῆς ὀμβρῶνον, δὲν καταδαχεται μίξιν ἄλλῃ, ἀλλὰ μένει χηρῆουσα, καὶ μὲ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ ποτὶ συζύγου τῆς, ἄλλῃ ἀρσενικοῦ κοινωνίαν ἀποστρέφεται· ἀκούουσιν αἱ γυναῖκες πῶς καὶ εἰς τὰ ὅλογα πτηνὰ εἶναι προτιμότερα ἢ χηρεῖα ἀπὸ τὴν πολυγαμίαν. Ὁ δαιός γίνεται ἀδικώτατος εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν πουλίων του, ἐπειδὴ ἡ ἐπιπλάσει δύο πουλῖα, καὶ τὸ ἐν ῥίχνει κάτω εἰς τὴν γῆν, διώκων μὲ τὸ κτύπημα τῶν πτερῶν· καὶ μόνον τὸ ἐν ἀναλαμβάνει καὶ ζωογονεῖ, γινόμενος εἰς τὸ ἄλλο μισότεκνος, τὸ κοπιαστικὸν τῆς ἀνατροφῆς ἀποφεύγων· λέγουσιν ὁμοῦς, ὅτι ἡ φήνη δὲν ἀφίνει αὐτὰ τὰ διαφθαρεῖ. ἀλλὰ τὸ περιποιεῖται, καὶ τὸ ἀνατρέφει ὁμοῦ μὲ τὰ τέκνα τῆς· τοιοῦται εἶναι οἱ σκληρότατοι γονεῖς ἑκαῖνοι, οἵτινες διὰ πρόφασιν πενίας ἀποδίδουσι τὰ νήπια, ἢ γίνονται ἀδικοὶ εἰς τὰ τέκνα των μὲ τὴν διανομὴν τῆς κληρονομίας των· διότι καθὼς μετέδωκαν εἰς καθὲν τέκνον τὸ εἶναι ἐξέσου, τοιοῦτοτρόπως εἶναι δίκαιον τὰ δάσσωσι καὶ τὰς ἀπορρομαῖς τῆς ζωῆς ἐξέσου εἰς ὅλα· μὴ μετῃθῇ τὰ καμπυλῶνυχα πτηνὰ, τὰ ὅποια ὅταν ἴδωσι τὰ πουλῖα των οὐνόμενα τὰ

πετώσι, βρίπτουσιν αὐτὰ ἔξω ἀπὸ τὴν φυλεάν των μὲ σκληρότητα, χωρὶς νὰ θεῖξωσιν εἰς αὐτὰ πλεον καρμίαν ἐπίσκεψιν Ἡ φιλοτεχνία τῆς κορώνης εἶναι ἐπαινετὴ, εἴτι παρακολουθεῖ σχεδὸν τὰ τέχνα τῆς, καὶ τὰ ἐκτρέφει καιρὸν περισσότερον. Πολλὰ πετεινὰ τεκνογονοῦσι χωρὶς νὰ συμπληρῇσιν μὲ ἀρσενικόν, καὶ τὰ μὲν λοιπὰ ζῶσι, ὅσα δὲν μίγνυνται μὲ ἀρσενικόν, μένουσιν ἄγωνα· οἱ γύπας ὁμως λέγουσιν, εἴτι γεννῶσι χωρὶς μίξιν ἀρσενικοῦ καὶ εἰσὶ καὶ μακροδιώτατοι, εἴτι ἡ ζωὴ των ἕως εἰς τὰ ἑκατὸν ἔτη ἕκτεινεται. Λοιπὸν οἱς ἀχροατα, ἀπὸ τὴν ιστορίαν τῶν πετῶν τούτων ενθυμαίσθε νὰ ἀνταποκρίνησθε εἰς τοὺς περιγελῶντας τὸ μέγα ἔμῳν μυστήριον, καὶ λεγοντας, εἴτι ἀδύνατον εἶναι νὰ γενήσῃ παρθένος ὑπὲρ φύσιν, καὶ ἡ παρθενία αὐτῆς νὰ φυλαγθῇ ἀφύβρο· ἐπειδὴ ὁ εὐδοκήσας Θεὸς ἐν τῇ μαρτίᾳ σῶσαι τοὺς πιστεύοντας, ενεσπείρεν ἐς ἀρχῆς εἰς τὴν φύσιν μυρίας ἀφορμας, διὰ νὰ μὴ ἀπιστῶμεν εἰς τὰ παρὰδόντα καὶ ὑπὲρ φύσιν τῆς πίστεως.

•ΕΞΗΛΑΓΕΤΩ ΤΑ ΙΣΤΑΤΑ ΕΡΠΕΤΑ ΨΥΧΩΝ ΖΩΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΓΓΙΝΑ ΠΕΤΩΜΕΝΑ ΕΝ ΤΗΣ ΓΗΣ ΚΑΤΑ Τὸ ΣΤΕΡΕΩΜΑ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ•

Εἰς τὴν γῆν ἐπροστάχθησαν νὰ πέτῳνται διότι ἔχουσιν ἀπὸ τὴν γῆν τὴν ζωοτροφίαν των, κατὰ δὲ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς προλαβόντως εἴπομεν, οὐρανὸς ὀνομάζεται καὶ ὁ ἀήρ παρὰ τὸ ἀραιῶσαι στερέωμα δὲ ὡς ὢν πυκνότερος ὁ ἀήρ ἀπὸ τὸ αἰθέριον σῶμα, καὶ ὡς πεπληγμένος ἀπὸ τὰς κάτωθεν ἀναθυμιάσαις περισσότερον. Λοιπὸν ἔχομεν τὸν οὐρανὸν κεκοσμημένον, τὴν γῆν κακαλωπισμένην, τὴν θάλασσαν εὐτυχισμένην ἀπὸ τὰ πολυποικίλα ὀφάρια, τὸν ἀέρα γεμάτον ἀπὸ διάφορα πτηνὰ, τὰ ὅποια ὅλα ἐδημιουργήθησαν, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι μὲ τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ παρήχθησαν. Ὅσα δὲ ὁ λόγος παρήτησε διὰ νὰ μὴ ἐλεβῇ ἀπὸ τὴν συμμετρίαν του, οἱ φιλόπονοι δὲ τὰ συλλογίζονται κατὰ μόνας, καὶ κατανοοῦντες

τὴν μεγάλην σοφίαν τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλα, αἷ θαυμάζωσι καὶ δο-
 ξολογῶσι τὸν ποιητὴν Θεὸν ἀκατάπαυστα. Ἐχομεν καὶ ἐν και-
 ρῷ τῆς νυκτός τὰ νυκτερόβια γένη τῶν πετεινῶν, καθὼς ἐν και-
 ρῷ τῆς ἡμέρας ἄλλα ἀναριθμητὰ διότι αἱ νυκτερίδες, καὶ αἱ
 γλαῦκες, καὶ νυκτικόρακες εἶναι νυκτερινά, διὰ τὸ ἔχωμεν καὶ ἐν
 καιρῷ νυκτός ἀφορμὰς εἰς δοξολογίαν τοῦ δημιουργησαντος, κα-
 θὼς καὶ τὴν ἀηδόνα, ἡ ὁποία ὅταν ἐπωαῖη δι' ὅλης τῆς νυκτός,
 δὲν παύει τὴν μελωδίαν τῆς αἰῶς δὲ θαυμασμοῦ εἶναι καὶ ἡ
 νυκτερίς, πῶς ὑπαρχει καὶ πτερόν, καὶ τετράποδον, καὶ μετα-
 χειρίζεται ὀδόντας, καὶ γεννᾷ ὡς τὰ τετράποδα, καὶ εἰς τὸν ἀέρα
 πεταχθεὶς μὲ πτερόν, ἀλλὰ μὲ ἕνα ὑμένια δερμάτινον, ἡ ὁποία ἔ-
 χει καὶ φυσικὴν φιλαλληλίαν διότι αἱ νυκτερίδες μία μὲ τὴν
 ἄλλην ὡς ὁρμαθὸς συνέχονται, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι εὐχολὸν νὰ
 κατορθωθῇ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι προτιμῶσι νὰ ζῶσι
 κατ' ἰδίαν κεχωρισμένοι, καὶ ὄχι ἡνωμένοι καὶ κοινωνικοὶ μὲ τὰς
 ἄλλους οἱ περισσότεροι. Ἀξίον περιεργασίας εἶναι ἀκόμη καὶ τὸ-
 το, πῶς ἔκείνοι οἱ ὅποιοι σχολάζουσιν εἰς τὴν ματαιὰν σοφίαν,
 ἔχουσι τὰ ὄμματα παρόρμια μὲ τὰ τῆς γλαυκός διότι οἱ ὀφθαλ-
 μοὶ ἐκείνης ἐν καιρῷ νυκτός βλέπουσιν, ἀπὸ δὲ ἀνατείλη ὁ ἥ-
 λιος καὶ ἀμέσῃ σκοτίζονται καὶ ἡ διάνοια τούτων τῶν φιλοσό-
 φων εἰς μὲν τὴν θεωρίαν τῆς κοσμικῆς σκοτεινῆς ματαιότητος,
 εἶναι ἄξυτατη, εἰς δὲ τὴν κατανόησιν τοῦ ἀληθινοῦ φωτός εἶ-
 ναι σκοτεινὴ καὶ ἀφώτιστος. Ἐν τῷ καιρῷ δὲ τῆς νυκτός δυνά-
 μεθα πανταχόθεν νὰ θαυμάζωμεν τὸν δημιουργόν, πῶς ὁ ἀ-
 λέκτωρ παρακινεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἐργασίαν φωνάζων με-
 γαλοφώνως, καὶ φανερώνων τὸ μεσονύκτιον, διὰ τὸ ἐξυπνή-
 σωσιν οἱ ὀδοιπόροι, καὶ οἱ γεωργοὶ νὰ ἐτοιμασθῶσι διὰ τὴν
 γεωργίαν των· πῶς τὸ γένος τῶν χτηνῶν εἶναι ἀγρυπνῶν καὶ
 αἰσθητικώτατον, αἱ ὁποῖαι καὶ τὴν βασιλεύουσιν πόλιν Ρώ-
 μην ποτὲ ἡλευθέρωσαν, φανερῶσασαι τοὺς πολεμίους, οἱ-

τινές; ἕμειλλον νὰ τὴν κυριεύσωσιν ἀπὸ κακρυμμένους τόπους
δοκῶσθαι. Ἐξ τίνος πετρελῆς ἡ φύσις; δὲν ἔχει χωρὶς τὴν τι-
θάσμα, ἰσχύος φανερώνει εἰς τοὺς τύπους τὸν θάνατον τῶν
ἀνθρώπων εἰς τὰ στρατεύματα, οἷον βλέπομεν πλήθη γυ-
πῶν ἀκολουθοῦντα εἰς τὰ στρατεύματα, καθύστερον προστομά-
ζονται τὸ τέλος ἀπὸ τὴν ἐτοιμασίαν τῶν ἐπλων, το δευτέρου
δὲ εἶναι μακρὰν ἀπὸ συλλεγεμένων ἀνθρώπων. Ἰδὼ; νὰ διη-
γηθῶ τὰ φασέρὰ στρατεύματα τῶν ἀφρικανῶν, τὰ ὅποια ἐκ συμ-
ψωνου ἐφειρόμενα, στρατοπεδεύουσιν εἰς τὸ πλεῖστον τινὲς χώ-
ραι, καὶ δὲν ἐγγίξουσιν τοῦ καρπού, τὰ γὰρ καὶ ἀδύναται τὸ θεῖον
πρόσταγμα; ὡς ἡ σαλευτικὴ ἀκολουθεῖ μίαν θεραπείαν τῆς
πληγῆς, ἔχουσα δύναμιν παρὰ Θεοῦ τοῦ καὶ εἶναι εἰς τὴν βρά-
σιν ἀχόρτατος διὰ τὴν εὐεργεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος; τίς ὁ
τρόπος τῆς μεληρόδας τοῦ τέττιγος, ὡς ὑπαρχοῦσι μεμφδι-
κώτεροι ἐν καρπῷ μεταμύρια, μὴ τὴν οὐκὴν τοῦ αἵματος, ὅν
διὰ μέσου τοῦ θώρακος κἀμνύουσιν, ἀλλὰ ζητῶν νὰ ὑπερβῇ
τὰ θύματα καὶ τοῖσμά τῶν παλαιῶν, εἶναι παρὶς, ὡς
ἐὰν εὐκρίμαζα μὲ τοὺς πόδας νὰ προσπλάσω αὐτὰ εἰς τὴν τα-
χύτητα. Ὅπως δὲ τὰ πετρελῆς ἔντομα λεγόμενα, ὡς μελίσσας καὶ
σφηκας, (τὰ ὅποια εἶπον ἔντομα, ἐπειδὴ ἔχουσιν ἀπὸ πᾶν μέρος
τοῦ σώματος ἔντομάς τινας καὶ σχήματα), ἐθυμῆσεν οὖν εἰς
αὐτὰ δὲ εἶναι ἀναπνοή, μήτε πνεύμων, ἀλλὰ διὰ τοῦ αἵματος
ἐλακτῶν, ἀπὸ πᾶν μέρος εἰσπνέουσιν διὰ τοῦτο διαβραχῶσι
μὲ ἔλαιον οἱ πόροι, φράζουσιν καὶ φθείρονται καὶ ἀνβάλλει τις
δοξοῦ, αὐτὰ δὲ ἀνοίγονται καὶ ἀναζῶσι δευτέρου κανὲν λοιπὸν
περιττό τῶν ἀπὸ τὴν χρεῖαν, μήτε ἐλλείπον ὁ Θεὸς δὲν ἐνείκει.
Πολλὴν ἂν ἐξαιτάσμεν ὅσα παλαιὰ διατρέχουσιν εἰς τὰ θύματα,
ἀλλὰ εἰς αὐτὰ κατὰσκευτὴν εὐρίσκωμεν διότι δὲν ἔχουσιν τοῦ
πόδας ἐσχηματισμοὺς ὡς τοῦ, τῆς κορώνης, μήτε ἀκροῦς, οὐδὲ
ὡς τὰ σφηκώματα, ἀλλὰ πλατεῖ, καὶ ὑμνωδεῖς, διὰ τὴν πλατύν

ἐκείνως ἐντὸς τῶν ὁδῶν, τοὺς ἄνεμα, οὐκ ἔτι τὸν αἵμα
μετατρέφονται. ἢ τὰν στοχασθῆ, ἢ τὸν τῶν
τὸν τραχύνει τοῦ εἰς τὸ βάλλει, διὰ τὸ ἐκείνως
θελεῖς γνωρίσει. τὴν μεγάλην σοφίαν τοῦ
μικροῦ γινώσκοντος τὸν λαόν του μακροῦ, ἀπὸ τῶν
ἐκβάλλει τὴν τροφήν, τὴν κακωμένον ἐκ
ταῖς. Ὅταν ἀσθενώσκειν τὰ λόγια τῆς Γραφῆς, γινώσκον
ταὶς συλλαβαίς, καὶ λέξεις μακρὰς, οὐκ ἔτι τὸν
τα ὁδῶν πετινὰ πετινόμενα ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸν
καρπὸν ἢ ἀλλ' ἔστιν ἐξετασθῆ ἢ ἐκείνως ἐν τῇ
γνωρίζεται τὸ μέγα θαῦμα τοῦ κτιστοῦ, ἢ τὸν
πετινὸν προσέειπε καὶ ὡς διεγύρισε αὐτὸν καὶ
ὡς καθὲν ἐστὶν μετὰ ὁδῶν τῶν ὁδῶν, ἢ τὸν
ὡς ἐπιδείξει μετὰ τὴν ἐξετασθῆ, ἢ τὸν
εἰς τὸν ἀέρα. ἢ τὸν προσκαλεῖ τὴν γῆν διὰ τὸν
καὶ ἐρπετῶν, καὶ ὁδοὺς παρόμοια μετὰ τὸν
καὶ πετινόμενα.

ἢ τὸν ἀπὸ τῆς γῆς τὸν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁδοὺς, καὶ
ἐρπετῶν κατὰ τὸν ἀέρα.

Ὅσοι ἀπιστοῦτε εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ὁμιλοῦμενον διὰ
τὴν ἀλλοίωσιν, ἢν μέλλομεν νὰ λάβωμεν εἰς τὴν μέλλουσαν ἐκ
νεκρῶν ἀνάστασιν. ἢ τὸν ἀποκρίσεσθε, ἢν βλέπετε πολλὰ πε-
τινὰ, διὰ μεταβολῆς τῶν μορφῶν. καὶ ὡς φαίνεται ὁ
σκόληξ ὁ ἰνδικός, ὁ κερασφόρος, ὁ ὄψιος, μεταβάλλεται, πρῶτον
εἰς εἶδος κάμπης, ἔπειτα γίνεταί βορμολίς, καὶ τελευταῖον
λαμβάνει πτέρυγας; ὅθεν αἱ γυναῖκες, ἢν κατήσθῃ ἐργαζό-
μεναι τὰ μετὰ τὴν, ἔχετε τὴν ἔννοιαν τῆς ἀναστάσεως φανεράν,
στοχαζόμεναι τὴν μεταβολὴν τούτου τοῦ σκόληκος, καὶ μὴ ἀ-
πιστῆτε εἰς τὴν ἐναλλαγὴν τῶν σωμάτων, ἢν ὁ θεὸς Παῦλος
εἰς ὅλους κατεπαγγέλλεται. Αἰσθάνομαι διὰ τὸν ἀπὸ τὴν
συμμετρίαν τοῦ λόγου, ἢν ἀποβλέπω εἰς τὸ πλῆθος τῶν εἰ-

ρημένων· ἔστιν δὲ πάλιν θεωρήσω τὸ πολυτελεῖον τῆς σαφείας τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ δημιουργήματα, νομίζω ὅτι. ἔνθα ἕναμα ἀρχὴν τῆς διχρήσεως, καὶ τὸ νὰ χραισῶ ἡμᾶς· ἐπαύθῃ περισσοτέρων, γνωρίζω πολλὰ ὠφελισμὸν, ὅτι δὲν μᾶς θιαζέουσιν μῆτε οἱ ἐστιάτορες μῆτε τὰ σωματικά μᾶς ἀναμένουσι· καὶ τὸ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸν καρπὸν τῆς σωματικῆς νηστείας εἰς εὐφροσύνην τῶν ψυχῶν μας, εἶναι εὐλογιώτερον Πόλειαν. εὐσελεύσαμεν διὰ τὴν ἀπέλασιν τῆς σαρκὸς, σήμερον δὲ παραμενέωμεν να. διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἐνδύεσθαι καθὼς παραγγέλλει ἡμᾶς ὁ Προφητάναξ, «κατατρέφεσαι τοῦ Κυρίου, καὶ δώξῃ σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου» ὅστις εἶναι φιλόλογος, ἔρει τοῦτο· οὐ πνευματικόν τὰ κρίματα τοῦ Κυρίου, τὰ αἰτήματα, τὰ δεδινακυμένα ἐπὶ τῷ αὐτῷ, τὰ ἐπιθυμητὰ ὅσα γινώσκον, καὶ εἴθως τῶν ὁποίων εἶναι τρυφή, καὶ φιλοδοξίαι. ἔρει· τὰ ἰδία τοῦ Θεοῦ τὰ ὑπὲρ μέλι, καὶ κερὸν γλυκύτερον. Σοφισμός· ὅς ἂν ἀποκρίσωμεν τῇ συνάξει, ὅτι ἄλλοι μὲν θέλουσι προστρέξει εἰς τοὺς κόπους καὶ γαρτία, ὅτι εἶναι ἔργοι, καὶ φιλοτινίαι, καὶ ἐπιθυμίας φιλογρηματίας, καὶ ὁ θαλάσσιος παρεστῶς ἀνταγίας, καὶ ἐξάπτων τῇ μανίαν, μεταθέτει τὰ χρίματα κατὰ μὲν εἰς τὸν ἕνα, κατὰ δὲ εἰς τὸν ἄλλον, διὰ τὸ αὐτῶν τοῦτον εἶ. τῇ ἔταρσιν διὰ τὴν νίκην, ἐκεῖνον δὲ νὰ φέρῃ εἰς λύπην, διὰ τῇ ζημίαν του. Ἰὶ ὁρελὸς ἀδελφοί· νὰ νηστεύωμεν κατὰ τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν νὰ γεμίζωμεν ἀπὸ κακῶν μυριά, ἄλλοι δὲ ἂν καὶ δὲν παίζωσι τὰ τοιαῦτα μάταια, καὶ ψυχοβλαβῆ παιγνίδια, κάθηνται ἀργοί, διαλεγόμενοι μάταια, καὶ ἀκούοντες ἀτοπώτερων διότι ἡ ἀργία χωρὶς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ἐφευρετῆς καὶ διδάσκαλος πάσης κακίας γίνεσθαι διὰ τοῦτο αἰρετώτερον, καὶ ὠφελιμώτερον εἶναι νὰ σᾶς ἐμποδίζωμεν ἐπαύθῃ εἰς τὴν ἐγκλησίαν, διὰ νὰ ὠφελῆσθε καὶ ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς λόγια, καὶ ἀπὸ τὰς λοιπὰς ματαιολογίας καὶ ἀμαρτίας νὰ ἐμποδίζεσθε. Λοιπὸν τὰ

εἰρημένα εἶναι ἀρκεῖ εἰς ἑκείνους, ὅσοι δὲ ἀπεθλέπουσιν εἰς τὸ πλῆθος τῶν θαιων ὁημιουργημάτων, ἀλλ εἰς τὴν ἀσθένειαν τῆς ἡματέρας δυναμειος, καὶ εἰς τὴν αὐτάρκειαν πρὸς εὐφροσύνην τῶν συναλθόντων. Ἡ γὰρ μάς ἐδεξιώθη καλὰ μὲ τὰ ἰδία της βλαστήματα, ἡ θάλασσα μὲ τὰ ὄφαια, ὁ αἶθρ μὲ τὰ πτηνὰ ἔτοιμος εἶναι πάλιν ἡ γὰρ νὰ μᾶ, φιλερρόνηση μὲ ἄλλα ὁημιουργήματα ἰσότημα καὶ πολυποίικια. Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι μέτρον τῆς πρωινῆς τροφῆς καὶ ἀπολαύσεως, διὰ νὰ μὴ μᾶ, φερῇ ἡ πληρομονὴ εἰς δδυναμίαν, καὶ ἀνορεξίαν τῆς ἐσπερινῆς ἀπολαύσεως· ὁ δὲ μεγαλόδωρος Θεός, ὅστις ἐπλήρωσε τὰ πάντα μὲ τὰ θεῖα του ὁημιουργήματα, καὶ ἐνέσπειρεν εἰς ὅλα φανερά τὰ θεῖα θαυμάσια, ἃς πληρώσῃ τὰς ψυχὰς οὗς ἀπὸ πάντων πνευματικὴν εὐφροσύνην, ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δοῖα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Θ'.

ΠΕΡΙ ΧΕΡΣΑΙΩΝ.

Ἡ πρωινὴ τράπεζα τῶν λόγων μας, πῶς οἷς ἐφάνη δδελφοί; ἐγὼ παρομοιάζω τοὺς λόγους μου ὡς μίαν ζεῖωσιν ἐνὸς πτωχοῦ ἐστιάτορος, ὁ ὅποιος φιλοτιμεῖται μὲν νὰ διείῃ περισσοτέραν περιποίησιν εἰς τοὺς καλεσμένους, ὑστερούμενος δὲ πολυτέλων βρωμάτων, βαρύνει καὶ ἐνοχλεῖ τοὺς κεκλημένους, προσφερων εἰς τὴν τράπεζαν τὰ εὐτελὴ βρώματα συνεχέστερον καὶ πλουσιώτερον, ὥστε ἡ φιλοτιμία του νὰ γίνηται εἰς ὄνειδος διὰ τὴν ἀπειροκαλίαν καὶ ἀπραξίαν του. Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ ἡμέτερα, ὅποια ὅμως καὶ ἂν ὁπάρχωσι, δὲν πρέπει νὰ τὰ ἐξουθενήσῃτε· διότι μήτε τὸν προφήτην Ἐλισσαίον οἱ παλαιοὶ ἐκείνοι κατεφρόνησαν ὡς εὐτελεῖ ἐστιάτορα, ὅτε ἐξένισε τοὺς φίλους μὲ

ἄγρια λόγαντα. Γνωρίζω καὶ ἐγὼ τοὺς νόμους τῆς ἀλληγορίας, ὅχι ἐπινοήσας τούτους οἰκοῦντες, ἀλλὰ τοὺς παρ' ἄλλων ἐθεώρησα, ὅτι τινεὶ, δὲν καταδέχονται εἰς τὰ κοινὰ τῆς Γραφῆς νοήματα, ἀλλὰ λέγουσι καὶ ἀλληγοροῦσι τὸ ὕδωρ, ὅχι ὕδωρ, ἀλλ' ἄλλαν φύσιν, καὶ τὸ φυτὸν καὶ τὸν ἰχθύν πάλιν ἐξηγοῦσι κατὰ τὴν ἰδίαν των ὑπὸ γῆν ὁμοίως καὶ τὴν γένεσιν τῶν ἐρπετῶν καὶ θηρίων εἰς ἰδίαν των γνώμας καὶ ἐρμηνείας μεταφέρουσιν, καθὼς οἱ ὄνειρονεῖται ἐξηγοῦσι πρὸς τὸν ἴδιόν των σκοπὸν τὰ ὄνειρατα. Ἐγὼ ὁμῶς τὸν χόρτον τῆς θείας Γραφῆς, χόρτον ἐννοῶ, καὶ τὸ φυτὸν, καὶ ἰχθύν, καὶ θηρίον, καὶ κτηνός, τὰ λέγεσθαι καὶ παρὰ τῆς Γραφῆς, ὀνομαζονται. Διότι δὲν ἐπασχνομαι τὸ λυσταγελιον, μήτε λέγω εὐτελεστέραν τὴν ἰδίαν μας Γραφικὴν κοσμοποίησιν. Ἐκεῖνοι οἱ ἑποιοὶ ἔγραψαν περὶ κόσμου, εἶπον ποιεῖν ὅτι τὸ σχῆμα τῆς γῆς, ὅτι εἶναι σφαιροειδές, ἢ κυλινδρική, ἢ ὅμοιον μετὰ δισκόν, καὶ τεταρτευμένη πανταγέθεν, ἢ εἰς εἰς, λαχόντι μετὰ κύκλου, ὅτι ὁ καὶ ἐναντιωνονται πρὸς ἀλλήλους, καὶ εἰς τοῦ ἄλλου τὰ ὑπολήψεις κατέλυσαν διότι ὁ θεράπων τοῦ θεοῦ προσήτης Μωυσῆς δὲν ἐφάνερωσε τίποτε περὶ σχημάτων, οὔτε εἶπε τὴν περίμετρον τῆς γῆς, ὅτι εἶναι σιγὰ δακα ἑκατὼ μυριάδες, οὔτε ἐμείρισε τὴν σκιδὸν τῆς γῆς, εἰς πόσον διάστημα τοῦ αἵρος φθάνει, διὰν ὁ ἥλιος κινῆται, καὶ εὐρισκεται ὑποκάτωθεν, καὶ πῶς ἡ σκιδὴ τῆς γῆς κάμνει τὰ ἐκλείψει τῆς σελήνης. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὅσα εἶναι ἀγρηστα πρὸς ἡμᾶς ἐσιώπησε, ἵδια τοῦτο πρέπει νὰ νομίσωμεν τὰ λόγια τοῦ πνεύματος: εὐτελεστέτερα καὶ ταπεινότερα ἀπὸ τὴν μαωρανθεϊσαν σοφίαν, καὶ νὰ μὴ δοξολογήσωμεν τὸν πανοικτίρμονα θεόν, ὅστις δὲν συνεχώρησε νὰ καταγινώμεθα εἰς τὰ μάταια, ἀλλ' ὠκονόμησε νὰ γραφθῶσι μόνον ὑπὸ τοῦ Μωυσέως, ὅσα εἶναι εἰς τὰς ψυχὰς μας ὠφέλιμα. Τὴν δὲ θείαν οἰκονομίαν ταύτην, ἐπειδὴ τινεὶ δὲν ἔκαταλαβον, ἐπαχειρίσθησιν μετὰ τὴν

ἐαυτῶν γνώμην νὰ σημειώσωσιν εἰς τὴν θεῖαν Γραφὴν παραγωγὰς τινας καὶ τροπολογίας, διὰ σεμνότητα τὰς τῶν γραμμάτων τοῦ πνεύματος, καὶ νὰ αποδείξωσιν ἑαυτοὺς συζητητικοί, καὶ μὴ τὴν πρόφασιν τῆς ἐξηγήσεως νὰ εἰσφέρωσι τὰς ἰδίας τῶν ὑπολήψεις ἐναντίον τοῦ πνεύματος. Ἡμεῖς ὁμῶς ἀνοώμεν τὰ γεγραμμένα, καθὼς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀνωσέως ἐγράφησαν καὶ ὠνομάσθησαν.

•ΕΞΑΓΑΓΕΤΩ Η ΓΗ ΨΥΧΗΝ ΖΩΣΑΝ ΚΤΗΝΩΝ, ΚΑΙ ΘΗΡΙΩΝ, ΚΑΙ ΕΡΠΙΩΝ•

Βλέπε τὸ ὄμμα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ πρόσταγμα, ὅπερ τρέχει εἰς ὅλην τὴν κτίσιν, καὶ ἤρχεται τότε, καὶ ἐνεργεῖται μέχρι τοῦδε, καὶ ἀκολουθεῖ ἕως εἰς τὴν συντέλειαν. Ὡς καὶ καθὼς σφάραγίς, ὅταν βιβρῇ ὑπὸ τινος, καὶ εἴρη τύπον καταφερῇ, φερεται καὶ τρέχει εἰς τὸ καταντεῖν, καὶ ὅτε ἀτέλει ἕως ἡ κατατέθη εἰς τὸν ἰσὸπέδον, ταυτοτρόπως καὶ ἡ φύσις τῶν ὄντων ἐκινήθη ἀπὸ τῆς προσταγῆς τοῦ Θεοῦ κατ' ἀρχάς. καὶ τρέχει μὲ τὴν γένεσιν καὶ φθοράν, καὶ διαφυλάττει τὰ, διαδοχὰς καὶ ἀκολουθίας τῶν γενιῶν ἀπαρασπλεύτως, ἕως ἡ κατατέθη εἰς αὐτὸ τὸ τέλος τὸ ἐλπιζόμενον. Ἡ φύσις κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ κανεὶ τὸν ἵππου ἵππου διαδοχόν, καὶ τὸν λέοντα λέοντος, καὶ τὸν δειλὸν αἰετοῦ, καὶ πᾶν ζῶον συντηρεῖ μὲ τὴν διαδοχὴν μέχρι τῆς συντελείας ἀπαρατρέπτων κανεὶς χρόνος. δὲν ἀφανίζει τὰ ἰδιώματα τῶν ζώων, ὅτι ἡ φύσις εἶναι νεαρὰ ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους πάντοτε.

•ΕΞΑΓΑΓΕΤΩ Η ΓΗ ΨΥΧΗΝ ΖΩΣΑΝ•

Τοῦτο τὸ πρόσταγμα ἀπέμεινεν εἰς τὴν γῆν, καὶ πάντοτε ὑπηρετεῖ καὶ δουλεῖ τὸν κτίσαντα διότι ἄλλα μὲν παραγονται κατὰ διαδοχὴν καὶ γίνεσιν, ἄλλα δὲ ζωογονοῦνται ἀπ' αὐτὴν τὴν γῆν διότι οὐ μόνον τέττιγας ἀντὶ τοῦ εἰς τὰς ἐπομβρίας, οὐδὲ μυρία ἄλλα γένη τῶν πτηνῶν καὶ ζωοφίων, ἀπὸ τοῦ φέρονται εἰς τὸν αἶρα, τὰ ὅποια εἶναι ἀκατακόμαστα διὰ τὴν λεπτύτητα, ἀλλὰ

καὶ μῦς (ποντοκοῦς) καὶ θαιράχους ἡ γῆ, ἐξάγει καθὼς εἰς τὰς
 θήβας τῆς Αἰγύπτου, ὅταν βρεξῇ ποιεῖ εἰς τὰ καίματα, γερνᾷ
 ὁ τέκος ἀπὸ μῦς. Πρὸς τοῦτοις καὶ τὰ ἐγγέλευα βλέπομεν, ὅτι
 ἀπὸ τὴν λάσπην συνίστανται, διότι μῆτε αὐγόν, μῆτε ἄλλος
 τρόπος· φυλάττει τὴν διαδοχὴν τῶν, ἀλλ' ἡ γῆ μόνη γεννᾷ αὐτὰ
 κατὰ τὸ θεῖον πρόσταγμα.

•ΕΞΑΓΕΓΑΤΩ Η ΓΗ ΨΥΧΗΝ•

Δηλαδή ἐξάγει τὰ γήινα κτήνη, καὶ πρὸς τὴν γῆν νεύοντα,
 ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὡς φυτὸν οὐράνιον ὑπάρχων, διαφέρει καὶ κατὰ
 τὸ σχῆμα τοῦ σώματος καὶ κατὰ τῆς ψυχῆς, τὸ δ. ὡμα. Ἦνεκα δὲ ἡ
 αὐτῶν τῶν τετραπόδων κτηνῶν, κλίνει εἰς τὴν γῆν, βλέπει εἰς
 τὴν κοιλίαν, καὶ πάντοτε ζῆτοί τὴν τῆδοντῆν, καὶ τὴν τῆς κοιλίας
 ἀπόλαυσιν· τοῦ δὲ ἀνθρώπου ἡ κεφαλὴ ὑψοῦται εἰς τὸν οὐρά-
 νον, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τὰ ἑπάνω στοχάζονται. Ἄν δέ ποτε καὶ ὁ
 ἄνθρωπος καταπρονήσῃ τὸν ἐαυτὸν τοῦ μέγα πάθους, τῆς σαρκ-
 κός, καὶ δουλεύσῃ τὴν γαστέρα καὶ τὰ ὑπεργάστρια, ὁμοιάζει
 καὶ συναριθμεῖται μὲ τὰ κτήνη τὰ ἀνέτητα κατὰ τὸν Προφητά-
 νакτα Διότι εἰς ἄλλην φροντίδα διεστάχθη ὁ ἄνθρωπος, νὰ ζῇ
 τῇ ὀγῇ καὶ ἐπιθυμῇ τὰ οὐράνια, ἐκεῖ ὅπου εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν,
 καὶ μὲ τὸν νοῦν νὰ περιπολεύῃ ὡς τὰ ὄρῳμενα· καὶ καθὼς
 ἐσχηματίσθη καὶ διεικταῖθῃ ἀνέκαθεν, ὥς τω πρέπει νὰ διατάτ-
 τη καὶ τὸν ἐαυτὸν τοῦ καὶ τὴν ζωὴν τοῦ πάντοτε· ὅτι τὸ πολί-
 τευμα ἔχει ἐν οὐράνοῃ· κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον· ἀληθινὴ πα-
 τρίς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἄνω Ἰερουσαλὴμ, συμπολίται δὲ οὐ-
 τοῦ ὑπάρχουσιν οἱ πρωτότοκοι, οἱ ἀπογεγραμμένοι εἰς τοὺς οὐ-
 ρανούς.

•ΕΞΑΓΑΓΕΤΩ Η ΓΗ ΨΥΧΗΝ ΖΩΙΑΝ•

Λοιπὸν ἡ ψυχὴ τῶν ἀλόγων δὲν εὗρίσκετο προτέρα εἰς τὴν
 γῆν, καὶ ἔπειτα ἐπανερῶθη, ἀλλ' ἐμοῦ μὲ τὴν προσταγὴν τοῦ
 Θεοῦ ἐγένετο· ὅθεν ἡ μὲν ψυχὴ τῶν ἀλόγων εἶναι ἡ ἀλογισιμὸς-

νη, ἡ ὁποία τὸν χαρακτηρίζει, το ὅματι δὲ τῶν ζώων ἔχει τὰ
 ἑωρὰ διὰ τοὺς εἰς αὐτὴν ἀνθρώπους, ὁ ὅντος κοῦρος· ὁ ἴστος ὕερ-
 μὸς εἰς ἐνθυμίας τοῦ ὁηλίου, ὁ λυγρὸς ἀέμερος, ὁ αἰώπηξ ὡ-
 λερὰ, ἡ ἔσπερος δειμή, ὁ μύρμηξ φύσκειος, ὁ ὅλων εὐχαριτοῦ-
 ναι τῆς φύσεως, μνηστὴρ τοῦ καὶ ἑαυτοῦ εἶναι, ἀφηνεῖται ἡ ἔλαθε
 καὶ τὸ αὐτοῦ ἰδιώμα διότι ὁ θυμὸς ἐγενετο ἐμὸν μὲ τὸν ἀνόν-
 τα, ἔμοιω, ναι το μανθάνων τῆς ζωῆς τοῦ, καὶ το ἀκρινώνη-
 τὸν εἰς το ἔμορφυον, ὁ εἰς τὸν τυραννὸς τις βασιλεὺς δεσποταδε-
 χεται μετὰ τοῖς ἐνθυμίας, ὕπαρχων ὑπεροπτικὸς ἐν φύ-
 σει, ὁ ὅποιος μήτε χήρειν ἢν προφῇ, ὁδεχεται, μήτε τὰ λειπα-
 να τοῦ νοσηρίου τοῦ σὺν ζῆται ἔχει ὁδεχεται ὅργανα τῆς φω-
 νῆς τοσοῦτον δύναται ἐκφύσσει, ὥστε τὰ τοῖς ζῶν, καὶ τὰ ταχυ-
 τὰ πλανοῦνται μὲ μόνον τὸ αὐτοῦ πρῶτον· Ἡ παρὰ εἶναι
 ὁρμητικὸν καὶ εἰς τὰ ὅματι οὐδὲν, ἔχει καὶ τὸ σωματικὸν κα-
 τὰ τὴν ὑγρότητα ἐπιτήδειον, καὶ ἀνολοῦσθαι τὰ τῆς φύσεως, τῆς
 κινήματα κατὰ τὴν κορυφότητα· Ἡ ἄρκτος ἔχει φύσιν νοήρην ἐ-
 διότροπον, καὶ κατὰ τὸ ἔθος ὑπουργόν, καὶ ὡς βαθυφρων, ἔχει
 καὶ τὸ σῶμα παρμόνον, βαρὺ, πυκνόν, καὶ ἀδιαρρίπττον, καὶ
 ἄρμόδιον κατὰ τὴν ὑγρὴν ψυχρὴν φύσιν τῆς· Ἄν δοκιμασω-
 μεν ὅτι ἀπαρθεύσωμεν μὲ τὸν λόγον, πόση ἐπιμελεία εὐρίσκει-
 ται εἰς ταῦτα τὰ ἄλλα ζῶν διὰ τὴν ζωὴν τὴν φυσικὴν καὶ ἀδι-
 ὅδατος, πρέπει ἡμῖς ἢ νὰ παρακινώμεθα εἰς προσοχὴν πολ-
 λὴν καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν μας πρόνοιαν, ἢ νὰ καταρι-
 θώμεν περισσώτερον, διὰν εὐρεθώμεν κατώτεροι καὶ ἀπὸ αὐ-
 τὰ ἀλλειπύστεροι· Ἡ ἄρκτος δεσποτὴν πληγῶν βαθείας, μεταχει-
 ριζομένη τὸν φλῶμον, ὅστις ἔχει φύσιν ἐχθροτικὴν, λατρεύεται
 ἡ ἀλώπηξ μὲ τὸ δάκρυον τῆς πότις· ἡ γελῶν δεσποτὴν χορτάση
 ἀπὸ σάρκα τῆς ἐχίδνης ἀποφεύγει τὴν βλάβην τοῦ φαρμακε-
 ροῦ μὲ τὴν βίαν τὴν τὸ δε ὁφίδιον λατρεύει τὴν βλάβην τῶν ἀ-
 φύλακων τοῦ, τριῶν μάλαρον πρὸς τούτοις, κατανοοῦμεν

ρη πάντες ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ἀφ' οὗ λοιπὸν ἦναι ἱκανὸς ὁ φυσικὸς νόμος χωρὶς τοῦ γραπτοῦ, νὰ εἰσέγρωμεν τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ὠφέλιμα, ποίαν ἀπολογίαν ἔχουμεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς γινώσκουμεν φυσικῶς τὰ καλὰ ἐκεῖνα, ὅσα πρέπει νὰ κἀμνωμεν εἰς τὸν πληρόν μας· ἐξ ἰσῶν θελομεν καὶ ἡμεῖς, ἀπὸ ἄλλους νὰ λάθωμεν κατ'ὼς καὶ τὰ κατὰ, τὰ ὅποια μισοῦμεν, εἰς ἄλλον δὲ, πρέπει νὰ κἀμνωμεν τὰ ἄλογα ζῶα δὲ, ἔχουσι τέχνην, οὐδὲ ἐμπειρίαν βοτανικὴν, διὰ νὰ γνωρίσωσι τὰ ὠφέλιμα, ἀλλὰ πᾶν ζῶον φυσικῶς κινεῖται, καὶ μεταχειρίζεται ὅσα εἶναι, εἰς ὠφελισιν, καὶ ἔχει μίαν οικείωσιν, καὶ κλίνει εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἄρβητον.

Εἶναι ὅμως καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀρεταὶ κατὰ φύσιν, πρὸς τὰς ὁποίας ἔχει ἡ ψυχὴ κλίνει καὶ ἐκκλίνει, ὅτι ἀπὸ διδασκαλίαν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ μόνης τῆς φύσεως, καθὼς διὰ νὰ μισῶμεν τὴν ἀσθένειαν δὲν μᾶς διδάσκει καμμὰ Γραφῇ· ἀλλ' ἔχουμεν φυσικὴν τὴν ἀποστροφὴν εἰς ὅσα μᾶς πικραίνουσι τοιούτου τρόπου, ἐκρίνεται καὶ εἰς τὴν ψυχὴν φυσικὴ τις ἀποστροφή τοῦ κακοῦ καὶ ἀδιδασκτοῦ· ἐπειδὴ ἡ ἀρρώστια τῆς ψυχῆς ὑπάρχει ἢ κακία, καθὼς καὶ ἡ ἀρετὴ εἶναι ὑγεία αὐτῆς, σαφέστατα. Καλῶς λοιπὸν διῶρισάν τινες, ὅτι ἡ ὑγεία τοῦ σώματος εἶναι εὐστάθειά τις καὶ εὐταξία τῶν φυσικῶν ἐνεργημάτων του, τὸν ὁποῖον ὀρισμὸν εἶπεν καὶ εἰς τὴν ὑγίειν τῆς ψυχῆς, δὲν ἐκφεύγει· τὴν ἀλτ' εἶπεν· ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ὀρεκτικὴ τῶν οικείων ἀγαθῶν ἐκ φύσεως· καθὼς ἡ σωφροσύνη ἀπὸ ἄλλους ἐπαινεῖται, ἡ δικαιοσύνη ἀποδέχεται, ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ ὑπομονὴ θαυμάζονται, καὶ ἡ φρόνησις ἐκθαίρεται· αἱ δὲ ἀρεταὶ αὗται εἶναι εἰς τὴν ψυχὴν οικειότεραι, παρ' ὅσον εἶναι ἡ ὑγεία εἰς τὰ σώματα. Τα τέκνα ἀγαπᾷτε τοὺς πατέρας, οἱ γονεῖς μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ἔχουμεν ἐντολὴν· μήπως καὶ ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων δὲν ἀγαπᾷ ταῦτα, καὶ τὰ ἔχει ἔμφυτα; ὁ Παῦλος λοιπὸν δὲν διδάσκει

καὶν νέον, ἀλλ' ἐποφύττει τὸ δασυὲς τῆς φύσεως. Ἄν ἡ λέαινα ἀγαπᾷ τὰ τέκνα τῆς, καὶ ὁ λύκος μάχηται διὰ τοὺς ἀδελφούς· λακαί, ὁ ἀνθρώπος δὲ, παρὰ τὴν ἐντολήν, καὶ διαφθείρη τὸ φυτόν· τὸν γάρ τρωμα, δηλαδὴ δὲ, εἶδος ἀπειρήν τὸ γηρασθῆναι τοῦ πατρὸς, ἢ ὁ πατὴρ ἀποστρέφεται τὰ πρότερα παιδεία με τοῦ δευτέρου γάμου, ὡς νὰ ἀκαλογοῦνται δύνανται. Ἡ ἀγάπη μεταξὺ γυνέων καὶ τέκνων εἰς τὰ διόρα ζωᾶ εἶναι ἀκαταλῆπτος, διότι ὁ δημιουργὸς Θεὸς τὴν ἐλλείψει τοῦ λογικοῦ ἐγχαρίσεν εἰς τὰ αἰσθητήρια. Διὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν ἀνσθημάτων προδίδων τὸ ἀγαθὸν πηλὸν ἀπὸ τῆς μάθραν, καὶ ἀπαθάνει τὴν γροισὴν καὶ τὴν φωνὴν τῆς μητρός τοῦ, τρεχεῖ εἰς αὐτήν, ἐπίζητει τοὺς μαστούς τῆς, καὶ εἰς αὐτούς ἀρνέσται ἂν ἔργωσι τεκνίοντα, καὶ παρατρέχει ἄλλους πατρύερους. Καὶ ἡ μήτηρ ὁμοίως μεταξὺ τῶων ἀρνῶν γνωρίζει τὸ ἐδικόν τῆς, ἂν καὶ ἡ φωνὴ ἦναι μία, τὸ χροῶμα ἴδιον, ἡ ὁσμὴ, ὁλων παρόμοιος, καὶ ὅσον φαίνεται εἰς τὴν ἰδίαν ἡμῶν ὁσφρησιν. Εἶναι ὁμοῦ αἰσθητοί· τις δὲυτέρω ἀπὸ τῆς ἡμετέρας, μὲ τὴν ὁμοίαν ἕκαστον γνωρίζει τὸ ἴδιον τοῦ πρόδοντος. Δὲν ἐρύσσωσαν εἶτι οἱ ὁδόντες· εἰς τὰ μικρὰ σκυλάκια, καὶ διὰ τοῦ στόματος δοκιμάζουσι νὰ θαλασσοῦσι τὰ κέρτατα δὲν ἔγιναν εἶτι εἰς τὸ μισχάρον, καὶ αἰσθάνει ποῦ ἔχουσι νὰ βλαστῶσιν. Ὅλα ταῦτα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ φύσις εἶναι εἰς ἐλαδιδάκτυλ, καὶ δὲν εἶναι εἰς τὰ ὄντα καὶ δημιουργήματα, μήτε ἀτακτὸν, μήτε ἀδιώριστόν τι, ἀλλὰ δεκνύουσι τὰ πάντα φανερώς τῇ μεγάλῃν σοφίᾳ τοῦ ποιῆσαντος, διότι ἐδημιούργησεν ἡμᾶς μὲ ἐμψυτον δύναντιν καὶ αἰσθησιν. διὰ νὰ φυλάττωνται ὅσα ὠφελοῦσιν ἢ βλάπτουσιν. Ὁ σκύλος εἶναι ἄμοιρος λογικοῦ, ἔχει ὁμοῦ τὴν αἰσθησιν μὲ τὸ λογικὸν ἰσοδύναμον· διότι ἐκείνας τὰς περιπλοκάς τῶν συλλογισμῶν, ἀς οἱ σοφοὶ τοῦ κόσμου μόλις μὲ κόπους πολλοὺς ἐκινῶσαν, εἰς αὐτάς ὁ κύων εἶναι πεπαιδευμένος ἐκ φύσεως· ἐπειδὴ ὅταν ἐξετάζη νὰ εὕρῃ τὸ ἔχνος τοῦ

Θηρίου, καὶ τοῦ εἰς πολλὰ μέρη σχιζόμενον, ἄρτι ὑπερανέτη
τα, ὁ ἀφ' ὧν ἐκτροπαῖς καὶ βηματὰ, καμνοὶ σολιζόμενον με-
τὰ τοῖς φιλοσοφικῶς συλλογισμένοις παρρησιασθεῖς, ἢ εἰς
συνέτην τὴν ἐδὲν ἐπορεύθη τὸ ἦθος, ἢ εἰς τοῦτο το μέτρος, ἢ
εἰς ἐκείνο· ἀλλαμὲν οὕτως ταύτην, οὕτως τοῦτο, ἔπεται πάντως
εἰς ἐκείνο διτι ὥρμηται καὶ ἄνω μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν βρωδῶν,
εὐρίσκει τὴν ἀληθειαν· ἽΤι περισσότερον καμνοῦσιν ὅσοι ναυα-
ζονται μετ' ὁμοιοτήτ' ἐπάνω εἰς τὰ θαλάσσια, καὶ τὴν κο-
ρινθίαν χερσισσοῦσι, καὶ ἀπὸ ἀναιρεσιωσι τα, ὅσοι ἐκ τῶν τρωῶν προ-
τασσων, εὐρίσκουσιν εἰς τὴν τρίτην τὴν ἀλήθειαν· Ἀλλὰ καὶ τὸ
μνημονικὸν τῆς /α/ρ/α/ς, ὅπερ ἔχει ἐκ τῶν, ὅσοι κατεστρέφοντο
τοῦ ἀφαιρέτου, πρὸς τοῖς εὐεργέταις τῶν, ἐπεὶ ὅτι ποιεῖν γίνε-
ται ἀπὸ τῶν ἐπάνω εἰς τὸ κατωτέρω, ὅτε εἰς τὴν ἐφεταμένην ἐ-
φρανόθηται, καὶ πάλιν ἄλλοι ἐγενήθησαν ὁδηγοὶ εἰς τοὺς ἑταίρων-
τας ἐκείνους, οἵτινες τῶν ἐφ' ἑαυτοῖς, διὰ τὰ ἑλλείπον οἱ ναυαγ-
γοὶ εἰς τὸ κριτήριον· ἽΤι ἀπολογιστὴν ἔρυσιν νὰ οὐσιώσιν, ὅσοι με-
τὰ πᾶσι τὸν ποιητῆν των, καὶ τὸν τρέφοντα Κύριον, ἀλλὰ καὶ
ὑποφέρουσιν βλαστημὰς ἐναντίον τοῦ Θεοῦ νὰ ἀκωλύσιν, ἔχου-
ντες φίλους τοῦ λαλοῦντος κατὰ τὸ Θεοῦ ἀδικίαν, καὶ μετὰ αὐτοὺς
συντρέφοντες;

Ἄλλ' αὖ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς κρίσεως· ὅσα ζῶα
εἶπεν εὐχέλρωτα, ὑπάρχουσιν ποιοῦσιν· διὰ τοῦτο οἱ λαγωοί, καὶ
τὰ ἄλλα πρόβατα, καὶ ἄγριοι αἶγα, γεννῶσι διπλά, διὰ νὰ μή /α/-
νηται τὸ γένος, ἀπὸ τῶν ὁμοόρων θηρίων ἀφνιζόμενον τὰ θε ἀρ-
πακτικὰ θηρία ὑπάρχουσιν ὀλιγότοκα· διὰ τοῦτο ἡ λέαινα μόλις
ἓν γεννᾷ, ὅτι ὥς λέγουσι, ἐσχιζοῖ τὴν μήτραν μετὰ τὰς τῶν οὐ-
χῶν ὁμοιοτήτας, καὶ οὕτω γεννᾷται ὁ σκύμνος, τῆς· ἀλλὰ καὶ αἱ ἑ-
χιδοὶ τρώγουσαι τὰς μήτρας τέκτονται, πληθύνουσιν τοὺς μι-
σθοῦς πρὸς τὴν γεννήσαντα. Δὲν εἶναι λοιπὸν κατὰ τὸν ἀπὸ τὰ
ὄντα ἀπρονόητον, μήτε ἀμοιβὴν ἀπὸ τῆς ἀνέχουσας εἰς αὐτὰ

ἐπιμέλειαν· ἂν δὲ στοχασθῇ· καὶ αὐτὰ τὰ μέλη τῶν ζώων, θέ-
λει εὖρει, ὅτι ὁ κτιστὴς· Θεὸς· κανὲν περιττὸν μήτε ἔδωκε, μήτε
ἄφησεν· ἐπειδὴ εἰς τὰ σαρκωτάγα θρῆνα τοῦ· ὁδόντας· ὁρεῖ· διὰ
τὴν χρῆσιν τῆς τροφῆς τῶν ἐνθρῆμεσιν· εἰς ἐκεῖνα δὲ τῶν ὀ-
πίων· οἱ ὁδόντες εἶναι ἢ ἡμισείας, πολλὰς καὶ διαφορὰς ἀ-
ποθήκας· τῶν τροφῶν κατεσκεύασα, διὰ τὴν λεπτύνηται ἡ τρο-
φή, καὶ μὲ τὸν μετρυκισμὸν νὰ λειανῇται, ὅτι διὰ τοῦτο οἱ εὐ-
μαχοί, καὶ ἔγνοι, καὶ οἱ κεκρόφαλοι, καὶ τὰ ἐνυστρα ἐντός τῶν
ζώων εὐρίσκονται· διότι ἀποπληροῦσιν ἀναγκαίαν χρῆσιν τῆς
χωνεύσεως. Ὁ λαίμαξ τῆς καμήλου εἶναι μακρὸς, διότι ἔχει καὶ
τοῦ· πιδας μακροῖς, διὰ τὴν φθίνουσαν τὴν τροφήν· τῆς ἄρκου δὲ ὑ-
πάρχει ὀλίγος, ὁμοίως καὶ τοῦ λέοντος, καὶ τῆς τίγριδος, καὶ τῶν
λοιπῶν τοιοῦτων θηρίων, ὅτι εἶναι σαρκωτάγα, καὶ ὅν ἔχουσιν
ἀναγκὴν νὰ κόπτωσιν εἰς τὴν γῆν διὰ βόσκημα. Ἀλλὰ καὶ εἰς
τὸν ἐλέφαντα τὴν προδοσιῖ· λεγομένη, ἔχει τὴν χρῆσιν τῆς· ἐ-
πειδὴ τὸ μέγα τοῦτο ζῶον, καὶ ἀπὸ τὰ χειρσιὰ τὸ μεγάλωτατον
ἐκτίσθη διὰ θαυμασμὸν τῶν ἀνθρώπων· καὶ ἐκπληττῶν καὶ ἐπαι-
δὴ ἔχει τὸ σῶμα πολὺσπερον, ἂν ὁ τράχηλος ἦτο μέγας καὶ
ἀνάλογος μέγεθος πύδα, ἔβλεπεν εἶναι δυσκολομεταχειρίστος
πρὸς τὰ κατωῦ· αὐτὴν υπερβολικὴν βαρυτητα· διὰ τοῦτο ἡ μὲν
κεφαλὴ τοῦ εἶναι ἡνωμένη μὲ τὴν βάση, καὶ ἔχει τὴν προδο-
σιῖ· ἀνακλινομένη τὴν χρῆσιν τοῦ τραχήλου· μὲ τὴν ὀπίαν
συνάξει τὴν θρωσιν καὶ πόσιν, οἱ δὲ πόδες εἶναι χωρὶς ἄρθρα,
καὶ γόνατα, ὡς ἐν στυλοῖ, διὰ τὴν βαρύνουσαν τὸ βάρος· τὴν σώμα-
τος. Ἐπειδὴ ἂν ἦσαν τὰ κοκκαλα καὶ ἄρθρα ἀδύνατα· συχναὶ
παρεκτροπαὶ θὰ ἐγίνοντο, ὥς μὴ δυνάμενα νὰ βαστάζωσι τὸ
βάρος τοῦ σώματος· διὰ τοῦτο μικρὸς τις δοιράχλος εὐρίσκα-
ται εἰς τὸν πόδα τοῦ ἐλέφαντος, ὅχι ἀγκυλωτός, οὐδὲ κατὰ σχῆ-
μα τοῦ γόνατος. Αὗτοι οἱ ἐλέφαντες εἰς τοὺς πολέμους παραγῶν-
ται ὥς τινες κύρτοι ἐμπυχοὶ τῆς παρατάξεως, ἢ ὥς θύναι σαρ-

κινόι, ἔχοντες ἑρμῆν μεγάλην, ὥστε τῇ ἀλληλομυγίᾳ τῶν πολεμίων νὰ διαχωρίζωσι τὰ τοῦ ἐπείγουστος ποροῦσι τινε, διὰ ζωὴν ὑπὲρ τὰ τριακοντα ἔτη νὰ περισσοτερον Ἀσιπὸν διὰ ταύτην τῇ αἰσῶν, ἔχουσι τὰ ἐπείγουστων πρὸς στερὰ ἀναρθρα, καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην τῇ, οὐδὲ τὴν τριουσια μετὰ χειρίζονται, ἥτις εἶναι ὑποτέρα καὶ ἀναρθρα εἰς εἶδος, ὅπως. Τοιοῦτοτρόπως ὁ λόγος εἶναι ἀληθής, ὁ κινεν περιστὺν, ἥ ἑλλείπον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὐρεθῇ εἰς τὰ χεῖροσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ μέγιστον ζῶν, τὸ ἀέφροντα κατέστησεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς ὑποκείμενον, διὰ νὰ καταδείχῃται τὸ ἄφροντα, οὐ πάντα ὑπέταξεν ἡμῶν κατὰ τὴν θέαν αἰκίαν τοῦ. Ἡ δὲ ἔχοντων εἰς τὰ τὰ τὰ μέγιστα τῇ ἀνεξίτηλασιν τοῦ Θεοῦ σφίαν μετρομεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μικρότατα κατανοῶμεν θαυμασιωτερα, καθὼς ἔχοντων τὰς μεγάλας κορυφὰς τῶν ὄρων θαυμάζομεν, διὰ φυλάττουσι παντοσὶν ψυχρότητα, καὶ χίνας δὲ τὴν συνεχῇ τῶν νεφελῶν ἐμφύσησιν, ἀλλὰ καὶ τὰς φασγὰς διὰ τὴν βαρύτητα, καὶ διὰ τῇ παντοσὶν θερμότητα, τὴν ἔχουσι, καὶ ὅσον δὲν ἀνοχλῶνται ἀπὸ τὰ συνεχῇ τῶν ἀνέμων ἐμφύσησιν. Τοιοῦτοτρόπως δὲν θαυμάζομεν μόνον τὸν ἑλέφαντα διὰ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ καὶ τὸν μῦν, διὰ εἶναι φοδερὸς εἰς τὸν ἑλέφαντα καὶ τὸ λεπτότατον κέντρον τοῦ σκορπίου, τὸ ὅποιον κατασκευάζει ὁ τεχνίτης, ὡς αὐλὸν καὶ συριγγα τετυπημένην εἰς τὸ μέσον, διὰ νὰ ἐκδάλῃ τὸ φαρμάκον εἰς ἐπείγουσιν, ὅσους θέλουσι νὰ χεντρίσωσι. Καὶ ὁ μὴ ἐγκαλῇ τις τὸν ποιητὴν διὰ τοῦτο, διὰ ὁδημίου ὀύργησε τοιαῦτα ζῶα φαρμακερά, φθαρτικά, καὶ εἰς τὴν ζωὴν μας πολέμια, διὰ ἤθελεν ἐγκαλέσει καὶ τὸν παιδαγωγὸν τὸν σωφρονίζοντα τοὺς νέους μὲ πληγὰς καὶ μάστιγας.

Ὅταν ἔχωμεν πίστιν πρὸς Ἡέριον, ἐπὶ ἀσπίδων καὶ βασιλίσκων ἐπιβαίνομεν, καὶ καταπατοῦμεν λέοντα καὶ δράκοντα, διὰ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄρεων καὶ σκορπίων, κα-

οὕτως καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πληρώσης ὑπάρχων πίστεως δὲ ἐ-
 λαβε καμμίαν βλαβὴν ἀπὸ τῆν ἐξιδύνατον προσηλυτίζομενος Ἄνδρ
 ὑπαρχ/της ἀπιστος μὴ φοβέσθαι τὴν θύραν, ἀλλὰ τὴν ἀπίστην σου,
 ἥ, ὅπως αὐτὸς κατέστησεν ἐνδείκνυσθαι καὶ ἀνθρώπον Ἄλλ' ὁλοκ
 σιαιόανθρακι, ὅτι ζητεῖτε παρ' ἐμοῦ τὴν διδασκαλίαν τῆς τοῦ ἀν-
 θρώπου γενέσεως διὰ τὸ μὴ γινώσκοντες μόνοι τὰ δημιουργή-
 ματα τοῦ θεοῦ διὰ τὸν ἀνθρώπον εἰσπύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ ἀν-
 θρώπου κατασκευῆς καὶ ὁλοκρύπτειν ἂν τὴν ἐκκλήσησιν. Πρέπει
 λοιπὸν νὰ ἀπορρίψωμεν τὴν συνένοιάν, ἡμῶν ὁλοκρύπτειν, ὅτι
 τὸ νὰ γνωρίσωμεν τὸν ἐαυτὸν μᾶλλον εἶναι τὸ πάντων δυσκολώτα-
 τος ἐπειδὴ κατὰ τὸν ὁλοκρύπτειν ἡμῶν τὸ μὴ ἄλλα πάντα βλέ-
 πει, καὶ ἐαυτὸν δὲν βλέπει νὰ εἶδῃ, οὕτως καὶ ὁ νοῦς ἡμῶν τὸ
 σιμωτέρα νὰ ἀπορρίψωμεν, εἰς δὲ τὰ ἴδια τοῦ εἶναι βλαβὴν, καὶ ὁλο-
 κρύπτειν διὰ τὸ τοῦτο καὶ ὁ λόγος ἡμῶν εἰς μὴ τὰ ἀλλοτρία ἐφάνη
 ὁλοκρύπτειν, εἰς τὴν ἐξέτασιν δὲ τοῦ οὐλοκρύπτειν φαίνεται νοητός,
 καὶ ὁλοκρύπτειν, ἐμπλεῖς, ἂν καὶ ἀπὸ τῆν ἀνθρώπων τὴν κατασκευὴν
 ἐκτενέστερον ὁ ὁλοκρύπτειν περισσοτερον, παρὰ ἀπὸ τῶν
 οὐρανίων καὶ ἐκτενέστερον τὴν ἐξέτασιν ὁλοκρύπτειν λέγει ὁ προφήτης·
 «ἐθέλωμαστὴν ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ» καὶ εἶπεν ὁ θεός· «ποι-
 ήσωμεν ἀνθρώπον»· Ἦν εἶναι τὴν ὁλοκρύπτειν, ὁ ὁλοκρύπτειν ἐ-
 ναντιώνετο εἰς τὴν ἀληθείαν λέγων, ὅτι ὁ θεός διαλέγεται μὴ
 τὸν ἐαυτὸν του, καὶ αὐτὸς εἶπε καὶ ὁ ὁλοκρύπτειν, μὴ ἐκκλήσην,
 ὅτι τὸ φῶς τῆς θεολογίας διέλαμπεν ὡς διὰ τινων θυρίδων
 εἰς τὰ προλαβόντα δημιουργήματα, καὶ μυστικῶς μὲν τὸ ὁλοκρύπτειν
 πρῶτον τῆς ἰστορίας· Τριττός· ἐκκλήνητο, εἰς τὸ φανερόν
 δὲ δὲν ἐφαίνετο· «γεννηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς» ἦν καὶ
 τότε λοιπὸν φανερὰ ἡ ἀποκάλυψις εἰς τὰς βλασφημίας του· διότι
 πᾶς χαλκός, ἡ τέχνη, ἡ στυγαζόμενος, μεταχειριζόμενος τὰ ἐρ-
 γασαία τῆς τέχνης του μόνος, καὶ μὴ ἔχων κανένα σύντροφον,
 δὲν λέγει κατὰ εἰς τὸν ἐαυτὸν του, ὅς ποιήσωμεν τὴν μάχαι-

ραν, ἀ: κήνωμεν τὸ ὑπόδημα, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς τέχνης τι με σιωπὴν ἔργάζεται· ἐπειδὴ οὕτω ἀρρίξη τις ὡς ἐπισαυτή, ἔπειτα ποροτάζει τὸν ἑαυτοῦ του θεοτοκίως, εἰς αὐτὴν φλυαρία βέβαια Ὅσοι δὲν ἐλυστάλησαν, εἰς τόσους συκοφαντοῦνται, τὰς ὑποτάς ἐκπαλιν πρὸς τὸν Κύριον, ἔχοντες τῆς γλωσσῆς των γεγυμνασμένη, εἰς το ῥέδδαι, τί δὲν λέγουσιν, ἢ ποροῦσα ὁμως φωνὴ φράσσει παντελῶς τὸ στόμα των· «καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς ποιήσωμεν ἄνθρωπον» ἀ: μὲν, εἴπωσι καὶ ταῦτα ῥεμεσιωμένον εἶπαι τὸ πρῶτον; ἐπειδὴ δὲν ῥάξει γενηθήσεται ἄνθρωπος, ἀλλὰ ποιήσωμεν ἄνθρωπον. Ἐποῦ δὲν εἰσπίνετο ὁ διδάσκοντες, ἦτο κεκαλυμμένοι εἰς βλάβος τῆς θεωρητικῆς τοκήρη, μα οὕτω δὲ ἐλπίζηται σφύρου γένεσις, γυμνῶνται ἢ πῶς, καὶ σαρ σταρὸς το ὄγμα τῆς ἀληθείας, γίνεσθαι «ποιήσωμεν ἄνθρωπον.» ἀκούσαν ὡς γριστομάχε Ἰουδαίαι, οὕτω συνδιαλεγεται με το κοινόν τῆς δημιουργίας προσωπὸν καὶ ὁμῶς μου, οἱ οὗ καὶ τοῦ αἰῶνας ἐποιήσαν· ὅς φέρεται τὸ σύμπαντα τῷ βήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἰουδαίος τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, με ἡσυχίαν δὲν δέχεται, καθὼς τὰ μισανθρωποτατα ἡγρία, εἰταν ασφαλισθῶσιν εἰς τὰ δίκτυα περδύχονται μέν, δεικνύμενα τὴν ἀγριότητα καὶ πικρότητα τῆς φροσεως, δὲν δύνανται δὲ νὰ δείξωσι τὴν μανίαν των οἷτω καὶ οἱ ὁῖροι τῆς ἀληθείας Ἰουδαῖοι στενοχωρούμενοι, λέγουσιν, οὕτω τὸ μὲν πρόσωπα καὶ ὑποκείμενα, πρὸς τὰ ὅποια ὁ λόγος, τοῦ Θεοῦ ἔγινεν εἶναι πολλὰ, ἀπλάθῃ οἱ παρεστῶτες ἀγγελοι· δὲν δέχονται ὁμως τὸ ἔν προσωπον, καὶ προβάλλουσι μοῖρας. Ἀθετοῦντες οὖν τὸν οἶόν, ὁ δούσι τὸ ἀξίωμα τῆς συμβουλῆς εἰς τοῦς οὐλοὺς καὶ κτίσματα, τὰ ὅποια δημιουργήματα νὰ γένωσιν ἰσότιμα με τὸν κτίστην δὲν δύνανται. Ἀλλὰ· τί λέγετε, ὦ Ἰουδαῖαι, καὶ εἰς τὸ κατ' εἰκόνα ἡμετέραν; μίαν εἰκόνα Θεοῦ καὶ ἀγγέλων; ἐπειδὴ οὗτος καὶ πατὴρ; ἀναγκάως πρέπει νὰ ἦναι ἢ αὐτὴ μορφή, εἰταν νοῆται θεοπροσώπῳ,

καὶ ὁ χρισματικῶν· ἀλλὰ καὶ σὺ ὦ Σαβέλλα, ὅσοις μὲ προσκο-
τησιν χριστιανισμοῦ, πρεσβεύεις τὸν ἰουδαϊσμόν, ἔ-αν ἀνα-
κατ' εἰκόνα ἡμετέρην, ἡμῶν ποῖον διαλεγεται, βεβαιώσῃται μὲ τὸ
ἀπαύρασμα τῆς ὁδοῦ συνδιαλεγεται μὲ τὸν χριστὸν ἡμῶν τῆς
ὑποστάσεως αὐτοῦ, ὅς ἐστιν ἐν ὧν τοῦ πατρὸς Θεοῦ, μὲ τὸν ἰ-
διαν τοῦ εἰκόνα τῆς ζωῶν καὶ εἰπουσάν, «ἐγὼ τε καὶ ὁ πατήρ
ἐν ἐσμέν, καὶ ὁ πατήρ ἐμὲ εἰρανε τὸν πατέρα» εἰ, ταύτην
λέγει ποιήσωμεν καὶ εἰκονα ἡμετέραν» ἐκεῖ λοιπὸν ὑποδεί-
ναι μια εἰκόνα ἡμῶν, λέγει τὸν τοῦ πατρὸς Θεοῦ τὸ ἀνθρώπινον,
καὶ ἐποίησαν ὁ Θεὸς, τὸν ἄνθρωπον» εἰπε τὸ ἐποίησε καὶ ἐν-
κῶν, διὰ τὴν ἁγίαν καὶ τὸν ἰουδαϊσμόν μὲ τὸ ποιήσωμεν, καὶ διὰ
τὴν ἀποστολὴν τὸν ἑλπίσαντες μὲ τὸ ἐποίησαν διὰ τὴν νοούμεν
τὸν υἱὸν ὁμοιωσάμεν τὸν πατέρα, καὶ τὴν ἐννοούμεν τὸν τῆς ποιου-
θείας κίνησιν» Ἐν εἰκονὶ Θεοῦ ἐποίησαν ἀνθρώπινον καὶ μὲ τοῦτο
τὸ βρῆτόν περὶ ἡμῶν τὸν υἱόν, ὅτι ὅς εἶπεν ἐν εἰκόνι ἐπα-
τοῦ, ἀλλ' ἐν εἰκόνι Θεοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι μία εἰκὼν, ἡ πόθεν
ἔλαβεν αὐτὸς τὴν θλασφρημὴν λέγων ἀνθρώπινον τὸν υἱόν μὲ τὸν
πατέρα, ἡ καὶ ἐμὲ μετὰ τὸν νομίζον, ὅτι τὰ τῆς χάριτος μέ-
νουσι κύρια, τὴν δὲ ἐκ φύσεως ὁμοιότητα τοῦ κυρίου ἡμῶν πρὸς
τὸν πατέρα ἐν συγγενείᾳ, ἀλλ' αἱ καταπαύσωμεν τὸν λόγον μὲ
τὴν ὀλίγην νοῦν ταύτην, ἐπειδὴ εἰς τὸ εἶναι τελειωτέρως θέλο-
μεν ἐξετάσῃ ἡν ναισακευὴν τοῦ ἀνθρώπου τῇ συνεργείᾳ τοῦ
παναγίου πνεύματος.

Ἀπέλθιτε λοιπὸν χαίροντες ἐν φιλόχριστος ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀντι-
παντὸς ὄφου πολυτελεῶς καὶ τῶν ποικίλων καρυκευμάτων κα-
τακοσμήσατε τὰς σεμνὰς ἡμῶν τραπέζας διὰ τῆς μετῆμερ τῶν
αἰρημένων. Καταισχυνέσθω ὁ ἀνόμιος, ἐν ἐμπαροῦ ὁ ἰου-
δαῖος, ἀγαλλέσθω τοῖς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας ὁ σωθεὶς, ὁ ἐξ-
λέσθω ὁ Κύριος, ὃς ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Ἀμήν.

ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΠΑΝΤΑ

ΤΟΜΟΣ 13

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΗΜΕΡΟΝ ΟΜΙΛΙΑΙ Α - Θ

Κείμενον J. Carnier

Τὰ ἐν ἀγίοις Πατρός ἡμῶν Βασιλείου, Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, τὰ εὐρισκόμενα ἅπαντα, Ραββίη 1839, τ. 1, σελ 1 - 125

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας.

ΟΜΙΛΙΑΙ Θ'

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΑΗΜΕΡΟΝ

ΟΜΙΛΙΑ Α'.

Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Πρέπουσα ἀρχὴ τῷ περὶ τῆς τοῦ κόσμου συστά- 1
σεως μέλλοντι διηγεῖσθαι, ἀρχὴν τῆς τῶν ὁρωμένων ^Α
διακοσμήσεως προθεῖναι τοῦ λόγου. Οὐρανοῦ γὰρ καὶ
γῆς ποίησις παραδίδοσθαι μέλλει, οὐκ αὐτομάτως
συτενεγθεῖσα, ὥς τινες ἐφαντάσθησαν, παρὰ δὲ
τοῦ Θεοῦ τὴν αἰτίαν λαβοῦσα. Ποία ἀκοή τοῦ με-
γέθους τῶν λεγομένων ἀξία; πῶς παρεσκευασμένην ²
ψυχὴν πρὸς τὴν τῶν τηλικούτων ἀκρόασιν προσ- ^Α
ῆκεν ἀπαντᾶν; Καθαρεύουσιν τῶν παθῶν τῆς
σαρκὸς, ἀνεπισκότητον μερίμναις βιωτικαῖς, φιλό-
πονον, ἐξεταστικὴν, πάντοθεν περισκοποῦσαν εἴ πο-
θεν λάβοι ἀξίαν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ πρὶν

ἐξετάσαι τὴν ἐν τοῖς ῥήμασιν ἀκρίβειαν, καὶ διε-
 ρευνήσασθαι ἡλίκα τῶν μικρῶν φωνῶν τούτων ἐστὶ
 τὰ σημαίνόμενα, ἐνθυμηθῶμεν τίς ὁ διαλεγόμενος
 ἡμῖν. Διότι καὶ τῆς βαθείας καρδίας τοῦ συγγρα-
 φέως μὴ ἐφικώμεθα διὰ τὸ τῆς διανοίας ἡμῶν
 ἀσθενές, ἀλλὰ τῇ γε ἀξιοπιστίᾳ προσέχοντες τοῦ
 B λέγοντος, αὐτομάτως εἰς συγκατάθεσιν τῶν εἰρη-
 μένων ἐναχθισόμεθα Μωϋσῆς τοίνυν ἐστὶν ὁ τὴν
 συγγραφὴν ταύτην καταβαλλόμενος· Μωϋσῆς ἐκεῖ-
 νος ὁ μαρτυρηθεὶς ἀστείος εἶναι παρὰ τῷ Θεῷ, ἐτι
 υπομάρζιος ὢν· ὃν εἰσεποίησατο μὲν ἡ θυγάτηρ τοῦ
 Φαραῶ, ἐξέθρεψε δὲ βασιλικῶς, τοὺς σοφοὺς τῶν
 Αἰγυπτίων διδασκάλους αὐτῷ τῆς παιδείσεως ἐπι-
 στήσασα. Ὃς τὸν ὄγκον τῆς τυραννίδος μισήσας,
 καὶ πρὸς τὸ ταπεινὸν τῶν ὁμοφύλων ἀναδραμῶν,
 εἴλετο συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἢ πρόσ-
 χαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπολαυσιν. Ὁ τὴν πρὸς
 τὸ δίκαιον φιλίαν ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως κεκτημένος,
 C ὅπου γε καὶ πρὶν ἐπιτραπῆναι αὐτῷ τοῦ λαοῦ τὴν
 ἀρχὴν, φαίνεται διὰ τὸ τῆς φύσεως μισοπόνηρον
 μέγρι θανάτου τοὺς κακοὺς ἀμυνόμενος. Ὁ φυγα-
 δευθεὶς παρὰ τῶν εὐεργετηθέντων, καὶ ἀσμένως
 μὲν τοὺς Αἰγυπτιακοὺς θορύβους ἀπολιπὼν, τὴν δὲ
 Αἰθιοπίαν καταλαβὼν, κάκει πᾶσαν σχολὴν ἀπὸ
 τῶν ἄλλων ἄγων, καὶ ἐν τεσσαράκοντα ὁλοῖς ἔτεσιν
 τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων ἀποσχαλάσας. Ὃς ὀγδοη-
 κοστὸν ἤδη γεγονῶς ἔτος, εἶδε Θεὸν ὡς ἀνθρώπῳ
 ἰδεῖν δυνατόν, μᾶλλον δὲ ὡς οὐδενὶ τῶν ἄλλων

ὑπῆρξε κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτὴν τοῦ Θεοῦ, ὅτι
 Ἐὰν γένηται προφήτης ὑμῶν τῷ Κυρίῳ, ἐν ὁρά-
 ματι αὐτῷ γνωσθήσομαι, καὶ ἐν ὕπνῳ λαλήσω αὐ-
 τῷ. Οὐχ οὕτως ὡς ὁ θεράπων μου Μωυσῆς, ἐν ὀλίγῳ
 τῷ οἴκῳ μου πιστός ἐστι· στόμα κατὰ στόμα λα-
 λήσω αὐτῷ, ἐν εἴδει, καὶ οὐ δι' αἰνιγμάτων. Οὗτος
 τοίνυν ὁ τῆς αὐτοπροσώπου θείας τοῦ Θεοῦ ἐξίσου
 τοῖς ἀγγέλοις ἀξιωθεὶς, ἐξ ὧν ἤκουσε παρὰ τοῦ
 Θεοῦ διαλέγεται ἡμῖν. Ἀκούσωμεν τοίνυν ἀλη-
 θείας ῥημάτων οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας ἀνθρωπίνης,
 ἀλλ' ἐν διδασκοῖς Πνεύματος λαληθέντων· ὧν τὸ
 τέλος οὐχ ὁ τῶν ἀκουόντων ἔπαινος, ἀλλ' ἡ σωτηρία
 τῶν διδασκομένων.

Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
 γῆν. Ἰσטיσί μου τὸν λόγον τὸ θαῦμα τῆς δια-
 νοίας. Τί πρῶτον εἶπω; πόθεν ἀρξομαι τῆς ἐξηγή-
 σεως; Ἐλέγξω τῶν ἔξω τὴν ματαιότητα; ἢ ἀνυ-
 μνήσω τὴν ἡμετέραν ἀλήθειαν; Πολλὰ περὶ φύσεως
 ἐπραγματεύσαντο οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοί, καὶ οὐδὲ
 εἷς παρ' αὐτοῖς λόγος ἔστηκεν ἀκίνητος καὶ ἀσάλευ-
 τος, ἀεὶ τοῦ δευτέρου τὸν πρὸ αὐτοῦ καταβάλλον-
 τος· ὥστε ἡμῖν μηδὲν ἔργον εἶναι τὰ ἐκείνων
 ἐλέγχειν· ἀρκοῦσι γὰρ ἀλλήλοις πρὸς τὴν οἰκειάν
 ἀνατροπὴν. Οἱ γὰρ Θεὸν ἀγνοήσαντες, αἰτίαν ἔμ-
 φρονα προεστάναι τῆς γενέσεως τῶν ὄλων οὐ συνε-
 χώρησαν, ἀλλ' οἰκειῶς τῇ ἐξ ἀρχῆς ἀγνοίᾳ τὰ
 ἐφεξῆς συνεπέραναν. Διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἐπὶ τὰς
 ὀλικὰς ὑποθέσεις κατέφυγον, τοῖς τοῦ κόσμου στοι-

χείοις τὴν αἰτίαν τοῦ παντὸς ἀναθέντες· οἱ δὲ
 ἄτομα καὶ ἀμερῇ σώματα, καὶ ὄγκους καὶ πόρους B
 συνέχειν τὴν φύσιν τῶν ὁρατῶν ἐφαντάσθησαν. Ἄν
 μὲν γὰρ συνιόντων ἀλλήλοις τῶν ἀμερῶν σωμα-
 τῶν, ἴν δὲ μετασυγκρινομένων, τὰς γενέσεις καὶ
 τὰς φθορὰς ἐπιγίνεσθαι· καὶ τῶν διαρκεστέρων
 σωμάτων τὴν ἰσχυροτέραν τῶν ἀτόμων ἀντεμπλο-
 κὴν τῆς διαμονῆς τὴν αἰτίαν παρέχειν. Ὅντως
 ἴστον ἀράχνης ὑφαίνουσιν οἱ ταῦτα γράφοντες, οἱ
 οὕτω λεπτὰς καὶ ἀνυποστάτους ἀρχὰς οὐρανοῦ καὶ
 γῆς καὶ θαλάσσης ὑποτιθέμενοι. Οὐ γὰρ ᾗδεσαν εἰ-
 πεῖν, Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ
 τὴν γῆν. Διὰ τοῦτο ἀκυβέρνητα καὶ ἀδιοίκητα εἶναι C
 τὰ σύμπαντα, ὡς ἂν τύχῃ φερόμενα, ὑπὸ τῆς
 ἐνοικουσίας αὐτοῖς ἀθεότητος ὑπατήθησαν. Ὅπερ
 ἵνα μὴ παθῶμεν ἡμεῖς, ὁ τὴν κοσμοποιίαν συγ-
 γράφων εὐθὺς ἐν τοῖς πρώτοις ῥήμασι τῷ ὀνόματι
 τοῦ Θεοῦ τὴν διάνοιαν ἡμῶν κατεφώτισεν, εἰπὼν,
 Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός. Τί καλὴ ἡ τάξις;
 Ἀρχὴν πρῶτον ἐπέθηκεν, ἵνα μὴ ἀναρχον οὐτὸν
 οἰηθῶσιν τινες. Εἴτα ἐκήγαγε τὸ, Ἐποίησεν, ἵνα
 δειθῇ, ὅτι ἐλάχιστον μέρος τῆς τοῦ δημιουργοῦ
 δυναμεῖς ἐστὶ τὸ ποιηθέν. Ὡς γὰρ ὁ κεραμεὺς
 ἀπὸ τῆς αὐτῆς τέχνης μυρία διαπλάσας σκεύη,
 οὔτε τὴν τέχνην οὔτε δύναμιν ἐξανάλωσεν· οὕτω
 D καὶ ὁ τοῦ παντὸς τούτου δημιουργὸς, οὐχ ἐνὶ κόσμῳ
 σύμμετρον τὴν ποιητικὴν ἔχων δύναμιν, ἀλλ' εἰς
 τὸ ἀπειροπλάσιον ὑπερβαίνουσαν, τῇ ῥοπῇ τοῦ

θελήματος μόνη εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε τὰ μεγέθη
 τῶν ὄρωμένων. Εἰ οὖν καὶ ἀρχὴν ἔχει ὁ κόσμος,
 καὶ πεποιήται, ζήτει, τίς ὁ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ δοὺς,
 καὶ τίς ὁ ποιητής; Μᾶλλον δὲ, ἵνα μὴ ἀνθρω-
 πίνοις λογισμοῖς ἐκζητῶν παρατραπῆς που τῆς
 ἀληθείας, προέφθασε τῇ διδασκαλίᾳ, οἶονεὶ σφρα-
 γίδα καὶ φυλακτήριον ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐμβυλῶν
 τὸ πολυτίμητον ὄνομα τοῦ Θεοῦ, εἰπὼν, Ἐν
 Ε ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός. Ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἀφθονος
 ἀγαθότης, τὸ ἀγαπητὸν πᾶσι ταῖς λέγου μετείλη-
 φόσι, τὸ πολυπόθητον κάλλος, ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων,
 ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ νοερὸν φῶς, ἡ ἀπρόσιτος σο-
 φία, οὗτος Ἐποίησεν ἐν ἀρχῇ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
 γῆν.

Μὴ οὖν ἀναρχα φαντάζου, ἀνθρώπε, τὰ ὁρίμε-
 να, μηδὲ, ἐπειδὴ κυκλόσε περιτρέχει τὰ κατ' οὐ-
 ρανὸν κινούμενα, ἡ δὲ τοῦ κύκλου ἀρχὴ τῇ προ-
 Α χείρῳ αἰσθήσει ἡμῶν οὐκ εὐληπτος, ἀναρχον εἶναι
 νομίσῃς τῶν κυκλοφορικῶν σωμάτων τὴν φύσιν.
 Οὐδὲ γὰρ ὁ κύκλος οὗτος, τὸ ἐπίπεδον λέγω
 σχῆμα τὸ ὑπὸ μιᾶς γραμμῆς περιεχόμενον, ἐπειδὴ
 διαφεύγει τὴν ἡμετέραν αἰσθησιν, καὶ οὔτε ὅθεν
 ἤρξατο ἐξευρεῖν δυνάμεθα, οὔτε εἰς ὃ κατέληξεν,
 ἤδη καὶ ἀναρχον αὐτὸν ὀφείλομεν ὑποτίθεσθαι.
 Ἀλλὰ καὶ τὴν αἰσθησιν διαφεύγη, τῇ γε ἀλη-
 θείᾳ πάντως ἀπὸ τινος ἤρξατο ὁ κέντρις καὶ δια-
 Β στήματί τινι περιγράψας αὐτόν. Οὕτω καὶ σὺ μὴ,
 ἐπειδὴ εἰς ἑαυτὰ συννεύει τὰ κύκλῳ κινούμενα, τὸ

τῆς κινήσεως αὐτῶν ὁμαλὸν, καὶ μηδενὶ μέσῳ
 διακοπτόμενον, τὴν τοῦ ἀναρχοῦ τὸν κόσμον καὶ
 ἀτελεύτητον εἶναι σοι πλάνην ἐγκαταλίπη. Πα-
 ράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. Καὶ, Ὁ
 οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται. Προαναφώνη-
 σις τῶν περὶ συντελείας δογμάτων καὶ περὶ τῆς
 τοῦ κόσμου μεταποιήσεως, τὰ νῦν ἐν βραχέσι
 κατὰ τὴν στοιχειώσιν τῆς θεοπνεύστου διδασκαλίας
 παραδιδόμενα. Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός. Τὰ ἀπὸ
 χρόνου ἀρξάμενα πᾶσα ἀνάγκη καὶ ἐν χρόνῳ συν-
 τελεσθῆναι. Εἰ ἀρχὴν ἔχει χρονικὴν, μὴ ἀμφι- C
 βάλλης περὶ τοῦ τέλους. Γεωμετρίαι γὰρ καὶ
 ἀριθμητικαὶ μέθοδοι, καὶ αἱ περὶ τῶν στερεῶν
 πραγματεῖαι, καὶ ἡ πολυθρύλλητος ἀστρονομία, ἡ
 πολυάσχολος ματαιότης, πρὸς ποῖον καταστρέφουσι
 τέλος; Εἴπερ οἱ περὶ ταῦτα ἐσπουδακοτεὶ συναί-
 διον εἶναι τῷ κτίστῃ τῶν ὅλων Θεῷ καὶ τὸν ὁρώ-
 μενον τοῦτον κόσμον διενόηθησαν, πρὸς τὴν αὐτὴν
 δόξαν ἀγαγόντες τὸν περιγεγραμμένον καὶ σῶμα
 ἔχοντα ὑλικόν, τῇ ἀπεριλήπτῳ καὶ ἀοράτῳ φύσει,
 μηδὲ τοσοῦτον δυνηθέντες ἐννοηθῆναι, ὅτι οὐ τὰ
 μέρη φθοραῖς καὶ ἀλλουώσεσιν ὑπόκειται, τούτου
 καὶ τὸ ὅλον ἀνάγκη ποτὲ τὰ αὐτὰ παθήματα τοῖς D
 οἰκείοις μέρεσιν ὑποστῆναι. Ἀλλὰ τοσοῦτον ἔμπα-
 ταιώθησαν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη
 ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία, καὶ φάσκοντες εἶναι
 σοφοί, ἐμωράνθησαν, ὥστε οἱ μὲν συνυπάρχειν ἐξ
 αἰδίου τῷ Θεῷ τὸν οὐρανὸν ἀπεφάναντο· οἱ δὲ

αὐτὸν εἶναι Θεὸν ἀναρχόν τε καὶ ἀτελεύτητον, καὶ τῆς τῶν κατὰ μέρος οἰκονομίας αἴτιον.

Ἦπου αὐτοῖς ἡ περιουσία τῆς τοῦ κόσμου σοφίας προσθήκην οἴσει ποτὲ τῆς χαλεπῆς κατακρίσεως, ὅτι οὕτως ὀξὺ περὶ τὰ μάταια βλέποντες, ἔκόντες πρὸς τὴν σύνεσιν τῆς ἀληθείας ἀπετυφλώθησαν. Ἄλλ' οἱ τῶν ἄστρων τὰ διαστήματα καταμετροῦντες, καὶ τοὺς ἀειφανεῖς αὐτῶν καὶ ἀρκτηῖους ἀπογραφόμενοι, καὶ ὅσοι περὶ τὸν νότιον πόλον κείμενοι τοῖς μὲν εἰσι φανεροί, ἡμῖν δὲ ἄγνωστοι· καὶ βόρειον πλάτος, καὶ ζωδιακὸν κύκλον μυρίοις διαστήμασι διαιροῦντες· καὶ ἐπαναφοράς ἄστρων, καὶ στηριγμούς, καὶ ἀποκλίσεις, καὶ πάντων τὴν ἐπὶ τὰ προηγούμενα κίνησιν δι' ἀκριβείας τηρήσαντες· καὶ διὰ πόσου χρόνου τῶν πλανωμένων ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ περίοδον ἐκπληροῖ· μίαν τῶν πασῶν μηχανὴν οὐκ ἐξεῦρον πρὸς τὸ τὸν Θεὸν ἐννοῆσαι ποιητὴν τοῦ παντός, καὶ κριτὴν δίκαιον, τὴν ἀξίαν ἀντίδοσιν τοῖς βεβιωμένοις ἐπάγοντα· οὐδὲ τῷ περὶ τῆς κρίσεως λόγῳ τὴν ἀκόλουθον τῆς συντελείας ἐννοίαν ἐπιγινῶναι, ὅτι ἀνάγκη μεταποιηθῆναι τὸν κόσμον, εἰ μέλλοι καὶ ἡ τῶν ψυχῶν κατάστασις πρὸς ἕτερον εἶδος ζωῆς μεταβάλλειν. Ὡσπερ γάρ ἡ παρούσα ζωὴ συγγενῇ ἔσχε τοῦ κόσμου τούτου τὴν φύσιν· οὕτω καὶ ἡ μέλλουσα τῶν ψυχῶν ἡμῶν διαγωγὴ οἰκείαν τῇ καταστάσει ὑποδέχεται τὴν λῆξιν. Οἱ δὲ τοσοῦτον ἀπέχουσιν ὥς ἀληθέσι τούτοις προσέχειν,

ὥστε καὶ πλατὺν γέλωτα καταχέουσιν ἡμῶν περὶ
 συντελείας τοῦ κόσμου τούτου καὶ παλιγγενεσίας
 αἰῶνος ἀπαγγελλόντων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀρχὴ κατὰ
 C φύσιν προτέτακται τῶν ἀπ' αὐτῆς, ἀναγκαίως περὶ
 τῶν ἀπὸ χρόνου τὸ εἶναι ἔχοντων διαλεγόμενος,
 ταύτην ἀπάντων προέταξε τὴν φωνήν, εἰπὼν.
 Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν.

Ἦν γάρ τι, ὡς ἔοικεν, καὶ πρὸ τοῦ κόσμου
 τούτου, ὃ τῇ μὲν διανοίᾳ ἡμῶν ἐστὶ θεωρητὸν,
 ἀνιστόρητον δὲ κατελείφθη, διὰ τὸ τοῖς εἰσαγομέ-
 νοις ἔτι καὶ νηπίοις κατὰ τὴν γνῶσιν ἀνεπιτήδειον.
 Ἦν τις πρεσβυτέρα τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως κα-
 τάστασις τοῖς ὑπερκοσμίοις δυνάμεσι πρέπουσα,
 ἡ ὑπέρχρονος, ἡ αἰωνία, ἡ αἰδίας. Δημιουργήματα
 δὲ ἐν αὐτῇ ὁ τῶν ὅλων κτίστης καὶ δημιουργὸς
 ἀπιτέλεσε, φῶς νοητὸν πρέπον τῇ μακαριότητι D
 τῶν φιλούντων τὸν Κύριον, τὰς λογικὰς καὶ ἀορά-
 τους φύσεις, καὶ πᾶσαν τὴν τῶν νοητῶν διακό-
 σμῃσιν, ὅσα τὴν ἡμετέραν διάνοιαν ὑπερβαίνει,
 ὧν οὐδὲ τὰς ὀνομασίας ἐξευρεῖν δυνατὸν. Ταῦ-
 τα τοῦ ἀοράτου κόσμου συμπληροῖ τὴν οὐσίαν,
 ὡς διδάσκει ἡμᾶς ὁ Παῦλος, λέγων, Ὅτι ἐν αὐτῷ
 ἐκτίσθη τὰ πάντα, εἴτε ὁρατὰ, εἴτε ἀόρατα, εἴτε
 θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαί, εἴτε ἐξουσίαι,
 εἴτε δυνάμεις, εἴτε ἀγγέλων στρατιαί, εἴτε ἀρχαγ-
 γέλων ἐπιστασίαι ὅτε δὲ ἔδει λοιπὸν καὶ τὸν E
 κόσμον τοῦτον ἐπεισαχθῆναι τοῖς οὕσι, προη-
 γουμένως μὲν διδασκαλεῖον καὶ παιδευτήριον τῶν

ἀνθρωπίνων ψυχῶν· ἔπειτα μέντοι καὶ ἀπαξ ἀπλῶς
 πάντων τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ ἐπιτηδεῖον ἐν-
 διαίτημα. Συμπυῆς ἄρα τῷ κόσμῳ, καὶ τοῖς ἐν
 αὐτῷ ζώοις τε καὶ φυτοῖς, ἡ τοῦ χρόνου διεξόδος
 ὑπέστη, ἐπειγομένη αἰὲ καὶ παρσβρέουσα, καὶ
 μηδαμοῦ παυομένη τοῦ δρόμου. Ἡ οὐχὶ τοιοῦτος
 ὁ χρόνος, οὗ τὸ μὲν παρελθὸν ἡφανίσθη, τὸ δὲ ⁶ Ἀ
 μέλλον οὕτω πάρεστι, τὸ δὲ παρὸν πρὶν γνωσθῆ-
 ναι διαδιδράσκει τὴν αἴσθησιν; Τοιαυτὴ δὲ τις
 καὶ τῶν γινομένων ἡ φύσις, ἡ αὐξανομένη πάν-
 τως, ἡ φθίνουσα, τὸ δὲ ἰδρυμένον καὶ στάσιμον
 οὐκ ἐπίδηλον ἔχουσα. Ἐπρεπεν οὖν τοῖς ζώων
 τε καὶ φυτῶν σώμασιν, οἶονεῖ βεύματί τινα πρὸς
 ἀνάγκην ἐνδεδεμένοις, καὶ τῇ πρὸς γένεσιν ἢ
 φθορὰν ἀγοῦσῃ κινήσει συνεχομένοις, ὑπὸ τῆς τοῦ
 χρόνου φύσεως περιέχεσθαι, συγγενῇ τοῖς ἀλλοι-
 ουμένοις κεκτημένου τὴν ἰδιότητα. Ἐντεῦθεν
 οἰκείως ἐπέβαλε τῷ περὶ αὐτὸν λόγῳ ὁ σοφῶς
 ἡμᾶς τοῦ κόσμου τὴν γένεσιν ἐκδιδάσκων, εἰπὼν, Β
 Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν· τουτέστιν, ἐν ἀρχῇ ταύτῃ τῇ
 κατὰ χρόνον. Οὐ γὰρ ὁ κατὰ πρεσβυγένειαν πάν-
 των τῶν γενομένων προέχειν αὐτὸν μαρτυρῶν
 λέγει ἐν ἀρχῇ γεγονέναι, ἀλλὰ μετὰ τὰ ἀόρατα
 καὶ νοούμενα τῶν ὁρατῶν τούτων καὶ αἰσθήσει
 ληπτῶν τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεως διηγεῖται. Λέ-
 γεται μὲν οὖν ἀρχὴ καὶ ἡ πρώτη κίνησις· ὥς,
 Ἀρχὴ ὁδοῦ ἀγαθῆς τὸ ποιεῖν δίκαια. Ἀπὸ γὰρ τῶν
 δικαίων πράξεων πρῶτον κινούμεθα πρὸς τὸν μα-

κάριον βίον. Λέγεται δὲ ἀρχὴ καὶ ὅθεν γίνεται τι,
 C τοῦ ἐνυπάρχοντος αὐτῷ ἑτέρου, ὡς ἐπὶ οἰκίας
 θεμελίου, καὶ ἐπὶ πλοίου ἢ τρόπις, καθὸ εἴρηται,
 Ἀρχὴ σοφίας, φόβος Κυρίου. Οἷον γὰρ κρηπὶς καὶ
 βάθρον πρὸς τὴν τελείωσιν ἢ εὐλάβεια. Ἀρχὴ δὲ
 καὶ τῶν τεχνικῶν ἔργων ἢ τέχνη· ὡς ἡ σοφία Βε-
 σελεὴλ, τοῦ περὶ τὴν σκηνὴν κόσμου. Ἀρχὴ δὲ
 πράξεων πολλάκις καὶ τὸ εὐχρηστον τέλος τῶν
 γινομένων· ὡς τῆς ἐλεημοσύνης ἢ παρὰ Θεοῦ ἀπο-
 δοχὴ, καὶ πάσης τῆς κατ' ἀρετὴν ἐνεργείας τὸ ἐν
 ἐπαγγελίαις ἀποκαίμενον τέλος.

Τοσαυταχῶς οὖν λεγομένης τῆς ἀρχῆς, σκόπει
 D εἰ μὴ πᾶσι τοῖς σημαινομένοις ἡ παροῦσα φωνὴ
 ἐφαρμόσει. Καὶ γὰρ ἀφ' οὗ χρόνου ἤρξατο ἡ τοῦ
 κόσμου τούτου σύστασις, δυνατόν σοι μαθεῖν, ἔάν
 γε ἐκ τοῦ παρόντος εἰς τὸ κατόπιν ἀναποδίζων,
 ὁ φιλονεικήσης εὐρεῖν τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς τοῦ
 κόσμου γενέσεως. Εὐρήσεις γὰρ οὕτως, ποῦθεν τῷ
 χρόνῳ ἡ πρώτη κίνησις, ἔπειτα, ὅτι καὶ οἰονεὶ
 θεμελίοι τινες καὶ κρηπίδες προκατεβλήθησαν ὁ
 οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ· εἶτα, ὅτι ἐστί τις τεχνικὸς
 λόγος ὁ καθηγησάμενος τῆς τῶν ὁρωμένων διακο-
 σμήσεως, ὡς ἐνδείκνυται σοι ἡ φωνὴ τῆς ἀρχῆς·
 καὶ τὸ μὴ εἰκῇ μηδὲ μάτην, ἀλλὰ πρὸς τι τέλος
 E ὠφέλιμον καὶ μεγάλην χρεῖαν τοῖς οὖσι συνεισ-
 φερόμενον ἐπινενοῆσθαι τὸν κόσμον, εἴπερ τῷ
 ὄντι ψυχῶν λογικῶν διδασκαλεῖον καὶ θεογνωσίας
 ἐστὶ παιδευτήριον, διὰ τῶν ὁρωμένων καὶ αἰ-

σθητῶν χειραγωγίαν τῷ νῷ παρεχόμενος πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ἀοράτων, καθά φησιν ὁ ἀπόστολος, ὅτι Ἐὰ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται. Ἡ τὰ χ δια τὸ ἀκαριαῖον καὶ ἄ/ρονον τῆς δημιουργίας εἴρηται
 7 τὸ, Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν, ἐπειδὴ ἀμερές τι καὶ
 Α ἀδιάστατον ἢ ἀρχή. Ὡς γὰρ ἡ ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ οὐπω ὁδός, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς οἰκίας οὐκ οἰκία, οὕτω καὶ ἡ τοῦ χρόνου ἀρχὴ οὐπω χρόνος, ἀλλ' οὐδὲ μέρος αὐτοῦ τὸ ἐλάχιστον. Εἰ δὲ φιλονεικῶν τις χρόνον εἶναι λέγοι τὴν ἀρχὴν, γινωσκέτω ὅτι διαιρήσει αὐτὴν εἰς τὰ τοῦ χρόνου μέρη. Ταῦτα δὲ ἐστίν, ἀρχή, καὶ μέσα, καὶ τελευτή. Ἀρχὴν δὲ ἀρχῆς ἐπινοεῖν παντελῶς καταγέλαστον. Καὶ ὁ διχοτομῶν τὴν ἀρχὴν, δύο ποιήσει ἀντὶ μιᾶς, μᾶλλον δὲ πολλὰς καὶ ἀπείρους, τοῦ διαιρεθέντος δεῖ εἰς ἕτερα τεμνομένου. Ἵνα τοίνυν διδαχθῶμεν ὁμοῦ τῇ Β βουλήσει τοῦ Θεοῦ ὁχρόνως συνυφεστάναι τὸν κόσμον, εἴρηται τὸ, Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν. Ὅπερ ἕτεροι τῶν ὁ ἐρμηνευτῶν, σαφέστερον τὸν νοῦν ἐκδιδόντες, εἰρήκασιν, Ἐν κεφαλῷ ἐποίησεν ὁ Θεός, τοιούστιν, ἀθρόως καὶ ἐν ὀλίγῳ. Ἐὰ μὲν οὖν περὶ ἀρχῆς, ὡς ὀλίγα ἀπὸ πολλῶν εἰπεῖν, ἐπὶ τοσοῦτον.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῶν τεχνῶν αἱ μὲν ποιητικαὶ λέγονται, αἱ δὲ πρακτικαί, αἱ δὲ θεωρητικαί· καὶ τῶν μὲν θεωρητικῶν τέλος ἐστὶν ἡ κατὰ νοῦν ἐνέργεια· τῶν δὲ πρακτικῶν, αὕτῃ ἡ τοῦ σώματος C

κίνησις, ἥς παυσαμένης οὐδέν ὑπέστη οὐδὲ πα-
 ρέμεινε τοῖς ὀρῶσιν· ὀρχήσεως γὰρ καὶ αὐλητικῆς
 τέλος οὐδέν, ἀλλ' αὐτὴ εἰς ἑαυτὴν ἢ ἐνέργεια κα-
 ταλήγει· ἐπὶ δὲ τῶν ποικτικῶν τεχνῶν, καὶ ° παυ-
 σαμένης τῆς ἐνεργείας, προκείμενον ἔστι τὸ ἔργον·
 ὡς οἰκοδομικῆς καὶ τεκτονικῆς καὶ χαλκευτικῆς
 καὶ ὑφαντικῆς, καὶ θσαι τοιαῦται, αἶ, κἂν μὴ
 παρῇ ὁ τεχνίτης, ἱκανῶς ἐν ἑαυταῖς τοὺς τεχνικοὺς
 λόγους ἐμφαίνουσι, καὶ ἔξεστί σοι θαυμάσαι τὸν
 οἰκοδόμον ἀπὸ τοῦ ἔργου, καὶ τὸν χαλκέα καὶ
 τὸν ὑφάντην. Ἵνα οὖν δειχθῇ ὅτι ὁ κόσμος τεχνι- D
 κόν ἔστι κατασκευάσμα, προκείμενον πᾶσιν εἰς
 θεωρίαν, ὥστε δι' αὐτοῦ τὴν τοῦ ποιήσαντος αὐ-
 τὸν σοφίαν ἐπιγινώσκεισθαι, οὐκ ἄλλῃ τινὶ φωνῇ
 ἐχρήσατο ὁ σοφὸς Μωυσῆς περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' εἶ-
 πεν, Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν· οὐχὶ ἐνέργησεν, οὐδὲ
 ὑπέστησεν, ἀλλὰ Ἐποίησεν. Καὶ καθότι πολλοὶ
 τῶν φαντασθέντων συνυπάρχειν ἐξ αἰδίου τῷ Θεῷ
 τὸν κόσμον, οὐχὶ γεγενῆσθαι παρ' αὐτοῦ συνε-
 γώρησαν, ἀλλ' οἶονεὶ ἀποσχίσμα τῆς δυνάμεως
 αὐτοῦ ὄντα αὐτομάτως παρυποστῆναι· καὶ αἷτιον
 μὲν αὐτοῦ ὁμολογοῦσι τὸν Θεόν, αἷτιον δὲ ἀπροαι-
 E ρέτως, ὡς τῆς σκιᾶς τὸ σῶμα, καὶ τῆς λαμπηδόνος
 τὸ ἀπαυγάζον· τὴν οὖν τοιαύτην ἀπάτην ἐπανορ-
 θούμενος ὁ προφήτης, τῇ ἀκριβείᾳ ταύτῃ τῶν
 ῥημάτων ἐγρήσατο εἰπὼν, Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ
 Θεός. Οὐχὶ ° αὐτὸ τοῦτο τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι παρέ-
 8
 A σχεν, ἀλλ' ἐποίησεν ὡς ἀγαθὸς τὸ χρήσιμον, ὡς

σορὸς, τὸ κάλλιστον, ὡς δυνατὸς, τὸ μέγιστον.

- Μόνον γὰρ οὐχί τεχνίτην σοι ἐδείξεν ἐμβεβηκότα τῇ οὐσίᾳ τῶν θίων, καὶ τὰ καθ' ἕκαστον μέρη πρὸς ἄλληλα συναρμόζοντα, καὶ τὸ πᾶν διόλογον ἑαυτῷ καὶ σύμφωνον καὶ ἐναρμονίως ἔγον ἀποτελοῦντα. Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἐκ δύο τῶν ἄκρων τοῦ παντὸς τὴν ὑπαρξιν παρηνίξατο, τῷ μὲν οὐρανῷ τὰ πρεσβεία τῆς γενέσεως ἀποδοῦς, τὴν δὲ γῆν δευτερεύειν φάμενος τῇ ὑπάρξει. Πάντως δὲ καὶ εἴ τι τούτων μέσον, συναπεγενήθη τοῖς πέρασιν. Ὡστε καὶ μὴδὲν εἶπε περι τῶν στοιχείων, πυρὸς, καὶ ὕδατος, καὶ αἶρος, ἀλλὰ σὺ τῇ παρὰ σαυτοῦ συνέσει νόει, πρῶτον μὲν ὅτι πάντα ἐν πᾶσι μέμικται, καὶ ἐν γῇ εὐρήσεις καὶ ὕδωρ, καὶ αἶρα, καὶ πῦρ, εἴγε ἐκ λίθων μὲν πῦρ ἐξάλλεται, ἐκ σιδήρου δὲ, ὃς καὶ αὐτὸς ἀπὸ γῆς ἔχει τὴν γένεσιν, πῦρ ἀφθονον ἐν ταῖς παρατρίψεσι πέρυκεν ἀπολάμπειν. Ὅ καὶ θαυμάσαι ἄξιον, πῶς ἐν μὲν τοῖς σώματιν ὡς ὑπάρχον τὸ πῦρ, ἀβλαβῶς ἐμφωλεύει· προπληθέν δὲ ἐπὶ τὸ ζῆω, δαπανητικὸν ἐστὶ τῶν φυλασσόντων τέως. Τὴν δὲ τοῦ ὕδατος φύσιν ἐνυπάρχουσαν τῇ γῇ οἱ φρεωρύχοι δεικνύουσι· καὶ τὴν τοῦ αἶρος οἱ ἀπὸ νενοτισμένης αὐτῆς ἀτμοὶ ὑπὸ ἡλείου θιγφθείσης ἀναπεμπόμενοι. Ἐπειτα μέντοι καὶ εἰ φύσει τὸν ἄνω τόπον ὁ οὐρανὸς ἐπέχει, ἡ δὲ γῆ τὸ κατωτάτον ἐστὶ· διότι ἐπὶ μὲν τὸν οὐρανὸν τὰ κοῦφα φέρεται, ἐπὶ δὲ τὴν γῆν τὰ βαρέα πέφυκε

καταβρέπειν, ἐναντιώτατα δὲ ἀλλήλοις, τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω· ὁ τῶν πλείστον διεστειωμένων κατὰ τὴν φύσιν ἐπιμνησθεὶς, καὶ τὰ τὴν μέσσην τούτοις ἐκπληροῦντα χώραν συνεκδοχικῶς παρεύχμανεν. Ὡστε μὴ ζήτει τὴν τῶν καθ' ἕκαστον ἐπεξηγήσιν, ἀλλὰ τὰ σιωπηθέντα νοεῖ διὰ τῶν δηλωθέντων. D

Ἐν δρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἡ περὶ τῆς οὐσίας ἔρευνα ἑκάστου τῶν ὄντων, ἢ τῶν κατὰ θεωρίαν ὑποπιπτοντων ἡμῖν, ἢ τῶν προκειμένων ἡμῶν τῇ αἰσθήσει, μακρὸν καὶ ἀπηρτημένον λόγον ἐπεισάγει τῇ ἐξηγήσει, ὥς πλείονας ἐν τῇ περὶ τοῦ προβλήματος τουτου σκέψει καταναλίσκεσθαι λόγους τῶν λοιπῶν, ὅσα ἐνδέχεται βῆθῃναι περὶ ἑκάστου τῶν ζητουμένων· πρὸς τὸ, μηδὲ προύργου τι εἶναι εἰς τὴν τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδομήν τὸ περὶ ταῦτα κατασχαλίσθαι. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς οὐσίας τοῦ οὐρανοῦ ἀρκούμεθα τοῖς παρὰ τοῦ Ἡσαίου εἰρημένοις· δς E ἐν ἰδιωτικοῖς ῥήμασιν ἱκανὴν ἡμῖν τῆς φύσεως αὐτοῦ τὴν διάνοιαν ἐνεποίησεν, εἰπὼν· Ὁ στερεώσας τὸν οὐρανὸν ὥσει καπνόν· ταυτέστι, λεπτὴν φύσιν καὶ οὐ στερεάν οὐδὲ παχείαν εἰς τὴν τοῦ οὐρανοῦ σύστασιν οὐσιώσας. Καὶ περὶ τοῦ σχήματος δὲ ἱκανὰ ἡμῖν τὰ παρ' αὐτοῦ, εἰπόντος ἐν δοξολογίᾳ Θεοῦ· Ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὥσει χαμᾶραν. Ἰὰ αὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ περὶ τῆς γῆς συμβουλευόμεν ἑαυτοῖς, μὴ πολυπραγμονεῖν αὐτῆς τὴν οὐσίαν ἥτις ποτέ ἐστι, μηδὲ κατατρίβεσθαι τοῖς λογισμοῖς αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον ἐκζητοῦντας, μηδὲ ζητεῖν τινα φύσιν ἔρημον ποιο-

[illegible]

1. Αν δε $V = \{v_1, v_2, \dots, v_n\}$ είναι το σύνολο των
 κλάσεων της \sim τότε το \mathcal{A} είναι $\mathcal{A} = \{v_1, v_2, \dots, v_n\}$

- θήσῃ καὶ κεῖνο ὁμοίου τινὸς δεῖσθαι τοῦ στέγοντος καὶ μὴ εὖντος αὐτὸ καταπίπτειν. Κἂν τι δυνηθῶμεν ἐκεῖνῳ συμπλάσαντες ὑποθεῖναι, τὸ ἐκεῖνου πάλιν ἀντέρεισμα ὁ νοῦς ἡμῶν ἐπιζητήσῃ, καὶ οὕτως εἰς
- Β** ἀπειρον ἐκπεσούμεθα, τοῖς αἰεὶ εὕρισχομένοις βα-
θροῖς ἕτερα πάλιν ἐπινοοῦντες. Καὶ ὅση ἐπὶ πλείον
τῷ λόγῳ προῖμεν, τοσούτῳ μείζονα τὴν συνει-
στικήν ἀναγκαζόμεθα δύναμιν ὑπεισάγειν, ἥ πρὸς
ὅλον ὁμαῦ δυνήσεται τὸ ὑπερκείμενον ἀντιβαίνειν.
Διὰ τοῦτο ὅρους ἐπίθες τῇ διανοίᾳ, μήποτε σου τῆς
πολυπραγμοσύνης ὁ τοῦ Ἰωὲ λόγος καθάψῃται περι-
σκοποῦντος τὰ ἀκατάληπτα, καὶ ἐρωτηθῇς παρ'
αὐτοῦ καὶ σὺ, Ἐπὶ τίνος οἱ κρίκοι αὐτῆς πεπή-
γασιν. Ἀλλὰ καὶ ποτε ἐν ψαλμοῖς ἀκούσης· Ἐγὼ
ἑστερέωσα τοὺς στύλους αὐτῆς τὴν συνεκτικὴν αὐτῆς
- Ε** δύναμιν στύλους εἰρῆσθαι νόμισον. Τὸ γάρ, Ἐπὶ
θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν, τί ὁηλοῖ, ἢ τὸ πάν-
τοθεν περικεχύσθαι τῇ γῇ τὴν τοῦ ὕδατος φύσιν;
Πῶς οὖν ῥυτον ὑπάρχον τὸ ὕδωρ καὶ ἐπὶ τὸ πρηνὲς
πεφυκὸς καταπίπτειν, μένει ἀπαιωρούμενον καὶ
οὐδαμοῦ ἀπορρέον; Σὺ δὲ οὐ λογιζῇς ὅτι τὴν αὐτὴν
ἢ καὶ ἐτι πλείονα ἀπορίαν τῷ λόγῳ παρέχει ἢ γῇ
καθ' ἑαυτὴν κρεμαμένη, βαρυτέρα τὴν φύσιν οὔσα.
Ἀλλὰ ἀνάγκη, καὶ γῆν καθ' ἑαυτὴν εἶναι δῶμεν,
καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος αὐτὴν ἀποσαλεύειν εἰπωμεν,
μηδαμοῦ ἀναχωρεῖν τῆς εὐσεβοῦς διανοίας, ἀλλὰ ¹⁰
πάντα ὁμοῦ συγκρατεῖσθαι ὁμολογεῖν τῇ δυνάμει τοῦ ^Α
κτίσαντος. Ταῦτα οὖν χρὴ ἑαυτοῖς τε λέγειν, καὶ

τοῖς διερωτῶσιν ἡμᾶς, ἐπὶ τίνας τὸ ἄπλετον τοῦτο καὶ ἀφόρητον τῆς γῆς ἐρήρυσται βάρος, ὅτι Ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Θεοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς. Τοῦτο ἀσφαλέστατον ἡμῖν πρὸς νόησιν, καὶ ὠφέλιμον τοῖς ἀκούουσιν.

Ἦδη δέ τινες τῶν φυσικῶν καὶ τοιαύταις αἰτίαις τὴν γῆν ἀκίνητον μένειν κατακομψέονται. Ὡς ἄρα διὰ τὸ τὴν μέσσην τοῦ παντός εἰληφέναι χώραν, καὶ διὰ τὴν ἴσην πάντοθεν πρὸς τὸ ἄκρον ἀποστασιν, οὐκ ἔχουσιν ὅπου μᾶλλον ἀποκλιθῇ, ἀναγκαιῶς μένειν ἐφ' ἑαυτῆς, ἀδύνατον αὐτῇ παντελῶς τὴν ἐπὶ τι ῥοπήν τῆς πανταχόθεν περικειμένης ὁμοιότητος ἐμποιούσης. Τὴν δὲ μέσσην χώραν μὴ ἀποκληρωτικῶς τὴν γῆν, μηδὲ ἐκ τοῦ αὐτομάτου λαγεῖν, ἀλλὰ φυσικὴν εἶναι ταύτην τῇ γῇ καὶ ἀναγκαίαν τὴν θέσιν. Τοῦ γὰρ οὐρανίου σώματος τὴν ἐσχάτην χώραν ὡς πρὸς τὸ ἄνω κατέχοντος, ἅπερ ἂν, φησὶν, υποθώμεθα βάρη ἐκπίπτειν ἀπὸ τῶν ἄνω, ταῦτα πανταχόθεν ἐπὶ τὸ μέσον συνενεχθήσεται.

Ἐφ' ὅπερ δ' ἂν τὰ μέρη φέρεται, ἐπὶ τοῦτο καὶ τὸ ὅλον συνωσθήσεται ὁληνότητι. Εἰ δὲ λίθοι καὶ ξύλα καὶ τὰ γεηρὰ πάντα φέρεται πρὸς τὸ κάτω, αὕτη ἂν εἴη καὶ τῇ ὅλῃ γῇ οἰκεία καὶ προσήκουσα θέσις· καὶ τι τῶν κούφων φέρεται ἀπὸ τοῦ μέσου, ὁληνότητι πρὸς τὸ ἀνώτατον κινηθήσεται. Ὡστε οἰκεία φορὰ τοῖς βαρυτάτοις ἢ πρὸς τὸ κάτω· κάτω δὲ ὁ λόγος μέσον ἐδείξεν. Μὴ οὖν θαυμάσης εἰ μηδαμοῦ ἐκπίπτει ἡ γῇ, τὴν κατὰ φύσιν χώραν τὸ μέσον ἔχουσα.

λυσεν, οἷκείχι, δὲ παρ' ἑαυτοῦ ἀντεισπραγε δοῖαν
 Περὶ ὧν νοῦν λεγείν ἐπιχειροῦντες, εἰς τὴν ὁμοίαν
 αὐτοῖς ἀδύνατον ἐμπεσοῦμεθα. Ἀλλ' ἡμεῖς ἐκεί-
 νους ἐπ' ἀλλήλων ἑάσαντες καταβαλλεσθαι, αὐτοὶ
 αὐτοῦ περὶ τῆς οὐσίας ἀφένενοι λόγου, πεισθέντες
 Μωυσεῖ, ὅτι Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ
 τὴν γῆν, τὸν ἀριστοτέλῃν τῶν σοφῶν καὶ ἐντέ-
 χνους γενομένων δοξασοίμεν, καὶ ἐκ τοῦ κάλλους
 τῶν ὁρωμένων τὸν ὑπέρκαλον ἐννοώμεθα, καὶ ἐκ
 τοῦ μεγέθους τῶν αἰσθητῶν τούτων καὶ περιγρα-
 πτῶν σωμάτων ἀναλογιζώμεθα τὸν ἀπειρόν καὶ
 ὑπερμεγεθὺς καὶ πᾶσαν διάνοιαν ἐν τῷ πληθεὶ τῆς
 ἑαυτοῦ δυνάμεως ὑπερβαίνοντα. Καὶ γὰρ εἰ καὶ τὴν
 φύσιν ἀγνοῶμεν τῶν γενομένων, ἀλλὰ τό γε ὁλο-
 σχερῶς ὑποπίπτει ἡμῶν πῇ αἰσθήσει τοσοῦτον
 ἔχει τὸ θαῦμα, ὥστε καὶ τὸν ἐντρεχέστατον νοῦν
 ἐλαττονα ἄναφανῆναι τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἐν τῷ
 κόσμῳ, πρὸς τὸ ἢ δυνεθῆναι αὐτὸ κατ' ἀξίαν
 ἐπεξελεῖν, ἢ τὸν ὀφειλομένον ἔπαινον ἀποπληρῶ-
 σαι τῷ κτίσαντι· ὃ πᾶσα δοξα, τιμὴ καὶ κράτος,
 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

 22
 Λ

ΟΜΙΛΙΑ Β'.

Περὶ τοῦ ἀόρατος ᾗν ἡ γῆ

καὶ ἀκατασκεύαστος.

Μικροῖς ἔωθεν ἐνδιατρίψαντες ῥήμασι, τοσοῦ-
 του ἀποκεκρυμμένον τὸ βάθος τῆς διανοίας εὗρο-
 μεν, ὥστε τῶν ἐφεξῆς παντελῶς ἀπογινῶναι. Εἰ
 γάρ τὰ προαύλια τῶν ἁγίων τοιαῦτα, καὶ τὰ προ-
 Β πύλαια τοῦ ναοῦ οὕτω σεμνὰ καὶ ὑπέρογκα, τῇ
 ὑπερβολῇ τοῦ ἡάλλους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας
 ἡμῶν περιαστράπτοντα, ποταπὰ τὰ ἅγια τῶν
 ἁγίων; καὶ τίς ἱκανὸς κατατολμῆσαι τῶν ἀδύτων;
 ἢ τίς ἐπόψεται τὰ ἀπορρήτα; Ἀπρόσιτος μὲν γὰρ
 αὐτῶν καὶ ἡ θεά, δυσερμήνευτος δὲ παντελῶς τῶν
 νοηθέντων ὁ λόγος. Πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ παρὰ τῷ
 δικαίῳ κριτῇ, καὶ ὑπὲρ μόνου τοῦ προσέλθαι
 τὰ δέοντα, οὐκ εὐκαταφρόνητοί εἰσιν ἀφωρισμένοι
 μισθοί, μὴ ἀποκνήσωμεν πρὸς τὴν ἔρευναν.
 Εἰ γὰρ καὶ τῆς ἀξίας ἀπολειπόμεθα, ἀλλ' ἔάν
 C τοῦ βουλήματος τῆς Γραφῆς μὴ ἐκπέσωμεν τῇ
 βοηθείᾳ τοῦ Πνεύματος, καὶ αὐτοὶ οὐκ ἀπόβλη-
 τοὶ παντελῶς κριθασόμεθα, καὶ τῇ συνεργίᾳ τῆς
 χάριτος οἰκοδομήν τινα τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ
 παρεξόμεθα. Ἡ δὲ γῆ ἦν, φησὶν, ἀόρατος καὶ ἀκα-
 τασκεύαστος. Πῶς ἀμφοτέρων ὁμοτίμως γενομένων
 οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁ μὲν οὐρανὸς ἀπηρτίσθη, ἡ δὲ
 γῆ ἔτι ἀτελής ἐστὶ καὶ ἀνεξέργαστος; Ἡ ὅλως,
 τί τὸ ἀκατάσκευον τῆς γῆς; καὶ διὰ ποίαν αἰ-
 τίαν ἀόρατος ἦν; Ἔστι μὲν οὖν τελεία κατασκευὴ
 γῆς ἡ ἀπ' αὐτῆς εὐθηνία· φυτῶν παντοδαπῶν βλα-
 D στήσεις· δένδρων ὑψηλοτάτων προβολαὶ καρπείμων
 τε καὶ ἀκάρπων· ἀνθῶν εὐχροαὶ καὶ εὐωδίαι· καὶ

ρισμένως ἡσχόληται, ὅσον χαλκευτική μὲν περὶ τὸν
 σίδηρον, τεκτονική δὲ περὶ τὰ ξύλα· καὶ ἐν τού-
 τοις ἄλλο μὲν τί ἐστὶ το ὑπακείμενον, ἄλλο δὲ τὸ
 εἶδος, ἄλλο δὲ τὸ ἐκ τοῦ εἶδους ἀποτελούμενον· καὶ
 Ε ἔστιν ἡ μὲν ὕλη ἐξωθεν παραλαμβανομένη, τὸ δὲ
 εἶδος παρὰ τῆς τέχνης ἐφαρμοζόμενον, ἀποτελεσμα-
 δὲ τὸ ἐξ ἁμφοῖν συντιθέμενον ἐκ τε τοῦ εἶδους καὶ
 τῆς ὕλης· οὕτως οἶονται καὶ ἐπὶ τῆς θείας δημιουργ-
 γίας, το μὲν σχῆμα τοῦ κόσμου παρὰ τῆς σοφίας
 ἐπῆγθαι τοῦ ποιητοῦ τῶν ὅλων, τὴν δὲ ὕλην ἐξω-
 θεν ὑποβεβλῆσθαι τῷ κτίσαντι, καὶ γεγενῆσθαι τὸν
 κόσμον συνθετον, τὸ μὲν ὑποκείμενον καὶ τὴν οὐσίαν
 ἐτέρωθεν ἔχοντα, τὸ δὲ σχῆμα καὶ τὴν μορφήν πα-
 ρὰ Θεοῦ προσλαβόντα. Ἐκ δὲ τούτου αὐτοῖς ὑπάρ-
 χει ἀρνεῖσθαι μὲν τὸν μέγαν Θεὸν τῆς συστάσεως
 τῶν ὄντων προεστηκέναι, ὅσον δὲ ἐράνου τινὸς πλη-
 14 ρωτὴν, ὀλίγην τινὰ μοῖραν εἰς τὴν τῶν ὄντων γέ-
 Α νασιν παρ' ἑαυτοῦ συμβεβλῆσθαι· οὐ δυνηθέντες διὰ
 λογισμῶν ταπεινότητα πρὸς τὸ ὕψος ἀπιδεῖν τῆς
 ἀληθείας· ὅτι ἐνταῦθα μὲν αἱ τέχναι τῶν ὅλων ὤ-
 στεραι, διὰ τὸ ἀναγκαῖον τῆς χρείας παρειαχθεῖ-
 σαι τῷ βίῳ. Τὸ μὲν γάρ ἔριον προὔπῃρχεν, ἡ δὲ
 ὕφαντική ἐπεγένετο, τὸ τῆς φύσεως ἐνδέαν παρ' ἑαυ-
 τῆς ἐκπληροῦσα. Καὶ τὸ μὲν ξύλον ἦν, τεκτονική
 δὲ παραλαβοῦσα, πρὸς τὴν ἐπιζητουμένην ἐκά-
 στοτε χρεῖαν διαμορφοῦσα τὴν ὕλην, τὴν εὐχρηστίαν
 ἡμῖν τῶν ξύλων ὑπέδειξε, κώπην μὲν ναύταις, γεωρ- Β
 γοῖς δὲ πτύον, ὀπλίταις δὲ δόρυ παρεχομένη. Ὁ

δὲ Θεὸς, πρὶν τι τῶν νῦν ὁρωμένων γενέσθαι, εἰς νοῦν βαλλόμενος καὶ ὁρμήσας ἀγαγεῖν εἰς γένεσιν τὰ μὴ ὄντα, ὁμοῦ τε ἐνόησεν ὁποιόν τινα χρὴ τὸν κόσμον εἶναι, καὶ τῷ εἶδει αὐτοῦ τὴν ἀρμόζουσαν ὕλην συναπεγένησεν. Καὶ οὐρανῷ μὲν ἀφώρισε τὴν οὐρανῷ πρέπουσαν φύσιν· τῷ δὲ τῆς γῆς σχήματι τὴν οἰκείαν αὐτῇ καὶ ὀφειλομένην οὐσίαν ὑπέβαλε. Πῦρ δὲ καὶ ὕδωρ καὶ ⁴ αἶρα διεσχημάτισέν τε ὡς ἐβούλετο, καὶ εἰς οὐσίαν ἤγαγεν ὡς ὁ ἐκάστου λόγος τῶν γινομένων ἀπῆται. Ὅλον δὲ τὸν κόσμον ἀνομοιομερῇ τυγχάνοντα ἀβρήκτω τινὶ φιλίας δε- C σμῶ εἰς μίαν κοινωνίαν καὶ ἀρμονίαν συνέδησεν· ὥστε καὶ τὰ πλείστον ἀλλήλων τῇ θέσει διεστηκότα ἡνωσθαι δοκεῖν διὰ τῆς συμπαθείας. Πausάσθωσαν οὖν μυθικῶν πλασμάτων, ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τῶν οἰκείων λογισμῶν τὴν ἀκαταληπτον διανοαῖς καὶ ἀφαντον παντελῶς ἀνθρωπίνη φωνῇ δύναμιν ἐκμετροῦντες.

Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· οὐκ ἐξ ἡμισείας ἐκάτερον, ἀλλ' ὅλον οὐρανὸν καὶ ὅλην γῆν, αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῷ εἶδει συνειλημμένην. Οὐχὶ γὰρ σχημάτων ἐστὶν εὐρέτης, ἀλλ' αὐτῆς τῆς φύσε- D ως τῶν ὄντων δημιουργός. Ἐπεὶ ἀποκρινέσθωσαν ἡμῖν, πῶς ἀλλήλοις συνέτυχον ἢ τε δραστηκὴ τοῦ Θεοῦ δύναμις, καὶ ἡ παθητικὴ φύσις τῆς ὕλης· ἢ μὲν τὸ ὑποκείμενον παρεχομένη χωρὶς μορφῆς· ὁ δὲ τῶν σχημάτων τὴν ἐπιστήμην ἔχων, ἀνευ τῆς ὕλης, ἢ ἐκατέρῳ τὸ ἐνδέον παρὰ θατέρου γένηται·

πονηρῶν καὶ ἀθέων δογμάτων, Ποιοὶ λύκοι βαρεῖς
 διασπῶντες τὸ ποίμνιον τοῦ Θεοῦ, οὐγὶ ἀπὸ τῆς
 μικρᾶς ταύτης φωνῆς τὴν ἀρχὴν λαβόντες ἐπεπό-
 λασαν ταῖς ψυχαῖς; Οὐγὶ Μαρκιῶνες, οὐγὶ Οὐα-
 λεντῖνοι ἐντεῦθεν, οὐγὶ ἡ βδελυκτὴ τῶν Μανιχαίων Ε
 αἵρεσις, ἣν σηπεδόνα τις τῶν Ἐκκλησιῶν προσει-
 πὼν οὐγὶ ἁμαρτήσεται τοῦ προσήκοντος; Τί μα-
 κρὰν ἀποτρέγεις τῆς ἀληθείας, ἄνθρωπε, ἀφορμὰς
 σεαυτῷ τῆς ἀπωλείας ἐπινοῶν, Ἀπλοῦς ὁ λόγος,
 καὶ πᾶσιν εὐληπτος. Ἀόρατος ἦν ἡ γῆ, φησί. Τίς
 ἡ αἰτία; Ἐπειδὴ ἄβυσσον εἶναι ἐπιπολάζουσιν ἑαυ-
 τῇ. Ἀβύσσου δὲ ἔννοια τίς, Ὑδωρ πολὺ δυσέφικτον
 ἔχον ἑαυτοῦ τὸ πέρας ἐπὶ τὸ κάτω. Ἀλλ' ἐγνώμεν
 πολλὰ τῶν σωμάτων καὶ δι' ὕδατος λεπτοτέρου καὶ
 διαυγοῦς πολλάκις διαφαινόμενα. Πῶς οὖν οὐδὲν μέ-
 ρος τῆς γῆς διὰ τῶν ὑδατῶν ἐδείκνυτο; Ὅτι ἀλαμ-
 πῆς ἔτι καὶ ἡ σκοτισμένη ἦν ὁ ὑπὲρ αὐτοῦ κεχυ-
 μένος ἀήρ Ἀκτὶς μὲν γὰρ ἡλίου δι' ὑδατῶν διικνου-
 μένη, δείκνυσι πολλάκις τὰς ἐν τῷ βάθει ψηφίδας·
 ἐν νυκτὶ δὲ τις βαθεῖα οὐδενὶ ἂν τροπῇ τὰ ὑπο τὸ
 ὕδωρ κατίδοι. Ὡστε τοῦ ἀορατοῦ εἶναι τὴν γῆν
 κατασκευαστικόν ἐστι τὸ ἐπαγομενον, ὅτι καὶ ἄβυσ-
 σος ἦν ἡ ἐπέχουσα, καὶ αὕτη σκοτισμένη. Οὔτε
 οὖν ἄβυσσος, δυνάμεων πλῆθος ἀντικειμένων, ὥς
 τινες ἐφαντάσθησαν· οὔτε σκότος, ἀρχικὴ τις καὶ
 πονηρὰ δύναμις ἀντεξαγομένη τῷ ἀγαθῷ. Δύο γὰρ
 ἐξισάζοντα ἀλλήλοις κατ' ἐνκντίωσιν, φθαρτικὰ B
 ἔσται πάντως τῆς ἀλλήλων συστάσεως· καὶ πρά-

γματα ἔξει διηνεκῶς καὶ παρέξει ἀπαύστως πρὸς ἀλλήλα συνερόμενα τῷ πολέμῳ. Ἐὰν ὑπερβάλλῃ δυνάμει τῶν ἀντικειμένων τὸ ἕτερον, δαπανητικὸν ἐξάπαντος τοῦ κρατηθέντος γίνεται. Ὥστε εἰ μὲν ἰσόρροπον λέγουσι τοῦ κακοῦ τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐναντίωσιν, ἀπαυστον εἰσάγουσι πόλεμον καὶ διηνεκῇ τὴν φθορὰν, κρατούντων ἐν μέρει καὶ κρατουμένων. Εἰ δὲ ὑπερέχει δυνάμει τὸ ἀγαθόν, τίς ἡ αἰτία τοῦ τὴν φύσιν τοῦ κακοῦ μὴ παντελῶς ἀνηρῆσθαι; Εἰ δὲ, ⁴ ὃ μὴ θέμις εἰπεῖν, θαυμάζω πῶς οὐχὶ φεύγουσιν αὐτοὶ ἑαυτοὺς πρὸς οὕτως ἀθεμίτους βλασφημίας ὑποφερόμενοι. Οὐ μὴν οὐδὲ παρὰ Θεοῦ τὸ κακὸν τὴν γένεσιν ἔχειν εὐσεβές ἐστι λέγειν, διὰ τὸ μηδὲν τῶν ἐναντίων παρὰ τοῦ ἐναντίου γίνεσθαι. Οὔτε γὰρ ἡ ζωὴ θάνατον γεννᾷ, οὔτε τὸ σκότος φωτὸς ἐστὶν ἀρχή, οὔτε ἡ νόσος ὑγείας δημιουργός, ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς μεταβολαῖς τῶν διαθέσεων ἐκ τῶν ἐναντίων πρὸς τὰ ἐναντία αἱ μεταστάσεις· ἐν δὲ ταῖς γενέσεσιν, οὐκ ἐκ τῶν ἐναντίων, ἀλλ' ἐκ τῶν ὁμογενῶν ἕκαστον τῶν γινομένων προέρχεται. Εἰ τοίνυν, φησὶ, μήτε ἀγέννητον, μήτε παρὰ Θεοῦ γεγονός, πόθεν ἔχει τὴν φύσιν; Τὸ γὰρ εἶναι τὰ κακὰ οὐδεὶς ἀντερεῖ τῶν μετεχόντων τοῦ βίου.

Δ Τί οὖν φαμέν; Ὅτι τὸ κακὸν ἐστὶν οὐχὶ οὐσία ζῶσα καὶ ἐμψυχος, ἀλλὰ διαθέσις ἐν ψυχῇ ἐναντίως ἔχουσα πρὸς ἀρετὴν, διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ καλοῦ ἀπόπτωσιν ταῖς ραθύμοις ἐγγινομένη.

ἐκ φύσεώς ἐστι, τὰ δὲ καὶ συμφερόντως πολλοῖς ἀπαντήσαντα φαίνεται. Πᾶσαν οὖν τροπικὴν καὶ δι' ὑπονοίας ἐξηγήσιν ἐν γε τῷ παρόντι κατασιγά- B
σαντες, τοῦ σκότους τὴν ἔννοιαν ἀπλῶς καὶ ἀπεριεργάστως, ἐπόμενοι τῷ βουλήματι τῆς Γραφῆς, ἐκδέξώμεθα. Ἐπιζητεῖ δὲ ὁ λόγος, εἰ συγκατεσκευάσθη τῷ κόσμῳ τὸ σκότος, καὶ εἰ ἀρχαιότερον τοῦ φωτός, καὶ διὰ τί τὸ χεῖρον πρεσβύτερον; Λέγομεν τοίνυν καὶ τοῦτο τὸ σκότος μὴ κατ' οὐσίαν ὑφεστηκέναι, ἀλλὰ πάθος εἶναι περὶ τὸν αἶρα στερῇσει φωτός ἐπιγινόμενον. Ποίου τοίνυν φωτός ἁμοι-
ρος αἰφνιδίως ὁ ἐν τῷ κόσμῳ τόπος εὐρέθη, ὥστα τὸ σκότος ἐπάνω εἶναι τοῦ ὕδατος; Λογιζόμεθα τοίνυν ὅτι, εἴπερ τι ἦν πρὸ τῆς τοῦ αἰσθητοῦ τούτου καὶ φθαρτοῦ κόσμου συστάσεως, ἐν φωτὶ ἂν ἦν ὁ- C
λονότι. Οὔτε γὰρ αἱ τῶν ἀγγέλων ἀξίαι, αὐτε πᾶσαι αἱ ἐπουράνιοι στρατιαί, οὔτε ὅλως εἴ τι ἐστὶν ὠνημασμένον ἢ ἀκατονόμαστον τῶν λογικῶν φύσεων, καὶ τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων ἐν σκότῳ διῆγεν, ἀλλ' ἐν φωτὶ καὶ πάσῃ εὐφροσύνῃ πνευματικῇ τὴν πρέπουσαν ἑαυτοῖς κατάστασιν εἶχε. Καὶ τούτοις οὐ-
δεὶς ἀντερεῖ, οὐκ οὖν ὅστις γε τὸ ὑπερουράνιον φῶς ἐν ταῖς τῶν ἀγαθῶν ἐπαγγελίαις ἐκδέχεται, περὶ οὗ Σολομών φησι· Φῶς δικαίοις διὰ παντός· καὶ ὁ ἀπόστολος· Εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῷ D
ἱκανώσαντι ἡμᾶς ἐν τῇ μερίδι τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτὶ. Εἰ γὰρ οἱ καταδικαζόμενοι πέμ-
πονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, δηλονότι οἱ τὰ

τῆς ἀποδοχῆς ἄξια εἰργασμένοι, ἐν τῷ ὑπερχο-
σμίῳ φωτὶ τὴν ἀνάπαυσιν ἔχουσιν. Ἐπεὶ οὖν
ἐγένετο ὁ οὐρανὸς προστάγματι Θεοῦ ἀθρόως πε-
ριταθεις τοῖς ἐντὸς ὑπὸ τῆς οἰκείας αὐτοῦ περιτρε-
ρείας ἀπειλημμένοις, σῶμα ἔχων συνεχές, ἴκα-
νον τῶν ἐξω διαστῆσαι τὰ ἐνδον, ἀναγκαίως τὸν
ἔξωθεν αὐγὴν διακοψας. Τρία γὰρ δεῖ συνδραμεῖν
ἐπὶ τῆς σκιᾶς, τὸ φῶς, τὸ σῶμα, τὸν ἀλαμπῇ τό-
18 **Α** πον. Τὸ τοίνυν ἐγκοσμίον σκοτός τῇ σκιᾷ τοῦ οὐ-
ρανίου σώματος παρυπέστη. Νόνσον δέ μοι ἀπὸ πα-
ραδείγματος ἐναργοῦς τὸ λεγόμενον, ἐν σταθηρᾷ
μεσημβρία σκηνὴν τινα ἐκ πυκνῆς καὶ στεγανῆς
ὕλης ἑαυτῷ περιστήσαντα, καὶ ἐν σκοτῷ αὐτοσχε-
δίῳ ἑαυτον καθειργνύντα. Τοιοῦτον οὖν χάκεινο τὸ
σκότος ὑποθου, οὐ προηγουμένως ὑφεισθηκός, ἀλλ'
ἐπακολουθῆσαν ἑτέροις. Τοῦτο δὴ τὸ σκότος καὶ ἐπι-
βαίνειν λέγεται τῇ ἀβύσσῳ, ἐπειδὴ τὰ ἔσχατα τοῦ
αἵρος πέφυκε ταῖς ἐπιφανείαις τῶν σωμάτων συνά-
πτεσθαι. Τότε δὲ ἕδωρ ἦν τοῖς πᾶσιν ἐπιπολάζον.
Β Διόπερ ἀναγκαίως τὸ σκότος ἐπάνω ὑπάρχειν εἴρη-
ται τῆς ἀβύσσου.

Καὶ Πνεῦμα Θεοῦ, φησὶν, ἐπεφόρετο ἐπάνω τοῦ
ὕδατος. ^β Εἴτε τοῦτο λέγει τὸ πνεῦμα, τοῦ αἵρος
τὴν χύσιν, δεῖξαι τὰ μέρη τοῦ κόσμου καταριθμοῦν-
τά σοι τὸν συγγραφέα, ὅτι ἐποίησεν ὁ Θεὸς οὐρα-
νὸν, γῆν, ἕδωρ, αἶρα, καὶ τοῦτον χεόμενον ἤδη
καὶ ῥέοντα. Εἴτε, δ καὶ ^γ μᾶλλον ἀληθέστερόν ἐστι

καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἐγχεῖσθαι, Πνεῦμα Θεοῦ, τὸ ἅγιον εἴρηται· διὰ τὸ τετηρῆσθαι τοῦτο ἰδιαζόντως καὶ ἐξαιρέτως τῆς τοιαύτης μνήμης ὑπὸ τῆς Γραφῆς ἀξιῶσθαι, καὶ μηδὲν ἄλλο Πνεῦμα Θεοῦ, ἢ τὸ ἅγιον τὸ τῆς θείας καὶ μακαρίας Τριάδος συμπληρωτικὸν ὀνομάζεσθαι. Καὶ ταύτην προσδεξάμενος τὴν διάνοιαν, μείζονα τὴν ἀπ' αὐτῆς ὠφέλειαν εὐρησεις. Πῶς οὖν ἐπεφέρετο τοῦτο ἐπάνω τοῦ ὕδατος; Ἐρῶ σοι οὐκ ἑμαυτοῦ λόγον, ἀλλὰ Συρου ἀνδρὸς σοφίας κοσμικῆς τοσοῦτον ἀφεστηκότος, ὅσον ἐγγὺς ἦν τῆς τῶν ἀληθινῶν ἐπιστήμης. Ἐλεγε τοίνυν τὴν τῶν Σύρων φωνὴν ἐμφατικωτέραν τε εἶναι, καὶ διὰ τὴν πρὸς τὴν Ἑβραϊδα γειτνίασιν, μᾶλλον πως τῇ ἐννοίᾳ τῶν Γραφῶν προσεγγίζειν. Εἶναι οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ ῥητοῦ τοιαύτην. Τὸ, Ἐπεφέρετο, φησὶν, ἐξεγούνηται, ἀντὶ τοῦ, συνέθαλπε, καὶ ἐξωγοῖνε τὴν τῶν ὑδάτων φύσιν, κατὰ τὴν εἰκόνα τῆς ἐπωαζούσης ὀρνίθος, καὶ ζωτικὴν τινα δύνάμειν ἐνείεσης τοῖς ὑποθαλπομένοις. Τοιοῦτόν τινά φασιν ὑπὸ τῆς φωνῆς ταύτης παραδηλοῦσθαι τὸν νοῦν, ὡς ἐπιφερομένου τοῦ Πνεύματος· τουτέστι, πρὸς ζωογονίαν τὴν τοῦ ὕδατος φύσιν παρασκευάζοντος· ὥστε ἰκανῶς ἐκ τούτου τὸ περὰ τινων ἐπιζητούμενον δείκνυσθαι, ὅτι οὐδὲ τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπολείπεται.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, γεννηθήτω φῶς. Πρώτη φωνὴ Θεοῦ φωτὸς φύσιν ἐδημιούργησε, τὸ σκότος ἡφάνισε, τὴν κατήφειαν διέλυσε, τὸν κόσμον ἐφαῖδρου-

νε, πᾶσιν ἀθρώως χαρίεσσαν ὄφιν καὶ ἡδεῖαν ἐπὶ
 γαγεν. Οὐρανός τε γὰρ ἐξεφάνη κεκαλυμμένος τέως
 τῷ σκότῳ, καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ κάλλος τοσοῦτον,
 19 ὅσον ἔτι καὶ νῦν ὀφθαλμοὶ μαρτυροῦσι. Περιελάμ-
 A πετο δὲ ἀήρ, μᾶλλον δὲ ἐγκεκραμένον ἑαυτῷ ὄλον
 διόλου εἶχε τὸ φῶς, ὁξείας τὰς διαδόσεις τῆς αὐ-
 γῆς ἐπὶ τὰ ὅρια ἑαυτοῦ πανταχοῦ παραπέμπων.
 Ἄνω μὲν γὰρ μέχρι πρὸς αὐτὸν αἰθέρα καὶ οὐρα-
 νὸν ἔφθανεν· ἐν δὲ τῷ πλατεὶ πάντα τὰ μέρη τοῦ
 κόσμου, βόρειά τε καὶ νότια καὶ τὰ ἔωα καὶ τὰ ἐσπέ-
 ρια, ἐν ὁξείᾳ καιροῦ ῥοπῇ κατεφώτιζε. Τοιαύτη γὰρ
 αὐτοῦ ἡ φύσις, λεπτὴ καὶ διαφανής, ὥστε μηδεμιᾶς
 παρατάσεως χρονικῆς προσδεῖσθαι τὸ φῶς δι' αὐ-
 τοῦ πορευόμενον. Ὡσπερ γὰρ τὰς θῦεις ἡμῶν
 B ἄχρόνως παραπέμπει πρὸς τὰ ὁρώμενα, οὕτω καὶ
 τὰς τοῦ φωτὸς προσβολὰς ἀκαριαίως, καὶ ὥς οὐδ' ἂν
 ἐπινοήσεσσι τις ἰλάττονα χρόνου ῥοπὴν, ἐπὶ πάντα
 ἑαυτοῦ τὰ πέρατα ὑποδέχεται. Καὶ αἰθὴρ ἡδίῳν με-
 τὰ τὸ φῶς· καὶ ὕδατα φανότερα, οὐ μόνον δεχό-
 μενα τὴν αὐγὴν, ἀλλὰ καὶ παρ' ἑαυτῶν ἀντιπέμ-
 ποντα κατὰ τὴν ἀνάχλασιν τοῦ φωτὸς, μαρμα-
 ρυγῶν πανταχόθεν ἀποκαλλομένων τοῦ ὕδατος.
 Πάντα ἡ θεία φωνὴ πρὸς τὸ ἡδίστον καὶ τιμιώτα-
 τον μετεσκεύασεν. Ὡσπερ γὰρ οἱ ἐν τῷ βυθῷ
 ἐνιέντες τὸ ἔλαιον, καταφάνειαν ἐμποιοῦσι τῷ τό-
 C πῳ· οὕτως ὁ ποιητὴς τῶν ὄλων ἐμφθεγξάμενος,
 τῷ κόσμῳ τὴν τοῦ φωτὸς χάριν ἀθρώως ἐνέθηκε.
 Γενηθήτω φῶς. Καὶ τὸ πρόσταγμα ἔργον ἦν· καὶ

φύσιν ἐγένετο, ἥς οὐδὲ ἐπινοῆσαι τι τερπνότερον εἰς ἀπολαυσιν δυνατόν ἐστι λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις. Ὅταν δὲ φωνὴν ἐπὶ Θεοῦ καὶ ῥῆμα καὶ πρόσταγμα λέγωμεν, οὐ διὰ φωνητικῶν ὀγάνων ἐκπεμπόμενον ψόφον, οὐδὲ αἶρα διὰ γλιώσσης τυπούμενον, τὸν θεῖον λόγον νοοῦμεν, ἀλλὰ τὴν ἐν τῷ θελήματι ὁσπὴν διὰ τὸ τοῖς διδασκομένοις εὐσύνοπτον ἡγούμεθα ἐν εἵδει προστέγματος σχηματίζεσθαι. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ὅτι καλόν. Τίνα ἂν εἴποι- D
μεν ἡμεῖς τοῦ φωτός ἀξίον ἔπαινον, ὃ προλαβὼν τὴν παρὰ τοῦ κτίσαντος μαρτυρίαν, ἔρει ὅτι καλόν; Καὶ παρ' ἡμῖν δὲ ὁ λόγος τοῖς ὀφθαλμοῖς παραπέμπει τὴν κρίσιν, οὕτως οὐδὲν ἔχων εἰπεῖν τοσοῦτον, ὅσον ἡ αἰσθησις μαρτυρεῖ προλαβοῦσα. Εἰ δὲ τὸ ἐν τῷ σώματι καλὸν ἐκ τῆς πρὸς ἄλλα τῶν μερῶν συμμετρίας, καὶ τῆς ἐπιφαινομένης εὐχροίας, τὸ εἶναι ἔχει, πῶς ἐπὶ τοῦ φωτός ἀπλοῦ τὴν φύσιν ὄντος καὶ ὁμοιομεροῦς, ὃ τοῦ καλοῦ διασώζεται λόγος, ἥ ὅτι τῷ φωτὶ τὸ σύμμετρον οὐκ ἐν τοῖς ἰδίῳ αὐτοῦ μέρεσιν, ἀλλ' ἐν τῷ πρὸς τὴν ὄψιν ἀλυπῶ καὶ προσηνεῖ μαρτυρεῖται; Οὕτω γὰρ καὶ χρυσὸς E
καλὸς, οὐκ ἐκ τῆς τῶν μερῶν συμμετρίας, ἀλλ' ἐκ τῆς εὐχροίας μόνης, τὸ ἐπαγωγὸν πρὸς τὴν ὄψιν καὶ τὸ τερπνὸν κεκτημένος. Καὶ ἔσπερος ἀστέρων 20
κάλλιστος, οὐ διὰ τὸ ἀναλογοῦντα ἔχειν τὰ μέρη ἅ
ἐξ ὧν συνέστηκεν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀλυπὸν τινα καὶ ἡδεῖαν τὴν ἀπ' αὐτοῦ αὐγὴν ἐμπέπτειν τοῖς ὁμμα-
σιν. Ἐπειτα νῦν ἡ τοῦ Θεοῦ κρίσις περὶ τοῦ καλοῦ,

οὐ πάντως πρὸς τὸ ἐν ὅφει τερπνὸν ἀποβλέποντος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν εἰς υστερον ἀπ' αὐτοῦ ὠφέλειαν προορωμένου γεγένηται. Ὀφθαλμοὶ γὰρ οὐπω ἦσαν ἡκριτικοὶ τοῦ ἐν φωτὶ κάλλους. καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτος, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους. Τοῦτέστιν, ἁμικτον αὐτῶν τὴν φύσιν καὶ κατ' ἐναντίωσιν ἀντικειμένον, ὃ Θεὸς κατεσχεύασε. Πλείστη γὰρ τῇ μέσῳ διέστηχεν ἀπ' ἀλλήλων αὐτὰ καὶ διώρισεν. B

Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν, καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα. Νῦν μὲν λοιπον μετὰ τὴν ἡλίου γένεσιν ἡμέρα ἐστίν, ὃ ὑπο ἡλίου πεφωτισμένος ἀήρ, ἐν τῷ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαίριῳ λάμπωντος, καὶ νύξ σκίασμα γῆς ἀποκρυπτομένου ἡλίου γινόμενον. Τότε δὲ οὐ κατὰ κίνησιν ἡλιακὴν, ἀλλ' ἀναξομένου τοῦ πρωτογόνου φωτὸς ἐκείνου, καὶ πάλιν συστελλομένου κατὰ τὸ ὀρισθὲν μέτρον παρὰ Θεοῦ, ἡμέρα ἐγένετο, καὶ νύξ ἀντεπῆει. C Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία. Ἑσπέρα μὲν οὖν ἐστὶ κοινὸς ὅρος ἡμέρας καὶ νυκτός· καὶ πρωΐα ὁμοίως ἡ γειτονία νυκτὸς πρὸς ἡμέραν. Ἵνα τοίνυν τὰ πρεσβεῖα τῆς γενέσεως ἀποδοῇ τῇ ἡμέρᾳ, πρότερον εἶπε τὸ πέρας τῆς ἡμέρας, εἶτα τὸ τῆς νυκτος, ὥς ἐρεπομένης τῆς νυκτὸς τῇ ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ πρὸ τῆς γενέσεως τοῦ φωτὸς ἐν τῷ κόσμῳ κατάστασις, οὐχὶ νύξ ἦν, ἀλλὰ σκότος· τὸ μέντοι ἀντιδιασταλὲν πρὸς τὴν ἡμέραν, τοῦτο νύξ ὠνομάσθη· διπερ νεωτέρας καὶ τῆς προ-

- ηγορίας μετὰ τὴν ἡμέραν τετύγχευ. Ἐγένετο οὖν ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ. Ἐὐὐ ἡμερονυκτιον λέγει. Καὶ οὐκέτι προσηγορευσεν, ἡμέρα καὶ νύξ, ἀλλὰ τῷ ἐπικρατοῦντι τὴν πᾶσαν προσηγορίαν ἀπένειμε. Ταύτην ἂν καὶ ἐν πασῇ τῇ Ἰσραφῇ τὴν συνθήειαν εὔροις, ἐν τῇ τοῦ χρόνου μετρήσει ἡμέρας ἀριθμουμένας, οὐχι δὲ καὶ νυκτας μετὰ τῶν ἡμερῶν. Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν, ὁ φαλμιωδὸς φησιν. Καὶ παλιν ὁ Ἰακώβ· Αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς μου μικραὶ καὶ κονηραὶ. Καὶ παλιν, Πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. Ὡστε τὰ νῦν ἐν ἱστορίας εἶδει παραδοθέντα νομοθεσία ἴσθι πρὸς τὰ ἐξῆς. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία. Τίνος ἕνεκεν οὐκ εἶπε πρώτην, ἀλλὰ μίαν; καίτοιγε ἀκολουθότερον ἦν τὸν μέλλοντα ἔπαγειν δευτέραν καὶ τρίτην καὶ τετάρτην ἡμέραν, τὴν κατάρχουσαν τῶν ἐφεξῆς πρώτην προσαγορεύσαι. Ἀλλὰ μίαν εἶπαν, ἥτοι τὸ μέτρον ἡμέρας καὶ νυκτὸς περιορίζουν, καὶ συνάπτων τοῦ ἡμερονυκτίου τὸν χρόνον, ὡς τῶν εἴκοσιτεσσάρων ὥρῶν μίας ἡμέρας ἐκπληρουσῶν διάστημα, συνυπακουσμένης δηλονότι τῇ ἡμέρᾳ καὶ τῆς νυκτὸς, ὥστε καὶ ἐν ταῖς τροπαῖς τοῦ ἡλίου συμβαίνει τὴν ἑτέραν αὐτῶν ὑπερβαλλεῖν, ἀλλὰ τῷ γε ἀφωρισμένῳ χρόνῳ ἐμπεριγράφεσθαι πάντως ἀμφοτέρων τὰ διαστήματα· ὡς ἂν εἰ ἔλεγε, τὸ τῶν τεσσάρων καὶ εἴκοσιν ὥρῶν μέτρον, μιᾶς ἐστὶν ἡμέρας διάστημα· ἢ, ἡ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάλιν ἀποκατάστασις ἐν μιᾷ

21

Λ

ἡμέρα γίνεται· ὥστε ὁσάκις ἂν ἑσπέρα καὶ τρωίη
 κατὰ τὴν τοῦ ἡλίου περιζορὰν ἐπιλαμβάνη τὸν κο-
 σμον, μὴ ἐν πλείονι χρόνῳ, ἀλλ' ἐν μιᾷς ἡμέρας
 διαστήματι τὴν περίοδον ἐκπληροῦσθαι. Ἡ κυ-
 ριωτερος δ' ἐν ἀπορρήτοις παραῶδαιμενος λογος,
 ὡς ἄρα ὁ τὴν τοῦ χρόνου φύσιν κατασκευασας Θεος,
 μετρα αὐτῷ καὶ σημεῖα τὰ τῶν ἡμερῶν ἐπέβαλε
 διαστήματα, καὶ ἐβδομαδί αὐτὸν ἐχλετρῶν, αἰ-
 τὴν ἐβδομαδα εἰς ἑαυτὴν ἀνακυκλοῦσθαι κελεύει, B
 ἐξαριθμοῦσαν τοῦ χρόνου τὴν κίνησιν. Τὴν ἐβδο-
 μαδα δὲ παλιν ἐκπληροῦν τὴν ἡμέραν μίαν, ἐπτάκις
 αὐτὴν εἰς ἑαυτὴν ἀναστρέφουσιν, τοῦτο δὲ κυκλι-
 κὸν ἐστὶ τὸ σῆμα, ἀφ' ἑαυτοῦ ἄρρεσθαι, καὶ εἰς
 ἑαυτὸ καταλήγειν. Ὁ δὲ καὶ τοῦ αἰῶνος ἴδιον, εἰς
 ἑαυτὸν ἀναστρέφειν, καὶ μετῴμιον περατοῦσθαι.
 Διὰ τοῦτο τὴν κεφαλὴν τοῦ χρόνου οὐχὶ πρώτην
 ἡμέραν, ἀλλὰ μίαν ὠνομασεν ἵνα καὶ ἐκ τῆς προσ-
 χηγρίας τὸ συγγενές ἔλῃ πρὸς τὸν αἰῶνα. Τοῦ γάρ
 μοναχοῦ καὶ ἀκοινωνητοῦ πρὸς ἕτερον ἢ τὸν γα-
 ρακτῆρα ° δεικνύουσα, οἰκείως καὶ προσφυῶς προ- C
 στηγορεύθῃ μίξ. Εἰ δὲ πολλοὺς ἡμῖν αἰῶνας παρί-
 στησιν ἡ Γραφή, αἰῶνα αἰῶνος, καὶ αἰῶνας αἰώνων
 πολλὰχοῦ λέγουσα, ἀλλ' οὖν κἀκεῖ οὐχὶ πρῶτος,
 οὐδὲ δεύτερος, οὐδὲ τρίτος ἡμῖν αἰὼν ἀπληρίθη-
 ται· ὥστε μᾶλλον καταστάσεων ἡμῖν καὶ πραγμά-
 των ποικίλων διαφορὰς, ἀλλ' οὐχὶ περιγραφὰς καὶ
 πέρυτα καὶ διαδοχὰς αἰώνων ἐκ τούτου δεικνυσθαι.
 Ἡμέρα γάρ Κυρίου, φησί, μεγάλη καὶ ἐπιφανής.

Και πάλιν, ἵνα τι βαιν ζητειν τῇ ἡμέραν τοῦ
 Κυρίου, Καὶ αὕτη ἐστὶ σκοτός καὶ οὐ φῶς Ἰσκότος
 δὲ, δηλονότι τοῖς αἵσις τοῦ σκοτους Ἰ. πάλιν ἀνέσπει-
 ρον καὶ ἀδιαδόχον καὶ ἀτελευτητον τὴν ἡμέραν D
 ἐκείνην οἶδεν ὁ λογος, ἦν καὶ ὁδοῦν ὁ βαλμυδὸς
 προσηγορευσε, διὰ τοῦ ἐξω κεισθαι τοῦ ἐβδόματικῷ
 τούτου χρόνου. Ὡστε καὶ ἡμέραν εἶπες, καὶ αὐ-
 να, τὴν αὐτὴν ἐρεῖς ἐννοίαν. Εἴτε οὖν ἡμέρα ἡ κα-
 τάστασις ἐκείνη λεγοίτο, μια ἐστὶ καὶ οὐ πολλά·
 εἴτε αἰὼν προσαγορευοίτο, μοναχὸς ἂν εἴη καὶ οὐ
 πολλοστός. ἵνα οὖν πρὸς τῇ μελλουσῇ ζωῇ τὴν
 ἐννοίαν ἀπαγαγῇ, μιαν ὀνόμασε τοῦ αἰῶνος
 τὴν εἰκονα, τὴν ἀπαρχὴν τῶν ἡμερῶν, τὴν δέ-
 λικα τοῦ φωτός, τὴν ἁγίαν κυριακὴν, τὴν τῇ ἀνα-
 στάσει τοῦ Κυρίου τετιμημένην. Ἐγένετο οὖν ἐσπέ-
 ρα, φησὶ, καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία. Ἀλλὰ
 E γὰρ καὶ οἱ περὶ τῆς ἐσπέρας ἐκείνης λόγοι ὑπὸ τῆς
 παρουσίας ἐσπέρας καταληφθέντες, ἐνταῦθα ἡμῖν
 τὸν λόγον ὀρίζουσιν. Ὁ δὲ Πατὴρ τοῦ ἀληθινοῦ φω-
 τὸς, ὁ τὴν ἡμέραν κοσμήσας τῷ οὐρανῷ φωτὶ,
 ὁ τὴν νύκτα φαιδρύνας ταῖς αὐγαῖς τοῦ πυρός, ὁ
 τοῦ μέλλοντος αἰῶνος τὴν ἀνάπαυσιν εὐτρεπίσας
 τῷ νοερῷ καὶ ἀπαύστῳ φωτὶ, φωτίσειεν ὑμῶν τὰς
 καρδίας ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας, καὶ ἀπρόσκο-
 πον ὑμῶν διατηρήσει τὴν ζωὴν, παρεχόμενος
 ὑμῖν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατεῖν, ἵνα
 ἐκλάμψητε, ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ λαμπρότητι τῶν
 ἁγίων, εἰς καύχημα ἡμῶν, εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, ᾧ

ἡ δοξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

22
Λ

ΟΜΙΛΙΑ Γ'.

Περὶ τοῦ στερεώματος.

Τὰ τῆς πρώτης ἡμέρας ἔργα, μᾶλλον δὲ τὰ τῆς
 μιᾶς· μὴ γὰρ οὖν ἀφελωμεθα αὐτῆς τὸ ἀξίωμα,
 ὃ ἐν τῇ φύσει ἔχει, παρὰ τοῦ κτίσαντος καθ' ἑαυ-
 τὴν ἐκδοθεῖσα, οὐκ ἐν τῇ πρὸς τὰς ἄλλας συνταξεί
 ἀριθμηθεῖσα· πλὴν ἀλλ' ὅτι τὰ ἐν αὐτῇ γενομένηα
 B χρεὶς ἐπελθὼν ὁ λόγος καὶ ὀιελὼν τὴν ἐξήγησιν
 τοῖς ἀκροωμένοις, τὴν μὲν ἐωθινὴν τροφὴν τῶν
 ψυχῶν, τὴν δὲ ἐσπερινὴν εὐφροσύνην ποιησάμε-
 νος, νῦν ἐπὶ τὰ τῆς δευτέρας θαύματα μεταβαίνει.
 Λέγω δὲ τοῦτο οὐκ ἐπὶ τὴν τοῦ ἐξηγουμένου δύ-
 ναμιν ἀναφέρειν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν χάριν τῶν γεγραμ-
 μένων, φυσικῶς ἔχουσιν τὸ εὐπαράδεκτον, καὶ
 πάσῃ καρδίᾳ προσηνές τε καὶ φίλον, τῶν τὸ ἀλη-
 θές τοῦ πιθανοῦ προτιμώντων· Καθὼ καὶ ὁ ψαλ-
 μωδὸς ἐμφατικώτατα τὸ ἐκ τῆς ἀληθείας ἡδὺ πα-
 ριστῶν, Ὡς γλυκέα, φησί, τῷ λάρυγγί μου τὰ
 λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου· Χθές τοί-
 νυν, καθόσον ἦν δυνατόν, τῇ περὶ τὰ λόγια τοῦ C
 Θεοῦ διατριβῇ τὰς ψυχὰς ὑμῶν εὐφράναντες, πά-
 λιν ἀπηντήσαμεν σήμερον ἐν δευτέρᾳ ἡμέρᾳ, τῶν

τῆς δευτέρας ἡμέρας ἔργων τὰ θαύματα κατοφόμε-
 νοι. Ἀλλὰ γὰρ οὐ λέληθέ με, ὅτι πολλοὶ τεχνῖται
 τῶν βανχύσεων τεχνῶν, ἀγαπητῶς ἐκ τῆς ἐφ' ἡμέ-
 ραν ἐργασίας τὴν τροφὴν ἑαυτοῖς συμπορίζοντες,
 περιεστῆκασιν ἡμᾶς, οἱ τὸν λόγον ἡμῖν συντέμνου-
 σιν, ἵνα μὴ ἐπὶ πολὺ τῆς ἐργασίας ἀφέλκωνται.
 Πρὸς οὖς τί φημι; Ὅτι τὸ δανεισθὲν τῷ Θεῷ τοῦ
 χρόνου μέρος οὐκ ἀφανίζεται, ἀλλὰ σὺν μεγάλῃ
 ἀποδίδοται παρ' αὐτοῦ τῇ προσήκῃ. Καὶ γὰρ ὅσαι
 περιστάσεις ἀσχολίας ποιητικαί, ταύτας ὁ Κύριος D
 παραπέμψει· καὶ σώματι τόνον, καὶ ψυχῇ προθυ-
 μίαν, καὶ συναλλαγμάτων εὐμάρειαν, καὶ τὴν εἰς
 πάντα τὸν βίον εὐοδίαν τοῖς τὰ πνευματικὰ προτι-
 μότερα ποιουμένοις δίδους. Καὶ ἐν τῷ παρῶντι
 δὲ μὴ κατ' ἐλπίδας ἡμῖν ἐκβῇ τὰ σπουδαζομένα,
 ἀλλὰ πρὸς γε τὸν ἐρεξῆς αἰῶνα ἀγαθὸς θησαυρὸς ἡ
 διδασκαλία τοῦ Πνεύματος. Ἄνελε τοίνυν τῆς καρ-
 δίας πάσαν τοῦ βίου μέριμναν, καὶ ὅλον μοι σεαυ-
 τὸν ἐνταῦθα συνάγαγε. Οὐ γὰρ ὀφελὸς τι τῆς τοῦ
 σώματος παρουσίας, τῆς καρδίας σου περὶ τὸν γήι-
 νον θησαυρὸν πονουμένης.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ
 τοῦ ὕδατος, καὶ ἔστω διχχωρίζον ἀνὰ μέσον ὕδατος E
 καὶ ὕδατος. Ἦδη καὶ χθὲς ἠκούσαμεν Θεοῦ ρη-
 μάτων, Γενηθήτω φῶς. Καὶ σήμερον, Γενηθήτω
 στερέωμα. Πλέον δέ τι ἔχειν δοκεῖ τὰ παρόντα, ὅτι
 οὐκ¹ ἀπέμεινεν ὁ λόγος ἐν ψιλῷ τῷ προστάγματι,
 ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν καθ' ἣν ἐπιζητεῖται τοῦ στερεώ-

ματος ἢ κατασκευὴ προσδιώρισεν. Ἵνα διαχωρίζη, φησὶν, ἀνὰ μέσον ὕδατος καὶ ὕδατος. Πρῶτον μὲν 2. οἷν ἀναλαβόντες ζητῶμεν, πῶς ὁ Θεὸς διαλέγεται. ^A Ἄρα τον ἡμέτερον τρόπον, πρότερον μὲν ὁ ἀπὸ τῶν πραγμάτων τύπος ἐγγίνεται τῇ νοήσει, ἔπειτα μετὰ τὸ φαντασθῆναι, ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων τὰς οἰκείας καὶ προσφ. εἰς ἑκάστου σημασίας ἐκλεγόμενος ἐξαγγέλλει; εἴτα τῇ ὑπηρεσία τῶν φωνητικῶν ὀργανῶν παραδούς τὰ νοηθέντα, αὐτῷ διὰ τῆς τοῦ ἀέρος τυπωσεως, κατὰ τὴν ἐναρθρον τῆς φωνῆς κίνησιν, ἐν τῷ κρυπτῷ νόγμα σαφηνίζει; Καὶ πῶς οὐ μυθῶδες τῆς τοιαύτης περισδοῦ λέγειν τὸν Θεὸν χρῆζειν πρὸς τὴν τῶν νοηθέντων δηλωσιν; ^B Ἡ εὐσεβέστερον λέγειν, ὅτι το θεῖον βούλημα καὶ ἡ πρώτη ὁρμὴ τοῦ νοεροῦ κινήματος, τοῦτο Λόγος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, Σχηματίζει δὲ αὐτὸν διεξοδικῶς ἡ Γραφή, ἵνα δεῖξῃ ὅτι οὐχι γενέσθαι μόνον ἐβουλήθη τὴν κτίσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τινος συνεργοῦ παραχθῆναι ταύτην εἰς γέννησιν. Ἐδόνατο γὰρ, ὡς ἐξ ἀρχῆς εἶπε, περὶ πάντων ἐπεξελεῖν, Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· εἴτα, Ἐποίησε φῶς· εἴτα, Ἐποίησε τὸ στερέωμα· νῦν δὲ τὸν Θεὸν προστάττοντα καὶ διαλεγόμενον εἰσάγουσα, τὸν ᾧ προστάσσει καὶ ᾧ διαλέγεται κατὰ τὸ σιωπώμενον ^C ὑποφαίνει, οὐ βασκαίνουσα ἡμῖν τῆς γνώσεως, ἀλλ' ἐκκαίουσα ἡμᾶς πρὸς τὸν πόθον, δι' ὧν ἵχνη τινὰ καὶ ἐμφάσεις ὑποβάλλει τοῦ ἀπορρήτου. Τὸ γὰρ πόνω κτηθὲν, περιχαρῶς ὑπεδέχθη καὶ φιλοπόνως

διεφυλάγη· ὧν μέντοι προχείρος ὁ πορισμός, τούτων ἡ κτιῆσις εὐκαταφρονήτος. Διὰ τοῦτο ἐδόθη τινι καὶ τάξει ἡμᾶς εἰς τὴν περὶ τοῦ Μονογενοῦς ἔννοιαν προσβιβάζει. Καίτοι γε τοῦ ἐν φωνῇ λόγου οὐδὲ οὕτως ἦν χρεία τῇ ἀσωματίᾳ φύσει, αὐτῶν τῶν νοηθέντων μεταδίδασθαι δυναμένοι τῷ συνεργῶντι. Ὡστε τίς χρεία λόγου τοῖς δυναμένοις ἐξ αὐτοῦ τοῦ νοήματος κοινωνεῖν ἀλλήλοις τῶν βουλευμάτων;

Δ Φωνὴ μὲν γὰρ δι' ἀκοήν, καὶ ἀκοή φωνῆς ἐνεκεν. Ὅπου δὲ οὐκ ἄρ, οὐρὶ γλῶσσα, οὐρὶ οὖς, οὐ πόρος σχολιῶς ἐπὶ τὴν ἐν τῇ κεφαλῇ συναισθησιν ἀναφερῶν τοὺς πόρους, ἐκεῖ οὐδε ῥημάτων χρεία, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν, ὡς ἂν εἴποι τις, τῶν ἐν καρδίᾳ νοημάτων τοῦ θελήματος ἢ μεταδόσις. Ὅπερ οὖν ἔφην, ὥστε διαναστῆναι τὸν νοῦν ἡμῶν πρὸς τὴν ἔρευναν τοῦ προσώπου πρὸς ὃν οἱ λόγοι, σοφῶς καὶ ἐντέχνως τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς διαλέκτου παρειληπται.

- Ε** Δεύτερόν ἐστιν ἐξετάσαι, εἰ ἕτερον παρὰ τὸν ἐν ἀργῇ πεποιημένον οὐρανὸν τὸ στερέωμα τοῦτο, δ καὶ αὐτὸ ἐπεκλήθη οὐρανός, καὶ εἰ ὅλως οὐρανοὶ δύο· ὅπερ οἱ τὰ περὶ οὐρανοῦ φιλοσοφῆσαντες ἔλαιντ' ἂν μᾶλλον τὰς γλώσσας προέσθαι, ἢ ὡς ἀληθὲς παραδέξασθαι. Ἐνα γὰρ ὑποτίθενται οὐρανὸν, καὶ οὐκ ἔχειν αὐτῷ φύσιν, δεύτερον, ἢ τρίτον, ἢ πολλοστὸν προσγενέσθαι, πάσης τῆς οὐσίας τοῦ οὐρανίου σώματος εἰς τὴν τοῦ ἐνός σύστασιν ἀπαναλωθείσης, ὡς οἴονται. Ἐν γάρ^β φασὶ τὸ κυκλοφορικὸν σῶμα, καὶ

τοῦτο πεπερασμένον· ὅπερ εἰ συναπῆρτισται τῷ
 πρώτῳ οὐρανῷ, μηδὲν ὑπολείπεσθαι πρὸς δευτέρου ²⁴
 ἢ τρίτου γένεσιν. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ ὕλην ἀγέννητον ^A
 ἐπεισάγοντες τῷ δημιουργῷ φαντάζονται, ἐκ τῆς
 πρώτης μυθοποιίας πρὸς τὸ ἀκολουθοῦν ψεῦδος ὑπο-
 φερόμενοι· ἡμεῖς δὲ ἀξιοῦμεν τοὺς τῶν Ἑλλήνων
 σοφοὺς, μὴ πρότερον ἡμᾶς καταχλευάζειν πρὶν τὰ
 πρὸς ἀλλήλους διαβῶνται. Εἰσὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς οἱ
 ἀπείρους οὐρανοὺς καὶ κόσμους εἶναι φασιν, ὣν
 ὅταν ἀπελέγξωσιν τὸ ἀπίθανον οἱ ἐμβεριθεστέραις
 ταῖς ἀποδείξεσι χρώμενοι, καὶ ταῖς γεωμετρικαῖς
 ἀνάγκαις συστήσωσι μὴ ἔχειν φύσιν ἄλλον οὐρανὸν
 γενέσθαι παρὰ τὸν ἕνα, τότε καὶ μᾶλλον καταγε- ^B
 λασόμεθα τῆς γραμμικῆς καὶ ἐντέχνου αὐτῶν φλυα-
 ρίας, εἴπερ ὁρῶντες πομφόλυγας διὰ τῆς ὁμοίας
 αἰτίας γινομένας μίαν τε καὶ πολλὰς, εἶτα ἀμφιβάλ-
 λουσι περὶ οὐρανῶν πλειόνων, εἰ ἔξαρκει αὐτοὺς ἡ
 δημιουργικὴ δύναμις παραγαγεῖν εἰς τὸ εἶναι. Ὡν
 τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ μέγεθος οὐδὲν ἡγούμεθα διαφέρειν
 τῆς κοίτης νοτίδος τῆς ὑπερφυσωμένης ἐν τοῖς
 κρουνοῖς, ὅταν πρὸς τὴν ὑπεροχὴν τῆς τοῦ Θεοῦ
 δυνάμειος ἀποβλέψωμεν. Ὡστε καταγέλαστος αὐ-
 τοῖς ὁ τοῦ ἀδυνάτου λόγος. Ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον ἀπέχο-
 μεν τῷ δευτέρῳ ἀπιστεῖν, ὥστε καὶ τὸν τρίτον ἐπιζη-
 τοῦμεν, οὗ τῆς θεᾶς ὁ μακάριος Παῦλος ἠξιώθη. ^C
 Ὁ δὲ ψαλμὸς ὀνομάζων οὐρανοὺς οὐρανῶν, καὶ
 πλειόνων ἡμῖν ἔννοιαν ἐνεποίησε. Οὐ δῆπου δὲ ταῦτα
 παραδοξότερα τῶν ἑπτὰ κύκλων, καθ' ὧν οἱ ἑπτὰ

ἀστέρες σχεδὸν παρὰ πάντων συμφώνως ὁμολο-
 γοῦνται φέρεσθαι, οὓς καὶ ἐνηρμόσθαι φασὶν ἑτέρω
 τὸν ἕτερον, κατὰ τὴν εἰκόνα τῶν χάδων τῶν εἰς ἀλ-
 λήλους ἐμβεβηκότων. Τούτους δὲ τὴν ἐναντίαν τῷ
 παντὶ φερομένους, περισφιζομένου τοῦ αἰθέρος
 αὐτοῖς, εὐχόν τινα καὶ ἐναρμόνιον ἀποδιδόναι φθόγ-
 γον, ὥστε πᾶσαν τὴν ἐν μελωδίαις ἡδονὴν ὑπερ-
 D βάλλειν. Ἐἵτα ἐπειδὴν τὴν διὰ τῆς αἰσθήσεως
 πίστιν οἱ ταῦτα λέγοντες ἀπαιτῶνται, τί φασιν;
 "Ὅτι διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς συνήθειαν πρὸς τὸν ψόφον
 ἐκ πρώτης γενέσεως συνεθισθέντες αὐτῷ, ἐκ πολλῆς
 τῆς περὶ τὸ ἀκούειν μελέτης τὴν αἰσθησιν ἀφηρή-
 μεθα· ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς χαλκείοις συνεχῶς τὰ ὦτα
 κατακρουόμενοι. Ὡν τὸ σεσοφισμένον καὶ σαθρὸν
 διελέγχειν, οὕτως ἐναργῶς ἐκ πρώτης ἀκοῆς πᾶσι
 καταφαινόμενον, οὐκ ἔστιν ἀνδρὸς οὔτε χρόνου εἰδό-
 τος φεῖδесθαι, οὔτε τῆς συνέσεως τῶν ἀκουόντων
 στοχαζομένου. Ἀλλὰ τὰ τῶν ἐξωθεν τοῖς ἐξω κατα-
 λιπόντες ἡμεῖς ἐπὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν ὁποστρέφο-
 E μεν λόγον. Εἴρηται μὲν οὖν τισι τῶν πρὸ ἡμῶν,
 μὴ δευτέρου οὐρανοῦ γένεσιν εἶναι ταύτην, ἀλλ'
 ἐπεξήγησιν τοῦ προτέρου, διὰ τὸ ἐκεῖ μὲν ἐν κεφα-
 λαίῳ παραδεδόσθαι οὐρανοῦ καὶ γῆς ποίησιν, ἐν-
 ταῦθα δὲ ἐπεξεργαστικώτερον τὸν τρόπον καθ' ὃν ἕκα-
 στον γέγονε τὴν Γραφὴν ἡμῖν παραδιδόναι. Ἡμεῖς
 δὲ φάμεν, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὄνομα ἕτερον καὶ χρεῖζ
 ἰδιάζουσα τοῦ δευτέρου οὐρανοῦ παραδέδοται, ἕτε-
 ρός ἐστι παρὰ τὸν ἐν ἀρχῇ πεποιημένον οὗτος,

στερεωτέρας φύσεως, καὶ χρειάν ἐξαίρετον τῷ παντὶ παρεχόμενος.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ
 28 τοῦ ὕδατος, καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀνὰ μέσον ὕδατος
 Α καὶ ὕδατος. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸ στερέωμα· καὶ
 διεχώρισεν ὁ Θεός ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος ὃ ἦν ὑπο-
 κάτω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος τοῦ
 ἐπάνω τοῦ στερεώματος. Καὶ πρό γε τοῦ ἄψασθαι
 τῆς διανοίας τῶν γεγραμμένων, πειραθῶμεν τὸ παρὰ
 τῶν ἄλλων ἀντεπαγόμενον διαλῦσαι. Ἐρωτῶσι γὰρ
 ἡμᾶς, εἰ σφαιρικὸν μὲν τὸ σῶμα τοῦ στερεώματος,
 ὥς ἡ ὄψις δηλοῖ, βυτὸν δὲ τὸ ὕδωρ καὶ περιολι-
 σθαῖνον τοῖς ὑψηλοῖς, πῶς ἂν ἐδυνήθη ἐπὶ τῆς κυρτῆς
 περιφερείας τοῦ στερεώματος ἰδρυνθῆναι; Τί δὲ
 Β πρὸς τοῦτο ἐροῦμεν; Ὅτι μάλιστα μὲν οὐκ εἴ τι
 πρὸς ἡμᾶς κυκλοτερές δοῖται κατὰ τὴν ἔνδον κοι-
 λότητα, τοῦτο ἀνάγκη καὶ τὴν ἔξωθεν ἐπιφάνειαν
 σφαιρικῶς ἀπηρτίσθαι, καὶ ὅλον ἀκριβῶς ἑντονον
 εἶναι καὶ λείως περιηγμένον· ὅπου γε ὁρῶμεν τῶν
 τε λουτρῶν τοὺς λιθίνους ὀρόφους, καὶ τὰς τῶν ἀν-
 τρωιδῶν οἰκοδομημάτων κατασκευὰς, ἃ κατὰ τὴν
 ἔνδον ὄψιν εἰς ἡμικύκλιον σχῆμα περιηγμένα, ἐν
 τοῖς ἀνω τοῦ τέγους ὁμαλὴν ἔχει πολλάκις τὴν
 ἐπιφάνειαν. Ὡστε τούτου γε ἕνεκα μήτε αὐτοὶ ἐχέ-
 τωσαν πράγματα, μήτε ἡμῖν παρεχέτωσαν, ὥς οὐ
 δυναμένοις τοῦ ὕδωρ κατασχεῖν ἐν τοῖς ἀνω. Ἐξῆς
 δ' ἂν εἴη λέγειν, τίς ἡ φύσις τοῦ στερεώματος, καὶ
 διὰ τίνα αἰτίαν μεσιτεύειν ἐτάχθη τῷ ὕδατι. Τὸ
 C

τοῦ στερεώματος ὄνομα σύνηθες τῇ Γραφῇ ἐπὶ τῶν
 κατ' ἰσχύον ὑπερβαλλόντων τάσσειν· ὡς ἔστιν λέγει,
 Κύριος στερεώμα μου, καὶ καταφυγή μου· καὶ, Ἐγὼ
 ἐστερέωσα τοὺς στύλους αὐτῆς· καὶ τὸ, Αἰνεῖτε αὐτὸν
 ἐν στερεώματι ἑνότητος αὐτοῦ. Οἱ μὲν γὰρ ἔξωθεν
 στερεὸν λέγουσι σῶμα τὸ οἶον ναστὸν καὶ πλήρες, ὃ
 πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ μαθηματικοῦ λέγεται. Ἔστι
 δὲ τὸ μὲν μαθηματικὸν τὸ ἐν μοναῖς ταῖς διαστά-
 σεσι τὸ εἶναι ἔχον, ἐν τῷ πλατεῖ, ^δ λέγω, καὶ τῷ D
 βάθει, καὶ τῷ ὕψει· τὸ δὲ στερεὸν δὲ πρὸς τοῖς δια-
 στημασι καὶ τὴν ἀντιτυπίαν ἔχει. Τῇ δὲ Γραφῇ σύν-
 ηθες, τὸ κραταῖον καὶ ἀνένδοτον, στερέωμα λέγειν,
 ὡς καὶ ἐπὶ αἶρος πολλάκις καταπυκνωθέντος τῇ
 φωνῇ ταύτῃ κεχυρῆσθαι· ὡς ἔστιν λέγει· Ὁ στερεῶν
 βροντὴν. Τὴν γὰρ στερεότητα καὶ ἀντιτυπίαν τοῦ
 πνεύματος τοῦ ἐναπολαμβάνομένου ταῖς κοιλότησι
 τῶν ^β νεφῶν, καὶ διὰ τὸ βιαίως ἐκρήγνυσθαι τοὺς
 κατὰ τὰς βροντὰς ἀποτελοῦντος ψόφους, στερέωσιν
 βροντῆς ἡ Γραφή προσηγόρευεν. Καὶ νῦν τοίνυν
 ἡγοῦμεθα ἐπὶ τινος στερεῆς φύσεως, στέγειν τοῦ
 ὕδατος τὸ ὀλισθηρὸν καὶ ^β εὐδιαλυτὸν ἐξαρκούσης, E
 τὴν φωνὴν ταύτην τετάχθαι. Καὶ οὐ δήπου, ἐπειδὴ
 κατὰ τὴν κοινὴν ἐκδοχὴν ἐκ τοῦ ὕδατος δοκεῖ τὴν
²⁶
^A γένεσιν ἐσχηκέναι, ἢ ὕδατι πεπηγότι ἐμπερές
 εἶναι προσήκει νομίζειν, ἢ τινι τοιαύτῃ ὕλῃ ἐκ
 τῆς τοῦ ὕγρου διηθήσεως τὴν ἀρχὴν λαμβανούσῃ,
 ὅποια ἐστὶν ἢ τε τοῦ κρυστάλλου λίθου, ἐν οἷς ὑπερ-
 βάλλουσιν τοῦ ὕδατος πᾶσιν μεταποιεῖσθαι φασιν, ἢ

ἡ τοῦ σπέκλου φύσις ἐν μετάλλοις συνισταμένη. Λίθος δέ ἐστι διαυγής, ἰδιάζουσιν καὶ καθαρωτάτην τὴν διαφάνειαν κεκτημένος, ὅς ἐάν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἀκριβῆς εὑρεθῇ, μήτε κατεῶδεςμένος σηπεδόνι τινί, μήτε τὸ βάθος ὑπερῤῥηγμένος ταῖς διαφύσεσι, μικροῦ τῷ ἀέρι τὴν διαύγειαν ἔοικεν. Οὐδενὶ οὖν τούτων εἰκάζομεν τὸ στερέωμα. Παι-
B δικῆς γὰρ τῷ ὄντι καὶ ἀπλῆς διανοίας, τοιαύτας ἔχειν περὶ τῶν ^Β οὐρανίων τὰς ὑπολήψεις. Οὐ μὲν, οὐδὲ εἰ πάντα ἐν ἅπασιν ἐστι, πῦρ μὲν ἐν γῇ, ἀὴρ δὲ ἐν ὕδατι, καὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως ἐν ἐτέρῳ τὸ ἕτερον· καὶ μηδὲν τῶν αἰσθήσει ὑποπιπτόντων στοιχείων εἰλικρινές ἐστι καὶ ἀμιγές, ἢ τῆς πρὸς τὸ μέσον, ἢ τῆς πρὸς τὸ ἀντικείμενον κοινωνίας· τούτου ἕνεκεν καταδεχόμεθα, τὸ στερέωμα ἢ ἐξ ἑνὸς τῶν ἀπλῶν, ἢ τὸ ἀπὸ τούτων μίγμα φῆσαι ὑπάρχειν, δεδιδαγμένοι παρὰ τῆς Γραφῆς, μηδὲν ἐπιτρέπειν
C ἡμῶν τῷ νῷ πέρα τῶν συγκεχωρημένων φαντασιοῦσθαι. Μὴ παραδράμη δὲ ἡμᾶς μηδὲ ἔκλεινο ἀπαρσήμεντον, ὅτι μετὰ τὸ προσταξαι τὸν Θεὸν, Γενηθήτω στερέωμα, οὐκ εἴρηται ἀπλῶς, καὶ ἐγένετο στερέωμα· ἀλλὰ, Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα· καὶ πάλιν, Διεχώρισεν ὁ Θεός. Οἱ χωροὶ ἀκούσατε, καὶ οἱ τυφλοὶ ἀναβλέψατε. Καὶ τίς κωφὸς, ἀλλ' ἢ ὁ μὴ ἀκούων οὕτω μεγαλοφώνως ἐμβόωντος τοῦ Πνεύματος; Καὶ τίς τυφλός; Ὁ μὴ ἐνορῶν ταῖς οὕτως ἐναργεῖσι περὶ τοῦ Μονογενοῦς

ἀποδείξει. Γενηθήτω στερέωμα. Αὕτη ἡ φωνὴ τῆς προκαταρχτικῆς αἰτίας. Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα. Αὕτη τῆς ποιητικῆς καὶ δημιουργικῆς δυνάμεως μαρτυρία. D

Ἄλλ' ἐπὶ τὰ συνεχῇ τῆς ἐξηγήσεως τὸν λόγον ἐπαναγάγωμεν. Ἔστω διαχωρίζον, φησὶν, ἀνὰ μέσον ὑδατος καὶ ὑδατος. Ἄπειρος* μὲν ἦν, ὥς ἔοικε, τῶν ὑδάτων ἡ χύσις, πανταχόθεν ἐπικυμαίνοντων τῇ γῇ καὶ ἀπαιωρουμένων αὐτῆς· ὥς καὶ τὴν πρὸς τὰ ἄλλα στοιχεῖα δοκεῖν ἀναλογίαν ἐκβαίνειν. Διὰ τοῦτο γὰρ ἐν τοῖς κατόπιν ἔλέγετο ἄβυσσος πανταχόθεν περιβεβλησθαι τῇ γῇ. Τὴν δὲ αἰτίαν τοῦ πλήθους ἐν τοῖς ἐξῆς ἀποδώσομεν. Πάντως δέ

οὐδεὶς ὑμῶν οὐδὲ τῶν πάνυ κατησκημένων τὸν νοῦν, καὶ περὶ τὴν φθειρομένην ταύτην καὶ ρέουσαν φύσιν ὀξυσιπύοντων, ἐπισκήψει τῇ ὁδῷ, ὥς ἀδύνατα ἢ πλασματώδη ὑποτιθεμένων κατὰ τὸν λόγον· οὐδὲ ἀπαιτήσῃ ἡμᾶς εὐθύνας, ἐπὶ τίνος ἢ τῶν ὑδάτων ἢ ἡδραστο φύσις. Ἐπεὶ γὰρ λογῶν τὴν γῆν βαρυτέραν οὔσαν τοῦ ὑδατος ἀπαιωροῦσι τοῦ μέσου τῶν ἐσχάτων ἀπάγοντες, τῷ αὐτῷ δήπου πάντως καὶ τὸ μυρίον ὕδωρ ἐκείνο, διὰ τε τὴν κατὰ φύσιν ἐπὶ τὸ κάτω φορὰν, καὶ διὰ τὴν πανταχόθεν ἰσορροπίαν, περὶ τὴν γῆν ἀτρεμεῖν συγχωρήσουσιν. Οὐκοῦν ἀπλετος ἢ τοῦ ὑδατος φύσις τῇ γῇ περιεχέ- 27
A
χυτο, οὐχὶ συμμέτρως ἔχουσα πρὸς αὐτὴν, ἀλλ' εἰς τὸ πολλαπλάσιον ὑπερβάλλουσα, οὕτως ἐξ ἀρχῆς τοῦ μεγάλου τεχνίτου προβλεψαμένοι τὸ μέλλον, καὶ διὰ

τὴν ἐφεξῆς χρεῖαν τὰ πρῶτα διαθεμένου. Τίς οὖν
 χρεῖα τοῦ ἀμύθητον ὅσον ὑπερβαλλεῖν τὸ ὕδωρ,
 Ἐπειδὴ ἀναγκαῖα τῷ παντὶ τοῦ πυρὸς ἡ οὐσία, οὐ B
 μόνον πρὸς τὴν τῶν περιγείων οἰκονομίαν, ἀλλὰ καὶ
 πρὸς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ παντός. Κολοβὸν γὰρ ἂν
 ᾔην τὸ ὅλον ἐνὶ τῷ μεγίστῳ καὶ ^βκαιριωτάτῳ παντοῖν
 ἐλλείπον. Ἀντικείμενα δὲ ταῦτα ἀλλήλοις, καὶ φθαρ-
 τικὸν ἕτερον τοῦ ἑτέρου· πῦρ μὲν τοῦ ὕδατος, ὅταν
 ἐπικρατῇ δυνάμει· ὕδωρ δὲ πυρὸς, ὅταν ὑπερβάλλῃ
 τῷ πλήθει. Ἐδεῖ δὲ μήτε στάσιν εἶναι πρὸς ἀλληλα,
 μήτε ἐν τῇ παντελεῖ τοῦ ἑτέρου ἐκλείψει ἀφορμὴν
 παρασχεθῆναι τῷ παντὶ πρὸς διάλυσιν. Τασαύτην
^γτοῦ ὑγροῦ τὴν φύσιν οἰκονομῶν τὸ πᾶν προαπέθετο,
 C ὥστε μέχρι τῶν ταταγμένων ὄρων τῆς τοῦ κόσμου
 συστάσεως κατὰ μικρὸν τῇ δυνάμει τοῦ πυρὸς ἐξα-
 ναλισκόμενον ἀντισχεῖν. Ὁ τοίνυν ἅπαντα σταθμῶν
 καὶ μέγας διαταξάμενος (ἀριθμηταὶ γὰρ αὐτῷ, κατὰ
 ἰὸν Ἰώδ, καὶ σταγόνες εἰσὶν ὑετοῦ) ᾔδει πόσον
 τῷ κόσμῳ χρόνον ἀφώρισεν εἰς διαμονήν, καὶ
 πόσῃν χρή τῷ πυρὶ προαποθέσθαι δαπάνην. Οὗτος
 ὁ λόγος τῆς τοῦ ὕδατος περιουσίας κατὰ τὴν κτίσιν
 Ἀλλὰ μὴν τό γε τοῦ πυρὸς ἀναγκαῖον τῷ κόσμῳ,
 οὐδεὶς οὕτως ἔξω τοῦ βίου παντάπασιν· ὥστε τῆς
 D ἐκ τοῦ λόγῳ διδασκαλίας προσδεῖσθαι· οὐ μόνον
 ὅτι αἱ συνεκτικαὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν τέχναι τῆς ἐμπύ-
 ρου ἐργασίας ἐπιδέονται πᾶσαι, ὕφαντικὴ, λέγω, καὶ
 σκυτοτομικὴ, καὶ οἰκοδομικὴ, καὶ γεωργία, ἀλλ'
 ὅτι οὔτε δένδρων βλάστησις, οὐ καρπῶν πέψις, οὐ

ζώων ἐγγείων ἢ τῶν ἐνύδρων γένεσις, οὐχ αἱ τούτων τροφαι ἢ ἐξ ἀρχῆς ἂν συνέστησαν, ἢ πρὸς χρόνον διήρχεσαν, τοῦ θερμοῦ μὴ παρόντος. Οὐκοῦν ἀναγκαῖα μὲν τοῦ θερμοῦ ἡ κτίσις διὰ τὴν τῶν γιγνομένων σύστασίν τε καὶ διαμονήν· ἀναγκαῖα δὲ τοῦ ὑγροῦ ἡ δαφίλεια διὰ τὸ ἀπαυστον εἶναι καὶ ἀπαραίτητον τοῦ πυρὸς τὴν δαπάνην.

- Ε Περὶ βλεψαί πασαν τὴν κτίσιν, καὶ ὀφεί τοῦ θερμοῦ τὴν δύναμιν τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ πασιν ἐνδυναστεύουσιν. Διὰ τοῦτο πολὺ τὸ ὕδωρ ὑπὲρ γῆς κεχυμένον, καὶ ὑπερέκεινα τῶν ὀρωμένων ἀπεινεχθὲν, καὶ προσέτι παντὶ τῷ βάθει τῆς γῆς ἐνεσπαρμένον. Ὅθεν πηγῶν ἀφθονίαι, καὶ φρεάτων σύρροισι, καὶ ποταμῶν ρεύματα, χειμᾶρδων τε καὶ αὐενῶν, ὑπὲρ τοῦ ἐν πολλοῖς καὶ ποικίλοις ταμείοις διατηρεῖσθαι τὴν ὑγρασίαν. Ἐκ μὲν γε τῆς ἔω, ἀπὸ μὲν χειμερινῶν τροπῶν ὁ Ἰνδὸς ρεῖ ποταμὸς ρεῦμα πάντων ποταμίων ὑδάτων πλεῖστον, ὥς οἱ τὰς περιόδους τῆς γῆς ἀναγράφοντες ἱστορήκασιν· ἀπὸ δὲ τῶν μέσων τῆς ἀνατολῆς ὁ τε Βάκτρος, καὶ ὁ Χοάσπης, καὶ ὁ Ἀράξης, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Τάναϊς ἀποσχιζόμενος εἰς τὴν Μαίωτιν ἔξεισι λίμνην. Καὶ πρὸς τούτοις ὁ Φάσις τῶν Καυκασίων ὀρῶν ἀπορρέων, καὶ μυρίοι ἕτεροι ἀπὸ τῶν ἀρκτύων τόπων ἐπὶ τὸν Εὐξείνιον Πόντον φέρονται. Ἀπὸ δε δυσμῶν τῶν θερινῶν ὑπὸ τὸ Πυρηναιῖον ὄρος Ταρτησός τε καὶ Ἰστρος· ὧν ὁ μὲν ἐπὶ τὴν ἔξω Σιτηλῶν ἀφίεται θάλασσαν· ὁ δὲ Ἰστρος διὰ τῆς Εὐ-

ρώπης βρων, ἐπὶ τὸν Πόντον ἐκδίδωσι. Καὶ τί δεῖ
τοὺς ἄλλους ἀπαριθμῆσθαι οὐς αἱ Ῥιπαὶ γεννῶσι,
τὰ ὑπὲρ τῆς ἐνδοτατῶ Σχυθίας ὄρη; Ὡν ἐστὶ καὶ ὁ
Ῥοδανὸς μετὰ μυρίων ἄλλων ποταμῶν, καὶ αὐτῶν
ναυσιπόρων, οἱ τοὺς ἐσπερίους Γαλάτας καὶ Κελτοὺς,
καὶ τοὺς προσερχομένους αὐτοῖς βαρβάρους παραμει-
φάμενοι, ἐπὶ τὸ ἐσπέριον πάντες εἰσέρχονται πέ- B
λαγος. Ἄλλοι ἐκ τῆς μεσημβρίας ἄνωθεν διὰ τῆς
Αἰθιοπίας, οἱ μὲν ἐπὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἔρχονται θά-
λασσαν· οἱ δὲ ἐπὶ τὴν ἐξω τῆς πλεομένης ἀποκε-
νοῦνται· ὁ τε Αἰγύων καὶ ὁ Νύσης καὶ ὁ καλούμενος
Χρεμέτης, καὶ πρὸς γε ἔτι ὁ Νεῖλος, ὃς οὐδὲ ποτα-
μοῖς τὴν φύσιν ὁμοίει, δταν ἴσα θαλάσση πελαγίζῃ
τὴν Αἴγυπτον. Οὕτως δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκου-
μένης τόπος ὑδατι περιεληπταί, πελάγεσσι τε
ἀπλέτοις ἐνδοδεμένους καὶ μυρίοις ποταμοῖς ἀενά-
οις κατάρρυτος, διὰ τὴν ἄρρητον σοφίαν τοῦ τὴν C
ἀντίπαλον τοῦ πυρὶ φύσιν δυσεξεπάλωτον εἶναι οἰκο-
νομήσαντος. Ἔσται μέντοι ὅτε καὶ πάντα καταφρυ-
γῆσεται τῷ πυρὶ, ὥς φησιν Ἡσαΐας ἐν οἷς πρὸς τὸν
τῶν ὄλων Θεὸν διαλέγεται· Ὁ λέγων τῇ ἀδύσσω,
ἐρημωθήσῃ, καὶ πάντας τοὺς ποταμούς σου ξηρανῶ.
Ὥστε ἀπορρύψας τὴν μωρανθείσαν σοφίαν, κατάδει-
ξαι μεθ' ἡμῶν τὸ διδασκάλιον τῆς ἀληθείας, ἰδιωτι-
κὸν μὲν τῇ λόγῳ, ἀδιάπτωτον δὲ κατὰ τὴν γνῶσιν.

Διὰ τοῦτο Γινηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ
ὑδατος, καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀνὰ μέσον ὑδατος καὶ
ὑδατος. Εἴρηται τί τὸ σημαινόμενον παρὰ τῇ

- Δ Γραφῇ τὸ τοῦ στερεώματος ὄνομα. Ὅτι οὐχὶ τὴν ἀντίτυπον καὶ στερέμενιον φύσιν, τὴν ἔχουσαν βάρος καὶ ἀντέρειςιν, ἢ οὐ ταύτην λέγει στερέωμα. Ἡ οὕτω ἂν κυριώτερον ἢ γῆ τῆς τοιαύτης κλήσεως ἡξιώθη. Ἀλλὰ διὰ τὴν φύσιν τῶν ὑπερκειμένων λεπτὴν οὔσαν καὶ ἀραιὰν καὶ οὐδεμιᾷ αἰσθήσει καταληπτὴν, στερέωμα τοῦτο ὠνόμασε, συγκρίσει τῶν λεπτοτάτων καὶ τῇ αἰσθήσει ἀκαταλήπτων. Καὶ νόει μοι τόπον τινὰ διακριτικὸν τοῦ ὑγροῦ· τὸ μὲν λεπτὸν καὶ διηθούμενον ἐπὶ τὰ ἄνω διέντα, τὸ δὲ παχύτατον καὶ γεώδες ἐναφιέντα τοῖς κάτω, ἐν' ἐξ
- Ε ἀρχῆς μέχρι τέλους ἡ αὐτὴ εὐκράσια συντηρηθῇ, κατὰ μέρος τῆς ὑφαιρέσεως τῶν ὑγρῶν γινομένης.
- Ζ Σὺ δὲ τῷ μὲν πλήθει τοῦ ὕδατος ἀπιστεῖς, πρὸς δὲ
- Α τοῦ θερμοῦ τὸ πλῆθος οὐκ ἀποβλέπεις· ὁ γὰρ οὐκ ὀλίγον ἢ τῷ μεγέθει, πολλῆς ἐστὶ διὰ τὴν δύναμιν ἀναλωτικὸν ὑγρασίας. Ἐφέλκεται μὲν γάρ τὸ παρακείμενον ὑγρὸν, ὡς δηλοῖ ἡ σικύα· δαπανητικὸν δὲ ἐστὶ τοῦ ἐλκυσθέντος κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ λυχνιαίου πυρὸς, ὃ διὰ τῆς θρυαλλίδος τὴν παρακείμενην τροφήν ἐπισπασάμενον, ταχέως διὰ τῆς μεταβολῆς ἀπηθάλωσε. Τὸν δὲ αἰθέρα τίς ἀμφιβάλλει μὴ οὐχὶ πυρώδῃ εἶναι καὶ διακαῇ; ὅς εἰ μὴ τῷ ἀναγκαίῳ τοῦ ποιήσαντος αὐτὸν ὄρω κατείχετο, τί ἂν ἐκώλυσεν αὐτὸν πάντα φλογίζοντα καὶ
- Β καταπιμπρῶντα τὰ συνεχῇ, πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἐν τοῖς οὔσιν ἐξαναλῶσαι νοτίδα; Διὰ ταῦτα ὕδωρ ἀέριον, νεφουμένου τοῦ ἄνω τόπου ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τῶν

ἄτμων, οὓς ποταμοὶ, καὶ χρῆναι, καὶ τενάγη, καὶ
 λίμναι, καὶ πελάγη πάντα προίενται, ὥς ἂν μὴ
 πάντα πυρακτῶν ὁ αἰθῆρ ἐπιλάβοι· ὅπου γε καὶ
 τὸν ἥλιον τοῦτον ὁρῶμεν, ὥρᾳ θεροῦς διάβροχον
 πολλάκις καὶ τεναγῶδη χώραν ἐν βραχυτάτῃ χρόνου
 ῥοπῇ ἀνικμον παντελῶς καὶ ξηρὰν καταλιμπάνοντα.
 Ποῦ τοίνυν ἐκεῖνο τὸ ὑδωρ; Δεικνύτωςαν ἡμῖν οἱ τὰ
 πάντα δεινοί. Ἄρ' οὐχὶ παντὶ ὀηλον, ὅτι τῇ θερ-
 μότητι τοῦ ἡλίου διατμηθὲν ἀνηλώθη; ^C Καίτοιγε
 αὐδὲ θερμὸν εἶναι τὸν ἥλιον ἐκεῖνοι λέγουσι· τοσοῦ-
 τον αὐτοῖς τοῦ λέγειν περίεστι. Καὶ σκοπεῖτε πο-
 ταπῇ ἀποδείξει ἐπερειδόμενοι πρὸς τὴν^a ἐνάργειαν
 ἀντιβαίνουσιν. Ἐπειδὴ λευκός ἐστι, φασί, τὴν
 χροίαν, ἀλλ' οὐχὶ ὑπέρυθρος, οὐδὲ ξανθός, τούτου
 ἔνεκεν οὐδὲ πυκνῶδης τὴν φύσιν· ἀλλὰ καὶ τούτου
 φασὶ τὸ θερμὸν ἐκ τῆς ταχείας εἶναι περιστροφῆς.
 Τί ἐντεῦθεν ἑαυτοῖς διοικούμενοι; Ὡς μὴδὲν δοῆσαι
 τῶν ὑγρῶν ἀπαναλίσκειν τὸν ἥλιον. Ἐγὼ δὲ καὶ μὴ
 ἀληθές ἢ τὸ λεγόμενον, ἀλλ' ὥς συγκατασκευάζον
 ἔμοι τὸν λόγον οὐκ ἀπωθοῦμαι. Ἐλέγετο γάρ, διὰ ^D
 τὴν ἐκ τοῦ θερμοῦ δαπάνην ἀναγκαῖον εἶναι τῶν
 ὑδάτων τὸ πλῆθος. Διαφέρει δὲ οὐδέν, ἐκ φύσεως εἶ-
 ναι θερμὸν, ἢ ἐκ πάθους ἔχειν τὴν πύρωσιν πρὸς
 γε τὸ τὰ αὐτὰ συμπτώματα περὶ τὰς αὐτὰς ὕλας
 ἀπογενεῖν. Ἐάν τε γὰρ τριβόμενα ξύλα πρὸς ἀλλήλα
 πῦρ καὶ φλόγα ἀνάψῃ, ἐάν τε ἐκ φλογὸς ἀναπτομένης
 κατακαυθῇ, ἴσον ἐστὶ καὶ παραπλήσιον ἐξ ἀμφοτέρων
 τὸ τέλος. Καίτοιγε ὁρῶμεν τὴν μεγάλην τοῦ τὰ

πάντα κυβερνῶντος σοφίαν, μετατιθέσαν τὸν ἥλιον
 ἐξ ἐτέρων εἰς ἕτερα, ἵνα μὴ τοῖς αὐτοῖς αἰεὶ προσ-
 διατρίβων, τῇ πλεονεξίᾳ τοῦ θερμοῦ λυμῆνται E
 τὴν διακόσμησιν· ἀλλὰ νῦν μὲν αὐτὸν ἐπὶ τὸ νότιον
 μέρος κατὰ τὰς χειμερινὰς τροπὰς ἑλκόμενον, νῦν
 δὲ ἐπὶ τὰ ἱσημερινὰ σημεῖα μετατιθέντα, κακειθεν
 ἐπὶ τὰ προσάρκτια ὑπὸ τὰς θερινὰς τροπὰς ἐπανά-
 γοντα, ὥστε τῇ κατὰ μικρὸν αὐτοῦ μεταβάσει τῇ
 περὶ γῆν τόπῳ τὴν εὐκрасίαν φυλάσσεσθαι. Σκοπεί-
 τωσαν δὲ εἰ μὴ αὐτοὶ ἑαυτοῖς περιπίπτουσιν, οἷ
 γε τὴν θάλασσαν λέγουσι μήτε πλημμυρεῖν τοῖς θα-
 ποταμοῖς ἐκ τῆς τοῦ ἡλίου δαπάνης, καὶ προσέτι A
 ἄλμυρὰν καὶ πικρὰν ἀπολείπεσθαι, τοῦ λεπτοῦ
 καὶ ποτίμου ὑπὸ τῆς θερμῆς ἀναλωθέντος· ὅπερ
 ἐκ τῆς τοῦ ἡλίου μάλιστα γίνεται διακρίσεως, τὸ
 μὲν κοῦφον ἀπάγοντος, τὸ δὲ παχὺ καὶ γεῶδες
 οἷόν τινα ἰλὺν καὶ ὑποστάθμην ἐναφίεντος· ἐξ οὗ τὸ
 πικρὸν καὶ ἄλμυρὸν καὶ ξηραντικὸν τῇ θαλάσῃ
 προσεῖναι. Οἱ δὲ ταῦτα περὶ θαλάσσης λέγοντες,
 πάλιν μεταβαλλόμενοι, μηδεμίαν τοῦ ὑγροῦ γίνεσθαι
 μείωσιν ἐκ τοῦ ἡλίου φασί.

Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα οὐρανόν· ὡς
 κυρίως μὲν ἐτέρῳ τῆς προσηγορίας ἐφαρμοζούσης,
 B καθ' ὁμοίωσιν δὲ καὶ τούτου μεταλαμβάνοντος τῆς
 ἑκείνης κλήσεως. Τετηρήκαμεν δὲ πολλοῦ τὸν δρώμενον
 τόπον οὐρανὸν λεγόμενον (διὰ τὸ νεστὸν καὶ συνε-
 χὲς τοῦ ἀέρος ἐναργῶς ἡμῶν ταῖς ὁψεσιν ὑποπίπ-

τοντος, καὶ παρὰ τὸ δρᾶσθαι τῆς τοῦ οὐρανοῦ
 προσηγορίας ἀξιουμένου) ἐν οἷς φησι, Τὰ πετεινὰ
 τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ πάλιν· Τὰ πετόμενα κατὰ τὸ στε-
 ρεῖωμα τοῦ οὐρανοῦ. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, Ἀνα-
 βαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν. Καὶ Μωϋσῆς εὐλογῶν
 τὴν φυλὴν τοῦ Ἰωσήφ, ἃ ἀπὸ ὠρῶν οὐρανοῦ, καὶ
 δρόσου, καὶ ἀπὸ ἡλίου τροπῶν, καὶ συνοδῶν μηνῶν,
 καὶ ἀπὸ κορυφῆς ὀρέων καὶ βουνῶν ἀεινάζων τὰς
 C εὐλογίας δίδωσιν, ὡς τοῦ περὶ γῆν τόπου διὰ τῆς ἐν
 τούτοις εὐταξίας εὐθηνουμένου. Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς
 κατάραις τῷ Ἰσραὴλ, Ἔσταί σοι, φησὶν, ὁ ὑπὲρ
 κεφαλῆς οὐρανὸς χαλκοῦς. Τί τοῦτο λέγουν; Τὴν
 παντελῆ ξηρασίαν καὶ ἐπίλειψιν τῶν ἀερίων ὑδά-
 των, δι' ὧν τῇ γῇ τὸ γόνιμον τῶν καρπῶν ἐνυπάρχει.
 Ὅταν οὖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φέρεσθαι λέγῃ δρόσον ἢ
 ὑετὸν, περὶ ὑδάτων νοοῦμεν ὅσα τὴν ἄνω κατέχειν
 διατέτακται χώραν. Συναγαμένων γὰρ τῶν ἀναθυ-
 μιάσεων περὶ τὸ ὕψος, καὶ πυκνουμένου τοῦ ἀέρος
 D ταῖς ἐκ τῶν πνευμάτων πιλήσειςιν, ἔταν μὲν αἱ
 τέως ἀτμοειδῶς καὶ λεπτιῶς ἐνεσπαρμέναι τῷ νέφει
 νοτίδες ἀλλήλαις προσχωρήσωσι, σταγόνες γίγνον-
 ται, τῷ βάρει τῶν συγκριθέντων φερόμεναι πρὸς
 τὸ κάτω· καὶ αὕτη ὑετοῦ γένεσις. Ὅταν δὲ τὸ
 ὑγρὸν ἐξαφρισθῇ, ταῖς βίαις τῶν ἀνέμων ἀνακοπὴν,
 εἴτα εἰς ἄκρον καταψυχθὲν θλον διολοῦ παγῇ,
 θραυομένου τοῦ νέφους, ἡ χιών καταφέρεται. Καὶ
 ὅλως, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, Ἰξαστί σοι ὄρᾱν
 πᾶσαν τοῦ ὑγροῦ τὴν φύσιν περὶ τὸν ὑπὲρ κεφαλῆς

ἡμῶν ἀέρα συνισταμένην. Καὶ μηδεὶς τῇ περιεργίᾳ τῶν περὶ οὐρανοῦ φιλοσοφουσάντων το ἀπλοῦν καὶ ἀκατάσκευον τῶν πνευματικῶν λόγων παρα- E
 θαλλέτω. Ὅσω γὰρ τὸ ἐν^α ταῖς σώφροσι κάλλος τοῦ
 ἑταιρικοῦ προτιμότερον, τοσοῦτον καὶ τῶν ἡμε-
 τέρων λόγων πρὸς τοὺς ἔξωθεν τὸ διάφορον. Οἱ μὲν
 γὰρ κατηναγκασμένον τὸ πιθανὸν τοῖς λόγοις
 ἐπάγουσιν· ἐνταῦθα δὲ γυμνὴ τεχνασμάτων ἢ ἀλή- 31
 θεια πρόκειται. Καὶ τί δεῖ πράγματα εἶναι ἡμᾶς τὸ A
 ψυδὲς αὐτῶν διελέγχοντας, οἷς ἐξαρκεῖ τὰς αὐτῶν
 ἐκείνων βίβλους ἀλληλαῖς ἀντιπαραθέντας ἐν ἡσυχίᾳ
 πολλῇ θεατὰς αὐτῶν τοῦ πολέμου^α καθῆσθαι; Οὔτε
 γὰρ ἀριθμῶ ἐλάττους, οὔτε ἀξιόματι ὑφειμένοι,
 πολυφωνία δὲ καὶ παρὰ πολὺ διαφέροντες πρὸς τὸν
 ἐναντίον αὐτοῖς ἀντικαθίστανται λόγον, οἱ τὸ πᾶν
 ἐκπυροῦσθαι λέγοντες, καὶ ἀναβιώσκεισθαι πάλιν ἐκ
 τῶν σπερματικῶν λόγων τῶν ἐναπομενόντων τοῖς
 ἐκπυρωθεῖσιν· ὅθεν καὶ ἀπείρους φθορὰς κόσμου
 καὶ παλιγγενεσίας εἰσάγουσιν. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν
 ἐφ' ἑκάτερα τῆς ἀληθείας ἀποσχιζόμενοι, ἐνθεν
 καὶ ἐνθεν τὰς ἐπὶ τὴν πλάνην ἑαυτοῖς ἐκτροπὰς B
 ἐξευρίσκουσιν.

Ἡμῖν^β δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας
 ἐστὶ τις λόγος περὶ τῶν διακριθέντων ὑδάτων, οἱ
 προφάσει ἀναγωγῆς, καὶ νοημάτων ὑψηλοτέρων, εἰς
 ἀλληγορίας κατέφυγον, δυνάμεις λέγοντες πνευμα-
 τικὰς καὶ ἀσωμάτους τροπικῶς ἐκ τῶν ὑδάτων ση-
 μαίνεισθαι· καὶ ἄνω μὲν ἐπὶ τοῦ στερεώματος με-

μενηκέναι τὰς κρείττους, κάτω δὲ τοῖς περιγείοις
 καὶ ὑλικοῖς τοποῖς προσαπομεῖναι τὰς πονηρας.
 Διὰ τοῦτο δὴ, φασὶ, καὶ τὰ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν
 ὕδατα αἰνεῖν τὸν Θεόν· τουτέστι, τὰς ἀγαθὰς δυ- C
 νάμεις ἀξίας αὐσας, διὰ καθαρότητα τοῦ ἡγεμονικοῦ,
 τὸν πρέποντα αἶνον ἀποδιδόναι τῷ κτίσαντι· τὰ
 δὲ ὑποκάτω τῶν οὐρανῶν ὕδατα τὰ πνευματικὰ
 εἶναι τῆς πονηρίας, ἀπὸ τοῦ κατὰ φύσιν ὕψους εἰς
 τὸ τῆς κακίας βάθος καταπεσόντα ἅπερ ὡς τα-
 ραχύδη ὄντα καὶ στασιαστικὰ καὶ τοῖς θυρόδοις τῶν
 παθῶν κυμαινόμενα, θάλασσαν ὠνομασθαι διὰ τὸ
 εὐμετάβλητον καὶ ἄστατον τῶν κατὰ προαίρεσιν
 κινήματων. Τοὺς δὴ τιοῦτους λόγους ὡς ὄνειρατων
 συγκρίσεις καὶ γραῶδεις μύθους ἀποπεμφόμενοι,
 τὸ ὕδωρ, ὕδωρ νοήσωμεν, καὶ τὴν διάκρισιν τὴν ὑπὸ
 D τοῦ στερεώματος * γενομένην, κατὰ τὴν ἀποδοθεῖσαν
 αἰτίαν δεξώμεθα. Καὶ μέντοι καὶ εἰς δοξολογίαν ποτὲ
 τοῦ κοινοῦ τῶν ὄλων Δεσπότη τοῦ ἐπεράνιου τῶν
 οὐρανῶν παραλαμβάνηται ὕδατα, οὐ λογικὴν αὐτὰ
 φύσιν παρὰ τοῦτο τιθέμεθα. Οὔτε γὰρ οἱ οὐρανοὶ
 ἔμφυχοι, ἐπειδὴ Διηγοῦνται δοξαν Θεοῦ· οὔτε τὸ
 στερέωμα ζῶν ἔστιν αἰσθητικόν, ἐπειδὴ Ἀναγγέλλει
 ποίησιν τῶν χειρῶν αὐτοῦ. Καὶ λέγει τις οὐρανοῦς
 μὲν εἶναι τὰς θεωρητικὰς δυνάμεις, στερέωμα δὲ
 τὰς πρακτικὰς καὶ ποιητικὰς τῶν καθηκόντων, ὡς
 E κεκομφευμένον μὲν τὸν λόγον ἀποδεχόμεθα, ἀληθῆ
 δὲ εἶναι οὐ πάνυ τι δώσομεν. Οὕτω γὰρ ἂν καὶ
 δρόσος, καὶ πάχνη, καὶ ψῦχος, καὶ καῦμα, ἐπειδὴ

ὕμνεῖν παρὰ τῷ Δανιὴλ τὸν τῶν ὄλων δημιουργὸν ἐπετάχθη, νοερά τις ἔσται καὶ ἀόρατος φυσίς. Ἄλλ' ὁ ἐν τούτοις λόγος πρὸς τῶν νοῦν ἔχόντων τε θεωρημένως ἐκλαμβάνομενος, συμπληρωτικός ἐστι τῆς δοξολογίας τοῦ χτίσαντος. Οὐ μόνον γὰρ τὸ ἐπανωτῶν οὐρανῶν ὕδωρ, ὡς προηγούμενον ταῖς τιμαῖς διὰ τὴν ἐξ ἀρετῆς προσοῦσαν αὐτῷ ὑπεροχὴν τῷ Θεῷ τὸν αἶνον ἀποπληροῖ, ἀλλ', Αἰνεῖτε γὰρ αὐτὸν, φησὶ, καὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς, ὄρακοντες καὶ πᾶσαι ἄβυσσοι. Ὡστε καὶ ἡ ἄβυσσος, ἦν εἰς τὴν χεῖρονα μοῖραν οἱ ἀλληγοροῦντες ἀπέρριψαν, οὐδὲ αὐτὴ ἀπόδλητος ἐκρίθη τῷ ψαλμῳδῷ, εἰς τὴν κοινὴν τῆς κτισσεως χοροστασίαν παραληφθεῖσα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ κατὰ τοὺς ἐνυπάρχοντας αὐτῇ λόγους ἁρμονίως συμπληροῖ τὴν ὕμνωδιαν τῷ ποιητῇ.

Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλὸν. Οὐχὶ ὀφθαλμοῖς Θεοῦ τέρψιν παρέχει τὰ παρ' αὐτοῦ γινόμενα, οὐδὲ τοιαύτη παρ' αὐτῷ ἡ ἀποδοχὴ τῶν καλῶν, οἷα καὶ παρ' ἡμῖν· ἀλλὰ καλὸν τὸ τῷ λόγῳ τῆς τέχνης ἐκτελεσθὲν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ τέλους εὐρηρησίαν συντεῖνον. Ὁ τοίνυν ἐναργῆ τὸν σκοπὸν τῶν γινόμενων προθέμενος, τὰ κατὰ μέρος γινόμενα ὡς συμπληρωτικὰ τοῦ τέλους, τοῖς τεχνικοῖς ἑαυτοῦ λόγοις ἐπελθὼν ἀπεδέξατο. Ἐπεὶ καὶ χεὶρ καθ' ἑαυτὴν, καὶ ὀφθαλμὸς ἰδίᾳ, καὶ ἕκαστον τῶν τοῦ ἀνδριάντος μελῶν διηρημένως κείμενα, οὐκ ἂν φανείη καλὰ τῷ τυχόντι· πρὸς δὲ τὴν οἰκείαν τάξιν ἀποτεθέντα, τὸ ἐκ τῆς ἀναλογίας, ἐμφανὲς μόλις

ποτὲ, καὶ τῷ ἰδιώτῃ παρέχεται γινώριμον. Ὁ μέντοι
τεχνίτης καὶ πρὸ τῆς συνθέσεως οἶδε τὸ ἐκάστου
καλόν, καὶ ἐπαινεῖ τὰ καθ' ἕναστον, πρὸς τὸ τέλος
αὐτῶν ἐπαναφέρων τὴν ἔννοιαν. Τοιοῦτος οὖν δὴ
τις καὶ νῦν ἔντεχνος ἐπαινέτης τῶν κατὰ μέρος
ἔργων ὁ Θεὸς ἀναγέγραπται· ^α μέλλει δὲ τὸν προσή- C
κοντα ἔπαινον καὶ παντὶ ὁμοῦ τῷ κόσμῳ ἀπαρτι-
σθέντι πληροῦν. Ἀλλὰ γὰρ ἐνταῦθα ἡμῖν οἱ περὶ τῆς
δευτέρας ἡμέρας καταληξατώσαν λόγοι, ὥστε τοῖς
μὲν φιλοπόνοις ἀκροαταῖς καιρὸν παρασχεῖν τῆς ὧν
ἤκουσαν ἐξετάσεως, ὥστε εἴ τι χρήσιμον ἐν αὐτοῖς,
τοῦτο τῇ μνήμῃ συσχεῖν, καὶ διὰ τῆς φιλοπόνου
μελέτης, οἷον διὰ τινος πέψεως, τὴν τῶν ὠφελίμων
ἀνάδοσιν ἀναμείναι· τοῖς δὲ περὶ τὸν βίον ἀσχολου-
μένοις δοῦναι σχολὴν διὰ τοῦ μέσου χρόνου τὰς
φροντίδας ^β διαλεμένοις, καθαρᾷ μεριμνῶν τῇ ψυχῇ D
πρὸς τὴν ἐσπερινὴν τῶν λόγων ἱστίασιν ἀπαντῆσαι.
Ὁ δὲ τὰ μέγала δημιουργήσας Θεὸς, καὶ τὰ μικρὰ
ταῦτα λεχθῆναι οἰκονομήσας, δώῃ ὑμῖν σύνεσιν ἐν
παντὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀληθείας, ἐν' ἑκ τῶν ὀρωμένων
τὸν ἀόρατον ἐννοῆτε, καὶ ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς
τῶν κτισμάτων τὴν πρέπουσαν δόξαν περὶ τοῦ
κτίσαντος ἡμᾶς ^β ἀναλαμβάνετε. Τὰ γὰρ ἀόρατα
αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα
καθορᾶται, ἥ τε αἰδὶος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης,
ὥστε καὶ ἐν γῇ, καὶ ἐν ἀέρι, καὶ ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐν
ὑδατι, καὶ ἐν νυκτὶ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς E
ὀρωμένοις ἐναργῇ λαμβάνειν ἡμᾶς τοῦ εὐεργέτου

τὰ ὑπομνήματα. Οὕτε γὰρ ἁμαρτίαις καιρὸν τὸ να
δῶσομεν, οὔτε τῷ ἐγὼσῶ τοπον ἐν ταῖς καρδίαις
ἡμῶν καταλείβομεν, διὰ τῆς συνεχοῦς μνήμης ἔνοι-
κον ἔχοντες ἑαυτῶν τὸν Θεόν ὃ πᾶσα δοξα, καὶ
προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

33
Λ

ΟΜΙΛΙΑ Δ΄.

Περὶ συναγωγῆς τῶν ὑδάτων.

Εἰσὶ τινες πόλεις παντοδαποῖς θεάμασι θαυμα-
τοπαιῶν ἀπὸ βαθέος ὄρθρου μέχρι ἐσπέρας αὐτῆς
ἐστιῶσαι τὰς ὄψεις. Καὶ μέντοι καὶ μελῶν τι-
νων κεκλασμένων καὶ διεφθαρμένων καὶ παντάπασι
πολλὴν ἀκολασίαν ταῖς ψυχαῖς ἐντικτόντων ἐπὶ
B πλείστον ἀκούοντες οὐκ ἐμπίμπλονται. Καὶ τοὺς
τοιούτους δῆμους πολλοὶ μακαρίζουσιν, ὅτι τὰς κατ'
ἀγορὰν ἐμπορίας, ἢ τὰς ἐκ τῶν τεχνῶν πρὸς τὸ
ζῆν ἐπινοίας καταλιπόντες, διὰ ῥαθυμίας πάσης
καὶ ἡδονῆς τὸν τεταγμένον ἑαυτοῖς τῆς ζωῆς χρό-
νον διαπερῶσιν, οὐκ εἰδότες, ὅτι ὀρχήστρα εὐθη-
νουμένη θεάμασιν ἀκολάστοις, κοινὸν καὶ δημόσιον
διδασκαλεῖον ἀσελγείας τοῖς συγκαθημένοις ἐστί,
καὶ τὰ παναρμόνια τῶν αὐλῶν μέλη καὶ ᾄσματα
πορνικὰ, ἐγκαθεζόμενα ταῖς τῶν ἀκουσάντων
ψυχαῖς, οὐδὲν ἕτερον ἢ πάντας ἀσχημονεῖν ἀναπεί-

θει, τὰ τῶν κιθαριστῶν ἢ τὰ τῶν αὐλητῶν κρού-
 C ματα μιμουμένους. Ἦδη δέ τινες τῶν ἵππομα-
 νούντων, καὶ ὄναρ ὑπὲρ τῶν ἵππων μάχονται, ἄρ-
 ματα μεταζευγνύντες καὶ ἑνιόχους μετατιθέντες,
 καὶ ὅλως τῆς μεθήμερινῆς ἀφροσύνης αὐτὸς ἐν ταῖς
 καθ' ὕπνον φαντασίαις ἀφίστανται. Ἡμεῖς δὲ ἄρα,
 οὓς ὁ Κύριος, ὁ μέγας θυματοποιὸς καὶ τεχνίτης,
 ἐπὶ τὴν ἐπίδειξιν συνεκάλεσε τῶν οἰκείων ἔργων,
 ἀποκαμούμεθα πρὸς τὴν θεάν, ἡ ἀποκνήσομεν
 πρὸς τὴν ἀκρόασιν τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος;
 Ἄλλ' οὐχὶ τὸ μέγα τοῦτο καὶ ποικίλον τῆς θείας
 δημιουργίας ἐργαστήριον περιπτάντες, καὶ πρὸς
 τοὺς ἄνω χρόνους ἐπανελθόντες τῇ διανοίᾳ ἕκα-
 D στος, ὁψόμεθα τὴν διακόσμησιν τοῦ παντός; οὐ-
 ρανὸν μὲν ἰστάμενον, κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον,
 ὥσει καμάραν· γῆν δὲ, τὴν ἀπειρον μεγέθει καὶ
 βάρει, αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς ἐδραζομένην· ἀέρα κε-
 χυμένον μαλακὸν καὶ ὑγρὸν τῇ φύσει, οἰκείαν μὲν
 καὶ διηνεχῇ τροφὴν τοῖς ἀναπνέουσι παρεχόμενον,
 ὑπείκοντα δὲ καὶ περισχιζόμενον τοῖς κινουμένοις
 δι' ἀπαλότητα, ὥς μηδὲν ἐμποδίων εἶναι παρ' αὐ-
 τοῦ τοῖς ὁρμῶσιν, αἰετὸς πρὸς τὸ κατόπιν τῶν τεμνόν-
 των αὐτὸν ἂν ἀντιπερισταμένου βραδίως καὶ περιβ-
 ρέοντος. Ὅλος δὲ φύσιν τοῦ τε τροφίμου καὶ τοῦ
 κατὰ τὰς ἄλλας χρείας ἡμῖν εὐτρεπισθέντος, καὶ E
 τὴν εὐταχτον τούτου πρὸς τοὺς ἀφωρισμένους τό-
 πους συναγωγὴν, ἐκ τῶν ἀρτίως ἡμῖν ἀνεγνωσμέ-
 νων κατόψει.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, συναχθήτω τὸ ὕδωρ τοῦ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς συναγωγὴν ἑμὴν, καὶ ὀφθήτω ἡ ξηρά. Καὶ ἐγένετο οὕτως, καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, καὶ ὤφθη ἡ ξηρά. Καὶ ἐκκλυσεν ὁ Θεὸς τὴν ξηρὰν, γῆν, καὶ τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας. Ποσα μοι πράγματα παρῖγες ἐν τοῖς κατόπιν λόγοις, ἀπαιτῶν τὴν αἰτίαν πῶς ἀόρατος ἡ γῆ, παντὶ σωματι φυσικῶς χροῖματος συμπαρόντος, παντὸς δὲ χροῖματος αἰσθητοῦ τῇ δράσει καθεστηκότες; Καὶ τάχα σοὶ οὐκ ἐδόκει αὐτάρκως ἔχειν τὰ εἰρημένα, ὅτι πρὸς ἡμᾶς τὸ ἀόρατον, οὐ πρὸς τὴν οὐσίαν ἡ εἰρητο, διὰ τὴν τοῦ ὕδατος ἐπιπροσθήσιν, ὃ τότε τὴν γῆν πᾶσαν περιεκαλυπτεν. Ἰσοῦ νῦν ἄκουε αὐτῆς ἐαυτὴν τῆς Γραφῆς φανερύσης. Συναχθήτω τὰ ὕδατα, καὶ ὀφθήτω ἡ ξηρά. Συνελεχεται τὰ παραπετασμάτα, ἵνα ἐμφανὲς γένηται ἡ τέως μὴ ὁρωμένη. Ἰσως δ' ἂν τις κάκεινο πρὸς τούτοις ἐπιζήτῃσι. Πρῶτον μὲν, διὰ τί ὁ κατὰ φύσιν ὑπαρχει τῷ ὕδατι φερεσθαι πρὸς τὸ κάταντες, τοῦτο ἐπὶ το προσταγμα τοῦ δημιουργοῦ ὁ λόγος ἀναγεῖ; Ἔως μὲν γὰρ ἂν ἐπὶ τοῦ ἰσοπέδου κείμενον τύχη τὸ ὕδωρ, στάσιμόν ἐστιν, οὐκ ἔχων ὅπου μεταρρῶνῃ· ἐπειδὴν δὲ τινος πρηνοῦς λάβηται, εὐθὺς ὁρμήσαντος τοῦ προαγοντος, τὸ συνεχὲς αὐτῷ τὴν βᾶσιν τοῦ κινηθέντος ἐπιλαμβάνει, καὶ τὴν ἐκείνου τὸ ἐρεπομενον· καὶ οὕτως ὑπεκφεύγει μὲν αἰεὶ το προάγον, ἐπιωθεί δὲ το ἐπερ-

ρόμενον· καὶ τοσούτῳ ὀξύτερα ἢ φορὰ γίνεται, ὅ-
 σῳπερ ἂν καὶ το βάρος ἢ πλείον τοῦ καταφερο-
 μένου, καὶ τὸ χωρίον κοιλοτερον, πρὸς δὲ ἡ ἐπίρ-
 ρυσις. Εἰ οὖν οὕτω πέφυκε το ὕδωρ, παρέλκοι ἂν
 τὸ πρόσταγμα τὸ κελεῖν συναγθῆναι εἰς συνα-
 γωγὴν μίαν. Ἐμελλε γὰρ πάντως, διὰ τὸ κα-
 τάρροπον τῆς φύσεως, ἐπὶ τὴν πάντων κοιλοτέραν
 χώραν αὐτομάτως συνδίδεσθαι, καὶ μὴ πρότερον
 στήσεσθαι πρὶν ὁμαλισθῆναι τὰ νῦτα. Οὐδὲν γὰρ
 οὕτω χωρίον ἰσόπεδον, ὥς ἡ τοῦ ὕδατος ἐπιφάνεια.
 Ἐπειτα πῶς, φησὶν, εἰς συναγωγὴν μίαν ἐκελεύ-
 σθη τὰ ὕδατα συνδραμεῖν, ὅπουγε φαίνονται πολλαὶ
 οὔσαι θάλασσαι, καὶ πλείστον ἀλλήλων τῇ θέσει
 διωρισμέναι; Πρὸς μὲν οὖν τὸ πρότερον τῶν ἐπιζη-
 τηθέντων ἐκείνῳ φασιν· ὅτι μάλιστα μὲν σὺ μετὰ
 τὸ πρόσταγμα τὸ δεσποτικὸν ἐπέγνωνς τοῦ ὕδατος
 τὰς κινήσεις, ὅτι ^α τε περιόρεπός ἐστι καὶ ἀστή-
 ρικτον, καὶ πρὸς τὰ πρηνῆ καὶ κοῖλα φέρεται κατὰ
 φύσιν· πρὸ τούτου δὲ, πῶς εἶχε δυνάμειος πρὶν
 αὐτῷ τὸν ἐκ τοῦ προστάγματος τούτου ἐγγενέσθαι
 δρόμον, οὔτε εἶδες αὐτος, οὔτε ἰδοντος ἤκουσας.
 Νόησον γὰρ ὅτι Θεοῦ φωνὴ φύσεώς ἐστι ποιητικὴ,
 καὶ τὸ γινόμενον τότε τῇ κτίσει πρόσταγμα τὴν
 πρὸς τὸ ἐφεξῆς ἀκολουθίαν τοῖς κτιζομένοις παρέ-
 σχετο. Ἡμέρα καὶ νύξ ἅπαξ ἐδγμιουργηθη, καὶ ἐξ
 ἐκείνου καὶ νῦν ἀλλήλας διαδεγόμεναι, καὶ κατ'
 ἰσομοιρίαν διαιρούμεναι τὸν χρόνον οὐκ ἀπολήγουσι.
 Συναγθῆτω τὰ ὕδατα. Ἐκελεύσθη τρέχειν τῶν

ὕδατων ἢ φύσις, καὶ οὐδέποτε κάμνει τῷ προστάγματι ἐκείνῳ κατασπευδομένη διηλεκτῶς. Τοῦτο δὲ λέγω, πρὸς τὴν ῥυτὴν ἀφορῶν τῶν ὑδάτων μοιραν. Τὰ μὲν γὰρ αὐτόματα ρεῖ, ὅλον τὰ κρηναῖα καὶ τὰ ποτάμια· τὰ δὲ συλλογιμαῖά ἐστι καὶ ἀπόρευτα. Ἄλλ' ἐμοὶ νῦν περὶ τῶν ὀρηκτικῶν ὑδάτων ὁ λόγος.

Συναχθήτω τὰ ὕδατα εἰς συναγωγὴν μίαν. Εἴ ποτέ
 35 σοι ἐπὶ κρήνης ἐστῶτι ἀφθονον ὕδωρ ἀναδιδούσης
 A ἔννοια ἐγένετο, τίς ὁ ὥθιον ἐκ τῶν λαγόνων τῆς γῆς
 " τοῦτο τὸ ὕδωρ; τίς ὁ ἐπείγων ἐπὶ τὰ προσω; ποία
 ταμεῖα θύεν προέρχεται; τίς ὁ τοπος ἐφ' ὃν ἐπεί-
 γεται, πῶς καὶ ταῦτα οὐκ ^B ἐκλείπει, κάκεινα οὐκ
 ἀποπέμπλονται; Ταῦτα τῆς πρώτης ἐκείνης φωνῆς
 ἡρτῆται. Ἐκείθεν τοῦ τρέχειν τῷ ὕδατι τὸ ἐνδοσιμον.
 Κατὰ πᾶσαν ἱστορίαν ὑδάτων μέμνησο τῆς πρώτης
 φωνῆς, Συναχθήτω τὰ ὕδατα. Ἐδεῖ δραμεῖν αὐτά,
 ἵνα τὴν οἰκείαν καταλάβῃ χώραν εἴτα γεγόμενα
 ἐν τοῖς ἀφωρισμένοις τόποις, μένειν ἐφ' ἑαυτῶν, καὶ
 μὴ χωρεῖν περαιτέρω. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸν τοῦ
 Ἐκκλησιαστοῦ λόγον, Πάντες οἱ χεῖμαρροι ἐπὶ τὴν
 θάλασσαν πορεύονται, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἐστιν ἐμ-
 πιμπλαμένη. Ἐπειδὴ καὶ τὸ ρεῖν τοῖς ὕδασι διὰ τὸ
 θεῖον πρόσταγμα, καὶ τὸ εἶσω τῶν ὄρων περιγε-
 γράφθαι τὴν θάλασσαν, ἀπο τῆς πρώτης ἐστὶ νομο-
 θεσίς. Συναχθήτω τὰ ὕδατα εἰς συναγωγὴν μίαν.
 Ἵνα μὴ το ἐπιβρεον ὕδωρ τῶν δεχομένων αὐτὸ χω-
 ρίων ὑπερχεόμενον, μετεκβαῖνον αἰὶ καὶ ἄλλα ἐξ ἄλ-
 λων πληροῦν, πᾶσαν κατὰ τὸ συνεχές ἐπικλύσῃ τὴν

ἤπειρον, ἐκελεύσθη συναχθῆναι εἰς συναγωγὴν μίαν. Διὰ τοῦτο μαινομένη πολλάκις ἐξ ἀνέμων ἡ θάλασσα, καὶ εἰς ὕψος μέγιστον διανισταμένη τοῖς κύμασιν, ἐπειδὴν μόνον τῶν αἰγιαλῶν ἀφῆται, εἰς ὄφρ' οὐ διαλύσασα τὴν ὁρμὴν ἐπανῆλθεν. Ἡ ἐμὲ οὐ φοβηθήσεσθε, λέγει Κύριος, τὸν τιθέντα ἄμμον ὄριον τῇ θαλάσῃ, τῷ ἀσθενεστάτῳ πάντων τῇ ψάμμῳ ἢ ταῖς βίαις ἀφόρητος χαλινούται. Ἐπεὶ τί ἐκώλυε τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν πᾶσαν τὴν Αἰγυπτὸν κοιλοτέραν οὔσαν ἑαυτῆς ἐπελθεῖν, καὶ συναφθῆναι τῷ παρακειμένῳ τῇ Αἰγύπτῳ πελάγει, εἰ μὴ τῷ προστάγματι ᾧ πεπεδωμένη τοῦ κτίσαντος; Ὅτι γὰρ ταπεινότερα τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἡ Αἰγυπτὸς, ἔργῳ ἐπεισαν ἡμᾶς οἱ θελήσαντες ἀλλήλοις τὰ πελάγη συνάψαι, τὸ τε Αἰγύπτιον καὶ τὸ Ἰνδικόν, ἐν ᾧ δ ἡ ἐρυθρὰ ἐστὶ θάλασσα Διόπερ ἐπέσπον τὴν ἐπιχείρησιν, ὃ τε πρῶτος ἀρξάμενος Σέσωστρις ὁ Αἰγύπτιος, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα βουλευθεὶς ἐπεξεργάσασθαι Δαρεῖος ὁ Μῆδος. Ταῦτά μοι εἶρηται, ἵνα νοήσωμεν τοῦ προστάγματος τὴν δυνάμιν. Συναχθήτω τὰ ὕδατα εἰς συναγωγὴν μίαν. Τρυτέστιν, ἄλλη ἀπὸ ταύτης μὴ ἀπογεννηθήτω, ἀλλ' ἐν τῇ πρώτῃ συλλογῇ ἀπομεινάτω τὸ συναχθῆναι.

Ἐπειτα ὁ εἰπὼν συναχθῆναι τὰ ὕδατα εἰς συναγωγὴν μίαν, ἔδειξέ σοι, ὅτι πολλὰ ἦν κατὰ πολλοὺς τόπους διηρημένα τὰ ὕδατα. Ἀπὸ γὰρ τῶν ὁρῶν κοιλότητες, φάραγξι βαθύταις ἀπερρήγμεναι, εἶχον τῶν ὑδάτων τὴν συλλογὴν. Ἡ δὲ προσέτι πεδιάς

πολλά τε καὶ ὕπτια οὐδὲν τῶν μεγίστων πελαγῶν
κατὰ τὸ μέγεθος ἀποδέοντα, καὶ αὐλοῖνες μυρίαι,
καὶ αἱ κοιλάδες κατ' ἄλλα καὶ ἄλλα σχήματα κοι-
λαινόμεναι, πάντα ὑδάτων τότε πεπληρωμένα, ἀπε-
κενωθῇ τῷ θεῷ προστάγματι, πρὸς μίαν συναγω-
γὴν τοῦ πανταχόθεν ὕδατος συνελκυσθέντος. Καὶ
μηδεὶς λεγέτω, ὅτι εἴπερ ἦν ὕδωρ ἐπάνω τῆς γῆς,
πάντως πᾶσαι αἱ κοιλότητες, αἱ νῦν τὴν θάλασσαν
ὑποδεξάμεναι, πεπληρωμέναι ὑπῆρχον. Ποῦ τοίνυν
38 ἐμελλον γινεσθαι τῶν ὑδάτων αἱ ^α συλλογαί, προκα-
A τελημμένων τῶν κοίλων; Πρὸς δὲ τοῦτο ἐροῦμεν,
ὅτι τότε καὶ τὰ ἀγγεῖα συγκατεσκευάσθη, ὅτι ἔδει
μίαν σύστασιν ἀποκριθῆναι τὸ ὕδωρ. Οὐ γὰρ ἦν ἡ
ἐξω Γαδεύρων θάλασσα· οὐδὲ τὸ μέγα ἐκεῖνο καὶ
ἀτόλμητον πλωτῆρσι πέλαγος, τὸ τὴν Βρεττανι-
κὴν νῆσον καὶ τοὺς ἐσπερίους Ἰβήρας περιπτυσ-
σόμενον· ἀλλὰ τότε τῆς εὐρυχωρίας τῷ προστά-
γματι τοῦ Θεοῦ δημιουργηθείσης, ἐπ' αὐτὴν συν-
εδοῦθη τῶν ὑδάτων τὰ πλήθη. Πρὸς δὲ τὸ, ὅτι ὑπε-
ναντίως ἔχει τῇ πείρᾳ ὃ τῆς παρ' ἡμῖν κοσμο-
ποιίας λόγος (οὐ γὰρ εἰς μίαν συναγωγὴν ὑδάτων τὸ
B ὕδωρ ἅπαν φαίνεται συνδραμόν), πολλὰ μὲν ἐστὶν
εἰπεῖν, καὶ πᾶσιν αὐτόθεν γνωριμα. Μήποτε δὲ καὶ
τὸ διαμάχεσθαι τοῖς τοιοῦτοις γελοῖον. Οὐ δὴπου
γὰρ καὶ τὰ τελματιαῖα, καὶ τὰ ἐξ ὀμβρῶν συνα-
θροιζόμενα προφέρειν ἡμῖν ὀφείλουσι, καὶ διὰ
τούτων τὸν λόγον ἡμῶν ἐλπίσχειν οἴεσθαι; Ἀλλὰ τὴν
μεγίστην καὶ τελεωτάτην συνδρομὴν τῶν ὑδά-

των ὀνομασε συναχυνὴν μίαν. Καὶ γὰρ τὰ φρέατα συναγωγαὶ ὕδατιων εἰτ. χειροποίητοι, ἐπὶ το κοίλυν-
 θέν τῆς γῆς τῆς ἐνεσπαρμένης νοτίδος ἐπιφρεου-
 σης. Οὐ ταῖνον τὰ τυροντα τῶν ὕδατιων ἀθροισμα-
 C τα· ἡ τῆς συναγωγῆς ἐμφαίνει προσγγορια, ἀλλὰ
 τὴν ἐξεχουσαν καὶ μεγίστην, ἐν ἧ πάν το στο-
 χειον ἀθροον διαδεικνυται. Ὡσπερ γὰρ το πῦρ καὶ
 εἰς μικρά κατακεκερματισμένον ἐστὶν ἐπὶ τῆς ὧδε
 χρείας, καὶ ἀθρόον ἐπὶ τοῦ αἰθέρος κέχυται· καὶ
 ὁ ἀήρ διχρῆται μὲν καὶ κατὰ μικρά, καὶ ἀθρό-
 ως δὲ τον περίγειον ἐκπεριεῖληφε τόπον· οὕτω
 καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος, εἰ καὶ μικραί τινές εἰσι διτ-
 ρημέναι συστάσεις, ἀλλὰ μία γέ ἐστι συναγω-
 γή ἡ τὸ ὅλον στοιχεῖον τῶν λοιπῶν ἀποκρίνουσα.
 Αἱ μὲν γὰρ λίμναι, αἶ τε κατὰ τὰ μέρη τῆς
 ἄρχτου, καὶ ὄσαι περὶ τὸν Ἑλληνικόν εἰσι τόπον,
 τὴν τε Μακεδονίαν, καὶ τὴν Βιθυνῶν χώραν, καὶ τὴν
 Παλαιστινῶν κατέχουσαι, συναγωγαί εἰσι δη- D
 λονότι· ἀλλὰ νῦν περὶ τῆς μεγίστης ἀπασῶν καὶ
 τοῦ μεγέθει τῆς γῆς παρισυμμένης ὁ λόγος. Ἄς
 πληθος μὲν ἔχειν ὕδατος οὐδεὶς ἀντερεῖ· οὐ μὲν θα-
 λάσσας γε ἂν τις αὐτάς κατὰ τὸν εἰκότα λόγον προσ-
 εἶποι· οὐδ' ἂν ὅτι μάλιστα τὸ ἄλμυρόν καὶ γεῶδές
 τινες παραπλήσιον ἔχωσι τῇ μεγάλῃ θαλάσσῃ, ὥς
 ἦ τε Ἀσφαλτίτις λίμνη ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἡ
 Σερβωνίτις ἡ μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Παλαιστίνης
 τὴν Ἀραβικὴν ἔρημον παρατείνουσα. Λίμναι γάρ
 εἰσιν αὗται, θάλασσα δὲ μία, ὥς οἱ τὴν γῆν περιο-

δεύσαντες ἱστοροῦσιν· Εἰ καὶ τὴν Ὑρκανίαν οἶονταί· Ε-
 τινες, καὶ τὴν Κασπίαν περιγεγραφθαι καθ' ἑαυ-
 τὰς· ἀλλ' ἐγέ τι γρηταῖς τῶν ἱστοροσάντων προσ-
 ἔγειν γεωγραφίαις, συντέτρηνται πρὸς ἀλλήλας, καὶ
 πρὸς τὴν μεγίστην θάλασσαν ἅπασαι συναναστό-
 μωνται. Ὡς καὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν φασὶ πρὸς
 τὴν ἐπέκεινα Γαδείρων συνάπτεσθαι. Πῶς οὖν,
 φησὶν, ὁ Θεὸς τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε
 θαλάσσας; Ὅτι συνέδραμε μὲν εἰς συναγωγὴν μίαν
 τὰ ὕδατα· τὰ δὲ συστήματα τῶν ὑδάτων, τουτέστι,
 τοὺς κόλπους τοὺς κατ' ἴδιον σχῆμα ὑπὸ τῆς περι-
 κειμένης γῆς ἀποληφθέντας, θαλάσσας ὁ Κύριος
 προσηγορεῖσι. Θάλασσα βόρειος, θάλασσα νότιος,
 ἑῷα θαλασσα, καὶ ἐτπερία παλιν ἑτέρα. Καὶ ὀνό-
 ματα τῶν πελαγῶν ἰδιάζοντα· πόντος Εὐξείνιος, καὶ 87
 Ὑπὸ ποντίς, Ἑλλήσποντος, Αἰγαῖος, καὶ Ἰώνιος, ^Α
 Σαρδονικὸν πέλαγος καὶ Σικελικὸν, καὶ Τυρρῆνικὸν
 ἕτερον. Καὶ μυρία γε ὀνόματα πελαγῶν, ἃ μακρὸν
 ἂν εἴη ὡς καὶ ἀπειροκαλίας μεστὸν δι' ἀκρι-
 βείας ἀπαριθμήσασθαι. Διὰ τοῦτο ὠνόμασεν ὁ Θεὸς
 τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων θαλάσσας. Ἄλλ' εἰς
 τοῦτο μὲν ἡμᾶς ἐξήνεγκεν ἡ ἀκολουθία τοῦ λό-
 γου, ἡμεῖς δὲ πρὸς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπανέλθωμεν.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, συναχθήτω τὰ ὕδατα εἰς
 συναγωγὴν μίαν, καὶ ὀφθήτω ἡ ξηρά. Οὐκ εἶπε,
 καὶ ὀφθήτω ἡ γῆ, ἵνα μὴ πάλιν αὐτὴν ἀκατάσκευον· ^Β
 ἐπιδείξῃ, πληρώδῃ οὖσαν, καὶ ἀναμεμιγμένην τῷ
 ὕδατι, οὕτω τὴν οἰκίαν ἀπολαβοῦσαν μορφὴν οὐδὲ

δύνανται Ὅμοῦ δὲ, ἵνα μὴ τῷ ἥλιῳ τὴν τοῦ ἀνα-
 ξηραίνεσθαι τὴν γῆν αἰτίαν προσθῶμεν, πρεσβυτεραν
 τῆς τοῦ ἡλίου γενέσεως τὴν ξηρότητα τῆς γῆς ὁ
 δημιουργὸς παρεσκεύασεν. Εἰσπίπτει δὲ τῇ ἐννοίᾳ
 τῶν γεγραμμένων, ὅτι οὐ μόνον τὸ πλεονάζον
 ὕδωρ ἀπερύθη τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀνελέμικτο
 αὐτῇ διὰ βαθύς, καὶ τοῦτο ἐπεξήλθε τῷ ἀπαραι-
 τήτῳ προσταγματι τοῦ Δεσποτοῦ πεισθέν. Καὶ
 ἐγένετο οὕτως Ἀρκούσα αὕτη ἡ ἐπαγωγὴ πρὸς τὸ
 C δειξάει εἰς ἔργον ἐλπίσσαν τοῦ δημιουργοῦ τὴν
 φωνήν. Πρόκειται δὲ ἐν πολλοῖς τῶν αντιγράφων,
 Καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ἐποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς
 τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, καὶ ὠφθη ἡ ξηρὰ ἅπερ οὔτε
 τινὲς τῶν λοιπῶν ἐκδεδωκασιν ἐρμηνείων, οὔτε ἡ
 γρηῃσις τῶν Ἑβραίων ἔχουσιν φαίνεται. Καὶ γὰρ
 τῇ ὄντι παρέλκει μετὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ, ὅτι
 Ἐγένετο οὕτως, ἡ τῶν αὐτῶν πάλιν ἐπεκδιήγησις.
 Τὰ τοίνυν ἀκριβῆ τῶν αντιγραφῶν ὠθέλισται· ὁ δὲ
 ὁ θελὸς, ἀθετήσεως σύμβολον. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς
 τὴν ξηρὰν, γῆν, καὶ τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων
 ἐκάλεσε θαλάσσας. Διὰ τί καὶ ἐν τοῖς κατόπιν
 D εἴρηται, Συναχθήτω τὰ ὕδατα εἰς συναγωγὴν μίαν,
 καὶ ὀφθήτω ἡ ξηρὰ, ἀλλ' οὐχὶ γέγραπται, καὶ
 ὀφθήτω ἡ γῆ; καὶ ἐνταῦθα πάλιν, Ὁφθη ξηρὰ,
 καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὴν ξηρὰν, γῆν; Ὅτι ἡ μὲν
 ξηρὰ τὸ ἰδίωμα ἐστὶ, τὸ οἶονεὶ χαρακτηριστικὸν
 τῆς φύσεως τοῦ ὑποκειμένου, ἡ δὲ γῆ προσηγορία
 τίς ἐστὶ ψιλὴ τοῦ πράγματος. Ὡς γὰρ τὸ λογικὸν

ἰδίον ἐστὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ ἄνθρωπος φωνὴ
 σημαντικὴ ἐστὶ τοῦ ζώου ὃ ὑπάρχει το ἰδίον· οὕτω
 καὶ τὸ ξηρὸν ἰδίον ἐστὶ τῆς γῆς καὶ ἐξαίρετον.
 Ὡς τοίνυν ἰδίως ὑπάρχει το ξηρὸν, τοῦτο ἐπικέκλη-
 ται γῆ· ὥσπερ ὃ ἰδίως προσεστί τὸ χρεμετιστικόν,
 τοῦτο ἐπικέκληται ἵππος. Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῆς γῆς
 ἐστὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων ἕκαστον
 ἰδιάζουσιν καὶ ἀποκεκληρωμένην ἔχει ποιότητα,
 δι' ἧς τῶν τε λοιπῶν ἀποκρίνεται, καὶ αὐτὸ ἕκαστον
 ὁποῖόν ἐστιν ἐπιγινώσκειται. Τὸ μὲν ὕδωρ ἰδίαν
 ποιότητα τὴν ψυχρότητα ἔχει· ὁ δὲ ἀήρ τὴν
 ὑγρότητα· τὸ δὲ πῦρ τὴν θερμότητα. Ἀλλὰ ταῦτα
 μὲν, ὡς πρῶτα στοιχεῖα τῶν συνθέτων κατὰ τὸν
 εἰρημένον τρόπον τῷ λογισμῷ θεωρεῖται, τὰ δὲ ἤδη³⁹
 ἐν σώματι κατατεταγμένα καὶ ὑποπίπτοντα τῇ^Α
 αἰσθήσει, συνεζευγμένας ἔχει τὰς ποιότητας. Καὶ
 οὐδὲν ἀπολελυμένως ἐστὶ μοναχὸν οὐδὲ ἀπλοῦν καὶ
 ἑλικρινές τῶν ὁρωμένων καὶ αἰσθητῶν· ἀλλ' ἡ
 μὲν γῆ ξηρὰ καὶ ψυχρὰ, τὸ δὲ ὕδωρ ὑγρὸν καὶ
 ψυχρὸν, ὁ δὲ ἀήρ θερμὸς καὶ ὑγρὸς, τὸ δὲ πῦρ
 θερμὸν καὶ ξηρὸν. Οὕτω γάρ, διὰ τῆς συζύγου
 ποιότητος, ἡ δύναμις* προέρχεται τοῦ ἀναμιχθῆναι
 ἑκάστῳ πρὸς ἕκαστον· τῷ τε γὰρ γείτονι στοιχείῳ
 διὰ τῆς κοινῆς ποιότητος ἕκαστον ἀνακίρναται,
 καὶ διὰ τῆς πρὸς τὸ σύνεγγυς κοινωνίας τῷ ἀντι-
 κειμένῳ συνάπτεται. Οἶον, ἡ γῆ, ξηρὰ οὕσα καὶ
 ψυχρὰ, ἐνοῦται μὲν τῷ ὕδατι κατὰ τὴν συγγένειαν
 τῆς ψυχρότητος, ἐνοῦται δὲ διὰ τοῦ ὕδατος τῷ ἀέρι·

B

ἐπειδὴ μέσον αὐροτέρων τεταγμένον τοῦ ὕδατος, οἷον εἰ
 χειρῶν δύο ἐπιβολῇ ἑκατέρα ποιότητι τῶν παρακει-
 μένων ἐφάπτεται, τῇ μὲν ψυχρότητι τῆς γῆς, τῇ
 ὑγρότητι δὲ τοῦ αἵματος. Πάλιν ὁ αἶθρ τῇ ἑαυτοῦ
 μεσιτεΐᾳ διαλλακτῆς γίνεται τῆς μαχομένης φύσεως
 ὕδατος καὶ πυρὸς, τῷ ὕδατι μὲν διὰ τῆς ὑγρό-
 τητος, τῇ πυρὶ δὲ διὰ τοῦ θερμοῦ συμπλεκόμενος.
 Τὸ δὲ πῦρ θερμον καὶ ξηρον ὑπάρχον τὴν φύσιν, C
 τῇ μὲν θερμῷ πρὸς τὸν αἶρα συνδείται, τῷ
 ξηρῷ δὲ πάλιν πρὸς τὴν κοινωϊαν τῆς γῆς ἐπα-
 νέρ/εται. Καὶ οὕτω γίνεται κύκλος καὶ γόρος ἐναρ-
 μόνιος, συμφωνούντων πάντων καὶ συστοιχούντων
 ἁλλήλοις. Ὅθεν κυρίως αὐτοῖς καὶ ἡ προσγορία τῶν
 στοιχείων ⁴ ἐφήρμοσται. Ταῦτά μοι εἴρηται παρι-
 στῶντι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὁ Θεὸς τὴν ξηρὰν ἐκάλε-
 σε γῆν, ἀλλ' οὐχὶ τὴν γῆν προσεΐπε ξηράν. Διότι
 τὸ ξηρὸν οὐχὶ τῶν ⁵ ὕστερον προσγινομένων ἐστὶ
 τῇ γῇ, ἀλλὰ τῶν ἐξ ἀρχῆς συμπληρούντων αὐτῆς
 τὴν οὐσίαν. Ἐὰ δὲ αὐτὴν τοῦ εἶναι αἰτίαν παρέχον-
 τα, πρότερα τῇ φύσει τῶν μετὰ ταῦτα προσγινομέ- D
 νων καὶ πρατιμότερα. Ὅστε εἰκότως ἐκ τῶν πρου-
 παρχόντων καὶ πρεσβυτέρων ἐπενοήθη τῇ γῇ τὰ
 γνωρίσματα.

Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλόν. Οὐκ αὐτὸ τοῦτο τερ-
 πνήν τινα ὄψιν θαλάσσης ὁ λόγος ἐνδείκνυται τῷ Θεῷ
 πεφηνέναι. Οὐ γὰρ ὀφθαλμοῖς βλέπει τὰ κάλλη
 τῆς κτίσεως ὁ ποιητῆς, ἀλλὰ τῇ ἀρρήτῳ σοφίᾳ
 θεωρεῖ τὰ γινόμενα. Ἡδὺ μὲν γὰρ θέαμα, λευ-

καινομένη θάλασσα, γαλήνης αὐτὴν σταθερᾶς κατεχούσης· ἡδὺ δὲ καὶ ὅταν πρᾶεῖαις αὖραις τραχυνομένη τὰ νῶτα, πορφύρουσαν χροαν ἢ κυανῇ τοῖς ἑόρῳσι προσβάλλῃ· ὅτε οὐδὲ τύπτει βίαιως τὴν γείτονα χέρσον, ἀλλ' οἷον εἰρηνικαῖς τισιν αὐτὴν περιπλοκαῖς κατασπάζεται. Οὐ μὲν οὕτω καὶ θεῶν οἶεσθαι γρὴ τὴν Γραφὴν εἰρηκέναι καλὴν καὶ ἡδεῖαν οἶφθαι τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἔκει τῷ λόγῳ τῆς ὀημιουργίας κρίνεται. Πρῶτον μὲν, ὅτι πηγὴ τῆς περὶ γῆν ἀπάσης νοτιδὸς ἐστὶ τὸ τῆς θαλάσσης ὕδωρ· τοῦτο μὲν ἐν τοῖς ἀφανέσι ποροῖς διαδιδόμενον, ὡς ἀηλοῦσιν αἱ σωματώδεις τῶν ἡπειρῶν καὶ ὑπαντροί, ὑφ' ἧς ἡ βρωιδῆς διαυλωνίζουσα θάλασσα, ἐπειδὴν σχολιαῖς καὶ οὐ πρὸς τὸ ὄρθιον φερομέναις ἐναποληρῇ διεξοδοῖς, ὑποτοῦ κινοῦντος αὐτὴν πνεύματος ὠθουμένη, φέρεται ἔξω τὴν ἐπιφανείαν διαρρήξασα, καὶ γίνεται πότιμος ἐκ τῆς διηθήσεως τὸ πικρὸν λαθεῖσα. Ἰδὼν δὲ καὶ θερμότερας ἐκ μετάλλων ποιότητος κατὰ τὴν διέξοδον προσλαβοῦσα, ἐκ τῆς αὐτῆς τοῦ κινοῦντος αἰτίας ζέουσα γίνεται, ὡς τὰ πολλὰ, καὶ πυρώδης· ὅπερ πολλαχοῦ μὲν τῶν νήσων, πολλαχοῦ δὲ τῶν παραλίων τόπων ἔξεστιν ἱστορῆσαι. Ὅπου γε καὶ κατὰ τὴν μεσόγειαν, τόποι τινὲς τῶν ποταμίων ὑδάτων γείτονες, ὡς μικρὰ μεγάλους εἰκάσαι, τὰ παραπλήσια πάσχουσι. Πρὸς οὖν τί τοῦτο εἴρηται μοι; Ὅτι πᾶσα ὑπόνομός ἐστιν ἡ γῆ, διὰ πόρων ἀφανῶν ἐκ τῶν ἀρχῶν τῆς θαλάσσης ὑπονοστοῦντος τοῦ ὕδατος.

Καλή τοίνυν ἡ θάλασσα τῷ Θεῷ, καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ βάθει τῆς ἱκμάδος ὑποδρομήν· καλή καὶ διότι ^β ποταμῶν οὕσα δοχεῖον, εἰς ἑαυτὴν τὰ πανταχόθεν καταδέχεται ρεύματα, καὶ μένει τῶν ὕρων εἰσω τῶν ἑαυτῆς· καλή καὶ διότι τοῖς ἀερίοις ὕδασι ἀρχὴ τίς ἐστι καὶ πηγὴ, θαλπομένη μὲν τῇ ἀκτίνι τοῦ ἡλίου, ἀποτιθεμένη δὲ τὸ λεπτόν τοῦ ὕδατος διὰ τῶν ἀτμῶν, ὅπερ ἔλχισθὲν εἰς τὸν ἀνω τόπον, εἴτα καταψυχθὲν διὰ τὸ ὑψηλότερον γενέσθαι τῆς ἀπὸ τοῦ C ἐδάφους ἀναχλάσεως τῶν ἀκτίνων, καὶ ὁμοῦ τῆς ἐκ τοῦ νέφους σκιᾶς τὴν φύξιν ἐπιτεινούσης, βετὸς γίνεται, καὶ πιαίνει τὴν γῆν. Καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀπιστεῖ πάντως τοὺς ὑποκαιομένους λείψητας ἐννοήσας, οἱ πλήρεις ὄντες ὑγροῦ, πολλάκις κενοὶ κατελείφθησαν, εἰς ἀτμὸν παντός τοῦ ἐφομένου διακρίθéntος. Ἀλλὰ καὶ αὐτό ἐστιν ἰδεῖν τὸ τῆς θαλάσσης ἑδωρ παρὰ τῶν ναυτιλομένων ἐφόμενον· οἱ τοὺς ἀτμοὺς ^α σπόγγοις ὑποδεχόμενοι, τὴν χρεῖαν μετρίως ἐν ταῖς ἀναγκαῖς παραμυθοῦνται. Καλή δὲ καὶ ἄλλως παρὰ Θεῷ, ὅτι περισφίγγει τὰς νήσους, ὁμοῦ μὲν κόσμον αὐταῖς, ὁμοῦ δὲ καὶ ἀσφάλειαν παρεχομένη δι' ἑαυτῆς· ἔπειτα καὶ ὅτι τὰς πλείστον ἀλλήλων διεστῶσας ἡπείρους συνάπτει δι' ἑαυτῆς, ἀκώ- Dλυτον τοῖς ναυτιλλομένοις τὴν ἐπιμιξίαν παρεχομένη· δι' ὧν καὶ ἱστορίας τῶν ἀγνοουμένων χαρίζεται, καὶ πλούτου προξενος ἐμπόροις γίνεται, καὶ τὰς τοῦ βίου χρεῖας ἐπανορθοῦται ῥαδίως, ἐξαγωγὴν μὲν τῶν περιττῶν τοῖς εὐθηνουμένοις πα-

ρεγομένη, ἐπανορθωσιν δὲ τοῦ λείποντος χαρίζο-
μένη τοῖς ἐνδεέσι. Καὶ πόθεν ἐμοὶ ὅλον ἰδεῖν μετὰ
ἀκριθείας τῆς θαλάσσης τὸ κάλλος, ὅσον τῷ
ὀφθαλμῷ τοῦ ποιήσαντος κατεφάνη, Εἰ δὲ θάλασσα
καλὴ καὶ ἐπαινετὴ τῷ Θεῷ, πῶς οὐ γι' καλλίων
ἐκκλησίας τοιαύτης σύλλογος, ἐν ᾗ συμμιγῆς ἦ/ος, Ε
οἷον τινος κύματος ἡϊόνι προσφερομένου, ἀνδρῶν
καὶ γυναικῶν καὶ νηπίων, κατὰ τὰς προς τὸν Θεον
ἐμῶν δεήσεις, ἐκπέμπεται. Γαλήνη δὲ βαθεῖα
ἀσάλευτον αὐτὴν διασωζει, τῶν πνευμάτων τῆς
πονηρίας ταραῖσαι αὐτὴν τοῖς αἰρετικοῖς λόγοις μὴ
δυνηθέντων. Γένοισθε οὖν ἄξιοι τῆς ἀποδοχῆς τοῦ
Κυρίου, τὴν εὐταξίαν ταύτην ἐπὶ τὸ εὐπρεπέστα-
τον διασώσαντες, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ
ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ε΄.

40
Α

Περὶ βλαστήσεως γῆς.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην
χόρτου, σπείρον σπέρμα κατὰ γένος, καὶ ξύλον
κάρπιμον ποιοῦν καρπὸν κατὰ γένος, οὗ τὸ σπέρμα
αὐτοῦ ἐν αὐτῷ. Ἀκολουθῶς μετὰ τὸ ἀναπαύσασθαι
τὴν γῆν ἀποσκευασαμένην τὸ βάρος τοῦ ὕδατος, τὸ
πρόσταγμα αὐτῇ γέγονε βλαστῆσαι πρῶτον βοτάνην,

- Β ἔπειτα ξύλον· ὅπερ ἔτι καὶ νῦν ὁρῶμεν γινόμενον. Ἡ γὰρ τότε φωνή, καὶ τὸ πρῶτον ἐκείνο πρόσταγμα, ὅον νόμος τις ἐγένετο φύσεως, καὶ ἐναπέμεινε τῇ γῇ, τὴν τοῦ γεννᾶν αὐτῇ καὶ καρποφορεῖν δύναμιν εἰς τὸ ἐξῆς παρεχόμενος. Βλαστησάτω ἡ γῇ. Πρῶτόν ἐστιν ἐν τῇ γενέσει τῶν φυομένων ἡ βλάστησις· ἔπειτα, θίαν προκύβη μικρὸν τὰ βλαστήματα, βοτάνη γίνεται· εἴτ' ἐπειδὴν αὐξηθῇ, χόρτος ἐστὶ, κατὰ μικρὸν διαθρουμένων τῶν φυομένων, καὶ μέχρι τῆς ἐπὶ τὸ σπέρμα τελειώσεως προκόντων. Τὸ γὰρ γλοερὸν καὶ ποῶζον παραπλήσιόν ἐστιν ἀπάντων. Βλαστησάτω ἡ γῇ βοτάνην χόρτου. Καθ' ἑαυτὴν ἡ γῇ προφερέτω τὴν βλάστησιν, οὐδεμιᾶς συνεργείας ἐτέρωθεν δεομένη.
- Γ Ἐπειδὴ τινες οἰοῦνται τὸν ἥλιον αἰτίον εἶναι τῶν ἀπὸ τῆς γῆς φυομένων, τῇ ὁλητῇ τοῦ θερμοῦ πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τὴν ἐκ τοῦ βάθους δύναμιν ἐπισπώμενον, διὰ τοῦτο πρεσβυτέρα τοῦ ἡλίου ἢ περὶ γῆν διακόσμησις· ἵνα καὶ τοῦ προσκυνεῖν τὸν ἥλιον, ὡς αὐτὸν τὴν αἰτίαν τῆς ζωῆς παρεχόμενον, οἱ πεπλανημένοι παύσωνται. Ἐὰν ἄρα πεισθῶσιν, ὅτι πρὸ τῆς ἐκείνου γενέσεως τὰ περὶ τὴν γῆν πάντα διακεκόσμητο, καὶ τοῦ ἀμέτρου περὶ αὐτὸν θαύματος καθυφῶσιν, ἐνθυμηθέντες ὅτι χόρτου καὶ βοτάνης
- Δ νεώτερός ἐστι κατὰ τὴν γένεσιν. Ἄρα οὖν τοῖς μὲν βοσκήμασιν ἡ τροφὴ προαπετέθη, τὸ δὲ ἡμέτερον οὐδεμιᾶς ἐφάνη προνοίας ἄξιον; Ἀλλὰ μάλιστα μὲν βουσί καὶ ἱπκαῖς τὸν χιλὸν προαποθέμενος,

σοὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀπόλαυσιν παρασκευάζει. Ὁ γὰρ τὰ κτήνιά σου διατρέφων, τὴν σὴν συναυξοῖ τοῦ βίου κατασκευήν. Ἐπειτα, ἡ τῶν σπερμάτων γενεσίς τί ἄλλο ἐστὶ, καὶ οὐχὶ τῆς σῆς διαγωγῆς παρασκευή; πρὸς τῷ πολλὰ τῶν ἐν πόαις ἐτι καὶ λαχάνοις ὄντων, τροφήν ὁ ἀνθρώπων ἐπάρχειν.

Βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπεῖρον σπέρμα, φησὶ, κατὰ γένος. Ὡστε καὶ τι γένος βοτάνης ἑτέροις διαφέρει, καὶ κείνων τὸ κέρδος πρὸς ἡμᾶς ἐπανέρχεται, καὶ ἡμῖν ἡ χρῆσις τῶν σπερμάτων ἀφώρισται. ὥστε εἶναι τὸν νοῦν τῶν εἰρημένων τοιοῦτον, Βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, καὶ σπέρμα σπεῖρον κατὰ γένος. Οὕτω γὰρ καὶ τὸ τῆς λέξεως ἀκολουθοῦν ἀποκαταστήναι δυνήσεται, ἀκα-⁴¹ταλλήλως νῦν τῆς συντάξεως ἔχειν δοκούσης, καὶ τὸ ἀναγκαῖον τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως οἰκονομουμένων διασωθήσεται. Πρῶτον μὲν γὰρ βλάστησις, εἴτα χλοή, εἴτα χόρτου αὔξεις, εἴτα ὁ ἀπαρτισμὸς τῶν αὐξομένων διὰ τοῦ σπέρματος. Πῶς οὖν, φασί, πάντα εἶναι τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα σπερματικά ὁ λόγος ἐνδείκνυται, ὅπου γε οὔτε κάλαμος, οὔτε ἄγρωστις, οὔτε ἡ μίνθη, οὐ πρόκος, οὐ σκόρο-^Αδον, οὐ βρύτομον, οὐδ' ἄλλα μυρία γένη φυτῶν σπερματίζοντα φαίνεται; Πρὸς δὲ τοῦτό φαμεν, ὅτι πολλὰ τῶν φυομένων ἐκ τῆς γῆς ἐπὶ τοῦ πυθμένος^Β καὶ τῆς ῥίζης ἔχει τὴν δύναμιν τῶν σπερμάτων. Ὡς περ ὁ κάλαμος, μετὰ τὴν ἐπέτειον αὔξῃσιν, ἀπὸ τῆς ῥίζης ἀφίησιν τινα προβολήν, σπέρματος

λόγον ἔχουσιν, πρὸς το μέλλον. Τοῦτο δὲ ποιεῖ καὶ
 ἄλλα μυρία, ὅσα διὰ γῆς νεμεσιμένα ἐν ταῖς βίξαις
 τὴν διαδοχὴν κέχτηται. Ὅστε παντός ἐστιν ἀληθέστε-
 ρον τὸ, ἐκάστω τῶν φρομένων ἢ σπέρμα εἶναι, ἢ
 δύναμιν τινα σπερματικὴν ἐνυπαρ/ειν. Καὶ τοῦτο
 ἐστὶ τὸ, Κατὰ γένος. Οὐ γάρ ἡ προβολὴ τοῦ καλά-
 μου ἐλαίας ἐστὶ ποιητικὴ, ἀλλὰ ἐκ καλάμου μὲν
 ἕτερος κάλαμος, ἐκ δὲ τῶν σπερμάτων τὰ συγγενῆ
 τοῖς καταβληθεῖσιν ἀποβλαστάνει. Καὶ οὕτω τὸ ἐν
 τῇ πρώτῃ γενέσει προβληθὲν παρὰ τῆς γῆς, μέχρι
 νῦν διασώζεται, τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς διαδοχῆς φυλασ-
 σόμενος τοῦ γένους. Βλαστῆσάτω ἡ γῆ. Νόησόν
 μοι ἐκ μικρᾶς φωνῆς, καὶ προστάγματος οὕτω
 βραχέος, τὴν κατεφυγμένην καὶ ἄγονον ὠδίνουσαν
 αἰσρόως καὶ πρὸς καρπογονίαν συγχινουμένην, ὥσπερ
 τινὰ σκυῖρωπὴν καὶ πενθήρη ἀπερρίψαν περιβο-
 λήν, μεταμφεινυμένην τὴν φαίδροτέραν καὶ τοῖς
 οἰκείοις κόσμοις ἀγαλλομένην, καὶ τὰ μυρία γένη τῶν
 φρομένων προβαλλούσαν. Βούλομαί σοι σφοδρότερον
 τῆς κτισεως ἐνιδρυνηθῆναι τὸ θαῦμα, ἢν ὅπου περ
 D ἂν εὐρεθῆς, καὶ ὁποῖω δῆποτε γένηι τῶν φρομένων
 παραστῆς, ἐναργῇ λαμβάνης τοῦ ποιήσαντος τὴν
 ἐπόμνησιν. Πρῶτον μὲν οὐκ ἔστιν ἰδῆς βοτάνην
 χορτοῦ καὶ ἄνθος, εἰς ἐννοίαν ἔρχου τῆς ἀνθρωπίνης
 φύσεως, μεμνήμενος τῆς εἰκονος τοῦ σοφοῦ Ἡσαίου.
 ὅτι Πᾶσα σὰρξ ὡς χορτός, καὶ πᾶσα ὁδὸς ἀνθρώπου
 ὡς ἄνθος χορτοῦ. Το γὰρ ὀλιγοχρόνιον τῆς ζωῆς, καὶ
 τὸ ἐν ὀλίγῳ περιχαρὲς καὶ ἱλαρὸν τῆς ἀνθρωπίνης

εὐημερίας, καιριωτάτης παρὰ τῷ προφήτῃ τετύχῃ κε
 τῆς εἰκόνης. Σήμερον εὐθαλῆς τῷ σωματι, κατα-
 Ε σεσαρχωμένος ὑπὸ τρυφῆς, ἐπανθοῦσαν ἔχων τὴν
 εὐχροίαν ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀκμῆς, σφριγῶν
 καὶ σύντονος, καὶ ἀνυπόστατος τὴν ὁρμήν, αὐρίον
 δ' αὐτὸς οὗτος ἐλκεῖνος, ἢ τῷ χρόνῳ μαρανθείς, ἢ
 νόσῳ διαλυθείς. Ὁ δεινὰ περίβλεπτος ἐπὶ χρημάτων
 περιουσία· καὶ πλῆθος περὶ αὐτὸν κολάκων· δορυ-
 φορία φίλων προσποιητῶν τὴν ἀπ' αὐτοῦ χάριν
 θηρεύοντων· πλῆθος συγγενείας, καὶ ταύτης κατε-
 σχηματισμένης· ἑσμός τῶν ἐφεπομένων μυρίος τῶν
 τε ἐπὶ σιτίων καὶ τῶν κατὰ τὰς χρεῖας αὐτοῦ προσ-
 εδρευόντων, οὓς καὶ προῖων καὶ παλιν ἐπανιῶν ἐπι-
 συρόμενος ἐκίφθονός ἐστι τοῖς ἐντυγχάνουσι. Πρόσθε
 τῷ πλούτῳ καὶ πολιτικὴν τινα δυναστείαν, ἢ καὶ
 42 τὰς ἐκ βασιλέων τιμὰς· ἢ ἐθνῶν ἐπιμελείαν· ἢ
 Α στρατοπέδων ἡγεμονίαν· τὸν κήρυκα μέγα βοῶντα
 πρὸ αὐτοῦ· τοὺς ῥαβδούχους ἐνθεν καὶ ἐνθεν βαρυ-
 τάτην κατάπληξιν τοῖς ἀρχομένοις ἐμβάλλοντας τὰς
 πληγὰς· τὰς δημεύσεις· τὰς * ἀπαγωγὰς· τὰ δεσμο-
 τήρια, ἐξ ὧν ἀφόρητος δὲ παρὰ τῶν ὑποχειρίων
 συναθροίζεται φόβος. Καὶ τί μετὰ τοῦτο, Μία νύξ,
 ἢ πυρετός εἷς, ἢ πλευριτις, ἢ περὶ πνευμονία, ἀνάρ-
 παστον ἐξ ἀνθρώπων ἀπαγούσα τὸν ἄνθρωπον οἴχε-
 ται, πᾶσαν τὴν κατ' αὐτὸν σκηνὴν ἐξαπίνης ἀπο-
 γυμνώσασα, καὶ ἡ δοξα ἐκείνη ὥσπερ ἐνύπνιον
 ἀπηλέγχθη. Ὡστε^β ἐπιτέτευκται τῷ προφήτῃ ἢ πρὸς
 τὸ ἀδρανέστατον ἄνθος ὁμοίωσις τῆς ἀνθρωπίνης
 δόξης.

Β Βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπείρον
 σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα. Ἔτι καὶ νῦν
 ἡ τάξις τῶν φυομένων μαρτυρεῖ τῇ πρώτῃ διακο-
 σμήσει. Ἡ γὰρ βλάστησις καθηγείται πάσης βοτάνης
 καὶ πάσης πόας. Εἴτε γὰρ ἀπὸ ρίζης ἐκοῖδοται τι
 ἐκ τῆς κάτωθεν προβαλῆς, ὡς χρόκος καὶ ἄγρωστις,
 ἀναβλαστῆσαι δεῖ καὶ ἐπὶ τὸ ἔξω προκύψαι· εἴτε
 ἀπὸ σπέρματος, καὶ οὕτως ἀνάγκη πρῶτον βλάστη-
 σιν, εἴτα βοτάνην γενέσθαι, εἴτα χόρτον χλοάζοντα,
 εἴτα τὸν καρπὸν ἐπὶ ξηρᾶς ἤδη καὶ παχείας τῆς
 καλάμης ἀδρυνόμενον. Βλαστησάτω ἡ γῆ βοτά- C
 νην χόρτου. Ὅταν εἰς γῆν καταπέσῃ τὸ σπέρμα
 συμμετρῶς νοτίδος καὶ θέρμης ἔχουσιν, χαῦνον
 γενόμενον καὶ πολύπορον, τῆς παρτακείμενης γῆς
 περιδραξάμενον, τὰ οἰκεία καὶ σύμφυλα πρὸς ἑαυτὸ
 ἐπισπᾶται. Ἐμπίπτοντα δὲ τοῖς πόροις καὶ περιο-
 λισθαίνοντα τῆς γῆς τὰ λεπτότατα μόρια, ἐπὶ πλέον
 ἀνευρύνει τοὺς ὕγκους αὐτοῦ· ὥστε ριζοῦσθαι μὲν
 εἰς τὸ κάτω, ἐπὶ τὸ ἄνω δὲ προκύπτειν ἰσαριθμῶν
 ταῖς ρίζαις τῶν καλάμων προβαλλομένων· θαλπο-
 μένου δὲ αἰεὶ τοῦ βλαστήματος, συρομένην διὰ τῶν
 ριζῶν τὴν νοτίδα, τῇ ὅλῃ τοῦ θερμοῦ συνεπά-
 γεσθαι τοῦ τροφίμου τῆς γῆς ὅσον μέτριον, καὶ
 τοῦτο καταμερίζειν εἰς καλάμην καὶ φλοιὸν καὶ D
 τὰς θήκας τοῦ σίτου, καὶ αὐτὸν τὸν σίτον καὶ τοὺς
 ἀνθρώπους· καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν τῆς αὐξήσεως
 γινομένης, ἐπὶ τὸ οἰκεῖον μέτρον ἕκαστον τῶν
 φυομένων ἀποκαθίστασθαι, εἴτε τι τῶν σιτηρῶν, εἴτε

τῶν χειροπῶν, εἴτε τῶν λαχανωδῶν ἢ φρυγανικῶν τυγχάνοι. Εἷς χόρτος καὶ μία βοτάνη ἐξαρκεῖ τὴν διάνοιάν σου πᾶσαν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἐξεργασαμένης αὐτὰ τέγνης ἀπασχολῆσαι· πῶς γόνασι διαζώννυται ἡ καλάμη τοῦ σίτου, ἵνα ὥσπερ σύνδεσμοὶ τινες ραδίως τὸ βάρος τῶν ἀσταχύων φέρωσιν, ὅταν πλήρεις ὄντες καρπῶν πρὸς τὴν γῆν κατακλίνωνται. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν βρόμμος διόλου κενός, Ε ἅτε μηδενὶ τὴν κεφαλὴν βαρυνόμενος· τὸν δὲ σίτον τοῖς συνδέσμοις τούτοις ἡ φύσις κατησφαλίσατο. Ἐν θήκῃ δὲ τὸν κόκκον ἀποθεμένῃ, ὥς μὴ εὐδιάρπαστον εἶναι τοῖς σπερμολόγοις· εἴτι καὶ τῇ προβολῇ τῶν ἀνθερίκων οἷον ἀκίσιν τὰς ἐκ τῶν μικρῶν ζώων ἀφίστησι βλάβας.

Τί εἶπω; τί σιωπήσω; Ἐν πλουσίοις τῆς κτίσεως θησαυροῖς ἄπορος μὲν ἡ εὗρεσις τοῦ τιμιωτέρου, δυσφοραντάτη δὲ ἡ ζημία τοῦ παριθεντος. Βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου. Καὶ εὐθέως 45 Α συνεξεδόθη τοῖς τροφίμοις τὰ δηλητήρια· μετὰ τοῦ σίτου τὸ κύνειον· μετὰ τῶν λοιπῶν τροφίμων ἐλλέβορος, καὶ ἀκόνιτον, καὶ μανδραγόρας, καὶ ὁ τῆς μήκυνος ὁπός. Τί οὖν; ἀφέντες τὸ ἐπὶ τοῖς χρησίμοις τὴν χάριν ὁμολογεῖν, ἐγκαλέσομεν τῷ δημιουργῷ ἐπὶ τοῖς φθαρτικοῖς ἡμῶν τῆς ζωῆς; ἔκείνο δὲ οὐ λογισόμεθα, ὅτι οὐ πάντα τῆς γαστρὸς ἔνεκεν τῆς ἡμετέρας δεσήμειούργηται; Ἄλλ' ἡμῖν μὲν αἱ ἀποτεταγμέναι τροφαὶ πρόχειροι καὶ πᾶσιν εὐγνώστοι· ἕκαστον δὲ τῶν γενομένων ἰδιόν τινα

- λόγον ἐν τῇ κτίσει πληροῖ. Μὴ γὰρ ἐπειδὴ σοὶ
 δηλητήριον τὸ ταύριον αἷμα, τούτου ἔνεκεν ἔδει ἢ
 B μὴ παραχθῆναι τὸ ζῶον, ἢ παραχθέν ἀναιμιον
 εἶναι, οὐ τῆς ἰσχύος πρὸς τασαῦτα ἡμῶν ἐπιδεδίται
 ὁ βίος; Ἀλλὰ σοὶ μὲν αὐτάρκης ὁ σύνοικος λόγος
 πρὸς τὴν φυλακὴν τῶν ὀλεθρίων. Οὐ δῆπου γὰρ
 προβατα μὲν καὶ αἴγες ἴσασιν ἀποφεύγειν τὰ κα-
 κῶντα αὐτῶν τὴν ζωὴν, μόνῃ τῇ αἰσθῇσι τὸ βλα-
 βερὸν διακρίνοντα· σοὶ δὲ ὧ καὶ λόγος πάρεστι,
 καὶ ἰατρικὴ τέχνη τὸ χρήσιμον ἐκπορίζουσα, καὶ
 ἢ τῶν προλαβόντων πείρα τῶν βλαπτόντων τὴν
 φυγὴν ὑποβαλλουσα, γαλεπόν ἐστιν, εἰπέ μοι, ἐκ-
 κλίνει τὰ δηλητήρια, Ἔστι δὲ τούτων οὐδὲν ἀργῶς,
 C οὐδὲν ἀχρήστως γεγενημένον. Ἡ γὰρ τροφήν πα-
 ρέχει τινὶ τῶν ἀλόγων· ἢ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς παρὰ
 τῆς ἰατρικῆς τέχνης εἰς παραμυθίαν τινῶν ἀβ-
 ῥωστημάτων ἐξευρηται. Τὸ μὲν γὰρ κώνειον οἱ
 ψᾶρες βόσκονται, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος
 τὴν ἐκ τοῦ δηλητηρίου βλάβην ἀποδιδράσκοντες.
 Λεπτοὺς γὰρ ἔχοντες τοὺς ἐπὶ τῆς καρδίας πό-
 ρους, φθάνουσιν ἐκπέσαι τὸ καταποθέν, πρὶν τὴν
 ἀπ' αὐτοῦ φύξιν τῶν καιρίων καθαψασθαι. Ἐλλέ-
 βορος δὲ ὀρτύγων ἐστὶ τροφή, ἰδιότητι κρασεως
 τὴν βλάβην ἀποφευγόντων. Ἔστι δὲ καὶ αὐτὰ
 ταῦτα ἐν καιρῷ ποτε καὶ ἡμῖν χρήσιμα. Διὰ μὲν
 γὰρ τοῦ μανδραγόρου ὕπνον ἱατροὶ κατεπάγουσιν·
 D ὁπῶν δὲ τὰς σφοδρὰς ὀδύναις τῶν σωματίων κατα-
 κοιμίζουσιν. Ἦδη δὲ τινες τῷ κωνεῖω καὶ τὸ λυσ-

σῶδες τῶν ὀρέξεων κατεμάραναν καὶ τῷ ἔλλεβόρω πολλὰ τῶν χρονίων παθῶν ἐξεμόγλευσαν. Ὡστε δ' ἐνόμιζες ἔχειν κατὰ τοῦ κτίσαντος ἔγκλημα, τοῦτο σοι εἰς προσθήκην εὐχαριστίας περιελήλυθε

Βλαστησάτω ἡ γῆ βοτανὴν χορτοῦ. Ποσὴν αὖ τόματον λέγει τροφήν ἐν τούτοις, τὴν τε ἐν ῥίζαις, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ τῇ βοτανῇ, καὶ τὴν ἐν καρποῖς ἢ ὅτ, ποσὴν δὲ τὴν ἐξ ἐπιμελείας καὶ γεωργίας ἡμῖν προσγινομένην; Οὐκ εὐθὺς ἐκέλευσε σπέρμα Ε καὶ καρπὸν ἀναδοῦναι, ἀλλὰ βλαστῆσαι καὶ γλοῦσαι τὴν γῆν, καὶ τότε εἰς σπέρμα τελευτῆσαι, ἵνα πρῶτον ἐκείνο προσταγμὰ διδασκάλιον τῇ φύρει γενηται πρὸς τὴν ἐξῆς ἀκολουθίαν. Πῶς οὖν κατὰ γένος, φασιν, ἡ γῆ προφέρει τὰ σπερματα, ὅποτε σιτον πολλακίς καταβιπλόντες, τὸν μέλανα τοῦτον πυρον συγκαίζομεν, Ἀλλὰ τοῦτο οὐχὶ πρὸς ἕτερον γένος ἐστὶ μεταβολή, ἀλλ' οἰονεὶ νοσος τις καὶ ἀρρώστια τοῦ σπέρματος. Οὐ γὰρ ἀπεθετο τὸ 64 εἶναι σίτος, ἀλλ' ἐμελάνθη διὰ τῆς καυσεως, ὡς Α καὶ ἐξ αὐτῆς ἐστὶ τῆς προσηγορίας μαθεῖν. Ἡ ὑπερβολὴ γὰρ τοῦ κρύους ὁ ὑπερκαίς, πρὸς ἐτέραν καὶ ῥοάν καὶ γεῦσιν μέτεπεσεν. Καὶ μέντοι καὶ παλιν λέγεται, ἐπειδὴν γῆς ἐπιτηδεΐας καὶ ἀέρων εὐκράτων λαβῆται, πρὸς τὸ ἀρχαῖον εἶδος ἐπανιέναι. Ὡστε οὐδὲν παρὰ τὸ πρόσταγμα εὐροις ἂν ἐν τοῖς φυσμένοις ἐπιτελούμενον. Ἢ δὲ λεγομένη αἴρα, καὶ ὅσα λοιπὰ νόθα σπέρματα τοῖς τροφίμοις ἐγκαταμέμιχται, ἅπερ ζιζανία προσαγο-

ρεύειν σύνηθες τῇ Γραφῇ, οὐκ ἐκ τῆς τοῦ σίτου
 μεταβολῆς γίνεται, ἀλλ' ἐξ οἰκείας ἀρχῆς ὑπέ-
 στη, ἴδιον ἔχοντα γένος. Ἄπερ τὴν εἰκόνα πληροῖ
 τῶν παραχαρασσόντων τὰ τοῦ Κυρίου διδάγματα, B
 καὶ μὴ γνησίως μαθητευομένων τῷ λόγῳ, ἀλλ'
 ἐκ τῆς τοῦ πονηροῦ διδασκαλίας διεφθαρμένων,
 καταμιγνύντων δὲ ἑαυτοὺς τῷ ὑγιαίνοντι σώματι
 τῆς Ἐκκλησίας, ἵν' ἐκ τοῦ ἀφανοῦς τὰς παρ'
 ἑαυτῶν βλαβὰς τοῖς ἀκεραιότεροις ἐμβάλωσιν. Ἦδη
 δὲ ὁ Κύριος καὶ τὴν τελείωσιν τῶν εἰς αὐτὸν
 πεπιστευκότων τῇ τῶν σπερμάτων αὐξήσει παρει-
 κάζει, λέγων· Ὡς ὅταν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον
 ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα
 καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος ἐγείρηται, καὶ μηκύνη-
 C ται, ὥς οὐκ οἶδεν αὐτός. Αὐτομάτῃ γὰρ ἡ γῆ καρ-
 ποφορεῖ πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη
 σίτον ἔν τῷ στάχυϊ. Βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην.
 Καὶ ἐν ἀκαριαίᾳ χρόνῳ ῥοπῇ ἀπὸ τῆς βλαστήσεως
 ἀρξαμένη ἡ γῆ, ἵνα φυλάξῃ τοὺς νόμους τοῦ κτί-
 σαντος, πᾶσαν ἰδέαν αὐξήσεως διεξεληθοῦσα, εὐθὺς
 πρὸς τὸ τέλειον ἤγαγε τὰ βλαστήματα. Καὶ λει-
 μῶνες μὲν ἦσαν βαθεῖς τῇ ἀφθονίᾳ τοῦ χόρτου,
 τῶν δὲ πεδίων τὰ εὐκαρπα φρίσσοντα τοῖς λητοῖς,
 εἰκόνα πελάγους κυμαίνοντος ἐν τῇ κινήσει τῶν
 ἀσταχύων ἀπέσωζε. Πᾶσα δὲ βοτάνη καὶ πᾶν λα-
 D χνηρὸν γένος, καὶ εἴ τι ἐν φρυγάνοις, καὶ εἴ τι
 ἐν ὄσπριοις, κατὰ πᾶσαν ἀφθονίαν τότε τῆς γῆς
 ὑπερεῖχεν. Οὐδὲ γὰρ ἀπότευγμά τι ἦν ἐν τοῖς τότε

προβληθεῖσιν, οὔτε γεωργῶν ἀπειρίας, οὔτε ἀέ-
ρων δυσκρασίας, οὔτε τινὸς ἄλλης αἰτίας τοῖς γι-
νομένοις λυμαινομένης. Οὐ μὴν οὐδὲ ἡ καταδίκη
ἐνεπόδιζε τῇ εὐθηνίᾳ τῆς γῆς. Πρεσβύτερα γάρ
ταῦτα τῆς ἁμαρτίας δι' ἣν κατεκρίθημεν, ἐν ἰδρῶτι
τοῦ προσώπου ἡμῶν ἐσθίειν τὸν ἄρτον.

Ἄλλὰ Καὶ ξύλον κάρπιμον, φησί, ποιοῦν καρπὸν,
οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος καὶ καθ'
Ε δμοιότητα ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπὶ τούτῳ τῷ ῥήματι πα-
σαι μὲν λοχμαὶ κατετυχνοῦντο· πάντα δὲ ἀνέτρεχε
δένδρα, τὰ τε πρὸς μήκιστον ὕψος διανίστασθα
πεφυκότα, ἐλάται καὶ κέδροι καὶ κυπάρισσοι καὶ
πεῦκαι· πάντες δὲ θάμνοι εὐθύς ἦσαν ἀμφίχομοι
καὶ δασεῖς· καὶ τὰ στεφανιωματικὰ λεγόμενα τῶν
φυτῶν, αἵ τε ῥωδωνικὴ καὶ μυρσίναι καὶ ὀάφναι,
πάντα ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ, οὐκ ὄντα πρότερον ὑπὲρ
τῆς γῆς, εἰς τὸ εἶναι παρῆλθε, μετὰ τῆς οἰκειᾶς
45 ἑκαστον ἰδιότητος, ἐναργεστάταις μὲν διαφοραῖς
Λ ἀπὸ τῶν ἑτερογενῶν χωριζόμενα, οἰκείῳ δὲ ἑκα-
στον γνωριζόμενον χαρακτῆρι. Πλὴν γε ὅτι τὸ
ῥόδον τότε ἀνευ ἀκάνθης ἦν, ὕστερον δὲ τῷ κάλλει
τοῦ ἀνθους ἡ ἀκανθα παρεζεύχθη, ἵνα τῷ τερπνῷ
τῆς ἀπολαύσεως ἐγγύθεν ἔχωμεν παρακειμένην τὴν
λύπην, μεμνημένοι τῆς ἁμαρτίας, δι' ἣν ἀκάνθας
καὶ τριβόλους ἡμῖν ἀνατέλλειν κατεδικάσθη ἡ γῆ.
Ἄλλὰ προσετάχθη, φησί, Ξύλον κάρπιμον, ποιοῦν
καρπὸν ἐπὶ τῆς γῆς, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐ-
τῷ, ἐκδοῦναι ἡ γῆ· πολλὰ δὲ τῶν δένδρων ὁρῶ-

μεν οὔτε καρποὺς οὔτε σπέρματι κεχρημένα. Τί B
 οὖν ἐροῦμεν, Ὅτι τὰ τιμιώτερα τῇ φύσει προ-
 γουμένης τῆς μνῆμης τετυγχεν· ἔπειτα, ὅτι ἀκρι-
 βῶς θεωροῦντι καὶ πάντα φανήσεται ὃ σπέρματι
 κεχρημένα, ἢ τὰ ἰσοδυναμοῦντα τοῖς σπέρμασιν
 ἔχοντα. Αἴγειροι γάρ, καὶ ἰταῖ, καὶ πετελαί, καὶ
 λεῦκαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καρπὸν μὲν οὐδένα δοκεῖ
 φέρειν ἐκ τοῦ προδελου, σπέρμα δὲ ἕκαστον του-
 των ἔχον ἀκριβῶς ἂν τις ἐξεταζὼν ἐξευροι. Ὁ
 γὰρ ὑποκείμενος τῷ φυλλῷ κοκκός, ὃν μισθὸν τι-
 νες τῶν περι τὰς ὀνοματοποιίας ἐσχολασκῶν προ-
 αγορεύουσι, τοῦτο σπέρματος ἔχει δύναμιν. Ὅσα
 γὰρ ἀπο κλαδῶν γίνεσθαι πεφυκεν, ἐντεῦθεν ὥς
 τὰ πολλὰ προβάλλει τὰς ῥίζας. Τὰ γὰρ σπέρ-
 ματος ἐπέχουσι λόγον καὶ αἱ τῶν ῥιζῶν ἀπορύσεις, C
 ὥς παρασπῶντες αἱ φυτοκομοὶ τὸ γένος αὐξάνουσι.
 Πρωτερον μεντοι, ὥσπερ ἔραμεν, μικρὰς ῥίζας
 τὰ συνεκτικώτερα τῆς ζωῆς ἵκναι, ὅσα ἔμελλε
 τοῖς οἰκείοις καρποῖς τὸν ἄνθρωπον δεξιούμενα,
 ἀφθονοὺς αὐτῷ παρασκευάζειν τὴν δίαιταν· ἀμ-
 πελος μὲν οἶνον γεννώσα εὐφραίνειν μέλλοντα καρ-
 διαν ἀνθρώπου· ἐλαία δὲ καρπὸν παρεχομένη ἰλα-
 ρύνειν δυναμένον πρόσωπον ἐν ἔλκῳ. Ποσα συνέ-
 τρεχε κατὰ ταῦτόν ὑπειγμένως ὑπο τῆς φύσεως
 παραγόμενα; Ἡ ῥίζα τῆς ἀμπέλου· τὰ κλήματα
 ἐν κύκλῳ εὐθαλῇ καὶ μεγάλα ὑπὲρ γῆς κεχρυμένα· D
 ὁ βλαστός, οἱ ἔλικες, ὁ ὀμφαξ, οἱ βοτρυες. Ἀρ-
 κεῖ σου τῇ ὄψει καὶ ἀμπελος συνετῶς δραθείσα

ὑπόμνησίν σοι τῆς φύσεως ἐμποιῖσαι. Μεμνησai
 γάρ ὀθλονότι τῆς τοῦ Κυρίου εἰκονος, ὅτι αὐπε-
 λον ἑαυτὸν λέγει, καὶ τὸν Πατέρα τὸν γεωργόν,
 καὶ τοὺς καθ' εἷα ἡμῶν διὰ τῆς πίστεως ἐμ-
 πεφυτευμένους τῇ Ἐκκλησίᾳ κλίματα προσγό-
 ρευσε· καὶ προσκαλεῖται ἡμᾶς εἰς πολυκαρπίαν,
 ἵνα μὴ ἄργασίαν καταγνωσθέντες τῷ πυρὶ πα-
 ραδοθῶμεν· καὶ οὐ παύεται πανταχοῦ τὰς ψυ-
 χὰς τῶν ἀνθρώπων ταῖς ἀμπέλοις ἐξομαῶν. Ἀμ-
^Επελών γάρ ἐγενεθῇ τῷ ἔγαπημένῳ, φτῖν, ἐν
 κέρατι, ἐν τοπῳ πιονι. Καὶ, Ἀμπελῶνα ἐφυτευσα,
 καὶ περιέθηκα φραγμόν. Τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς
 ὀθλονότι λέγει τὸν αὐπελῶνα, αἷς φραγμόν πε-
 ριέθηκε τὴν ἐκ τῶν προσταγμάτων ἀσφαλείαν,
 καὶ τὴν φυλακὴν τῶν ἀγγέλων. Παρεμβαλεῖ γάρ
 ἄγγελος Κυρίου κυκλῶ τῶν φοβουμένων αὐτόν.
 Ἐπειτα καὶ οἶονεῖ /αρχικis ἡμῖν παρακατεπηξέ
 θέμενος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύ-
 τερον προφetas, τρίτον διδασκαλους. Καὶ τοῖς
 τῶν παλαιῶν καὶ μακαρίων ἀνδρῶν ὑποδειγμασιν
 εἰς ὕψος ἡμῶν ἀνάγων τὰ φρονήματα, οἷς ἀφῆκαν
⁴⁶
^Α ἐρρίμμένα /αμαῖ, καί τοις πατεῖσθαι ἄξια. Βούλε-
 ται δὲ ἡμᾶς καὶ οἶονεῖ ἐλῆξι τισι ταῖς περιπλοκαῖς
 τῆς ἀγάπης τῶν πλησιον ἀντέ/εσθαι, καὶ ἐπα-
 ναπαυεσθαι αὐτοῖς, ἵν' αἰεὶ πρὸς τὸ ἄνω τὴν δρμὴν
 ἔχοντες, οἷον τινες ἀναδενδράδες ταῖς κορυφαῖς
 τῶν ὑψηλοτάτων ἑαυτοὺς παρυσάζωμεν. Ἀπαιτεῖ
 δὲ ἡμᾶς καὶ τὸ καταδέ/εσθαι σκαπτομένους. Ἀπο-

σκάπτεται δὲ ψυχὴ ἐν τῇ ἀποθέσει τῶν τοῦ κόσμου μεριμνῶν, αἱ βάρους εἰσι ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Ὅστε ὁ τὴν σαρκίνην ἀγάπην ἀποθέμενος, καὶ τὴν πρὸς τὰ χρήματα φιλίαν, ἢ τὴν περὶ τὸ δύστηνον δοξάριον τοῦτο πτόησιν ἀπόπτυστον καὶ
 B εὐκαταφρόνητον ἡγησάμενος, ὥσπερ ἐσκάφη καὶ ἀνέπνευσεν ἀποσκευασάμενος τὸ μάταιον βάρος τοῦ γήινου φρονήματος. Δεῖ δὲ, κατὰ τὸν λόγον τῆς παροιμίας, μηδὲ ὑλομανεῖν, τουτέστι, μὴ ἐπιδεικτικῶς πολιτεύεσθαι, μηδὲ τὸν παρὰ τῶν ἔξωθεν ἔπαινον θηρᾶσθαι, ἀλλ' ἐγκαρπον εἶναι, τῇ ἀληθινῷ γεωργῷ τὴν ἐπίδειξιν τῶν ἔργων ταμιευόμενον. Σὺ δὲ καὶ Ὡς εἰλαία κατάκαρπος ἔσο ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, μηδέποτε γυμνούμενος τῆς ἐλπίδος, ἀλλ' αἰετὰ θάλλουσιν ἔχων περὶ σεαυτὸν τὴν διὰ πίστεως σωτηρίαν. Οὕτω γὰρ τὸ ἀειθαλὲς τοῦ φυτοῦ μιμήση, καὶ τὸ πολύκαρπον δὲ αὐτοῦ
 C ζηλώσεις, ἀφθονον τὴν ἐλεημοσύνην ἐν παντὶ καίρῳ παρεχόμενος.

Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν πρὸς τὴν ἔρευναν τῶν τεχνικῶν διατάξεων. Πόσα τότε γένη φυτῶν ἐπανεδράμε, τὰ μὲν ἐγκαρπα, τὰ δὲ ἐρέψιμα, ἄλλα πρὸς ναυπηγίαν ἐπιτήδεια, ἄλλα πρὸς καῦσιν; Ἐν τούτοις πάλιν ποικίλη μὲν ἐν ἐκάστῳ δένδρῳ ἢ τῶν μερῶν αὐτοῦ διακύσμησις, δυσέφικτος δὲ καὶ ἡ ἐξεύρεσις τῆς ἐκάστου ιδιότητος, καὶ ἡ θεωρία τῆς πρὸς ἕκαστον τῶν ἑτερογενῶν διαφορᾶς. Πῶς τὰ μὲν αὐτῶν βαθύρριζα, τὰ δὲ ἀκρόρριζα· καὶ τὰ

μὲν ὀρθοφῶῃ καὶ μονοστέλεχα, τὰ δὲ γαμαίζηλα D
 καὶ εὐθύς ἀπὸ τῆς ρίζης εἰς πολλὰς ἐκφύσεις
 διηρημένα. Πῶς ὕσων μὲν οἱ κλάδοι προμήκει
 ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος ἐκτεταμένοι, τούτων καὶ αἱ
 ρίζαι βαθεῖαι, ἐπὶ πλείστον ἐν κύκλῳ διανεμόμεναι,
 ὅσον θεμελίους τινὰς ἀναλογοῦντας τῷ βάρει τῶν
 ἀνωθεν ὑποτιθείσης τῆς φύσεως. Ποσὶ τῶν φλοιῶν
 αἱ διαφοραί, Τὰ μὲν γὰρ λειόφλοια τῶν φυτῶν,
 τὰ δὲ ῥηξιφλοια· καὶ τὰ μὲν μονόλοπα αὐτῶν,
 τὰ δὲ πολύπτερα. Ὁ δὲ θαυμαστὸν, ὅτι καὶ τῆς
 ἀνθρωπίνης νεότητος καὶ τοῦ γήριος εὗροις ἄν
 καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς παρὰ πλῆσι τὰ συμπτώματα.
 Τοῖς μὲν γὰρ νέοις καὶ εὐθαλέσιν ὁ φλοιὸς περι- E
 τέταται· τοῖς δὲ γηράσκουσιν ὅσον ῥυσοῦται καὶ
 ἐκτραχύνεται. Καὶ τὰ μὲν κοπέντα ἐπιβλαστάνει·
 τὰ δὲ μένει ἀδιάδοχα, ὥσπερ τινὰ θάνατον τὴν
 τομὴν ὑπομείναντα. Ἦδη δέ τινες τετηρήκασιν
 ἐκτεμνομένας ἢ καὶ ἐπικαιομένας τὰς πίτυς εἰς
 δρυμῶνας μεθίστασθαι. Τινὰ δὲ καὶ τὴν ἐκ
 φύσεως κακίαν ἐπιμελείαις γεωργῶν θεραπευόμενα
 ἔγνωμεν· ὅσον τὰς ὀξειὰς ῥοιάς, καὶ τῶν ἀμυ-
 γδαλῶν τὰς πικροτέρας, ὅταν διατρηθεῖσαι τὸ
 πρὸς τῇ ρίζῃ στέλεχος σφῆνα πύκνης λιπαρὸν
 τῆς ἐντεριώνης μέσης διελαθέντα δέξωνται, εἰς
 εὐχρησίαν μεταβάλλουσι τότε τοῦ χυμοῦ τὴν
 δυσχέρειαν. Μηδεὶς οὖν ἐν κακίᾳ διάγων, ἑαυτὸν
 ἀπογινωσκέτω, εἰδὼς ὅτι γεωργία μὲν τὰς τῶν 47
 φυτῶν ποιότητος μεταβάλλει, ἡ δὲ κατ' ἀρετὴν A

τῆς ψυχῆς ἐπιμελῆα, δυνατὴ ἐστὶ παντοδαπῶν
 ἄρρωστικμάτων ἐπικρατῆσαι. Ἡ δὲ περὶ τὰς
 καρπογονίας διαφορά τῶν καρπίων φυτῶν το-
 σαυτῇ, ὅσῃν οὐδ' ἂν ἐπελθεῖν τις δυνήθει, τῷ
 λογῷ. Οὐ γὰρ μόνον ἐν τοῖς ἑτερογενέσιν αἱ
 διαφοραὶ τῶν καρπῶν, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐν ^β αὐτῇ
 τῷ εἶδει τοῦ δένδρου πολὺ τὸ διαφορὸν· ὅπου γε
^α καὶ ἄλλος μὲν χαρακτὴρ τοῦ καρποῦ τῶν ἁρρένων,
 ἄλλος δὲ τῶν θηλειῶν, παρὰ τῶν φυτουργῶν δια-
 κέχριται, οἳ γε καὶ τοὺς φοινίκας εἰς ἄρρενας καὶ
 θηλείας διστῶσι. Καὶ ἰδοὺς ἂν ποτε τὴν παρ'
 αὐτῶν ὀνομαζομένην θήλειαν, καθιεῖσαν τοὺς
 κλαδούς, οἷον ὀργῶσαν, καὶ τῆς συμπλοκῆς
 ἐφειμένην τοῦ ἁρρένος, τοὺς δὲ θεραπευτὰς τῶν
 φυτῶν ἐμβάλλοντας τοῖς κλαδοῖς, οἷον τινα σπέρ-
 ματα τῶν ἁρρένων, τοὺς λεγομένους ψῆνας,
 καὶ οὕτως οἷον ἐν συναισθήσει τῆς ἀπολαυσεως
 γίνεσθαι καὶ ἀνορθῶσθαι πάλιν τοὺς κλαδούς, καὶ
 πρὸς τὸ οἰκεῖον σχῆμα τοῦ φυτοῦ τὴν κόμην
 ἀποκαθίστασθαι. Τὰ αὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ περὶ τῶν
 συκῶν φασιν. Ὅθεν οἱ μὲν τὰς ἀγρίας συκᾶς
 παραφυτεύουσι ταῖς ἡμέροις· οἱ δὲ τοὺς ὀλυνθούς
 ἐκόδησαντες, τῶν εὐκαρπων καὶ ἡμέρων συκῶν τὴν
 ἀτονίαν ἰῶνται, ῥέοντα ἤδη καὶ σχεδαννύμενον τὸν
 καρπὸν τοῖς ὀλύνθοις ἐπέχοντες. Τί σοι τὸ παρὰ
 τῆς φύσεως αἰνιγμα βούλεται; Ὅτι γρὴ πολλὰκις
 ἡμᾶς καὶ παρὰ τῶν ἀλλοτρίων τῆς πίστεως,
 εὐτονίαν τινὰ προσλαμβάνειν, εἰς τὴν τῶν ἀγαθῶν

ἔργων ἐπίδειξιν. Ἐὰν γὰρ ἴδῃς τον ἐν βίῳ ἔθνηλῳ, ἢ ἀπὸ τινος αἰρέσεως ἐνάϊαστροφου τῆς Ἑκκλησιας ἀπεσπισμένον, βίου σώφρονος καὶ τῆς λοιπῆς κατὰ τὸ ἥθος εὐταξίας ἐπιμελούμενον, πλείον σεαυτοῦ τὸ σπουδαῖον ἐπιτείνουν, ἵνα γεντ. παραπλήσιος τῇ καρπορῶνι συκῇ, ἐκ τῆς τῶν ἀγρίων παρουσίας ἀθροίζουσιν τὴν ὀνύακιν, καὶ τὴν μὲν D ῥύσιν ἐπερούσῃ, ἐτιμελεστερον δὲ ἔ τον καρπον ἐκτρεφούσῃ.

Τοιαῦται μὲν οὖν αἱ περὶ τὸν τροπὸν τῆς γενέσεως αὐτῶν διαφοράι, ὡς ἔλα/στα εἶπεν ἀπο πλείστων. Αὐτῶν δὲ τῶν καρπῶν τις ἂν ἐπεέλθῃ τὴν ποικίλειαν, τὰ σχ/ματτα, τὰς /ροας, τῶν γυμῶν τὴν ἰδιότητα, τὸ ἀφ' ἑκάστου /ρήσιμον; Πῶς τινὰ μὲν γυμὰ πεπτεταὶ τῇ γλίῳ, τινὰ δὲ ἐν ἑλυτροῖς κεκαλυμμένα πλ/ροῦνται; καὶ ὦν μὲν ἀπαλὸς ὁ καρπὸς, πα/ὺ τοῦ φύλλου τὸ σκεπαστήριον, ὡς ἐπὶ τῆς συκῆς; ὦν δὲ οἱ καρποὶ στεγανώτεροι, ^β ἐλαφρὰ τῶν φύλλων ἢ προβολή, ὡς ἐπὶ τῆς καρφας; Ὅτι ἐκεῖνα μὲν, διὰ τὸ E ἀσθενές, πλείονος ἐδείτε τῆς βοηθείας, τούτοις δ' ἂν προσέλαβῃς ἐγένετο ἡ πα/υτέρα περιβολή ἐκ τῆς ἀπ' αὐτῶν σχιᾶς. Πῶς κατεσ/χισται τῆς ἀμπέλου τὸ φύλλον, ἵνα καὶ πρὸς τὰς ἐκ τοῦ ἀέρος βλάβας ὁ βότρυς ἀντέγῃ, καὶ τὴν ἀκτίνα τοῦ ἡλίου διὰ τῆς ἀραιότητος θαψιλῶς ὑποδέγῃται; Οὐδὲν ἀνάτιον· οὐδὲν ἀπὸ ταυτομάτου· πάντα ἔχει τινὰ σοφίαν ἀπόρρητον. Τίς ἂν ἐφίκοιτο λόγος; Πῶς ἀνθρώ-

πινος νοῦς πάντα μετ' ἀκριθείας ἐπέλθοι, ὥστε καὶ
 κατιδεῖν τὰς ἰδιότητας, καὶ τὰς πρὸς ἕκαστον
 διαφορὰς ἐναργῶς διακρίναι, καὶ τὰς κεκρυμμένας
 κ.τ.α.ς ἀνευδεῶς παρασ-ῆσαι; Ἐν ὕδατι διὰ τῆς
 ῥίζης ἐλκομενον, ἄλλως μὲν τρεφεὶ τὴν ῥίζαν
 αὐτὴν, ἄλλως δὲ τὸν φλοιὸν τοῦ στελέχους, καὶ
 ἄλλως τὸ ξύλον, καὶ τὴν ἐντεριώνην ἑτέρως. Το⁹⁸
 αὐτὸ καὶ φύλλον γίνεται, καὶ εἰς ἀκρεμοντας καὶ
 κλαδοὺς κατασ-ῖζεται, καὶ τοῖς καρποῖς παρέχει
 τὴν αὐξήσιν, καὶ ὀακρον τοῦ φωτοῦ καὶ ὅπως ἐκ
 τῆς αὐτῆς αἰτίας προέρχεται· οἷς ποσὴ πρὸς
 ἀλλήλα ἔστιν ἡ διαφορὰ, οὐδεὶς ἂν λόγος ἐξί-
 κοιτο Ἄλλο γὰρ τοῦ σ-ῖνους τὸ ὀακρον, καὶ
 ἄλλος ὁ ὅπως τοῦ βαλσάνου· καὶ ναρθ-ῖκες τινες
 ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας ἑτερον ὁπῶν γένος
 ἀποδ-ῖχουσι. Λογοὶ δὲ τίς ἐστι, καὶ τὸ ἥλεκτρον
 ὅπαν εἶναι φυτῶν εἰς λίθου φύσιν ἀποπ-ῖγόμενον.
 Μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ τὰ ἐμφαινόμενα καρφὴ καὶ
 τὰ λεπτοτάτα τῶν ζῶων, ἀπερ, ἀπαλοῦ ὄντος B
 τοῦ ὁποῦ, ἐναποληφθέντα κατέχεται. Καὶ ὅπως τὴν
 κατὰ τὰς ποιότητας τῶν ὁπῶν διαφορὰν ὁ μὴ τῇ
 πείρᾳ διδ-ῖται, οὐδένα λόγον εὐρήσει τὴν ἐνέργειαν
 παριστῶντα. Πῶς πάλιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς νοτιῶδος
 ἐν μὲν τῇ ἀμπέλῳ οἶνος συνίσταται, ἐν δὲ τῇ
 ἐλαίᾳ τὸ ἐλαιον; Καὶ οὐ τοῦτο μόνον θαυμα-
 στὸν, πῶς ὡδε μὲν τὸ ὑγρὸν ἀπεγλυκάνθη, ἐκεῖ
 δὲ λιπαρὸν γέγονεν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν τοῖς γλυκέσι
 καρποῖς ἀμυθητος ἡ παραλλαγή τῆς ποιότητος.

Ἄλλο γάρ τὸ ἐν ἀμπέλῳ γλυκὺ, καὶ ἄλλο τὸ ἐν
 μῆλέᾳ, καὶ σύκῳ, καὶ φοινικί. Ἔτι σε βουλομαι
 περὶ τὴν ἐξετασιν ταύτην φιλοτεχνῆσαι, πῶς το C
 αὐτὸ ὕδωρ νῦν μὲν λειὸν ἐστὶ τῇ αἰσθήσει, ὅταν
 ἐν τοῖσδε τισι τοῖς αὐτοῖς γενομένου ἀπογλυκανθῇ·
 νῦν δὲ πικρὸν ἐστὶ τῆς γεύσεως, ὅταν δι'
 ἄλλων φυτῶν ἐνεθῇ ἀποξυνεῖται. Καὶ πάλιν
 εἰς τὴν ἐσπέρην πικροτάτην μεταβαλλὼν ἐκτραγύει
 τὴν αἰσθήσιν, ὅταν ἐν ἀφύθῳ ἢ σκαμμονίᾳ
 γένηται. Καὶ ἐν μὲν ταῖς βαλανοῖς, ἢ τῷ καρπῷ
 τῆς κρανείας, πρὸς τὴν στυγρὴν καὶ αὐστηράν
 ποιότητα μεταβάλλει· ἐν δὲ ταῖς τερεθίνθοις,
 καὶ ταῖς καρuaῖς, πρὸς ἀπαλὴν καὶ ἐλαιώδη φύσιν
 μετέσταται.

Καὶ τί δεῖ τὰ πόρρω λέγειν, ὅπου γε ἐπὶ τῆς D
 αὐτῆς συκῆς πρὸς τὰς ἐναντιωτάτας μεταβαίνει
 ποιότητας; Πικροτάτον μὲν γάρ ἐστιν ἐν τῷ ὅπῳ,
 γλυκύτατον δὲ ἐν αὐτῷ τῷ καρπῷ. Καὶ ἐπὶ
 τῆς ἀμπέλου στυπτικώτατον μὲν ἐπὶ τῶν ἀκρε-
 μόνων, ῥῆιστον δὲ ἐν τοῖς βοτρυσιν. Αἱ δὲ κατὰ
 τὰς χροὰς διαφοραὶ, πόσαι; Ἰδοὺς ἂν ἐν λειμῶνι
 τὸ αὐτὸ ὕδωρ ἐρυθραίνόμενον μὲν ἐν τῷδε τῷ
 ἄνθει, καὶ ἐν ἄλλῳ πορφυροῦν, καὶ κυανὸν ἐν
 τῷδε, καὶ ἐν ἑτέρῳ λευκόν καὶ πλείονα πάλιν
 τῆς ἐν ταῖς χροαῖς ποικιλίας, τὴν κατὰ τὰς ὁδὰς
 διαφορὰν παρεχόμενον. Ἀλλὰ γὰρ ὁρῶ μοι τὸν
 λόγον τῇ ἀπληστίᾳ τῆς θεωρίας εἰς ἀμετρίαν
 E ἐκπίπτοντα, ὃν ἐὰν μὴ ὤσας πρὸς ἀνάγκην

ἀπαγάγω τῆς κτισσεως, ἐπιλεῖψει με ἡ ἡμέρα
τὴν μεγάλην σοφίαν ἐκ τῶν μικροτάτων ὕμιν
παριστῶντα. Βλαστησάτω ἡ γῆ ἕλκον καρπιμον,
ποιοῦν καρπὸν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εὐθύς αἱ κορυφαὶ
τῶν ὀρέων ἐκόμεν· καὶ ἐφιλοστεγνῶντο παρά-
δεισοι, καὶ ποταμῶν ὄχθαι μυριοῖς γένεσι φυτῶν
ὠραίζοντο. Καὶ τὰ μὲν τὴν ἀνθρωπίνην ἡντρέ-
πιστο κατακοσμήσαι τραπέζαν· τὰ δὲ βοσκήμασι
τροφὴν παρεσκευαζεν, ἐκ τῶν φύλλων, ἐκ τῶν
καρπῶν. Ἄλλα τὰς ἐκ τῆς ἰατρικῆς ὠφελείας
ἡμῖν προεξέτει· τοὺς χυλοὺς, τοὺς ὅπους, τὰ κάρ-
49 φη, τοὺς φλοιοὺς, τὸν καρπὸν· καὶ ἀπαξάπλως
A ὅσα ἡμῖν ἡ χρονία πείρα ἐξεῴρεν, ἐκ τῶν κατὰ
μέρος περιπτώσεων συλλεγομένη, τὸ χρήσιμον,
ταῦτα ἡ ὀξεία τοῦ κτίσαντος πρόνοια, ἐξ ἀρχῆς
προβλεψαμένη, εἰς γένεσιν ἤγαγε. Σὺ δὲ ὅταν
ἴδῃς τὰ ἡμέρα, τὰ ἄγρια, τὰ φύλλα, τὰ
χερσαῖα, τὰ ἀνθοφοροῦντα, ἢ τὰ ἀνάνθη, ἐν μικρῷ
τὸν μέγαν ἐπιγινώσκων, πρόσθε δὲ τῷ θαύματι,
καὶ αὐξήσόν μοι τὴν ἀγάπην τοῦ κτίσαντος.
Ἐξέταζε πῶς τὰ μὲν αἰθθαλῇ ἐποίησε, τὰ δὲ
γυμνούμενα καὶ τῶν αἰθθαλῶν τὰ μὲν φυλλοβόλα,
τὰ δὲ αἰφύλλα. Φυλλοβολεῖ γὰρ καὶ ἐλαία καὶ
B πίτυς, εἰ καὶ λεληθοτὼς ὑπαλλασσει τὰ φύλλα,
ὥστε μηδέποτε δοκεῖν τῆς κομῆς ἀπογυμνοῦσθαι.
Ἀείφυλλον δὲ ὁ φοῖνιξ, τῷ αὐτῷ φυλλῷ ἐκ τῆς
πρώτης βλαστήσεως εἰς τέλος συμπαραμένων.
Ἐπειτα κάκεινο σκόπει, πῶς ἡ μυρίκη ὥσπερ

ἀμφίδιον ἔστι, καὶ τοῖς φιλύδροις συναριθμούμενον, καὶ κατὰ τὰς ἐρήμους πληθυνόμενον. Διὸ καὶ ὁ Ἱερεμίας δικαίως τὰ πονηρότερα καὶ ἐπαμφοτερίζοντα τῶν ἡθῶν τῷ τοιούτῳ φυτῷ παρεικάζει.

Βλαστησάτω ἡ γῆ. Τὸ μικρὸν τοῦτο πρόσταγμα C εὐθὺς φύσις μεγάλη καὶ λόγος ἐντεχνος ἦν, θᾶπτον τοῦ ἡμετέρου νοήματος τὰς μυρίας τῶν φυσομένων ιδιότητας ἐκτελῶν. Ἐκεῖνο ἔτι καὶ νῦν

ἐνυπάρχον τῇ γῇ τὸ πρόσταγμα, ἐπείγει αὐτὴν καθ' ἑκάστην ἔτους περίοδον ἐξάγειν τὴν δύναμιν ἑαυτῆς ὅσῃν ἔχει πρὸς τε βοτανῶν καὶ σπερμάτων καὶ δένδρων γένεσιν. Ὡς γὰρ οἱ στρόβιλοι ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῖς ἐνδοθείσης πληγῆς τὰς ἐφεξῆς ποιοῦνται περιστροφάς, ὅταν πῆξαντες τὸ κέντρον ἐν ἑαυτοῖς περιφέρωνται· οὕτω καὶ ἡ τῆς φύσεως ἀκολουθία ἐκ τοῦ πρώτου προστάγματος τὴν

ἀρχὴν δεξαμένη, πρὸς πάντα τὸν ἐφεξῆς διεξέρχεται γρόνον, μέχρις ἂν πρὸς τὴν κοινὴν συντέλειαν D τοῦ παντὸς καταντήσῃ. Ἐφ' ἣν καὶ ἡμεῖς πάντες ἔγκαρποι καὶ πλήρεις ἔργων ἀγαθῶν ἐπειγώμεθα, ἵνα φυτευθέντες ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσωμεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δοξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ϛ'.

Περὶ γενέσεως φωστήρων . .

Τὸν ἀθλητῶν θεατὴν μετέχειν τινὸς προσῆκε Ε.
καὶ αὐτὸν εὐτονίας. Καὶ τοῦτο ἐκ τῶν πανηγυρικῶν
θεσμῶν ἂν τις κατίδοι, οἱ τοὺς συγκαθεζομένους εἰς
τὸ στάδιον γυμνῇ καθῆσθαι τῇ κεφαλῇ διαγο-
ρεύουσιν· ἐμοὶ δοκεῖν, ἵνα μὴ θεατὴς μόνον
ἀγωνιστῶν, ἀλλὰ καὶ ἀγωνιστῆς ἕκαστος αὐτὸς ἐν
τῷ μέρει τυγχάνη. Οὕτω τοίνυν καὶ τὸν τῶν μεγά-
λων καὶ ὑπερφυῶν θαυμάτων ἐξεταστήν, καὶ τὸν
τῆς ἀκρας ὄντως καὶ ἀπορρήτου σοφίας ἀκροατὴν
προσῆκεν οἴκοθεν ἔχειν ἥκοντά τινας ἀφορμὰς πρὸς
τὴν θεωρίαν τῶν προκειμένων, καὶ κοινωνεῖν ἐμοὶ
τῆς ἀγωνίας εἰς δύναμιν, οὐχὶ κριτὴν μᾶλλον ἢ
συναγωνιστὴν παρεστῶτα· μήποτε ἄρα διαλάβῃ
ἡμᾶς τῆς ἀληθείας ἢ εὗρεσις, καὶ τὸ ἐμὸν σφάλμα
κοινὴ ζητεῖα τῶν ἀκουοντων γένηται. Πρὸς οὖν τί
ταῦτα λέγου; Ὅτι ἐπειδὴ πρόκειται ἡμῖν εἰς τὴν τοῦ ⁶⁰
κόσμου σύστασιν ἐξέτασις καὶ θεωρία τοῦ παντός, ^Λ
οὐκ ἐκ τῆς τοῦ κόσμου σοφίας τὰς ἀρχὰς ἔχουσα,
ἀλλ' ἐξ ὧν τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα ὁ Θεὸς ἐξεπαί-
δευσεν, ἐν εἶδει λαλήσας πρὸς αὐτὸν καὶ οὐ δι' αἰ-
νιγμάτων, ἀνάγκη που πάντως, τοὺς τῶν μεγάλων
φιλοθεάμονας μὴ ἀγύμναστον ἔχειν τὸν νοῦν πρὸς

τὴν τῶν προκειμένων ἡμῖν κατανοήσιν. Εἴ ποτε
 Β οὖν ἐν αἰθρία νυκτερινῇ πρὸς τὰ ἀόρατα καὶ ἄλλη τῶν
 ἄστρον ἐνατενίσας, ἐννοίαν ἔλαβες τοῦ τεχνίτου
 τῶν ὄλων, τίς ὁ τοῖς ἀνθεσι ταύτοις διχοποιχίλας τον
 οὐρανόν, καὶ ὅπως ἐν τοῖς ὁρωμένοις πλέον τοῦ
 τερπνοῦ τὸ ἀνγκαῖόν ἐστι· πάλιν ἐν ἡμέρᾳ εἰ
 νήφοντι τῇ λογισμῇ κατέμαθες τὰ τῆς ἡμέρας θαύ-
 ματα, καὶ διὰ τῶν ὁρωμένων ἀνελογίστω τὸν οὐχ
 ὁρῶμενον, ἐμπαράσχευος ἦκεις ἀκροατῆς καὶ πρέ-
 πων τῇ πληρώματι τοῦ σεμνοῦ τούτου καὶ μακαρίου
 θεάτρου. Δεῦρο δὲ οὖν, ὥσπερ οἱ τοὺς ἀνθεῖς τῶν
 πόλεων τῆς χειρὸς λαβόμενοι περιηγοῦνται, οὕτω
 δὴ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὰ κεκρυμμένα θαύματα ἡμᾶς
 τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως ξαναγῆσω. Ἐν τῇ πό-
 C λει ταύτῃ, ἐν ἣ ἡ ἁρχαία πατρίς ἡμῶν, ἥ
 μετανέστησεν ἡμᾶς ὁ ἀνθρωποκτόνος δαίμων, τοῖς
 ἑαυτοῦ δελεάσμασιν ἀνδραποδίσας τὸν ἀνθρώπον·
 ἐνταῦθα κατοφεῖ τὴν πρώτην τοῦ ἀνθρώπου γένεσιν,
 καὶ τὸν εὐθὺς ἡμᾶς ἑπικαταλαβόντα θάνατον· ὃν
 ἐγέννησεν ἡ ἁμαρτία, τὸ πρωτότοκον ἔκγονον τοῦ
 ἀρχεχάκου δαίμονος. Καὶ γνωρίσεις σαυτὸν, γίνον
 μὲν τῇ φύσει, ἔργον δὲ θείων χειρῶν· δυνάμει
 μὲν καὶ παραπολὺ τῶν ἀλόγων λειπόμενον, ἄρ/οντα
 δὲ χειροτονητὸν τῶν ἀλόγων καὶ τῶν ἀφύρων. Ταῖς
 μὲν ἐκ τῆς φύσεως παρασκευαῖς ἐλαττοῦμενον, τῇ
 D δὲ τοῦ λόγου περιουσίᾳ πρὸς οὐρανὸν αὐτὸν ὑπεραρ-
 θῆναι δυνάμενον. Ἐὰν ταῦτα μάθωμεν, ἑαυτοὺς

ἐπιμασώμεθα, (Θεὸν γνωρίσομεν, τὸν κτίσαντα
πρωτοκτίνομεν, τῷ Δεσπότη δουλεύσομεν, τὸν
Πατέρα δοξάσομεν, τὸν τροφέα ἡμῶν ἀγαπήσομεν,
τὸν ἐνεργέτην αἰδεσθισώμεθα, τὸν ἀρχιτὸν τῆς ζωῆς
ἡμῶν τῆς παρουσίας καὶ τῆς μελλούσης προσκυ-
νοῦντες οὐκ ἀπολιξόμεν, τὸν δι' οὗ παρέσχετο ἡδὴ

πλούτου καὶ τὰ ἐν ἐπαγγελίαις πιστούμενον,
καὶ τῇ πείρᾳ τῶν παρόντων βεβαιῶντα ἡμῖν τὰ
προσδοκώμενα. Εἰ γὰρ τὰ πρόσκαιρα τοιαῦτα, πο-
ταπὰ τὰ αἰώνια; Καὶ εἰ τὰ δρῶμενα οὕτω καλὰ,
Ε ποταπὰ τὰ ἀόρατα; Εἰ οὐρανοῦ μέγεθος μετρον
ἀνθρωπίνης διανοίας ἐκβαίνει, τῶν αἰσίων τὴν φύσιν
τίς ἄρα νοῦς ἐξιγνιάσκει δυνήσεται; Εἰ ὁ τῇ φήρᾳ

ὑποκειμένος ἥλιος οὕτω καλός, οὕτω μέγας, οὕτως
μὲν κινηθῆναι, εὐτάκτους δὲ τὰς περιόδους ἀπο-
δοῦναι, σύμμετρον μὲν ἔχων τὸ μέγεθος τῷ παντί,
ὥστε μὴ ἐκβαίνειν τὴν πρὸς τὸ ὅλον ἀναλογίαν· τῷ
δὲ καλεῖ τῆς φύσεως οἶον τις ὀφθαλμός διαιυγῆς
ἐμπρέπων τῇ κτίσει· εἰ ἀχόρεστος τούτου ἡ θεά, πο-
ταπὸς τῷ καλεῖ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος; Εἰ τυφλῷ
ζημία ταῦτον μὴ βλέπειν, ποταπὴ ζημία τῷ ἀμαρ-
τωλῷ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός στερηθῆναι;

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γεννηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῇ
στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς,
ὥστε διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τῆς ἡμέρας καὶ ἀνὰ ⁵¹
μέσον τῆς νυκτός. Οὐρανὸς προειλήφει καὶ γῆ· τὸ ^Λ
φῶς ἐπὶ τούτοις δεδημιούργητο· ἡμέρα καὶ νύξ διε-

κέκριτο · πάλιν στερέωμα, καὶ ξηρᾶς φανέρωσις. Τὸ
 ὕδωρ συνήθροιστο εἰς συνεστῆκαίαν καὶ ἀφωρισμένην
 συναγωγὴν. Ἡ γῆ πεπλήρωτο τοῖς οἰκείοις γεννή-
 μασι, τὰ τε μυρία γένη τῶν βοτανῶν ἐκβλαστή-
 σασα, καὶ παντοδαποῖς εἶδεσι φυτῶν εὐθνηομένην.
 Ἡλῖος δὲ οὐπω ἦν καὶ σελήνη, ἵνα μήτε φωτὸς
 ἀρχηγὸν καὶ πατέρα τὸν ἥλιον ὀνομάσωσι · μήτε τῶν
 ἐκ τῆς γῆς φουμένων δημιουργον, οἱ τὸν Θεὸν
 ἀγνοήσαντες ἡγήσωνται. Διὰ τοῦτο τετάρτη ἡμέρα·
 καὶ τότε εἶπεν ὁ Θεός, Γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ
 στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ. Ὅταν τὸν εἰπόντα
 διδάχθῃς, εὐθὺς τῇ ἐννοίᾳ σύναπτε τὸν ἀκούσαντα.
 Εἶπεν ὁ Θεός, Γενηθήτωσαν φωστῆρες, καὶ ἐποίησεν
 ὁ Θεός τοὺς δύο φωστῆρας. Τίς εἶπε καὶ τίς ἐποίη-
 σεν; Οὐκ ἐννοεῖς ἐν τούτοις τὸ διπλοῦν τῶν προσ-
 ῶπων; Πανταγοῦ τῇ ἱστορίᾳ τὸ δόγμα τῆς θεολο-
 γίας μυστικῶς συμπαρέσπαρται. Καὶ ἡ χρεῖα πρόσ-
 κειται τῆς τῶν φωστῆρων γενέσεως. Εἰς φαῦσιν,
 φησὶν, ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰ προειλῆφει τοῦ φωτὸς ἡ γέ-
 νεσις, πῶς νῦν ὁ ἥλιος πάλιν εἰς φαῦσιν λέγεται
 γεγονέναι; Πρῶτον μὲν οὖν τῆς λεξείως τὸ ἰδιό-
 τροπον μηδὲνα σοι κινεῖτω γέλωτα, εἴπερ μὴ ἐπόμεθα
 ταῖς παρ' ὑμῖν ἐκλογαῖς τῶν ῥημάτων, μηδὲ τὸ
 τῆς θέσεως αὐτῶν εὐρυθμον ἐπιτηδεύομεν. Οὐ γάρ
 τορευταὶ λέξεων παρ' ἡμῖν · οὐδὲ τὸ εὐηχον τῶν
 φωνῶν, ἀλλὰ τὸ εὐσημον τῶν ὀνομάτων παν-
 ταχοῦ προτιμότερον. Σκόπει τοίνυν εἰ μὴ διὰ τῆς
 φάσεως ἀρχοῦντως ἐνέργηεν ὁ ἐβούλετο · ἀντὶ γὰρ

- τοῦ φωτισμοῦ τὴν φαῦσιν εἶρχεν Ἔστι δὲ οὐδὲν μαζόμενον τοῦτο τοῖς περὶ τοῦ φωτὸς εἰρημένοις. Τότε μὲν γὰρ αὐτὴ τοῦ φωτὸς ἡ φύσις παρήχθη· νῦν δὲ τὸ ἥλιακὸν τοῦτο σῶμα ὄχλημα εἶναι τῷ πρωτογόνῳ ἐκείνῳ φωτὶ παρεσκευάσται. Ὡς γὰρ ἄλλο τὸ πῦρ, καὶ ἄλλο δὲ λύχνος τὸ μὲν τὴν τοῦ φωτίζειν δύναμιν ἔχον, τὸ δὲ παραφαίνειν τοῖς δεομένοις πεποιημένον· οὕτω καὶ τῷ καθαρωτάτῳ ἐκείνῳ κατείλικρινεῖ καὶ αὐτῷ φωτὶ ὄχλημα νῦν οἱ φωστῆρες κατεσκευάσθησαν. Ὡς γὰρ ὁ ἀπόστολος λέγει τινὰς φωστῆρας ἐν κόσμῳ, ἄλλο δὲ ἐστὶ φῶς τοῦ κόσμου τὸ ἀληθινόν, οὗ κατὰ μέθεξιν οἱ ἅγιοι φωστῆρες ἐγίνοντο τῶν ψυχῶν, ἃς ἐπαιδεύον, τοῦ σκότους αὐτὰς τῆς ἀγνοίας ρυόμενοι· οὕτω καὶ νῦν τὸν ἥλιον τοῦτον τῷ φανοτάτῳ ἐκείνῳ ἐπισκευάσας φωτὶ δ' τῶν ὄλων θεμιουργὸς περὶ τὸν κόσμον ἀνῆψε.

Καὶ μηδὲν ἀπιστον εἶναι δοκείτω τὸ εἰρημένον, ὅτι ἄλλο μὲν τι τοῦ φωτὸς ἡ λαμπρότης, ἄλλο δὲ τι τὸ ὑποκείμενον τῷ φωτὶ σῶμα. Πρῶτον μὲν οὖν ἐκ τοῦ τὰ σύνθετα πάντα οὕτω παρ' ἡμῶν διαίρεσθαι, εἰς τε τὴν δεκτικὴν οὐσίαν, καὶ εἰς τὴν ἐπισυνθεῖσάν αὐτῇ ποιότητα. Ὡς οὖν ἕτερον μὲν τι τῇ φύσει ἡ λευκότης, ἕτερον δὲ τι τὸ λελευκασμένον σῶμα, οὕτω καὶ τὰ νῦν εἰρημένα, διάφορα ὄντα τῇ φύσει, ἡνωται τῇ δυνάμει τοῦ κτίσαντος. Καὶ μή μοι λέγε ἀδύνατα εἶναι ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων διαίρεσθαι. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ τὴν διαίρεσιν τοῦ φωτὸς ἀπὸ τοῦ ἥλιακοῦ σώματος ἐμοὶ καὶ σοὶ δυνατὴν

εἶναι φημι, ἀλλ' ὅτι ἃ ἡμῖν τῇ ἐπινοίᾳ ἐστὶ χω-
 52 ριστὰ, ταῦτα δύναται καὶ αὐτῇ τῇ ἐνεργείᾳ παρὰ
 Α τοῦ ποιητοῦ τῆς φύσεως αὐτῶν διαστῆναι. Ἐπεὶ καὶ
 σοὶ τὴν καυστικὴν δύναμιν τοῦ πυρὸς ἀπὸ τῆς λαμ-
 πρότητος χωρίσαι ἀμύχανον· ὁ δὲ Θεὸς παραδοξῶ
 θεάματι τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα ἐπιστρέφει βουλό-
 μενος, πῦρ ἐπέθηκε τῇ βάτῳ ἀπὸ μόνης τῆς λαμπρό-
 τητος ἐνεργούν, τὴν ὃὲ τοῦ καίειν δύναμιν σχο-
 λάζουσιν ἔχον. Ἐξ καὶ ὁ ψαλμῶδὸς μαρτυρεῖ λέ-
 γων, Φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρὸς. Ὅθεν
 καὶ ἐν ταῖς τῶν βεβιωμένων ἡμῖν ἀνταποδόσεσι λό-
 γος τις ἡμᾶς ἐν ἀπορρήτῳ παιδεύει, διαιρεθῆσθαι
 τοῦ πυρὸς τὴν φύσιν, καὶ τὸ μὲν φῶς, εἰς ἀπόλαυσιν
 Β τοῖς δικαίοις, τὸ δὲ τῆς καύσεως ὀδυνηρὸν, τοῖς κο-
 λαζομένοις ἀποταχθῆσθαι. Ἐπειτα μέντοι καὶ ἐκ
 τῶν περὶ σελήνην παθῶν δυνατὸν ἡμᾶς τὴν πίστιν
 τῶν ζητουμένων εὔρασθαι. Λήγουσα γάρ, καὶ μειου-
 μινῃ, οὐχὶ τῷ παντὶ ἑαυτῆς σώματι δαπανᾷται,
 ἀλλὰ τὸ περιχέμενον φῶς ἀποτιθεμένη καὶ προσ-
 λαμβάνουσα πάλιν, ἐλαττώσεως ἡμῖν καὶ αὐξήσεως
 τὰς φαντασίας παρέχεται. Τοῦ δὲ μὴ αὐτὸ τὸ σῶμα
 αὐτῆς ληγούσης ἀπαναλίσκεσθαι ἐναργὲς μαρτύριον
 τὰ ὁρώμενα. Ἐξεστι γάρ σοι καὶ ἐν καθαρῷ τῷ
 ἀέρι καὶ πάσης ἀχλύος ἀπηλλαγμένῳ, ὅταν μάλιστα
 μηνοειδῆς τυγχάνῃ κατὰ τὸ σχῆμα, ἐπιτηρήσαντι
 κατιδεῖν τὸ ἀλαμπές αὐτῆς καὶ ἀφώτιστον ὑπο τηλι- C
 καύτης ἀψίδος περιγραφόμενον, ἡλίχῃ ἐν ταῖς παν-
 σελήνοις τὴν πᾶσαν αὐτὴν ἐκπληροῖ. Ὡστε τηλαυ-

γῶς ἀπηρτισμένον καθορᾶσθαι τὸν κύκλον τῷ περι-
λαμπομένῳ μέρει τὸν σκιερὸν καὶ ἀερῶδη κόλπον
συναναφερούσης τῆς ὀφείας. Καὶ μή μοι λέγε ἐπίσ-
ακτον εἶναι τῆς σελήνης τὸ φῶς, διότι μειοῦται μὲν
πρὸς ἥλιον φερομένη, αὖξεται δὲ πάλιν ἀφισταμένη.
Οὐδὲ γὰρ ἐκείνῃ ἡμῖν ἐξετάζειν ἐν τῷ παρόντι πρό-
κειται, ἀλλ' ὅτι ἕτερον μὲν αὐτῆς τὸ σῶμα, ἕτερον
δὲ τὸ φωτίζον. Τοιοῦτον δὴ τί μοι νόει καὶ ἐπὶ τοῦ
ἡλίου. Πλὴν ὅτι ὁ μὲν λαβὼν ἀπαξ καὶ ἐγκεκραμένον
ἐαυτῷ τὸ φῶς ἔχων, οὐκ ἀποτίθεται· ἢ δὲ συνεχῶς D
οἶον ἀποδυσόμενῃ καὶ πάλιν ἐπαμφιαζομένῃ τὸ φῶς,
δι' ἐαυτῆς καὶ τὰ περὶ τοῦ ἡλίου εἰρημένα πιστοῦται.
Οὗτοι καὶ διαχωρίζειν ἐτάχθησαν ἀνὰ μέσον τῆς
ἡμέρας καὶ ἀνὰ μέσον τῆς νυκτός. Ἄνω μὲν γὰρ
διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτός καὶ ἀνὰ μέ-
σον τοῦ σκότους· τότε δὲ τὴν φύσιν αὐτῶν πρὸς τὸ
ἐναντίον ἀπέστησεν, ὥστε ἀμίκτως ἔχειν πρὸς ἄλ-
ληλα, καὶ φωτὶ πρὸς σκότος μηδεμίαν εἶναι κοινό-
τητα. Ὁ γὰρ ἐν ἡμέρᾳ ἐστὶν ἡ σκιά, τοῦτο οἶεσθαι
γρὴ ἐν νυκτὶ τοῦ σκότους εἶναι τὴν φύσιν. Εἰ γὰρ
πᾶσα σκιά αὐγῆς τινος διαφαινούσης ἀντικειμένως
τῷ φωτὶ ἀπὸ τῶν σωμάτων ἐκπίπτει· καὶ ἔωθεν E
μὲν πρὸς δυσμὰς τέταται, ἐσπέρας δὲ πρὸς ἀνατολήν
ἀποκλίνει, ἐν δὲ τῇ μεσημβρίᾳ ἀρκτῶς γίνεται·
καὶ ἡ νύξ ἐπὶ τὸ ἐναντίον ταῖς ἀκτίσιν ὑποχωρεῖ,
οὐδὲν ἕτερον οὔσα κατὰ τὴν φύσιν ἢ σκίασμα γῆς.
Ὡς γὰρ ἐν ἡμέρᾳ ἡ σκιά τῷ ἀντιφράσσοντι τὴν
αὐγὴν παρυφίσταται, οὕτως ἡ νύξ σκιαζομένου τοῦ

περὶ γῆν ἀέρος συνίστασθαι πέφυκε. Τοῦτο τοίνυν ἐστὶ τὸ εἰρημένον, ὅτι Διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτός καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους· ἐπειδὴ τὸ σκότος ὑποφεύγει τοῦ φωτός τὰς ἐπιδρομὰς, ἐν τῇ πρώτῃ δημιουργίᾳ φυσικῆς αὐτοῖς τῆς ἀλλοτριώσεως κατασκευασθείσης πρὸς ἀλλήλα. Νῦν δὲ ἥλιον ἐπέταξε τοῖς μέτροις τῆς ἡμέρας· καὶ σελήνην, ⁵³ ^Α ὅταν ποτὲ πρὸς τὸν ἰδιον κύκλον ἀπαρτισθῇ, ἀρχηγὸν ἐποίησε τῆς νυκτός. Σχεδὸν γὰρ τότε κατὰ διάμετρον οἱ φωστῆρες ἀλλήλοις ἀντικαθίστανται. Ἀνατέλλοντος μὲν γὰρ τοῦ ἡλίου, ἐν ταῖς πανσελήνοις καταφέρεται πρὸς τὸ ἀφανές ἡ σελήνη· δυομένου δὲ πάλιν τοῦ ἡλίου, αὕτη πολλάκις ἐξ ἀνατολῶν ἀντανίσχει. Εἰ δὲ κατὰ τὰ ἄλλα σχήματα οὐ συναπαρτίζεται τῇ νυκτὶ τὸ σεληναῖον φῶς, οὐδὲν πρὸς τὸν προκείμενον λόγον. Πλὴν ὅτι ὅταν ἑαυτῆς τελειοτάτῃ τυγχάνῃ, κατάρχει μὲν τῆς νυκτός τῷ ἰδίῳ φωτὶ τὰ ἄστρα ὑπεραυγάζουσα καὶ τὴν γῆν περιλάμπουσα· ἐξίσου δὲ πρὸς τὸν ἥλιον τοῦ χρόνου διαιρεῖται τὰ μέτρα.

^Β Καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα, καὶ εἰς καιροὺς, καὶ εἰς ἡμέρας, καὶ εἰς ἑνιαυτούς. Ἀναγκαῖαι πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον αἱ ἀπὸ τῶν φωστήρων σημειώσεις. Ἐὰν γὰρ μὴ τις πέρα τοῦ μέτρου τὰ ἀπ' αὐτῶν σημεῖα περιεργάζεται, χρησίμους αὐτῶν τὰς ἐκ τῆς μακρᾶς ἐμπειρίας παρατηρήσεις εὐρήσει. Πολλὰ μὲν γὰρ περὶ ἐπομβρίας ἐστὶ μαθεῖν· πολλὰ δὲ περὶ αὐχμῶν καὶ πνευμάτων κινήσεως, ἢ μερικῶν ἢ

καθόλου, βιαίων ἢ ἀνειμένων. Ἐν γάρ τι τῶν ἀπὸ τοῦ ἡλίου παραδεικνυμένων καὶ ὁ Κύριος ἡμῖν πεπραδέδωκεν εἰπὼν, ὅτι Χειμῶν ἔσται, στυγνάξει

C γὰρ πυρρᾶζων ὁ οὐρανός· Ἐπειδὴν γὰρ δι' ἀχλύος ἡ ἀναφορὰ γένηται τοῦ ἡλίου, ἀμαυροῦνται μὲν αἱ ἀκτῖνες, ἀνθρακώδης δὲ καὶ ὑφαιμος τὴν χροάν βρά-
 ται, τῆς παχύτητος τοῦ ἀέρος ταύτην ἐμποιοῦσης τὴν φαντασίαν ταῖς ὄψεσι. Μὴ διασχεθεὶς δὲ ὑπο τῆς ἀκτίνος ὁ πεπυκνωμένος τέως καὶ συνεστώς ἀήρ δῆλός ἐστι διὰ τὴν ἐπὶ ῥόοιαν τῶν ἐκ τῆς γῆς ἀτμῶν κρατηθῆναι μὴ δυνηθεὶς, ἀλλὰ τῷ πλεονασμῷ τοῦ ὑγροῦ χειμῶνα ἐπάξων τοῖς χωρίοις περὶ αὐτὴν συνα-
 θροίζεται. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπειδὴν ἡ σελήνη περι-
 λιμνάζεται· καὶ τῷ ἡλίῳ δὲ ὅταν αἱ λεγόμεναι ἄλλως περιγραφῶσιν, ἢ ὕδατος ἀερίου πλήθος, ἢ

D πνευμάτων βιαίων κίνησιν ὑποφαίνουσιν· ἢ καὶ, οὕς ὀνομαζοῦσιν ἀνθηλίους, ὅταν συμπεριτρέχῃσι τῇ τοῦ ἡλίου φορᾷ, συμπτωμάτων τινῶν ἀερίων ση-
 μεῖα γίνεται. Ὡς περ οὖν καὶ αἱ ῥάβδοι, αἱ κατὰ τὴν χροάν τῆς ἱριδος εἰς ὀρθὸν τοῖς νέφεσιν ἐμφαινό-
 μεναι, ὄμβρους ἢ χειμῶνας ἐξαισίους, ἢ ὅλως τὴν ἐπὶ πλείστον μεταβολὴν τοῦ ἀέρος ἐνδείκνυνται. Πολλὰ δὲ καὶ περὶ σελήνην αὐξομένην ἢ λή-
 γουσαν οἱ τούτοις ἐσχολαχότες τετηρήκασιν ση-
 μειώδη, ὡς τοῦ περὶ γῆν ἀέρος ἀναγκαίως τοῖς σχή-
 μασιν αὐτῆς συµμεταβαλλομένου. Λεπτὴ μὲν γὰρ οὖσα περὶ τρίτην ἡμέραν καὶ καθαρὰ, σταθερὰν Ε
 εὐδίαν κατεπαγγέλλεται· παχεῖα δὲ ταῖς κεραίαις

καὶ ὑπέρυθρος φαινομένη, ἡ ὕδωρ λάθρον ἀπὸ νεφῶν, ἡ νότου βιαίαν κίνησιν ἀπειλεῖ. Τὴν δὲ ἐκ τούτων σημειώσιν ὅσον τῷ βίῳ παρέχεται τὸ ὠφέλιμον, τίς ἄγνοει; Ἐξεστὶ μὲν γὰρ τῷ πλωτῆρι εἴσω λιμένων κατέχειν τὸ σκάφος, τοὺς ἐκ τῶν πνευμάτων κινδύνους προορωμένῳ. Ἐξεστὶ δὲ τῷ ἔδοιπόρῳ πόρρωθεν ἐκκλίνειν τὰς βλάβας, ἐκ τῆς στυγνότητος τοῦ ἀέρος τὴν μεταβολὴν ἀναμένοντι. Γεωργοὶ δὲ, οἱ περὶ τὰ σπέρματα καὶ τὰς τῶν φυτῶν θεραπείας πονοῦμενοι, πάσας ἐντεῦθεν εὐρίσκουσι τὰς εὐκαιρίας τῶν ἔργων. Ἡδὴ δὲ καὶ τῆς τοῦ παντός διαλύσεως ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἀστροῖς σημεία φανήσεσθαι ὁ Κύριος προηγορεῖται. Ὁ ἥλιος μετα-⁸⁴στραφήσεται εἰς αἶμα, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ Ἄ φέγγος αὐτῆς. Ταῦτα σημεία τῆς τοῦ παντός συμπλη-
ρίσεως.

Ἄλλ' οἱ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶντες, ἐπὶ τὴν συνηγορίαν τῆς γενεθλιαλογίας τὸν λόγον ἔλκουσι, καὶ λεγούσι προσηρτῆσθαι τὴν ἡμετέραν ζωὴν τῇ κινήσει τῶν οὐρανίων· καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῶν ἀστρων γίνεσθαι παρὰ τῶν Χαλδαίων τὰς σημειώσεις τῶν περὶ ἡμᾶς συμπτωμάτων. Καὶ ἀπλοῦν ὄντα τῆς Γραφῆς τὸν λόγον, Ἔστησαν εἰς σημεῖα, οὐχὶ τῶν περὶ τὸν ἀέρα τροπῶν, οὐδὲ τῶν περὶ τὰς ὥρας ἢ μεταβολῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς τῶν βίων ἀποκλήρωσεως, πρὸς τὸ δοκοῦν ἑαυτοῖς, ἐξ ακούουσι. Τί γάρ φασιν; Ὅτι τῶνδε μὲν τῶν κινουμένων ἀστρων ἡ ἐπιπλο-
κὴ, πρὸς τοὺς ἐν τῷ ζωδιακῷ κειμένους ἀστέρας

κατὰ τοιόνδε σχῆμα συνελθόντων ἀλλήλοις, τὰς τοιάσ-
 δε γενέσεις ἀποτελεῖ· ἡ δὲ τοιάδε σ/εσις τῶν αὐ-
 τῶν τὴν ἐναντίαν ἀποκλήρωσιν τοῦ βίου ποιεῖ. Περὶ
 ὧν οὐκ ἄχρηστον ἴσως σαρκηνείας ἔνεκεν μικρὸν ἀνω-
 θεν ἀναλαβόντας εἰπεῖν. Ἐρῶ δὲ οὐδὲν ἑμαυτοῦ
 ἴδιον, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν ἐκείνων πρὸς τὸν κατ' αὐτῶν C
 ἐλεγχον ἀποχρήσομαι, τοῖς μὲν ἤδη προειλημμένοις
 εἰς τὴν βλάβην ἰασίν τινα παρεχόμενος, τοῖς δὲ λοι-
 ποῖς ἀσφάλειαν πρὸς τὸ μὴ τοῖς ὁμοίοις περιπεσεῖν.
 Οἱ τῆς γενεθλιαλογίας ταύτης εὐρεταί, καταμαθόν-
 τες ὅτι ἐν τῷ πλάτει τοῦ χρόνου πολλὰ τῶν σγῆ-
 μάτων αὐτοὺς διαφεύγει, εἰς στενὸν παντελῶς ἀπέ-
 κλεισαν τοῦ χρόνου τὰ μέτρα· ὥς καὶ παρὰ τὸ μι-
 κρότατον καὶ ἄκαριαῖον, οἷόν φησιν ὁ ἀπόστολος,
 τὸ ἐν ἀτόμῳ, καὶ τὸ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, μεγίστης
 οὔσης διαφορᾶς γενέσει πρὸς γένεσιν· καὶ τὸν ἐν
 τούτῳ τῷ ἀκαριαίῳ γεννηθέντα, τύραννον εἶναι πό-
 D λειν, καὶ ἄρχοντα δῆμων, ὑπερπλουτοῦντα καὶ δυ-
 ναστεύοντα· τὸν δὲ ἐν τῇ ἑτέρᾳ ῥοπῇ τοῦ καιροῦ
 γεννηθέντα, προσαίτην τινὰ καὶ ἀγύρτην, θύρας ἐκ
 θυρῶν ἀμείβοντα τῆς ἐφ' ἡμέραν τροφῆς ἕνεκα.
 Διὰ τοῦτο τὸν ζωοφόρον λεγόμενον κύκλον διελόντες
 εἰς δώδεκα μέρη, ἐπειδὴ διὰ τριάκοντα ἡμερῶν
 ἐκβαίνει τὸ δωδέκατον τῆς ἀπλανοῦς λεγομένης
 σφαίρας ὁ ἥλιος, εἰς τριάκοντα μοῖρας τῶν δωδεκα-
 τημορίων ἕκαστον διηρήκασιν. Εἴτα ἕκαστην μοῖ-
 ραν εἰς ἐξήκοντα διελόντες, ἕκαστον πάλιν τῶν ἐξη-
 κοστῶν ἐξήκοντάκις ἔτεμον. Τιθέντες τοίνυν τὰς γε-

Ε νέσεις τῶν τικτομένων, ἰδῶμεν εἰ τὴν ἀκρίθειαν ταύτην τῆς τοῦ χρόνου διαιρέσεως ἀποσιῶσαι δυνήσονται. Ὅμοῦ τε γὰρ ἐτέχθη τὸ παιδίον, καὶ ἡ μαία κατασκοπεῖ τὸ γεννηθὲν ἄρβρον ἢ θῆλυ· εἴτα ἀναμένει τὸν κλαυθμὸν, ὅπερ σημειὸν ἐστὶ τῆς ζωῆς τοῦ τεχθέντος. Πόσα βούλει ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ παραδραμεῖν ἐξηκοστά; Εἶπε τῷ Χαλδαίῳ τὸ γεννηθέν. Διὰ πόσων, βούλει, θῶμεν τῶν λεπτοτάτων τῆς μαίας τὴν φωνὴν παρελθεῖν· ἄλλως τε καὶ εἰ τύχοι

65
 Α ἔξω τῆς γυναικωνίτιδος ἐστὼς ὁ τὴν ὥραν ἀποτιθέμενος; Δεῖ γὰρ τὸν τὰ ὠροσκοπεῖα καταμαθεῖν μέλλοντα, πρὸς ἀκρίθειαν τὴν ὥραν ἀπογράφεσθαι, εἴτε ἡμερινὰ ταῦτα, εἴτε νυκτερινὰ τυγχάνοι. Πόσων ἐξηκοστῶν σμῆνος ἐν τούτῳ πάλιν παρατρέχει τῷ χρόνῳ; Ἀνάγκη γὰρ εὑρεθῆναι τὸν ὠροσκοποῦντα ἀστέρα οὐ μόνον κατὰ πόστου δωδεκατημορίου ἐστίν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ποίας μοίρας τοῦ δωδεκατη

Β μορίου, καὶ ἐν πόστῳ ἐξηκοστῷ, εἰς ἃ ἔφαμεν διαιρεῖσθαι τὴν μοῖραν· ἢ, ἵνα τὸ ἀκριδὲς εὑρεθῇ ἐν πόστῳ ἐξηκοστῷ τῶν ὑποδιηρημένων ἀπὸ τῶν πρώτων ἐξηκοστῶν. Καὶ ταύτην τὴν οὕτω λεπτὴν καὶ ἀκατάληπτον εὑρεσιν τοῦ χρόνου ἐφ' ἐκάστου τῶν πλανητῶν ἀναγκαῖον εἶναι ποιεῖσθαι λέγουσιν, ὥστε εὑρεθῆναι ποταπὴν εἶχον σχέσιν πρὸς τοὺς ἀπλανεῖς, καὶ ποταπὸν ἦν τὸ σχῆμα αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ τότε γενέσει τοῦ τικτομένου. Ὅστε εἰ τῆς ὥρας ἐπιτυχεῖν ἀκριδῶς ἀδύνατον, ἡ δὲ τοῦ βραχυτάτου παραλλαγή τοῦ παντὸς διαμαρτεῖν

ποιεῖ, καταγέλαστοι καὶ οἱ περὶ τὴν ἀνύπαρκτον ταύτην τέχνην ἐσχολακότες, καὶ οἱ πρὸς αὐτοὺς κεχτηνότες, ὡς δυναμένους εἰδέναι τὰ κατ' αὐτούς.

Οἷα δὲ καὶ τὰ ἀποτελεσματικά; Ὁ δεῖνα οὖν C
 λος, φησὶ, τὴν τρίχα, καὶ χαροπός· χριστοῦ γὰρ
 ἔχει τὴν ὥραν· τοιοῦτον δὲ πῶς ὀφθῆναι τὸ ζῶον.
 Ἀλλὰ καὶ μεγαλόφρων· ἐπειδὴ ἡγεμονικὸν ὁ χρίος·
 καὶ προετικός, καὶ πάλιν ποριστικός· ἐπειδὴ τὸ
 ζῶον τοῦτο καὶ ἀποτίθεται ἀλύπως τὸ ἔριον, καὶ
 πάλιν παρὰ τῆς φύσεως ῥαδίως ἐπαμφιέννυται. Ἀλ-
 λὰ καὶ ὁ αὐριανὸς τληπαθής, φησὶ, καὶ δουλικός·
 ἐπειδὴ ὑπὸ ζυγὸν ὁ ταῦρος. Καὶ ὁ σκορπιανὸς πλή-
 κτης διὰ τὴν πρὸς τὸ θηρίον ὁμοίωσιν. Ὁ δὲ ζυγια-
 νὸς δίκαιος, διὰ τὴν παρ' ἡμῖν τῶν ζυγῶν ἰσότητα.
 Τούτων τί ἂν γένοιτο καταγελαστότερον; Ὁ χρίος,
 ἀφ' οὗ τὴν γένεσιν τοῦ ἀνθρώπου λαμβάνεις, οὐρα- D
 νοῦ μέρος ἐστὶ τὸ δωδέκατον, ἐν ᾧ γενόμενος ὁ ἥλιος
 τῶν ἐαρινῶν σημείων ἄπτεται. Καὶ ζυγὸς, καὶ ταῦ-
 ρος ὡσαύτως, ἕκαστον τούτων δωδεκατημορίον ἐστὶ
 τοῦ ζωδιακοῦ λεγομένου κύκλου. Πῶς οὖν ἐκείθεν
 τὰς προηγουμένης αἰτίας λέγων ὑπάρχειν τοῖς τῶν
 ἀνθρώπων βίοις, ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν βροσκημάτων τῶν
 γεννημένων ἀνθρώπων τὰ ἥθη χαρακτηρίζεις; Εὐ-
 μετάδοτος γὰρ ὁ κριανὸς, οὐκ ἐπειδὴ τοιοῦτου ἥθους
 ποιητικὸν ἐκεῖνος τὸ μέρος τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ
 τοιαύτης φύσεως ἐστὶ τὸ προβατόν. Τί οὖν δυσω- E
 πείς μὲν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀξιοπιστίας τῶν ἀστρων,
 πείθειν δὲ ἐπιχειρεῖς διὰ τῶν βληχημάτων; Εἰ μὲν

γάρ παρὰ τῶν ζώων λαβὼν ὁ οὐρανὸς ἔχει τὰ τοιαῦ-
 τα τῶν ἡθῶν ἰδιόματα, καὶ αὐτὸς ὑπόκειται ἄλλο-
 τρίαῖς ἀρχαῖς, ἐκ τῶν βουσημάτων ἔχων τὰς αἰτίας
 ἀπηρητημένας· εἰ δὲ καταγέλαστον τοῦτο εἰπεῖν, κα-
 ταγελαστότερον πολλῶν ἐκ τῶν μηδὲν κοινωνούν-
 των ἐπάγειν ἐπιχειρεῖν τῷ λόγῳ τὰς πιθανότητας.
 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν αὐτῶν τὰ σαφὰ τοῖς ἀραχνείοις
 ὕφασμασιν ἵσκειν, οἷς ὅταν μὲν κύνωψ, ἢ μυῖα, ἢ τι
 ἄλλο τῶν παραπλησίως τούτοις ἀσθενῶν ἐνσχεθῇ, κατα-
 δεθέντα κρατεῖται· ἐπειδὴν δὲ τῶν ἰσχυροτέρων τι
 ζώων ἐγγίση, αὐτό τε ῥαδίως διεκπίπτει, καὶ τὰ
 ἀδρανῆ ὕφασματα διέρρηξε καὶ ἠφάνισε.

Καὶ οὐκ ἐπὶ τούτων ἴστανται μόνον, ἀλλὰ καὶ
 τῶν ἡ προαίρεσις ἐκάστου ἡμῶν κυρία (λέγω δὲ,
 τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀρετῆς ἢ κακίας), καὶ τού-
 των τὰς αἰτίας τοῖς οὐρανίοις συνάπτουσιν. Οἷς τὸ
 ἀντιλέγειν ἄλλως μὲν καταγέλαιστον, διὰ δὲ τὸ προ-
 κατέχεσθαι τοὺς πολλοὺς τῇ ἀπάτῃ, ἀναγκαῖον
 ἴσως μὴ σιωπῇ παρελθεῖν. Πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο
 αὐτοὺς ἐρωτησωμεν, εἰ μὴ ἐφ' ἐκάστης ἡμέρας μυ-
 ριάκις ἀμειβεται τῶν ἀστέρων τὰ σχήματα; Αἰεκί-
 νητοι γὰρ ὄντες οἱ πλανῆται λεγόμενοι, καὶ οἱ μὲν
 θᾶττον ἐπικαταλαμβάνοντες ἀλλήλους, οἱ δὲ βραδυ-
 τέρας τὰς περιόδους ποιοῦμενοι, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὥρας
 πολλάκις καὶ ὁρῶσιν ἀλλήλους καὶ ἀποκρυπτονται,
 μεγίστην τε ἔχει δύναμιν ἐν ταῖς γενέσεσι τὸ ἢ
 παρὰ ἀγαθοποιοῦ ἐφορᾶσθαι, ἢ κακοποιοῦ, ὥς αὐ-
 τοὶ λέγουσι. Καὶ πολλακίς καθ' ὃν ἐπεμαρτύρει ὁ

ἀγαθοποιὸς ἀστὴρ τὸν καιρὸν οὐκ ἐξευρόντες, παρὰ
 C τὴν ἐνὸς τῶν λεπτοτάτων ἀγνοίαν, ὥς ἐν τῇ κακο-
 δαιμονήματι αὐτὸν κείμενον ἀπειγράψαντο. Τοῖς γὰρ
 αὐτῶν ἐκείνων συγγρήσασθαι ῥήμασιν ἀναγκάζο-
 μαι. Ἐν δὴ τοῖς τοιοῦτοις λόγοις πολὺ μὲν τὸ ἀνόη-
 τον, πολλαπλάσιον δὲ τὸ ἀσεβές. Οἱ γὰρ κακο-
 ποιοὶ τῶν ἀστέρων τῆς ἑαυτῶν πονηρίας ἐπὶ τὸν
 ποιήσαντα αὐτοὺς τὴν αἰτίαν μετατιθέασιν. Εἰ μὲν
 γὰρ ἐκ φύσεως αὐτῶν τὸ κακόν, ὁ δημιουργὸς ἔσται
 τοῦ κακοῦ ποιητής· εἰ δὲ προαιρέσει κακύνονται,
 πρῶτον μὲν ἔσται ζῶα προαιρετικὰ, λελυμέναις καὶ
 αὐτοκρατορικαῖς ταῖς ὁρμαῖς κεχρημένα· ὁ μανίας
 ἐστὶν ἐπέκεινα καταφεύδεσθαι τῶν ἀφύχων. Ἐπειτα D
 πόσον τὸ ἄλογον, τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν μὴ κατὰ
 τὴν ἀξίαν διανέμειν ἐκάστω, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῷδε τῷ
 τόπῳ γέγονεν, ἀγαθοποιὸν ὑπάρχειν, καὶ ἐπειδὴ
 ὑπὸ τοῦδε ὁράται, κακοποιὸν γίνεσθαι τὸν αὐτόν·
 καὶ ἐπειδὴν πάλιν μικρόν τι παρεκκλίνῃ τοῦ σχή-
 ματος, εὐθὺς τῆς κακίας ἐπιλανθάνεσθαι; Καὶ
 ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Εἰ δὲ καθ' ἕκαστον ἀκα-
 ριαῖον τοῦ χρόνου ἐπ' ἄλλο καὶ ἄλλο μεθαυριάζον-
 ται σχῆμα, ἐν δὲ ταῖς μυρίαῖς ταύταις μεταβολαῖς,
 πολλάκις τῆς ἡμέρας, οἱ τῶν βασιλικῶν γενέσεων
 ἀποτελοῦνται σχηματισμοὶ, διὰ τί οὐκ ἐφ' ἐκάστης
 ἡμέρας γεννῶνται βασιλεῖς, ἢ διὰ τί ὅλως πατρικαὶ
 παρ' αὐτοῖς εἰσι βασιλείας διαδοχαί; Οὐ δῆπου γὰρ E
 ἕκαστος τῶν βασιλέων παρατετηρημένως εἰς τὸ
 βασιλικὸν τῶν ἀστέρων σχῆμα τοῦ ἰδίου υἱοῦ τὴν

γένεσιν ἐναρμόζει. Τίς γάρ ἀνθρώπων κύριος τοῦ τοιούτου, Πῶς οὖν Ὁξίας ἐγέννησε τὸν Ἰωάθαμ; Ἰωάθαμ τὸν Ἀγαζ; Ἀγαζ τὸν Ἐzekiαν; καὶ οὐδεὶς ἐν τούτοις δουλικῇ συνέτυχεν ὥρα γενέσεως, Ἐπειτα εἰ καὶ τῶν κατὰ κακίαν καὶ ἀρετὴν ἐνεργημάτων οὐκ ἐκ τοῦ ἐφ' ἡμῖν εἰσὶν αἱ ἀρχαί, ἀλλ' ἐκ τῆς γενέσεως αἱ ἀνάγκαι, περιττοὶ μὲν οἱ νομοθέται, τὰ πρακτέα ἡμῖν καὶ τὰ φευκτὰ διορίζοντες, περιττοὶ δὲ καὶ οἱ δικασταί, ἀρετὴν τιμῶντες, καὶ πονηρίαν κολάζοντες. Οὐ γάρ τοῦ κλέπτου τὸ ἀδίκημα· οὐδὲ τοῦ φονέως· ἢ γε οὐδὲ βουλομένῳ δυνατὸν ἦν κρατεῖν τῆς χειρὸς, διὰ τὸ ἀναπόδραστον τῆς ἐπὶ τὰς πράξεις αὐτὸν κατεπειγούσης ἀνάγκης. Ματριότατοι δὲ πάντων καὶ οἱ περὶ τὰς τέχνας πονούμενοι ἀλλ' εὐθηνήσει μὲν ὁ γεωργός, μήτε σπέρματα καταβαλλὼν, μήτε ὀρεπάνην θηξάμενος· ὑπερπλουτήσει δὲ ὁ ἔμπορος, κἂν βούληται, κἂν μὴ, τῆς εἰμυρμένης αὐτῷ συναθροίζουσας τὰ ρήματα. Αἱ δὲ μεγάλαι τῶν Χριστιανῶν ἐλπίδες φροῦδαι ἡμῖν οἰρήσονται, οὔτε δικαιοσύνης τιμωμένης, οὔτε κατακρινομένης τῆς ἀμαρτίας, διὰ τὸ μηδὲν κατὰ προαίρεσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπιτελεῖσθαι. Ὅπου γὰρ ἀνάγκη καὶ εἰμυρμένη κρατεῖ, οὐδεμίαν ἔχει ῥώραν τὸ πρὸς ἀξίαν, ὃ τῆς δικαιοκρισίας ἐξαιρετόν ἐστι. Καὶ πρὸς μὲν ἐκαίνορας, ἐπὶ τοσοῦτον. Οὔτε γὰρ ὑμεῖς πλειονῶν δεῖσθε λόγων παρ' ἑαυτῶν ὑγιαίνοντες, ὃ τε καιρὸς οὐκ ἐνδίδωσι πέρα τοῦ μέτρου πρὸς αὐτοὺς ἀποτείνεσθαι.

57
A

B

Πρὸς δὲ τὰ ἐξῆς τῶν ῥημάτων ἐπανέλθωμεν. Ἔστωσαν, φησὶν, εἰς σημεῖα, καὶ εἰς καιροὺς, καὶ εἰς ἡμέρας, καὶ εἰς ἐνιαυτούς. Εἴρηται ἡμῖν τὰ περὶ τῶν σημείων. Καιροὺς δὲ ἡγούμεθα λέγειν C τὰς τῶν ὥρῶν ἐναλλαγὰς· χειμῶνος, καὶ ἔαρος, καὶ θέρους, καὶ μετοπώρου· ὅς εὐτάκτως περιοδεύειν ἡμᾶς τὸ τεταγμένον τῆς κινήσεως τῶν φωστήρων παρέχει. Χειμῶν μὲν γάρ γίνεται, τοῖς νοτίοις μέρεσι τοῦ ἡλίου προσδιατρίβοντος, καὶ πολὺ τὸ νυκτερινὸν σκίασμα περὶ τὸν καθ' ἡμᾶς τόπον ἀποτελοῦντος· ὥστε καταφύγεσθαι μὲν τὸν περὶ γῆν αέρα, πάσας δὲ τὰς ὑγρὰς ἀναθυμιάσεις συνισταμένας περὶ ἡμᾶς, ὁμβρῶν τε αἰτίαν καὶ κρυμῶν καὶ νιφάδος ἀμυθήτου παρέχειν. Ἐπειδὴν δὲ ἐπανιών πάλιν ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν χωρίων ἐπὶ τοῦ μέσου γένηται, ὥστε ἐξίσου μεριζειν νυκτὶ πρὸς ἡμέραν τὸν χρόνον, ὅσω πλεον τοῖς ὑπὲρ D γῆς προσδιατρίβει τόποις, τοσούτῳ κατὰ μέρος ἐπανάγει τὴν εὐκρασίαν. Καὶ γίνεται ἔαρ, πᾶσι μὲν φυτοῖς τῆς βλαστήσεως ἀρχηγόν, δένδρων δὲ τοῖς πλείστοις παρέχον τὴν ἀναβίωσιν, ζώοις δὲ χερσαίοις καὶ ἐνύδροις ἅπασι τὸ γένος φυλάσσον ἐκ τῆς τῶν ἐπιγινομένων διαδοχῆς. Ἐκεῖθεν δὲ ἤδη πρὸς θειρινὰς τροπὰς ἐπ' αὐτὴν τὴν ἄρκτον ἀπαλαύνων ὁ ἥλιος, τὰς μεγίστας ἡμῖν τῶν ἡμερῶν παρίστησι. Καὶ διὰ τὸ ἐπὶ πλείστον προσομιλεῖν τῷ αἔρι, αὐτόν τε καταφρύσσει τὸν ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν αέρα, καὶ τὴν γῆν πᾶσαν καταξηραίνει, τοῖς

τε σπέρμασιν ἐκ τούτου συνεργῶν πρὸς τὴν ἄδρυ-
 Ε σιν, καὶ τοὺς τῶν δένδρων καρποὺς κατεπειγὼν ἐπὶ
 τὴν πέφιν· ὅτε καὶ φλογωδέστατός ἐστιν ἑαυτοῦ ὁ
 ἥλιος, βραχείας ποιῶν τὰς σκιάς ἐπὶ τῆς μεσημ-
 βρίας, διὰ τὸ ἀφ' ὑψηλοῦ τὸν περὶ ἡμᾶς καταλαμ-
 πειν τόπον. Μέγισται γάρ εἰσιν ἡμερῶν, ἐν αἷς
 βραχύταταί εἰσιν αἱ σκιαί, καὶ βραχύταται πάλιν
 ἡμέραι, αἱ τὰς σκιάς ἔχουσαι μακροτάτας. Καὶ
 τοῦτο παρ' ἡμῖν τοῖς ἑτεροσκήιοις λεγομένοις ἔσσι
 τὰ ἀρκτῶα τῆς γῆς ἐποικοῦμεν· ἐπεὶ εἰσὶ γε ἤδη
 τινὲς οἱ κατὰ δύο ἡμέρας τοῦ παντὸς ἐνιαυτοῦ
 καὶ ἄσκιοι παντελῶς κατὰ τὴν μεσημβρίαν γινό-
 μενοι, οὓς κατὰ κορυφῆς ἐπιλάμπων ὁ ἥλιος, ἐξί-
 σου πανταχόθεν περιφωτίζει, ὥστε καὶ τῶν ἐν βάθει
 φρεάτων τὸ ὕδωρ διὰ στομίῳ στενῶν καταλαμ- 58
 πεσθαι· ὅθεν αὐτοὺς τινες καὶ ἄσκιους καλοῦσιν. Α
 Οἱ δὲ ἐπέκεινα τῆς ἀρωματοφόρου γῆς, ἐπ' ἀμ-
 φότερα τὰς σκιάς παραλλάσσουσιν. Μόνοι γάρ ἐν
 τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ ἐκ τὰ νότια κατὰ τὴν
 μεσημβρίαν τὰς σκιάς ἐποκέμπουσιν· ὅθεν αὐτοὺς
 τινες καὶ ἀμφισκίους ἐνόμασαν. Ταῦτα δὲ πάντα
 πρὸς τὸ βόρειον μέρος παροδαύσαντος ἤδη γίνεται
 τοῦ ἡλίου. Ἐκ δὲ τούτων εἰκάζειν ἐστὶ τὴν ἐκ τῆς
 ἡλιακῆς ἀκτίνος ἐγγινομένην πύρρῳ τῷ ἀέρι, ὅση
 τίς ἐστι, καὶ ποταπῶν ἀποτελεσματικῆ συμπτωμά-
 των. Ἐντεῦθεν διαδεξαμένη ἡμᾶς τοῦ μετοπώρου
 ἢ ὥρα, ὑποθραύει μὲν τοῦ πνίγους τὸ ὑπερβάλλον, Β
 κατὰ μικρὸν δὲ ὑφαιῖσα τῆς θερμῆς, διὰ τῆς κατὰ

τὴν κρᾶσιν μεσότητος ἀβλαβῶς ἡμᾶς δι' ἑαυτῆς
τῷ χειμῶνι προσάγει· δηλονότι τοῦ ἡλίου πάλιν
ἀπὸ τῶν προσαρκτίων ἐπὶ τὰ νότια ὑποστρέφοντος.
Αὗται τῶν ὠρῶν αἱ περιτροπαί, ταῖς κινήσεσιν
ἐπόμεναι τοῦ ἡλίου, τὸν βίον ἡμῖν οἰκονομοῦσιν.
Ἔστωσαν δέ, φησί, καὶ εἰς ἡμέρας· οὐχ ὥστε
ἡμέρας ποιεῖν, ἀλλ' ὥστε κατάρχειν τῶν ἡμερῶν.
Ἡμέρα γὰρ καὶ νύξ πρεσβύτερα τῆς τῶν φωστήρων
γενέσεως. Τοῦτο γὰρ ἐνδείκνυται ἡμῖν καὶ ὁ
φαλμὸς λέγων· Ἔθετο ἥλιον εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέ-
ρας, σελήνην καὶ ἀστέρας εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτός.
Πῶς οὖν ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας ὁ ἥλιος; Ὅτι C
τὸ φῶς ἐν ἑαυτῷ περιφέρων, ἐπειδὴν ποτε τὸν καθ'
ἡμᾶς ὀρίζοντα ὑπεράρῃ, ἡμέραν παρέχει διαλύσας
τὸ σκότος. Ὡστε οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι, ἡμέραν
δρισάμενος εἶναι τὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου πεφωτισμένον
αέρα· ἢ, ἡμέραν εἶναι χρόνου μέτρον ἐν ᾧ ἐν τῷ
ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίῳ ὁ ἥλιος διατρίβει. Ἀλλὰ καὶ
εἰς ἐνιαυτοὺς ἐτάχθησαν ἥλιος καὶ σελήνη. Σελήνη
μὲν ἐπειδὴν διωδεκάκις τὸν ἑαυτῆς ἐκτελέσῃ δρόμον,
ἐνιαυτοῦ ἐστὶ ποιητικὴ· πλὴν ὅτι μηνὸς ἐμβολίμου
δεῖται πολλάκις πρὸς τὴν ἀκριβοῇ τῶν ὠρῶν συν-
δρομήν, ὡς Ἑβραῖοι τὸ παλαιὸν τὸν ἐνιαυτὸν
D ἦγον καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀρχαιότατοι. Ἡλιακὸς
δὲ ἐστὶν ἐνιαυτὸς ἢ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ
τῇ αὐτῇ σημείῳ κατὰ τὴν οἰκείαν κίνησιν τοῦ
ἡλίου ἀποκατάστασις.

Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς

- μεγάλους. Ἐπειδὴ τὸ μέγα τὸ μὲν ἀπολύτον ἔχει τὴν ἔννοιαν· ὡς μέγας ὁ οὐρανός, καὶ μεγάλη ἡ γῆ, καὶ μεγάλη ἡ θάλασσα· τὰ δὲ ὡς τὰ πολλὰ πέφυκε πρὸς ἕτερον ἀναφέρεσθαι· ὡς μέγας ὁ ἵππος, καὶ ὁ βοῦς ὁ μέγας (οὐ γὰρ ἐν τῇ ὑπερβολῇ τῶν τοῦ σώματος ὄγκων, ἀλλ' ἐν τῇ πρὸς τὰ ὅμοια
- Ε** παραθέσει τὴν μαρτυρίαν τοῦ μεγέθους τὰ τοιαῦτα λαμβάνει)· πῶς τοίνυν τοῦ μεγάλου τὴν ἔννοιαν ἐκδεξόμεθα; Πότερον ὡς τὸν μύρμηκα, ἢ ἄλλο τι τῶν φύσει μικρῶν, μέγα προσαγορεύομεν διὰ τὴν πρὸς τὰ ὁμογενῇ σύγκρισιν τὴν ὑπεροχὴν μαρτυροῦντες; ἢ το μέγα νῦν οὕτως, ὡς ἐν τῇ οἰκείᾳ τῶν φυσικῶν κατασκευῇ τοῦ μεγέθους ἐμφαινόμενου; Ἐγὼ μὲν οἶμαι τοῦτο. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ μείζους τῶν μικροτέρων ἀστέρων, διὰ τοῦτο μεγάλοι· ἀλλ'
- Β** ἐπειδὴ τοσαῦτοι τὴν περιγραφὴν, ὥστε ἐξαρχεῖν
- Α** τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀναχουμένην αὐγὴν καὶ οὐρανὸν περιλάμπειν καὶ τὸν αἶρα, καὶ ὁμοῦ πάσῃ τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσῃ συμπαρεκτεινεσθαι. Οἱ γὰρ κατὰ πᾶν μέρος τοῦ οὐρανοῦ γινομενοί, καὶ ἀνατέλλοντες καὶ δύομενοί καὶ τὸ μέσον ἐπεχόντες, ἴσοι πανταχόθεν τοῖς ἀνθρώποις προφαινόνται, ὅπερ ἀπόδειξιν ἔχει σαφῇ τῆς τοῦ μεγέθους περιουσίας, τῷ μηδὲν αὐτοῖς ἐπιστημαίνειν τὸ πλάτος τῆς γῆς πρὸς τὸ μείζονας δοκεῖν ἢ ἐλάττονας εἶναι. Τὰ μὲν γὰρ πόρρωθεν ἀφροσύνα μικρότερα πῶς ὁρῶμεν, οἷς δ'
- Β** ἂν μάλλον ἐγγίσωμεν, μάλλον αὐτῶν τὸ μέγεθος ἐξευρίσκομεν. Τῷ δὲ ἡλίῳ οὐδεὶς ἐστὶν ἐγγυτέρω

καὶ οὐδεις ποῦρωτέρω, ἀλλὰ ἀπ' Ἰσου τοῦ διαστή-
ματος τοῖς κατὰ πᾶν μέρος τῆς γῆς κατωχισμένοις
προσβάλλει. Σημεῖον δὲ, ὅτι καὶ Ἰνδοὶ καὶ Βρετ-
τανοὶ τὸν Ἰσον βλέπουσιν. Οὔτε γὰρ τοῖς τὴν
ἐφ' ἑαυτοὺς καταδουόμενος τοῦ μεγέθους ὑφίησιν,
οὔτε τοῖς πρὸς δυσμαῖς κατωχισμένοις ἀνατέλλων
ἐλάττων φαίνεται· οὔτε μὲν ἐν τῷ μεσουρανήματι
γινόμενος, τῆς ἐφ' ἑκάτερα ὀφείας παραλλάττει.

C Μὴ ἐξαπατάτω σε τὸ φαινόμενον· μηδ' ὅτι πηχυαῖος
τοῖς ὀρώσι δοκεῖ, τοσοῦτον αὐτὸν εἶναι λογίσαι. Συν-
αίρεισθαι γὰρ πέφυκεν ἐν τοῖς μεγίστοις διαστή-
μασι τὰ μεγέθη τῶν ὁραμένων, τῆς ὁρατικῆς δυνά-
μεως οὐκ ἐξικνουμένης τὸν μεταξύ τόπον διαπε-
ρᾶν, ἀλλ' οἰονεῖ ἐνδοαπανωμένης τῷ μέσῳ, καὶ κατ'
ὀλίγον αὐτῆς μέρος προσβαλλούσης τοῖς ὁρατοῖς.
Μικρὰ οὖν ἡ ὄψις ἡμῶν γινομένη, μικρὰ ἐποίησε
νομιζεσθαι τὰ ὀρώμενα, τὸ οἰκείον πάθος τοῖς ὁρα-
τοῖς ἐπιτέρουσα ὥστε εἰ ψεύδεται ἡ ὄψις, ἀπίστον
τὸ κριτήριον. Ὑπομνήσθητι δὲ τῶν οἰκείων παθῶν,
καὶ παρὰ σεαυτοῦ ἔξεις τῶν λεγομένων τὴν πίστιν.
Εἰ ποτε ἀπὸ ἀκρωρείας μεγάλης πεδίον εἶδες πολύ-
τε καὶ ὑπτιον, ἥλιχα μὲν σοι τῶν βυῶν κατεφάνη D
τὰ ζεύγη; πηλίκοι δὲ οἱ ἀροτῆρες αὐτοί; Εἰ μὴ
μυρμήκων τινά σοι παρέσχον φαντασίαν; Εἰ δὲ καὶ
ἀπὸ σκοπιᾶς ἐπὶ μέγα πέλαγος τετραμμένης τῇ
θαλάσῃ τὰς ὀφείας ἐπέβαλες, ἥλιχα μὲν σοι ἐδοξάν
εἶναι τῶν νήσων αἱ μέγισται; πηλίκη δέ σοι κα-
τεφάνη μία τῶν μυριοφόρων δαχάδων λευκοῖς ἰστίοις

ὑπὲρ κυανῆς κομιζομένη θαλάσσης; Εἰ μὴ πάσης περιστερᾶς μικροτεραν σοι παρέσχετο τὴν φαντασίαν, Διότι, καθάπερ ἔφην, ἐνὸς ἀπανθηεῖσα τῷ ἀέρι ἢ ὄψις, ἐξίτηλος γινομένη, πρὸς τὴν ἀκριβοῦς κατάληψιν τῶν ὁρωμένων οὐκ ἐξαρκεῖ. Ἦδη δέ που καὶ τῶν ὄρων τὰ μέγιστα βαθείαις φάραγξιν ἐκτετμημένα, περιφερῇ καὶ λεῖα ἡ ὄψις εἶναί φησι, ταῖς ἐξοχαῖς προσβαλλουσα μόναίς, ταῖς δὲ μεταξὺ κοιλότησιν ἐμβῆναι δι' ἀτονίαν μὴ δυναμένη. Οὕτως οὐδὲ τὰ σχήματα τῶν σωμάτων ὅποιά ἐστι διασώζει, ἀλλὰ περιφερεῖς οἰεται εἶναι τοὺς τετραγώνους τῶν πύργων. Ὅστε πανταχόθεν δῆλον, ὅτι ἐν ταῖς μεγίσταις ἀποστάσεσιν οὐκ ἔναρθρον ἀλλὰ συγκεχυμένην τῶν σωμάτων λαμβάνει τὴν εἰκασίαν. Μέγας οὖν ὁ φωστήρ, κατὰ τὴν τῆς Γραφῆς μαρτυρίαν, καὶ ἀπειροπλασίῳ τοῦ φαινομένου.

⁶⁰
 Α Κακεῖνο δὲ σοι ἐναργὲς ἔστω τοῦ μεγέθους σημεῖον. Ἀπείρων ὄντων τῇ πληθει τῶν κατ' οὐρανὸν ἀστέρων, τὸ παρ' αὐτῶν συνερανιζόμενον φῶς οὐκ ἐξαρκεῖ τῆς νυκτὸς τὴν κατήφειαν διαλύσαι. Μόνος δὲ οὗτος ὑπερφανὲς τοῦ ὀρίζοντος, μᾶλλον δὲ ἔτι καὶ προσδοκώμενος, πρὶν καὶ ὑπερσχεῖν ὅλως τῆς γῆς, ἠφάνισε μὲν τὸ σκότος, ὑπερῆύγασε δὲ τοὺς ἀστέρας, καὶ πεπηγότα τέως καὶ συμπεπιλημένον τὸν περὶ γῆν αἶρα κατέτηξε καὶ διέχεεν. Ὅθεν καὶ ἀνεμοὶ ἐωθινοὶ καὶ ὄρσοι ἐν αἰθρία τὴν γῆν περιρρέουσι. Τοσαύτην δὲ οὔσαν τὴν γῆν πῶς ἂν ἡδυνήθη ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ τὴν

- B πᾶσαν καταφωτίζειν, εἰ μὴ ἀπὸ μεγάλου τοῦ κύ-
 κλου τὴν αὐγὴν ἐπηφείη, Ἐνταῦθά μοι τὴν σοφίαν
 τοῦ τεχνίτου κατάμαθε, πῶς τῷ διαστήματι
 τούτῳ σύμμετρον ἔδωκεν αὐτῷ τὴν θερμότητα.
 Τοσοῦτον γὰρ ἐστὶν αὐτοῦ τὸ πυρῶδες, ὥς μήτε
 δι' ὑπερβολὴν καταφλέξαι τὴν γῆν, μήτε διὰ τὴν
 ἑλλειψιν κατεψυγμένην αὐτὴν καὶ ἄγονον ἀπολι-
 πεῖν. Ἀδελφὰ δὲ τοῖς εἰρημένοισι καὶ τὰ περὶ τῆς
 σελήνης νοεῖσθω. Μέγα γὰρ καὶ τὸ ταύτης σῶμα,
 καὶ φανότατον γε μετὰ τὸν ἥλιον. Οὐκ αἰεὶ μέντοι
 C ὁρατὸν αὐτῆς διαμένει τὸ μέγεθος· ἀλλὰ νῦν μὲν
 ἀπηρτισμένη τῷ κύκλῳ, νῦν δὲ ἑλλείπουσα καὶ
 μειουμένη φαίνεται, καθ' ἕτερον ἑαυτῆς μέρος
 προδεικνύουσα τὸ λειπὸν Ἄλλω μὲν γὰρ μέρει σκιά-
 ζεται αὐξομένη, ἄλλο δὲ μέρος αὐτῆς ἐν τῷ καιρῷ
 τῆς λήξεως ἀποκρύπτεται. Λογος δέ τις ἄβρητος
 τοῦ σοφοῦ δημιουργοῦ τῆς ποικίλης ταύτης ἐναλ-
 λαγῆς τῶν σχημάτων. *H γὰρ ὥστε ἡμῖν ὑπό-
 δεῖγμα ἐναργὲς παρέχειν τῆς ἡμετέρας φύσεως·
 ὅτι οὐδὲν μονιμον τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλὰ τὰ μὲν
 ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πρόεισιν εἰς τὸ τέλειον, τὰ δὲ πρὸς
 τὴν οἰκείαν ἀκμὴν φθασαντα καὶ τὸ ἀκρότατον
 D μέτρον ἑαυτῶν αὐξηθέντα, πάλιν ταῖς κατὰ μικρὸν
 ὑφαιρέσεσι φθίνει τε καὶ ὀιολλυται, καὶ μειούμενα
 καθαιρεῖται. Ὡστε ἐκ τοῦ κατὰ τὴν σελήνην θεά-
 ματος παιδεύεσθαι ἡμᾶς τὰ ἡμέτερα, καὶ τῆς
 ταχείας τῶν ἀνθρωπίνων περιτροπῆς λαμβάνοντας
 ἔννοιαν, μὴ μέγα φρονεῖν ταῖς εὐημερίαις τοῦ

βίου, μὴ ἐπαγάλλεσθαι δυναστείαις, μὴ ἐπαί-
 ρεσθαι πλούτου ἀδολότητι, περιφρονεῖν τῆς σαρκὸς
 περὶ ἣν ἡ ἀλλοίωσις, ἐπιμελεῖσθαι δὲ τῆς ψυχῆς
 ἥς τὸ ἀγαθὸν ἐστὶν ἀκίνητον. Εἰ δὲ λυπεῖ σε ἡ
 σελήνη ταῖς κατὰ μικρὸν ὑφαιρέσεσι τὸ φέγγος
 ἐξαναλίσχουσα· λυπεῖται σε πλεόν ψυχὴ ἀρετὴν
 κτησαμένη, καὶ διὰ ἀπροσεξίας τὸ καλὸν ἀφανί- E
 ζουσα, καὶ μηδέποτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς διαθεσεως
 μένουσα, ἀλλὰ πυκνὰ τρεπομένη καὶ μεταβαλλομένη
 διὰ τὸ τῆς γνώμης ἀνιόρουτον. Τῷ ὄντι γάρ, κατὰ
 τὸ εἰρημένον, Ὁ ἄφρων ὡς σελήνη ἀλλοιοῦται.
 Οἶμαι δὲ καὶ τῇ τῶν ζώων κατασκευῇ, καὶ τοῖς
 λοιποῖς τοῖς ἀπὸ γῆς φουρμένοις, μὴ μικρὰν ὑπάρ-
 χειν ἐκ τῆς κατὰ τὴν σελήνην μεταβολῆς τὴν
 συντέλειαν. Ἄλλως γὰρ διατίθεται μειουμένης αὐ-
 τῆς, καὶ ἄλλως αὐξομένης τὰ σώματα· νῦν μὲν
 ληγούσης ἀραιὰ γιγνομενα καὶ κενά, νῦν δὲ αὐξο-
 μένης καὶ πρὸς τὸ πλῆρες ἐπειγομένης καὶ αὐτὰ
 παλιν ἀναπληρούμενα· διότι ὑγρότητα τινα θερμώ-
 τητι κεκραμένην ἐπὶ το βᾶθος φθανουσιν λεγόμενοις
 ἐνέησι. Δηλοῦσι δὲ οἱ καθεύδοντες ὑπὸ σεληνῆν, 61
 ὑγροτῆτος περισσῆς τὰς τῆς κεφαλῆς εὐρυχωρίας A
 πληρούμενοι· καὶ τὰ νεοσφαγῇ τῶν κρεῶν ταχὺ
 τρεπόμενα τῇ προσβολῇ τῆς σεληνῆς καὶ ζώων
 ἐγκέφαλοι καὶ τῶν θαλασσιῶν τὰ ὑγρότατα· καὶ
 αἱ τῶν δένδρων ἐντεριῶναι. Ἄ πάντα οὐκ ἂν ἐξήρ-
 κесе τῇ ἑαυτῆς ἀλλοιώσει συμμεθιστᾶν, εἰ μὴ
 ὑπερφυές τι ἦν καὶ ὑπερέχον δυναμει κατὰ τὴν τῆς
 Γραφῆς μαρτυρίαν.

Καὶ τὰ περὶ τὸν αἴρα δὲ πάθη ταῖς μεταβολαῖς ταύτης συνδιατίθεται, ὡς μαρτυροῦσιν ἡμῖν αἱ τε κατὰ τὴν νομηνίαν πολλάκις ἀπὸ γαλήνης καὶ νηνεμίας αἰρνίδιοι ταραχαί, νεφῶν κλονουμένων καὶ συμπιπτόντων ἀλλήλοις, καὶ αἱ περὶ τοὺς εὐρίπους παλῖρροιαι, καὶ ἡ περὶ τὸν λεγόμενον B ὠκεανὸν ἀμπωτις, ἣν ταῖς περιοδαῖς τῆς σελήνης τεταγμένως ἐπομένην ἐξεῦρον οἱ προσοικοῦντες. Οἱ μὲν γὰρ εὐριποὶ μεταρρέουσιν ἐφ' ἑκάτερα κατὰ τὰ λοιπὰ σχήματα τῆς σελήνης· ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς γενέσεως οὐδὲ τὸ βραχύτατον ἀτρεμοῦσιν, ἀλλ' ἐν σάλῳ καὶ ταλαντώσει διηνεκεῖ καθεστήκασιν, ἕως ἂν ἐκφανείσῃ πάλιν, ἀκολουθίαν τινὰ τῇ παλῖρροῖα παρασχηται. Ἡ δὲ ἐσπερία θάλασσα τὰς ἀμπώτεις ὑφίσταται, νῦν μὲν ὑπονοστοῦσα, πάλιν C. δὲ ἐπικλύζουσα, ὥσπερ ἀναπνοαῖς τῆς σελήνης ὑφελομένη πρὸς τὸ ὀπίσω, καὶ πάλιν ταῖς ἀπ' αὐτῆς ἐκπνοαῖς, εἰς τὸ οἰκεῖον μέτρον προωθουμένη. Ταῦτά μοι εἴρηται πρὸς ἀποδείξιν τοῦ κατὰ τοὺς φωστῆρας μεγέθους, καὶ σύστασιν τοῦ μηδὲ μέχρι συλλαβῆς ἀργόν τι εἶναι τῶν θεοπνεύστων ῥημάτων· καίτοι γε οὐδενὸς ἔφητο σγεδὼν τῶν καιρῶν ὁ λόγος· πολλὰ γὰρ περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων ἡλίου καὶ σελήνης ἐστὶν ἐξευρεῖν τοῖς λογισμοῖς, τὸν μὴ παρέργως τὰς ἐνεργείας αὐτῶν καὶ τὰς δυνάμεις ἐπεσχεμμένον. Εὐγνομονως οὖν δεῖ κατηγορεῖν ἡμᾶς τῆς ἑαυτῶν ἀσθενείας, ἵνα μὴ τῷ ἡμετέρῳ D λόγῳ μετρηῇται τῶν δημιουργημάτων τὰ μέγιστα,

ἀλλὰ ἐξ ὀλίγων τῶν εἰρημένων παρ' ἑαυτοῖς ἀναλογίζεσθαι, πόσα τινά ἐστι καὶ πλῆκα τὰ παρεθέντα. Μὴ τοίνυν μηδὲ σελήνην ὀφθαλμῷ μετρήσης, ἀλλὰ λογισμῷ, ὅς πολλῷ τῶν ὀφθαλμῶν ἄκριβέστερός ἐστι πρὸς ἀληθείας εὐρεσιν. Μυθοὶ τινες καταγέλαστοι ὑπὸ γραιδίων κωθωνιζομένων παραληρούμενοι πανταχοῦ διεδόθησαν, ὅτι μαγγανείαις τισὶ τῆς οἰκείας ἑώρας ἀποκινηθεῖσα σελήνη πρὸς γῆν καταφέρεται. Πῶς μὲν οὖν κινήσει γοήτων ἔπαιδι, ἣν αὐτὰς ἐθιμελίωσεν ὁ Ὑψιστος; Ποῖος δ' ἂν καὶ τόπος κατασπασθεῖσαν αὐτὴν ὑπεδέξατο;

C Βούλει ἀπο μικρῶν τεκμηρίων λαβεῖν τοῦ μεγέθους αὐτῆς τὴν ἀποδειξιν; Αἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην πόλεις πλείστον ἀλλήλων ἀπηχισμέναι ταῖς κατὰ τὴν ἀνατολὴν τετραμμέναις ῥυμοτομίαις, ἐξίσου πᾶσαι τὸ σεληναῖον φῶς ὑποδέχονται. Αἷς εἰ μὴ πάσαις ἀντιπρόσωπος ἦν, τοὺς μὲν ἐπ' εὐθείας τῶν στενωπῶν πάντως ἂν κατεφώτισε, τοὺς δὲ τὸ πλάτος αὐτῆς ὑπερπίπτοντας ἐγκεκλιμέναις ἂν ταῖς αὐγαῖς ἐπὶ τὰ πλάγια παραφερομέναις προσέβαλλεν.

62 A Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν λύχνων ἐστὶν ἰδεῖν κατὰ τοὺς οἴκους γινόμενον. Ἐπειδὴν πλείους περιστῶσιν αὐτὸν, ἡ μὲν τοῦ κατ' εὐθείαν ἐστῶτος σκιά πρὸς τὸ ὀρθιον ἀποτείνεται, αἱ δὲ λοιπαὶ καθ' ἑκάτερον μέρος ἐκκλίνουν. Ὡστε εἰ μὴ ἀπλετόν τι ἦν καὶ ὑπερέχον μεγέθει τὸ σεληνιακὸν σῶμα, οὐκ ἂν ὁμοίως ἀντιπαρετείνετο πᾶσιν. Ὅμοίως γάρ αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἡμερινῶν τόπων ἀνατελλούσης οἱ τε προσοι-

κοῦντες τῇ κατειφυγμένη καὶ ὑπὸ τὰς περιστροφάς τῆς ἄρκτου κείμενοι μεταλαμβάνουσι, καὶ οἱ κατὰ τὰ κοιλά τῆς μεσημβρίας τῆς διακεκαυμένης γείτονες· οἷς πᾶσι κατὰ τὸ πλάτος ἀντιπαρή- Β
κουσα, σαφειστάτην μαρτυρίαν τοῦ μεγέθους παρέχεται. Τίς οὖν ἀντερεὶ μὴ οὐχὶ παμμέγεθες αὐτῆς εἶναι τὸ σῶμα, τὸ τηλικούτοις ὁμοῦ καὶ τοσούτοις διαστήμασιν ἐξισούμενον, Καὶ τὰ μὲν περὶ μεγεθῶν ἡλίου καὶ σελήνης ἐπὶ τοσοῦτον. Ἡμῖν δὲ ὁ χαρι-
σαμενος διάνοιαν ἐκ τῶν μικροτάτων τῆς κτίσεως τὴν μεγάλην τοῦ τεχνίτου σοφίαν καταμανθάνειν, παρασχοὶ καὶ ἐκ τῶν μεγάλων μείζονας λαμβάνειν τὰς ἐννοίας τοῦ κτισαντος. Καίτοιγε συγκρίσει τοῦ ποιητοῦ, ἥλιος καὶ σελήνη ἐμπιόδος καὶ μωρμη-
κος ἐπέχουσι λόγον. Οὐ γάρ ἐστιν ἀξίαν τοῦ C
μεγέθους τοῦ Θεοῦ τινὲς ὅλων ἐκ τούτων λαθεῖν τὴν θεωρίαν, ἀλλὰ μικράς τις καὶ ἀμυδραὶ ἐμφά-
σσει δι' αὐτῶν προβεβασῆναι, ὥσπερ καὶ δι' ἐκάστου τῶν μικροτατων ἐν ζώοις ἢ ἐν βοτάναις. Ἀρχέσθωμεν τοῖς εἰρημένοις· ἐγὼ μὲν εὐχαριστη-
σας τῷ τὴν μικράν μοι ταύτην διακονίαν τοῦ λόγου χαρισαμένῳ, ὑμεῖς δὲ τῷ διατρεφοντι ὑμᾶς ταῖς πνευ-
ματικαῖς τροφαῖς, ὅς καὶ νῦν ὑμᾶς οἷον χριθίνῃ
τινι ἄρτῳ τῇ εὐτελείᾳ τῆς ἡμετέρας φωνῆς διέθρεψε· καὶ διατρεφοὶ γε εἰς αἰεὶ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς
πίστεως χαριζόμενος ὑμῖν τὴν φανέρωσιν τοῦ Πνεύ-
ματος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. D

ΟΜΙΛΙΑ Ζ΄.

Περὶ ἑρπετῶν.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν κατὰ γένος, καὶ πετεινὰ πετόμενα κατὰ τὸ σπερέωμα τοῦ οὐρανοῦ κατὰ γένος. Μετὰ τὴν τῶν φωστήρων δημιουργίαν, καὶ τὰ ὕδατα λοιπὸν πληροῦται ζώων, ὥστε καὶ ταύτην δια- Ε κοσμηθῆναι τὴν λήξιν. Ἀπέλαβε μὲν γὰρ ἡ γῆ τὸν ἐκ τῶν οἰκείων βλαστημάτων κόσμον· ἀπέλαβε δὲ ὁ οὐρανὸς τῶν ἀστρων τὰ ἀνθη, καὶ οἶονεὶ διδύμων ὀφθαλμῶν βολαῖς τῇ συζυγίᾳ τῶν μεγάλων φωστήρων κατεκοσμήθη. Λειπόμενον ἦν καὶ τοῖς ὕδασι τὸν οἰκεῖον κόσμον ἀποδοῦναι. Ἦλθε πρόσ- ταγμα, καὶ εὐθὺς καὶ ποταμοὶ ἐνεργοὶ, καὶ λίμ- ναι γόνιμοι τῶν οἰκείων ἕκαστον αὐτῶν καὶ κατὰ φύσιν γενῶν. Καὶ ἡ θάλασσα τὰ παντοδαπὰ γένη τῶν πλωτῶν ὥδινε, καὶ οὐδὲ ὅσον ἐν ἱλύσι καὶ τέλ- μασι τοῦ ὕδατος ἦν, οὐδὲ τοῦτο ἄργον, οὐδὲ ἀμοιρον τῆς κατὰ τὴν κτίσιν συντελείας ἀπέμεινε. Βάτραχοι γὰρ καὶ ἐμπίδες καὶ κώνωπες ἐξ αὐτῶν ἀπέξεν- 63
A νυντο δηλονότι. Τὰ γὰρ ἔτι καὶ νῦν δρούμενα ἀπόδειξις ἔστι τῶν παρελθόντων. Οὕτω πᾶν ὕδωρ ἠκείγετο τῷ δημιουργικῷ προστάγματι ὑπουργεῖν·

καὶ ὧν οὐδ' ἂν τὰ γένη τις ἐξαριθμήσασθαι δυνη-
 θεῖη, τούτων τὴν ζωὴν εὐθύς ἐνεργὸν καὶ κινουμένην
 ἀπέδειξεν ἡ μεγάλη καὶ ἀφάτος τοῦ Θεοῦ δύναμις,
 ὁμοῦ τῷ προστάγματι τῆς πρὸς τὸ ζωογονεῖν ἐπιτη-
 δεϊότητος ἐγγενομένης τοῖς ὕδατιν. Ἐξαγαγέτω τὰ
 ὕδατα ἔρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν. Νῦν πρῶτον ἐμφυ-
 χον καὶ αἰσθήσεως μετέχον ζῶον δημιουργεῖται.
 Φυτὰ γὰρ καὶ δένδρα κἂν ζῆν λέγεται διὰ τὸ μετέ-
 χειν τῆς θρεπτικῆς καὶ αὐξητικῆς δυνάμεως, ἀλλ'
 οὐχὶ καὶ ζῶα, οὐδὲ ἐμφυχα. Ταύτου γε ἕνεκα,
 B Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἔρπετά. Πᾶν τὸ νηχτικόν
 κἂν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ ὕδατος ἐπινήχεται, κἂν
 διὰ βάθους τέμνη τὸ ὕδωρ, τῆς τῶν ἐρπηστικῶν
 ἐστὶ φύσεως, ἐπισυρόμενον τῷ τοῦ ὕδατος σώματι.
 Κἂν ὑπόποδα δὲ καὶ παρευτικά ὑπάρχη τινὰ τῶν
 ἐνὸδρων (μάλιστα μὲν ἀμφίβια τὰ πολλὰ τούτων
 ἐστίν· ὅσον φῶκαι, καὶ χροκόδειλοι, καὶ οἱ ποτάμιοι
 ἵπποι, καὶ βάτραχοι, καὶ καρκῖνοι), ἀλλ' οὖν προη-
 γούμενον ἔχει τὸ νηχτικόν. Διὰ τοῦτο, Ἐξαγαγέτω
 τὰ ὕδατα ἔρπετά. Ἐν τούτοις τοῖς μικροῖς ῥήμασι
 τί παρεῖται γένος; τί οὐκ ἐμπεριεῖληπται τῷ
 προστάγματι τῆς δημιουργίας; Οὐ τὰ ζωοτα-
 κοῦντα, ὅσον φῶκαι καὶ δελφῖνες καὶ νάρκαι, καὶ τὰ
 C ὅμοια τούτοις τὰ σαλάχη λεγόμενα; οὐ τὰ ὠστόκα,
 ἅπερ ἐστὶ πάντα σχεδὸν τῶν ἰχθύων τὰ γένη; οὐχ
 ὅσα λεπιδωτά, οὐχ ὅσα φολιδωτά, οὐχ οἷς ἐστὶ πτε-
 ρύγια καὶ οἷς μὴ ἐστίν; Ἡ μὲν φωνὴ τοῦ προσ-
 τάγματος μικρά, μᾶλλον δὲ οὐδὲ φωνή, ἀλλὰ ῥοπή

μόνον καὶ ὁρμὴ τοῦ θελήματος· τὸ δὲ τῆς ἐν τῷ
 προστάγματι διανοίας πολύχουν τοσοῦτόν ἐστιν,
 ὅσαι καὶ αἱ τῶν ἰχθύων διαφοραὶ καὶ κοινότητες,
 οἷς πᾶσι δι' ἀκριθείας ἐπεξελεῖν, ἴσον ἐστὶ καὶ
 κύματα πελάγους ἀπαριθμεῖσθαι, ἢ ταῖς κοτύλαις
 πειρᾶσθαι τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης ἀπομετρεῖν.
 Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετά. Ἐν τούτοις ἐνὶ τὰ D
 πελάγια, τὰ αἰγιαλώδη, τὰ βύθια, τὰ πετρώδη, τὰ
 ἀγελαῖα, τὰ σποραδικὰ, τὰ κήτη, τὰ ὑπέρογκα,
 τὰ λεπτότατα τῶν ἰχθύων. Τῇ γὰρ αὐτῇ δυνάμει,
 καὶ τῷ ἴσῳ προστάγματι, τό τε μέγα καὶ τὸ μικρὸν
 μεταλαγχάνει τοῦ εἶναι. Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα.
 Ἐδειξέ σοι τὴν φυσικὴν τῶν νηκτῶν πρὸς τὸ ὕδωρ
 συγγένειαν, διὸ μικρὸν οἱ ἰχθύες χωρισθέντες τοῦ
 ὕδατος διαφθεύονται. Οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν ἀναπνοὴν
 ὥστε ἔλκειν τὸν αέρα τοῦτον· ἀλλ' ὅπερ τοῖς χερ-
 σαίοις ἐστὶν ἀπὸ τοῦ πλωτῶ γενεῖ τὸ ὕδωρ.
 Καὶ ἡ αἰτία δῆλη. Ὅτι ἡμῖν μὲν ὁ πνεύμων ἔχει E
 ται, ἀραιὸν καὶ πολύπορον σπλάγχνον, ὃ διὰ τῆς
 τοῦ θώρακος διαστολῆς τὸν αέρα δεχόμενον, τὸ
 ἔνδον ἡμῶν θερμὸν διαρρίπιζει καὶ ἀναψύχει· ἐκεί-
 νοις δὲ ἡ τῶν βραγχίων διαστολὴ καὶ ἐπίπτυξις,
 δεχομένων τὸ ὕδωρ καὶ διέντων, τὸν τῆς ἀναπνοῆς
 λόγον ἀποπληροῖ. Ἴδιος κλήρος τῶν ἰχθύων, ἰδία
 φύσις, δίαίτια κεχωρισμένη, ἰδιότροπος ἡ ζωὴ. Διὰ
 τοῦτο οὐδὲ τιθασσεύεσθαι τι τῶν νηκτῶν κατα-
 δέχεται, οὐδὲ ὅλως ὑπομένει χειρὸς ἀνθρωπίνης
 ἐπιβολήν.

Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν κατὰ
γένος. Ἐκάστου γένους τὰς ἀπαρχὰς νῦν, οἷον εἶ
σπέρματά τινα τῆς φύσεως, προβλεθῆναι κελεύει. 64 Α
τὸ δὲ πλῆθος αὐτῶν ἐν τῇ μετὰ ταῦτα διαδοχῇ τα-
μιεύεται, όταν αὐξανέσθαι αὐτὰ καὶ πληθύνεσθαι
δέη. Ἄλλου γένους ἐστὶ τὰ ὀστρακόδερμα προσα-
γορευόμενα· ὄζον κόγχαι, καὶ κτένες, καὶ κοχλῖαι
θαλάσσιοι, καὶ στρόμβοι, καὶ αἱ μυρίαι τῶν
ὀστρέων διαφοραί. Ἄλλο πάλιν παρὰ ταῦτα γένος,
τὰ μαλακόστρακα προσειρημένα, κάραβοι, καὶ
καρκῖνοι, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις. Ἔτερον παρὰ
ταῦτα γένος ἐστὶ τὰ μαλάκια οὕτω προσαγορευθέντα,
ὅσων ἡ σὰρξ ἀπαλὴ καὶ χαύνη· πολὺποδες, καὶ
σηπῖαι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. Καὶ ἐν τούτοις πάλιν Β
διαφοραὶ μυρίαι. Δράκοντες γάρ καὶ μύραιναι καὶ
ἐγγέλυες, αἱ κατὰ τοὺς ἱλυώδεις ποταμούς καὶ
λίμνας γινόμεναι, τοῖς ἰσθόλοις μᾶλλον τῶν ἑρπε-
τῶν, ἢ τοῖς ἰχθύσι κατὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς φύσεως
προτεγγίζουσιν. Ἄλλο γένος τὸ τῶν ὠστοκοούντων,
καὶ ἄλλο τὸ τῶν ζωστοκοούντων. Ζωστοκεῖ δὲ τὰ
γαλιῶδη καὶ οἱ κυνίσκοι, καὶ ἀπαξαπλῶς τὰ
σελάχη λεγόμενα. Καὶ τῶν κητῶν τὰ πλεῖστα ζω-
τόκα· δελφίνες, καὶ φῶκαι, αἱ καὶ νεαροὺς ἔτι τοὺς
σκύμνους, διαπτοηθέντας ὑπὸ αἰτίας τινὸς, λέγε-
ται πάλιν τῇ γαστρὶ ὑποδεχόμενα περιστέλλειν.
C Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα κατὰ γένος. Ἔτερον γένος
τὸ κητῶδες, καὶ τὸ τῶν λεπτῶν ἰχθύων ἕτερον.
Πάλιν ἐν τοῖς ἰχθύσι μυρίαι διαφοραὶ κατὰ γένη διη-

ρημέναι· ὧν καὶ ὀνόματα ἴδια, καὶ τροφή παρηλλαγμένη, καὶ σχῆμα καὶ μέγεθος καὶ σαρκῶν ποιότητες, πάντα μεγίσταις διαφοραῖς ἀλλήλων κεχωρισμένα, καὶ ἐν ἑτέροις καὶ ἑτέροις εἶδεσι καθεστῶτα. Ποιοὶ μὲν οὖν θυννοσκόποι τῶν γενῶν τὰς διαφορὰς ἡμῖν ἀπαριθμήσασθαι δύνανται; Καίτοι φασὶν αὐτοὺς ἐν μεγάλαις ἀγέλαις ἰχθύων καὶ τὸν ἀριθμὸν ἀπαγγέλλειν. Τίς δὲ τῶν περὶ αἰγιαλοὺς

D καὶ ἀκτὰς καταγηρασάντων δύνатаι ἡμῖν τὴν ἱστορίαν πάντων δι' ἀκριβείας γνωρίσαι; Ἄλλα γνωρίζουσιν οἱ τὴν Ἰνδικὴν ἀλιεύοντες θάλασσαν· ἄλλα, οἱ τὸν Αἰγύπτιον ἀγρεύοντες κόλπον· ἄλλα, νησιῶται· καὶ ἄλλα, Μαυρούσιοι. Πάντα δὲ ὁμοίως μικρά τε καὶ μεγάλα τὸ πρῶτον ἐκείνο πρόσταγμα καὶ ἡ ἀφατος ἐκείνη παρήγγελε δύνάμεις. Πολλαὶ τῶν βίων αἱ παραλλαγαί· πολλαὶ καὶ αἱ περὶ τὰς διαδοχὰς ἐκάστου γένους διαφοραί. Οὐκ ἐπιωάζουσιν οἱ πλείστοι τῶν ἰχθύων ὥσπερ αἱ ὄρνιθες, οὔτε καλιὰς πηγνυνται, οὔτε μετὰ πονων ἐκτρέφουσιν ἑαυτῶν τὰ ἔχονα· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὑποδεξάμενον

E ἐκπεσὸν τὸ ὠδόν, ζῶον ἐποίησεν. Καὶ ἐκάστῳ γένει ἡ διαδοχὴ ἀπαράλλακτος καὶ ἀνεπίμιχτος πρὸς ἑτέραν φύσιν. Οὐχ οἷαι τῶν ἡμιόνων ἐπὶ τῆς χέρσου, ἡ καὶ τινων ὀρνίθων ἐπιπλοκαὶ παραχαρασσόντων τὰ γέννη. Οὐδὲν παρὰ τοῖς ἰχθύσιν ἐξ ἡμισείας ὥπλισται τοῖς ὀδοῦσιν, ὡς βοῦς παρ' ἡμῖν καὶ πρόβατον· οὐδὲ γὰρ μηρυκίζει τι παρ' αὐτοῖς, εἰ μὴ τὸν σκάρον μόνον ἱστοροῦσί τινες. Πάντα δὲ ὀξυτάταις ἀχμαῖς

δδόντων καταπεπύκνωται, ἵνα μὴ τῇ χρονίᾳ μα-
σήσει ἡ τροφή διαρρέῃ· ἐμελλε γάρ, εἰ μὴ ὀξέως
κατατεμνομένη τῇ γαστρὶ παρεπέμπετο, ἐν τῇ
λεπτοποιήσει διαφορεῖσθαι παρὰ τοῦ ὕδατος.

Τροφή δὲ ἰχθύσιν ἄλλοις ἄλλη κατὰ γένος διωρι-
σμένη. Οἱ μὲν γὰρ ἰλύι τρέφονται· οἱ δὲ τοῖς A
φυκίοις· ἄλλοι ταῖς βοτάναις ταῖς ἐντρεφομέναις
τῷ ὕδατι ἀρκοῦνται. Ἀλληλοφάγοι δὲ τῶν ἰχθύων
οἱ πλείστοι, καὶ ὁ μικρότερος παρ' ἐκείνοις βρώμᾳ
ἐστὶ τοῦ μείζονος. Κἂν ποτε συμβῇ τὸν τοῦ
ἐλάττονος κρατήσαντα ἐτέρου γενέσθαι θήραμα,
ὕπὸ τὴν μίαν ἄγονται γαστέρα τοῦ τελευταίου. Τί
οὖν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἄλλο τι ποιούμεν ἐν τῇ
καταδυναστείᾳ τῶν ὑποδεεστέρων; τί διαφέρει τοῦ
τελευταίου ἰχθύος ὁ τῇ λαιμάρῳ φιλοπλουτία τοῖς
απληρώτοις τῆς πλεονεξίας αὐτοῦ κόλποις ἐναπο-
κρύπτων τοὺς ἀσθενεῖς; Ἐκεῖνος εἶπε τὰ τοῦ πένη-
τος· σὺ τοῦτον λαβὼν μέρος ἐποιήσω τῆς περιου-
σιας σιαυτοῦ. Ἀδίκων ἀδικώτερος ἀνεφάνης, καὶ
πλεονεκτικώτερος πλεονέκτου. Ὅρα μὴ τὸ αὐτό
σε πέρας τῶν ἰχθύων ἐκδεξῆται, ἀγχιστρόν που,
ἢ κύρτος, ἢ δίκτυον. Παντως γὰρ καὶ ἡμεῖς πολλὰ
τῶν ἀδίκων διεξελθόντες, τὴν τελευταίαν τιμω-
ρίαν οὐκ ἀποδρασόμεθα. Ἦδη δὲ καὶ ἐν ἀσθενεῖ
ζῳῇ πολὺ τὸ πανούργον καὶ ἐπιβουλὸν καταμα-
θῶν, βούλομαί σε φυγεῖν τῶν κακούργων τὴν B
μίμησιν. Ὁ καρκίνος τῆς σαρκὸς ἐπιθυμεῖ τοῦ
ὀστέου· ἀλλὰ δυσάλωτος ἢ ἄγρα αὐτῷ διὰ τὴν

περιβολὴν τοῦ ὀστράκου γίνεται Ἀρβραγεί γὰρ
 ἐρκίω τὸ ἀπαλὸν τῆς σαρκὸς ἢ φύσις κατῃσφαλί-
 σατο. Διὸ καὶ ὀστρακόδερμον προσηγόρευται. Καὶ
 ἐπειδὴ δύο κοιλότητες ἀκριβῶς ἀλλήλαις προσηρ-
 μοσμέναι τὸ ὄστριον περιπτύσσονται, ἀναγκαίως
 ἀπρακτοὶ εἰσιν αἱ χεῖλαι τοῦ καρκίνου. Τί οὖν ποιεῖ;
 Ὅταν ἴδῃ ἐν ἀπηνέμοις γωρίοις μεθ' ἡδονῆς
 διαθαλαπμενον, καὶ πρὸς τὴν ἀκτίνα τοῦ ἡλίου
 τὰς πτύχας ἑαυτοῦ διαπλώσαντα, τότε δὴ λαθρα
 ψηφίδα παρεμβαλὼν, διακωλύει τὴν σύμπτυξιν,
 καὶ εὐρίσκεται τὸ ἐλλεῖπον τῆς δυνάμεως διὰ
 τῆς ἐπινοίας περιεχόμενος. Αὕτη ἡ κακία τῶν D
 μήτε λόγου μήτε φωνῆς μετεχόντων. Ἐγὼ δέ σε
 βουλομαι τὸ ποριστικὸν καὶ εὐμάρχανον τῶν καρκί-
 νων ζηλοῦντα, τῆς βλάβης τῶν πλησίον ἀπέχεσθαι.
 Τοιοῦτός ἐστιν ὁ πρὸς τὸν ἀδελφὸν πορευομενος
 δόλω, καὶ ταῖς τῶν πλησίον ἀκαιρίαις ἐπιτιθέ-
 μενος, καὶ ταῖς ἀλλοτρίαις συμφοραῖς ἐντροφῶν.
 Φεῦγε τὰς μιμήσεις τῶν κατεγνωσμένων. Τοῖς
 οἰκείοις ἀρχοῦ. Πενία μετὰ αὐταρχείας ἀληθοῦς,
 πάσης ἀπολαύσεως τοῖς σωφρονοῦσι προτιμοτέρα.
 Οὐκ ἂν παρέλθοιμι τὸ τοῦ πολυπόδος δολερὸν καὶ
 ἐπίκλοπον, ὃς ὁποῖα ποτ' ἂν ἐκάστοτε πέτρα περι-
 E πλακῇ, τὴν ἐκείνης ὑπέρχεται χροῶν. Ὅστε τοὺς
 πολλοὺς τῶν ἰχθυῶν ἀπροόπτως νηχομένους τῷ
 πολυπόδι περιπίπτειν, ὡς τῇ πέτρᾳ ὄψιν, καὶ
 ἔτοιμον γίνεσθαι θήραμα τῷ πανούργῳ. Τοιαῦτοί
 εἰσι τὸ ἦθος οἱ τὰς αἰεὶ κρατούσας δυναστείας

ὑπεργόμενοι, καὶ πρὸς τὰς ἐκάστοτε χρείας μεθαρ-
μοζόμενοι, μὴ ἐπὶ τῆς αὐτῆς αἰὶ προαιρέσεως
βεβηκότες, ἀλλ' ἄλλοι καὶ ἄλλοι ραδίως γινό-
μενοι, σωφροσύνην τιμοῦντες μετὰ σωφρόνων,
ἀκολαστοι δὲ ἐν ἀκολαστοῖς, πρὸς τὴν ἐκάστου
ἀρέτκειαν τὰς γνώμας μετατιθέμενοι. Οὓς οὐδὲ
ραδίον ἐκκλίνειν, οὐδὲ τὴν ἀπ' αὐτῶν φυλάξασθαι
βλάβην, διὰ τὸ ἐν τῷ προσχήματι τῆς φιλίας
βαθέως κατεσκευασμένην τὴν πονηρίαν κατακε-
κρωφθαι. Τὰ τοιαῦτα ἤθη λύκους ἄρπαγας ὀνομάζει
ὁ Κύριος, ἐν ἐνδύμασι προβάτων προφαινομένους.

- ⁶⁶ **A** Φεῦγε τὸ παντοδαπὸν καὶ πολλαπλοῦν τοῦ τρόπου·
οἶκε δὲ ἀλγέθειαν, εἰλικρίνειαν, ἀπλότητα. Ὁ
ὄφις ποικίλος· διὰ τοῦτο καὶ ἔρπειν κατεδικάσθη.
Ὁ δίκαιος ἀπλαστος, ὁποῖος ὁ Ἰακώβ. Διὰ τοῦτο
Κατοικίζει Κύριος μονοτρόπους ἐν οἴκῳ. Αὕτη ἡ
θαλάτσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος· ἐκεῖ ἔρπετὰ,
ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς· ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων.
Ἄλλ' ὅμως σοφὴ τίς ἐστι παρ' αὐτοῖς καὶ εὐτακτος
διακοσμησις. Οὐ γὰρ μόνον κατηγορεῖν ἔχομεν
τῶν ἰχθύων, ἀλλ' ἔστιν αἱ καὶ μιμησασθαι ἄξιον.
- B** Πῶς τὰ γένη τῶν ἰχθύων ἕκαστα τὴν ἐπιτηδεῖαν
ἐαυτοῖς διανειμάμενα χώραν, οὐκ ἐπεμβαίνει ἀλ-
λήλοις, ἀλλὰ τοῖς οἰκείοις ὅροις ἐνδιατρίβει; Οὐδεὶς
γεωμέτρης παρ' αὐτοῖς κατένειμε τὰς οἰκήσεις· οὐ
τείχεσι περιγέγραπται· οὐχ ὁροθεσίαις διήρηται·
καὶ αὐτομάτως ἐκάστῳ τὸ χρήσιμον ἀποτέτακται.
Οὗτος μὲν γὰρ ὁ κόλπος τάδε τινὰ γένη τῶν

ἰχθύων βόσκει, καὶ κείνος ἕτερα· καὶ τὰ ὧδε πληθύνοντα, ἄπορα παρ' ἐτέροις, Οὐδὲν ὄρος ὀξείαις κορυφαῖς ἀνατεταμένον οὐίστησιν, οὐ ποταμός τὴν διάβασιν ἀποτέμενεται, ἀλλὰ νόμος τίς ἐστι φύσεως ἴσως καὶ δικαίως κατὰ τὸ ἐκάστου χρεῖῳδες τὴν δίαιταν ἐκάστοις ἀποκληρῶν.

C

Ἄλλ' οὐχ ἡμεῖς τοιοῦτοι. Ποθεν; Οἷγε μεταίρομεν ὄρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες ἡμῶν.

Παρατεμνόμεθα γῆν, συνάπτομεν οἰκίαν πρὸς οἰκίαν καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν, ἵνα τοῦ πλῆθους ἀφελώμεθά τι. Οἶδε τὰ κήτη τὴν ἀφωρισμένην αὐτοῖς παρὰ τῆς φύσεως δίαιταν, τὴν ἔξω τῶν οἰκουμένων χωρίων κατείληφε θάλασσαν, τὴν ἐρήμην νήσων, ἥ μὴδεμία πρὸς τὸ ἀντιπέρας ἀντικαθέστηκεν ἡπειρος. Διόπερ ἄπλους ἐστίν, οὔτε ἱστορίας, οὔτε τινὸς χρεῖας κατατολμᾷν αὐτῆς τοῦς πλωτῆρας ἀναπειθούσης. Ἐκείνην καταλαβόντα τὰ κήτη, τοῖς μεγίστοις τῶν ὄρων κατὰ τὸ μέγεθος ὁμοκότα, ὡς οἱ τεθεαμένοι φασί, μένει ἐν τοῖς οἰκείοις ὄροις, μήτε ταῖς νήσοις, μήτε ταῖς παραλίαις πόλεσι λυμαινόμενα. Οὕτω μὲν οὖν ἕκαστον γένος, ὥσπερ πόλεσιν ἢ κόμαις τισὶν ἢ πατρίσιν ἀρχαίαις, τοῖς ἀποτεταγμένοις αὐτοῖς τῆς θαλάσσης μέρεσιν ἐναυλίζεται. Ἦδη δέ τινες καὶ ἀποδημητικοὶ τῶν ἰχθύων, ὥσπερ ἀπὸ κοινοῦ βουλευτηρίου πρὸς τὴν ὑπερορίαν στελλόμενοι, ὑφ' ἐνὶ συνθήματι πάντες ἀπαίρουσιν. Ἐπειδὴν γὰρ ὁ τεταγμένος καιρὸς τῆς κυήσεως καταλάβῃ,

ἄλλοι ἀπ' ἄλλων κολπῶν μεταναστάντες, τῷ κοινῷ Ε
 τῆς φύσεως νόμῳ διεγερθέντες, ἐπὶ τὴν βορινὴν
 ἐπείγονται θάλασσαν. Καὶ ἰδοὺς ἂν κατὰ τὸν καιρὸν
 τῆς ἀνοῦου ὥσπερ τι ρεῦμα τοὺς ἰχθύς ἠνωμένους,
 καὶ διὰ τῆς Προποντίδος ἐπὶ τὸν Εὐξείνιον ῥέοντας.
 Τίς δ' κινῶν; ποῖον πρόσταγμα βασιλείας; ποῖα δια-
 γράμματα κατ' ἀγορὰν ἠπλωμένα τὴν προθεσμίαν
 δηλοῖ; οἱ ξεναγοῦντες τίνες; Ὅρᾳς τὴν θείαν διά-
 ταξιν πάντα πληροῦσαν, καὶ διὰ τῶν μικροτάτων
 διήκουσαν. Ἰχθύς οὐκ ἀντιλέγει νόμῳ Θεοῦ, καὶ
 ἀνθρωποὶ σωτηρίῳ διδασμάτων οὐκ ἀνεχόμεθα.
 Μὴ καταφρόνει τῶν ἰχθύων, ἐπειδὴ ἄφωνα καὶ 67
 ἄλογα παντελῶς, ἀλλὰ φοβοῦ μὴ καὶ τούτων Α
 ἀλογώτερος ᾖς, τῇ διαταγῇ τοῦ κτίσαντος ἀνθιστά-
 μενος. Ἄκουε τῶν ἰχθύων μονονουχί φωνὴν ἀφιέν-
 τιν δι' ἣν ποιοῦσιν, ὅτι εἰς διαμονὴν τοῦ γένους
 τὴν μακρὰν ταύτην ἀποδημίαν στελλόμεθα. Οὐκ
 ἔχουσιν ἴδιον λόγον, ἔχουσι δὲ τὸν τῆς φύσεως
 νόμον ἰσχυρῶς ἐνιδρυμένον, καὶ τὸ πρακτικόν ὑπε-
 δεικνύντα. Βαδίζοιμεν, φασίν, ἐπὶ τὸ βόρειον
 πελαγος. Γλυκύτερον γὰρ τῆς λοιπῆς θαλάσσης
 ἐκεῖνο τὸ ὕδωρ, διότι ἐπ' ὀλίγον αὐτῇ προσδια-
 τριβὼν ὁ ἥλιος, οὐκ ἐξάγει αὐτῆς ὕλον διὰ τῆς
 Β ἀκτίνος τὸ πότιμον. Χαίρει δὲ τοῖς γλυκέσι καὶ
 τὰ θαλάσσια· ὅθεν καὶ ἐπὶ τοὺς ποταμοὺς ἀνα-
 νήγεται πολλάκις, καὶ πόρρω θαλάσσης φέρεται.
 Ἴκ' τούτου προτιμότερος αὐτοῖς ὁ Πόντος τῶν
 λοιπῶν ἐστὶ κολπῶν; ὥς ἐπιτήδειος ἐναποκυῆσαι

καὶ ἐκθρέψαι τὰ ἔκγονα. Ἐπειδὴν δὲ τὸ σπουδα-
ζόμενον ἀρχούντως ἐκπληρωθῇ, πάλιν πανόημει
πάντες ὑποστρέφουσιν οἴκαδε. Καὶ τις ὁ λόγος,
ἀκούσωμεν παρα τῶν σιωπώντων. Ἐπιπόλαιος,
φασίν, ἡ βορεινὴ θάλασσα, καὶ ὑπὲρ προχειμένη
τῶν ἀνέμων ταῖς βίαις, ὀλίγας ἀκτὰς καὶ ὑπο-
C δρομάς ἔχουσα. Διὸ καὶ ἐκ πυθμένος οἱ ἄνεμοι
ῥαδίως αὐτὴν ἀναστρέφουσιν, ὥς καὶ τὴν βυθίαν
ψάμμον τοῖς κύμασιν ἀναμίγνυσθαι. Ἀλλὰ καὶ
ψυχρὰ, χειμῶνος ὥρα, ὑπο πολλῶν καὶ μεγάλων
ποταμῶν πληρουμένη. Διὰ τοῦτο ἐφ' ὅσον μέτριον
ἀπολαύσαντες αὐτῆς ἐν τῷ θέρει, πάλιν χειμῶνος
ἐπὶ τὴν ἐν τῷ βυθῷ ἀλέαν καὶ τὰ προσηλια τῶν
χωρίων ἐπείγονται, καὶ φυγόντες τὸ δυσήνεμον
τῶν ἀρχτῶν, τοῖς ἐπ' ἑλαττον τινασσομένοις
κόλποις ἐγκαθορμίζονται.

Εἶδον ταῦτα ἐγὼ, καὶ τὴν ἐν πᾶσι τοῦ Θεοῦ σο-
φίαν ἐθαύμασα. Εἰ τὰ ἄλογα ἐπινοητικὰ καὶ φυ-
D λακτικὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν σωτηρίας, καὶ οἷδε τὸ
αἰρετὸν αὐτῷ καὶ τὸ φευκτὸν ὁ Ἰγθύς, τί ἐροῦμεν
ἡμεῖς οἱ λόγοις τετιμημένοι, καὶ νόμῳ πεπαιδευμέ-
νοι, ἐπαγγελίαις προτραπέντες, Πνεύματι σοφισθέν-
τες, εἴτα τῶν ἰγθύων ἀλογώτερον τὰ καθ' ἑαυτοὺς
διατιθέμενοι; Εἶπερ οἱ μὲν ἴσασι τοῦ μέλλοντός
τινα ποιεῖσθαι πρόνοιαν, ἡμεῖς δὲ ἐκ τῆς πρὸς τὸ
μέλλον ἀνελπιστίας δι' ἡδονῆς βουσκοματώδους τὴν
ζωὴν ἀναλίσκομεν. Ἰγθύς τοσαῦτα διαμείδει πε-
λάγη ὑπὲρ τοῦ εὖρασθαί τινα ὠφέλειαν· τί ἐρεῖς σὺ

ὁ τῇ ἀργίᾳ συζῶν; Ἀργία δὲ, κακουργίας ἀρχή.
 Μηδεὶς ἄγνοιαν προφασίζεσθω. Φυσικὸς λόγος οἰ-
 κείωσιν ἡμῖν τοῦ καλοῦ, καὶ ἀλλοτρίωσιν ἀπο τῶν
 βλαβερῶν ὑποδεικνύς ἐγκατέσπαρται. Οὐκ ἀφίστα-
 μαι τῶν θαλασσίων ὑποδειγμάτων, ἐπειδὴ ταῦτα
 ἡμῖν πρόκειται εἰς ἐξέτασιν. Ἦκουσα ἐγὼ τῶν πα-
 ραλίων τινὸς, ὅτι ὁ θαλάσσιος ἐχίνος, τὸ μικρὸν
 παντελῶς καὶ εὐκαταφρόνητον ζῶον, διδάσκαλος
 πολλάκις γαλήνης καὶ κλύδωνος τοῖς πλέουσι γίνε-
 ται. Ὃς ὅταν προῖδῃ ταραχὴν ἐξ ἀνέμων, ψηφιδά
 τινα ὑπελθὼν γενναίαν, ἐπ' αὐτῆς, ὥσπερ ἐπ' ἀγ-
 κύρας, βεβαίως σαλεύει, κατερόμενος τῷ βάρει
 πρὸς τὸ μὴ ῥαδίως τοῖς κύμασιν ὑποσύρεσθαι.
 Τοῦτο ἔστιν ἰδῶσιν οἱ ναυτικοὶ τὸ σημεῖον, ἴσασι
 τὴν προσδοκωμένην βιαίαν κίνησιν τῶν ἀνέμων.
 Οὐδεὶς ἀστρολόγος, οὐδεὶς Χαλδαῖος, ταῖς ἐπιτο-
 λαῖς τῶν ἀστρων τὰς τῶν ἀέρων ταραχὰς τεκμαιρό-
 μενος, ταῦτα τὸν ἐχίνον ἐδίδασκεν, ἀλλ' ὁ θαλάσ-
 σης καὶ ἀνέμων Κύριος καὶ τῷ μικρῷ ζῴῳ τῆς
 μεγάλης ἑαυτοῦ σοφίας ἐναργὲς ἔχνος ἐνέθηκεν.
 Οὐδὲν ἀπρονόητον, οὐδὲν ἡμελημένον παρὰ Θεοῦ.
 Πάντα σκοπεύει ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμός. Πᾶσι
 πάρεστιν, ἐκπορίζων ἐκάστῳ τὴν σωτηρίαν. Εἰ
 ἐχίνον ἔξω τῆς ἑαυτοῦ ἐπισκοπῆς ὁ Θεὸς οὐκ ἀφῆκε,
 τὰ σὰ οὐκ ἐπισκοπεῖ; Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς
 γυναῖκας, ὥς ὑπερόριοι ἀλλήλοις πρὸς κοινωνίαν
 γάμου συνέλθητε. Ὁ τῆς φύσεως δεσμός, ὁ διὰ τῆς
 εὐλογίας ζυγός, ἐνωσις ἔστω τῶν διεστώτων. Ἐχι-

δνα, τὸ χαλεπώτατον τῶν ἑρπετῶν, πρὸς γάμον ἀπαντᾷ τῆς θαλασσίας μυραίνης, καὶ σιριγμῷ τὴν παρουσίαν σημύνασα ἐκκαλεῖται αὐτὴν ἐκ τῶν βυθῶν πρὸς γαμικὴν συμπλοκὴν. Ἡ δὲ ὑπακούει, καὶ ἐνοῦται τῷ ἰοδόλῳ. Τί βουλεταί μοι ὁ λόγος; Ὅτι καὶ τραγὺς ἢ καὶ ἄγριος τὸ ἦθος ὁ σύνοικος, ἀνάγκη φέρειν τὴν ὁμοζυγα, καὶ ἐκ μηδεμιᾶς προφάσεως καταδέχεσθαι τὴν ἐνωσιν διασπᾶν. Πλήκτης; Ἀλλ' ἀνὴρ. Πάροινος; Ἀλλ' ἠνωμένος κατὰ τὴν φύσιν. Τραγὺς καὶ δυσάρεστος, Ἀλλὰ μέλος ἤδη σὸν, καὶ μελῶν τὸ τιμιώτατον.

C

Ἀκουέτω δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τῆς προσηκούσης αὐτῷ παραινέσεως. Ἡ ἐχίδνα τὸν ἰὸν ἐξεμεῖ, αἰδομένη τὸν γάμον· σὺ τὸ τῆς ψυχῆς ἀπηνὲς καὶ ἀπάνθρωπον οὐκ ἀποτίθεσαι αἰδοῖ τῆς ἐνώσεως; Ἡ ταχα τὸ τῆς ἐχίδνης ὑπόδειγμα καὶ ἐτέρως ἡμῖν χρησιμεύσει, ὅτι μοιχεῖα τίς ἐστι τῆς φύσεως ἢ τῆς ἐχίδνης καὶ τῆς μυραίνης ἐπιπλοκή. Διδαχθῆναι οὖν οἱ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιβουλευόντες γάμοις, ποταπῷ εἰσιν ἑρπετῷ παραπλήσιοι. Εἷς μοι σκοπὸς, πανταχόθεν οἰκοδομεῖσθαι τὴν Ἐκκλησίαν. Καταστελλέσθω τὰ πάθη τῶν ἀκολάστων, καὶ ἐγγελοίς

D καὶ θαλαττίοις ὑποδείγμασι παιδευόμενα. Ἐνταῦθά με στῆναι τοῦ λόγου ἢ τε τοῦ σώματος καταναγκάζει ἀσθένεια, καὶ τὸ τῆς ὥρας ὄψε· ἐπεὶ πολλὰ ἔτι προσθεῖναι εἶχον τοῖς φιληκόοις θαύματος ἀξία περὶ τῶν φυομένων ἐν τῇ θαλάσῃ· περὶ θαλάσσης αὐτῆς. Πῶς εἰς ἄλλας τὸ ὕδωρ πηγνυται· πῶς ὁ

πολυτίμητος λίθος τὸ κουράλλιον γλότη μὲν ἐστὶν ἐν τῇ θαλάσῃ, ἐπειδὴν δὲ εἰς τὸν ἀέρα ἐξενεχθῇ, πρὸς λίθου στερεότητα μεταπέγνυται· πόθεν τῷ εὐτελεστάτῳ ζῳῇ τῷ ὁστρέῳ τὸν βαρύτιμον μαργαρίτην ἡ φύσις ἐνέθηκεν. Ὅα γὰρ ἐπιθυμοῦσι θησαυροὶ βασιλείων, ταῦτα περὶ αἰγιαλοὺς καὶ
Ε ἀκτὰς καὶ τραχείας πέτρας διέρριπται, τοῖς ἐλύτροις τῶν ὁστρέων ἐγκείμενα. Πόθεν τὸ χρυσοῦν ἔριον αἱ πίνναι τρέφουσιν, ὅπερ οὐδεὶς τῶν ἀνθοδάφων μέχρι νῦν ἐμιμήσατο. Πόθεν αἱ κόχλοι τοῖς βασιλεῦσι τὰς ἀλουργίδας χαρίζονται, αἱ καὶ τὰ ἀνθη τῶν λειμόνων τῇ εὐχροίᾳ παρέδραμον.

Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα. Καὶ τί οὐ γέγονε τῶν ἀναγκαίων; τί δὲ οὐχὶ τῶν πολυτελῶν ἐχαρίσθη τῷ βίῳ; Τὰ μὲν εἰς ὑπηρεσίαν ἀνθρώπων· τὰ δὲ, εἰς θεωρίαν τοῦ περὶ τὴν κτίσιν θαύματος. Ἄλλα φοδερὰ, παιδαγωγοῦντα ἡμῶν τὸ ῥάθυμον. Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ κήτη τὰ μεγάλα. Οὐκ ἐπειδὴ καρίδος καὶ μαινίδος μείζονα, διὰ τοῦτο μεγάλα εἴρηται, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς μεγίστοις ὄρεσι τῷ ὄγκῳ τοῦ σώματος παρισάζεται· ἃ γε καὶ νήσων πολλάκις
Α φαντασίαν παρέχεται, ἐπειδὴν ποτε ἐπὶ τὴν ἄκραν ἐπιφάνειν τοῦ ὕδατος ἀνανήξεται. Ταῦτα μέντοι τηλικαῦτα ὄντα οὐ περὶ ἀκτὰς, οὐδὲ αἰγιαλοὺς διατρίβει, ἀλλὰ τὸ Ἀτλαντικὸν λεγόμενον πέλαγος ἐνοικεῖ. Τοιαῦτά ἐστι τὰ πρὸς φόβον καὶ ἐκπληξιν ἡμετέραν δημιουργηθέντα ζῶα. Ἐὰν δὲ ἀκούσης ὅτι τὰ μέγιστα τῶν πλοίων ἡπλωμένοις ἰστίοις ἐξ

οὐρίας φερόμενα τὸ μικρότατον ἰχθύδιον ἢ ἐχεννίς
οὕτω ῥαδίως ἴσθησιν, ὥστε ἀκίνητον ἐπὶ πλείστον
φυλάσσειν τὴν ναῦν ὥσπερ καταρρίζωθεῖσαν
ἐν αὐτῷ τῷ πελάγει, ἄρ' οὐχὶ καὶ ἐν τῷ μικρῷ
ταύτῃ τὴν αὐτὴν τῆς τοῦ κτίσαντος δυνάμεως
λαμβάνεις ἀπόδειξιν; Οὐ γὰρ μόνοι ξιφίαι, καὶ B
πρίονες, καὶ κύνες, καὶ φάλαιναί καὶ ζύγαιναί,
φοβερά, ἀλλὰ καὶ τρυγόνος κέντρον τῆς θαλασσίας,
καὶ ταύτης νεκρᾶς, καὶ λαγῶς ὁ θαλάσσιος,
οὐχ ἥττον ἐστὶ φοβερά, ταχεῖαν καὶ ἀπαραίτητον
τὴν φθορὰν ἐπιφέροντα. Οὕτω σε διὰ πάντων
ἐγρηγορέναι ὁ κτίστης βούλεται, ἵν' ἐν τῇ πρὸς
Θεὸν ἐλπίδι τὰς ἀπ' αὐτῶν βλάβας ἀποδιδράσῃς.
Ἀλλὰ γὰρ ἀναδραμόντες ἐκ τῶν βυθῶν, ἐπὶ τὴν
ἡπειρον καταφύγωμεν. Καὶ γὰρ πως ἄλλα ἐπ'
ἄλλοις καταλαθόντα ἡμᾶς τῆς δημιουργίας τὰ θαί-
ματα, οἷόν τινα κύματα, ταῖς συνεχέσι καὶ ἐπαλ- C
λήλοις ἐπιδρομαῖς ὑποβρόχιον ἡμῶν τὸν λόγον
ἤγαγε. Καίτοι θαυμάσαιμι ἂν, εἰ μὴ μείζοσι τοῖς
κατ' ἡπειρον παραδοξοῖς ἢ διάνοια ἡμῶν ἐντυ-
χοῦσα, πάλιν κατὰ τὸν Ἰωνᾶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν
δραπιτεύσει. Ἔοικε δέ μοι ὁ λόγος ἐμπεσὼν εἰς
τὰ μυρία θαύματα ἐπιλελῆσθαι τῆς συμμετρίας,
καὶ ταῦτόν πεπονθέναι τοῖς ἐν πελάγει ναυτιλ-
λομένοις, οἳ πρὸς μηδὲν πεπηγὸς τὴν κίνησιν
τεκμαιρόμενοι, ἀγνοοῦσι πολλάκις ὅσον διεδραμον.
Ὁ δὲ καὶ περὶ ἡμᾶς ἔοικε γεγενῆσθαι, τρέχοντος
τοῦ λόγου διὰ τῆς κτίσεως, μὴ λαθεῖν τοῦ πλή-

θους τῶν εἰρημένων τὴν αἴσθησιν. Ἀλλ' εἰ καὶ D
 φιλήκοον τὸ σεμνὸν τοῦτο θέατρον, καὶ γλυκεῖα
 δούλων ἀκοαῖς δεσποτικῶν θαυμάτων διηγήσεις,
 ἐνταῦθα τὸν λόγον ὀρμίσαντες, μείνωμεν τὴν ἡμέραν
 πρὸς τὴν τῶν λειπομένων ἀπόδοσιν. Ἀναστάντες δὲ
 πάντες εὐχαριστήσωμεν ὑπὲρ τῶν εἰρημένων,
 καὶ αἰτήσωμεν τῶν λειπομένων τὴν πλήρωσιν.
 Γένοιτο δὲ ὑμῖν καὶ ἐν τῇ μεταλήψει τῆς τροφῆς
 ἐπιτραπέζια διηγήματα, ὅσα τε ἔωθεν ὑμῖν, καὶ
 ὅσα κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐπῆλθεν ὁ λόγος· καὶ ταῖς
 περὶ τούτων ἐννοαῖς ὑπὸ τοῦ ὕπνου καταληφθέν-
 τες, τῆς μεθμερινῆς εὐφροσύνης καὶ καθεύδοντες
 ἀπολαύσοιτε, ἵνα ἐξῇ ὑμῖν λέγειν, Ἐγὼ καθεύδω,
 καὶ ἡ καρδίᾳ μου ἀγρυπνεῖ, μελετῶσα νυκτὸς E
 καὶ ἡμέρας ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ
 κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ η'.

Περὶ πτηνῶν καὶ ἐνύδρων.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν
 κατὰ γένος, τετράποδα καὶ ἑρπετὰ καὶ θηρία κατὰ
 γένος. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Ἦλθε τὸ πρόσταγμα
 ὁδῶ βαδίζον, καὶ ἀπέλαβε καὶ ἡ γῆ τὸν ἴδιον
 κόσμον. Ἐκεῖ, Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν

- ζωσῶν· ὧδε, Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὰς ζωσάν.
 B Ἐμψυχος ἄρα ἡ γῆ; καὶ χώραν ἔχουσιν οἱ ματαιό-
 φρονες Μανιχαῖοι, ψυχὴν ἐντιθέντες τῇ γῇ; Οὐκ
 ἐπειδὴ εἶπεν, Ἐξαγαγέτω, τὸ ἐναποκείμενον αὐτῇ
 προήνεγκεν, ἀλλ' ὁ δοὺς τὸ προσταγμα, καὶ τὴν
 τοῦ ἐξαγαγεῖν αὐτῇ δύναμιν ἔχαρίσατο. Οὐτε γάρ
 ἔτε ἤκουσεν ἡ γῆ, Βλαστησάτω βοτάνην χόρτου
 καὶ ξύλον κάρπιμον, κεκρυμμένον ἔχουσα τὸν
 χόρτον ἐξήνεγκεν· οὐδὲ τὸν φοῖνικα, ἢ τὴν δρῦν,
 ἢ τὴν κυκάρισσον κάτω που ἐν ταῖς λαγόσιν ἑαυτῆς
 ἀποκεκρυμμένα ἀνῆκε πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν·
 ἀλλ' ὁ θεὸς λόγος φύσις ἐστὶ τῶν γινομένων.
 Βλαστησάτω ἡ γῆ· οὐχ ὅπερ ἔχει προβαλλέτω,
 C ἀλλ' ὁ μὴ ἔχει κτησάσθω, Θεοῦ ὀωρουμένου
 τῆς ἐνεργείας τὴν δύναμιν. Οὕτω καὶ νῦν, Ἐξαγα-
 γέτω ἡ γῆ ψυχὴν, οὐ τὴν ἐναποκειμένην, ἀλλὰ
 τὴν δεδομένην αὐτῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς
 ἐπιταγῆς. Ἐπειτα καὶ εἰς τὸ ἐναντίον αὐτοῖς ὁ
 λόγος περιτραπήσεται. Εἰ γὰρ ἐξήνεγκεν ἡ γῆ τὴν
 ψυχὴν, ἐρήμην ἑαυτὴν κατέλιπε τῆς ψυχῆς. Ἄλλ'
 ἐκείνων μὲν το βδελυκτὸν αὐτόθεν γνῶριμον. Διὰ τί
 μέντοι τὰ μὲν ὕδατα ἔρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν ἐξαγα-
 γείν προσετάχθη, ἡ δὲ γῆ ψυχὴν ζωσαν; Λογιζόμεθα
 D τοίνυν, ὅτι τῶν μὲν νηκτῶν ἡ φύσις ἀτελεστέρας
 πως δοκεῖ ζωῆς μετέχειν, διὰ τὸ ἐν τῇ παχύτητι
 τοῦ ὕδατος διαιτᾶσθαι. Καὶ γὰρ ἀκοή παρ' ἐκείνοις
 βαρεῖα, καὶ ὀρῶσιν ἀμβλὺ διὰ τοῦ ὕδατος βλέπον-
 τες, καὶ οὔτε τις μνήμη παρ' ἐκείνοις, οὔτε

φαντασία, οὔτε τοῦ συνήθους ἐπίγνωσις. Διὰ τοῦτο οἶονεῖ ἐνδείκνυται ὁ λόγος, ὅτι ἡ σαρκικὴ ζωὴ τοῖς ἐνυδροῖς καθηγεῖται τῶν ψυχικῶν κινήματων· ἐπὶ δὲ τῶν χερσαίων, ὡς τελειοτέρας αὐτῶν οὔσης τῆς ζωῆς, ἡ ψυχὴ τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτέτραπται πᾶσαν. Ἄν τε γὰρ αἰσθήσεις μᾶλλον τετράνωνται· καὶ ὀξεῖαι μὲν τῶν παρόντων αἰ ἀντιληψείς· ἀκριβεῖς δὲ μνημαὶ τῶν παρελθόντων. Επαρὰ τοῖς πλείστοις τῶν τετραποδῶν. Διὰ τοῦτο, ὡς εἴκειν, ἐπὶ μὲν τῶν ἐνυδρίων σώματα ἐκτίσθη ἐψυχωμένα (ἐρπετὰ γὰρ ψυχῶν ζωσῶν ἐκ τῶν ὕδατιν παρήχθη), ἐπὶ δὲ τῶν χερσαίων ψυχὴ σώματα οἰκονομοῦσα προσετάχθη γενέσθαι, ὡς πλεόν τι τῆς ζωτικῆς οὐνόμειος τῶν ἐπὶ γῆς διαιτωμένων μετειληφόντων. Ἄλογα μὲν γάρ, καὶ τὰ χερσαῖα· ἀλλ' ὅμως ἕκαστον τῇ ἐκ τῆς φύσεως φωνῇ, πολλὰ τῶν κατὰ ψυχὴν παθημάτων διασημαίνει. Καὶ γὰρ καὶ χαρὰν καὶ λύπην, καὶ τὴν τοῦ συνήθους ἐπίγνωσιν, καὶ τροφῆς ἐνδείαν, καὶ χωρισμὸν τῶν συνόμων, καὶ μυρία πάθη τῷ φθόγγῳ παραδηλοῖ. Τὰ δὲ ἐνυδρά οὐ μόνον ἄφωνα, ⁷¹ ἀλλὰ καὶ ἀνήμερα, καὶ ἀοίδαχτα, καὶ πρὸς πᾶσαν ^A βίου κοινωνίαν ἀνθρώποις ἀμεταχείριστα. Ἐγνωβοῦς τὸν κτησάμενον καὶ ὄνος τὴν φατνὴν τοῦ κυρίου αὐτοῦ· ἰχθύς δὲ οὐκ ἂν ἐπιγνοίῃ τὸν τρέφοντα. Οἶδε τὴν συνήθη φωνὴν ὁ ὄνος. Οἶδεν δὸδὸν ἣν πολλάκις ἐβαδίζει· καὶ πού καὶ δὸτγός ἐνίοτε ἀποσφαλέντι γίνεται τῷ ἀνθρώπῳ. Το δὲ

δξύχοον τοῦ ζώου οὐδὲ ἄλλο τι ἔχειν λέγεται τῶν
χερσαίων. Τὸ δὲ τῶν καμήλων μνησικάκον, καὶ
βαρύμηνι, καὶ διαρκές πρὸς ὀργήν, τί ἂν μιμή-
σασθαι τῶν θαλαττιῶν δύναίτο; Πάλαι ποτὲ πλη-
γεῖσα κάμηλος, μακρῷ χρόνῳ ταμειευσαμένη τὴν
μῆνιν, ἐπειδὴν εὐκαιρίας λάβηται, τὸ κακὸν ἀντι-
δίδωσιν Ἀκούσατε, οἱ βαρύθυμοι, οἱ τὴν μνησικα-
κίαν ὡς ἀρετὴν ἐπιτηδεύοντες, τί νῦν ἐστὶ ἐμπερεῖς,
ὅταν τὴν κατὰ τοῦ πλησίον λύπην, ὥσπερ τινὰ
σπινθῆρα κεχυρμένον ἐν σποδιᾷ, μέχρι τοσούτου
φυλάσσετε, ἕως ἂν ὕλης λαβομενοι, οἷον φλόγα
τινὰ τὸν θυμὸν ἀνακαύσητε.

Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν. Διὰ τί ἡ γῆ
ψυχὴν ζῶσαν ἐξάγει; Ἵνα μάθῃς διαφορὰν ψυχῆς
κτηνῶν καὶ ψυχῆς ἀνθρώπου. Μικρὸν ἕστερον
γνωστὴ, πῶς ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου συνίστη· νῦν C
δὲ ἄκουε περὶ τῆς τῶν ἀλόγων ψυχῆς. Ἐπειδὴ κατὰ
τὸ γεγραμμένον, παντὸς ζώου ἡ ψυχὴ τὸ αἷμα
αὐτοῦ ἐστίν· αἷμα δὲ παγὲν εἰς σὰρκα περὶκε
μεταβάλλειν· ἡ δὲ σὰρξ φθαρεῖσα εἰς γῆν ἀνα-
λύεται· γεγραμμένον οὖν ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν
Ὅρα τὴν ἀκολουθίαν ψυχῆς πρὸς αἷμα, αἵματος
πρὸς σάρκα, σαρκὸς πρὸς τὴν γῆ· καὶ πάλιν
ἀναλύσας διὰ τῶν αὐτῶν ἀναποδείξαι ἀπο γῆς εἰς
σάρκα, ἀπὸ σαρκὸς εἰς αἷμα, ἀπὸ αἵματος εἰς
D ψυχὴν· καὶ εὐρησεις ὅτι γῆ, ἐστὶ τῶν κτηνῶν ἡ
ψυχὴ. Μὴ νομίζε πρεσβυτεραν εἶναι τῆς τοῦ σωμα-

τος αὐτῶν ὑποστάσεις, μηδὲ ἐπιδιαμένουσιν μετὰ
 τὴν τῆς σαρκὸς διαλυσιν. Φεῦγε φληναφους τῶν
 σοβαρῶν φιλοσόφων, οἱ οὐκ αἰσχυρονται τὰς ἑαυτῶν
 ψυχὰς καὶ τὰς κυνείας ὁμοιοδεῖς ἀλλήλαις τιθέμενοι
 οἱ λέγοντες ἑαυτοὺς γεγενῆσθαι ποτε καὶ γυναικας
 καὶ θαμνοὺς καὶ ἰχθύας θαλασσινοὺς. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν
 ἐγένοντο ποτε ἰχθύς οὐκ ἂν εἴποιμι, ὅτι δὲ ἐν ᾧ
 ταῦτα ἔγραφον τῶν ἰχθυῶν ἦσαν ἀλογώτεροι, καὶ
 πάνυ ἐλθονίως διατειναίμην. Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν
 ζῶσαν. Ἦνός ἐνεκεν, τοῦ λόγου τρέχοντος ἀθρόως,
 Εἰ ἀπεσιώπησα χρόνον οὐκ ὀλίγον, ἴσως θαυμάζουσιν
 οἱ πολλοὶ ἀλλ' οὐχί οἷγε φιλοπονώτεροι τῶν ἀκροα-
 τῶν ἀγνοοῦσι τὴν αἰτίαν τῆς ἀφασίας. Πῶς γάρ,
 οἱ διὰ τοῦ πρὸς ἀλλήλους ὄραν καὶ ἐννεύειν ἐπι-
 στρέψαντές με πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ εἰς ἔννοιαν ἀγα-
 γόντες τῶν παρεθέντων. Εἶδος γὰρ ὅλον τῆς
 κτίσεως, καὶ οὐκ ἐλαττωστον τοῦτο, παρελάθεν
 ἡμᾶς, καὶ μικροῦ ἀπικῶν ὤχετο ἀνεξέταστον παν-
 τελῶς ὁ λόγος καταλίπων. Ἐξαγαγέτω γὰρ τὰ
 ὕδατα ἐρπετὰ ψυχῶν ζώστων κατὰ γένος, καὶ
 πετεινὰ πετομένα ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸ στερέωμα
 τοῦ οὐρανοῦ. Εἶπαμεν τὰ περὶ τῶν νηκτῶν, ὅσα
 ὁ καιρὸς ἐνεδίδου ἐσπέρας· σήμερον μετέβημεν
 ἐπὶ τὴν τῶν μερσαίων ἐξέτασιν. Διέφυγεν ἡμᾶς
 Α τὸ πτηνὸν ἐν τῷ μεσῷ Ἀναγκη τοίνυν, κατὰ
 τοὺς ἐπιλήσμονας τῶν ὁδοιπορῶν, οἱ ἐπειδὴν τι
 τῶν καιρίων καταλίπωσι, καὶ ἐπιπολὺ τῆς ὁδοῦ
 προέλθωσι, πάλιν τὴν αὐτὴν ὑποστρέφουσιν, ἀξίαν

τῆς ῥαθυμίας δίκην τὸν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας κόπον
 ἐπέχοντες, οὕτω καὶ ἡμῖν, ὥς ἔοικε, τὴν αὐτὴν
 πάλιν βαδιστέον. Καὶ γὰρ οὐδὲ εὐκαταφρόνητόν ἐστι
 τὸ παρεθὲν, ἀλλὰ τὸ τρίτον ἔοικεν εἶναι τῆς ἐν
 τοῖς ζώοις κτίσεως, εἴπερ τρία ζώων ἐστὶ γένη,
 τό τε χερσαίον, καὶ τὸ πτηνὸν, καὶ τὸ ἐνυδρον.
 Ἐξαγαγέτω, φησί, τὰ ὕδατα ἔρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν
 κατὰ γένος, καὶ πετεινὰ πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς B
 κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ κατὰ γένος. Διὰ
 τί ἐξ ὕδάτων καὶ τοῖς πτηνοῖς τὴν γένεσιν ἔδωκεν;
 Ὅτι ὥσπερ συγγένειά τις ἐστὶ τοῖς πετομένοις
 πρὸς τὰ νηκτά. Καὶ γὰρ ὥσπερ οἱ ἰχθῦς τὸ ὕδωρ
 τέμνουσι, τῇ μὲν κινήσει τῶν πτερύγων εἰς τὸ
 πρότω χωροῦντες, τῇ δὲ τοῦ οὐραίου μεταβολῇ τὰς
 τε περιστροφὰς καὶ τὰς εὐθείας ὁρμὰς ἑαυτοῖς οἴα-
 χίζοντες· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πτηνῶν ἐστὶν ἰδεῖν
 διανηχομένων τὸν αἶρα τοῖς πτεροῖς κατὰ τὸν
 ὁμοιον τρόπον. Ὡστε ἐπειδὴ ἐν ἰδίῳμα ἐν ἑκατέροις
 τὸ νήχεσθαι, μία τις αὐτοῖς ἡ συγγένεια ἐκ τῆς
 τῶν ὕδάτων γενέσεως παρεσχέθη. Πλήν γε ὅτι C
 οὐδὲν τῶν πτηνῶν ἄπουν, διὰ τὸ πᾶσι τὴν δίαι-
 ταν ἀπὸ τῆς γῆς ὑπάρχειν, καὶ πάντα ἀναγκαίως
 τῆς τῶν ποδῶν ὑπουργίας προσδεῖσθαι. Τοῖς μὲν
 γὰρ ἀρπακτικοῖς πρὸς τὴν ἀγρὰν αἱ τῶν δυνύχων
 ἀχμαί· τοῖς δὲ λοιποῖς, διὰ τε τὸν πορισμὸν τῆς
 τροφῆς, καὶ διὰ τὴν λοιπὴν τοῦ βίου διεξαγωγὴν,
 ἀναγκαῖα τῶν ποδῶν ὑπηρεσία δεδῶρηται. Ὅλί-
 γοι δὲ τῶν ὀρνίθων κακόποδες εἰσιν, οὔτε βαδίζειν

οὔτε ἀγρεύειν τοῖς ποσὶν ἐπιτήδαιοι· οἷς αἶ τε
 ρελιδόνες εἰσὶ, οὔτε βαδίζειν, οὔτε ἀγρεύειν
 δυναμέναι, καὶ αἱ ὀρεπανίδες λεγόμεναι, αἷς ἡ τροφή
 ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ἀέρι ἐλφερομένων ἐπινενόηται. D
 Χελιδόνι δὲ τὸ τῆς πτήσεως πρόσγειον ἀντὶ τῆς
 τῶν τοῦτων ὑπηρεσίας ἐστίν

Εἰσὶ μέντοι γενῶν διαφοραὶ μυρίαὶ καὶ ἐν
 τοῖς ὄρνισιν, ἃς ἐὰν τις κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον
 ἐπίη καὶ ἐν μερεὶ καὶ τῆς τῶν ἰχθύων ἐξετασεως
 ἐρρήψαμεθα, εὕρησαι ἐν μὲν ὄνομα τῶν πετεινῶν,
 μυρίας δὲ ἐν τοῦτοις διαφοράς ἐν τε τοῖς μεγέθεσι καὶ
 ἐν τοῖς σχήμασι καὶ ἐν ταῖς χροαῖς· καὶ κατὰ τοὺς
 βίους, καὶ τὰς πράξεις, καὶ τὰ ἤθη, ἀμυθντον οὔσαν
 αὐτοῖς τὴν πρὸς ἀλλήλα παραλλαγήν. Ἡδὴ μὲν οὖν
 τινες ἐπειράθησαν καὶ ὀνοματοποιαῖς γρήσασθαι,
 ἴν', ὥσπερ διὰ καυτῆρων τινῶν τῆς ἀσυνήθους καὶ E
 ξένης ὀνομασίας, τὸ ἰδίωμα ἐκάστου γένους ἐπιγι-
 νώσκηται. Καὶ τὰ μὲν ὀνομασαν σχιζόπτερα, ὡς
 τοὺς αἰτούς· τὰ δὲ ὀερμόπτερα, ὡς τὰς νυκτερίδας·
 τὰ δὲ πτιλωτά, ὡς τοὺς σφῆκας· τὰ δὲ χολεό-
 73 A πτερα, ὡς τοὺς κανθάρους, καὶ ὄσα ἐν θήκαις
 τισὶ καὶ περιβολαῖς γεννηθέντα, περιβράχεντος
 αὐτοῖς τοῦ ἐλύτρου, πρὸς τὴν πτήσιν ἡλευθερώθη.
 Ἄλλ' ἡμῖν ἀρκοῦσα σημεῖωσις πρὸς τὴν τῶν γενῶν
 ἰδιότητα ἡ κοινὴ χρῆσις, καὶ οἱ παρὰ τῆς Γραφῆς
 περὶ τε καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων διορισμοί. Ἄλλο
 μὲν οὖν γένος τὸ τῶν σαρκοφάγων, καὶ ἄλλη
 κατασκευὴ πρέπουσα τῷ τρόπῳ τῆς διαίτης αὐτῶν,

δνύων ἀκμαί, καὶ χεῖλος ἀγκύλον, καὶ πτερον
ὀξύ, ὥστε καὶ συλληφθῆναι βραχὺς τὸ θηραμα,
καὶ διασπαραγῖν τροφὴν τῷ ἐόντι γενεσθαι.

B Ἄλλη τῶν σπερμολογῶν κατασκευὴ· αἷτις τῶν ἐκ
παντός τρεφομένων τοῦ συντυρόντος καὶ ἐν τούτοις
πλείσταί. Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστὶν
ἀγγελικά, πλὴν τῶν ἀρπακτικῶν τούτων δὲ οὐδὲν
κοινωνικὸν ἔκτος τοῦ κατὰ τὰς συζυγίας συνδου-
σμοῦ. Μυρία δὲ ἄλλα τὸν ἀθροισματικὸν ἔχρηται
βίον, ὡς περιστερὰ, καὶ γερανοί, καὶ ψῆρες,
καὶ χολοιοί. Πάλιν ἐν τούτοις τὰ μὲν ἀναρχά
ἐστί καὶ οἷον αὐτόνομα· τὰ δὲ ὑπ' ἡγεμόνι τετα-
χθαι καταδεχόμενα, ὡς αἱ γέρανοι· Ἡδὲ δέ τις
καὶ ἑτέρα ἐν τούτοις ἐστὶ διαφορὰ, καθ' ἣν τὰ μὲν

C ἐπιδημητικά τί ἐστί καὶ ἐγχώρια, τὰ δὲ ἀπαιρεῖν
πέφυκε πορρότατοι, καὶ χειμῶνος ἐγγιζόντος ἐκ-
τοπίζειν ὡς τὰ πολλά. Λειροθήη δὲ καὶ τιθασσά
τὰ πολλά τῶν ὀρνέων ἐκτρεφόμενα γίνεται, πλὴν
γε δὴ τῶν ἀσθενῶν, αἱ οἱ ὑπερβάλλουσιν δειλίαν
καὶ ἀνανδρίαν, τὴν συνεχῇ τῆς χειρὸς ἐνόλησιν
οὐχ ὑφίσταται. Ἀλλὰ καὶ συνανθρωπιστικοί τινες
τῶν ὀρνίθων εἰσὶ, τὰς αὐτὰς ἡμῖν οἰκήσεις κατα-
δεχόμενοι· ἄλλοι δὲ ὄρειοι, καὶ φιλέρημοι. Με-
γίστη δὲ διαφορὰ καὶ ἡ περὶ τὴν φωνὴν ιδιότης
ἐκάστου. Οἱ μὲν γὰρ κωτίλοι καὶ λάλροι τῶν ὀρνιθῶν
εἰσὶν· οἱ δὲ σιγηλοί. Καὶ τὰ μὲν ῥιδικὰ καὶ πολύ-
φωνα· τὰ δὲ ἄμουσα παντελῶς καὶ ὠδῆς ἄμοιρα. **D**
Καὶ τὰ μὲν μιμητὰ, ἢ ἐκ φύσεως ἔχοντα τὸ μιμεῖ-

σθαι, ἢ ἐξ ἀσκήσεως προσλαβόντα· τὰ δὲ μονότροπον καὶ ἀμετάβλητον τὴν φωνὴν ἀφιέντα. Γαῦρον δ' ἀλεκτρυών· φιλόκαλον δ' ταώς· λαγνιοὶ αἱ περιστεραὶ καὶ αἱ κατοικίδιοι ὄρνεις, ἐπὶ παντὸς καιροῦ τὸ συνουσιαστικὸν ἔχουσαι. Ἰσχυρὸν δ' ἐπέρδιξ καὶ ζηλότυπον, καχοῦργως συμπράττων τοῖς θηραταῖς πρὸς τὴν ἄγραν.

Μυρίαί, ὡς ἔφαμεν, καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν βίων διαφοραί. Ἔστι δέ τινα καὶ πολιτικά τῶν ἁλόγων, εἴπερ πολιτείας ἴδιον, τὸ πρὸς ἓν πέρας κοινὸν συννεύειν τὴν ἐνέργειαν τῶν καθ' ἕκαστον, ὡς ἐπὶ τῶν μελισσῶν ἂν τις ἴδοι. Καὶ γὰρ ἐκεῖνον κοινὴ μὲν ἡ οἴκησις, κοινὴ δὲ ἡ πτῆσις, ἐργασία δὲ πάντων μία· καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι ὑπὸ βασιλεῖ καὶ ταξιάρχῳ τινὶ τῶν ἔργων ἄπτονται, οὐ πρότερον καταδεχόμεναι ἐπὶ τοὺς λειμῶνας ἐλθεῖν, πρὶν ἂν ἴδωσι κατάρξαντα τὸν βασιλέα τῆς πτήσεως. Καὶ ἔστιν αὐταῖς οὐ χειροτονητὸς ὁ βασιλεὺς (πολλάκις γὰρ ἀκρισία δῆμου τὸν χεῖρ-
στον εἰς ἀρχὴν προεστήσατο), οὐδὲ κληρωτὴν ἔχων τὴν ἐξουσίαν (ἄλλοι γὰρ αἱ συντυχίαι τῶν κληρων ἐπὶ τὸν πάντων ἔσχατον πολλάκις τὸ κράτος φέρουσαι), οὐδὲ ἐκ πατρικῆς διαδοχῆς τοῖς βασιλείοις ἐγκαθεζόμενος (καὶ γὰρ καὶ οὗτοι ἀπαίδευτοι καὶ ἁμαθεῖς πάσης ἀρετῆς, διὰ τρυφὴν καὶ κολακείαν, ὡς τὰ πρᾶλλα, γίνονται), ἀλλ' ἐκ φύσεως ἔχων τὸ κατὰ πάντων πρωτεῖον, καὶ μεγέθει διαφέρων καὶ σχήματι καὶ τῇ τοῦ ἥθους πραότητι.

Ἔστι μὲν γὰρ κέντρον τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' οὐ χρῆ-
 B ται τούτῳ πρὸς ἄμυναν. Νόμοι τινές εἰσιν οὔτοι
 τῆς φύσεως ἄγραφοι, ἀργούς εἶναι πρὸς τιμωρίαν
 τοὺς τῶν μεγίστων δυναστειῶν ἐπιβαίνοντας. Ἀλλὰ
 καὶ ταῖς μελίσσαις, ὅσαι ἂν μὴ ἀκολουθήσωσι
 τῷ ὑποδείγματι τοῦ βασιλέως, ταχὺ μεταμελεῖ
 τῆς ἀδουλίας, ὅτι τῇ πληγῇ τοῦ κέντρου ἐπαπο-
 θνήσκουσιν. Ἀκουέτωσαν Χριστιανοί, οἷς πρόστα-
 γμὰ ἔστι μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδύναί,
 ἀλλὰ νικᾶν ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. Μίμησαι τῆς
 μελίσσης τὸ ιδιότροπον, ὅτι οὐδενὶ λυμαιομένη,
 οὐδὲ καρπὸν ἀλλότριον διαφθείρουσα, τὰ κηρία συμ-
 πύγνυται. Τὸν μὲν γὰρ κηρὸν ἀπὸ τῶν ἀνθῶν φα-
 C νερῶς συναγείρει, τὸ δὲ μέλι, τὴν ὀροσοειδῶς
 ἐνεσπαρμένην νοτίδα τοῖς ἀνθεσιν, ἐπισπασαμένη
 τῷ στόματι, ταύτην ταῖς κοιλότησι τῶν κηρίων
 ἐνίησιν. Ὅθεν καὶ ὑγρὸν παρὰ τὴν πρώτην ἐστίν·
 εἴτα τῷ χρόνῳ συμπεφθέν, πρὸς τὴν οἰκίαν σύ-
 στασιν καὶ ἡδονὴν ἐπανέρχεται. Καλῶν καὶ πρε-
 πόντων αὔθη τῶν ἐπαίνων παρὰ τῆς Παροιμίας
 τετύχηκε, σοφὴ καὶ ἐργάτις ὀνομασθεῖσα· οὕτω
 μὲν φιλοπόνως τὴν τροφὴν συναγείρουσα (Ἦς
 τοὺς πόνοους, φησί, βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑ-
 γείαν προσφέρονται), οὕτω δὲ σοφῶς φιλοτεχνοῦσα
 τὰς ἀποθήκας τοῦ μέλιτος (εἰς λεπτὸν γὰρ ὑμένα
 τὸν κηρὸν διατείνουσα, πυκνάς καὶ συνεχεῖς ἀλλή-
 D λαις συνοικοδομεῖ τὰς κοιλότητας), ὥς τὸ πυκνὸν
 τῆς τῶν μικροτάτων πρὸς ἀλλήλα δέσεως, ἔρεισμα

γίνεσθαι τῷ παιτί. Ἐκάστη γὰρ φρεατία τῆς ἑτέρας ἔχεται, λεπτῷ πρὸς αὐτὴν διειργομένη τε ὁμοῦ καὶ συναπτομένη τῷ διαφράγματι. Ἰππεῖται δυνωροὶ καὶ τρικωροὶ αἱ σύριγγες αὗται ἀλλήλαις ἐπιχωροῦνται. Βουλάζατο γὰρ μίαν ποιῆσαι διαπερὶς τὴν κοιλότητα, ἵνα μὴ τῷ βάρει το ὑγρὸν πρὸς τὸ ἔκτος διεκπίπτη. Καταμαθεὶς πῶς τὰ τῆς γειμετρίας εὐρεματα παρεργά ἐστι τῆς σοφωτάτης μείστης. Ἰξάγωνοι γὰρ πᾶσαι καὶ ὑπόπλευροι τῶν κερῶν αἱ σύριγγες, οὐκ ἐπ' εὐθείας ἀλλήλαις κατετίκεινται, ἵνα μὴ κάμνωσιν οἱ πιθμίνες τοῖς διακένοις ἐφηρμοσμένοι· ἀλλ' αἱ γωνίαι τῶν κάτωθεν ἐξαγώνων, βαθεῖαν καὶ ἔρεισμα τῶν ὑπερκειμένων εἰσιν, ὥς ἀσφαλῶς ὑπὲρ ἑαυτῶν μετωριζεῖν τὰ βάρη, καὶ ἰδιαζοντως ἑκάστη κοιλότητι το ὑγρὸν ἐγκατέ/εσθαι.

Πῶς ἂν σοι πάντα οἱ ἀκριθείας ἐπέλθοιμι τὰ ἐν τοῖς βίοις τῶν ὀρνίθων ἰδιώματα; Πῶς μὲν αἱ γέρανοι τὰς ἐν τῇ νυκτὶ προφυλαχὰς ἐκ περιτροπῆς ὑποδέχονται καὶ αἱ μὲν καθεύδουσιν, αἱ δὲ κυκλῶ περιβοῦσαι, πᾶσαν αὐταῖς ἐν τῷ ὕπνῳ παρέχονται τὴν ἀσφάλειαν· εἴτα τοῦ καιροῦ τῆς φυλακῆς πληρουμένου, ἡ μὲν βοήσασα πρὸς ὕπνον ἐτράπετο, ἡ δὲ τὴν διαδοχὴν ὑποδεξαμένη, ἥς ἔτυχεν ἀσφαλείας ἀντέδωκεν ἐν τῷ μερεῖ. Ταύτην καὶ ἐν τῇ πτήσει τὴν εὐταξίαν κατόψει. Ἄλλοτε γὰρ ἄλλη τὴν ὁδηγίαν ἐκδέχεται, καὶ τακτόν τινα χρόνον προκαθηγησαμένη τῆς πτήσεως, εἰς τὸ

κατόπιν περιελθοῦσα, τῇ μεθ' ἑαυτὴν τὴν ἡγεμονίαν τῆς δόδου παρατίδωσι. Τὸ δὲ τῶν πελαργῶν οὐδὲ πόρρω ἐστὶ συνέσεως λογικῆς· οὕτω μὲν κατὰ τὸν ἕνα καιρὸν πάντας ἐπιδύμειν τοῖς τῇδε γωρίοις· οὕτω δὲ ὑφ' ἑνὶ συνθήματι πάντας ἀπαίρειν. Δορυφοροῦσι δὲ αὐτοὺς αἱ παρ' ἑμὶν κορῶναι, καὶ παραπέμπουσιν, ἑμοὶ δοκεῖν, καὶ συμμαχίαν τινὰ παρεχόμεναι πρὸς ὀρνίθας πολεμίους. Σημεῖον δὲ, B
 πρῶτον μὲν τὸ μὴ φαίνεσθαι ὑπὸ τὸν καιρὸν ἑκείνον κορώνην παντάπασι, ἔπειθ' ὅτι μετὰ τραυμάτων ἐπανερχόμεναι ἐναργῇ τοῦ συνασπισμοῦ καὶ τῆς ἐπιμαχίης τὰ σημεῖα κολίζουσι. Τίς παρ' αὐταῖς τοὺς τῆς φιλοξενικῆς ὁωρίσε νόμους; Τίς αὐταῖς ἠπείλησε λειποστρατίου γραφὴν, ὥς μηδεμίαν ἀπολείπεσθαι τῆς προπομπῆς. Ἀκουέτωσαν οἱ καχόξενοι, καὶ τὰς θυρας κλείοντες, καὶ μηδὲ στέγης ἐν χειμῶνι καὶ νυκτὶ τοῖς ἐπιδυμοῦσι μετχιδόντες. Ἡ δὲ περὶ τοὺς γηράσαντας τῶν πελαργῶν πρόνοια ἐξήρκει τοὺς παῖδας ἡμῶν, εἰ C
 προσέγειν ἐβούλοντο, φιλοπάτορας καταστῆσαι. Πάντως γὰρ οὐδεὶς οὕτως ἐλλείπων κατὰ τὴν φρόνησιν, ὥς μὴ αἰσῶνους ἀξίον κρίνειν τῶν ἀλογωτάτων ὀρνίθων ὑστερίζειν κατ' ἀρετὴν. Ἐκεῖνοι τὸν πατέρα ὑπὸ τοῦ γήρωος πτερορρυσάσαντα περιστάντες ἐν κύκλῳ τοῖς οἰκείοις πτεροῖς διαβάλλουσι, καὶ τὰς τροφὰς ἀφθόνως παρασκευάζοντες, τὴν δυνατὴν καὶ ἐν τῇ πτήσει παρέχονται βοήθειαν, ἥρέμα τῷ πτερῷ κουφίζοντες ἐκατέρωθεν

Καὶ οὕτω τοῦτο παρὰ πᾶσι διαβεδóηται, ὥστε ἤδη
 τινὲς τὴν τῶν εὐεργετημάτων ἀντίδοσιν ἀντιπε-
 λάργωσιν ὀνομάζουσι. Μηδεὶς πενίαν ὀδυρέσθω·
 μηδὲ ἀπογινωσκέτω ἑαυτοῦ τὴν ζωὴν, ὃ μηδεμίαν ■
 οἴχοι περιουσίαν καταλιπὼν, πρὸς τὸ τῆς χειλιδόνης
 εὐμήχανον ἀποβλέπων. Ἐκείνη γὰρ τὴν καλίαν
 πηγνυμένη, τὰ μὲν κάρφη τῷ στόματι διακομίζει·
 πηλὸν δὲ τοῖς ποσὶν ἄρει μὴ δυναμένη, τὰ ἄκρα
 τῶν πτερῶν ὕδατι καταβρέξασα, εἴτα τῇ λεπτο-
 τάτῃ κάνει ἐνειληθεῖσα, οὕτως ἐπινόει τοῦ πηλοῦ
 τὴν χρεῖαν· καὶ κατὰ μικρὸν ἀλλήλοις τὰ κάρφη
 οἶον κόλλη τινὶ τῷ πηλῷ συνδήσασα, ἐν αὐτῇ τοὺς
 νεοττοὺς ἐκτρέφει· ὧν ἐάν τις ἐκκεντήσῃ τὰ ὄμμα-
 τα, ἔχει τινὰ παρὰ τῆς φύσεως ἱατρικὴν, δι' ἧς
 πρὸς ὑγίαν ἐπανάγει τῶν ἐκγόνων τὰς ὀφείας. Ταῦ-
 Ε τά σε νουθετεῖτω, μὴ διὰ πενίαν πρὸς κακουργίαν
 τρέπεσθαι· μηδὲ ἐν τοῖς χαλεπωτάτοις πάθεσι πᾶ-
 σαν ἐλπίδα ῥέφαντα, ἄπρακτον κεῖσθαι καὶ ἀνεν-
 ἐργητον· ἀλλ' ἐπὶ Θεὸν καταφεύγειν, ὅς εἰ χει-
 λιδόνη τὰ τηλικαῦτα χαρίζεται, πόσω μείζονα δώ-
 σει τοῖς ἐξ ὅλης καρδίας ἐπιβοωμένοις αὐτόν; Ἀλ-
 κυὼν ἐστὶ θαλάττιον ὄρνεον. Αὕτη παρ' αὐτοὺς
 νοσσεύειν τοὺς αἰγιαλοὺς πέφυκεν, ἐπ' αὐτῆς τὰ
 ὠὰ τῆς ψάμμου καταθεμένη· καὶ νοσσεύει κατὰ
 μέσον που τὸν χειμῶνα, ὅτε πολλοῖς καὶ βιαίοις
 ἀνέμοις ἡ θάλασσα τῇ γῇ προσαράσσεται. Ἄλλ'
 ὁμῶς κοιμίζονται μὲν πάντες ἀνεμοὶ, ἡσυχάζει δὲ
 κύμα θαλάσσιον, ὅταν ἄλκυὼν ἐπωάξῃ τὰς ἐπτὰ

ἡμέρας. Ἐν τοσαύταις γὰρ μόναϊς ἐκλεπίζει τοὺς
76 νεοττούς. Ἐπεὶ δὲ καὶ τροφῆς αὐτοῖς χρεῖα, ἄλλας

Α ἑπτὰ πρὸς τὴν τῶν νεοττῶν αὔξησιν ὁ μεγαλόδω-
ρος Θεὸς τῷ μικροτάτῳ ζῳῷ παρέσχετο. Ὡστε
καὶ ναυτικοὶ πάντες ἴσασι τοῦτο, καὶ ἀλκυονίδας
τὰς ἡμέρας ἐκείνας προσαγορεύουσι. Ταῦτά σοι εἰς
προτροπὴν τοῦ αἰτεῖν παρὰ Θεοῦ τὰ πρὸς σωτη-
ρίαν διὰ τῆς περὶ τὰ ἄλογα τοῦ Θεοῦ προνοίας
νενομοθέτηται. Τί οὐκ ἂν γένοιτο τῶν παραδόξων
ἕνεκεν σοῦ, ὃς κατ'εἰκόνα γέγονας τοῦ Θεοῦ, δπου-
γε ὑπὲρ ἱρνίθος οὕτω μικρᾶς ἢ μεγάλη καὶ φοβερᾶ
κατέχεται θάλασσα, ἐν μέσῳ χειμῶνι γαλήνην
Β ἄγειν ἐπιταχθεῖσα;

Τὴν τρυγὸν φασὶ διαζευχθεῖσάν ποτε τοῦ δμό-
ζυγος, μηκέτι τὴν πρὸς ἕτερον καταδέχισθαι κοι-
νωνίσιν, ἀλλὰ μένειν ἀσυνδύαστον, μνήμη τοῦ ποτὲ
συζευχθέντος τὴν πρὸς ἕτερον κοινωνίαν ἀπαρνου-
μένην. Ἀκουέτωσαν αἱ γυναῖκες, ὅπως τὸ σεμνὸν
τῆς χηρείας, καὶ παρὰ τοῖς ἀλόγοις, τοῦ ἐν ταῖς
πολυγαμίαις ἀπρεποῦς προτιμότερον. Ἀδικώτατος
περὶ τὴν τῶν ἐκγόνων ἐκτροφὴν ὁ ἀετός. Δύο γὰρ
ἐξαγαγὼν νεοσσούς, τὸν ἕτερον αὐτῶν εἰς γῆν κα-
ταβρήγνυσι, ταῖς πληγαῖς τῶν πτερῶν ἀπωθούμε-
νος· τὸν δὲ ἕτερον μόνον ἀνπλαθῶν, εἰκισοῦται,
διὰ τὸ τῆς τροφῆς ἐπίπονον ἀποποιούμενος ὃν
ἐγέννησεν. Ἄλλ' οὐκ ἔᾶ τοῦτον, ὥς φασι, διαφθα- C
ρῆναι ἢ φθῆναι· ἀλλ' ὑπολαβοῦσα αὐτὸν τοῖς οἰχείοις

ἐκυτῆς νεοσσοῖς συνεκτρέφει. Τοιοῦτοι, τῶν γονέων, οἱ ἐπὶ προφάσει πενίας ἐκτιθέμενοι τὰ νήπια· ἢ καὶ ἐν τῇ διανομῇ τοῦ κλήρου ἀνισοτατοὶ πρὸς τὰ ἔκγονα. Δίκαιον γάρ, ὥσπερ ἐξ ἴσου μεταδεδώχασιν ἐκάστῳ τοῦ εἶναι, οὕτω καὶ τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς ἴσως αὐτοῖς καὶ δημοσίμως παρέχειν. Μὴ μιανση τῶν γαμβωνύχων ὀρνίθων τὸ ἀπηνές· οἱ ἐπειδὴν ἰδῶσι τοὺς ἑαυτῶν νεοττοὺς κατατολμῶντας λοιπὸν τῆς πτήσεως, ἐκβάλλουσι τῆς καλίας, τύπτοντες τοὺς πτεροῖς καὶ ὠθοῦντες, καὶ **D** οὐδεμίαν ἐπιμέλειαν ποιοῦνται πρὸς τὸ λοιπόν. Ἐπαινέτον τῆς κορούνης τὸ φιλότεκνον· ἢ καὶ πετομένοις ἤδη παρίπεται, σιτιζουσα αὐτοὺς καὶ ἐκτρέφουσα μ᾽ ἕρρι πλείστου. Πολλὰ τῶν ὀρνίθων γένη οὐδὲν πρὸς τὴν κύησιν δεῖται τῆς τῶν ἀρρένων ἐπιπλοκῆς· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἄγονα ἐστὶ τὰ ὑπηνέμια, τοὺς δὲ γύπας φασιν ἀσυνδύατως εἰσχεῖν ὥς τὰ πολλὰ, καὶ ταῦτα μακροβιωτάτους ὄντας· οἷς γε μέχρις ἐκατὸν ἐτῶν, ὥς τὰ πολλὰ, παρατείνεται ἡ ζωὴ. Τούτῳ μοι ἔχε παρασεσημειωμένον ἐκ τῆς περὶ τοὺς ὀρνίθους ἱστορίας, ἐν ἧς ἐπειδὴν ποτε ἰδὼς γελῶντάς τινας τὸ μυστήριον **E** ἡμῶν, ὥς ἀδυνάτου ὄντος καὶ ἔξω τῆς φύσεως, παρθένον τεκεῖν, τῆς παρθενίας αὐτῆς φυλαττομένης ἀχράντου, ἐνθυμηθῆς ὅτι ὁ εὐδοκῆσας ἐν τῇ μωρίᾳ τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας,

μυρίας ἐκ τῆς φύσεως ἀφορμᾶς πρὸς τὴν πίστιν τῶν παραδόξων προλαβὼν χτεβαίετο.

- 77 **A** Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἐρπετὰ ψυλῶν ζωσῶν, καὶ πετεινὰ πετομένα ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὸ στερεώμα τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπὶ μὲν τῆς γῆς ἐκείλεύσθην, πεταθῆναι, διὰ τὸ πᾶσι τὴν τροφὴν ἀπο τῆς γῆς ὑπάρχειν. Κατὰ δὲ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, ὡς προλαβόντες ἀποδεδώκαμεν, οὐρανοῦ ἐνταῦθα παρὰ τὸ δρᾶσθαι τοῦ αἵρος προσειρημένου στερεώματος δὲ, διὰ τὸ πυκνότερόν πως εἶναι, συγκρίσει τοῦ αἵματος σώματος, καὶ μᾶλλον πεπιλτικμένονταὶς κάτωθεν ἀναφοραῖς τὸν ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν ἄερα. Ἐρεῖς οὖν οὐρανὸν διακεκοσμημένον, γῆν κεκαλλωπισμένην, θάλασσαν εὐθηνουμένην τοῖς οἰκείοις γεννήμασιν,
- B** αἶρα πλήρη τῶν διηπταμένων αὐτὸν ὀρνίθων. Πλιντα προσταγματι Θεοῦ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραχθέντα, καὶ ὅσα ὁ λόγος παρῆκε νῦν, τὴν ἐπὶ πλείον ἐν τούτοις διατριβὴν ἐκκλίνων, ὥς ἂν μὴ δοῇ ὑπερεκπίπτειν τοῦ μέτρου, κατὰ σεαυτὸν συλλογισάμενος, ὅγε φιλόπονος, τὴν ἐν ᾧ πᾶσι τοῦ Θεοῦ σοφίαν καταμνηθανων, μὴ ληΐης ποτέ τοῦ θαύματος, μηδὲ τοῦ διὰ πάσης τῆς κτίσεως δοξαζειν τὸν ποιητήν. Ἐρεῖς ἐν τῷ σκότει τὰ νυκτεροβία γένη τῶν ὀρνίθων· ἐν τῷ φωτὶ τὰ ἡμεροβία.
- C** Νυκτερίδες μὲν γάρ, καὶ γλαῦκες, καὶ νυκτοκορακες, τῶν νυκτινόμων εἰσίν. Ὡστε σοὶ ποτε ἐν καρπῷ μὴ παρόντος τοῦ ὕπνου, ἐξαρκεῖν καὶ τὴν ἐν τούτοις διατριβὴν, καὶ τὴν τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς

ἰδιωμάτων ἐξέτασιν πρὸς δοξολογίαν τοῦ ποιητοῦ.

Πῶς ἄγρυπνον ἢ ἀγδῶν, στὰν ἐπωάζῃ, διὰ πάσης
 νυκτὸς τῆς μελωδίας μὴ ἀπολήγουσα. Πῶς τετρά-
 πουν τὸ αὐτὸ καὶ πτηνὸν ἢ νυκτερίς. Πῶς μόνη
 τῶν ὀρνίθων ὁδοῦσι κέχρηται, καὶ ζωογονεῖ μὲν
 ὡς τὰ τετράποδα, ἐπιπολάζει δὲ τῷ ἀέρι, οὐχὶ
 πτερῶ κουφίζομένη, ἀλλ' ὑμένι τινὶ δερματίνῳ Πῶς
 μέντοι καὶ τοῦτο ἔχει τὸ φιλάλληλον ἐν τῇ φύσει,
 καὶ ὥσπερ ὀρμαθὸς, ἀλλήλων αἱ νυκτερίδες ἔχον-

D ται, καὶ μία τῆς μιᾶς ἤρτηνται· ὅπερ ἐφ' ἡμῶν
 τῶν ἀνθρώπων οὐ ῥαδίον κατορθωθῆναι Ἰδὼ γὰρ
 ἀπεσχισμένον καὶ ἰδιάζον τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἡνω-
 μένου τοῖς πολλοῖς προτιμότερον. Πῶς εἰκόασι τοῖς
 ὄμμασι τῆς γλαυκῆς οἱ περὶ τὴν ματαίαν σοφίαν
 ἐσχολακότες. Καὶ γὰρ ἐκείνης ἡ ὄψις, νυκτὸς μὲν
 ἔρρωται, ἡλίου δὲ λάμπαντος ἀμαυροῦται. Καὶ
 τούτων μὲν ἡ διάνοια ὀξύτατη μὲν ἐστὶ πρὸς τὴν
 τῆς ματαιότητος θεωρίαν, πρὸς δὲ τὴν τοῦ ἀληθινοῦ
 φωτὸς κατανόησιν ἐξημαύρωται. Ἐν ἡμέρᾳ δὲ σοὶ
 καὶ πάντῳ ῥαδίον πανταχόθεν συνάγειν τὸ θαῦμα τοῦ
 κτίσαντος. Πῶς μὲν ἐπ' ἔργα σε διεγείρει ὁ σύνοικος E
 ὄρνις, ὀξεῖα τῇ φωνῇ ἐμβοῶν καὶ καταμηνύων πόρ-
 ριωθεν ἐτι τὸν ἥλιον προσελαύνοντα, ὁδοιπόροις συν-
 διαρθριζων, γεωργοὺς δὲ ἐξάγων πρὸς ἀμητόν. Πῶς
 ἄγρυπνον τὸ τῶν χηνῶν γένος, καὶ πρὸς τὴν τῶν
 λανθανόντων αἰσθησιν ὀξύτατον, οἳ γέ ποτε καὶ τὴν
 βρασιλιᾶ πόλιν περιεσώσαντο, πολεμίους τινὰς
 ὑπὸ γῆς δι' ὑπνόνου ἀφανῶν ἤδη μέλλοντας τὴν

ἄκραν τῆς Ῥώμης καταλαμβάνειν καταμηνύσαντες.
 Ἐν ποίῳ γένοι τῶν ὀρνίθων οὐκ ἰδιόν τι θαῦμα ἢ
 φύσις δείκνυσι; Τίς δ τοῖς γυβὶ προπαγγέλλων
 τῶν ἀνθρώπων τὸν θάνατον, στὰν κατ' ἀλλήλων ⁷⁸
 ἐπιστρατεύσωσιν; Ἰδοὺς γὰρ ἂν μυρίας ἀγέλας γυ- ^Λ
 πῶν τοῖς στρατοπέδοις παρεπομένας, ἐκ τῆς τῶν
 ὅπλων παρασκευῆς τεκμαιρομένων τὴν ἔκθεσιν.

Τοῦτο δὲ οὐ μακράν ἐστὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων.
 Πῶς σοι τῆς φοβεράς ἐπιστρατιᾶς τῆς ἀκρίδος διη-
 γήσεται, ἥ ὕφ' ἐνὶ συνθήματι πᾶσα ἀρθεῖσα καὶ
 στρατοπεδευσασμένη κατὰ τὸ πλάτος τῆς χώρας, οὐ
 πρότερον ἄπτεται τῶν καρπῶν, πρὶν ἐνδοθῆναι αὐτῇ,
 τὸ θεῖον πρόσταγμα; Πῶς ἡ σελευκὴς ἐφέπεται ἱάμα
 τῆς πληγῆς, ἀπέραντον ἔχουσα τοῦ ἐσθίειν τὴν δύ-
 ναμιν, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἀκόρεστον αὐτῆς τὴν
 φύσιν ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων κατασκευά- ^Β
 σαντος; Τίς δ τρόπος τῆς μελωδίας τοῦ τέττιγος;
 Καὶ πῶς ἐν τῇ μεσημβρίᾳ ἐαυτῶν εἰσιν ᾠδικώτεροι,
 τῇ ὁληῇ τοῦ ἀέρος, ἣν ἐν τῇ διαστολῇ ποιοῦνται τοῦ
 θώρακος, ἐκδιδομένου τοῦ φθογγου; Ἀλλὰ γὰρ ἔοικα
 πλείον ἀπολείπεσθαι τῷ λόγῳ τοῦ θαύματος τῶν
 πτηνῶν, ἢ εἰ τοῖς ποσὶν αὐτῶν ἐπειρώμην ἐφικνεῖ-
 σθαι τοῦ τάχους. Ὅταν ἴδῃς τὰ ἔντομα λεγόμενα
 τῶν πτηνῶν, ὅσον μελίσσας καὶ σφῆκας (οὕτω γὰρ
 αὐτὰ προσειρήχασιν διὰ τὸ πανταχόθεν ἔντομάς τινας
 φαίνειν), ἐνθυμοῦ, ὅτι τούτοις ἀναπνοὴ οὐκ ἔστιν,
 οὐδὲ πνεύμων, ἀλλ' ὅλα δι' ὅλων τρέφεται τῷ ἀέρι. ^Γ
 Διόπερ καὶ ἐλαίῳ καταβραχύντα φθείρεται, τῶν

πύρων ἀποφραγέντων· ὅρους δὲ εὖθους ἐπιθεῖν χυθέντος
 πάλιν ἀναβύσκειται, τῶν διεξούων ἀναγομένων
 Οὐδὲν περιττότερον τῆς λρείας, οὔτε μὲν ἑλλειπόν
 τινι τῶν ἀνγκλαίων ὁ Θεὸς θυῶν ἔκτισε. Πάλιν τὰ
 φίλυδρα τῶν ζώων καταπαθών, ἑτέραν ἐν αὐτοῖς
 κατασκευὴν εὕρησεις· ποῶς οὔτε οἰσ/ισμένους, ὥς
 τοὺς τῆς κορυφῆς, οὔτε ἀγύλους, ὥς τοὺς τῶν σαρ-
 κοφάγων· ἀλλὰ πλάτεις καὶ ὑμενωδεῖς, ἵνα ῥαζὼς
 ἐπινέ/ωνται τῷ ὕδατι, οἷον καὶ κοίταις τισὶ τοῖς τῶν
 Π ποδῶν ὑμέσι τὸ ὑγρὸν διωθούμενοι. Ἐὰν δὲ κατα-
 μάθης, ὅπως εἰς βάθος ὁ κύκνος καθίει τὸν αὐ/ένα,
 κατωθεν ἑαυτῷ τὴν τροφὴν ἀναφέρει, τότε εὕρησες
 τὴν σοφίαν τοῦ κτίσαντος, ὅτι διὰ τοῦτο μακρότερον
 τῶν ποδῶν τὴν αὐ/ένα προσέθηκεν, ἵνα ὥσπερ τινὰ
 ὄρριάν κατάγων, τὴν ἐν τῷ βαθει κεικρυμμένην
 τροφὴν ἐκπορίζεται.

Ἀπλῶς ἀναγινωσκόμενα τὰ ῥήματα τῆς Γραφῆς.
 συλλαβαί τινες εἰσι μικραί· Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα
 πετεινὰ πετομένα ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸ στερέωμα
 τοῦ οὐρανοῦ· ἐρευνωμένης δὲ τῆς ἐν τοῖς ῥήμασι
 Ε διανοίας, τότε ἐκφάνεται τὸ μέγα θαῦμα τῆς σοφίας
 τοῦ κτίσαντος. Πόσας προείδετο διαφορὰς πτηνῶν;
 ὅπως αὐτὰ κατὰ γένος διέστρεψεν ἀπ' ἀλλήλων; πῶς
 ἕκαστον κε/ωρισμένοις ἐ/αρακτῆρισεν ἰδιώμασιν;
 Ἐπιλείπει με ἡ ἡμέρα, τὰ ἐναέρια ὑμῖν θαύματα
 διηγούμενον. Καλεῖ ὑμᾶς ἡ χέρσος πρὸς τὴν τῶν
 θηρίων καὶ ἐρπετῶν καὶ βοσκημάτων ἐπιδειξιν,
 ἑτοίμως ἔχουσα ὁμότιμα τοῖς φυταῖς καὶ τῷ πλωτῷ

γένει καὶ τοῖς πτεροῖς πᾶσιν ἀντεπιθεῖσθαι. Ἐξ
 γανέτω ἡ γὰρ ψυχὴν ζῶσαν κτηνῶν καὶ θηρίων καὶ
 ἐρπετῶν κατὰ γένος. Τί φαστε, οἱ ἀπιστοῦντες τῇ
 Παύλῳ περὶ τῆς κατὰ τὴν ἀναστασιν ἀλλοιώσεως,
 ὁρῶντες πολλὰ τῶν ἀερίων τὰς μορφαὶς μεταβαλ-
 λοντα; Ὅποια καὶ περὶ τοῦ Ἰνδοῦ σκυλῆκος ἱστο-
 ρεῖται τοῦ κερασφόρου· ὃς εἰς καίμπην τὰ πρῶτα
 79 μεταβαλὼν, εἴτα πραιὼν βομβυλῖος γίνεται, καὶ
 Λ οὐδὲ ἐπὶ ταύτης ἴσταται τῆς μορφῆς, ἀλλὰ χαύνοις
 καὶ πλατέσι πετάλοισι ἐποπτεροῦται. Ὅταν οὖν
 καθέξῃ τὴν τούτων ἐργασίαν ἀναπηνιζόμεναι, αἱ
 γυναῖκες, τὰ νήματα λεγὼ ἀπέμπουσιν ὑμῖν οἱ
 Σῆρες πρὸς τὴν τῶν μαλακῶν ἐνδυμάτων κατα-
 σκευὴν, μεμνημένοι τῆς κατὰ τὸ ζῶον τοῦτο μετα-
 βολῆς, ἐναργῆ λαμβάνετε τῆς ἀναστάσεως ἔννοιαν,
 καὶ μὴ ἀπιστεῖτε τῇ ἀλλαγῇ τῇ Παῦλος ἅπασι
 καταπαγγέλλεται. Ἀλλὰ γὰρ αἰσθάνομαι τοῦ λόγου
 τὴν συμμετρίαν ἐκθαίνοντος. Ὅταν μὲν οὖν ἀπίδω
 πρὸς τὸ πλῆθος τῶν εἰρημένων, ἔξω ἑμαυτὸν ὁρῶ
 τοῦ μέτρου φερούμενον· ὅταν δὲ πάλιν πρὸς τὸ ποι- D
 κίλον τῆς ἐν τοῖς δημιουργήμασι σοφίας ἀποβλέψω,
 οὐδὲ ἤρχθαι νομίζω τῆς διτγῆσεως. Ἄμα δὲ καὶ τὸ
 παρακατέχειν ὑμᾶς ἐπὶ πλεῖον οὐκ ἄγρηστον. Τί
 γὰρ ἂν τις καὶ ποιοὶ τὸν μέγρι τῆς ἐσπέρας χρόνον;
 Οὐκ ἐκείγουσιν ὑμᾶς οἱ ἐστιάτορες· οὐκ ἀναμένει
 ὑμᾶς τὰ συμπόσια. Ὅθεν, εἰ ὁκοεῖ, τῇ σωματικῇ
 νηστείᾳ εἰς τὴν τῶν ψυχῶν εὐφροσύνην ἀποχρησώ-
 μεθα. Πολλάκις ὑπηρετήσας τῇ σαρκὶ πρὸς ἀπό-

λαυσιν, σήμερον τῇ διακονίᾳ παράμεινον τῆς ψυχῆς.
 Κατατρύψῃσον τοῦ Κυρίου, καὶ δώσει σοι τὰ αἰ-
 τήματα τῆς καρδίας σου. Εἰ φιλόπλουτος εἶ, ἔχεις C
 πλοῦτον πνευματικόν, Τὰ κρίματα Κυρίου τὰ ἀλη-
 θινά, τὰ δεδικαιωμένα ἐπιτοαυτο, τὰ ἐπιθυμητὰ
 ὑπὲρ χρυσοῦν καὶ λίθον τίμιον πολύν. Εἰ ἀπολαυ-
 στικός καὶ φιλήδονος, ἔχεις τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ τῇ
 τὴν πνευματικὴν αἰσθησιν ἐβρώμενῳ Γλυκύτερα
 ὄντα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον. Ἐὰν ὑμᾶς διαφῶ, καὶ
 διαλύσω τὸν σύλλογον, οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς κύβους δρα-
 μοῦνται. Ὅρκοι ἐκεῖ, καὶ φιλονεικίαι χαλεπαί, καὶ
 φιλοχρηματίας ὠδίνες. Δαίμων παρέστηκε διὰ τῶν
 κατεστιγμένων ὁστέων τὴν μανίαν ἐξάπτων, καὶ
 τὰ αὐτὰ χρήματα πρὸς ἑκάτερον μέρος μετατιθεῖς,
 νῦν τοῦτον ἐπαίρων τῇ νίκῃ, καὶ κείνῳ κατήφειαν D
 ἐμποιῶν, πάλιν δὲ ἐκείνον γαυριῶντα δεικνύς, καὶ
 τοῦτον κατησχυμένον. Ἴτί ὄφελος, νηστεύειν τῷ
 σώματι, τὴν δὲ ψυχὴν μυρίων κακῶν ἐμπεπλησθαι;
 Ὁ μὴ κυβεύων, σχολὴν δὲ ἄλλως ἄγων, τί οὐ φθέγ-
 γεται τῶν ματαίων; τί οὐκ ἀκούει τῶν ἀτόπιων;
 Σχολὴ γάρ, ἄνευ φόβου Θεοῦ, πονηρίας διδάσκαλος
 τοῖς ἀκαιρουμένοις ἐστί. Τάχα μὲν οὖν τι καὶ ὄφε-
 λος ἐν τοῖς λεγομένοις εὐρήσεται· εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ
 τό γε μὴ ἁμαρτάνειν ἐκ τῆς ἐνταῦθα ὑμῖν ἀσχολίας
 περίεστιν. Ὡστε τὸ ἐπὶ πλέον κατέχειν, ἐπὶ πλέον
 ἐστὶν ὑμᾶς τῶν κακῶν ὑπεξάγειν. Ἰκανὰ [καὶ] τὰ
 εἰρημένα εὐγνώμονι χριτῇ, ἐὰν μὴ τις πρὸς τὸν E

πλοῦτον τῆς κτίσεως ἀποβλέπει, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆς
 ἡμετέρας δυνάμεως ἀσθενές, καὶ πρὸς τὸ αὐταρκες
 εἰς εὐφροσύνην τῶν συνεληλυθότων. Ἡ γῆ ὑμᾶς
 ταῖς οἰκείαις βλάσταις ἐδεξιώσατο· ἡ θάλασσα τοῖς
 ἰχθύσιν, ὁ ἀήρ τοῖς πτηνοῖς. Ἐτοίμη ἡ χέρσος,
 δημοσιμα τούτοις ἀντεπιδείξασθαι. Ἀλλὰ τοῦτο μέ-
 τρον ἔστω τῆς ἐωθινῆς ἐστιάσεως, ἵνα μὴ ὁ ὑπερ-
 βάλλον κόρος ἀμβλυτέρους ὑμᾶς πρὸς τὴν τῶν
 ἐσπερινῶν ἀπόλαυσιν καταστήσῃ. Ὁ δὲ τὰ πάντα
 πληρωσας τῆς ἐαυτοῦ κτίσεως, καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν
 τῶν οἰκείων θαυμάτων ἐναργῆ τὰ ὑπομνήματα κα-
 80
 Α ταλιπῶν, πληρούτω ὑμῶν τὰς καρδίας πάσης εὐ-
 φροσύνης πνευματικῆς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ
 ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας
 τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Θ'.

Περὶ χερσαίων.

Πῶς ὑμῖν ἡ ἐωθινὴ τῶν λόγων τράπεζα κατε-
 φάνη; Ἐμοὶ μὲν γὰρ ἐπῆλθεν εἰκάσαι τὰ ἐμαυτοῦ
 πένητός τινος ἐστιάτορος φιλοφροσύνη, ὅς τῶν εὐ-
 τραπέζων τις εἶναι φιλοτιμούμενος, ἀπορία τῶν
 Β πολυτελεστέρων ἀποκναίει τοὺς δαιτυμόνας, τὴν
 πενιγρὰν παρασκευὴν δαψιλῶς ἐπιφέρων τῇ τρα-
 πέζῃ· ὥστε περιστάσθαι αὐτῷ εἰς ἀπειροκαλίας

ὄνειδος τὸ φιλότιμον. Τοιοῦτον δὴ τι καὶ το ἡμετε-
ρον, εἴ μὴ τι ἡμεῖς ἄλλο λέγετε Πλὴν ὅποιά ποτ'
ἂν ἦ, οὐκ ἐξουθενωτέον ὑμῖν. Οὐδὲ γὰρ Ἑλισσαῖον
ὥς φαῦλον ἐστιατορα παρητοῦντο οἱ τότε, καὶ ταῦτα
λαχάνοις ἀγριοῖς ἐστιῶντα τοὺς φίλους. Οἶδα νό-
μους ἀλληγορίας, εἰ καὶ μὴ παρ' ἑμαυτοῦ ἐξευ-
ρὼν, ἀλλὰ τοῖς παρ' ἐτέρων πεπονημένοις περιτυχῶν.
C Ἄς οἱ μὴ καταδεχόμενοι τὰς κοινὰς τῶν γεγραμμέ-
νων ἐννοίας, τὸ ὕδωρ οὐχ ὕδωρ λέγουσιν, ἀλλὰ τινα
ἀλλην φύσιν, καὶ φυτὸν καὶ ἰχθύν πρὸς τὸ ἑαυταῖς
δοκοῦν ἐρμηνεύουσι, καὶ ἐρπετῶν γένεσιν καὶ θηρίων
ἐπὶ τὰς οἰκείας ὑπονοίας παρατρεψάντες ἐξηγοῦνται,
ὥσπερ οἱ ὄνειροκρίται τῶν φανέντων ἐν ταῖς καθ'
ὕπνον φαντασιαῖς πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπον τὰς ἐξη-
γήσεις ποιοῦμενοι Ἐγὼ δὲ χόρτον ἀκούσας, χόρτον
νοῶ, καὶ φυτὸν, καὶ ἰχθύν, καὶ θηρίον, καὶ κτῆνος,
πάντα ὡς εἴρηται οὕτως ἐκδέχομαι. Καὶ γὰρ οὐκ
ἐκπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον. Οὐδὲ ἐπειδὴ οἱ τὰ περὶ D
κόσμου γράψαντες πολλὰ περὶ σχημάτων γῆς διε-
λέθθησαν, εἴτε σφαῖρα ἐστίν, εἴτε κύλινδρος, εἴτε
καὶ δισκιῶ ἐστὶν ἐμπερὺς τῇ γῇ, καὶ ἐξίσου πάν-
τοθεν ἀποτετόρνευται, ἢ λιχνοειδὲς ἐστί, καὶ με-
σόκοιλος (πρὸς πάσας γὰρ ταύτας τὰς ὑπονοίας οἱ
τὰ περὶ τοῦ κόσμου γράψαντες ὑπηνέχθησαν, τὰ
ἀλλήλων ἕκαστος καταλυοντες), οὐ παρὰ τοῦτο
προαχθῆσομαι ἀτιμότεραν εἰπεῖν τὴν ἡμετέραν κο-
σμοποιίαν, ἐπειδὴ οὐδὲν περὶ σχημάτων ὁ τοῦ Θεοῦ
θεράπων Μωυσῆς διελέχθη, οὐδὲ εἶπε δέκα καὶ

ὅκτις μυριάδας σταδίων τὸ περίμετρον ἔχειν τῆς Ε
 γῆς· καὶ το ἀπ' αὐτῆς σκίασμα, ἐν τῇ ὑπὸ γῆν τοῦ
 ἡλίου κινήσει, ἐπὶ πόσον χωρεῖ τοῦ ἀέρος οὐ διεμέ-
 τρητε· καὶ πῶς τοῦτο τῇ σελήνῃ προσενεθὲν τὰς
 ἐκλείψεις ποιεῖ. Ἐπεὶ δὲ τὰ μετὲν πρὸς ἡμᾶς ὡς
 ἄγρευτα ἡμῖν ἀπεσιωπήσεν· ἄρα τούτου ἔνεχεν
 ἀτιμότερα ἡγήσομαι τῆς μωρανθείσης σοφίας τὰ τοῦ
 Πνεύματος λόγια· ἢ μᾶλλον δοξάσω τὸν μὴ ἀπασχο-
 λήσαντα τὸν νοῦν ἡμῶν ἐπὶ τὰ μάταια, ἀλλὰ πάντα
 εἰς οἰκοδομὴν καὶ καταρτισμὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν
 γραφῆναι οἰκονομήσαντα; Ὁ μοι δοκοῦσι μὴ συν-
 ειδότες τινές, παραγωγαῖς τις καὶ τροπολογίαις 81
 σεμνότητά τινα ἐκ τῆς οἰκείας αὐτῶν διανοίας ἐπε- Α
 χείρησαν τοῖς γεγραμμένοις ἐπιφνημίσα. Ἀλλὰ τοῦτο
 ἐστὶν ἑαυτὸν σοφύτερον ποιῶντος τῶν λογίων τοῦ
 Πνεύματος, καὶ ἐν προσποιήσει ἐξηγήσεως τὰ ἑαυ-
 τοῦ παρεισάγοντος. Νοεῖσθω τοίνυν ὡς γέγραπται.

Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κτηνῶν καὶ θη-
 ρίων καὶ ἐρπετῶν. Νόησον ῥῆμα Θεοῦ διὰ τῆς
 κτίσεως τρέχον, καὶ τότε ἀρξάμενον, καὶ μέχρι νῦν
 ἐνεργοῦν, καὶ εἰς τέλος δεξιόν, ἕως ἂν ὁ κόσμος
 συμπληρωθῇ. Ὡς γὰρ ἡ σφαῖρα, ἐπειδὴν ὑπό τινο-
Β ἀπωσθῇ, εἴτα πρηνοῦς τινος λαβηται, ὑπό τε
 τῆς οἰκείας κατασκευῆς καὶ τῆς ἐπιτηδείότητος τοῦ
 χωρίου φέρεται πρὸς τὸ κάταντες, οὐ πρότερον ἴστα-
 μένη πρὶν ἂν τι τῶν ἰσοπέδων αὐτὴν ὑποδέξηται
 οὕτως ἡ φύσις τῶν ὄντων ἐνὶ προστάγματι κινή-
 θείσα, τὴν ἐν τῇ γενέσει καὶ φθορᾷ κτίσιν ὁμαλῶς

διεξέρχεται, τὰς τῶν γενῶν ἀκολουθίας δι' ὁμοιότητος ἀποσώζουσα, ἕως ἂν πρὸς αὐτὸ καταντήσῃ τὸ τέλος. Ἴππον μὲν γὰρ ἵππου ποιεῖται διαδοχόν, καὶ λέοντα λέοντος, καὶ αἰτὸν αἰτοῦ· καὶ ἕκαστον τῶν ζώων ταῖς ἐφεξῆς διαδοχαῖς συντηρούμενον μέχρι τῆς

- C συντελείας τοῦ παντός παραπέμπει. Οὐδεὶς χρόνος διεφθαρμένα ἢ ἐξίτηλα ποιεῖ τῶν ζώων τὰ ἰδιώματα, ἀλλ' ὥσπερ ἄρτι καθισταμένη ἡ φύσις αἰεὶ νεαρὰ τῷ χρόνῳ συμπαρατρέχει. Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν. Τοῦτο ἐναπέμψινε τῇ γῇ τὸ προσταγμα, καὶ οὐ παύεται ἐξυπηρετουμένη τῷ χτίσαντι. Ἐὰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς διαδοχῆς τῶν προὑπαρχόντων παράγεται· τὰ δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐξ αὐτῆς τῆς γῆς ζωογονούμενα δείκνυται. Οὐ γὰρ μόνον τέττινας ἐν ἐπομβρίαις ἀνίησιν, οὐδὲ ἄλλα μυρία γένη τῶν ἐμφερεμένων τῷ ἀέρι πτηνῶν, ὧν ἀκατωνόμαστ' ἔστι τὰ πλεῖστα διὰ λεπτότητα, ἀλλ' ἤδη καὶ μῦς καὶ βετράχους ἐξ αὐτῆς ἀναδίδωσιν.

- D Ὅπου γὰρ περὶ Θήβας τὰς Λίγυπτιας ἐπειδὴν ὕσῃ λάβρως ἐν καύμασιν, εὐθὺς ἀρουραίων μυῶν ἡ χώρα καταπληροῦται. Ἐὰς δὲ ἐγγέλεις οὐδὲ ἄλλως ὁρῶμεν ἢ ἐκ τῆς ἰλύος συνισταμένας· ὧν οὔτε ὦν οὔτε τις ἄλλος τρόπος, τὴν διαδοχὴν συνίστησιν, ἀλλ' ἐκ τῆς γῆς ἔστιν αὕτη· ἡ γένεσις. Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν. Ἐὰς κτενὴ γῆϊνα καὶ πρὸς γῆν νενευκότα, ἀλλὰ τὸ οὐράνιον φυτὸν ὁ ἄνθρωπος ὅσον τὸ σχήματι τῆς σωματικῆς διαπλάσεως, τοσοῦτον καὶ τῷ ἀξιώματι τῆς ψυχῆς διενήνοχε. Τῶν τετραπόδων τὸ σχῆμα ποταπὸν,

Ε. Ἡ κεφαλὴ αὐτῶν ἐπὶ γῆν προσνένευεν, ἐπὶ γαστέρα βλέπει, καὶ τὸ ταύτης ἡρὸν ἐκ παντὸς τρόπου διώκει. Ἡ σὴ κεφαλὴ πρὸς οὐρανὸν διανέστρεχεν· οἱ ὀφθαλμοὶ σου τὰ ἄνω βλέπουσιν, ὥς εἰάν ποτε καὶ σὺ τοῖς πάθεσι τῆς σαρκὸς ἑαυτὸν ἀτιμάσης, γαστρί δουλεύωιν καὶ τοῖς ὑπὸ γαστέρα, παρασυνεβλήθης τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήταις, καὶ ὠμοιωθήης αὐτοῖς. Ἄλλη σοι μέριμνα πρόπρουσα, τὰ ἄνω ζητεῖν, οὗ ὁ Χριστὸς ἐστίν, ὑπὲρ τὰ γήινα εἶναι τῇ διανοίᾳ. Ὡς διεσχηματίσθης, οὕτω διάθου σεαυτοῦ καὶ τὸν βίον. Τὸ πολίτευμα ἔχε ἐν οὐρανοῖς. Ἀληθινὴ σου πατρίς ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, πολίται καὶ συμφυλέται οἱ πρωτότοκοι, οἱ ἀπογεγραμμένοι ἐν οὐρανοῖς.

Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν. Οὐ τοίνυν ἐναπο-⁸²
 κειμένη τῇ γῇ ἡ ψυχὴ τῶν ἀλόγων ἐξεφάνη, ἀλλ' ^Α
 ὁμοῦ τῷ προστάγματι συνυπέστη. Μία δὲ ψυχὴ τῶν ἀλόγων. Ἐν γὰρ αὐτὴν τὸ χαρακτηρίζον ἐστίν, ἡ ἀλογία. Ἰδιώμασι δὲ διαφόροις ἕκαστον τῶν ζώων κέκριται. Εὐσταθὲς μὲν γὰρ ὁ βοῦς, νωθὴς δὲ ὁ ὄνος· θερμὸς δὲ ὁ ἵππος πρὸς ἐπιθυμίαν τοῦ θήλεως· ἀτιθάσσευτος ὁ λύκος, καὶ δολερὸν ἡ ἀλώπηξ· δειλὸν ἡ ἔλαφος· ὁ μύρμηξ φιλόπονος· εὐχάριστον ὁ κύων καὶ πρὸς φιλίαν μνημονικόν. Ὁμοῦ τε γὰρ ἐκτίσθη ἕκαστον, καὶ συνεπηγάγετο ἑαυτῷ τῆς φύσεως τὸ ἰδίωμα. Συναπεγεννήθη ὁ θυμὸς τῷ λέοντι, ^Β
 τὸ μοναστικὸν αὐτοῦ τῆς ζωῆς, τὸ ἀκοινωνήτον πρὸς τὸ δμόφυλον. Οἷον γὰρ τις τύραννος τῶν ἀλόγων, διὰ τὴν ἐκ φύσεως ὑπεροψίαν, τὴν πρὸς τοὺς πολ-

λους ὁμοτιμίαν αὐ καταδέχεται. Ὅς γε οὐδὲ χθιζὴν
 τροφὴν προσίεται, οὐδ' ἂν τὰ λείψανα τῆς ἑαυτοῦ
 θήρας ἐπελθοι ὧ καὶ τηλικαῦτα τῆς φωνῆς τὰ ὄρ-
 γανα ἢ φύσις ἐνέθηκεν, ὥστε πολλά τῶν ζώων ὑπερ-
 βάλλοντα τῇ ταχύτητι, μόνω πολλάκις ἀλίσκεσθαι
 τῷ βρυχήματι. Ραγδαῖον ἢ πάρδαλις, καὶ ὀξυβόρον
 ταῖς ὁρμαῖς ἐπιτρέπει αὐτῇ τὸ σῶμα συνέξενται
 τῇ ὑγρότητι καὶ τῷ κούφῳ τοῖς τῆς ψυχῆς κινήμασι C
 συνεπόμενον. Νωθὴρὰ ἢ φύσις τῆς ἄρκτου, ἰδιότροπον
 καὶ τὸ ἥθος, ὑπουλον, βαθὺ ἐνδεδικός. Ὅμοιον
 ἡμφίεσται καὶ τὸ σῶμα, βαρὺ, συμπεπηγός, ἀδιάρ-
 θρωτον, πρεπον τῷ ὄντι φωλαδὶ κατεψυγμένη ἔαν
 ἐπερχώμεθα τῷ λογικῷ πόση τοῖς ἀλόγοις τουτοῖς ἐνυ-
 παρ/ξει ἀδιδάκτος καὶ φυσικῇ τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἐπι-
 μέλεια, ἢ πρὸς τὴν ἡμῶν αὐτῶν φυλακὴν καὶ τῆς
 τῶν ψυχῶν σωτηρίας προνοίαν κινήθηςόμεθα, ἢ
 ἐπιπλεον κατακριθίσομεθα, ὅταν εὐρεθῶμεν καὶ τῆς
 μιμήσεως τῶν ἀλόγων ἀπολειπόμενοι. Ἄρκτος πολ-
 υ D λakis βαθυτάταις κατατρωθεῖσα πληγαις, ἑαυτὴν
 ἰατρεύει, πάσαις μηχαναῖς τῷ πλόμῳ τούτῳ ξηρὰν
 τὴν φύσιν ἔχοντι τὰς ὠτειλὰς παραβουσα. Ἰδοὺς
 δ' ἂν καὶ ἀλώπεκα τῷ ὀακρύῳ τῆς πίτυος ἑαυτὴν
 ἰωμένην. Χελώνη δὲ σαρκῶν ἐγίδνης ἐμφορηθεῖσα,
 διὰ τῆς τοῦ ὀριγάνου ἀντιπαθείας φεύγει τὴν βλάβην
 τοῦ λοβόλου. Καὶ ὄφις τὴν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς βλάβην
 ἐξιᾶται βοσκηθεὶς μάραθρον. Αἱ δὲ προγνώσεις
 τῆς περὶ τὸν ἀέρα μεταβολῆς ποίαν οὐχὶ σύνεσιν
 λογικὴν ἀποκρύπτουσιν; Ὅπου γε τὸ μὲν πρόβατον,

χειμῶνος προσιόντος, λαβρῶς τὴν τροφὴν ἐπεμβαλ-
 λεται, ὥσπερ ἐπισιτιζομενον προς τὴν μέλλουσαν
 Ε ἔνδειαν Βοες δὲ κατακεκλεισμένοι χρονίως ἐν ὥρᾳ
 χειμερινῇ, ἥδη ποτὲ τοῦ ἔαρος προσιοντος, τῇ φυ-
 σικῇ αἰσθήσει τὴν μεταβολὴν ἐκδεχομεναι, ἐκ τῶν
 βοαστασιῶν προς τὰς ἐξόδους ὁρῶσι, πάντες ὑφ' ἐνὶ
 συνθήματι μεταβαλόντες τὸ σῆμα. Ἦδη δέ τινες
 τῶν φιλοπονῶν καὶ τὸν χειρσαῖον ἐγίνον ἐτήρησαν
 διπλᾶς ἀναπνοᾶς τῇ ἑαυτοῦ καταδυσει μηχανησά-
 μενον, καὶ μέλλοντος μὲν βορέου πνεῖν, ἀποφράσ-
 σοντα τὴν ἀρκτωαν· νοτου δὲ πάλιν μεταλαμβά-
 68 νοντος, εἰς τὴν προσάρκτιον μεταβαίνοντα. Τι διὰ
 Α τούτων ἡμῖν ὑποδείκνυται τοῖς ἀνθρώποις; Οὐ μόνον
 τὸ διὰ πάντων διήκειν τοῦ χτίσαντος ἡμᾶς τὴν ἐπι-
 μέλειαν, ἀλλὰ καὶ το παρὰ τοῖς ἀλόγοις εἶναί τινα
 τοῦ μέλλοντος αἰσθησιν, ὥστε καὶ ἡμᾶς μὴ τῇ πα-
 ρούσῃ ζωῇ προστετηκέναι, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος
 αἰῶνος τὴν πᾶσαν ἔχειν σπουδὴν. Οὐ φιλοπονήσεις
 περὶ σεαυτοῦ, ἄνθρωπε; οὐκ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι
 προχποθήσεις τὰς τοῦ μέλλοντος ἀναπαύσεις, προς
 τὸ ὑπόδειγμα τοῦ μύρμηκος ἀποβλέψας; Ὅς ἐν θέρει
 Β τὴν χειμέριον τροφὴν ἑαυτῷ θησαυρίζει, καὶ οὐχ
 ὅτι μήπω πάρεστι τὰ τοῦ χειμῶνος λυπηρὰ, διὰ
 ῥαθυμίας παραπέμπει τὸν χρόνον· ἀλλὰ σπουδῇ τινι
 ἀπαραιτήτῳ πρὸς τὴν ἐργασίαν ἑαυτὸν κατατείνει,
 ἕως ἂν τὴν ἀρκοῦσαν τροφὴν ἐναπόθηται τοῖς τα-
 μείοις· καὶ οὐδὲ τοῦτο ῥαθύμως, ἀλλὰ σοφῇ τινι
 ἐπινοίᾳ τὴν τροφὴν ἐπιπλεῖστον διαρκεῖν μηχανώ-

μιενος. Διακόπτει γὰρ ταῖς ἑαυτοῦ χηλαῖς τῶν καρ-
 πῶν τὸ μεσαίτατον, ὥς ἂν μὴ ἐκωέντες ἄγρηστοι
 προς τροφήν αὐτῷ γένοιτο. Καὶ διαψύχει τούτους,
 ὅταν αἰσθῆται αὐτῶν διαθρόχων· καὶ οὐκ ἐν παντι
 προβαλλει χαιρῶ, ἀλλ' ὅταν προαίσθῃται τοῦ αἵρος
 ἐν εὐδινῇ καταστάσει φυλαττομένου. Ἀμέλει οὐκ
 ἂν ἴδοις ὄμβρον ἐλ νέφυν ἐπιρρύντα παρ' ὅσον C
 χρόνον ἐκ τῶν μυρμηκῶν ὁ σίτος προεβλήται. Τίς
 ἐφίκηται λόγος, ποία χωρήσει ἀκαθ'· τίς ἐξαρχέσει
 χρόνος πάντα εἰπεῖν καὶ διηγέσασθαι τοῦ τεχνίτου
 τὰ θαύματα, Εἰποῖμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ προφή-
 του, Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν
 σοφίᾳ ἐποίησας. Οὐ τοίνυν ἡμῖν πρὸς ἀπολογίαν
 αὐταρχες, τὸ μὴ γράμμασι διδασθῆναι τὰ συμφέ-
 ροντα, τῷ ἀδιδάκτῳ τῆς φύσεως νόμῳ τὴν τοῦ λυσι-
 τελοῦντος αἵρεσιν δεξαμένοις. Οἶδας τί ποιήσεις τῷ
 πλησίον καλόν; Ὁ σεαυτῷ βούλει παρ' ἐτέρου γε-
 νίσθαι. Οἶδας ὅτι ποτέ ἐστι τὸ κακόν; Ὁ οὐκ ἂν
 αὐτὸς παθεῖν ἔλοιο παρ' ἐτέρου. Οὐδεμία ριζοτομικὴ D
 τέχνη, οὐδὲ ἐμπειρία βοτανικὴ τῶν ὠφελίμων τοῖς
 ἀλόγοις τὴν διδασκαλίαν ἐξεῦρεν, ἀλλὰ φυσικῶς ἕκα-
 στον τῶν ζώων τῆς οἰκείας ἐστὶ σωτηρίας ποριστικόν,
 καὶ ἄρρητόν τινα κέκτηται τὴν πρὸς τὸ κατὰ φύσιν
 οἰκείωσιν.

Εἰσι δὲ καὶ παρ' ἡμῖν αἱ ἀρεταὶ κατὰ φύσιν,
 πρὸς ἃς ἡ οἰκείωσις τῆς ψυχῆς οὐκ ἐκ διδασκα-
 λίας ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως ἐνυ-
 πάργει. Ὡς γὰρ οὐδεὶς ἡμᾶς λόγος διδάσκει τὴν

νόσον μισεῖν, ἀλλ' αὐτόματον ἔχομεν τὴν πρὸς
 τὰ λυποῦντα διαβολήν· οὕτω καὶ τῇ ψυχῇ ἔστι
 τις ἀδιδακτος ἑκκλησις τοῦ κακοῦ. Κακὸν δὲ πᾶν
 ἀβρωστία ψυχῆς, ἡ δὲ ἀρετὴ λόγον ὑγείας ἐπέ-
 χει. Καλῶς γὰρ ὠρίσαντό τινες ὑγίειαν εἶναι τὴν
 εὐστάθειαν τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν. Ὁ καὶ ἐπὶ
 τῆς κατὰ ψυχὴν εὐεξίας εἰπὼν, οὐχ ἁμαρτή-
 σει τοῦ πρέποντος. Ὅθεν ὀρεκτικὴ τοῦ οἰκείου
 καὶ κατὰ φύσιν αὐτῇ ἀδιδακτως ἔστιν ἡ ψυχὴ.
 Διὸ ἐπαινετὴ πᾶσιν ἡ σωφροσύνη· καὶ ἀποδεκτὴ ἡ
 δικαιοσύνη· καὶ θαυμαστὴ ἡ ἀνδρεία· καὶ ἡ φρό-
 νησις περισπούδαστος. Ἄ οἰκειότερά ἐστι τῇ ψυχῇ
 μᾶλλον, ἢ τῷ σώματι ἡ ὑγεία. Τὰ τέχνα, ἀγα-
 πᾶτε τοὺς πατέρας. Οἱ γονεῖς, μὴ παροργίζετε
 τὰ τέχνα. Μὴ καὶ ἡ φύσις ταῦτα οὐ λέγει, Οὐ-
 δὲν καινὸν παραινεῖ Παῦλος, ἀλλὰ τὰ δεσμὰ τῆς
 φύσεως ἐπισφίγγει. Εἰ ἡ λέαινα στέργει τὰ ἐξ
 αὐτῆς, καὶ λύκος ὑπὲρ σκυλάκων μάχεται, τί
 εἶπη ἄνθρωπος καὶ τῆς ἐντολῆς παρακούων καὶ
 τὴν φύσιν παραχαράσσων, ὅταν ἢ παῖς ἀτιμάζη
 γῆρας πατρός, ἢ πατὴρ διὰ δευτέρων γάμων τῶν
 προτέρων παιδῶν ἐπιλανθάνηται; Ἀμήχανος ἔστιν
 ἡ στοργὴ τοῖς ἀλόγοις τέκνων καὶ γονέων πρὸς ἄλ-
 ληλα, διότι ὁ δημιουργήσας αὐτὰ Θεὸς τὴν τοῦ
 λόγου ὀλκίψιν διὰ τῆς τῶν αἰσθητηρίων περιου-
 σίας παρεμυθήσατο. Ποθεν γὰρ ἐν μυρίοις προβά-
 τοις ἀρνειὸς τῶν σηκῶν ἐξαλλομενος οἶδε μὲν τὴν
 χροίαν αὐτὴν καὶ τὴν φωνὴν τῆς μητρὸς, καὶ πρὸς

84
A

B

αὐτὴν ἐπείγεται, ἐπιζητεῖ δὲ τὰς οἰκείας πηγὰς τοῦ γάλακτος; Κἂν πενιχραῖς ταῖς μητρῴαις περιτοχῇ θηλαῖς, ἐκείναις ἀρκεῖται, πολλὰ παραδραμῶν οὐθατα βαρυνόμενα. Καὶ ἡ μητρὶ ἐν μυριαῖς ἄρνασιν ἐπιγινώσκει τὸ ἴδιον, Φωνή μιν, ῥοὰ ἢ αὐτὴ, ὁσμὴ παρὰ πάντων ὁμοία, ὅσον τῇ ἡμετέρα ὁσφρήσει παρίσταται, ἀλλ' ὅμως ἐστὶ τις αὐτοῖς αἰσθήσις τῆς ἡμετέρας καταλήψεως ὁξυτέρᾳ, καθ' ἣν ἐκάστῳ παρῆστιν ἡ τοῦ οἰκείου διάγνωσις. Οὕτω οἱ ὀδόντες τῇ σκύλακι, καὶ ὅμως διὰ τοῦ στόματος ἀμύνεται τὸν λυπήσαντα. Οὕτω τὰ κέρατα τῷ μόσχῳ, καὶ οἷδε ποῦ τὰ ὅπλα αὐτῷ ἐμψυήσεται. Ταῦτα ἀπόδειξιν ἔχει τοῦ ἀδιδάκτους εἶναι τὰς φύσεις ἀπαντων, καὶ μηδὲν εἶναι ἄτακτον μηδὲ ἀόριστον ἐν τοῖς οὖσιν, ἀλλὰ πάντα ἔχνη φέρειν τῆς τοῦ ποιήσαντος σοφίας, ἐν ἑαυτοῖς δεικνύντα ὅτι ἐμπαρασκευα πρὸς τὴν φυλακὴν τῆς οἰκείας αὐτῶν σωτηρίας παρ' ἑθελ. Λόγου μὲν ἄμοιρος ὁ κύων, ἰσοδυναμοῦσαν δὲ ὅμως τῷ λόγῳ τὴν αἰσθῆσιν ἔχει. Ἄ γὰρ οἱ κατὰ πολλὴν σχολὴν τοῦ βίου καθεζόμενοι μόλις ἐξεῦρον οἱ τοῦ κόσμου σοφοί, τὰς τῶν συλλογισμῶν λέγω πλοκάς, ταῦτα δεικνύται παρὰ τῆς φύσεως ὁ κύων πεπαιδευμένος. Τὸ γὰρ ἔχνος τοῦ θηρίου διερευνώμενος, ἐπειδὴν εὖρη αὐτὸ πολυτρόπως σχιζόμενον, τὰς ἐκασταχοῦ φερούσας ἐκτροπὰς ἐπελθών, μανονουχί τὴν συλλογιστικὴν φωνὴν ἀφήσει δι' ὧν πράσσει· ἢ τήνδε, φησὶν, ἐτράπη τὸ θηρίον,

ἢ τήνδε, ἢ ἐπὶ τοῦδε τὸ μέρος ἀλλὰ μὴν οὔτε
 τήνδε, οὔτε τήνδε, λειπόμενόν ἐστι τῇδε ὠρμη-
 σθαι αὐτό· καὶ οὕτως τῇ ἀναιρεσει τῶν φευδῶν
 εὕρισκει τὸ ἀληθές. Τί περισσότερον ποιῶσιν οἱ
 ἐπὶ τῶν διαγραμμάτων σεμνῶς καθεζόμενοι, καὶ Ε
 τὴν κόνιν κατα/αρασσοντες, τριῶν προτάσεων ἀναι-
 ροῦντες τὰς δύο, καὶ ἐν τῇ λειπομένη τὸ ἀλη-
 θές ἐξευρίσκοντες; Τὸ δὲ μνημονικὸν τῆς χαρι-
 τος τοῦ ζώου, τίνα τῶν ἀχαριστῶν πρὸς εὐεργέ-
 τας οὐ καταισχυνεῖ; Ὅπου γε καὶ φρονεῦσαι
 δεσπόταις κατ' ἐρημίαν, πολλοὶ τῶν κυνῶν ἐπαπο-
 θανοντες μνημονεύονται. Ἦδη δέ τινες ἐπὶ θερ-
 μῷ τῇ πάθει καὶ ὁδηγοὶ τοῖς ἐκζητοῦσι τοὺς φο-
 νέας ἐγενοντο, καὶ ὑπὸ τὴν δίκην ἀγθῆναι τοὺς
 κακούργους ἐποίησαν. Τί εἴπωσιν οἱ τὸν ποιήσαντα
 αὐτοὺς καὶ τρεφοντα Κύριον οὐ μόνον οὐκ ἀγα-
 πῶντες, ἀλλὰ καὶ φίλοις κεχρημένοι τοῖς λαλοῦσι ⁸⁵
 κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν, καὶ τῆς αὐτῆς αὐτοῖς ^Λ
 τραπέζης μετέχοντες, καὶ παρ' αὐτὴν τὴν τρο-
 φὴν τῶν κατὰ τοῦ τρέφοντος βλασφημιῶν ἀνε-
 χόμενοι;

Ἄλλ' ἐπὶ τὴν θεωρίαν τῆς κτίσεως ἐπανέλθωμεν.
 Τὰ εὐαλωτότερα τῶν ζώων, πολυγονωτέρα. Διὰ
 τοῦτο πολυτόκοι λαγῶι, καὶ αἴγες ἄγριαι, καὶ
 πρόβατα ἄγρια διδυμοτόκα, ἵνα μὴ ἐπιλείπη τὸ
 γένος ὑπὸ τῶν ὠμοθόρων ἐκδαπανώμενον. Τὰ δὲ
 φθαρτικὰ τῶν ἄλλων, ὀλιγοτόκα. Ὅθεν λέοντος
 ἑνὸς μόλις ἡ λέαινα μήτηρ γίνεται. Ταῖς γὰρ

ἀκμαῖς τῶν ὀνύγων διασπαράζας τὴν μήτραν, οὕτω B
 πρόεισιν, ὥς φασι· καὶ ἐξιδόναι τὰς μήτρας ἐκπα-
 γοῦσαι προέρχονται, πρέποντας τῇ γεννησαμένη
 τοὺς μισθοὺς ἐκτινύουσαι. Οὕτως οὐδὲν ἀπρονό-
 ητον ἐν τοῖς οὔσιν, οὐδὲ τῆς ἐπιβαλούσης αὐτοῖς
 ἐπιμελείας ἄμοιρα. Κὰν αὐτὰ τὰ μέλη τῶν ζώων
 καταμάθῃς, εὐρήσεις ὅτι οὔτε περιττόν τι ὁ κτί-
 σας προσέθηκεν, οὔτε ἀφείλε τῶν ἀναγκαιῶν.
 Τοῖς σαρκοφάγοις ζώοις ὀξείας τοὺς ὀδόντας ἐνήρ-
 μοσε· τοιούτων γὰρ ἦν χρεῖα πρὸς το τῆς τροφῆς
 εἶδος. Ἄ δὲ ἐξ ἡμιτελείας ὥπλισται τοῖς ὀδοῦσι,

πολλαῖς καὶ ποικίλαις ἀποθήκαις τῶν τροφῶν
 C παρσκευάσας. Διὰ γὰρ τὸ παρὰ τὴν πρώτην
 μὴ ἀρκούντως καταλεπτύνεσθαι τὴν τροφήν, ἔδου-
 κεν αὐτοῖς τὴν καταποθὲν πάλιν ἀναπεμπάζεσθαι,
 ὥστε καταλεανθὲν τῷ μηρυκισμῷ προσοικειοῦ-
 σθαι τῷ τρεφομένῳ. Στόμαχοι καὶ ἐχίνοι, καὶ
 κεκρύφαλοι, καὶ ἐνυστρα, οὐκ ἀργῶς ἐγκείται τῶν
 ζώων τοῖς ἔχουσιν, ἀλλ' ἀναγκαῶν χρεῖαν ἔκα-
 στον ἐκπληροῖ. Μακρὸς ὁ τράχηλος τῆς καμήλου,
 ἵνα τοῖς ποσὶν ἐξισάζηται καὶ ἐφικνῇται τῆς
 βοτάνης ἐξ ἧς ἀποζῇ. Βραχὺς καὶ τοῖς ὤμοις ἐν-
 δεδυκῶς ὁ τράχηλος τῆς ἀρκτου· καὶ λέοντος δὲ,
 καὶ τίγριδος, καὶ τῶν λοιπῶν, ὅσα γούτου τοῦ
 D γένους· ὅτι οὐκ ἐκ τῆς πόας αὐτοῖς ἡ τροφή, οὐδὲ
 ἀνάγκη πρὸς τὴν γῆν κατακύπτειν, σαρκοφάγοις
 οὔσι, καὶ ἐκ τῆς ἄγρας τῶν ζώων διαρκουμέ-
 νοις. Τί βούλεται ἡ προνομαία τῷ ἐλεφαντι;

Ὅτι μέγα τὸ ζῶον, καὶ τῶν χερσαίων τὸ μέγιστον, εἰς τὴν τῶν ἐντυγχανόντων ἐκπληξὴν παραχθὲν, πολύσαρκον ἔχρῃν εἶναι καὶ συμπεφορημένον τὸ σῶμα. Τούτῳ εἰ μέγας καὶ ἀναλογῶν τοῖς ποσὶν ὁ τράχηλος προσετέθη, δυσμεταχείριστος ἂν ἦν, τῇ ὑπερβάλλοντι βάρει καταρρέπων αἰὲ πρὸς τὸ κάτω. Νῦν δὲ ἡ μὲν κεφαλὴ δι' ὀλίγων τῶν τοῦ αἰχένος σφονδύλων πρὸς τὴν ῥάχιν συνάπτεται. ἔχει δὲ τὴν προνομαίαν τὴν τοῦ τραχήλου χρεῖαν ἀποπληροῦσαν, δι' ἧς καὶ τὴν τροφήν προσάγεται, καὶ τὸ ποτὸν ἀνιμάται. Ἀλλὰ καὶ ἀδιάρθρωτοι αὐτῇ οἱ πόδες, οἷονεὶ κίονες ἡνωμένοι, τὸ βάρος ὑποστηρίζουσιν. Εἰ γὰρ χαῦνα αὐτῷ καὶ δίυγρα ὑπετέθη τὰ κῶλα, συνεχεῖς ἂν εἶνόντο τῶν ἄρθρων αἱ ἐκτροπαί, συνοκλάζοντος καὶ διανισταμένου κουφίζειν τὸ βάρος μὴ ἔξαρκούντων. Νῦν δὲ βραχυὺς ἀστράγαλος ὑποκειται τῇ ποδὶ τοῦ ἐλέφαντος, οὔτε μέντοι εἰς ἀγκύλην, οὔτε εἰς γόνυ διήρθρωται. Οὐ γὰρ ἂν ὑπῆνεγκε τὸ τῶν ἄρθρων ὀλισθηρὸν τὴν πολυσαρκίαν τοῦ ζώου πολλὴν αὐτῷ περιεχυμένην καὶ περιτρέμουςαν. Ὅθεν χρεῖα γέγονε τοῦ μυκτῆρος ἐλείνου μέχρι ποδῶν καθιεμένου. Οὐχ ὁρᾷς ἐν τοῖς πολέμοις, ὅτι οἷονεὶ πύργοι τινὲς ἔμψυχοι τῆς φάλαγγος προηγούνται; ἢ βουνοὶ τινες σάρκινοι, ἀνυπόσταντον ἔχοντες τὴν ὁρμὴν, τῶν ἐναντίων τὸν συνασπισμὸν διακοπτοῦν; Οἷς εἰ μὴ τὴν ἀναλογοῦντα τὰ κάτω, πρὸς οὐδενὰ ἂν χρό-

νον τὸ ζῶον διέρχεται. Νῦν δὲ ἤδη τινὲς ἱστο-
 ροῦσι καὶ τριακοσια ἔτη καὶ πλείω τούτων βιοῦν
 τὸν ἐλέφαντα διὰ τοῦτο συμπεπτηγος καὶ οὐ B
 διηρθρωμένον τὰ κῶλα. Τὴν δὲ τροφήν, ὥσπερ
 ἔφαμεν, ἡ προνομία λαμβάνει ἐπὶ τοῦ ὕψους δια-
 κομίζει, ὁφειλόμενος τις οὕσα καὶ ὑγροτέρα τὴν
 φύσιν. Οὕτως ἀληθὲς ὁ λόγος, ὅτι οὐδὲν περιτ-
 τὸν οὐδὲ ἐλλείπον ἐν τοῖς κτισθεῖσι δυνατόν εὑ-
 ρεθῆναι. Τοῦτο μέντοι τοσοῦτον ὅν τῷ μεγέθει
 ὑποχείριον ἡμῖν κατέστησεν ὁ Θεός (ὥστε καὶ
 διδασχομενον συνιέναι, καὶ τυπτόμενον καταδέ-
 χεσθαι, ἐναργῶς ἡμᾶς ἐκδιδάσκων, ὅτι πάντα
 ὑπέταξεν ἡμῖν, διὰ τὸ κατ' εἰκόνα ἡμᾶς πεποι-
 ῆσθαι τοῦ κτίσαντος. Οὐ μόνον δὲ ἐν τοῖς με- C
 γάλοις τῶν ζώων τὴν ἀνεξιχνίαστον σοφίαν ἔξε-
 στί κατιδεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μικροτάτοις οὐδὲν
 ἔλαττον συναγεῖραι τὸ θαῦμα. Ὅσπερ γὰρ οὐ μᾶλ-
 λον θαυμάζω τὰς μεγάλας τῶν ὀρῶν κορυφάς, αἱ
 τῷ πλησίον εἶναι τῶν νεφῶν τῇ συνεχεῖ περι-
 πνοῇ διασώζουσι τὸ χειμέριον, ἢ τὴν ἐν ταῖς
 φάραγξι κοιλότητα, οὐ μόνον τὸ δυσήμενον τῶν
 ὑψηλῶν διαφεύγουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀλειυνόν ἀεὶ τὸν
 αἶρα συνέχουσιν· οὕτως καὶ ἐν ταῖς τῶν ζώων
 κατασκευαῖς οὐ μᾶλλον ἄγαμαι τὸν ἐλέφαντα τοῦ
 D μεγέθους, ἢ τὸν μῦθον, ὅτι φοβερός ἐστι τῷ ἐλέ-
 φαντι· ἢ τὸ λεπτότατον τοῦ σκορπίου κέντρον,
 πῶς ἐκοίλανεν ὥσπερ αὐλὸν ὁ τεχνίτης, ὥστε δι'
 αὐτοῦ τὸν ἰὸν τοῖς τρωθείσιν ἐνέεισθαι. Καὶ μηδεὶς

ἐγκαλείτω τούτου ἕνεκεν τῷ ποιητῇ, ὅτι ἰσοῦλα
ζῶια καὶ φθαρτικὰ καὶ πολέμια τῇ ζωῇ ἡμῶν ἐπεισ-
ῆγαγεν· ἢ οὕτω δ' ἂν τις καὶ παιδαγωγῷ
ἐγκαλοίῃ εἰς ταξιν ἄγοντι τὴν εὐκολίαν τῆς νεό-
τητας, καὶ πληγαῖς καὶ μάστιξι τὸ ἀκόλαστον
σωφρονίζοντι.

Πίστεώς ἐστιν ἀπόδειξις τὰ θηρία. Πέποιθα
Ε ἐπὶ Κύριον; Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιθή-
ση, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ ὀράκοντα. Καὶ
ἔχεις τὴν διὰ πίστεως ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω
ὄφειων καὶ σκορπίων. Ἡ οὐχ ὁρᾷς ὅτι φρυ-
γανιζομένῳ τῷ Παύλῳ ἐνάψας ὁ ἔχεις οὐδεμίαν
προσετρίψατο βλάβην, διὰ τὸ πληρὴ πίστεως
εὗρεθῆναι τὸν ἅγιον; Εἰ δὲ ἄπιστος εἴ, φοβοῦ μὴ
μᾶλλον το θηριον ἢ τὴν σεαυτοῦ ἀπιστίαν, δι'
ᾧ πάσῃ φύρᾳ σεαυτον εὐάλωτον κατεσκευασας
Ἀλλὰ γὰρ αἰσθάνομαι παλαιὰ τὰ περι τῆς τοῦ
ἀνθρώπου γενέσεως ἀπαιτούμενος, καὶ μονονουχί
ἀκούειν δεκῶ μοι τῶν ἀκροατῶν ἐν ταῖς καρδίαις
καταβοῶντων, ὅτι τὰ μὲν ἡμέτερα ὑποῖά τινα
87 ἔστι τὴν φύσιν διδασκόμεθα, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς
Λ ἀγνοοῦμεν. Ἀνάγκη οὖν εἰπεῖν, τον κατέχοντα
ἡμᾶς ὄκνον παρωσαμένους. Τῷ ὄντι γὰρ εἶοικε
πάντων εἶναι χυλεπωτάτον ἑαυτὸν ἐπιγινῶναι.
Οὐ γὰρ μονον ὀφθαλμοῦς τὰ ἔξω βλέπων ἐφ'
ἑαυτὸν οὐ κέχρηται τῷ ὁρᾶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
ἡμῶν ὁ νοῦς, ὁξεως τὸ ἄλλοτριον ἀμάρτημα κα-
ταβλεπων, βραδὺς ἐστι πρὸς τὴν τῶν οἰκείων

ἐλαττωμάτων ἐπίγνωσιν. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν ὁ λόγος, ὁξείως ἐπελθὼν τὰ ἀλλότρια, νοηρός ἐστι καὶ ὁκνου πλήρης πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἐξέτασιν· καίτοι οὐ μᾶλλον ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς τὸν Θεὸν ἔστιν ἐπιγνῶναι, ἢ καὶ ἐκ τῆς οἰκείας ἡμῶν κατασκευῆς, τὸν γε συνετῶς ἑαυτὸν ἐξετάσαντα· ὡς φησιν ὁ προφήτης· Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ· τουτέστιν, ἑμαυτὸν καταμαθὼν, τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐν σοὶ σοφίας ἐξεοιδά/θην. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσωμεν ἄνθρωπον. Πρὸς μοι ὁ Ἰουδαῖος, ὅς, ἐν τοῖς κατόπιν, ὥσπερ διὰ θυρίδων τινῶν, τοῦ τῆς θεολογίας φωτὸς διαλάμποντος, καὶ δευτέρου προσώπου τοῦ ὑποδεικνυμένου μὲν μυστικῶς, οὕτω δὲ ἐναργῶς ἐκφανέντος, πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀπεμάχετο, αὐτὸν ἑαυτῷ λέγων τὸν Θεὸν διαλέγεσθαι; Αὐτὸς γὰρ εἶπε, φησί, καὶ αὐτὸς ἐποίησε. Γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς. Ἦν μὲν οὖν καὶ τότε πρόχειρος ἐν τοῖς παρ' αὐτῶν λεγομένοις ἡ ἀτο- C πία. Τίς γὰρ χαλκεὺς, ἢ τέκτων, ἢ σκυτοτόμος, ἐπὶ τῶν ὀργάνων τῆς τέχνης μόνος καθήμενος, οὐδενὸς αὐτῷ συνεργοῦντος, λέγει αὐτὸς ἑαυτῷ, ποιήσωμεν τὴν μάχαιραν, ἢ συμπήξωμεν τὸ ἄροτρον, ἢ ἀπεργασώμεθα τὸ ὑπόδημα· ἀλλ' οὐχὶ σιωπῇ τὴν ἐπιβάλλουσαν ἐνέργειαν ἐκτελεῖ; Φλυαρία γὰρ τῷ ὄντι δεινὴ, ἄρχοντά τινα ἑαυτοῦ καὶ ἐπιστάτην καθῆσθαι, δεσποτικῶς ἑαυτοῦ καὶ σφο-

δρῶς κατασπεύδοντα. Ἄλλ' ὅμως οἱ αὐτὸν τὸν
Κύριον συκοφαντῆσαι μὴ κατοκνήσαντες, τί οὐκ
ἂν εἴποιεν γεγυμνασμένην πρὸς τὸ ψεῦδος τὴν
γλῶσσαν ἔχοντες; Ἡ μέντοι παροῦσα φωνὴ παν- D
τελῶς αὐτῶν ἀποφράσσει τὸ στόμα. Καὶ εἶπεν ὁ
Θεὸς, ποιήσωμεν ἄνθρωπον. Μὴ καὶ νῦν, εἰπέ
μοι, μεμονωμένον ἐστὶ τὸ πρόσωπον; Οὐ γὰρ γέ-
γραπται, γενηθήτω ἄνθρωπος, ἀλλὰ, Ποιήσωμεν
ἄνθρωπον. Ἔως οὕτω ὁ διδασκόμενος παρεφαί-
νετο, ἐν βάθει ἐκεκάλυπτο τῆς θεολογίας τὸ
κῆρυγμα· ὅτε λοιπὸν ἀνθρώπου γένεσις προσδο-
κῆται, παραγνυμοῦται ἡ πίστις, καὶ τρανότερον
παραδηλοῦται τῆς ἀληθείας τὸ δόγμα. Ποιήσωμεν
ἄνθρωπον. Ἀκούεις, ὦ χριστομάχε, ὅτι τῷ κοι-
νωνῷ τῆς δημιουργίας προσδιαλέγεται, δι' οὗ καὶ
τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν, ὅς φέρει τὰ σύμπαντα τῷ E
ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἄλλ' οὐ γὰρ ἡσυχῇ
παραδέχεται τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας· ὥσπερ δὲ
τῶν θηρίων τὰ μισανθρωπότατα, ἐπειδὴν τοῖς
ζώοις ἐναποκλεισθῇ, περιδρύχεται τοῖς κυλίν-
δροις, τὸ μὲν πικρὸν καὶ ἀνήμερον τῆς φύσεως
ἐνδεικνύμενα, ἐκπληρῶσαι δὲ τὴν μανίαν οὐκ ἔχον-
τα· οὕτω καὶ τὸ ἐχθρὸν τῆς ἀληθείας γένος οἱ
Ἰουδαῖοι στενοχωρούμενοι, πολλὰ, φασίν, ἐστὶ τὰ
πρόσωπα πρὸς οὓς ὁ λόγος γέγονε τοῦ Θεοῦ. Τοῖς
ἀγγέλοις γὰρ λέγει τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, Ποιή-
σωμεν ἄνθρωπον. Ἰουδαϊκὸν τὸ πλάσμα, τῆς ἐκεί-

θεν εὐκολίας τὸ μυθολόγημα· ἓνα τὸν ἓνα μὴ
 88 παραδέξωνται, μυρίους εἰσάγουσι. Καὶ τὸν Ὑῖον
 Α ἀθετοῦντες, οἰκείταις τὸ τῆς συμβουλίας ἀξίωμα
 περιάπτουσι· καὶ τοὺς δημοδούλους ἡμῶν κυρίους
 ποιοῦσι τῆς ἡμετέρας δημιουργίας. Τελειούμενος
 ἄνθρωπος πρὸς τὴν τῶν ἀγγέλων ἀξίαν ἀνάγεται.
 Ποῖον δὲ δημιούργημα ἴσον δύναται εἶναι τῷ κτί-
 σαντι; Σκόπει δὲ καὶ τὰ ἐφεξῆς, Κατ' εἰκόνα
 ἡμετέραν. Τί λέγεις πρὸς τοῦτο; Μὴ καὶ εἰκὼν
 μία Θεοῦ καὶ ἀγγέλων; Ὑιοῦ μὲν γὰρ καὶ Πα-
 τρός πᾶσα ἀνάγκη τὴν αὐτὴν εἶναι μορφήν· θεο-
 πρεπῶς δηλονότι τῆς μορφῆς νοουμένης, οὐκ ἐν
 σχήματι σωματικῷ, ἀλλ' ἐν τῷ ἰδιώματι τῆς θεό-
 τητος. Ἄκουε καὶ σὺ ὁ ἐκ τῆς νέας κατατο-
 Β μῆς, ὁ τὸν Ἰουδαϊσμόν πρὸςθεύων ἐν Χριστιανι-
 σμοῦ προσποιήσῃ. Τίτι λέγει, Κατ' εἰκόνα ἡμε-
 τέραν; Τίτι ἄλλω γε, ἢ τῷ ἀπαυγασματι τῆς
 δόξης, καὶ χαρακτῆρι τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ὅς
 ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου; Τῇ ἰδίᾳ τοίνυν
 εἰκόνι τῇ ζώσῃ, τῇ εἰπούσῃ, Ἐγὼ καὶ ὁ Πα-
 τὴρ ἐν ἴσμεν, καὶ, Ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε τὸν
 Πατέρα· ταύτη λέγει, Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ'
 εἰκόνα ἡμετέραν. Ὅπου μία εἰκὼν, ποῦ τὸ ἀνό-
 μοιον; Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον. Οὐχί,
 ἐποίησαν. Ἐφυγεν ἐνταῦθα τὸν πληθυσμὸν τῶν
 προσώπων. Δι' ἐκείνων μὲν τὸν Ἰουδαῖον παι-
 C δεύων, διὰ τούτων δὲ τὸν Ἑλληνισμόν ἀποκλείων.

ἀσφαλῶς ἀνέδραμεν ἐπὶ τὴν μονάδα, ἵνα καὶ Υἱὸν
 νοῆς μετὰ Πατρός, καὶ τῆς πολυθείας ἐκφύγῃς
 τὸ ἐπικίνδυνον. Ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν.
 Πάλιν τοῦ συνεργοῦ τὸ πρόσωπον παρεισήγαγεν.
 Οὐ γὰρ εἶπεν, ἐν εἰκόνι ἑαυτοῦ, ἀλλ', Ἐν
 εἰκόνι Θεοῦ. Ἐν τίνι μὲν οὖν ἔχει τὸ κατ' εἰ-
 κόνα Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, καὶ πῶς μεταλαμβάνει
 τοῦ καθ' ὁμοίωσιν, ἐν τοῖς ἐφεξῆς, Θεοῦ δι-
 δόντος, εἰρήσεται. Νῦν δὲ τοσοῦτον λεγέσθω, ὅτι
 D εἰ μία εἰκὼν, πόθεν σοι ἐπῆλλεν ἀφόρητα δυσσεβεῖν,
 ἀνόμοιον λέγοντι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρί; Ὡς τῆς ἀχα-
 ριστίας! ἤς μετέλαβες ὁμοιότητος, ταύτης οὐ με-
 ταδίδως τῷ εὐεργέτῃ; καὶ σαυτῷ μὲν κύρια μένειν
 τὰ ἐκ τῆς χάριτος· παρασχεθέντα νομίζεις, τῷ δὲ
 Υἱῷ τὴν ἐκ φύσεως ὁμοιότητα πρὸς τὸν γεννήσαντα
 ἔχειν οὐκ ἐπιτρέπεις; Ἀλλὰ σιωπῇ γὰρ ἡμῖν ἐπι-
 τάσσει λοιπὸν ἢ ἐσπέρα πάλαι πρὸς δυσμὰς τὸν
 ἥλιον παραπέμψασα. Ἐνταῦθα δὴ οὖν τὸν λόγον
 καὶ ἡμεῖς κατευνάσωμεν, ἀρκεσθέντες τοῖς εἰρη-
 μένοις. Νῦν μὲν οὖν ὅσον διεγείραι ὑμῶν τὸν ζῆλον
 τοῦ λόγου παρηψάμεθα· τὴν δὲ τελειοτέραν περὶ
 τῶν προκειμένων ἐξέτασιν ἐν τοῖς ἐξῆς ἀποδώ-
 σομεν, τῇ συνεργίᾳ τοῦ Πνεύματος. Ἀπιτέ μοι E
 χαίροντες, ἢ φιλόχριστος ἐκκλησία, ἀντὶ παντός
 ὄφου πολυτελοῦς καὶ τῶν ποικίλων καρυκευμά-
 των τῇ μνήμῃ τῶν εἰρημένων τὰς σεμνὰς ὑμῶν
 κατακοσμοῦντες τραπέζας. Καταισχυνέσθω ὁ ἀνό-

μοιος, ἐντρεπέσθω ὁ Ἰουδαῖος, ἀγαλλέσθω τοῖς
δόγμασι τῆς ἀληθείας ὁ εὐσεβὴς, δοξαζέσθω ὁ Κύ-
ριος, ᾧ ἡ δοξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.